Anindilyakwa Bible

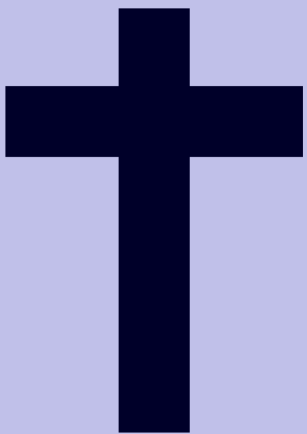

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

Anindilyakwa Bible

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

copyright © 2019 Bible Society of Australia

Language: Anindilyakwa

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-05-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 31 Aug 2023
93266950-789d-563b-b824-7dc9dd3865ce

Contents

Jenijija 1
Jawuna 158
Luka 165
Janjana 319
WarningEbijija 406
1 Dimidi 426
Jaminja 443

Jenijija

Enena jurra ngarraku-makinama alawudawarra ni-ngekburaka-mulangwa Neningikarrawara, nibina Yaweya nenimikirra, ababurna-langwa angalya iya akwalya-murriya iya amarda-murriya akwa ngawa warnumamalya. Akwa ngarraku-makinama ngarningka wurrukwala-langwa warnumamalya akwa aburra-langwa-langwa warnumamalya, Eduma-murriya-langwa, iya Nawa-murriya-langwa, iya Aburiyama-murriya-langwa, iya Ajika-murriya-langwa akwa ngawa Jekaba-murriya-langwa. Ngarraku-makinama ngarningka warnumamalya-langwa na-werrikambilyu-mulangwa Neningikarrawara-manja, akwa Neningikarrawara nenu-mamurikajuwa-mulangwa arrkala aburruwa-manja, akwa ngawa nen-embirrajuwa-mulangwa wurrakina-manja kajungwa arrkala ka-werrikambilyi-yada angwurra enuwa-manja wurrakina-da.

Neningikarrawara Nenikingekbungekburaka-langwa.

1 Adinu...ba-wiya arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Neningikarrawara ni-ngekburakama amurndakenena angalya arrawa iya amurndakangaba angalya karrawara. Umba adinuba-wiya n-aburradadangu-wiya nakina, ni-ngekburaka-manja enena angalya,

2 akini-yada ngawa akungwa-wiye-ka nuw-ambilyuma. Akina akungwa na-wurumbijuwamurra umba nara ebina akwala yakwujina kuw-ambilya. Nara ambaka ebina ariba umba akungwa-wiya yimbukwa akina nuw-ambilyuma akwa na-larrumur•dinume-ka akina ngawa. Wuburra laka numu-ngwurrumur•dinama mibina medirra alyarrngwalyilya arrawa, ne-yamama akina. Umba ngalaja amawurrina Neningikarrawara-langwa na-lyikbinuma akina karrawara-langwiya akungwa-manja-da.

3 Eneja nakina Neningikarrawara ni-yengbinuma arakba ayakwa. “Aki-larradiya,” ni-yama nakina. Ngalaja kembirra alarradada na-jadinga arakba akina-da.

4 Biya nakina Neningikarrawara n-andeya akena ni-rringka akina alar-radada akwulyubene-ka. Biya kembirra n-eyebijebaka arakba nakina alakina-kiya alarradada akwa ngawa alarrumur•da.

5 Biya kembirra nakina ni-yengbija alarradada “Meningilida” umba ngalaja alarrumur•da “Alyarrngwalyilya”. Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya meningadinuba-wiya marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

6 Biya ngarningka nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-yebijebakaja akungwa ngala amungukungwa, ekuwarra karrawaru-wa, umba ngalaja ekuwarra arrawa-manja,” ni-yama nakina.

7 Biya kembirra n-eyebijebaka ebina akungwa eningarrawa-langwa iya eningikarrawara-langwa kajungwa aringbirra angalya kuw-ambilyi-yada wilyarra.

8 Biya ni-yengbijuwa nakina Neningikarrawara akina aringbirra angalya “Angubina.” Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mambilyuma marringa numi-jerrida arakba malakina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

9 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Akungwa aku-murndukwuna awurrakawura-murra,” ni-yama, “kajungwa kuw-abilyerrikajungwuni-yada ajiringka,” ni-yama nakina.

Kembirra na-murndukwunuma arakba akina akungwa. Umba ngalaja ajiringka nuw-abilyerrikajungwunuma akina.

10 Biya nakina Neningikarrawara ni-yengbijuwa akina ajiringka “Ariba.” Umba akina akungwa ebina nawurra-murndukwunuma numa-yengbijuwa “Makarda” nakina. Biya kembirra n-andeya nakina akena ni-rringka ariba akwa ngawa makarda alirrakukwulyubena-kiye-ka alakina-da.

11 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Ariba ak-arrangbina eka eminimininga akwa ngawa amarda eminimininga,” ni-yama nakina. “Akina amarda kuw-arrangbinama amadidira amaninga umba ngalajukwaba eka eminimininga kuw-arrangbinama amamamuwa amaninga,” ni-yama nakina.

12 Ngalaja kembirra akina ariba nuw-arrangbama arakba eka-murriya akwa ngawa amarda-murriya. Biya nakina Neningikarrawara n-andeya akena ni-rringke-ka amurndakakina eka-murriya akwa ngawa amarda-murriya awurrakukwulyubene-ka.

13 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mabiyakarbiya mar-ringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

14-15 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-jadiya aki-larradiya angubina-manja alarradada,” ni-yama. “Aki-larrkabarrakajiya enena-manja angalya, kajungwa meyebijebi-yada malakina-kiya meningilida akwa ngawa meningalyarrngwalyilya akwa kajungwa meyebijebi-yada meningilida mababurna-langwa. Kumi-yuweyinama malakina-kiya meningilida akwa ngawa meningalyarrngwalyilya muwilyuwilyaba-wiya mamurndakakina. Akwa ngarningka aki-larrkabarrakajiya enena-manja angalya, kajungwa eyebijebi-yada akilarrkumamarika akwa ngawa akilarrkinungkwura. Ke-yuweyinama alakina-kiya akilarrkumamarika akwa akilarrkinungkwura awilyuwilyaba-wiya ngawa amurndakakina ngalajukwaba,” ni-yama nakina Neningikarrawara.

16-18 Biya kembirra nakine-ka Neningikarrawara nilirraki-ngekburakama ambilyuma-kiya alarradada adirrungwarna-kiya. Numa-ngekburakama mamawura akwa num-akumarnuma makina karrawara angubina-manja, kajungwa kumu-larrkabarrirrakini-yada makina enena-manja angalya akwa kumu-bungkawadini-yada meningilida-manja makina. Biya kembirra nakina ni-ngekburakama yakina yimawura akwa n-akumarnuma ngalajukwaba yakina angubina-manja kajungwa kinu-bungkawadini-yada yakina meningalyarrngwalyilya-manja. Biya ngarningka nanga-ngekburakama duwurrakwulyumide-ka dakilyingajanga nakina. Nilirraki-ngekburakama nakina alakina-kiya alarradada adirrungwarna-kiya kajungwa eyebijebi-yada alarradada-langwa iya alarrumur•da-langwa. Biya kembirra n-andeya nakina akena numa-rringka mamawura iya yimawura iya dakilyingajanga-murriya awurrakukwulyubene-ka akina.

19 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mabiyarbuwa mar-ringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

20 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Akwalya ababurna eminimininga aki-lyangburrukwajiya makarda,” ni-yama. “Umba ngalaja abalkaya angubina-manja wurrajija ab-angkirreyina,” ni-yama nakina.

21 Kembirra ni-ngekburakama nakina adidirrungwarna akwurrangina iya dinungkwulangwa iya alyakilya-murriya, akwa ngarningka akwala engka iya engka akwalya ebina na-lyangburrukwajuwama makarda.

Akwa ngarningka wurrajija-murriya aburrajukwaba neni-ngekburakama nakina. Biya n-andeya nakina Neningikarrawara akena ni-rringka amurndakakina awurrakukwulyubene-ka akina.

22 Biya ni-yengbinuma ayakwa eningaba nakina Neningikarrawara akwalya-murriya-manja akwa wurrajija-murriya-manja. Ni-yama akwalyu-wa, “Wurr-arrangbijeyina akwa wurruma-lyangburrukwajiya makarda,” ni-yama. Umba ni-yama wurrajija-wa, “Nungkwurrajukwaba wurr-ababurnadina,” ni-yama nakina.

23 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mamangbala marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

24 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-jadijiya ajiringka yimininimininga yinungungwangba iya yingarna-murriya, yadidirrungwarna akwa ngawa ngalajukwaba yiyukwayuwa,” ni-yama nakina.

25 Kembirra ni-ngekburakama nakina yimininimininga yinungungwangba iya yingarna-murriya, yukwala yadidirrungwarna umba yukwala yiyukwayuwa. Biya kembirra n-andeya nakina akena ni-rringka yimurndakakina yinungungwangba-murriya yukukwulyubene-ka yakina-da.

26 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Ngakwurruwe-ka ngarna aka-ngekburakinama warnumamalya,” ni-yama. “Umba ngakwurruwa wuburra ke-yaminama wurrakina. Akwa ka-bungkawadinama wurrakina akwalya-murriya-manja iya wurrajija-murriya-manja iya yinungungwangba-murriya-manja akwa yingarna-murriya-manja wurrakina warnumamalya,” ni-yama Neningikarrawara nakina-da.

27 Biya kembirra arakba neni-ngekburakama nakina warnumamalya. Neni-ngekburakama wurrakina warnumamalya wuburra enuwa Neningikarrawara. Nenungkwarba akwa didarringka nenilirraki-ngekburakama nakina.

28 Biya kembirra ni-yengbinuma nakina akwala ayakwa eningaba. Ni-yama aburruwa-wa, “Wurr-arrangbina wurriyukwayuwa, akwa kembirra ambaka-murra aburrajukwaba kuw-arrangbijeyina, kajungwa kuw-ambilyi-yada angalya-manja akwa ka-bungkawadini-yada ebina-manja angalya wurrakina,” ni-yama nakina. “Yiku-bungkawadinama kirrakina akwalya-manja iya wurrajija-manja akwa yinungungwangba-manja kirrakina.

29 “Ngarramini-ngekburakama ngayuwa engka iya engka aninga-murriya, ebina amadidira nuw-arrangbinama amarda, akwa ngarningka ebina amaninga nuw-arrangbinama eka yik-alyubarini-yada kirrakina.

30 Umba ngayuwa ningenu-kwama amarda yinungungwangba-murriya akwa ngarningka wurrajija-murriya aburra-langwi-yada aninga,” ni-yama Neningikarrawara.

31 Biya n-andeya nakina Neningikarrawara akena ni-rringka amurndakakina ni-ngekburakama nakina eninginingaba akukwulyubene-ka akina. Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina-da. Bi...ya mamangbala muwilyaba marringa numi-jerrida arakba makina-da. Biya ngarningka nekbada arakba. Wurdarriya-wiya akina-da.

2

1 Ebina-langwiya Neningikarrawara ni-ngekburakama nakina enena angalya iya angubina iya angkwulyumida-langwa amurndakibina enena-

manja angalya iya angubina-manja akwa makarda-manja nuw-ambilyama akina. Akwa kembirra ni-jerrukwama arakba nakina ena-langwa warka.

2 Mamangbala muwilyaba mamawura nu-war•danguma warka ena-langwa n-aburradadangu-mulangwiya yanda-langwa ni-jerrukwama amurndakakina n-andabukwama. Biya kembirra nu-ngwanjuma nakina warka-langwa arakba-da.

3 Kembirra ni-yama nakina, “Memema mamangbala-manja mambilyuma mamawura ningu-ngwanjinama arakba ningena. Memininga kembirra mamawura memema, akwa meyebijeba mukwala-langwa mamawura kum-ambilyama makina, ningu-ngwanju-mubaba ngayuwa aduwaba warka-langwa. Mukwurdukwurda memema mamawura nganyangwa arakba-da,” ni-yama Neningikarrawara nakina-da.

4 Ebina-langwiya nakina Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-langwa angalya-da.

Yidina-langwa angalya

Adinuba-wiya ni-ngekburaka-manja Yaweya Neningikarrawara ababurna-langwa angalya,

5 nara ambaka ebina amarda ariba-manja akwa nara ambaka amadidira ka-lingbijangina. Akwa nara ambaka kini-ngekburaka nakina yelyukwa yiniki-larri-yada ajiringka-wa. Akwa ngarningka nara wurribina warnu-mamalya warniki-lungkuwabiji-yada eka iya amarda.

6 Umba ngalaja akungwa na-jijadanguma ajiringka-langwa na-warumajungwunuma akwa na-ngambajuwamurra ababurna-langwa angalya akina-da.

7 Bi...ya kembirra Yaweya Neningikarrawara nu-manga arakba nakina akwala ajiringka akwa neni-ngekburaka nakina nuwilyaba nenungkwarba ebina-langwa ngawa ajiringka. Kembirra nenuminu-bukwa ena-langwa arrirra emindu-wa nakina-langwu-wa nenungkwarba, kajungwa nenik-enibudi-yada nakina. Kembirra eneja nakina nenungkwarba n-enibuduma arakba-da.

8 Eneja kembirra nakina Yaweya Neningikarrawara ni-lungkuwabijuwama eka iya amarda awilyaba-manja angalya emikirra Yidina. Alyengmilyengma-langwa nuw-ambilyumurra akina angalya. Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara nen-akumarna nakina yakwujina nibina nenungkwarba neni-ngekburakama.

9 Akwulyubene-ka akina angalya mena nakina Neningikarrawara ni-lungkuwabijuwame-ka eminimininga iya eminimininga eka eninginingabe-ka akirringkangena-langwa akina, akwa nawurrak-arrangbeyinuma aninga eningaba enikalyubara. Umba awur-ruwurrakuwilyarra amurndakakina eka eninganinga iya amarda, ni-lungkuwabijuwama nakina Neningikarrawara awilyaba eka akwanenibika-langwa akwa ngarningka awilyaba eka akwaneningmika-langwa ebina narraku-kwunama akwaneningmika eningaba-langwa akwa awurrariya-langwa warnumamalya-manja akina-da.

10 Umba ngalaja awilyabe-ka adalyuma na-kwularrinuma akina Yidina-manja akwa na-ngambajuwamurra ajiringka yakwujina. Kemba na-kwularrinuma akina erribaja angwurra biya nuw-eyebijebakajungwunuma arngkabiyarbuwa-ma.

11 Awilyaba Bijena emikirra akina adalyuma ebina na-kwularrinumurra akina-langwiya angalya emikirra Yebila.

12 Umba akina-manja ngawa angalya Yebila akukwulyubene-ka angwarnda akawulda-murra nuw-ambilyumurra akina yakwujina ajiringka-manja arrawa, akwa ngawa eminimininge-ka angwarnda

alarrngekburna-wiya akwa ngalajukwaba bungabungwa akwulyubena ebina ne-kirruwanjuma eningaba nuw-ambilyumurra yakwujina akina.

13 Umba ngalaja awilyaba engka adalyuma emikirra Kiyena ebina na-kwularrinuma akina-langwiya angalya emikirra Kwuja.

14 Akwa ngarningka awilyaba engka adalyuma emikirra Dakirija ebina na-kwularrinuma alyengmilyengmu-wa akina-langwiya angalya emikirra Ajiriya akwa erribaja angwurra. Akwa ngarningka awilyaba engka adalyuma emikirra akina Yiburadija. Abiyarbuwa adalyuma amurndakakina.

15 Nakine-ka Yaweya Neningikarrawara nen-akumarnuma nibina nenungkwarba yakwujina ebina-manja ngawa angalya Yidina, kajungwa neniki-lungkuwabiji-yada aninga akwa nenik-akwurraji-yada akina angalya nakina.

16 Biya kembirra ni-yama nakina enuwa-wa, “K-alyubariname-ka ningkakina aninga eningerribirra-langwa eka,” ni-yama.

17 “Akena awilyaba-langwa wulkwa eka nare-ka alyubaruma ngala-langwa aninga. Enena eka narraku-kwunama akwaneningmika eningaba-langwa akwa awurrariya-langwa warnumamalya-manja, akwa nare-ka alyubaruma angala-langwa aninga. Umba k-alyubarina-manja nungkuwa akina aninga kembirra ki-jungwunama ningkakina akini-yada ngawa-da,” ni-yama Yaweya Neningikarrawara enuwa-wa-da.

18 Biya kembirra ni-yama ngarningka nakina Yaweya Neningikarrawara, “Awurrariye-ka akina nenik-ambilyinga-langwa naka nenungkwarba nakwukawura,” ni-yama. “Ngayuwa kinumini-ngekburakinamurra kembirra wurruwilyaba warnikumamurikaja ena-langwi-yada, kajungwa warniki-yakaji-yada wurrakina,” ni-yama nakina.

19 Biya kembirra nu-manga Yaweya Neningikarrawara akwala ajiringka akwa ni-ngekburaka nakina yinungungwangba-murriya akwa wurrajija-murriya ebina-langwa ajiringka. Biya nu-wilyaka yakina yinungungwangba-murriya akwa ngawa wurrajija-murriya nibinu-wa nenungkwarba, kajungwa kinumurndaki-yengbijuwi-yada nakina yinungungwangba yinimikirra akwa wurrajija.

20 Kembirra eneja nakina nenungkwarba nu-kwama yimurndakakina yinungungwangba yinimikirra akwa wurrajija warnimikirra, akena nara wurribina warningaba warnikumamurikaja ena-langwa.

21 Eneja kembirra Yaweya Neningikarrawara nenu-mungkwulija nakina nenungkwarba akwa n-ar•de-ka marringa nakina nu-mungkwulinga. Umba nu-mungkwulu-wiya ngawa nakina, eneja Yaweya Neningikarrawara numa-manga muwilyaba memirrkwura ena-langwa akwa neni-dida nenumadangkwa.

22 Biya nanga-ngekburaka didarringka memirrkwura-langwa akwa nanga-lyilyanga dakina enuwa-wa.

23 Eneja nenungkwarba ni-yama, “Wa! Warne-ka warnumamalya arakba wuburra ngayuwa-da. Nganyangwa adidira ngaluwa-manja arakba akina, akwa nganyangwa amadangkwa ngaluwa-manja kajukwaba ngawa-da. Nakine-ka Yaweya Neningikarrawara nanga-ngekburakama daka dadu-mamalya memirrkwura-langwa ningenungkwarba-langwa aduwaba, kembirra dadimikirra ‘Didarringka nganyangwa’ dakina-da,” ni-yama nakina nenungkwarba-da.

24 Kembirra akina-langwa-bina neningerribirra nenungkwarba kenilirraki-lalikinama nakina nungwenikba akwa ngawa dirndenikba kajungwa keni-yakeyini-yada dadingiyenikba-manja, akwa kembirra wunuwilyaba-ma ngawa wunenumadangkwa-kiya wunalakina-da.

25 Umba nakine-ka nenungkwarba akwa dakina didarringka
wuneyebirra-kiya wunalakina-da, akena nara keni-yeliyanga-da.

3

Eduma-kiya nenumini-yarrkuwurru-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa

1 Ni-ngekburaka-manja Yaweya Neningikarrawara yababurna-langwa
yinungungwangba-murriya, kembirra yuwilyaba yingarna yakina
yakakirume-ka yiniki-kadiki-yada warnumamalyu-wa. Yakine-ka
yakakiruma angwurra yababurna-manja yukwala yinungungwangba-
murriya. Biya ni-likena yakina yingarna dibinu-wa didarringka akwa
ni-yengbina ayakwa ngaluwa-wa. “Kada, Neningikarrawara ni-yamama
nungkwurnuwa-wa nakina, ‘Nara alyubaruma amaninga amamamuwa
amurndakenena-langwa eka,’ ni-yamama nakina? Jerriya amandangwa
ni-yengbinuma nakina akina ayakwa?” ni-yama yakina yingarna ngaluwa-
wa.
2 “Nara,” ngalaja yingi-yama dakina didarringka. “Yikin-alyubarinama
yinalakena amaninga amamamuwa amurndakenena-langwa eka.
3 Akena nara alyubaruma yinalakena wulkwa amaninga awilyaba-
langwa ememeka ebina nuw-arndurrkwarjiya-murrilangwa akina awur-
ruwurrakuwilyarra. Umba yirrenu-makama nakina Neningikarrawara
yinuwa-wa, ‘Nare-ka alyubaruma a-lyingama amamamuwa angaba-langwa
eka,’ ni-yamama nakina. Yikini-lyingina-manja akina yinalakena, kem-
birra yikini-jungwunama-da,” yingi-yama dakina didarringka yakinu-wa
yingarna-da.
4 Eneja ni-yama yakina yingarna, “Nare-ka. Ekalya akina ayakwa. Nara
kinalakina a-jungwuma,” ni-yama yakina.
5 “Eneja nakina Neningikarrawara ni-yengbinuma akina ayakwa
nungkwurnuwa-wa mena neningma-baba nakina yikin-alyubarina-manja
kinalakina akina amaninga, kembirra Neningikarrawara wuburra yikini-
yaminame-ka kinalakina-da, akwa yikin-eningmidinama ebina eningaba
akwa awurrariya arakba-da,” ni-yama yakina yingarna-da.
6 Umba ngalaja didarringka ying-andeya akena yingi-rringka akina
eka akwulyubena. Kembirra yingi-lyangkiyama dakina, “Eningabe-ka
k-alyubarina-mulangwa ngayuwa enena amaninga. Akwa ngarningka
eningaba akina aringkawi-yada ngayuwa-da,” yingi-lyangkiyama dakina.
Biya kembirra yingi-rndirrka, ying-alyubarina akwa yinginu-kwa ekuwarra
neningiyadikba-wa-da. Enejukwaba kembirra n-alyubarina nakina-da.
7 Biya nen-eyijinu-mulangwa wunalakina akina amaninga kembirra
warenja-bawiya numu-ngwur•dangma menba iya mangma aburna-
langwa. Akwa neni-lyandarrkena arakba wuneyebirra-kiya wunalakina-
da. Biya kembirra nenuma-warrka arakba mukwala mamawarruwalya
manyungwunya akwa nen-awiyebeyina makina wunalakina-da.
8 Bi...ya num-awiyebu-manja mamawura nen-engkirrika wunalakina
Yaweya Neningikarrawara nubukwaya ni-likenuma nakina akinu-
wa angalya, akwa nen-abuwarrkajungwa arakba wunalakina neni-
didirrakajungwuma eka-manja nakina-langwa.
9 Umba eneja nakina Yaweya Neningikarrawara n-ardanga nakina
nibinu-wa nenungkwarba. “Ningkangamba?” ni-yama.
10 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Ning-engkirrikama ngayuwa
nungkwa-langwa ayakwa akwa ning-akbar•duma, kembirra ning-
abuwarrkajungwuma, mena ningeyebirra-baba ningena,” ni-yama nakina.

11 Eneja ni-yama Neningikarrawara enuwa-wa, “Angkaburra bu-
makama ningkakina nungkuwa ningkeyebirra?” ni-yama. “Ningk-
alyubarinuma ebina amaninga yirra-maka-murrada ngayuwa nara
alyubaruma nungkuwa-na?” ni-yama.
12 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Daka didarringka yu-kwama
ngayuwa-manja, ngaluwe-ka ngu-kwama ebina aninga akwa ning-
alyubarinuma akina.”
13 Kembirra eneja nakina Yaweya Neningikarrawara ni-yama dibinu-wa
didarringka, “Miyambena-burra ningki-yamama ningkakina akina?” ni-
yama.
Ngalaja yingi-yama, “Yibina yingarna nginu-kwudirrkame-ka ngini-
kadikama yakina akwa kembirra ning-alyubarinuma ngayuwa,” yingi-
yama dakina-da.

Yaweya Neningikarrawara nenilirraki-lekbenu-mulangwa wunalakina

14 Eneja nakina Yaweya Neningikarrawara ni-yama yibinu-wa yingarna,
“Akine-ka ningki-yama-mulangwa ningkakina aduwaba, kembirra ki-
lyandiname-ka angwurra ningkakina,” ni-yama. “Nara ngayuwa e-kbajuma
yukwala yinungungwangba, umba yirre-kbajinama aduwaba ningkakina
ningkuwilyaba ngayuwa-da. Kembirra aduwaba-langwa nungkwaja ki-
rrekburruwarnama mulkwa-murra, akwa k-alyubarinama ajiringka-da,
yanda-langwa ki-jungwunama ningkakina-da.
15 “Nungkuwa akwa ngawa daka didarringka yikingu-wirrikbeyiname-
ka kirringalakina. Nganja ningena k-akumurnama nungkwurrunguwa-
manja akuwurruwirrikbaja. Aburraja kembirra ngala-langwa
wurriyukwayuwa akwa ngawa nungkwa-langwa ka-wirrikbeyinama
warningangkawura ngawa wurrakina-da. Ngala-langwa wurriyukwayuwa
karri-lyangburrenama aringka nungkwa-langwa-da, umba nungkwaja
nungkuwa k-anginama amulurrngwa alika aburra-langwa-da,” ni-yama
Yaweya Neningikarrawara yakinu-wa yingarna.
16 Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara ni-yengbina nakina
akwala ayakwa engbuda dibinu-wa didarringka ngalajukwaba. Ni-
yama nakina, “Ku-mambakina-manja nungkuwa wurrangariya,
kembirra k-arrkwujeyinama ningkakina. Umba ngayuwe-ka k-
arumurrkwunama akwulyandilyanda nungkwa-langwa akwa ngarningka
k-arrkwujeyinama nungkuwa akini-yada ngawa k-arrangbina-manja
ningkakina wurrangariya nungkwa-langwa. Mame-ka ningkakina
k-arrkwujeyinama umba kini-ngayindenama ngawa ningkakina
nenungkwarba nungkwa-langwa. Umba eneja nakine-ka nenungkwarba
nungkwa-langwa kinu-bungkawadinama nungkuwa-manja-da,” ni-yama
Yaweya Neningikarrawara dakinu-wa didarringka nakina-da.
17 Biya kembirra ni-yengbina Yaweya Neningikarrawara akwala ayakwa
nibinu-wa nenungkwarba enejukwaba. “Nungkuwa ningkingamin-
engkirrikenuma ayakwa dadingiyena-langwa akwa ningk-alyubarinuma
ebina aninga ngarra-maka-murrada ngayuwa nungkwurrunguwa nara
alyubaruma akina,” ni-yama nakina. “Akina-murrada-bina ningi-
kbajinama ngayuwa ajiringka aduwaba. Kuw-arriyadiname-ka akina.
Umba ku-war•denama ngawa nungkuwa ningkeningangkawura, kajungwa
ka-lungkuwarrini-yada aninga nungkwa-langwa.
18 Kuw-arrangbiname-ka ngalaja ajiringka amarda amurndakibina awur-
ruwurrariya akwa akwurrirra-murriya. Nungkwaja kembirra eninger-
riberriba amaninga k-aburangkinama engku-wa iya engku-wa angalya
ningkakina-da.

19 Aruma warka ku-war•denama nungkuwa yanda-langwa kumi-
jadena-manja mukwena nungkwa-langwa-langwa ningkenumadangkwa.
Arume-ka warka ku-war•denama ningkakina kajungwa kuw-arrangbini-
yada ajiringka aninga nungkwa-langwa-da. Ki-yaminjaminama ngawa
ningkakina yanda-langwa ki-jungwunama ningkakina-da akwa ki-
lawurradinama ajiringka-wa-da. Umba kabu-rungkwabiname-ka
ningkakina ningkenumadangkwa ajiringka-wa. Ajiringka-langwa
yirra-ngekburakama ngayuwa ningkakina, kembirra nungkuwa
k-ajiringkadinama ngarningka ningkakina-da," ni-yama Yaweya
Neningikarrawara enuwa-wa-da.
20 Eneja nakina nenungkwarba nenimikirra Eduma nakina, akwa nanga-
yengbija arakba dadingiyenikba dadimikirra Yiba, mena dirndarringba-
baba dakina wurrababurna-langwa warnumamalya. Akina ekirra ne-
yaminama "warniba."
21 Eneja kembirra Yaweya Neningikarrawara nenumini-ngekburaka
dumbala yinungungwangba-langwa yinumakwulya Eduma-langwa akwa
ngawa dadingiyenikba-langwa, akwa nenilirraku-kwa dakina dumbala
wunenik-awiyebi-yada wunalakina-kiya nakina-da.

Neningikarrawara neni-jadijuwa-mulangwa Eduma akwa Yiba Yidina-langwa

22 Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara ni-lyangkiyama nakina,
"Naka arakba nenungkwarba ngakwurruwa wuburra kini-yaminame-ka
nakina-da. Akwa ngarningka neningma arakba nakina ebina eningaba
akwa awurrariya. Nara kembirra alyubaruma nakina amaninga ebina-
langwa eka akwanenibika, nari-yada neningangkawura ambilyuma neniba
nakina-da," ni-lyangkiyama Yaweya Neningikarrawara nakina-da.
23 Biya kembirra nakina Yaweya Neningikarrawara nenilirraki-larrka
arakba nibina nenungkwarba akwa ngawa dibina didarringka nenilirraki-
jadijuwa wunalakina ebina-langwa angalya emikirra Yidina. Biya ni-
yama nakina Edumu-wa, "Ningu-manguma ngayuwa akwala ajiringka
akwa yirra-ngekburakama nungkuwa akina-langwa," ni-yama. "Kem-
birra aduwaba-langwa ku-war•denama ningkakina warka ajiringka-manja
nungkuwa," ni-yama nakina nakinu-wa nenungkwarba.
24 Biya kembirra nenilirraki-jadijuwa-mulangwa wunalakina, nen-
akumarnuma Yaweya Neningikarrawara ena-langwa warnikumamurikaja
warnimikirra jerubima Yidina-manja alyengmilyengma-langwa nakina
akwa n-akumarnuma ngarningka yakwujina kaliwanga angwura-murra
ebina ne-ngengkilyuwakenuma angerriba iya yenjerra. N-akumarnuma
Yaweya Neningikarrawara akina kajungwa nari-yada warningerribirra
warnumamalya a-likama yenjerrikina nuw-arndurrkwarjeyu-murruwa
ebina eka akwanenibika. Kembirra n-anjimangwukwama arakba akine-ka
angalya nakina-da.

4

Eduma-langwa-langwa warnumamalya - Keyina-langwa akwa Ebula-langwa

1 Nakine-ka Eduma akwa ena-langwa dadingiyenikba Yiba neni-
yakeyinumurra nenu-mungkwulumurra arakba wunalakina. Bi...ya
arakba dakina kembirra dadingiyenikba yingu-mambakinuma. Biya
kembirra arakba Yiba yinginumin-arrangba nangariya Eduma-langwa
dakina. Biya yingi-yama, "Nakine-ka Yaweya nginu-mamurikajuwame-ka
ngayuwa, kembirra arakba ningen-arrangbama naka nangariya-da," yingi-
yama dakina. Biya nakina neningadinuba-wiya niyukwujiya ngala-langwa

yingini-yengbijuwama dakina nenimikirra Keyina. Umba akina ekirra
ne-yaminama “ningenu-manguma.”
2 Bi...ya kembirra ambaka-murra ngarningka nuwilyaba yingin-arrangba,
akwa yingini-yengbijuwa nakina Ebula. Aburnaja kembirra arakba wu-
nalakina wunambilyuma. N-arumidinu-manja nakina Ebula kembirra
nuwurrak-embirrajuwama arakba jiba-manja. Umba eneja Keyina ni-
lungkuwabijuwama nakina eka iya amarda eninganinga.
3 Biya kembirra nenu-kwama akwala aninga ni-lungkuwabijuwa-
mulangwa angerriba Yaweyu-wa.
4 Umba eneja nakina neningarija-langwa nenikumarnjenikba Ebula
ebina nuw-arrangbama eningadinuba-wiya angariya jiba nu-wardanga
akina. Biya eningaba-dangwa amalya nenu-kwama nakina Yaweyu-wa.
Kembirra eneja nakina Yaweya nenu-werrungwur•danguma nakina-manja
Ebula, akwa akina-manja ngarningka amalya.
5 Umba nu-waranguma nakina Keyina-manja akwa ngawa ena-langwa
aninga nenu-kwa-mulangwa enuwa-wa.
Kembirra eneja nakina Keyina n-awinyambade-ka akwa n-arrirriyada
nenumukwurra.
6 Eneja ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Miyambena-burra nungkuwa ningk-
awinyambadinama? Akwa ningk-arrirriyadinama ningkenumukwurra?”
ni-yama.
7 “Nungkuwa ki-yamina-manja eningaba, kembirra ku-marngkinama
ningkakina. Akena nara-manja ningkakina e-yamama eningaba kembirra
akine-ka wuburra laka wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa
na-rarrkajungwunama wurrakina kab-adawarrkini-yada nungkuwa
aduwaba. Bu-ngayindenama wurrakina ka-bungkawadinama nungkuwa-
manja, akena nungkuwe-ka arrkala ku-bungkawadinama wurrakina-
manja wurramukwa ningkakina-da,” ni-yama Yaweya Keyinu-wa-da.
8 Eneja ni-yama nakina Keyina nenikumarnjenikba-wa, “Kwa, yi-likaja
angerriba erriberriba-wa,” ni-yama. Biya neni-likena arakba wunalakina
erriberriba-wa. Biya yakwujina ngawa Keyina nakina nenu-wardanga
arakba nakina-manja nenikumarnjenikba. Nenu-wardanga arakba nakina
akwa ni-jungwa arakba-da.
9 Kembirra eneja Yaweya ni-yama nakinu-wa Keyina, “Nangamba neniku-
marnjena?”
Eneja ni-yama, “Kada! Ningeningbala. Mena kin-akukwurrajinama
ngayuwa nakina nenikumarnjarrka-manja-baba ngawa?” ni-yama.
10 Umba ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Miyambena-burra nakina
ningkenu-wardanga? Awurrariye-ka akina. Nganja ningena ningeningma
nungkuwa ningkenu-wardanguma, ninguma-rringkina-mubaba ngayuwa
ena-langwa merra ajiringka-manja. Ningkenu-wardangu-mulangwa
nakina akine-ka wuburra laka n-ardirdenama nakina ngayuwa-wa
kajungwa yibamini-lawurrakajini-yada ngayuwa nungkuwa-wa akwa
ka-ngajini-yada ningkakina nungkwamba-langwa.
11 Kembirra ngayuwa aduwaba yirre-kbajinama ningkakina. Nungkwaja
kembirra ningkakina nara a-lungkuwabijuma ngarningka aninga, mena
akina ajiringka ne-bekinuma arakba makina merra.
12 Umba ki-lungkuwabijina-manja kembirra ngarningka ningkakina
eningerribirra amarda, nara kembirra arrangbama aninga, nuw-
arriyadinu-mubaba ajiringka. Biya kembirre-ka ningkakina ki-likajama
arakba yada-da, angerriba iya angerriba arakba ku-marrawarnama. Biya
arakba kembirra ningkakina ningkeningangalya-ma ningkakina-da,” ni-
yama Yaweya Keyinu-wa-da.

13-14 Eneja ni-yama Keyina, “Awurrariye-ka akina ningku-minangkirreyinama ngayuwa enena-langwa angalya akwa nungkuwa-langwa. Ningki-yama-mulangwa akina ayakwa, kembirra ngayuwe-ka k-arrkwujeyinama angwurra. Kembirra ku-marrawarnama ningena aduwaba-langwa ningeningangalya-ma. Umba aburraja wurribina warningerribirra kembirra kab-akburrangina-manja ngayuwa kabu-ngajinama-da,” ni-yama Keyina Yaweyu-wa-da.

15 Akena eneja Yaweya ni-yama, “Nara. Kemba kabu-ngajina-manja wurrakina wurruwilyuwilyaba nungkuwa-manja, ngayuwa-dangwa kembirra ki-yaminame-ka kajungwa wurrukwala warnumamalya kabumini-lawurrakajini-yada nungkwa-langwa akwa karra-ngajini-yada wurrumangbala wurrambilyuma,” ni-yama. Biya nakina Yaweya ni-jirrkumarnuma nakina-manja Keyina nari-yada warnumamalya a-ngajuma Keyina-manja. Kembirra nenu-madumurrukwama nakina wurrakinu-wa warnumamalya nakina-langwa Keyina.

16 Umba Keyina nakina neni-lalika arakba Yaweya akwa ni-likenuma. Akwa n-ambilyuma emininga-manja angalya emikirra “Akumarrawarna” angalya. Alyengmilyengma-langwa akina angalya Yidina-langwa-da.

Keyina-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

17 Bi...ya Keyina akwa ena-langwa dadingiyenikba nen-arrangba arakba niyukwujiya nakina nenimikirra Yinakwa. Biya nakina Keyina ni-likirakama arakba ababurne-ka alikira. Biya ni-yengbijuwama nakina a-kina angalya emikirra wuburra ena-langwa-langwa nenikuwenikba-langwa ekirra akina.

18 Bi...ya Keyina-langwa nenikuwenikba Yinakwa enamba-langwa n-akumajungwunuma nenikuwenikba biya neni-yengbijuwama nakina nangariya nenimikirra Yirada. Bi...ya enamba-langwa Yirada n-akumajungwunuma nakina nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Miyijeyela. Bi...ya enamba-langwa nakina Miyijeyela n-akumajungwunuma nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Midijeyela. Bi...ya enamba-langwa Midijeyela n-akumajungwunuma nakina nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Lameka.

19 Bi...ya nakine-ka Lameka wurringambilyuma-kiya wurradingabulena, duwilyaba Ada umba duwilyaba Jila.

20 Ngalaja Ada dakina arakba yingin-arrangbama nangariya akwa yingini-yengbijuwama nenimikirra Jabala. Umba akina ekirra Jabala ne-yaminama “nenik-arrikuwaraki-yada.” Umba nu-wilyarridinu-manja eneja nakina Jabala neningadinuba-wiya nakina numirarringba warnumamalya-langwa wurribina narr-akukwurrajuwa-mulangwa narr-arrikukuwaraka-mulangwa wurrakina jiba-manja iya bulukwa-murriya-manja. Akwa ngarningka enuwa akwa ena-langwa warnumamalya nuw-ambilyumurra wurrakina warningadinuba-wiya akalikwa-murra-manja alikira ebina narri-likiraka-murrumanja.

21 Umba eneja nenikumarnjenikba nenimikirra Jubala nakina mena akina ekirra Jubala ne-yaminama “akumalyumalyangka eningemeba.” Neningadinuba-wiya numirarringba nakina warnumamalya-langwa wur-ribina na-malyangkenu-mulangwa narru-warrijuwa-mulangwa wurrakina ebina akumalyumalyangka eningemeba.

22 Umba ngalaja Jila, dibina dadingarija-langwa dadingiyenikba Lameka-langwa, yingin-arrangbama nangariya nenimikirra Dubala Keyina. Umba eneja n-arumidinu-manja Dubala Keyina nu-war•dangumurra nakina numurndaki-ngekburakamurra ababurna angandingandinga bangkilya-murriya, amurndakibina ekikingkarrnga-langwa akwa ngawa

akumungkumungkada-langwa akwa ngarningka akadabaja-langwa. Nuwurraki-ngekburakama akina didija-langwa. Umba ena-langwe-ka dadiyamarnjenikba dakina dadimikirra Neyama.

23 Eneja Lameka ni-yama nakina wurringalakina-kiya-wa wurringidarringka-kiya,
“Wayi! Wurring-engkirrikiya-langwa, Ada akwa Jila.
Ngayuwe-ka ningena ningenu-wardangumurra nuwilyaba nenungkwarba mena adinuba-wiya enuwa ngini-ngaja-mubaba.
24 Kenu-wardangu-manja warningerribirra warnumamalya Keyina-manja, kembirra ka-jungwunuma wurrumangbala wurrambilyuma warnu-mamalya.
Umba kabu-wardena-manja wurrukwala ngayuwa-manja, kembirra aburraja 77 warnumamalya aburramba-langwa ka-jungweyinama wurrakina-da,”
ni-yama Lameka arakba-da.

Jeda-langwa akwa Yinaja-langwa

25 Nakine-ka Eduma akwa dadingiyenikba Yiba nen-arrangbama ngar-ningka nuwilyaba nangariya. Ni-rukwularrinu-mulangwa nakina, dirn-denikba Yiba yingi-yama, “Neningikarrawara ngarningka nginu-kwama naka niyukwujiya. Nuwilyaba naburraka ni-jungwuma nakina mena nenu-wardangu-mubaba nakina Keyina. Kembirra nenaka kinuma-menama ena-langwa mamurukwa,” yingi-yama. Biya kembirra yingini-yengbijuwama Jeda, mena akina ekirra Jeda ne-yaminama “nginu-kwama.”

26 Kembirra n-arumidinu-manja nakina Jeda, n-akumajungwuma nakina nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Yinaja. Umba akini-yada wurrumurndakakine-ka warnumamalya narr-aburradadangumurra warningadinuba-wiya narri-yengbijuwama Yaweya-langwa ekirra akwurdukwurda neni-yangmarngkwajuwa-manja nakina.

5

Wurrumirumirena warnikinikaduwa Eduma-langwa-langwa

1-2 Eneja neni-ngekburaka-manja Neningikarrawara warnumamalya, neni-ngekburakama wurrakina wuburra enuwa Neningikarrawara. Nenungkwarba akwa didarringka nenilirraki-ngekburakama nakina. Biya kembirra ni-yengbinuma nakina eningaba ayakwa aburnuwa-wa akwa ni-yama, “Yikini-yengbijajungwunama ‘kinenumamalya-kiya’ kinalakina.” Kembirra amurndakenena ekirra Eduma-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa-langwa.

3 Nakine-ka Eduma 130 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina, biya nenikuwenikba enuwa wuburra n-akumajungwunuma nakina. Neni-yengbijuwama nakina Jeda.

4 Bi...ya ngarningka 800 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

5 Biya n-ambilyu-manja nakina 930 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-jungwuma arakba-da.

6 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jeda 105 mamarika iya yi-nungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-imikirra Yinaja.

7 Bi...ya ngarningka 807 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

8 Biya n-ambilyu-manja nakina 912 mamarika iya yinungkwura kembirra
ni-jungwuma arakba-da.
9 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Yinaja 90 mamarika iya yi-
nungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-
imikirra Kenena.
10 Bi...ya ngarningka 815 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma.
11 Biya n-ambilyu-manja nakina 905 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
12 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Kenena 70 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-
imikirra Meyilelela.
13 Bi...ya ngarningka 840 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma.
14 Biya n-ambilyu-manja nakina 910 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
15 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Meyilelela 65 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-
imikirra Jereda.
16 Bi...ya ngarningka 830 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma.
17 Biya n-ambilyu-manja nakina 895 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
18 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jereda 162 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-
imikirra Yinakwa.
19 Bi...ya ngarningka 800 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma.
20 Biya n-ambilyu-manja nakina 962 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
21 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Yinakwa 65 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-
imikirra Midijela.
22-24 Biya kembirra Yinakwa akwa ngawa Neningikarrawara wunalak-
ina neni-yakeyinumurra arakba wunalakina-da. Bi...ya wurrukwala ngar-
ningka wurriyukwayuwa n-akumajungwunuma nakina Yinakwa. Biya
n-ambilyu-manja nakina 365 mamarika iya yinungkwura, kembirra ni-
lyumaduma nakina. Eneja Neningikarrawara nenu-manguma kembirra-
da.
25 Eneja kembirra n-ambilyu-manja Yinakwa-langwa nenikuwenikba
nakina Midijela 187 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma
arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Lameka.
26 Bi...ya ngarningka 782 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma.
27 Biya n-ambilyu-manja nakina 969 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
28 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Lameka 182 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba.

29 Biya ni-yama, “Yaweya nakina ni-kbajame-ka akina ajiringka.
Kembirra ngalaja nuw-arriyaduma akina. Umba naka niyukwujiya
kin-arumidina-manja akenu-werringekburakinama akwa kini-
yukwujiyakinama nakina ebina aruma warka ngarrababurna-langwa
ngarnumamalya,” ni-yama Lameka nakina-da. Kembirra neni-
yengbijuwama nakina niyukwujiya ena-langwa nenimikirra Nawa, mena
akina ekirra Nawa ne-yaminama “akenu-werringekburakinama.”
30 Bi...ya ngarningka 595 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma
Lameka akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-
akumajungwunuma nakina.
31 Biya n-ambilyu-manja nakina 777 mamarika iya yinungkwura ni-
jungwuma arakba-da.
32 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Nawa 500 mamarika iya
yinungkwura n-akumajungwunuma arakba wurriyukwayuwa ena-langwa.
Neningadinuba-wiya nenimikirra Jema, neninguwilyarra nenimikirra
Jebeda, umba neningarija-langwa nenimikirra Yema.

6

Warniniyerriya-langwa warnumamalya

1-2 Wurrumurndakakine-ka warnumamalya nuw-ababurnadinuma
arakba wurrakina akwa nuw-errbalinuma emininga-manja
iya emininga-manja angalya. Kembirra aburraja wurrukwala
warninikuwena Neningikarrawara-langwa na-likenuma nuw-ambilyu-
murruwa wurrakina warnumamalya. Biya narrawurraki-rringka-manja
wurrumurndakakina warnumamalya, narra-rringkama wurradidiyara
wurrukukwulyubene-ka wurrakina. Biya kembirra narra-manguma
aburra-langwi-yada wurridarringka.
3-4 Aburraja kembirra wurradidirrungwarna warnumamalya
wurrumumirajirrirre-ka namurndak-ambilyuma arakba. Wur-
riyukwayuwa akwa wurrumirumirarrngwa wurrumurndakakina-
langwa warninikuwena Neningikarrawara-langwa akwa ngawa
wurradidingiyarrngwa-langwa wurrakina-da. Wurrarrubude-ka wurrak-
ina, kembirra aburraja wurruminukwala narra-yarrumurnduwarnuma
wurrakina-langwa-da.
Eneja nakina Yaweya ni-yama, “Nara ngayuwa a-ngayinduma aduwaba
warningerribirra warnumamalya ambilyuma warningangkawura.
Umba kuw-eniyuwangkwudinama wurrakina biya ka-jungweyinama,
warnumamalya-baba wurrakina-da. Kembirra aduwaba-langwa kuw-
ambilyamurra wurrakina 120 mamarika iya yinungkwura akwa akina-bina
ngawa-da.”
5 Kembirra nenumurndaki-rringka-manja Yaweya warningerribirre-ka
warnumamalya, nare-ka, aburraja wurruwurruwurrariya-wiye-ka wurri-
lyengma wurrakina wurrababurna-langwa. Nuw-engkingkirrikenume-ka
wurrumurndakakina awurruwurrariya-we-ka ngawa.
6 Eneja ni-yama nakina Yaweya, “Karukwa, nara-maka warna ka-
ngekburaka, nara-maka enena-manja angalya k-akumarna,” ni-yama.
7 Biya ngarningka ni-yama nakina, “Wurrumurndakenene-ka
warnumamalya warna ka-ngajinama ka-jungweyinama. Ningarra-
ngekburakama akena amandangwa ka-jungwajinama wurrakina ka-
jungweyinama ningena-da. Akwa ngarningka yinungungwangba-murriya
iya wurrajija-murriya aburrajukwaba ka-jungwajinama ngayuwa-da.
Karukwa, nara-maka ka-ngekburaka,” ni-yama Yaweya nakina-da.
8 Akena nenu-werrungwur•dangume-ka Nawa-manja nakina-da.

Nawa-langwa-langwa warnumamalya - Nawa numa-ngekburaka-mulangwa mijiyanga

9-10 Enene-ka arakba alawudawarra Nawa-langwa. Eneja nakina wurrabiyakarbiya warninikuwena, umba warnimikirra Jema iya Yema akwa Jebeda. Neningabe-ka nakina nenungkwarba n-ambambilyumurra. Nikikamarra awurrariya. Nare-ka wurribina warningaba umba enuwa yimbukwa. Biya nakina Nawa neni-yakeyinuma Neningikarrawara-manja-da.

11 Aburraja wurrukwale-ka warnumamalya wurruwurrariya-wiye-ka wurrababurna-langwa. Biya wurrumurndakakina na-ngajingajeyinume-ka arngkababurna-langwa wurrumurndakakina warnumamalya.

12 Eneja Neningikarrawara angaluba n-andeyuma akena nenuwurraki-rringkama wurrumurndakakina warnumamalya. Wurruwurrariya-wiye-ka ngawa wurrilyengma wurrakina-da.

13 Biya ni-yama Neningikarrawara Nawu-wa, “Ngayuwa ningena arakba wurrumurndakeyina warnumamalya kawurraki-jungwajinama wurrababurna-langwa mena namurndak-arriyakajungwunuma ababurna-langwa awurruwurrariya.

14 Kembirra yirra-ngayindenama nungkuwa kuma-ngekburakinama mijiyanga. Mini-ngekburakajungwuna makina yininginingaba-murra yimundungwa. Biya kuma-ngekburakina-manja makina, ababurna angalya ki-ngekburakinamurra makina-manja mijiyanga. Biya kum-akumurne-ka minyadirra eka-manja arrawa-langwiya akwa ngawa ngarningka errekba-langwiya nari-yada awiyebuma akungwa mijiyangu-wa.

15 Kuma-ngekburakinama makina milingajirrirre-ka, angaluba amarra-langwa akwa ngawa ngarningka angerriba mamudakbu-wa 133 metres. Akwa kuma-ngekburakiname-ka makina mamakwulyumide-ka angalya, ningkekalyarra-langwa akwa ningkekbuda-wa 22 metres. Akwa ajiringka-langwa akwa angerriba karrawaru-wa ngarningka 13 metres kuma-ngekburakinama makina.

16 Akwa meningikarrawara ngarningka kuma-ngekburakinama. Akwa meningikarrawara-manja arrawa-langwiya eyukwujiya ki-lalikinama angwurn•dikirra 44 centimetres. Akwa ki-ngekburakinama angalya angwurrkabiyakarbiya akwa ke-yuweyinama karrawaru-wa. Akwa akawiyuwiyeba akididijungwa ngarningka k-akumurna.

17 “Nganja ningena ki-larrkajama akungwa enenu-wa ajiringka, kajungwa awurrakibina yelakwa kuw-ambilya-murrumurra kamurndaku-wurrileni-yada. Kembirra akwala awurrakakina kawurraki-jungweyinama umba nungkwaja ningkena ningkeniba k-ambilyama.

18 Nganja ki-yarrkakumurnama ngayuwa ayakwa eningarumuruma nungkwa-langwi-yada akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma. Nungkwaja kembirra ku-menama nungkwamba-langwa enena ayakwa nungkwa-langwi-yada akina.

“Biya kembirra yik-awiyebenama nungkuwa iya nungkwa-langwa dadingiyena mijiyangu-wa akwa nungkwa-langwa nenikuwena-murriya iya wurradidingiyarrngwa.

19-20 Kinuwurraku-warakinama nungkwa-langwu-wa mijiyanga yimininingka yinungungwangba akwa ngawa wurrimininingka wurrajija. Biya yuwurrakibina-langwa yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya yuwilyuwilyaba-wiya ngawa yinungkwarba akwa yuwilyuwilyaba-wiya ngawa yidarringka kinu-menama kin-arrikuwarakinama arrawu-wa kajungwa warniba kawurrak-ambilyi-yada.

21 Biya ku-wilyakiname-ka aninga, engka iya engka aninga nungkwurra-
langwi-yada akwa ngawa yuwurrakakina-langwi-yada yinungungwangba-
murriya akwa wurruwurrakakina-langwi-yada wurrajija-murriya,” ni-
yama nakina Neningikarrawara Nawu-wa-da.

22 Eneja Nawa ni-yamame-ka yakwujina makina-manja mijiyanga
ebina-langwiya ayakwa nenu-maka-murrilangwiya Neningikarrawara
amurndakibina-langwiya ni-ngayindangu-murrilangwiya-da.

7

Amakwulyumida-langwa akungwa

1 Kembirra eneja nakina Yaweya ni-yama Nawu-wa, “Likajama arakba
mijiyangu-wa nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnumamalya.
Ngayuwa ningeningma nungkuwa yimbukwa aduwaba ningk-ambilyame-
ka amurndakeyina-manja angalya ningkuwerrikidirrbura ningkuwilyaba-
ma.
2 Kin-arrikawiyebajina yimurndakukwala yinungungwangba-murriya
makinu-wa mijiyanga. Biya yimurndakukwala yik-alyubarina-murruwiya
kirrakina karnumamalya kinu-mena, kin-arrikawiyebajina yimangbala
yambilyuma yinungkwarba umba ngarningka yimangbala yambilyuma
yidarringka kin-arrikawiyebajina. Akwa yuwurrakukwala yukwurduk-
wurda ngarningka kembirra kin-arrikawiyebajina yakina yibina nara
alyubaruma nungkwurruwa. Yuwurrakakina-langwa yuwilyaba-ma yidar-
ringka kinu-mena akwa yinungkwarba.
3 Akwa ngarningka warnungkwarba ka-mena wurrajija wurrumang-
bala wurrambilyuma akwa ngarningka wurridarringka ka-mena wurru-
mangbala wurrambilyuma. Biya yuwurrakakina kinuwurraku-warakina
yinungungwangba-murriya akwa wurrajija-murriya kajungwa eniba kuw-
ambilyi-yada aduwaba, kajungwa ngarningka kuw-arrangbijeyini-yada
enena-manja angalya ngarningka ambaka-murri-yada-da.

4 “Mamangbala-manja mambilyuma marringa nganja ningena kini-
larrkajama yelyukwa. Ngalaja yakina ngawa yelyukwa kini-larrinama
yanda-langwa arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa iya
mamawura. Yakina ngawa kini-larrinama yelyukwa. Kembirra amurn-
dakibina ngayuwa yelakwa ningi-ngekburakama enena-manja angalya,
wurrajija-murriya, yinungungwangba-murriya akwa ngarningka warnu-
mamalya, yakine-ka yelyukwa kawurraki-jungwajinama,” ni-yama Yaweya
Nawu-wa-da.
5 Kembirra eneja Nawa ni-yamama ebina Yaweya nenu-makama, ni-
yamama nakina ababurna-langwa-da.

6 Akini-yada ni-larrinu-manja yiningadinuba-wiya yelyukwa yakina,
nakine-ka Nawa n-ambilyuma arakba 600 mamarika iya yinungkwura.
7 N-awiyebenuma nakina arrawa makinu-wa mijiyanga, Nawa iya
dadingiyenikba iya warninikuwena akwa ngawa wurradidingiyarrngwa.
Nuw-awiyebeyinuma wurrakina kajungwa warniba kuw-ambilyi-yada.
8 Yuwurrakakine-ka yababurna-langwa yinungungwangba-murriya yi-
nungkinungkwarba akwa yididarringka akwa wurrajija-murriya war-
nungkinungkwarba akwa wurrididarringka aburrajukwaba nawurrak-
awiyebeyinuma arakba arrawa makinu-wa mijiyanga. Amurndakibina
enikalyelyubara iya ebina akwurdukwurda nawurrak-awiyebenuma-da.
9 Nuw-awiyebeyinume-ka ebina-langwiya ayakwa nenu-maka-
murrilangwiya Neningikarrawara Nawa-manja.

10 Bi...ya nuw-embimbirrarina ngawa wurrakinu...wa, bi...ya arakba ma-
mangbala mambilyuma marringa. Kembirra ngalaja yiningadinuba-wiya
yelyukwa ni-larrina arakba ajiringka-manja yakina-da.
11 Umba eneja Nawa neniyuwangkwe-ka nakina. N-ambilyume-ka 600
mamarika iya yinungkwura arakba nakina. Ngalaja yuwilyaba yimawura
nu-wurdanguma arakba yakina. Biya yirmbulirra arakba yakina. Kembirra
ngalaje-ka akungwa angaluba arrawa-langwa ajiringka-langwa amukwa-
langwa nuw-aburrumbijanginuma adirrungwarne-ka akungwa akina.
Akwa ngarningka angaluba angubina na-ngwurrkbalijajungwunuma
akina. Umba karrawara-langwa ni-larrinuma yelyukwa yadirrungwarna
yakina-da.
12 Yakine-ka ngawa ni-larrilarrinuma yakina yelyukwa umba nara kinu-
ngwanjina. Arngkabiyarbuwa-me-ka arngkumemberrkwa marringa iya
mamawura ni-larrilarrinuma yiningangkawura yakina-da.
13 Umba mibina-manja ngawa mamawura, yiningadinuba-wiya
yelyukwa ni-larrinu-manja yakina, nuw-awiyebena aburraja Nawa
iya dadingiyenikba iya warninikuwena, Jema, Yema iya Jebeda, akwa
wurradidingiyarrngwa. Nuw-awiyebeyinume-ka mibinu-wa mijiyanga
narruma-ngekburaka-murruwa.
14 Yuwurrakababurne-ka yakina yinungungwangba akwa wurrajija
ebina erriberriba waka nuw-ambilyuma umba ebina waka warnumamalya
narr-akwurrajuwa-murrumurra namurndak-awiyebeyinuma
ngalajukwaba mijiyangu-wa waka yarumuruma akwa yiyukwayuwa.
15 Yinungkwarba akwa yidarringka yambambilyuma-wiya
yiningerribirra yibina ni-ngengkuwanginuma yakina nuwurraku-
warakama makinu-wa mijiyanga Nawa.
16 Ebina nenu-makama Neningikarrawara Nawa-manja ni-yamama
arakba nakina-da. Kembirra arakba makina mijiyanga Yaweya numa-
didumurra-da. Ni-didumurra arakba akawiyuwiyeba akina-da. Aburraja
Nawa-murriya arrawa arakba makina-manja mijiyanga.
17 Kembirra arakba ngalaja yakina yelyukwa ni-larrinuma angalube-ka
karrawara-langwa arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa
iya mamawura. Akwa ngarningka akungwa wake-ka arrawa-langwa
ajiringka-langwa na-bulbeyinuma akina. Na-wurumbijuwame-ka ebina an-
galya. Biya nuw-arumidinume-ka ngawa na-diduminuma akina akungwa
yanda-langwa numi-yirrmanguma mijiyanga makina.
18 Akine-ka akungwa nuw-arumurumidinume-ka na-
ngwujungwujiradinumurra akina, yanda-langwe-ka numu-warrinuma
erribirra makina mijiyanga. Na-wilyakama akungwa angerriba iya
angerriba makina.
19 Biya akine-ka akungwa nuw-arumurumidinumurre-ka yanda-langwa
yilingajirrirra yinijirra akwa angakarjiyinga angalya adidirrungwarna
mama amakwulyumide-ka akina na-wurumbijuwama akina akungwa.
20 Akine-ka ngawa ne-yaminjamama nuw-arumurumidinumurre-
ka akina yanda-langwe-ka amakwulyumida na-wurumbijuwama
angakarjiyinga-manja angalya karrawara 7 metres arakba akina-da. Umba
yakwujina na-ngwanjumurra akungwa arakba-da.
21 Awurrakibine-ka aburraja awurrakukwala, yinungungwangba-
murriya, wurrajija-murriya akwa ngarningka warnumamalya, nawurraki-
jungweyinumurra awurrakakine-ka ababurna-langwa.
22 Awurrakibina ariba-manja nuw-ambambilyu-murruwiya,
awurrakibina na-ngengkuwanginu-murruwiya, nawurraki-jungweyinuma
ababurna-langwa-da.

23 Nakine-ka eneja Yaweya nuwurraki-jungwajuwama awurrakakina
ababurna-langwa-da. Umba eneja yimbukwa Nawa iya wurruwurrakibina
ena-langwa dadingiyenikba iya warninikuwena iya wurradidingiyarrngwa
akwa yinungungwangba-murriya yuwurrakibina nawurrak-
awiyebeyinuma mijiyangu-wa wurrakina yimbukwa warniba nuw-
ambilyuma makina-manja mijiyanga.
24 Bi...ya ngalaja ngawa akungwa amakwulyumida angalya
nuw-ambilyumurra yanda-langwa yimangbala yimawura nu-
wurduwurdanguma yakina-da.

8

Namurndaki-ngburingkadinu-mulangwa angalya

1 Eneja Neningikarrawara nara nakina kini-yakuwabijuwa Nawa
akwa yuwurrakibina yinungungwangba-murriya, wurrajija-murriya
mibina-manja mijiyanga. Biya arakba arrirra ni-larrkama nakina
Neningikarrawara kajungwa ke-ngburingkadini-yada akungwa akwa
ka-larrini-yada akina.
2 Umba ngalaja ebina na-bulbeyinumurra angaluba ajiringka-langwa ak-
ina arakba na-didijungwuma akwa angubina ngarningka na-didijungwuma
nari-yada kini-ngkilarrina arakba yelyukwa.
3 Bi...ya arakba akina akungwa kembirra na-larrilarrina, na-larrilarrina,
na-larrilarrina akina, yanda-langwa yuwurrakibina yimangbala yimawura
nu-wurduwurdanguma arakba.
4 Ngalaja kembirra yimawura arakba yirmbulirra ngarningka. Kembirra
angakarjiyinga-manje-ka ngalaja makina num-ambarringama arakba mi-
jiyanga. Emikirra angalya Arareda.
5 Akine-ka ngawa kembirra akungwa na-larrilarrinuma ngawa na-
larrilarrinuma akina.
Biya ngarningka yambilyuma yimawura nu-wurduwurdanguma
arakba. Biya yinikaduwa yimawura arakba yakina. Ngalaja kembirra
amurndakibine-ka alingilingajirrirra angalya nuw-ambijangeyinumurra
arakba akungwa-langwa na-wurumbijuwa-murrada.
6 Ngalaja kembirra arngkabiyarbuwa-murra arakba arngkumember-
rkwa marringa iya mamawura numu-rukwurukwulyuwakenuma. Eneja
kembirra n-ambijangajuwama arakba nakina edirra Nawa makina-langwa
mijiyanga.
7 Biya nakina ni-larrkama edirra-langwa yuwilyaba yingwa-da. Umba
yakina ngawa n-angkarrinume-ka ni-rukwurukwulyuwakenumurra. Nara
kini-lawurradina umba ni-rukwulyuwakenumurra yakina yanda-langwa
na-jerridinumurra akina akungwa eningangkawura-da.
8 Kembirra n-embirrarinu-manja yakinu-wa yingwa nakina Nawa, ngar-
ningka arakba n-ambijangajuwa edirra biya ngalamba-langwa darrawu-
rukukwa dakina nanga-larrka arakba dakina, ka-jerridinu-murrikbe-ka
akina akungwa.
9 Nanga-larrka dakina akena ngalaja yingu-marrawarne-ka. Angalya
akungwa-wiye-ka ambaka akina. Kembirra yingi-rukwurukwulyuwakena
biya yingi-lawurradina mijiyangu-wa, nara-baba ebina angalya ngala-
langwa dadik-ambarri-yada dakina-da. Biya ni-lawulawaja ayarrka nakina
Nawa akwa nanga-rndarrka edirra-langwa akwa nanga-lawurrakajuwa
arakba dakina-da.
10 Bi...ya n-embirrarina ngarningka mamangbala mambilyuma marringa
nakina Nawa-da. Biya kembirra arakba dibina-murrada darrawurukukwa
nanga-larrka ngarningka-da.

11 Kembirra num-awiyebu-manja arakba mamawura biya dubukwaya
dakina, ngarningka yingi-lawurradina enuwa-wa. Biya yingu-wilyakama
amarda akina makinu-wa mijiyanga. Eningabe-ka engkalye-ka amang-
wurrajija akina. Eneja Nawa arakba kembirra neningma nakina-da akina
arakba akungwa nare-ka ebina-da.
12 Biya ngarningka ambaka n-embirrarinuma mamangbala mambilyuma
marringa nakina yakwujina Nawa-da. Biya dakina-murrada ngawa nanga-
larrkama ngarningka. Nanga-larrkama dakina akena nara ngalaja kingi-
lawurradina enuwa-wa-da.
13 Ebina-wiya makine-ka mijiyanga num-ambarringama makina. Kem-
birra yimangbale-ka yimawura nu-wurduwurdanguma yakina. Kembirra
na-jerridinumurra arakba akina akungwa. Biya yinikaduwe-ka arakba
yimawura yakina. Umba eneja Nawa neniyuwangkwa arakba nakina.
601 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra nakina arakba. Biya
kembirra numa-ngwur•dangmajuwama arakba nakina mibina meningikar-
rawara mijiyanga-da. Biya n-andeyumurra yadikina angerriba akinu-wa
angalya akena ne-ngburingkaduma arakba-da.
14 Ngalaja kembirra yambilyuma yimawura nu-wurduwurdanga yakina.
Kembirra nara-wiya yinikaduwa yimawura akine-ka angalya namurndaki-
ngburingkade-ka arakba.
15 Eneja kembirra arakba Neningikarrawara ni-yama nakina Nawu-wa,
16 “Likaja arakba makina-langwa mijiyanga,” ni-yama. “Jadena,
nungkuwa iya dadingiyena iya nungkwa-langwa nenikuwena-murriya
akwa wurradidingiyarrngwa.
17 Akwa wurrumurndakakina wurrajija-murriya yinungungwangba-
murriya abi-jadena arakba aburrajukwaba,” ni-yama Neningikarrawara.
“Wunuwurraku-warakine-ka yada yimurndakeyina yinungungwangba-
murriya akwa wurrajija-murriya, kajungwa kuw-arrikarrangbijeyini-
yade-ka arakba ngarningka, akwa kuw-ambilyi-yada emininga-manja iya
emininga-manja angalya,” ni-yama.
18 Eneja kembirra ni-jadinga arakba nakina Nawa-da akwa ena-langwa
warnumamalya mibina-langwa mijiyanga-da.
19 Ngalajukwaba nuwurraki-jadangumurra arakba yimurndakibina
yinungungwangba nuwurraki-darrbukwajungwunumurra, akwa
wurrajija-murriya aburrajukwaba nawurraki-jadanguma nawurraki-
darrbukwajungwunumurra-da.

Nenumini-daka-mulangwa Nawa yinungungwangba Yaweya-langwa

20 Kembirra Nawa nuwurra-murndukwamurra angwarnda
akwa nuwurrak-arjiyajuwamurra akina akwa ni-ngekburaka alda
kajungwa neniki-daki-yada yinungungwangba Yaweya-langwa. Biya
yinungungwangba-murriya yuwilyuwilyaba-wiya nu-manguma,
akwa wurrajija wurruwilyuwilyaba-wiya nenu-manguma ebina
enikalyelyubara-murruwiya. Biya nara kini-ringandanga umba
engkinyungwurra ngawa ni-dakama nakina amurndakakina akina-manja
angwarnda. Nakina nuwurraki-dakama akina angerriba Yaweyu-wa akwa
neni-yangmarngkwajuwame-ka nakina Yaweya.
21 Eneja Yaweya ni-kirruwanju-manja awurrakakina ni-daka-mulangwa
nakina Nawa, ni-yangmarngkwune-ka nakina-da.
Biya ni-lyangkiyama arakba nakina Yaweya, “Akina-be-ka ngawa.
Nara ngarningka ningena e-yamama e-kbajuma enena ajiringka kuw-
arriyakajungwuna-mulangwa warnumamalya awurrariya-langwa.
Ningeningme-ka ningena wurrumurndakeyina warnumamalya
wurriyukwayuwa-wiye-ka warne-ka ngawa wurruwurrariya. Ebina

nuw-engkingkirrikajamurra, na-likajama aburra-langwu-wa mangma, awurrariye-ka akina. Akena nara arakba ningena a-jungwajuma ebina enena-manja angalya kamurndak-ambilyama. Nara arakba ngarningka e-yamama ningena.

22 “Enena-bina arakba kembirra-da. Aburraja warnumamalya karri-lungkuwabijini-yada aninga-murriya arakba ngarningka enena-manja angalya, akwa karruwurrak-arrangbini-yada ebina-murrada aninga. Ngalaja enena-bina akilarrkardidarra akwa ngawa akilarrkumurndada ke-yuweyinamurra akina-da, yanda-langwa ka-jerridina-manja amurndakenena angalya akina-da. Enena-bina ngawa alyarrngwalyilya akwa meningilida ke-yuweyinamurra ke-yaminjaminamurra ngalajukwaba ngawa-da,” ni-yama Yaweya Nawu-wa-da.

9

Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma ni-yarrkakumarnuma Nawa-langwa

1 Biya kembirra Neningikarrawara ni-yengbinuma eningaba ayakwa nakina-manja Nawa akwa ena-langwa-manja warninikuwena, akwa ni-yama aburruwa-wa, “Wurrababurne-ka wurriyukwayuwa k-akumajungwunama ningkakina kajungwa kuw-ambilyi-yada nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa ababurna-manja angalya wurrakina-da.

2 Ngalaja yuwurrakeyine-ka yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya akwa akwalya-murriya kamurndak-akbar•denama nungkwurruwa-langwa. Umba nungkwurraja kirrakina yiku-bungkawadinama amurndakakina-manja.

3 Biya yik-alyubarinama arakba warna wurrajija akwa yinungungwangba-murriya akwa akwalya. Ebina-wiya ngarra-kwama nganja amarda-murriya aningi-yada yik-alyubarini-yada. Umba yimurndakenena yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya akwa akwalya-murriya ngarra-kwunamurra ngayuwa aduwaba kajungwa yik-alyubarini-yada ababurna-langwa aninga iya akwalya.

4 Akena kum-ambilya-manja ambaka merra makina yakwujina yakina-manja yinungungwangba-murriya, kembirra nara nungkwurraja alyubaruma amadangkwa. Nare-ka kirrakina alyubaruma akina, mena akwanenibike-ka nuw-ambilya-mubaba merra-manja akina.

5 “Umba kirruwilyaba yiki-lamukwarridina-manja wurruwilyaba-manja warnumamalya, kembirra wurrukwala warnumamalya aburramba-langwa yikabu-banijumindename-ka wurrakina. Umba ngarningka yiningerribirra yinungungwangba-murriya yibina yabarda awinyamba yikenu-wardena-manja karnumamalya-manja, ngayuwe-ka kamini-lawurrakajinama yakina nungkwurra-langwa, akwa kini-jungwajinama ngayuwa yakina yabubarda-da.

6 Ngayuwa ngarra-ngekburakama karne-ka karnumamalya wuburra ngayuwa Ningeningikarrawara. Akina-langwa kirruwilyaba karnuma-malya yiki-lamukwarridina-manja wurruwilyaba-manja warnumamalya biya ka-jungwuna-manja wurrakina, kembirra aburraja wurrakina warnu-mamalya yikabi-ngajinama kirrakina-manja-da.

7 “Umba nungkwurraja wurrababurna wurriyukwayuwa yik-akumajungwunama kirrakina kajungwa nungkwurra-langwa wurru-mirumirenungwa warnikinikaduwa kuw-ambilyi-yada emininga-manja

iya emininga-manja angalya wurrakina,” ni-yama Neningikarrawara
Nawu-wa akwa ena-langwu-wa warninikuwena.
8 Biya ngarningka ni-yama Neningikarrawara aburruwa-wa,
9 “Ngayuwa ningena aduwaba ki-yarrkakumurnama arakba
ayakwa eningarumuruma nungkwurra-langwa. Ngalaja akine-
ka ayakwa nungkwurra-langwi-yada iya nungkwurra-langwi-yada
wurrumirumirenungwa warnikinikaduwa-langwi-yada.
10 Amandangwa nungkwurra-langwi-yada kirrababurna-langwa
akina akwa ngarningka amurndakibina-langwa yelakwa nawurrak-
ambilya-murrilangwa aduwaba ne-ngengkuwangina-murrilangwa,
amurndakibina-langwa kirruwurraki-jadijuwa-mulangwa mijiyanga-
langwa nungkwurruwa.
11 Amurndakeyina-bina ayakwa eningarumuruma aduwaba ngarra-
makinama nganja. W-engkirrikiya! Aduwaba-langwa nara ngarningka
amurndakibina ningi-yamama enena-manja angalya nara arakba
ningena e-yamama. Nara ningena a-larrkama arakba yamakwulyumida
yelyukwa, akwa nara a-lyurrkwuma a-wurumbijuma amurndakenena
angalya ababurna-langwa akungwa-murra akwa nara a-jungwajuma
wurrababurna-langwa warnumamalya iya wurrajija iya akwalya akwa
ngawa yinungungwangba-murriya.
12-13 “Ngayuwa kembirra ningena arakba ka-wilyakajinama kirrakina
nganyangwa ayakwa eningarumuruma nara amurndakakina a-
yarrkuwarrukwajuma. Akine-ka ngawa ke-yaminama eningangkawura
nungkwurra-langwi-yada akwa amurndakibina-langwa ne-
ngengkuwangina-murrilangwa ababurna-langwa. Ningena kembirra
kamin-akumurnama karnumamalya-langwa daka duwurruwilya
angubina-manja. Nungkwurraja kembirra yikinga-rringkina-manja
daka karna karnumamalya yiki-yakuwerribikajama nganyangwu-
wa ayakwa eningarumuruma-wa. Kembirra ambaka-murra aburraja
wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa karringa-rringkinama dakina
akwa ngawa aburra-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Karringa-
rringkina-manja dakina wurrakina ke-yakuwerribikajama nganyangwu-
wa ayakwa eningarumuruma-wa. Ngalaja duwurruwilya kingi-
jirrkumakajungwunama dakina.
14 Kembirra ku-wurumbijina-manja ngayuwa angubina, akwa king-
akumurna-manja dakina duwurruwilya angubina-manja,
15 kembirra ki-yakuwerribikajama ngayuwa nganjukwaba nganyangwu-
wa ayakwa ngarra-makina-murruwa nungkwurruwa-wa aduwaba. Akwa
nganyangwa ngarningka ayakwa enena yinungungwangba-murriya-
langwa iya wurrajija-murriya-langwa amurndakibina nawurrak-ambilya-
mulangwa enena-manja angalya aduwaba. Ngayuwa ningena ngarra-
makinama aduwaba, nara ngarningka a-wurriluma amurndakakina-da.
16-17 “Kembirra yikinga-rringkina-manja nungkwurruwa dakina
duwurruwilya angakuba angubina-manja, nganjukwaba kembirra
kinga-rringkina-manja ki-yakuwerribikajama nganyangwu-wa ayakwa
eningarumuruma-wa eningangkawura. Kembirra ngayuwa akina ki-
yamina-manja, ngalaja duwurruwilya kingi-jirrkumakajungwunama
dakina enena ayakwa eningarumuruma nganyangwa nara a-
yarrkuwarrukwajuma akina. Nare-ka a-yarrkuwarrukwajuma akina
umba eningangkawura kuw-ambilyamurra akina nungkwurra-langwi-
yada aduwaba. Kuw-ambilyamurra akina nungkwurra-langwi-yada iya
wurrababurna-langwi-yada warnumamalya iya ababurna-langwi-yada
akwalya-murriya iya yababurna-langwi-yada yinungungwangba-murriya
akwa ngawa wurrababurna-langwi-yada wurrajija-murriya,” ni-yama

Neningikarrawara Nawu-wa akwa ena-langwu-wa warninikuwena nakina-da.

Nawa-langwa akwa warninikuwena-langwa

18 Aburrubukwurraja wurrabiyakarbiya warninikuwena Nawa-langwa nabuk-awiyebeyinuma mijiyangu-wa akwa nabuki-jadanguma wurrubukalakina makina-langwa mijiyanga. Biya warnimikirra Jema iya Yema akwa Jebeda. Yeme-ka nakina nungwenikba Kenina-langwa.

19 Umba wurrumurndakeyine-ka Nawa-langwa warninikuwena nuw-ambilyumurra warningadinuba-wiya warnumamalya na-jerridu-manja ebina akungwa amakwulyumida.

20 Eneja Nawa ni-lungkuwabijuwama aninga-murriya, akwa nakina-bina neningadinuba-wiya ni-lungkuwabijuwama nakina akwurena-da.

21 Biya kembirra ni-ngekburakama akina akwurena-langwa amalyirra. Biya Nawa akwa ena-langwa warnumamalya wurrakina ne-bekeyinuma akina amalyirra. Biya arngkawura ni-bekinume-ka nakina Nawa akina akwurena-langwa amalyirra ni-ngekburaka-mulangwa, biya nu-bungwurride-ka nakina. Biya nakina Nawa nang-aburawaka dumbala ena-langwa akwa nu-mungkwulinga neyebirra ena-langwa-manja nanga-likiraka-murrumanja kalikwa nakina-da.

22 Eneja nenikuwenikba Yema nibina nungwenikba Kenina-langwa nubukwaya ni-likena nakinu-wa nungwenikba, biya neni-rringke-ka nabal-mungkwur•da nakina. Biya ni-likena nakina akwa nenilirraku-maka ena-langwu-wa wunambilyuma nawenikba-kiya.

23 Umba aburnaja wunalakina Nawa-langwa wunaruma-murrikiya-dangwa warnikuwabulena-kiya neninga-wilyakama wunalakina dumbala enuwa-wa. Biya nening-alyilyadijuwama mirirrba-langwiya akwa kembirra neni-likenuma mirirrba-ma nungwarringba-wa nibina nu-kukwunumurrkwulu-murruwa. Biya nenu-wurumbijuwama dakina dumbala enuwa-manja nara-baba keni-ngayindanga keni-rringka nakina neyebirra-da. Biya nening-akumarnu-mulangwa kembirra dumbala nungwarringba-manja neni-likena arakba wunalakina-da.

24 Eneja kembirra Nawa n-eningabada arakba nakina. Akwa ni-likena akwa nare-ka, nu-werrikawinyambadinume-ka arrawa yukwudukwuda-manja nakina, n-engkirrikenu-mulangwa ni-yama-mulangwa ena-langwa niyukwujiya-da nenikuwenikba-da.

25 Biya nakina Nawa arakba neni-kbajama Yemu-wa-da akwa ena-langwu-wa wurrumirumirena warnikinikaduwa-wa-da. Biya ni-yama nakina kembirra,

“Ningene-ka ningeni-kbajinama Keninu-wa.
Kembirra yadikina ena-langwa wurrarrkwurrkuwena ka-bungkawadinama enuwa-manja.
26 Umba nganja ningena ningeni-yangmarngkwajinama Yaweya nibina Neningikarrawara Jema-langwa.
Eneja nakina Jema kinu-bungkawadinamurra Kenina-manja.
27 Kembirra eneja nakina-manja Jebeda kenu-kwunamurra wurrababurna wurriyukwayuwa Neningikarrawara, akwa kuw-ababurnadinama wurrakina.
Akwa ngarningka wurrumirumirena Jebeda-langwa kawurrak-ambilyama wurrakina Jema-langwa-manja warnumamalya wurruwurrakawura-murra.
Kembirra Jebeda kinu-bungkawadinama enejukwaba Kenina-manja,”
ni-yama Nawa. Umba akina ekirra Jebeda ne-yaminama “kuw-ababurnadinama.”

28 Biya akina kembirra na-jerridu-manja ebina akungwa adirrungwarna-
dangwa kembirra arakba nakina Nawa n-ambilyumurra 350 mamarika iya
yinungkwura ngarningka.
29 Biya n-ambilyu-manja 950 mamarika iya yinungkwura nakina ni-
jungwuma arakba-da.

10

Nawa-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

1 Amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama akina
Nawa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa-langwa. Nawa-
langwa warninikuwena wurrabiyakarbiya nabuk-ambilyumurra
wurrubukalakina Jema iya Yema akwa Jebeda. Biya kembirra na-
jerridu-manja ebina akungwa amakwulyumida ababurna-langwa
wurrubukalakina kembirra nabuk-akumajungwunuma arakba
warninikuwarrngwa.
2 Aburraja kembirra warna Jebeda-langwa warninikuwena. Warn-
imikirra wurrakina Kawuma iya Mekeka iya Madaya iya Jabana iya Dubala
iya Mejeka akwa ngawa Diraja.
3 Akwa warna ngarningka warninikuwena naruma-langwa Kawuma-
langwa. Warnimikirra wurrakina Ajikeneja iya Ribada akwa ngawa
Dakarma.
4 Akwa warna ngarningka warninikuwena nenikumarnjenikba-langwa
Jabana-langwa. Warnimikirra wurrakina Elija iya Beyina iya Jaburija akwa
ngawa Rawuda.
5 Kembirra aburraja wurrumirumirarrngwa wurrakina-langwa Elija-
murriya-langwa nuw-errbalinuma arakba wurrumurndakakina mijiyelyu-
wa iya ayangkiyangkidarrbu-wa.
Umba kembirra wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma wurrumurn-
dakakina wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-
manja angalya umba wurrilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja
angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa ne-yengbeyinuma wurrakina.
Wurreyebijeba nawurrak-ambilyumurra wurrumurndakakina akena
nuwilyaba-me-ka ngawa neningadinuba-wiya numirarringba Jebeda
nakina-da.
6 Umba warna wurruwurrakuwarra warninikuwena Yema-langwa.
Nakine-ka Yema nenikumarnjenikba Jebeda-langwa nakina. Warnimikirra
warninikuwena Yema-langwa wurrakina Kwuja iya Yijiba iya Libiya akwa
ngawa Kenina.
7 Akwa warna warninikuwena naruma-langwa Kwuja. Warnimikirra
wurrakina Juba iya Yebila iya Jabuda iya Rama akwa ngawa Jabudeka.
Umba Rama-langwa warnikuwabulena-kiya wunenimikirra Juba akwa Di-
dena wunalakina.
8 Umba nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Kwuja-langwa n-
ambilyumurra nakina enejukwaba. Nenimikirra nakina Nimurada.
Nakine-ka Nimurada neningadinuba-wiya nu-bungkawadinuma
wurrukwala-manja warnumamalya wurriminimininingka-manja. Nara ena-
langwa-manja wulkwa warnumamalya kinu-bungkawadina nakina umba
wurrimininingka-manja ngarningka warnumamalya nu-bungkawadinuma
nakina.
9 Eneja Yaweya nenu-mamurikajuwama nakina Nimurada-manja. Kem-
birra nakina Nimurada nabarde-ka nenungkwarba nenik-aburangka wur-
rajija iya yinungungwangba-murriya. Aminakina-langwa aburraja wur-
rukwala warnumamalya na-makijeyinama aduwaba wurrakina, “Yaweya

kenu-mamurikajinama nungkuwa nungkwajukwaba, kajungwa ningk-abarda k-ambilyi-yada nungkuwa ningkakina, wuburra laka arakba-wiya nabarda yinungungwangba-murriya n-ambilyuma Nimurada nakina-da,” ne-yaminama na-makijeyinamurra ayakwa warningaduwaba warnuma-malya wurrakina-da.

10 Nakine-ka Nimurada ni-lyingama adinuba-wiya abukalakina angalya emikirra Babulena iya Ereka akwa Akada. Abukalakina angalya nuw-ambilyuma aringbirra-manja angalya emikirra Babuleniya.

11 Biya kembirra akina-langwa angalya Babuleniya-langwa ni-likenuma nakina Nimurada emininguku-wa angalya emikirra Ajiriya. Umba yak-wujina ngawa aburraja ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da narri-likirakama ababurne-ka alikira. Narri-likilikirakamurra amurndakakina yanda-langwa abiyarbuwa angalya aminababurna alikira nuw-arjeyuma abukalakina, emikirra Niniba iya Riyabadira iya Kela

12 akwa Rejena. Awilyaba angalya Niniba nuw-ambilyuma alalubaja umba awilyaba angalya Kela adadibina. Ngalaja Rejena wilyarra. Umba akina angalya Kela amakwulyumide-ka angalya akina.

13 Umba eneja Yema-langwa nenikuwenikba Yijiba nenu-wilyakama nakina wurrumangbala wurrambilyuma warninikuwena. Warnimikirra wurrakina Lidiya iya Anama iya Liyaba iya Nabuda

14 iya Badirija iya Kajila akwa ngawa Kabudawa wurrakina. Nakine-ka Kabudawa, nibina niyukwujiya-dangwa nenikuwenikba Yijiba-langwa, neningadinuba-wiya numirarringba nakina WarninguBilijiya-langwa warnumamalya. Aburraja wurrumirumirena warnikinikaduwa Yijiba-langwa narra-wilyakama wurrakina warnimikirra Lidiya-langwa akwa ena-langwa-langwa wurrarrkwurrkuwena.

15 Eneja Yema-langwa nenikuwenikba Kenina nenu-wilyakama nakina wunambilyuma warnikuwabulena wunenimikirra Jayidina, nibina naruma-dangwa, akwa Yeda.

16 Umba aburraja wurrukwala ngarningka warninikuwena Kenina-langwa nuw-ambilyumurra wurrakina. Kembirra nakine-ka Kenina neningadinuba-wiya numirarringba wurrababurna-langwa warnumamalya nakina. Wurrumurndakenena warnimikirra: WarningiJebija iya WarningAmawa iya WarningiKikaja

17 iya WarningiYiba iya WarningArika iya WarningiJeyina

18 iya WarningArbada iya WarningiJemara akwa ngawa WarningiYa-mada. Wurrumurndakenene-ka warnumamalya nawurrak-errbalinuma, yanda-langwa wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma wurrumurndakak-ina wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya akwa wurrilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya.

19 Umba aburra-langwe-ka angalya awilyaba-murra ngawa aruma ekirra Kenina amurndakakina ababurna-langwa. Kembirra akina angalya emikirra Kenina amakwulyumida angalya aringbirra akina. Biya amurndakakina ngawa angalya amurndakibina Kenina-manja ngawa nuw-ambilyumurra akina na-likenuma nuw-errbalinuma amurndakakina Jayidina-langwa akwa engku-wa angerriba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada yanda-langwa Kera, ebina nuw-ambilyuma angalya akwudangwa Kajaya. Akwa na-likenuma ngarningka amurndakakina angalya aburra-langwa angerriba engku-wa alyengmilyengmu-wa yanda-langwa Jaduma iya Kamara iya Aduma akwa ngawa Jebawuma, ebina nuw-ambilyuma akwudangwa Leja akina.

20 Umba wurrumurndakibina warnumamalya wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra

awilyaba-manja angalya umba wurrilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa ne-yengbeyinuma wurrakina. Wurreyebijebe-ka nawurrak-ambilyumurra wurrumurndakakina warnumamalya akena nuwilyaba-murra ngawa neningadinuba-wiya numirarringba Yema nakina-da.

21 Umba eneja nakina Jema, nibina Nawa-langwa nenikuwenikba naruma-dangwa, n-ambilyumurra neningadinuba-wiya nenumamalya WurriYiburuwa-langwa warnumamalya nakina.

22 Warne-ka Jema-langwa wurruwurrakuwarra warninikuwena. Warn-imikirra wurrakina Elama iya Ajura iya Arbakijada iya Luda akwa ngawa Arama.

23 Akwa ngarningka warna Arama-langwa warninikuwena. Warn-imikirra wurrakina Wija iya Wula iya Keda akwa Mejeka.

24 Umba Arbakijada-langwa nenikuwenikba Jela nakina. Akwa Jela-langwa nenikuwenikba Ebera nakina.

25 Kembirra Ebera nenu-wilyakama nakina wunambilyuma warnikuwabulena. Nuwilyaba Beleka nakina. N-ambilyu-wiya nakina nenungkwarba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-errbalinumurra wurrakina. Kembirra aminakina-langwa neni-yengbijuwama nakina Beleka nenimikirra, mena akina ekirra Beleka ne-yaminama “nuw-errbalinuma.” Umba narrkuwenikba Beleka-langwa Jakidena nakina.

26 Akwa warna warninikuwena Jakidena-langwa. Warnimikirra Al-madada iya Jeleba iya Yajarmabeda iya Jera

27 iya Yadarama iya Wijala iya Dikila

28 iya Abala iya Abimeyela iya Juba

29 iya Abura iya Yebila akwa ngawa Jawubaba. Wurrumurndakenene-ka warninikuwena Jakidena-langwa-da.

30 Umba amurndakakina angalya wurrumurndakakina-langwa war-numamalya na-likenuma Meja-langwa akwa angerriba Jubara-wa nuw-ambilyu-murruwa angalya angakarjiyinga alyengmilyengma-langwa.

31 Umba wurrumurndakakina warnumamalya wurreyebijeba arakba nuw-ambilyumurra wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya umba wurrilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa ne-yengbeyinuma wurrakina. Wurreyebijeba nawurrak-ambilyumurra wurrakina akena nuwilyaba-murra ngawa neningadinuba-wiya numirarringba Jeme-ka nakina-da.

32 Wurrumurndakakine-ka wurruwurrakwulyumida warnumamalya Nawa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrakina-da. Narruma-manguma wurrakina mamurukwa Nawa-langwa-langwa warninikuwena yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba warnumamalya nuw-ambilyuma wurrakina arakba. Na-walyerre-ka ebina akungwa amakwulyumida, kembirra wurrumurndakakina ngawa warnumamalya wurrilyimberrkwulyumida nawurraki-yebijebakajungwunuma wurrilyimberrkuwarra iya wurrilyimberrkuwarra warnumamalya ababurna-manja angalya wurrakina-da.

11

Alingajirrirra-langwa alikira Babulena-manja

1 Biya adinuba-wiye-ka wurruwurrakakina warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra akini-yada nuw-ambilyumurra engka-manja

iya engka-manja angalya, umba awilyaba-me-ka ngawa ayakwa ne-
yengbeyinuma wurrakina.
2 Umba alyengmilyengma-langwa ngawa nuw-ambilyumurra. Biya kem-
birra arakba na-marrawarnuma nawurraki-likenuma wurrakina. Biya
arakba narruwurrak-akburrangarna angakbilyuwalya angalya emikirra
Babuleniya. Biya yakwujina arakba kembirra nawurrak-ambilyuma
wurrakina-da.
3 Biya arakba kembirra wurruwurrakakina warnumamalya na-
lyelyimbukweyinuma warniki-ngekburaki-yade-ka alikira. Ne-yama,
“Ngarri-ngekburakina alikira amilyumilyinja-murra,” ne-yama. Kembirra
narri-ngambajuwama akina amilyumilyinja akungwa-ma. Kembirra
narri-ngekburakama akina akwa narr-akumarnuma mardidarra-manja
mamawura, ka-dakini-yada akwurraki-yada yanda-langwa akina na-
kwurrakidinume-ka. Akwa ngarningka minyadirra makina narruma-
wilyakama wurrakina. Biya narr-akumarnuma amurndakakina
amilyumilyinja awilyuwilyaba-wiya, akwa ngawa minyadirra ngarningka
narrum-akumarnuma wilyarra, kajungwa kuw-abalkayukwuni-yada
arrubuda amurndakakina alikira. Biya kembirra narri-ngekburakama
wurrakina alikira aburra-langwa amilyumilyinja-murra akina-da.
4 Biya nawurraki-yama wurrakina, “Kwa, ngarri-ngekburakina
ababurna alikira. Umba awilyaba akina aki-ngekburakinama, akine-ka
alingajirrirra aki-ngekburakinama. Nara amurndakeyina wuburra alikira
e-yamama umba jujuje-ka alingajirrirra aki-ngekburakinama,” wurrakina
nawurraki-yama. “Enene-ka ngarri-ngayindenama aki-ngekburakinama
alingajirrirre-ka, kajungwe-ka angubina-manja kuw-akburrangini-yada
akina,” ne-yama. Biya nawurraki-yama wurrakina, “Ngarruwurrakeyine-
ka aduwaba ngarri-ngayindenama ngarringbudi-yade-ka ngarna aku-
wilyakijeyini-yada, akwa ngarningka aka-wilyakajini-yada ngakwurra-
langwa-manja wurrumirumirarrka ngarna ngarrumirumirarrngwa
ngarrabarda warka akwa aringkawa. Ngarri-yaminamurra enena
aduwaba kajungwa nari-yada angerriba iya angerriba awurra-
murrkwuluma ngarruwurrakeyina, umba akuwurrak-ambilyi-yada ngawa
awilyaba-murra-manja angalya,” ne-yama.
5 Biya arakba wurrumurndakakina warnumamalya narri-ngekburakama
ababurna eyukwayuwa alikira akwa ngawa akina awilyaba alingajirrirra-
dangwa alikira. Eneja kembirra ni-dirrirnda angaluba nakina Yaweya
kajungwa kenuwurraki-rringkini-yada wurruwurrakakinu-wa.
6 “Warne-ka wurruwilyaba-ma warnumamalya,” ni-yama,
“akwa awilyaba-me-ka ayakwa warna ne-yengbinama,” ni-yama.
“Wurrumurndakeyina adinuba-wiya enena alikira narri-ngekburakama.
Akwa adinuba ngarningka awurrakibine-ka ngarningka akwala ke-
yaminame-ka awurrakakina ngawa. Engka iya engke-ka ke-yaminama
eningerribirra karri-ngayindena-manja,” ni-yama.
7 Biya nakina Yaweya ni-yama ngarningka, “Ngakwurruwa kembirra
aki-likajamurra arakba ngarna aki-dirrirndama akaminu-kuwarrukwajini-
yada ayakwa aburra-langwa, nari-yada kembirra amin-engkirrikajajuma
wurrumurndakakina,” ni-yama nakina Yaweya.
8 Biya nakina Yaweya arakbe-ka ni-dirrirnda akwa nenumini-
kuwarrukwaja aburra-langwa ayakwa akwa angerriba iya angerribe-ka
nenuwurraki-larrkena wurrakina akina-manja angalya. Biya na-ngwanja
kembirra wurrumurndakakina warnumamalya, nara karri-ngekburaka
amurndakakina alikira-da.
9 Akine-ka angalya narri-yengbijuwama Babulena, mena yakwujina
Yaweya nenuminu-kuwarrukwajuwa-mubaba nakina ayakwa, akwa akina

ekirra Babulena ne-yamina-mubaba “nu-kuwarrukwajuwama ayakwa.” Biya kembirra Yaweya nenuwurraki-larrkenumurra wurrumurndakakina warnumamalya yadikina engku-wa iya engku-wa angalya nakina-da. Kembirra aburraja na-ngwarndirriyinuma arakba wurrakina-da.

Jema-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

10 Amurndakenena akwala ayakwa Jema-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa. Na-jerridu-mulangwa ebina akungwa amakwulyumida, kembirra mambilyuma mamarika numu-ngwingbijanguma iya yambilyuma yinungkwura nu-ngwingbijanguma. Kembirra arakba nakina Jema 100 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina, biya n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Arbakijada.

11 Bi...ya ngarningka 500 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

12 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Arbakijada 35 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Jela.

13 Bi...ya ngarningka 403 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

14 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jela 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Ebera.

15 Bi...ya ngarningka 403 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

16 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Ebera 34 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Beleka.

17 Bi...ya ngarningka 430 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

18 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Beleka 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Riyuwa.

19 Bi...ya ngarningka 209 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

20 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Riyuwa 32 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Jerukwa.

21 Bi...ya ngarningka 207 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

22 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jerukwa 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Neyawa.

23 Bi...ya ngarningka 200 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

24 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Neyawa 29 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nen-imikirra Dera.
25 Bi...ya ngarningka 119 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
26 Eneja kembirra n-ambilyu-mulangwa 70 mamarika iya yinungk-wura nakina Dera, n-akumajungwunuma arakba nakina wurrabiyakarbiya warninikuwena warnimikirra Aburema iya Neyawa akwa Yerena.

Dera-langwa-langwa wurrumirumirena

27 Warna wurriyukwayuwa Dera-langwa. Wurrabiyakarbiya warninikuwena ena-langwa, warnimikirra Aburema iya Neyawa akwa Yerena. Akwa Yerena-langwa nenikuwenikba Lada.
28 Bi...ya Yerena ni-jungwa nakina ena-langwa-manja angalya ni-rukwularru-murrumanja, emikirra Wura. Akine-ka angalya Wura akina-manja aringbirra angalya emikirra Babuleniya. Kembirra yakwujina ngawa ni-jungwuma nakina Yerena n-ambilyu-wiya nungwenikba Dera neniba ambaka.
29 Umba ngalaja Aburema-langwa dadingiyenikba Jeraya dakina, dibina dadiyamarnjenikba umba diminingka dirndadikba. Ne-yaminjamama wurrakina warnumamalya akina-manja angalya akini-yada. Umba Neyawa-langwa dadingiyenibka Milka dakina, dibina dadiyawenikba Yerena-langwa. Eneja nuwilyaba ningka nenikuwenikba Yerena-langwa nakina nenimikirra Yijika.
30 Akena dakine-ka Jeraya duburubura ngawa dadingarijira-ma dakina.
31 Bi...ya kembirra ni-likena arakba nenu-wilyaka nakina Dera nenikuwenikba Aburema akwa numirenikba Lada, nibina ni-jungwu-mulangwa nungwenikba Yerena, akwa ngarningka darngkiyenikba Jeraya, dibina dadingiyenikba Aburema-langwa, akwa narri-lalika arakba akina angalya Wura warniki-liki-yada wurrakina aringbirru-wa angalya emikirra Kenina. Biya na-likena arakba wurrakina-da.
Bi...ya narr-akburranga wurrakina akina angalya emikirra Yerena. Aruma angalya aminababurna alikira iya warnumamalya akina. Akwa nuw-ambilyuma yakwujina arakba-da.
32 Kembirra yakwujina ngawa akina-manja angalya ni-jungwa arakba Aburema-langwa nungwenikba, nibina neniyuwangkwa Dera. 205 ma-marika iya yinungkwura nakina n-ambilyuma biya ni-jungwa akina-manja angalya-da.

12

Aburiyama-langwa-langwa warnumamalya - Neningikarrawara nen-ardijuwa-mulangwa Aburemu-wa

1 Bi...ya eneja Yaweya ni-yama nakina Aburemu-wa, “Wu-lalikina arakba enena angalya nungkwa-langwa iya nungwena-langwa. Akwa wurrawurraki-lalikina arakba wurrumurndakenena warnumamalya nungkwa-langwa enena-manja angalya. Biya ki-likaja arakba angabu-wa angalya emininingku-wa yiba-wilyakajina-murruwa ningkakina,” ni-yama Yaweya Aburemu-wa.
2 Biya nenu-makama ngarningka enena ayakwa enuwa-wa akwa ni-yama,
“Yiba-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka numirena-murriya warnikinikaduwa.

Wurrakine-ka kuw-ababurnadinama yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya kuw-ambilyamurra wurrakina.
Umba ngayuwa ki-yaminama eningaba nungkuwa-manja akwa kembirra ningkumikbiyiya ningkakina
yanda-langwa wurrababurna warnumamalya kuw-eningmidinama ningkenimikirra nungkwa-langwa.
Ngayuwa ki-yaminama akina kajungwa nungkwamba-langwa ki-yamini-yada ningkakina eningaba wurrukwala-manja warnumamalya.
3 "Aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yengbinama eningaba ayakwa nungkwa-langwa-langwa.
Kembirra ngayamba-langwa arrkala eningaba ayakwa ki-yengbini-yada wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
Umba aburraja warningerribirra warnumamalya kabi-kbajina-manja nungkuwa-wa,
kembirra ngayamba-langwa ke-kbajinama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
Biya ki-yaminama ngayuwa eningaba wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya,
wuburra laka ningi-yaminama eningaba aduwaba nungkuwa-manja,"
ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

4 Bi...ya eneja Aburema neniyuwangkwa arakba, 75 mamarika iya yi-nungkwura n-ambilyumurra nakina. Biya ni-lalika ebina angalya am-inababurna alikira iya warnumamalya Yerena akwa ni-likena emininingku-wa angalya aringbirru-wa Kenina, mena-baba Yaweya adinuba-wiya nenu-makamurra neniki-lika-langwa yenjerrikina akinu-wa angalya nakina. Umba eneja nenikuwenikba Lada ni-likenumurra nakina Aburema-manja. Nakine-ka Lada-langwa nungwenikba wunadiyerra-manja Aburema.

5 Biya nanga-wilyakama Aburema dadingiyenikba Jeraya akwa ngarningka nenikuwenikba Lada nenu-wilyakamurra. Akwa ngarningka wurrababurna-langwa warnungkwarba iya wurridarringka wurribina na-mungkwuluma ena-langwa-manja angalya akwa nenuminu-war•duwar•danguma ena-langwa warka aburrajukwaba nenu-wilyakamurra. Narri-larrngkajikamurra wurrakina ababurna-langwa amurndakijika iya angwarnda amurndakibina narru-manguma nuw-ambilyu-wiya wurrakina Yerena-manja, akwa namurndaki-likenuma arakba-da.

Namurndak-alilikenu...wa. Ne-yar•da arakba wurrakina ebina-manja angalya Kenina aringbirra-manja.

6 Akini-yada kembirra akina-manja ngawa angalya, aburraja wurrak-ina warnumamalya warnimikirra WarningiKenina nawurrak-ambilyuma ngawa wurrakina. Kembirra yakwujina ngawa Kenina-manja ngalaja akwurdukwurda eka aburra-langwa amalawudawarra nuw-alkayanguma engka-manja iya engka-manja angalya. Yakwujina ngawa wurrakina WarningiKenina warnumamalya ne-yengbinumurra ayakwa wurrakina aburra-langwu-wa amalawudawarra eka.

Aburraja kembirra Aburema-murriya namurndak-ambilyumurra wur-rakina Kenina-manja. Biya namurndaki-likenuma engku-wa iya engku-wa angalya yakwujina ngawa yanda-langwa narr-akburrangama an-gakingakarjiyinga angalya. Akina-manja ngawa angalya ngalaja awilyaba-ma akina eka akwurdukwurda nuw-arndurrkwarjeyumurra engemba-manja Mawura, akwudangwa angalya aminababurna alikira iya warnuma-malya emikirra Jekema.

7 Eneja kembirra Yaweya n-abilyerrikajungwunuma Aburema-manja
ebina-manja akwurdukwurda eka akwa ni-yama enuwa-wa, “Enena-
bina angalya aringbirra ngayuwa ka-kwunama nungkwa-langwu-wa
numirena-murriya warnikinikaduwa-wa,” ni-yama nakina nenu-maka
Aburema-manja. Kembirra yakwujina ngawa numurndaku-manga
eneja Aburema angwarnda arumuruma, akwa nuwurrak-arjiyajuwa
amurndakakina akwa ni-ngekburaka arakba alda Yaweya-langwa,
kajungwa neniku-buriyami-yada nakina Yaweyu-wa yakwujina. Akwa
neni-yangmarngkwajuwa nakina enuwa-wa arakba-da.

8 Yadikina kembirra namurndaki-likena arakba wurrakina Aburema-
murriya nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada, akwa kembirra narri-
ngekburakama angalya yakwujina angakingakarjiyinga-kba. Awilyaba an-
galya emikirra Bedela nuw-ambilyumurra akwaburrangarna umba ngalaja
Aya alyengmilyengma-langwa akina. Alakina-kiya angalya aminababurna
alikira iya warnumamalya. Biya yakwujina arakba wilyarra nakina Abu-
rema ni-ngekburaka alda ebina wuburra ngawa. Numurndaku-manga ak-
wala angwarnda arumuruma akwa nuwurrak-arjiyajuwa akina yakwujina
ngawa akwa ni-ngekburaka arakba alda kajungwa neniku-buriyami-yada
nakina Yaweyu-wa. Akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina enuwa-wa-da.

9 Kenina-manja ngawa nawurrak-ambilyumurra warnumangalya
Aburema-murriya akena narru-makirukbijangajuwama wurrakina
angalya angerriba iya angerriba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada
wurrakina-da.

Aburema akwa dadiyenikba nen-ambilyu-mulangwa Yijiba-manja

10 Akena akina-manja angalya Kenina ngalaja eyukwujiya aninga nuw-
ambilyuma awurrariya-baba angalya. Kembirra Aburema-murriya narri-
lalika wurrakina Kenina akwa namurndaki-likena angerriba Yijibu-wa,
kajungwa kuw-ambilyi-yada yakwujina aduwaya, nara-wiya ebina aninga
ambaka Kenina-manja.

11 Biya narr-akburranga-manja wurrakina akina angalya Yijiba, nara-
wiya karri-jibukwa akina-manja angalya, ni-yengbina nakina Aburema
ayakwa dadingiyenikba-manja Jeraya. Ni-yama nakina, “Ningkene-ka
ningkukwulyubena ningkidarringka.

12 Kabu-rringkina-manja nungkuwa WarningiYijiba warnumamalya, ka-
lyangkiyaminama wurrakina, ‘Aburema-langwa dadingiyenikba dakina-
na?’ ke-yaminama wurrakina. Kembirra dukwa kabu-ngajina wurrakina
ngayuwa-manja-da. Umba nungkwaja k-ambilya ningkeniba ningkakina.

13 Kembirra ningkena ka-makinama wurrumurndakakina-manja warnu-
mamalya, ‘Ngayuwa ningena Aburema-langwa ningadiyamarnjenikba,’ ki-
yaminama ningkakina ka-makinama. Kembirra aburraja kabu-lalikinama
ningeniba k-ambilyi-yada. Kembirra ka-marngkirradinama ngayuwa-
manja,” ni-yama nakina Aburema Jerayu-wa.

14 Kembirra narri-lalika-manja Kenina akwa nuw-awiyebeyinu-manja
Yijibu-wa wurrakina, aburraja wurrumurndakakina WarningiYijiba war-
numamalya narringa-rringkama dakina didarringka dukwulyubena aman-
dangwa.

15 Umba akina-manja ngawa angalya Yijiba eneja naruma nubungkawa
n-ambilyumurra nakina. Ni-lyingame-ka ababurna-langwa angalya
yakwujina Yijiba-manja. Aburraja wurrukwala warnungkwarba
wurribina nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-langwa-manja
alikira nenu-makama wurrakina nakina-manja dakina-langwa
dadingiyenikba dukwulyubena Aburema-langwa. Kembirra wurrakina

warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa narringa-lyilyanguma Jeraya enuwa-wa ena-langwu-wa alikira.

16 Kembirra dukwulyubena-baba dakina, eneja nakina nubungkawa nu-marngkirradinuma Aburema-manja akwa nenu-kwama warnikuminuwar•duwar•da ena-langwi-yada akwa ngawa ababurna jiba iya nenukwuda iya bulukwa iya dangki akwa ngawa kamila.

17 Umba eneja nakina Yaweya nu-warangume-ka nakina Jeraya dadikambilyinga-langwa yakwujina nibina-manja nubungkawa ena-langwa-manja alikira, akwa ni-larrkenuma nakina angbilyuwa engbingbuda enuwa-wa akwa ngawa ena-langwu-wa warnumamalya nuw-ambilyumurruwa ena-langwa-manja angalya.

18 Kembirra eneja nakina nubungkawa nen-ardijuwa Aburema enuwawa. Ni-yama nakina, “Ningki-yamarrkame-ka ningkakina ngayuwa-manja? Miyambena-burra nara yiku-maka daka dadingiyena nungkwa-langwa Jeraya?

19 Ningki-yama-mubaba ningkakina, ‘Dadiyamarnjarrka daka didarringka,’ kembirra aminakina-langwa ninginga-manguma dadingiyarrkiyada daka. Awurrariye-ka akina yi-kadika-mulangwa. Nga-mena kembirra daka dadingiyena nungkwa-langwa akwa jeyi, wurringi-likaja arakba engku-wa ngayuwa-langwa,” ni-yama nakina nubungkawa Aburemu-wa.

20 Kembirra nenu-maka nakina ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da, “Wurrawurraki-larrkiya arakba wunalakena wunenumamalya-kiya yadada,” ni-yama. Kembirra narra-manga arakba Aburema-murriya akwa narra-wilyakama Yijiba-langwa engku-wa-da, Aburema iya wurrababurna-langwa warnumamalya ena-langwa akwa ngawa ababurna amurndakijika amurndakibina aburra-langwa-da.

13

Aburema akwa Lada nen-errbalinu-mulangwa

1 Bi...ya aburraja Aburema-murriya nawurraki-lawurradinuma arakba Yijiba-langwa wurrakina akwa nawurraki-likenumurra Keninu-wa nuwangkarrinu-murruwa akina arrirra dirrumala. Nanga-wilyakama Aburema dadingiyenikba akwa nenu-wilyakama warnumamalya ena-langwa akwa ngarningka wurribina nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-langwa aburrajukwaba wurrakina nenu-wilyakama. Akwa amurndakijika-murriya ebina aburra-langwa narruwurraku-wilyakama wurrakina. Akwa ni-likenuma enejukwaba Lada nakina aburruwa.

2-5 Nakina Aburema numinababurne-ka amurndakijika-murriya akwa ngawa ababurna jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa awurrakwulyumide-ka angwarnda amamamuwa ajilba-murra akwa akawulda-murra nakina. Enejukwaba Lada numinababurne-ka amurndakijika-murriya nakina, ababurna jiba iya nenukwuda iya bulukwa ngalajukwaba. Kembirra nuwurraku-wilyakama Lada amurndakakina akwa ngawa warnumamalya ena-langwa nenu-wilyakama, akwa ngarningka wurribina nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-langwa nenu-wilyakama nakina-da.

Kembirra nawurraki-likenuma arakba wurrakina Aburema-murriya akwa Lada-murriya engku-wa iya engku-wa angalya. Namurndakilikenuma angerriba nuw-ambilyu-murruwa Bedela akina, yandalangwa namurndaki-yar•danguma wurrakina angalya-manja wilyarra Bedela akwa ebina Aya. Biya yakwujina ngawa na-mungkwuluma wurrakina, na-mungkwulu-murrumanja arakba-wiya wurrakina, akwa Aburema ni-ngekburaka-murrumanja nakina arakba-wiya alda, ebina

angwarnda-murra. Biya kembirra yakwujina ngawa Aburema neni-yangmarngkwajuwama Yaweyu-wa nakina-da.

6-7 Kembirra aburrajukwaba yakwujina wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya nuw-ambilyumurra ngawa wurrakina akina-manja angalya. WarningiKenina warnumamalya iya WarninguBerija warnumamalya wurrakina.

Kembirra yakwujina ngawa nuw-ambilyumurra aburraja Aburema-murriya. Nawurrak-ambilyumurre-ka bi...ya ne-yarrakeyinume-ka akina amarda-murriya akwa angalya wunalakina-kiya-langwa wunambilyuma-kiya-langwa, Aburema-langwa akwa Lada-langwa, mena awurrakwulyumida-babe-ka jiba-murriya aburna-langwa. Kembirra aburraja ne-beyinuma arakba awinyamba wurrakina Aburema-langwa warnungkwarba wurribina narr-akwurrajuwa-murrumurra jiba-murriya, akwa Lada-langwa, ne-beyinuma arakba wurrakina-da. Narringirrajuwama akungwa iya aninga amarda. Ne-beyinuma wurrakina akina-manja angalya Kenina-da.

8 Eneja kembirra Aburema ni-yama nakina Ladu-wa, “Yalakene-ka yenukwa-manja ngarruwurrakawura-murre-ka ngarna. Nara aburraja e-bibanjuma awinyamba yakwa-langwa warnungkwarba, nganyangwa warnungkwarba akwa nungkwa-langwa, nara a-wirrikbajajuma warna.

9 Yakwaja kembirra arakba y-aburrakuwurriyinama yalakena yi-likajama. Nungkuwa wi-yengbijina ebina angalya arakba ningki-ngayindenama, kajungwa ki-likaji-yada nungkuwa, umba nganjukwaba kembirra ki-likaji-yada arakba emininguku-wa angalya, yeyebijeba yak-ambilyi-yada,” ni-yama nakina Aburema Ladu-wa-da.

10-13 Eneja Lada kembirra n-andeya angerriba nakina akena ni-rringka ek-bilyuwalya angalya nuw-ambilyu-murrumanja adirrungwarna adalyuma emikirra Jardina. Eningabe-ka angalya akina. Umba akina adalyuma na-likenumurra angerriba akinu-wa angalya emikirra Jawa. Ababurne-ka akina akungwa iya eka akwa amarda, wuburra laka ebina angalya Yaweya ni-ngekburakama nakina emikirra Yidina, akwa ngalajukwaba wuburra ne-yamama akina adalyuma Yijiba-manja. Kembirra Lada nakina ni-ngayindanguma akina angalya aringbirra emikirra Jardina ena-langwi-yada angalya. Akwa ni-likena arakba nakina yenjerrikina akinu-wa angalya alyengmu-wa. Kembirra nen-aburrakuwurriyinuma arakba wunalakina-da.

Umba eneja Aburema n-ambilyuma nakina yakwujina ngawa ebina-manja angalya Kenina. Eneja nakina Lada ni-ngekburakama angalya arakba engemba-manja Jaduma akwudangwa. Akine-ka angalya Jaduma aminababurna alikira iya warnumamalya. Umba aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJaduma wurruwurrariye-ka wurruminakina angalya. Nara kenumini-yarrkuwaraka ayakwa Yaweya-langwa akwa nuw-arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa wurrakina ngawa-da. Akena yakwujina ngawa nuw-ambilyuma aburraja Lada-murriya, nara-wiya nakina Yaweya kinu-burrijuwa alakina-kiya angalya aruma-murrikiya Jaduma akwa ngawa Kamara-da.

Aburema ni-likenu-mulangwa Yebirenu-wa

14 Kembirra Lada nakina ni-likenu-mulangwa arakba, eneja kembirra Yaweya ni-yama nakina Aburemu-wa, “Ningkakina ningk-arjiya-mulangwa yadikina andiya angerriba iya yenjerra. Ambaka-langwa ningkakina k-andiyama,

15 mena ngayuwa ningena yiba-kwunama enena angalya aringbirra
nungkuwa-wa akwa nungkwa-langwu-wa wurriyukwayuwa. Amurndak-
enena angalya ningki-rringkinama ababurna-langwa kembirra nungkwa-
langwa-wiya arakba akina eningangkawura ngawa-da.
16 Akwa ngarningka yiba-kwunama wurrababurna warnikinikaduwa
numirena-murriya nungkwa-langwa. Aburraja ka-wurramur•dinama wur-
rakina wuburra laka ajiringka.
17 Kembirra jeyi, likaja akwa kumurndaki-rringkina akina angalya
angkwulyumida-langwa, mena ngayuwa-baba ningena yiba-kwunama
amurndakenena angalya nungkuwa-wa,” ni-yama nakina Yaweya
Aburemu-wa.
18 Eneja kembirra nakina Aburema ni-likena emininggku-wa angalya
akwa ni-ngekburaka angalya enikaduwa Yebirena-manja. Yakwujina
ngawa n-ambilyuma arakba akwudangwa amurndakibina eka akwurduk-
wurda nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenimikirra Mamura. Kembirra
yakwujina ngawa ni-ngekburakama alda nakina Aburema angwarnda-
murra kajungwa neniku-buriyami-yada Yaweyu-wa. Akwa kembirra neni-
yangmarngkwajuwa enuwa-wa nakina-da.

14

Aburema neni-lawurrakajuwa-mulangwa Lada awinyamba-langwa

1-9 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Kedaleyuma ningbuda
n-ambilyumurra nubungkawa ena-langwa-manja angalya engemba Elama.
Biya nakina Kedaleyuma nu-bungkawadinuma ngarningka wurrukwala-
manja wurrububungkawa wurrumangbala-manja. Warnimikirra wurrak-
ina Bera iya Birija iya Jina iya Jemeba akwa ngawa nuwilyaba nubungkawa
akina-manja angalya emikirra Bela. Akena akina angalya aminambilyuma-
kiya ekirra, Bela akwa ngawa Jawa. Nakine-ka Bera nubungkawa ena-
langwa-manja angalya Jaduma, umba eneja nakina Birija nubungkawa ena-
langwa-manja angalya Kamara, umba eneja nakina Jina nubungkawa ena-
langwa-manja angalya Aduma, umba eneja nakina Jemeba nubungkawa
ena-langwa-manja angalya Jebawuma nakina.
Umba nibina Kedaleyuma nu-bungkawadinuma nakina nenungk-
wurakba wurrakina-manja wurrububungkawa wurrumangbala.
Mememberrkwa-manja mambilyuma mamarika iya yinungkwura
nu-bungkawadinuma nakina Kedaleyuma wurrakina-manja
wurrububungkawa wurrumangbala akwa ngawa aburra-langwa-
manja warnumamalya wurrababurna-manja. Kembirra mingka-manja
mamarika wurrakine-ka wurrumangbala wurrububungkawa na-
lyangkuwerribikajungwunuma nari-yada arakba amin-engkirrikuma
Kedaleyuma-wa.
Kembirra mingka-manja mamarika eneja Kedaleyuma nakina
nenu-wilyakama ena-langwa wurrawinyamba warnungkwarba
engembu-wa Ajerada-Karneyimu-wa. Aburrubukwurrajukwaba
wurrubukabiyakarbiya wurrubukubungkawa narra-wilyakama
aburrubukwurra-langwa wurrawinyamba warnungkwarba akinu-wa
angalya kajungwa warniku-mamurikaji-yada wurrakina Kedaleyuma-
manja. Wurrubukalakina wurrubukubungkawa wurrubukenimikirra
Amirabela iya Ariyakwa akwa Didala. Nakine-ka Amirabela nubungkawa
ena-langwa-manja angalya Babuleniya, umba eneja Ariyakwa
nubungkawa nakina ena-langwa-manja angalya Elajara, umba eneja
Didala nubungkawa nakina ena-langwa-manja angalya Kawiyima.
Aburraja wurrababurne-ka wurrawinyamba wurrakina-langwa
wurrubukubungkawa wurrubukabiyarbuwa, Kedaleyuma-langwa

iya Amirabela-langwa iya Ariyakwa-langwa akwa Didala-langwa. Na-mamurikeyinume-ka wurruwurrakakina akwa na-wardiyinuma wurrakinu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiRebeyima engemba-manja Ajerada-Karneyima. Na-wardiyinuma wurrakinu-wa, biya yadikina kembirra nawurraki-likenuma ngawa engembu-wa Yemu-wa akwa na-wardiyinuma yakwujina wurrukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiJijima wurrakina. Biya kembirra yadikina nawurraki-likenuma ngawa ekburriyalkwu-wa emikirra Kiriyadeyuma akwa ngarningka ngawa na-wardiyinuma yakwujina wurruwurrakukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningEmima. Narra-jungwajuwame-ka wurrakina wurrababurna warnumamalya, WarningiRebeyima-manja iya WarningiJijima-manja akwa WarningEmima-manja warnumamalya.

Biya kembirra yadikina nabuki-likenuma wurrubukalakina wurrubukabiyarbuwa wurrubukubungkawa iya aburrubukwurra-langwa warnungkwarba ebinu-wa angalya emikirra Yiduma. Aminababurna angakingakarjiyinga akina angalya. Yakwujina ngawa kembirra na-ngajeyinuma wurrakina wurrukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiYari. Narra-jungwajuwama wurrababurna warnumamalya akwa kembirra narra-larrmanguma wurrukwala. Na-minangkirreyinuma wurrakina ngawa bi...ya yanda-langwa Elbarena angalya. Akine-ka angalya akilarrkbidjina alarrkingburingka-manja nuw-ambilyuma.

Biya kembirra yadikina nawurraki-lyangkarrngajungwunuma wurrakina akwa ngarningka ngawa nawurraki-lawurradinuma engembu-wa angalya Kedeja. Akini-yada akina angalya Enumijibada emikirra adinuba-wiya, umba kembirra aduwaba Kedeja arakba akina emikirra. Wurringbingbude-ka ngawa namurndaki-likenume-ka. Biya narruwurraku-murrakajuwa ababurna-langwa angalya wurrumurndakibina-langwa warnumamalya WarningAmaleka. Biya kembirra ngarningka ngawa na-ngajeyinuma wurrukwalu-wa warnumamalya WarningAmawu-wa wurribina nuw-ambilyu-murruwa engemba-manja angalya Yajijena-Damara akina. Na-wardiyinuma wurrakinu-wa akwa narra-jungwajuwama wurrababurna warnumamalya.

Aburraja kembirra wurrububungkawa wurrumangbala Jaduma-langwa iya Kamara-langwa iya Aduma-langwa iya Jebawuma-langwa akwa Bela-langwa narrawurra-murndukwama arakba aburra-langwa wurrawinyamba warnungkwarba ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Jidima. Narrawurra-murndukwama wurrakina kajungwa warniku-wardi-yada wurrubukalekbinu-wa wurrubukubungkawa wurrubukabiyarbuwa Elama-langwa iya Kawiyima-langwa iya Babuleniya-langwa akwa Elajara-langwa. Akini-yada ngawa nara ambaka makarda mibina yakwujina umba aduwaba-manji-kba makarda makina. Memikirra makina “Menikijijungwa Makarda.”

10 Umba akina-manja ngawa angalya ekbilyuwalya ngalaja ababurna edirra aminyadirra-murra wuburra amilyumilyinja nuw-ambilyumurra akina. Kembirra wunalakina wunambilyuma-langwa wunubungkawa-kiya, nuwilyaba nibina Jaduma-langwa nubungkawa umba nuwilyaba nibina Kamara-langwa nubungkawa, kwureya nen-angkirreyinuma wunalakina wuneniki-lyumadi-yada akina-langwa awinyamba. Akena neni-lyikarrkburrukwunuma wunalakina angerriba memedirru-wa minyadirra akwa nenu-kwulyanguma. Umba aburrubukwurraja wurrubukabiyakarbiya-langwa wurrubukubungkawa wurrubukalakina nabuk-angkirreyinuma nabuki-lyumadinuma angakarjiyinga-wa angalya-da.

11-12 Kembirra aburrubukwurraja wurrubukalekbina wurrubuk-
abiyarbuwa wurrubukubungkawa Elama-langwa iya Kawiyima-
langwa iya Babuleniya-langwa akwa Elajara-langwa nabuki-likenuma
wurrubukalakina alakina-kiya-wa angalya Jaduma-wa iya Kamaru-wa
wurrakina. Nabuki-likenuma wurrubukalakina iya aburrubukwurra-
langwa warnungkwarba aburruwa akwa narra-manguma wurrakina
wurrababurna-langwa WarningiJaduma warnumamalya iya
WarningiKamara warnumamalya. Akwa kembirra narruwurraku-
manguma ebina aninga iya akwala amurndakijika ababurna-langwa
alakina-kiya-langwa angalya. Eneja nakina Lada, nibina nenikuwenikba
Aburema-langwa, n-ambilyuma ebina-manja ngawa angalya Jaduma.
Biya kembirra nenu-manguma nakina akwa narru-manguma ngarningka
ena-langwa amurndakijika-murriya. Biya narruwurraki-lalikama arakba
alakina-kiya angalya.

13 Eneja nuwilyaba nenumamalya ni-lyumadinuma nakina Kedaleyuma-
murriya-langwa akwa ni-likenuma Aburemu-wa, nibinu-wa NiYiburuwa,
mena nakine-ka Aburema nungwenikba Lada-langwa. Nakina Aburema
n-ambilyumurra akwudangwa ebina-manja angalya nuw-ambilyu-
murrumanja amurndakibina akwurdukwurda eka Mamura-langwa.
Umba eneja Mamura NeningAmawa nenumamalya nakina. Enuwa akwa
ngawa wunalakina ena-langwa narrkuwenikba-kiya Ejikala iya Anira
aburrubukwurruwa-murra nabuki-yakiyakeyinuma wurrubukalakina
aburrubukwurruwa nakina Aburema. Kembirra eneja ni-lyumadu-
mudangwa nibina nenumamalya nen-akburrangama arakba nakina-manja
Aburema akwa nenu-makama nakina enuwa-manja akina ayakwa nenu-
mangu-mulangwa wurruwurrakibina warnumamalya nenikuwenikba
Lada-da.

14 Eneja n-eningmidu-manja nakina Aburema nenu-mangu-mulangwa
Kedaleyuma-murriya ena-langwa nenikuwenikba Lada, kembirra
nenuwurrak-ardijuwa nakina wurrumurndakakina wurrawinyamba ena-
langwa, 318 warnungkwarba. Kembirra Aburema akwa ngawa ena-langwa
warnungkwarba ne-yuweyinuma wurrakina Kedaleyuma-murriya-manja
akwa aburra-langwa-manja warnungkwarba engku-wa yanda-langwa
akina-manja angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra
Dena.

15 Biya kembirra Aburema nenuwurrak-errbalijuwa wurrumurndakak-
ina warnungkwarba ena-langwa wurrawinyamba, wurrukwala yadada
umba wurrukwala angaluba. Kembirra na-ngajeyinuma Kedaleyuma-
murriya-manja akwa aburra-langwa-manja warnungkwarba alyarrng-
walyilya. Biya nakina Aburema akwa ena-langwa wurrawinyamba
warnungkwarba narra-jungwajuwama wurrababurna warnungkwarba
wurrawinyamba Kedaleyuma-murriya-langwa, umba narra-larrmanguma
wurrukwala yanda-langwa akina-manja angalya emikirra Yawuba. Akine-
ka angalya Yawuba nuw-ambilyuma akina Damajija-manja alarrkuwarra-
langwa.

16 Kembirra narruwurra-murrakajuwa wurrakina amurndakibina
amurndakijika narruwurraku-manguma adinuba-wiya Kedaleyuma-
murriya alakina-kiya-langwa angalya Jaduma akwa Kamara. Kembirra
Aburema nakina neni-lawurrakajuwa angalyu-wa ena-langwa
nenikuwenikba Lada akwa ngawa amurndakibina amurndakijika
ena-langwa. Akwa ngarningka nenuwurraki-lawurrakajuwa
wurrumurndakibina wurrididarringka akwa ngawa wurrukwala
warnumamalya wurribina narra-manguma Kedaleyuma-murriya alakina-
kiya-langwa angalya Jaduma akwa Kamara. Neni-lawurrakajuwama

wurrakina ena-langwu-wa angalya-da.

Malkijideka-langwa akwa Aburema-langwa

17 Kembirra ni-lawurradinu-manja nakina Aburema ena-langwu-wa angalya na-ngajeyinu-mulangwa wurrumurndakibina Kedaleyuma-murriya, eneja nubungkawa Jaduma-langwa nenu-kwurukwa ni-likena nakinu-wa. Biya nen-akburranganja wunalakina ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Jebeya. Aminambilyuma ekirra akina angalya, awilyaba Jebeya umba awilyaba ngarningka "Nubungkawa-langwa Angalya" akina.

18 Enejukwaba nuwilyaba nenungkwarba Malkijideka nenimikirra ni-likenumurra nakina Aburemu-wa. Nakine-ka nenungkwarba nubungkawa Jalema-langwa akwa ngarningka NuMinida nenungkwarba n-ambilyumurra. NuMinida nakina Neningikarrawara-langwa umba eneja nakina Neningikarrawara naruma numikbiyiya-dangwa. Eneja nu-wilyakame-ka nakina amalyirra akwurena-langwa akwa ngawa damba Aburemu-wa-da.

19 Kembirra ni-yengbina Malkijideka nakina ayakwa Neningikarrawaru-wa. Ni-yama,

"Nungkuwa ningkakina Ningkeningikarrawara ningkibina ningkaruma ningkumikbiyiya-dangwa.
Ningkakina-bina ningki-ngekburakama angubina iya ababurna-langwa angalya-da.
Yamina eningaba Aburema-manja.

20 Ningken-akwurrajuwama nakina-manja, ningkenu-mamurikajuwama
akwa kembirra eneja neni-larrmanguma nu-minangkirrajuma nakina wurrumurndakibina wurrawinyamba warnungkwarba wurrababurna-langwa.
Kembirra aminakina-langwa yirruwa ke-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa aduwaba,"

ni-yama nakina Malkijideka Neningikarrawaru-wa.

Eneja kembirra Aburema nenu-kwa ababurna eninginingaba amurndakijika enuwa-wa. Ni-larrngkwaburranga Aburema ababurna-langwa eningerribirra amurndakibina nenu-murrakajuwama nakina ni-larrngkilawurrakajuwama Kedaleyuma-murriya-langwa akwa nu-murnduwarnuma akina kajungwa neniku-kwi-yada akwala Malkijideku-wa. Ni-larrmburranguma arngkumemberrkwa amurndakijika akwa kembirra nenu-kwama alarrngkuwilyaba Malkijideku-wa umba amangbala abiyarbuwa nu-minambilyuma. Umba ememberrkwa bulukwa nu-murnduwarnuma akwa nenu-kwama awilyaba. Biya ni-yaminjamama ngawa nenu-kukwame-ka amukwiyadakina ababurna-da.

21 Kembirra ni-yama eneja nakina nubungkawa Jaduma-langwa Aburemu-wa, "W-akwurrajina ababurna-langwa amurndakijika amurndakenena nungkwa-langwi-yada umba yimini-lawurrakajina wurrumurndakenena nganyangwa warnumamalya," ni-yama.

22-23 Ni-yama eneja Aburema enuwa-wa, "Nara ningena akwurrajuma nungkwa-langwa amurndakijika. Nara a-manguma duwilyuwilyaba dadumakirnda akwa awilyuwilyaba amakirnda eningalika. Enena ayakwa yirra-makinama nungkuwa-wa akwa ngawa ningi-yengbijinama ekirra Yaweya-langwa. Nakina-bina ni-ngekburakama angubina akwa ababurna-langwa angalya. Enena kembirra ayakwa yirra-makinama nungkuwa-wa kajungwa kin-engkirrikaji-yada Yaweya, nibina naruma numikbiyiya-dangwa Neningikarrawara nakina, akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma enena ayakwa nganyangwa. Kembirra nare-ka nungkwaja e-yamama, 'Ngayuwe-ka ningena ningenu-mamurikajuwama

Aburema. Kembirra aminakina-langwa numinababurna amurndakijika nakina-da,' nara e-yamama ningkakina.

24 Nganja ningena nara a-rndirrkama akwala amurndakijika nganyangwi-yada. Umba nganyangwa warnungkwarba nuw-alyubarinuma arakba wurrakina aninga, kembirra akine-ka yimbukwa yirra-langwa, nara akwala. Umba wurra-larrkiya warna warnungkwarba Anira iya Ejikala akwa Mamura, aburru-murnduwarna akina amurndakijika akwa karrubuku-wilyakina aburrubukwurra-langwi-yada-da," ni-yama Aburema nakinu-wa nubungkawa NeningiJaduma-da.

15

Ni-yarrkakumarnu-mulangwa Neningikarrawara eningarumuruma ayakwa Aburema-langwa

1 Bi...ya kembirra n-ambilyu-manja nakina Aburema arrawa ena-langwa-manja kalikwa, nenu-marngkirringkama nakina Yaweya akwa n-engkirrikenuma ayakwa ni-yengbinuma enuwa-wa. Eneja ni-yama Yaweya, "Nara akbar•duma. Nganja ningena yiba-didirrakinama nungkuwa awurruwurrariya-langwa kajungwa ningkingkinyungwurra k-ambilyi-yada ningkakina, akwa ngawa yiba-kwunama ngayuwa eningininga-baba-wiya," ni-yama Yaweya enuwa-wa.

2 Eneja ni-yama Aburema, "Ningkubungkawa Yaweya, miyambena-burra yiku-kwunama eningininga-baba ngayuwa-wa? Nara wurribina wurriyuk-wayuwa nganyangwa. Nuwilyaba-ma wulkwa nenungkwarba nenimikirra Eliyeyija wuburra laka nenikuwarrka nganyangwa, mama nginuminu-war•denama warka nakina. Umba angalya ena-langwa Damajija akina.

3 Akena nungkwaja nara yiku-kwa wurriyukwayuwa ngayuwa-wa. Kem-birra ki-jungwa-manja ngayuwa, nakine-ka Eliyeyija kinu-menama amurn-dakijika nganyangwa-da," ni-yama Aburema-da.

4 Biya kembirra n-engkirrika nakina Aburema Yaweya ni-yengbinuma ayakwa ngarningka enuwa-wa. Ni-yama eneja Yaweya, "Kwuja! Nara nakina Eliyeyija a-manguma amurndakijika nungkwa-langwa ki-jungwa-manja nungkuwa. Umba ambaka-murra ningkakina k-akumajungwunama amandangwa nenikuwena. Kembirra nakina-bina nenikuwena kinu-menama amurndakijika nungkwa-langwa ki-jungwa-manja nungkuwa," ni-yama Yaweya Aburemu-wa.

5 Kembirra Yaweya nenu-wilyaka Aburema errekbu-wa akwa ni-yama enuwa-wa, "Ngwundikadiya angubinu-wa karrawaru-wa, akwa yindukwureya nga-murnduwarna dumurndakangaba dakilyingajanga," ni-yama. "Nungkwa-langwe-ka warnikinikaduwa numirena-murriya kuw-ababurnadinama wurrakina. Wurruwurrakwulyumide-ka wuburra dumurndakangaba dakilyingajanga duwurrakwulyumida ke-yaminama wurrakina aburrajukwaba-da," ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

6 Nakine-ka nu-werrikambilyuma Aburema Yaweyu-wa. Kembirra akina-langwa arrkala nakina Yaweya nenu-werrungwur•danguma Aburemu-wa-da.

7 Kembirra ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa, "Ningene-ka ngayuwa Yaweya, ningibina yirra-wilyakama ningkakina engemba-langwa Wura-langwa ebina-langwa angalya aringbirra-langwa emikirra Babuleniya. Yirra-wilyakama nungkuwa yangkwurrangwa kajungwa ningeniku-kwi-yada enena angalya nungkwa-langwa," ni-yama.

8 Eneja ni-yama Aburema, "Ningkubungkawa Yaweya, ki-yamarrkinama ngayuwa k-eningmidinama enena angalya nganyangwa?" ni-yama.

9 Eneja ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa, “Yi-yikaja awilyaba
bulukwa iya nenukwuda adarringka-kiya akwa ngawa enungkwarba
jiba, amurndakibina mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura nuw-
ambilyuma. Akwa ngarningka yi-yikaja duwilyaba darrawurukukwa akwa
duwilyaba dakwurakburakba,” ni-yama Yaweya enuwa-wa.

10 Eneja Aburema ni-likena, numurndak-angkarna amurndakakina,
biya neni-yikena kembirra Neningikarrawaru-wa arakba. Kembirra
nu-wardanga, numurnda-ngkingkarrngarna amurndakakina wilyarra,
akwa n-akumarna amurndakibina amadangkwa ajiringka-manja, akwala
yada-langwa-langwa, umba akwala angalaluba. Ngalaja kembirra na-
kwurukweyinuma amurndakakina awurruwurrakidirrbura. Akena nara
wurrajija keni-ngkarrngarna nakina.

11 Kembirra aburraja wurrimininga wurrukwala wurrajija
wurradidirrungwarna wuburra yukwurrijija na-dirrirnda angaluba
amurndakakinu-wa amadangkwa, akena eneja Aburema nu-minangkirraja
nakina wurrakina wurrajija-da.

12 Kembirra numa-merrkilarrinu-manja mamawura nakina Aburema
nu-mungkwulinga arakba marringa madirrungwarna. Kembirra nu-
mungkwulu-wiya nakina Aburema nu-minjirrkakbar•de-ka angwurra
nakina-da.

13-16 Eneja kembirra Yaweya ni-yama nakina enuwa-wa, “Nungkuwa
ningkakina k-ambilyama yanda-langwa k-eniyuwangkwudinama akwa
nungkwabakiya-ba ki-jungwunama ningkakina ningkumurndamurndirra.
Kembirra ki-jungwa-manja nungkuwa, aburraja wurrukwala
warnumamalya kabu-rungkwabinama ningkakina,” ni-yama Yaweya. “Ki-
jungwa-manja nungkuwa, kembirra aburraja nungkwa-langwa numirena-
murriya warnikinikaduwa ka-likajama wurrakina eng...ku-we-ka angalya
alarrkingku-wa. Akwa kuw-ambilyame-ka yakwujina wurruminjirrkingka
wurrakina. Aburraja wurrububardijena warnumamalya wurruminakina
angalya karra-menama nungkwa-langwa warnikinikaduwa numirena-
murriya akwa karra-war•dikiname-ka aruma warka wurrakina-manja
yakwujina-da,” ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa.

Biya ni-yama ngarningka, “Kuw-ambambilyama kembirra wurrakina
nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa yakwujina
akina-manja ngawa angalya yanda-langwa 400 mamarika iya
yinungkwura kini-jerridina-manja yakina, mena nara-baba ambaka
ningena a-minangkirrajuma wurrumurndakenena warningiyelakwa
warnumamalya WarningAmawa. Wurruwurrariye-ka nuw-ambilyama
aduwaba wurrumurndakenena warnumamalya WarningAmawa, akena
kuw-arriyadinama ambaka-murrumurra angwurre-ka wurrakina.
Kembirra akini-yada ngawa kuw-arriyadina-mulangwa wurrakina,
ngayuwe-ka ningena ka-banijumindenama, ku-minangkirreyinama
wurrakina-da. Kembirra ngayuwa ningena k-awinyambadinama
wurrumurndakibinu-wa wurrububardijena warnumamalya ebina-
manja angalya alarrkingka-manja. Umba aburraja numirena-murriya
warnikinikaduwa karri-lalikinama akina angalya akwa ka-lawurradinama
yangkwurrangwa. Umba ka-jadena-manja akina-langwa angalya
alarrkingka-langwa wurrakina numirena-murriya warnikinikaduwa,
karri-larrngkuwarakinama ababurna amurndakijika-murriya iya
yababurna yinungungwangba-murriya akwa ababurna angwarnda-
murriya awurrakwulyumida aburruwa-manja. Wurruminababurne-ka
kembirra wurrakina-da,” ni-yama Yaweya nakina Aburemu-wa-da.

17 Kembirra ngalaja arakba mamawura numa-merrkawiyeba
makina akwa na-larrumur•da arakba. Kembirra adirrariyaba ngalaja

amarnina nuw-angmakwulalinga adingira-murra-manja bajikala nuw-abilyerrikajungwa akina, akwa nuw-angkarrkarjeya angwarra ngala-langwa. Akwa ngalaja na-jadinga akina angwura nuw-abarrirrakina wuburra yinumukwa yimundungwa. Nalirraki-likena alakina angwura-kiya wilyarra n-akumarnu-murrumanja Aburema amurndakibina amadangkwa ajiringka-manja.

18 Kembirra akini-yada ngawa eneja nakina Yaweya ni-yarrkakumarnuma eningarumuruma ayakwa Aburema-langwi-yada. Umba Aburema enamba-langwa nu-manga akina ayakwa ena-langwi-yada. Ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Amurndakenena ayakwa nganyangwa, akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ningena. Enene-ka angalya aringbirra amandangwa ka-kwunama nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-wa. Wurrakine-ka na-likajama enena angalya Yijiba-langwa akwa engku-wa angerriba angabu-wa adirrungwarna adalyuma emikirra Yiburadija.

19 Aduwaba aburraja wurrumurndakenena warnumamalya nuw-ambilyama wurrabalija wurruminenena angalya. Akwala angalya WarningiKena-langwa warnumamalya, iya akwala angalya WarningiKenija-langwa warnumamalya, iya akwala angalya WarningiKadumana-langwa warnumamalya,

20 iya akwala angalya WarningiYida-langwa warnumamalya, iya akwala angalya WarninguBerija-langwa warnumamalya, umba akwala angalya WarningiRebeyima-langwa angalya akina.

21 Akwa ngarningka amurndakenena akwala angalya WarningAmawa-langwa warnumamalya aduwaba, iya akwala angalya WarningiKenina-langwa, iya akwala WarningiKikaja-langwa umba akwala ngarningka WarningiJebija-langwa warnumamalya akina. Amurndakenene-ka an-galya aburra-langwa ababurna-langwa ka-kwunama ngayuwa amandan-gwa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-wa-da,” ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

16

Yeka-langwa akwa Yijumeyila-langwa

1 Yakwujina ngawa eneja Aburema n-ambilyuma Kenina-manja angalya. N-ambilyumurra nakina mememberrkwa mamarika iya yinungkwura, ak-ena ngalaja dadingiyenikba Jeraya duburubura ngawa dadingarijira-ma. Ebina-wiya dakina Jeraya nanga-mangumurra Yijiba-langwa duwilyaba dadiyara dadimikirra Yeka. Eneja neningiyadikba nu-beyindanguma ngala-langwa-langwa warnumamalya dadikuminu-war•di-yada warka Jeraya-langwa.

2 Ngalaja Jeraya kembirra yingi-yama neningiyadikba-wa, “Nakine-ka Yaweya nara kenu-kwa-langwa wurriyukwayuwa ngayuwa-wa, umba nungkwaja nga-mena daka dadiyara wurringi-yakeyina wurringu-mungkwula,” yingi-yama. “Nganyangwi-yada kembirra wurrangariya ka-rukwamalyeni-yada karring-arrangbina-manja dakina,” yingi-yama Jeraya Aburemu-wa yinginu-makama.

Eneja kembirra Aburema ni-lyangkuwama nakina.

3 Biya kembirra Jeraya yinginu-kwa arakba dakina dadiyara neningiyadikba-wa-da ena-langwi-yada didarringka-da.

4 Biya kembirra arakba wunalakina neni-yakeyina dakina Yeka-da.

Bi...ya yinginuminu-mambakinuma arakba dakina wurrangariya Aburema-langwa. Yingu-ngkweningabakajungwuna dakina Jerayu-wa-da. Biya yingi-yama Yeka dakinu-wa Jeraya, “Ningene-ka arakba ningeningaba

ngaya," yingi-yama, "ningenuminu-mambakina-mubaba arakba ningena
wurrangariya Aburema-langwa," yingi-yama dakina Jerayu-wa-da.
5 Ngalaja yingi-yama Jeraya neningiyadikba-wa, "Nguminu-
mambakina-mubaba wurrangariya nungkwa-langwa, kembirra
yingu-ngkweningabakajungwunama dakina ngayuwa-wa," yingi-
yama. "Ngayabakiya-ba ningena yirra-makama nungkuwa
ningkeniki-rndirrka dakina didarringka," yingi-yama. "Akena yingu-
ngkweningabakajungwunamurra daka yingu-mambakina-mulangwa
wurrangariya. Yingi-yengbiyengbeyinamurra ngayuwa-wa ayakwa
awurruwurrariya, akwa yingi-yaminjaminamurra ngawa daka
arngkababurna-langwa," yingi-yama dakina Jeraya. "Yimiyambena-kiya
yeningaba-kiya, nungkuwa yinda ngayuwa? En-engkirrikaja kembirra
Yaweya nakina-da," yingi-yama Jeraya dakina Aburemu-wa-da.
6 Eneja Aburema ni-yama, "Nungkwa-langwa-bina daka didarringka-
da, akwa nungkwa-langwa-bina warka nguminu-war•duwar•denama-da.
Nungkuwa-bina ningkinga-war•dikinama ningkakina-da, kembirra ki-
yaminama ningkakina nungkwabakiya-ba dakina-manja didarringka,"
ni-yama Aburema ngaluwa-wa.
Kembirra akini-yada ngawa ngalaja dakina Jeraya dubardijene-ka nanga-
rinjirinjarrkama dakinu-wa Yeka. Nanga-larrkbarjanguma eka-murra
ebina ayakwa yingi-yengbeyinu-mulangwa awurrariya ngaluwa-wa.
Ngalaja kembirra yingi-lyumada arakba Yeka dakina-da.
7 Kembirra yingi-lyumada arakba Yeka. Yingi-likenumurra engku-wa an-
galya engburingka-wa nara-murruwa warnumamalya kuw-ambambilya.
Yinguma-yuwarnuma mamurukwa mibina numu-likenumurra angerriba
akinu-wa angalya emikirra Jura. Ying-alilikena dakina ngawu...wa, yanda-
langwa ying-akburranga arakba lukwakwa emedirra akungwa. Akina-
manja ngawa angalya eneja nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa
nang-akburranga yakwujina-da.
8 Biya ni-yama nakina Yeka-wa, "Ningkena-bina ningkidarringka
ningkibina ningkingaminu-war•duwar•danguma warka Jeraya-langwa-
na?" ni-yama nakina. "Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa?
Ngamba-langwa ningkena ningki-likenuma akwa ngambu-wa ningki-
likajama ningkena?" ni-yama.
Ngalaja Yeka yingi-yama enuwa-wa, "Ningene-ka ningi-lyumaduma
Jeraya-langwa."
9 Eneja ni-yama nakina ngaluwa-wa, "Jeyi! Lawurradina Jerayu-
wa akwa kingaminu-war•dena warka ngala-langwa, mena ngu-mangu-
murrada nungkuwa ngala-langwi-yada ningkakina.
10 Umba ngayuwe-ka ningena yiba-kwunama wurrababurna
warnikinikaduwa ambinya nungkwa-langwa.
Kembirra aburraja ka-wurramur•dinama wurrakina.
11 Nungkwaja kin-arrangbinama nenungkwarba niyukwujiya nungkwa-
langwa akwa kini-yengbijinama nenimikirra Yijumeyila,
mena ngayuwa ning-engkirrikenu-mubaba aduwaba nungkwa-langwa
angwada ningku-ngwadinuma ningkakina,"
ni-yama nakina Yeka-wa. Akine-ka ekirra Yijumeyila ne-yaminama
"Neningikarrawara n-engkirrikajama."
12 Biya ni-yama ngarningka nakina nenikumamurikaja ngaluwa-wa,
"Nakine-ka naburrena nungkwa-langwa warningerriberriba wuburra kini-
yaminama nakina.
Akwa ken-awinyambakinama nakina awinyamba warningerribirra-
manja warnumamalya.
Aburrajukwaba kembirra arrkala ke-yaminama enuwa-wa-da.

Kin-ambilyama nakina nakwukawura wurreyebijeba wurrumurndakakina-langwa warnumamalya ena-langwa-langwa-da,”
ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa Yeka-wa-da.
13 “Wa!” yingi-lyangkiyama ngalaja Yeka. “Nare-ka nakina Yaweya-langwa nenikumamurikaja. Nakina-bina ningeni-rringkama Yaweya yimbukwa umba nara wurrukwala. Nganyangwa-murra menba ningeni-rringkama akena ningena ngawa ningeniba ning-ambilyama ngayuwa-da,” yingi-yama. Biya kembirra ni-yengbinu-mulangwa Yaweya ngaluwa-wa yingini-yengbijuwama nakina “Neningikarrawara Nibina Ngini-rringkinama Ngayuwa.”
14 Kembirra duminakina-langwa-manja ayakwa aburarrka, ebina emedirra akungwa aburraja wurrukwala narri-yengbijuwama wurrakina aduwaba “Numinakina Emedirra Akungwa Neniba Nakina akwa Ngini-rringkinama Ngayuwa.” Umba akine-ka emedirra akungwa nuw-ambilyumurra akina wilyarra Kedeja-langwa akwa ngawa Bereda-langwa.
15 Ngalaja kembirra dakina Yeka yingi-lawurradina arakba Jerayu-wa akwa yakwujina yinginumin-arrangba nangariya Aburema-langwa dakina-da. Eneja Aburema neni-yengbijuwa nakina nangariya nenikuwenikba Yijumeyila-da.
16 Biya ni-rukwularru-manja nakina nangariya, nakine-ka Aburema n-ambilyuma 86 mamarika iya yinungkwura. Neniyuwangkwe-ka arakba n-ambilyumurra akina-manja angalya-da.

17

Nenu-mukaduwamurrika-mulangwa na-jirrkumakajungwunu-mulangwa eningarumuruma ayakwa ni-yarrkakumarnu-mulangwa Yaweya

1 Aburema arakba nakina n-ambilyuma 99 mamarika iya yinungkwura. Kembirra arakba eneja nakina Yaweya n-abilyerrikajungwunuma enuwa-manja akwa ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningarrubuda-dangwa, akwa nungkuwa yikumini-yarrkuwarakinama ngawa nganyangwa ayakwa,” ni-yama nakina. “Akwa ki-yaminjaminama ngawa eningaba-wiya arngkababurna-langwa,” ni-yama nakina.
2 “Yalakena yi-yarrkakumurnama aduwaba eningarumuruma ayakwa yididirrbura, akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ngarningka. Enena ngawa arakba ayakwa eningarumuruma ningi-yarrkakumurnama ngayuwa nungkwa-langwa kajungwa kuw-ambilyi-yada akina eningangkawura-da. Yiba-kwunamurra wurrababurna numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwi-yada,” ni-yama Yaweya Aburemu-wa.
3 Eneja nakina Aburema n-abuluwendinga arakba akwa n-engmudirruwajungwa nenumukwurra angerriba ajiringka-wa kajungwa neniki-yangmarngkwaji-yada nakina Neningikarrawaru-wa.
Eneja ni-yama ngarningka Neningikarrawara Aburemu-wa,
4 “Enena ayakwa eningarumuruma yirra-wekbilyenama nungkwa-langwi-yada akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ningena. Yirra-makinama amandangwa ningena ningkakina-bina ngawa ningkuwilyaba-ma ningkeningadinuba-wiya ningkumirarringba wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeye-bijeba.
5 Biya aduwaba-langwa arakba nara nungkwa-langwa ekirra Aburema umba arakba Aburiyama ningkakina ningkenimikirra. Enena ekirra enikaduwa yirra-kwunama nganja nungkuwa-wa mena-baba ningkumi-rarringba ningkeningadinuba-wiya ki-yengbijajungwunama nungkuwa

wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba,” ni-yama Neningikarrawara Aburemuwa. Akine-ka ayakwa ni-yengbinuma nakina, mena akina ekirra Aburema ne-yaminama “numirarringba numikbiyiya,” umba ngalaja ekirra Aburiyama ne-yaminama “numirarringba wurrababurna-langwa warnumamalya.”

6 Biya kembirra ni-yama ngarningka Neningikarrawara Aburiyamu-wa, “Yiba-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka warnikinikaduwa numirena-murriya nungkuwa-wa. Aburraja wurrukwala wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya. Wurrakine-ka nungkwa-langwa kuw-ababurnadinama warnikinikaduwa numirena-murriya ka-wurrakwulyumidadinama yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba kuw-ambilyama wurrumurndakakina arakba-da.

7 “Nare-ka nganja ningena a-yarrkuwarrukwajuma enena eningarumuruma ayakwa ningi-yarrkakumurnama aduwaba. Umba eningangkawura ngawa kuw-ambilyama nungkwa-langwi-yada akwa ngawa nungkwa-langwi-yada numirena-murriya warnikinikaduwa aburrajukwaba. Ningene-ka nungkwa-langwa Ningeningikarrawara aduwaba akwa ngawa ningeningangkawura ngawa-da, akwa ngarningka nungkwa-langwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa-langwa-da.

8 Ningkakine-ka ningk-ambilyamurra enena-manja angalya aduwaba ningkuminjirrkingka ningkakina. Akena yiba-kwunama enena ngawa angalya nungkuwa-wa akwa ngawa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa. Enene-ka angalya wurrukwala-langwa aduwaba ena, umba nungkwurra-langwa kuw-ambilyamurra akina ambaka-murra. Enena ngawa aringbirra angalya Kenina nungkwa-langwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa-langwa eningangkawura-da. Kembirra ngayuwe-ka ningena aburra-langwa Ningeningikarrawara ningeningangkawura-da,” ni-yama nakina Neningikarrawara Aburiyamu-wa.

9 Biya ngarningka ni-yama nakina Neningikarrawara enuwa-wa, “Nungkuwa ningkena ki-yarrkilyinginama ki-yarrkilalikinama enena eningarumuruma ayakwa ningi-yarrkakumarnuma ngayuwa nungkuwa-langwi-yada aduwaba. Akwa nare-ka a-yarrkuwarrukwajuma nungkuwa akwa numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa aburrajukwaba.

10 Nungkwamba-langwa ki-yarrkakumurnama nungkwa-langwa eningarumuruma ayakwa akwa ka-ringandenama ka-mukaduwamurrikinama ningkakina nungkwa-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa. Akwa ngarningka aburrajukwaba nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa ke-yaminama ngawa wurrakina, karra-mukaduwamurrikinama aburra-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa. Yikumurndaki-yarrkuwilyakinama enena eningarumuruma ayakwa kirrababurna-langwa.

11-12 Aduwaba-langwa yika-mukaduwamurrikinama wurriyukwayuwa warnungkwarba wurribina ka-rukwularrina-manja mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura. Nara wulkwa nungkwa-langwa yimbukwa warnumamalya umba aburraja wurribina ningkarra-manguma ningku-beyindanguma warnumamalya kabuminu-war•deniyada warka nungkwa-langwa, ke-yaminama aburrajukwaba wurrakina. Karra-mukaduwamurrikinama aburra-langwa warnungkwarba

wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Mama na-rukwularrinuma nungkwa-langwa-manja angalya akwa ngarningka eminingka-manja angalya, ke-yaminjaminama ngawa wurrakina akina. Kembirra ki-yamina-manja nungkuwa akina, aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-eningmidinama wurrakina yalakena nungkuwa akwa ngayuwa yi-yarrkakumarnuma enena eningarumuruma ayakwa yididirrbura yalakena aduwaba-da," ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa.

13 Biya ngarningka ni-yama nakina enuwa-wa, "Nara wurrukwala wulkwa a-mukaduwamurrikama nungkwa-langwa warnumamalya umba wurrababurna-langwa warnungkwarba ka-mukaduwamurrikinama ngawa ningkakina. Kembirra yiki-yamina-manja nungkwurruwa kirrakina akina, akine-ka ka-jirrkumakajungwunama enena ayakwa eningarumuruma yi-yarrkakumarnuma yalakena yakuwa yididirrbura akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma akina umba eningangkawura kuw-ambilyamurra.

14 Aburraja kembirra wurribina warnungkwarba nara-murrumurra karra-mukaduwamurrika, kembirra nare-ka arakba nganyangwa war-numamalya wurrakina, mena nara-baba ebina ayakwa eningarumu-ruma karri-yarrkilyinga wurrakina-da," ni-yama nakina Neningikarrawara Aburiyamu-wa.

15 Biya ngarningka ni-yengbinuma Neningikarrawara enena ayakwa Aburiyamu-wa. "Nara arakba ningkena e-yengbijuma dakina dadingiyena dadimikirra Jeraya, umba aduwaba-langwa arakba kinga-yengbijinama Jera.

16 Ningena nganja ki-yaminama eningaba ngaluwa-manja. Yiba-kwunamurra kembirra nenikuwena ningkena, akwa naka nenikuwena nungkwa-langwa kembirra Jera-langwa naburradikba. Ngayuwe-ka ki-yaminama eningaba Jera-manja. Ngalaja dakina duminjarringba dadingadinuba-wiya king-ambilyama wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba. Kembirra aburraja wurrukwala warnikabijada warnikinikaduwa ngala-langwa wurrakina wurrububungkawa ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya-da," ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa-da.

17 Eneja Aburiyama kembirra n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa angerriba nenumukwurra ajiringka-wa kajungwa neniki-yangmarngkwaji-yada Neningikarrawaru-wa. Akena ni-jungwa amarngka, mena-baba ni-lyangkiyama nakina, "Ki-yamarrkama k-akumajungwunama wurrangariya 100 mamarika-manja iya yinungkwura-manja ningena? Akwa ngarningka kingi-yamarrkama daka Jera karring-arrangbama wurrangariya 90 mamarika-manja iya yinungkwura-manja arakba? Dadiyuwangkwe-ka arakba daka!" ni-lyangkiyama Aburiyama.

18 Biya ni-yama arakba nakina Neningikarrawaru-wa, "Miyambena-burra nara Yijumeyila a-manguma amurndakijika-murriya nganyangwa ki-jungwa-manja?" ni-yama nakina.

19 Eneja Neningikarrawara ni-yama, "Ngarra! Dake-ka dadingiyena Jera kangumin-arrangbinama ningkena nangariya nungkwa-langwa-da! Akwa kembirra kini-yengbijinama ningkena nenimikirra Ajika," ni-yama. Akine-ka ayakwa ni-yengbinuma Neningikarrawara mena akina ekirra Ajika ne-yaminama "nu-marngkinama."

Biya kembirra ni-yama ngarningka Neningikarrawara, "Ngalaja ebina ayakwa eningarumuruma ningi-yarrkakumarnuma ngayuwa aduwaba

kembirra ena-langwa enejukwaba akina, akwa nara kembirra akina a-yarrkuwarrukwajuma. Akina ngawa eningarumuruma ayakwa kuw-ambilyama eningangkawura, ena-langwi-yada akwa ngawa ena-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa eningangkawura.

20 Umba ebina ayakwa yi-yengkilabenuma Yijumeyila-langwa ning-engkirrikenuma. Akwa kembirra nganja ningena ki-yaminama eningaba enuwa-manja, akwa kembirra kinu-kwunama wurrababurna wurriyukwayuwa akwa ngawa wurrababurna wurrumirumirena warnikinikaduwa ena-langwa. Aburraja kembirra ena-langwa warninikuwena wurrumemberrkwa wurrambilyuma wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya wurrakina. Ena-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrababurna kuw-ambilyama wurrilyimberrkwulyumida wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya wurrakina-da.

21 “Umba nakina Ajika ngalaja Jera kingin-arrangbinamurra nakina mingka-manja mamarika. Kembirra ebina ayakwa eningarumuruma yi-yarrkakumarnuma yalakena aduwaba, akina ki-yarrkilyinginama ngawa nganja enamba-langwi-yada Ajika yimbukwa-da,” ni-yama Neningikar-rawara Aburiyamu-wa-da.

22 Biya ni-jerrukwa-manja ayakwa nakina Neningikarrawara neni-lalika arakba Aburiyama-da.

23 Kembirra makini-yada ngawa mamawura eneja nakina Aburiyama nenumini-yarrkuwarakama ayakwa Neningikarrawara-langwa. Biya kembirra arakba neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrika nakina nenikuwenikba Yijumeyila-manja, akwa ngawa wurrababurna-manja warnungkwarba wurribina nuw-ambilyu-murrumanja ena-langwa-manja angalya. Nenu-mukaduwamurrikama nakina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da wurribina nu-beyindanguma nakina, akwa ngawa wurribina nawurraki-rukwularrinuma ena-langwa-manja angalya akwa ngawa wurrababurna-langwa wurriyukwayuwa ena-langwa-langwa warnikuminuwar•duwar•da aburrajukwaba nakina-da.

24 Biya Aburiyama arakba nakina 99 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma akini-yada ngawa nenu-mukaduwamurrika-manja wurrakina enuwa-manja,

25 umba eneja nenikuwenikba Yijumeyila nakina mememberrkwa mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma.

26 Wunalakina ngawa narralirraku-mukaduwamurrikama muwilyaba-murra-manja mamawura wunididirrbura-da.

27 Akwa ngarningka aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba nuw-ambilyu-murrumurra Aburiyama-manja akwa nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-langwa narra-mukaduwamurrikama aburrajukwaba makina-manja ngawa mamawura wurrididirrbura-da.

18

Yaweya ni-yarrkakumarnu-mulangwa ayakwa neniku-kwi-yada nenikuwenikba Aburiyamu-wa

1 Nakina Aburiyama n-ambilyuma amurndakibina-manja eka akwurdukwurda nuw-arndurrkwarjeyinu-murrumanja Mamura-langwa-manja angalya. Yakwujina ngawa eneja Yaweya nakina ngarningka ni-jadingama arakba enuwa-manja. Memerrkuwilyarra-manja mamawura nakina Aburiyama n-angmakwulaluma mamukwudidikajungwa-langwa-manja kalikwa.

2 Biya n-andiyinga akena neni-rringka wurrabiyakarbiya warnungk-
warba nabuk-alkilkayanguma yakwujina. Biya nu-warumajungwa nakina
Aburiyama warenja-bawiya akwa n-angkarra aburrubukwurruwa-wa
nenu-wengmanga. Akwa n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa
nenumukwurra ajiringka-wa, mena akini-yada ne-yaminjamama akina
ne-yar•dangu-manja wurruminjirrkingka warnumamalya aburra-langwa-
manja angalya.

3 Biya ni-yama Aburiyama wurrubukalakinu-wa, “Yelakwa ambaka
wurrubuk-ambilya, nara a-likama,” ni-yama nakina. “K-embirrajinama
kirrubukalakina ngayuwa,” ni-yama.

4 “Ng-akarrnga-langwa ambaka akungwa kajungwa yikubuk-ajirreni-
yada alika. Ene-ka eningaba alungkuwarruwalya eka. Kwa, wurrubuk-
angmakayiya-langwa yelakwa,” ni-yama nakina. “Wurrubuku-ngwanja-
langwa aduwaya-wiya.

5 Nganja ke-yikajama aninga yangkwurrangwa yikubuk-alyubarini-
yada kajungwa yikubuki-likaja-manja ngarningka kirrarrubudi-yada
nungkwurrubukwurruwa. Ningene-ka ningi-lyelyingminama kirri-likenu-
mulangwa karna nganyangwu-wa angalya, kemba k-embirrajinama karna
ambaka,” ni-yama Aburiyama.

“Yawa,” nabuki-yama. “Akine-ka eningaba ningkakina ningki-yaminama
yirruwa-manja,” ne-yama.

6 Kembirra Aburiyama nakina n-enjirrikaja n-angkarra arrawu-wa Jera-
wa akwa nanga-maka, “Warenja, wu-miya aruma aninga ebina eningaba-
dangwa, wu-ngwurrungkwa damba,” ni-yama ngaluwa-wa.

7 Biya ngarningka n-angkarra nakina errekbu-wa, akwa nuwurrak-
erruwarna bulukwa eyukwayuwa engmurra-murrikba eningaba warnik-
alyubari-yada, akwa nenu-kwa ena-langwa-manja nenungkwarba nib-
ina nenuminu-war•duwar•dangu-murrumanja. Eneja kembirra ni-ngaja
nakina nenungkwarba akwa ni-daka akina-da.

Ngalaja kembirra na-dadina akina amadangkwa biya yanda-langwa na-
walyuwada.

8 Biya kembirra nu-manga Aburiyama akina amadangkwa awalyuwa,
akwa ngawa milka, akwa ngawa mamalya, akwa ngawa aninga, akwa
neni-yikena wurrubukalekbinu-wa wurrubukenungkwarba-da. Ebina-
manja eka awarruwalya enuwa nen-embirrajuwama enabakiya-ba wur-
rubukalakina nabuk-alyubarinu-wiya aninga yakwujina-da.

9 Biya nabuki-yama Aburiyamu-wa, “Dangamba nungkwa-langwa
dadingiyena Jera?” ne-yama.

Ni-yama Aburiyama, “Dangaba arrawa.”

10 Umba nuwilyaba nenungkwarba Yaweya nakina. Biya ni-yama nakina
Aburiyamu-wa, “Yimangbala yabiyarbuwa-manja yimawura yangkwur-
rangwa ki-lawurradinama ningena. Kembirra ngalaja dakina dadingiyena
kingin-arrangbinama nangariya,” ni-yama.

Ngalaja dakina Jera ying-ambilyuma enuwa-manja akwaburrangarna.
Kalikwa-manja arrawa yingamu-didirrakama mamukwudidika-
jungwa. Akena ying-engkirrikenuma dakina akinu-wa ayakwa
na-lyelyimbukweyinu-murruwa Aburiyama iya wurrubukalakina
wurrubukenungkwarba.

11 Wunalakine-ka Aburiyama akwa dadingiyenikba nen-
eniyuwangkwudinume-ka wunalakina-da. Neniyuwangkwa arakba
nakina. Ngalajukwaba Jera dadiyuwangkwa arakba dakina, akwa numi-
jerriduma arakba menikakbuburranga ngala-langwa-da.

12 Biya kembirra dakina Jera yingu-marngka amurama-langwiya. Akwa yingi-lyangkiyama, “Ki-yamarrkamurra kembirra ningena k-arrangbama wurrangariya? Ningadiyuwangkwa-manje-ka ningena ningu-murndakayuwayida-manja arakba-na! Ki-yamarrkama ningena?” yingi-yama. “Nganyangwe-ka neningiyarrka neniyuwangkwa arakba naka-da. Yikini-yamarrkama yik-arrangbama wurrangariya?” yingi-yama.

13 Eneja ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa, “Miyambena-burra dadingiyena yingu-marngkinuma dakina amarngka? Miyambena-burra dakina yingi-yamama, ‘Ningena amandangwa k-arrangbiname-ka wurrangariya? Ningadiyuwangkwa-manja?’ yingi-yamama dakina.

14 Ngayuwe-ka ningena Yaweya ningibina ki-yamina-mulangwa eningerribirra ababurna-langwa. Arakba ningi-yamama ningi-yengbinuma ngayuwa enena ayakwa, ‘Yimangbala yabiyarbuwa-manja yimawura ki-lawurradinama ningena ngayuwa. Kembirra akini-yada ngawa ngalaja Jera kingin-arrangbinama nangariya,’ ningi-yamama ngayuwa-da,” ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa-da.

15 Ngalaja Jera ying-engkirrika akina ayakwa arrawa-langwa ni-yengbinuma Yaweya. Biya ying-akbar•de-ka dakina, akwa yingi-yama, “Nara ngaya ku-marngkina-da,” yingi-yama dakina-da.

Eneja Yaweya ni-yama nakina, “Yawe-ka. Amandangwe-ka ningku-marngkinuma ningkakina-da,” ni-yama nakina Yaweya-da.

Aburiyama neni-yendabenu-mulangwa Yaweyu-wa Jaduma-langwa-langwa

16 Kembirra aburrubukwurraja wurrubukalakina wurrubuk-abiyakarbiya wurrubukenungkwarba nabuki-lalika arakba Aburiyama-langwa angalya. Umba enejukwaba Aburiyama ni-likenuma ngawa aburrubukwurruwa-manja neni-yakijajuwama. Biya nabuki-likena arakba wurrubukalakina akwa nabuku-wurdanga karrawaru-wa angakarjiyinga-wa angalya akwa narrubuki-rringkama angaluba karrawara-langwa angerriba arrawu-wa Jaduma-wa.

17 Biya kembirra nakine-ka Yaweya ni-lyangkiyama, “Kinu-makinama ngayuwa naka-manja nenungkwarba ki-yamina-mulangwa ngayuwa arija-langwa. Nare-ka ngayuwa a-yarrkabuwarrkuma enena ayakwa nganyangwa Aburiyama-langwa umba k-abilyerrikinama ki-yengbinama akina enuwa-manja aduwaba.

18 Aburraja ena-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrababurna kuw-ababurnadiname-ka yanda-langwa wurrilyimber-rkuwilyaba wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurringbingbuda kuw-ambilyama wurrakina. Ngayuwe-ka ki-yaminama eningaba wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya, wuburra laka ningi-yaminama ngayuwa eningaba enuwa-manja.

19 Naka Aburiyama ningu-wekbalyinuma arakba ngayuwa kajungwa kenu-makini-yada nakina ena-langwu-wa warninikuwena akwa kajungwa aburramba-langwa kabumini-yarrkuwarakini-yada nganyangwa ayakwa aburrajukwaba. Kembirra karra-makinama wurrakina aburramba-langwa aburra-langwa-manja warninikuwarrngwa kajungwa aburrajukwaba kabumini-yarrkuwarakini-yada nganyangwa ayakwa akwa ke-yamini-yada ebina eningaba akwa adirrngekburna. Kembirra kabumini-yarrkuwarakina-manja wurrakina warnumamalya nganyangwa ayakwa

ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba aburruwa-manja amurndakibina-langwiya eningarumuruma ayakwa ababurna-langwiya ningi-yarrkakumarnu-murrilangwiya ngayuwa Aburiyama-manja aduwaba,” ni-yama ni-lyangkiyama Yaweya.

20 Biya kembirra nakina Yaweya ni-yengbina arakba ayakwa Aburiyamu-wa. Ni-yama, “Bu-makama wurrumurndakangaba warnumamalya WarningiJaduma akwa ngawa WarningiKamara wurruwurrariye-ka wurrilyengma wurrakina. Amandangwa awurruwurrariye-ka ne-yaminjamama warningangkawura.

21 Kembirra kwureya ngi-likajama ngi-dirrirndama ningena akwa ka-rringkinama wurrakina alyangmandukwuna-murrikbe-ka akina ayakwa ning-engkirrikenuma,” ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa.

22 Kembirra aburnaja wunambilyuma wunalakina neni-likena neni-dirrirnduma arakba angadingidirra-wa akwa neni-likena erribaja angwurra angerriba Jaduma-wa. Umba eneja Yaweya n-ambilyuma yakwujina akina-manja angakarjiyinga angalya Aburiyama-manja ngawa.

23 Eneja kembirra nakina Aburiyama neni-yendabenuma Yaweyu-wa. Ni-yama, “Jerriya, ningkena amandangwa ka-ngajinama wurrumurndakangaba wurruwurrariya warnumamalya akwa ngawa warningininga aburrajukwaba?

24 Dukwa warningaba kuw-ambilya akina-manja angalya arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa warnumamalya dukwa-da. Jerriya ka-ngajinama wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa? Dukwa ki-lalikina akina angalya kajungwa kuw-ambilyi-yada wurringkinyungwurra wurrumurndakakina warnininga warnumamalya, dukwa-da.

25 Nare-ka ningkakina a-ngajuma wurrababurna-langwa waka warnininga waka wurruwurrariya. Nare-ka. Nare-ka ningkakina-da. Nara ningkakina a-larrkbarjuma warnininga warnumamalya. Ningkakina-bina ka-labaja-mulangwa warnumamalya wurrababurna-langwa-da. Kembirra nungkuwa ki-yaminama ebina adirrngekburna ningkakina-da,” ni-yama Aburiyama Yaweyu-wa.

26 Eneja ni-yama Yaweya, “K-akburrangina-manja ngayuwa wurrakina arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa wurrumurndakakina warnumamalya warningaba Jaduma-manja aduwaba, kembirra kamini-lalikinama akina angalya aburra-langwa,” ni-yama.

27 Enamba-langwa Aburiyama kembirra ni-yengbina ayakwa nakina. Ni-yama, “Ningumarngba ningena, Bungkawa, umba yimini-lalika-langwa ngi-yengba-langwa ngayuwa angwurra akwala ayakwa. Ningene-ka yande-ka ningiyukwujiya ningenumamalya. Ningeningeningaba-me-ka ningena ningeniki-yengba-langwa ayakwa nungkuwa-wa.

28 Umba arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa warnumamalya akwa ngawa wurrumangbala yimbukwa warnininga dukwa wurrakina-da. Kembirra nara-manja ngarningka wurrumangbala warningaba aburrajukwaba, dukwa ningkakina ki-ngajinama ababurna angalya-da?” ni-yama.

Kembirra ni-lawurrakaja arakba Yaweya ayakwa Aburiyamu-wa. “Nara. Nara kembirra ningena a-ngajuma akina angalya aduwaba,” ni-yama.

29 Ngarningka nakina ni-yengbina Aburiyama ayakwa. Ni-yama, “Dukwa arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa warnumamalya warnininga wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkinama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra ningena a-ngajuma akina angalya aduwaba,” ni-yama.

30 Enamba-langwa Aburiyama ni-yama, “Marrakba. Nara awinyambaduma, Bungkawa, umba ngi-yengba-langwa ngayuwa ngawa angwurra ningena. Dukwa arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa warnumamalya warningininga wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkinama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra a-ngajuma ngayuwa akina angalya aduwaba,” ni-yama.

31 Enamba-langwa ni-yama Aburiyama, “Ningumarngba ningena ngawa ningi-yengbinama ayakwa nungkuwa-wa, Bungkawa, umba yimini-lalikalangwa ngi-yengba-langwa angwurra ngawa. Dukwa arngkambilyumama arngkumemberrkwa warnumamalya warningininga wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra a-ngajuma ngayuwa akina angalya aduwaba.”

32 Enamba-langwa ni-yama Aburiyama, “Marrakba. Nara awinyambaduma, Bungkawa, umba ngi-yengbinama ngayuwa arngkawura ngawada. Dukwe-ka wurrumemberrkwa wulkwa warningininga warnumamalya wurrakina-da. Kembirra ki-yamarrkama ningkakina-da?” ni-yama Aburiyama Yaweyu-wa.

Eneja ni-yama Yaweya, “Wurrumemberrkwa warnumamalya warningininga kuw-ambilya-manja, kemba nara ningena a-ngajuma akina angalya-da.”

33 Kembirra ni-jerrukwa Yaweya ayakwa akwa ni-likena arakba nenilalikama Aburiyama nakina-da. Eneja Aburiyama kembirra ni-lawurradina arakba angalyu-wa-da.

19

Lada n-ambilyu-mulangwa Jaduma-manja

1 Aburnaja wunalakina-kiya wunenikumamurikaja Yaweya-langwa neni-dirrirnduma ebina-langwa angalya na-ngakarjeyu-mulangwa akwa neni-likenuma ngawa wunalakina neni-dirrirnduma angerriba Jaduma-wa. Nen-alilikenuma ngawa wunalakina bi...ya yanda-langwa nume-merrkawiyebu-manja mamawura neni-yar•duma wunalakina yakwujina. Nakina eneja Lada ni-rrakirrakarjeyuma na-ngwur•dangminumurrumanja akawiyuwiyeba. Biya neni-rringka-manja wunalakina wunambilyuma wunenungkwarba-kiya wunalabukwaya neni-likenuma, nu-warumajungwa nakina akwa ni-likena nenuminu-wengkarrngarnuma. Biya n-abuluwendinga nakina wunalakina-kiya-manja mena neyaminjamama ngawa warningakwujina warnumamalya akini-yada ngawa ne-yar•dangu-manja wurruminjirrkingka warnumamalya aburra-langwamanja angalya.

2 Ni-yama nakina wunalakina-kiya-wa, “Ngayuwa yelakwa ngambilyama kajungwa kalirrak-akwurrajini-yada nungkwurnuwa. Kwa, wuni-likaja nganyangwu-wa angalya. Yikin-ajirrena nungkwurna-langwa alika akwa yikin-ambilya aduwaba muwilyaba marringa ngayuwamanja. Kembirra wurdarriya-wiya yikinu-mirajangina akwa yikini-likaja kinalakina,” ni-yama.

Aburnaja neni-yama wunalakina, “Nara. Yinalakena ngawa yinambilyama yelakwa mamurukwa-manja.”

3 Eneja Lada neni-yendabenuma ngawa niyirrbiyirrba. Kembirra arakba-
langwa neni-lyangkuwama wunalakina akwa nabuki-likena kembirra ena-
langwu-wa angalya. Biya Lada nenu-maka ena-langwa-manja warnikumin-
uwar•duwar•da kajungwa warniki-daki-yada damba akwa warnikumin-
akumi-yada akwala aninga wunalakina-langwa wunenungkwarba-kiya.
Biya na-walyuwa-manja akina damba kembirra nen-alyubarina arakba
wunalakina.
4 Akena nara-wiya kenu-mungkwula wunalakina wunenungkwarba-
kiya, aburraja wurrababurna-langwa wurruminakina WarningiJaduma
warnungkwarba namurndaki-likenuma akinu-wa alikira Lada-langwu-wa.
Narri-rukwulyuwakajuwama wurrumurndakakina ena-langwa alikira,
waka wurrarumuruma warnungkwarba umba waka wurriyukwayuwa
wurrakina.
5 Biya namurndak-ardanga wurrakina Ladu-wa. Ne-yama,
“Wunalangamba wunalekbina wunenungkwarba-kiya nen-ambilyuma
nungkuwa-manja?” ne-yama. “Wurralirraku-wilyakina yangkwurrangwa
yirruwa-wa. Yirra-ngayindename-ka wunalakina yiku-mungkwulama,”
ne-yama. Akena wurruminakina WarningiJaduma warnungkwarba
narralirraki-ngayindangume-ka wunalakina warniki-yami-yada
awurrariya aburnuwa-manja.
6 Eneja ni-likena Lada errekbu-wa ni-jadanga akwa ngawa ni-didanga
akididijungwa.
7 Ni-yama nakina aburruwa-wa, “Nganyangwa karnumamalya kirrakina-
da. Ngakwurruwa-murra, nare-ka nungkwurraja e-yamama akina awur-
rariya.
8 Wurringambilyuma dadiyawarrka-kiya ningarralirraku-wilyakinama
nganyangwa. Akena wurringalakine-ka wurringadiyara-kiya
wurringikikamarra-kiya ambaka karnungkwarba. Kembirra
ngarralirraku-wilyakinama nganja wurringalakena yangkwurrangwa
nungkwurruwa-wa. Kembirra yiki-yaminama kirrakina wurringalakina-
kiya-manja ebina yiki-ngayindenama erribirra akena nare-ka
warna a-rndirrkama wunalakena wunenumamalya-kiya. Warne-
ka nuw-ambilyama nganyangwa-manja angalya akwa kembirra
ningarr-akwurrajinama-da,” ni-yama Lada wurrumurndakakinu-wa
warnungkwarba-da.
9 Umba aburraja warnungkwarba ne-yama enuwa-wa, “Berra, yama
yirruwa-langwa. Ningkakine-ka ningkuminjirrkingka, nara ningkena a-
makuma yirruwa-wa yirri-yamina-mulangwa. Yama yirruwa-langwa.
Nara-manja, yiki-yaminama angwurra awurrariya nungkuwa-manja-da,”
ne-yama. Biya neni-rndirrka nakina Lada akwa angerriba neni-jira
alikira-wa. Nawurraki-rnjirrkwuna wurrakina akwudangwu-wa kajungwa
warniki-ngkarrngi-yada ebina akungwur•dungwur•dangma.
10 Akena aburnaja wunalakina wunambilyuma wunenungkwarba-kiya
neni-lawulawaja ayarrka aburna-langwa, neni-rndirrka wunalakina Lada-
manja akwa ngawa nen-arrka arrawu-wa alikira-wa akwa neni-dida akina
akididijungwa-da.
11 Akwa wurrumurndakibina errekba-manja nuw-alkayanguma
warnungkwarba narra-mimbakama wunalakina kajungwa nari-
yada kuw-andeya menba karri-rringka karr-akburrangarna
akungwur•dungwur•dangma wurrakina-da.

Lada ni-lalika-mulangwa Jaduma

12-13 Biya kembirra neni-yama wunalakina Ladu-wa, “Nakine-ka
Yaweya n-engkirrikenuma nakina ayakwa warningiyelakwa-langwa

warnumamalya wurruwurrariya-langwa wurrilyengma. Kembirra yirreni-larrkama yinuwa yangkwurrangwa yineniki-ngaji-yada ena angalya. Ka-wilyakina-manja kembirra nungkwaja nungkwa-langwa warnumamalya enena-manja angalya, kembirra ka-mena wurrakina akwa ka-jadijina enena-langwa angalya mena yinuwa amandangwa yikini-ngajinama enena angalya-da," neni-yama Ladu-wa.

14 Eneja kembirra Lada ni-likena wunalekbina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya wuneniki-yar•di-yada wurradiyawabulena ena-langwa. Ni-yama wunalakina-kiya-wa, "Wuni-jadiya warenja, wuni-lalika ena angalya mena Yaweya kini-ngajiname-ka ena angalya," ni-yama. Akena awurrumalya-bu wunalakina neni-yama akwa kembirra nara ken-engkirrikena akinu-wa ayakwa.

15 Bi...ya ne-kbada arakba. Aburnaja kembirra wunalekbina Yaweya-langwa wunenikumamurikaja nenu-maka wunalakina Ladu-wa kajungwa warenja-bawiyi-yada kini-jadanga. "Warenja!" neni-yama. "Wurra-mena dadingiyena akwa dadiyawena-kiya akwa yikubuki-jadena warenja, ka-jungwa yikini-ngajina-manja yinuwa ena angalya nari-yada a-jungwuma," neni-yama.

16 Umba eneje-ka Lada n-ambudidinuma. Akena eneja nakina Yaweya n-errukwulina Ladu-wa. Umba aburnaja wunalakina wunenungkwarba-kiya nenumini-rndarrka ayarrka nakina-manja Lada akwa ngawa dadingiyenikba-manja akwa ngawa wurringalakina wurradiyawabulena akwa neni-jadijuwa arakba wurrakina Jaduma-langwa-da.

17 Kembirra nuwilyaba nenikumamurikaja Yaweya-langwa ni-yama nakina aburruwa-wa, "Warenje-ka! Wurr-angkirreyina akwa nara errik-erruma. Nara kirrakina a-ngwanjuma enena-manja angalya ekbilyuwalya, umba wurr-angkirreyina amurndakangaba-wa angakarjiyinga angalya ka-jungwa nari-yada a-jungwuma," ni-yama.

18-19 Eneja ni-yama Lada, "Nare-ka. Engku-we-ka amurndakangaba angakarjiyinga angalya. Nara yarna akburranguma-da. Nungkwaja ningk-errukwulume-ka ngayuwa-wa. Ningku-marngkirradinuma arakba ngayuwa-manja akwa y-enibikama. Umba nara yirraja akburranguma amurndakangaba angalya awilyikerra-babe-ka, umba wilyarra ki-jungwunama ningeningangkawura.

20 Kwujukwuja! Andiya angerriba amurndakangaba-wa ambawura alikira awarrngkakwudangwa. Yi-larrkaja akinu-wa ngi-likaja. Andiya angerriba akwa wu-rringkina akina angalya eyukwujiya. Ki-likaja-manja ngayuwa akinu-wa ningingkinyungwurra k-ambilyama yakwujina," ni-yama nakina Lada.

21 Eneja ni-yama nakina nenikumamurikaja, "Yawa. Nara a-ngajuma angaba angalya, umba likaja kembirra akinu-wa.

22 Angkarrina warenja. Nara ambaka nganja a-ngajuma angaba angalya yanda-langwa ki-yar•diyama nungkuwa yakwujina akina-manja angalya eyukwujiya," ni-yama. Kembirra aburraja narri-yengbijuwama warnuma-malya akina angalya emikirra Jawa, mena akina ekirra Jawa ne-yama-mubaba "eyukwujiya," akwa Lada ni-yama-mubaba nakina, "Eyukwujiya akina angalya."

Jaduma-langwa akwa Kamara-langwa

23 Aburrubukwurraja Lada nakina akwa ngawa ena-langwa wurram-bawura warnumamalya nabuk-enjirrikeyinuma nabuki-likenuma ngawa akinu-wa angalya. Ngalaja makina mamawura nume-merrkuwurdanguma arngkidarrba. Kembirra Lada-murriya narrubuk-akburranga arakba akina angalya Jawa.

24 Kembirra adirrariyaba eneja nakina Yaweya ni-larrija akina arakba
angwura alingena-ma alekbina-kiya-wa angalya Jaduma akwa Kamara.
25 Nilirraki-ngajama alakina angalya-kiya akwa ngarningka
amurndakibina angalya ekbilyuwalya nuw-ambilyu-murrumurra
akwudangwa alakina-manja angalya. Aburrajukwaba warnumamalya
wurribina nuw-ambilyu-murrumurra alakina-kiya-manja angalya na-
jungweyinuma wurrakina-da. Ebina ngarningka na-lungkuwarreyinuma
eka iya eningerribirra amarda na-jungweyinuma ngalajukwaba akina.
26 Ngalaja dadingiyenikba Lada-langwa ying-errikerra dakina akena
yingi-jungwa arakba. Ngalaja ebina angwura alingena-ma yingaku-
wurumbija yingaku-kwurrakika dakina-da yanda-langwa wuburra
angwarnda yingi-yama arakba-da.
27 Bi...ya mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura nu-
mirajanga nakina eneja Aburiyama akwa ni-likena ebinu-wa angalya neni-
lyelyimbukweyinu-murruwa ebina-wiya aburnuwa Yaweya. Ni-likenuma
nakina n-enjirrikeyinuma angerriba angakarjiyinga-wa, nu-wurdanguma
karrawaru-wa
28 akwa kembirra n-andeyuma nakina angerriba arrawu-wa
angadingidirra-wa. N-andeyuma alakina-kiya-wa angalya Jaduma akwa
ngawa Kamara akwa ababurna-langwu-wa angalya ekbilyuwalyu-wa,
akena ni-rringkama nakina angwarra nuw-angkarrkayanguma akina.
Angwarra-wiye-ka akina amakwulyumida angalya. Na-wurumbijuwame-
ka angwarra akina-manja angalya angwura-wiya.
29 Eneja Neningikarrawara ni-ngajama akina-manja angalya Jaduma
n-ambilyu-murrumanja adinuba-wiya nakina Lada akwa ngawa Kamara-
manja. Akena ni-yakuwerribikinuma nakina Aburiyamu-wa akwa
neni-larrkama nakina Lada ni-lyumaduma ebinu-wa angalya Jawa
ningkinyungwurri-yada nakina-da.

Lada-langwa akwa wurradiyawabulena-langwa

30 Eneje-ka Lada n-akbar•danguma akwa nara kini-ngayindanga kin-
ambilya yakwujina Jawa-manja. Kembirra nenilirraku-wilyaka wur-
radiyawabulena engku-wa angakarjiyinga-wa angalya akwa yakwujina
ngawa nabuki-yakeyinuma wurrubukalakina medirra-manja arrawa.
31 Kembirra diyabadikba nanga-maka dadiyamarnjadikba-wa.
“Nungwarrke-ka naka n-eniyuwangkidinama arakba,” yingi-yama. “Akwa
nara wurribina warnungkwarba enena-manja angalya neningiyarrka-
murriya yakuwa-langwa-da kajungwa wurriyukwayuwa yenik-arrangbi-
yada yakuwa yalakena-da.
32 Umba kwa, yeni-bekajina amalyirra akwurena-langwa naka nung-
warrka kajungwa kinu-bungwurridini-yada akwa yaku-mungkwuli-yada
enuwa-manja yakuwa akwa yakeni-ngbadikini-yada,” yingi-yama dakina
daruma-dangwa dadiyamarnjadikba-wa.
33 Kembirra makini-yada ngawa meningalyarrngwalyilya marringa
narringini-bekajuwama amalyirra akwurena-langwa. Eneja kembirra ni-
bibekinu...wa yanda-langwa nu-bungwurriduma nakina. Umba kembirra
daruma-dangwa dadiyawenikba yingu-mungkwula arakba nungwadikba-
manja dakina. Akena eneja nu-bungwurridinu-mubaba nakina kembirra
nu-ngwarndirrijungwunuma nakina-da.
34 Biya mingka-manja mamawura nanga-maka daruma-dangwa
dadiyamarnjadikba-manja, “Yarrungkwa ngayuwe-ka ningu-
mungkwuluma arakba nungwarrka-manja ningena. Kembirra yakinu-
bungwurrukwunama ngarningka yalakena aduwaba naka-da. Umba
nungkwamba-langwa ningkena ku-mungkwulama enuwa-manja

memema-manja meningalyarrngwalyilya marringa-da,” yingi-yama. “Kembirra yakeni-ngbadikini-yada yalakena nungwarrka-da,” yingi-yama daruma-dangwa dadiyawenikba Lada-langwa dadiyamarnjadikba-wa-da.

35 Biya kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa narringini-bekajuwama wurringalakina ngarningka amalyirra akwurena-langwa yanda-langwa nu-bungwurridinuma nakina. Kembirra diyukwujiya-dangwa dadiyawenikba Lada-langwa yingu-mungkwuluma nungwadikba-manja ngalamba-langwa. Akena eneja nubungwurra ngawa nakina akwa nu-ngwarndirrijungwunuma.

36 Bi...ya akina-langwa nenilirraki-ngbadikama Lada wurringalakina-kiya wurradiyawabulena nakina-da.

37-38 Bi...ya kembirra ngalaja daruma-dangwa yingin-arrangbama arakba nangariya akwa yingini-yengbijuwama nenimikirra Mawaba, mena akina ekirra Mawaba ne-yaminama “nungwarrka-langwa.” Umba ngalajukwaba dijira-dangwa yingin-arrangbama nangariya akwa yingini-yengbijuwama nenimikirra Benami, mena akina ekirra Benami ne-yaminama “nganyangwa-langwa warnumamalya.” Aburnaja nenu-wilyarridinu-manja wunalakina, Mawaba numirarrngba neningadinuba-wiya WarninguMawaba-langwa warnumamalya nakina, umba Benami numirarrngba neningadinuba-wiya WarningAmana-langwa warnumamalya nakina-da.

20

Aburiyama-langwa akwa Abimileka-langwa

1 Aburraja wurrakina Aburiyama-murriya narri-lalikama arakba akina angalya emikirra Mamura akwa na-likenumurra emininingku-wa angalya nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada. Akwa nuw-ambilyuma wurrakina wilyarra nuw-ambilyu-murrumanja yalina iya yalina angalya umba Kenina-manja ngawa. Awilyaba angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Kedeja akina umba awilyaba alarrkingburingka angalya emikirra akina Jura.

Bi...ya ambaka-murra narri-lalikama wurrakina akina angalya Kenina umba na-likenuma angerriba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dirrumala Bilijiya-wa. Biya engemba-manja Kera-manja na-ngwanjinuma arakba wurrakina.

2 Biya n-ambilyu-manja nakina Aburiyama yakwujina ngawa akina-manja angalya Kera-manja nenumurndaku-makama nakina wurrakina-manja warningakwujina warnumamalya, “Daka didarringka Jera dadiyu-marnjarrka nganyangwa daka-da,” ni-yama nakina. Umba ngalaje-ka dadiyumarnjenikba-murrada adinuba-wiya Jera ena-langwa kembirra nang-adingamurrikama arakba dadingiyenikba dakina-da. Akina ne-yaminjamamurra arakba-kiya akina-manja angalya.

Akina-manja ngawa angalya Kera eneja nubungkawe-ka nakina ni-lyingama akina angalya. Nenimikirra Abimileka. Biya neni-larrkama nakina Abimileka wurrukwala warnumamalya ena-langwa angerriba Jera-wa kajungwa karringa-wilyakini-yada dakina enuwa-wa ena-langwi-yada dadingiyenikba.

3 Biya muwilyaba-manja meningilyarrngwalyilya marringa nakina Abimileka ni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Eneja nakina Neningikarrawara ni-jadingama akwa ni-yama enuwa-wa, “Nungkuwe-ka ningkena ki-jungwunama mena ningkinga-manguma daka didarringka akena dadingadinakba arakba dadinungkwarba-ma daka-da,” ni-yama nakina.

4 Akini-yada ngawa ngalaja ying-ambilyumurra dakina Jera Abimileka-
langwa-manja alikira, akena eneja nara ngawa ambaka kini-yar•danga
dakina-manja. Ni-yama nakina Abimileka Neningikarrawaru-wa, “Nara
ningena ki-yama awurruwurrariya,” ni-yama. “Miyambena-burra kem-
birra yiki-ngajinama ngayuwa akwa nganyangwa warnumamalya?
5 Aburiyama nakina enabakiya-ba ni-yamama, ‘Daka didarringka
nganyangwa dadiyumarnjarrka dakina,’ ni-yamama nakina.
Ngalajukwaba yingi-yamama ngawa, ‘Nganyangwa naka nawarrka nakina,’
yingi-yamama. Kembirra akine-ka ningi-yamama ngayuwa eningabe-
ka akina-da. Nare-ka ningena ki-yama awurruwurrariya-da,” ni-yama
Abimileka Neningikarrawaru-wa.
6 Akina-manja ngawa akwulyangburarrka eneja ni-yama ngarningka
Neningikarrawara enuwa-wa, “Yawa, ningeningme-ka akina,” ni-yama.
“Nara akina nungkwa-langwa awurrariya. Kembirra akina-langwa nganja
yirra-lyangmurukwama nungkuwa akwa nara ki-yama nungkuwa awur-
ruwurrariya nganyangwa akwa ngala-langwa. Akwa nara kembirra
ningkakina kinga-lyinga.
7 Umba kembirra nu-kwa daka didarringka neningiyadikba-wa.
NuBurabude-ka nakina akwa kembirra kenuminu-buriyaminama
nungkwa-langwa nari-yada a-jungwuma nungkuwa. Umba yirra-
madumurrukwunama ningkena, nara-manja amini-lawurrakajuma
ningkakina dakina didarringka neningiyadikba-wa, kembirra
ki-jungwunama ningkakina nungkuwa akwa nungkwa-langwa
warnumamalya wurrababurna-langwa aburrajukwaba-da,” ni-yama
nakina Neningikarrawara Abimileku-wa-da.
8 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja
nakina Abimileka nu-mirajanga akwa nenumurndak-ardijuwa nakina
ena-langwa wurrarumuruma warnikuminuwar•duwar•da wurrababurna-
langwa, akwa nenu-makama akina-langwa akwulyangburarrka. Aburraje-
ka wurrakina na-minjirrkakbar•danguma angwurra akina-langwa.
9 Eneja kembirra arakba nakina Abimileka nen-ardijuwa Aburiyama
enuwa-wa. Ni-yama nakina, “Ningki-yamarrkama yirruwa-manja ningkak-
ina? Amiyambene-ka awurrariya nganja ningi-yamama nungkuwa-
manja-burra kembirra enena awurrariya yirrumini-larrkama nungkuwa
ngayuwa-wa akwa nganyangwu-wa warnumamalya? Akine-ka awurrariya
ningki-yamama amandangwa. Nara-make-ka warningerribirra warnuma-
malya e-yamame-ka ngayuwa-manja amukwiyadakina.
10 Miyambena-burra ningki-yamama akina?” ni-yama.
11 Eneja ni-yama Aburiyama, “Ningi-lyangkiyama-bu, ‘Nara wurribina
wurrukwala warningiyelakwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-
langwa ayakwa.’ Ngaya-bu ningi-lyangkiyamama, ‘Warnumamalya
warningiyelakwa kabu-wardanga-bu,’ ningi-yamama, ‘kajungwa
kabuminu-mangi-yada dadingiyarrka.’
12 Dake-ka amandangwa nganyangwe-ka dadiyumarnjarrka.
Dadiyawenikbe-ka nungwarrka-langwa, akena nara daburradikba dakina
dirndirrka-langwa. Akwa kembirra ninginga-manguma nganyangwi-yada
dadingiyarrka.
13 Kembirra ngini-larrka-manja Neningikarrawara ngayuwa
nungwarrka-langwa-langwa angalya eminiminingku-wa angalya,
ninginga-makama ngayuwa ngaluwa-wa ena ayakwa. Ningi-yamama
ngayuwa ngaluwa-wa, ‘Ki-yamina ningkakina warnumamalya-manja,
Nawarrka naka, ki-yamina. Kembirra k-eningmidinama ngayuwa ki-
lyelyingmina-mulangwa ningkakina amandangwa ngayuwa-manja,’

nganja ningi-yamama ngaluwa-wa-da," ni-yama nakina Aburiyama Abimileku-wa.

14 Kembirra eneja nakina Abimileka nenu-kwa Aburiyamu-wa dakina Jera. Akwa ngarningka nenu-kwa jiba iya bulukwa akwa ngarningka wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da.

15 Ni-yama nakina Abimileka Aburiyamu-wa, "Enene-ka nganyangwa angalya angkwulyumida k-ambilya-mulangwa ningkena erribirra enena-manja angalya," ni-yama nakina Aburiyamu-wa.

16 Umba ngarningka ni-yama nakina Abimileka Jera-wa, "Ningenu-kwunama ningena aduwaba nawenu-wa ababurne-ka angwarnda ajilba-murra 1,000. Kembirra aburraja nungkwa-langwa warnumamalya kuw-eningmidiname-ka wurrakina nara nungkuwa ki-yama awurrariya ningkakina-da," ni-yama nakina Abimileka Jera-wa-da.

17-18 Amurndakibina-langwa na-ngekburakajungwunu-mulangwa Jera-manja, dadingiyenikba Aburiyama-langwa-manja, kembirra aburraja wurrababurna-langwe-ka wurridarringka Abimileka-langwa-manja alikira nara arakba ka-mambakina wurrakina wurriyukwayuwa. Nare-ka ka-mambakina wurriyukwayuwa mena Yaweya nenu-ngwanjaju-mubaba wurrakina. Nenu-ngwanjajume-ka nakina amurndakakina-langwa na-ngekburakajungwunu-mulangwa Jera-manja akina. Kembirra nu-buriyamina eneja nakina Aburiyama Abimileka-langwa Neningikarrawaru-wa. Eneja kembirra Neningikarrawara nen-eningabaka kembirra nakina-manja Abimileka akwa ngawa dadingiyenikba-manja akwa ngawa warnikuminuwar•duwar•da-manja wurridarringka ngarningka, kajungwa karr-arrangbini-yada ngarningka wurriyukwayuwa-da.

21

Ni-rukwularru-mulangwa nangariya Ajika

1 Biya nakine-ka Yaweya ni-yarrkilalikama ena-langwa ayakwa ebina ni-yarrkakumarnuma ebina-wiya Jera-wa akwa nu-marngkirradinuma dakina-manja.

2 Ngalaja arakba dakina yingu-mambakinuma wurrangariya akwa kembirra yinginumin-arrangbama nangariya Aburiyama-langwa, mame-ka nakina n-eniyuwangkwudinuma arakba. Kembirra ebina ayakwa Neningikarrawara ni-yengbinuma adinuba-wiya Aburiyama-manja neniki-rukwularra-langwa Ajika na-lyangmandukwunadinuma akina ayakwa-da.

3-5 Nakine-ka Aburiyama 100 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra. Kembirra arakba nakina ni-rukwularruma nenikuwenikba. Biya nakina neniyuwangkwa neni-yengbijuwama nenimikirra Ajika. Biya kembirra n-ambilyu-manja niyukwujiya mamangbala mabiyakarbiya mamawura arakba, nungwenikba neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrika nakina mena-baba Neningikarrawara nenu-makama Aburiyama-manja.

6 Ngalaja yingi-yama dangariya-minjena, "Yiningabe-ka nganyangwa yukwudukwuda, mena nakina Neningikarrawara ngini-yekirrerrika-mubaba, akwa ngawa ngini-ngengmarngkajuwa-mubaba nakina," yingi-yama. "Kembirra aburraja wurrukwala kuw-engkirrikaja-manja warnumamalya enena ayakwa nganyangwa-langwa ningen-arrangba-mulangwa nangariya, wurrakina ka-jungweyinama amarngka yirruwa yirrididirrbura-da.

7 Ebina-wiya, nara wurruwilyuwilyaba warnumamalya ke-yama enena
ayakwa neningiyarrku-wa, ‘Dadingiyene-ka kinginu-ngwunjikinama nan-
gariya ngala-langwa,’ nara ke-yama wurrakina. Akena nganja ningenumin-
arrangbame-ka nakina nangariya akini-yada ngawa n-eniyuwangkwudinu-
manja arakba nakina-da,” yingi-yama Jera-da.
8 Eneja nakina niyukwujiya n-arumidinuma arakba, biya n-
akakirumadinuma aninga nenik-alyubara. Kembirra eneja nakina
nungwenikba ni-yama, “Naka arakba nenikuwarrka n-alyubarinama
aninga, kembirra ngayuwa ningena ke-yengkilabajama wurrababurna
warnumamalya kuw-alyubarinama aninga yelakwa nganyangwa-manja
angalya,” ni-yama. Kembirra Aburiyama akwa ena-langwa warnumamalya
nawurra-murndukwunuma wurrakina, ne-yebukeyinuma ababurna
aninga wurruwurrakawura-ma wurrakina-da.

*Aburiyama wunalakina nenilirraki-larrkenu-mulangwa Yeka akwa Yi-
jumeyila*

9 Arngkawura Jera-langwa naburradikba Ajika nenu-malyangkeyinuma
abadakalya wunalakina Yijumeyila-manja. Umba ngalaja dakina
Yijumeyila-langwa dirndenikba dibina Yeka DadingiYijiba nangaminu-
war•duwar•danguma warka Jera-langwa. Nenu-malyangkeyinu-manja
wunalakina, ngalaja dadiyuwangkwa Jera yingini-rringka Yijumeyila neni-
rinjarrkama Ajika-wa.
10 Biya yingi-yama dakina dadiyuwangkwa neningiyadikba-wa,
“Minangkirraja arakba daka didarringka dibina yingu-war•duwar•denama
yakwa-langwa warka akwa ngawa ngala-langwa naburradikba, abuni-
likaja yadada,” yingi-yama Aburiyamu-wa dadingiyenikba. “Ki-jungwuna-
manja ningkakina, nara a-manguma awilyuwilyaba amurndakijika
nungkwa-langwa nakina naburradikba daka-langwa, umba nganyangwe-
ka naburraka kinu-menama nakina ababurna-langwa amurndakakina
amurndakijika nungkwa-langwa-da,” yingi-yama dakina-da.
11 Eneja n-engkirrika-manja enena ayakwa neniyuwangkwa, nu-
werrikawarriyade-ka nakina-da, mena-baba Yijumeyila nakina
enejukwaba ena-langwa nenikuwenikba-da.
12 Umba eneja nakina Neningikarrawara ni-yama Aburiyamu-wa, “Nara
a-werrikawarriyaduma nakina-langwa nenjarrngalyilya, akwa dakina-
langwa didarringka dibina kirranguminu-war•duwar•dena-mulangwa
warka nungkwurringa-langwa. Nakine-ka Ajika numirarringba kin-
ambilyama nakina wurrumurndakibina-langwa warnumamalya yirra-
maka-mulangwa ngayuwa nungkuwa-manja. Kembirra ebina ayakwa Jera
ngu-makama nungkuwa-manja kalirraki-larrkaja-mulangwa nungkuwa
wunalakina Yeka akwa ngawa Yijumeyila engku-wa angalya, kembirra
kingamin-engkirrikajama ayakwa ngala-langwa ningkakina.
13 Umba ngarningka kinu-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka wur-
riyukwayuwa enejukwaba nibina Yeka-langwa naburradikba, kajungwa
kembirra kuw-ababurnadini-yada wurriyukwayuwa ena-langwa akwa
wurrilyimberrkwulyumidi-yada wurrilyimberrkuwilyaba wurrakina war-
numamalya. Nakina enejukwaba nungkwa-langwa nenikuwena-da,” ni-
yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa.
14 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura
eneja nakina Aburiyama nu-mirajanga akwa nanga-kwa aninga Yeka
akwa akungwa. Akina-manja angalya aburraja narru-manguma
wurrumurndakakina warnumamalya bulukwa-langwa amakwulya
akwa ngawa narru-warrkama wuburra beka akungwi-yada. Kembirra
amakwulya-murra akungwa ying-angbakuwurrinuma ngalaja Yeka

amurn•da-manja lukwakwi-yada wuneniki-beki-yada wunalakina. Eneja kembirra Aburiyama neni-larrka Yijumeyila dirndenikba-wa akwa arakba neni-likena wunalakina kembirra-da. Nenilirraki-larrka neniyuwangkwa wunalakina engku-wa akina-langwa angalya-da.

Nen-alilikenu...wa. Alarrkingburingka-manja angalya emikirra Biyajiba. Biya yakwujina ngawa wunalakina nenu-marrawarnumurra arakba.

15 Neni-bekeyina ebina akungwa nenu-wilyakama akwa neni-likena wunalakina ngawa bi...ya na-jerrida arakba akungwa akina-da.

Biya nu-kwunumurrkwulinga nenjarrngalyilya eyukwujiya-manja eka amawarruwalya umba ngalaja yingini-lalika yakwujina dirndenikba

16 akwa yingi-lika arngkidarrba. Biya ying-ambarringa, yingu-ngwadungwadina arakba dakina. Yingi-yama, “Nara ningena a-ngayinduma a-rringkama nganyangwa naburraka a-jungwuma,” yingi-yama. Enejukwaba nenjarrngalyilya nu-ngwadinuma nakina-da.

17 Eneja kembirra Neningikarrawara n-engkirrika nakina ena-langwa angwada. Eneja nuwilyaba nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yengbinuma nakina ayakwa angubina-langwa dirndenikba-wa. Biya ni-yama, “Miyambena-burra ningkakina ningku-werrikawarriyadinama? Nare-ka akbar•duma. Nakine-ka Neningikarrawara n-engkirrikenuma angwada naburrena-langwa.

18 Warumajungwa, likaja akwa kini-rndarrkajiya ayarrka-manja akwa kinu-mirajangajiya akwa kini-yengminjaka kini-rungekburaka nari-yada a-ngwaduma,” ni-yama nakina Yeka-wa. “Ambaka-murrumurra kinu-wilyarridina-manja nakina, ngayuwa kembirra kinu-kwunama wurrababurne-ka wurriyukwayuwa ena-langwa akwa ngawa wurrababurne-ka wurrumirumirena warnikinikaduwa. Kembirra wurrilyimberrkuwilyaba wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya kuw-ambilyama wurrakina-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Yeka-wa-da.

19 Umba eneja arakba nakina Neningikarrawara nangaminu-ngwur•dangmaja menba dakina-langwa didarringka akwa ying-andiyinga akena yingi-rringka akina akungwa emedirra. Biya yingi-lika akwa yingi-lyangburrukwajuwa akungwa ebina bulukwa-langwa-manja amakwulya akwa kembirra yinginu-kwa akungwa ngala-langwa naburradikba. Kembirra ni-bekina-da.

20 Umba eneja nakina Neningikarrawara n-ambilyuma akwudangwa nenjarrngalyilya-manja. Bi...ya n-arumidinuma nakina umba Neningikar-rawara n-ambilyumurra ngawa enuwa-manja akwudangwa. Biya ni-likenuma arakba nakina Yijumeyila akinu-wa angalya emikirra Barena akwa n-ambilyumurra yakwujina. Umba akina angalya ngalajukwaba alarrkingburingka nuw-ambilyuma. Nabarde-ka nakina Yijumeyila nenik-aburangka wurrajija iya yinungungwangba-murriya.

21 Bi...ya ngalaja yinginumin-akburrangama dirndenikba duwilyaba dadi-yara DadingiYijiba ena-langwi-yada dadingiyenikba. Kembirra neni-yakeyinuma arakba dakina didarringka-da.

Aburiyama akwa Abimileka neni-yarrkakumarnu-mulangwa ayakwa Biyajiba-manja

22 Arngkawura eneja nakine-ka Abimileka, nibina nubungkawa Kera-langwa, ni-likena Aburiyamu-wa, aburnuwa Bikala. Nakine-ka Bikala nu-bungkawadinuma wurrawinyamba-manja warnungkwarba Abimileka-langwa-manja. Eneja ni-yama nakina Abimileka Aburiyamu-wa, “Neningikarraware-ka n-ambilyama nungkuwa-manja neningangkawura.

23 Kembirra yirra-ngayindenama yak-ambilyama yakuwa-murra.
Nungkwaja kembirra yimini-yarrkakumurna ayakwa nari-yada e-
kadikama ngayuwa akwa ngawa nganyangwa wurriyukwayuwa akwa
ngawa nganyangwa-manja numirarrka-murriya warnikinikaduwa
aburrajukwaba. Yi-maka kembirra enena-wiya kajungwa
Neningikarrawara kin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa,
akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma akina. Ngayuwe-ka ningena ningi-
yamama eningaba nungkuwa-manja, umba yi-makina arrkala ki-
yamini-yada nungkwajukwaba eningaba ngayuwa-manja akwa ngawa
wurrumurndakeyina-manja warnumamalya enena-manja angalya ningk-
ambilya-murrumanja nungkuwa aduwaba," ni-yama Abimileka.

24 Eneja Aburiyama kembirra ni-lyangkuwama akwa ni-yama, "Yawa.
Eningabe-ka akina, kembirra yakuwa yalakena yakuwa-murra aduwaba-
langwa akwa arngkawura," ni-yama.
25 Biya kembirra Aburiyama ni-yama ngarningka Abimileku-wa,
"Wurrukwale-ka warnikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa buminu-
manguma awilyaba emedirra akungwa nganyangwa," ni-yama.

26 Eneja ni-yama Abimileka, "Ningeningbala akina. Nara yiku-maka
adinuba-wiya aminakina-langwa, umba aduwaba-manji-kba ning-
engkirrikajama ningena. Dukwa angkaburra narru-manguma?" ni-yama.
27 Eneja kembirra arakba Aburiyama nenu-kwa akwala jiba akwa bu-
lukwa Abimileku-wa, akwa akina-murra neni-yarrkakumarna ayakwa wu-
nalakina.
28 Biya kembirra Aburiyama nu-manga ngarningka amangbala ambi-
lyuma eyukwayuwa jiba ena-langwa.
29 Eneja ni-yama Abimileka, "Miyambena-burra ningki-yama akina?" ni-
yama.

30 Eneja ni-yama Aburiyama, "Wu-mena amurndakeyina amangbala am-
bilyuma eyukwayuwa jiba nungkwa-langwi-yada. Kembirra ku-mena-
manja akina, ki-yaminama kembirra nungkuwa arija-langwa, 'Aburiyama-
bina nu-mungkadinuma enuwa akina emedirra akungwa,' ki-yaminama
ningkakina-da." Yadikina kembirra eneja nakina Abimileka nu-manguma
amurndakakina amangbala ambilyuma jiba eyukwayuwa ena-langwi-
yada-da.
31 Kembirra aburraja narri-yengbijuwama warnumamalya akina an-
galya emikirra Biyajiba, mena yakwujina-baba wunalakina-kiya neni-
yarrkakumarnu-mubaba akina ayakwa emedirra-langwa akungwa. Umba
akina ekirra Biyajiba ne-yaminama "emedirra akungwa ebina-manja neni-
yarrkakumarnu-murrumanja ayakwa."

32 Kembirra aburnaja wunalakina Abimileka akwa ngawa Bikala neni-
lawurradina arakba aburna-langwu-wa angalya Bilijiya-wa.
33 Umba eneja nakina Aburiyama n-ambilyumurra aduwaya yakwujina
ngawa Biyajiba-manja. Biya kembirra ni-lungkuwabijuwa nakina awilyaba
eka yakwujina. Akina eka ni-lungkuwabijuwama emikirra damarija. Kem-
birra Aburiyama neni-yangmarngkwajuwa Yaweya nibina Neningikar-
rawara neningangkawura nakina.
34 Biya kembirra ni-lungkuwabijuwa-mulangwa nakina Aburiyama ebina
eka akwa neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa Yaweyu-wa nakina, ni-
lalika arakba akina angalya Biyajiba umba ni-likena arija-langwa nakina
enejukwaba Bilijiya-wa. Biya yakwujina ngawa n-ambilyuma nakina
neningamiyerra Bilijiya-manja-da.

22

Aburiyama nenu-kwa-murrilangwa Ajika Neningikarrawaru-wa

1 Bi...ya kembirra eneja Neningikarrawara neni-labenumurra nakina
Aburiyama-manja, kenumini-yarrkuwaraka-murrikba ena-langwa
ayakwa. Biya kembirra n-ardanga nakina, “Aburiyama...yi!”
Eneja neniyuwangkwa ni-yama, “Ningena...wu!”
2 Enamba-langwa ni-yengbina Neningikarrawara ayakwa Aburiyamu-
wa akwa ni-yama, “Nu-wilyakina nakina nenikuwena nuwilyaba-ma
nungkwa-langwa,” ni-yama, “nibina ningki-lyelyingminama angwurre-ka,
akwa wuni-likaja akinu-wa angalya emikirra Maraya. Biya kembirra yikini-
yar•diya-manja kinalakina yakwujina yiba-wilyakajinamurra ngayuwa
ningkena yaruma yinijirra. Biya yakwujina ngawa yakina-manja yini-
jirra kinu-wardenama nenikuwena ningkakina, akwa kini-dakinamurra-
da, akwa yiku-kwunamurra ngawa kembirra ngayuwa-wa-da,” ni-yama
Neningikarrawara Aburiyamu-wa-da.
3 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura
eneja nakina neniyuwangkwa Aburiyama nu-mirajanga akwa ni-
ridanga angwura akwa n-akumarna dangki-manja akwa nenilirrak-
ardija ena-langwu-wa wunenungkwarba-kiya, wunalekbina nenuminu-
war•duwar•dangumurra warka, akwa nenikuwenikba ngarningka
Ajika. Biya nabuki-likena arakba wurrubukalakina ebinu-wa angalya
Neningikarrawara nenu-maka-murruwa Aburiyama-manja.
4 Nabuk-alilikenu...wa. Biya mabiyakarbiya-manja mamawura n-andeya
nakina neniyuwangkwa akena ni-rringka arakba yakina yinijirra engku-wa
ni-rribiyanguma ambaka awilyikerra.
5 Biya kembirra neniyuwangkwa ni-yama wunalakina-kiya-wa
wunenungkwarba-kiya, “Yelakwa wun-ambilya adinakba akwa daka
ngarningka dangki. Umba yinaja yinalakena yinuwa naka nenjarrngalyilya
yini-likajama angerriba, kajungwa yikini-yangmarngkwajini-yada
Neningikarrawara. Kembirra ngarningka yinalakena yikini-
lawurradinama yangkwurrangwa nungkwurnuwa-wa,” ni-yama.
6 Biya kembirra arakba neniyuwangkwa ni-rndirrka amabungwun-
yirra eka angwuri-yada akwa nenu-kwa akina nenikuwenikba-wa. Kem-
birra eneja ni-ngabukweyina nakina Ajika. Umba neniyuwangkwa nu-
wilyakama lyelyinga akwa ngawa amukwa angwura eniba neniki-lirakiyada
nakina, biya neni-likena arakba. Biya neni-likenu-manja ngawa luk-
wakwa wunalakina,
7 Ajika ni-yama nungwenikba-wa, “Ngangwa!”
Kembirra eneja nungwenikba ni-yama, “Miyambena?”
“Ena amabungwunyirra eka akwa amukwa angwura umba angamba
kembirra jiba eyukwujiya ningkeniki-daki-yada nungkuwa?” ni-yama
nakina nenjarrngalyilya.
8 Eneja ni-yama Aburiyama, “Neningikarrawara enabakiya-ba yikenu-
kwunama jiba.”
Neni-likena wunalakina,
9 bi...ya angakuba nen-akburranga arakba angalya ebina-langwa
nenu-maka-murrilangwa Neningikarrawara adinuba-wiya Aburiyama-
manja. Kembirra nakina neniyuwangkwa nu-manga akwala arumuruma
angwarnda akwa nuwurrak-arjiyajuwa aldi-yada. Kembirra ni-
lyakakumarna angwura karrawara. Akwa neni-rndarrka arakba
nenikuwenikba, nen-ararika, akwa karrawara arakba angwura-manja
nen-akumarna nakina-da.

10 Biya ni-rndarrka ebina lyelyinga neniyuwangkwa-da. Ni-ngkajika
nakina nenik-ar•darri-yada nenikuwenikba-manja,
11 akena eneja nenikumamurikaja Yaweya-langwa n-ardanga angaluba
angubina-langwa enuwa-wa-da. Ni-yama, “Aburiyama...yi!”

Eneja Aburiyama ni-yama, “Miyambena?”

12 Enamba-langwa ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa,
“Nara ar•darruma nakina!” ni-yama. “Ningeningma arakba ningkakina
ningki-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa, mena nara-
baba kinu-marrukwa nungkwa-langwa nenikuwena nuwilyaba-ma enuwa-
langwa-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa.

13 Eneja kembirra nakina Aburiyama n-errikerra n-andiyinga nakina
akena ni-rringka akina enungkwarba jiba. Na-rndirrkama akwurrirra
ngala-langwa-manja karndirra. Biya kembirra Aburiyama ni-lika akinu-
wa, nu-manga akina akwa ngawa nu-wardanga akwa n-akumarna ebina-
manja angwura karrawara. Akina kembirra ni-dakama nenu-kwamurra
Neningikarrawaru-wa-da, umba nenikuwenikba nara kenu-kwa-da.

14 Biya nakina Aburiyama ni-yengbijuwa akina angalya “Yaweya Nginu-
kukwuna-murrumanja Eningaba-wiya.” Kembirra aduwaba ngawa abur-
raja wurruminakina angalya warnumamalya ne-yaminjaminama, “Ena-
langwa-manja yinijirra Yaweya nenu-kukwunama ena-langwa warnuma-
malya eninginingaba-wiya,” ne-yaminjaminama wurruminakina angalya
warnumamalya aduwaba.

15 Eneja kembirra nibina nenikumamurikaja Yaweya-langwa n-ardanga
ngarningka angaluba karrawara-langwa Aburiyamu-wa.
16 “W-engkirraja enenu-wa ayakwa Yaweya-langwu-wa,” ni-yama. “Ni-
yame-ka nakina Yaweya, ‘Ningena ngayuwa ningi-yarrkakumurnama
enena ayakwa akwa ningi-yengbijajungwunama ningenimikirra kajungwa
engbudi-yada ayakwa akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma
akina. Ningena ngayuwa ki-yaminama eningaba nungkuwa-manja, mena
nara-baba ningkakina kinu-marrukwa nungkwa-langwa nenikuwena
nuwilyaba-murra ngayuwa-langwa. Yirra-makinama enena ayakwa
ngayuwa nungkuwa-wa akwa nare-ka ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma
akina.
17 Yiba-kwunamurra amandangwa wurrababurna numirena-murriya
warnikinikaduwa. Wuburra dakilyingajanga duwurrakwulyumida
karrawara ningkinga-rringkinama, ke-yaminama aburrajukwaba
wurrakina wurruwurrakwulyumida. Akwa wuburra ajiringka ababurna
mijiyelya-manja nuw-ambilyama, wurruwurrakwulyumide-ka ke-
yaminama wurrakina-da. Umba ka-wardiyiname-ka nungkwa-langwa
numirena-murriya wurrumurndakakina-manja warnumamalya engka-
manja iya engka-manja angalya akwa kembirra ka-bungkawadinama
arakba wurrakina-manja-da.

18 “ ‘Aburraja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya
kembirra engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya kabi-
yengkilabajama ngayuwa. Ke-yaminama wurrakina ngayuwa-wa, Yamina
eningaba yirruwa-manja yirrajukwaba wuburra laka ningki-yamama
Aburiyama-langwa-manja wurrumirumirena warnikinikaduwa-manja,
ke-yaminama. Akina-bina ka-ngekburakajungwunamurra-da, mena-baba
yimini-yarrkuwarakama ayakwa nganyangwa aduwaba-da,’ ni-yama
Yaweya nakina-da,” ni-yama nenu-makama nakina nenikumamurikaja
Yaweya-langwa Aburiyamu-wa-da.

19 Aburnaja kembirra Aburiyama akwa Ajika neni-lawurradina wu-
nalakina wunalekbina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya nenilirraki-lalika-
murruwa adinakba. Biya yadikina kembirra nabuki-lawurradina arakba
angalyu-wa-da Bilijiya-wa-da.
Bi...ya kembirra ambaka-murra narrumurndaki-lalikama Aburiyama-
murriya akina angalya Bilijiya, umba narru-makirukbijangajuwama wur-
rakina angerriba Biyajiba-wa-da. Akwa yakwujina ngawa nawurrak-
ambilyumurra wurrakina arakba-da.

Neyawa-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

20-23 Biya ambaka-murra n-engkirrikenuma Aburiyama ayakwa Neyawa-
langwa nenikumarnjenikba-langwa. Eneja nakina Neyawa n-ambilyuma
ebina-manja angalya n-ambilyu-murrumanja Aburiyama adinuba-
wiya nara-wiya kini-likena nakina Keninu-wa. Umba ngalaja Neyawa-
langwa dadingiyenikba Milka dakina dadimikirra. Akwa kembirra
wurrumangbala wurrabiyakarbiya wurriyukwayuwa wunalakina-kiya-
langwa warnungkwarba-wiya nuw-ambilyumurra. Neningadinuba-wiya
nenimikirra Wija akwa warnikumarnjena Baja iya Kemuwela, nibina
nungwenikba Arama-langwa nakina, iya Kejeda iya Yajawa iya Bildaja iya
Jidilaba akwa ngawa Beduwela. Umba ngalaja duwilyaba dadiyawenikba
Beduwela-langwa dadimikirra Ribeka dakina.
24 Umba ngarningka duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da Neyawa-
langwa ngalajukwaba dadingiyenikba dadimikirra Ruma. Akwa Neyawa-
langwa akwa Ruma-langwa warninikuwena wunalakina-kiya-langwa
nuw-ambilyumurra warnimikirra Deba iya Kayama iya Dayaja akwa
ngawa Mayaka wurrubukalakina-da.

23

Medirra-langwa warninikijungwa-langwa

1 Ngalaja dakina Jera ying-ambilyuma 127 mamarika iya yinungkwura
arakba,
2 biya yingi-jungwa dakina Kenina-manja ebina-manja angalya am-
inababurna alikira iya warnumamalya emikirra Yebirena. Eneja kembirra
nakina neningiyadikba nu-ngwadinuma akwa nu-werrikawarriyadinume-
ka nakina dadingiyenikba-wa.
3 Kembirra arakba nakina Aburiyama nanga-lalika dakina
dadingiyenikba dadumadangkwa akwa ni-likena arakba kajungwa
warniki-lyelyimbukwaji-yada ayakwa wurrumurndakakina-manja
WarningiYida-manja warnumamalya nakina yakwujina ngawa Yebirena-
manja. Biya nen-akburranga wurrakina warnumamalya akina-manja
angalya adaka ayakwi-yada, nuw-angmakayanguma akawiyuwiyeba-
manja nawurruwurra-murndukwunu-murrumanja warnumamalya
wurrakina.
Kembirra Aburiyama ni-yama nakina wurrakinu-wa warnumamalya,
4 “Ngayuwe-ka ningena ninguminjirrkingka,” ni-yama. “Emininga-
langwa angalya ningena ningi-likenuma yangkwurrangwa akena ning-
ambilyama erribirra ningena yelakwa nungkwurruwa-manja aduwaba.
Yirru-kwuna kembirra angalya ku-beyindeni-yada ningena, kajungwa
kinga-rungkwabini-yada ngayuwa dadingiyarrka nganyangwa,” ni-yama.
5 Aburraja ne-yama,
6 “Yirrumin-engkirrikaja enena ayakwa yirra-langwa. Wuburre-ka
ngarra-rringkinama yarna nungkuwa ningkaruma ningkubungkawa.
Kembirra jeyi, wu-rringkina amurndakenena angalya yirra-langwa.

Biya ki-rringkina-manja eningaba angalya kemba yakwujina kinga-rungkwabinama dadingiyena,” ne-yama. “Yarne-ka yarningerribirra yarnumamalya nara yarna a-marrukwama yirra-langwa angalya,” ne-yama. “Mama, kinga-rungkwabinama nungkwa-langwa dadingiyena erribirra,” ne-yama.

7 Eneja kembirra Aburiyama n-abuluwendinga mena ne-yaminjama-murrubaba warningakwujina warnumamalya wurruminjirrkingka-manja warnumamalya wurruwurrakuwilyarra.

8 “Eningaba akina ayakwa nungkwurra-langwa,” ni-yama nakina, “kinga-rungkwabina-mulangwa ngayuwa nganyangwa dadingiyarrka yelakwa. Kembirra yikumini-yengkilabaja nangaba Ebirena, Jawura-langwa nenikuwenikba.

9 Yikini-yengkilabaja makina-langwa medirra ku-beyindeni-yada ngayuwa memikirra Makbela. Makine-ka medirra num-ambilyama ena-langwa-manja angalya akwudangwa aburrakadabuda. Yikini-yengkilabajama enuwa-wa kajungwa ku-beyindeni-yada makina ngayuwa akwa kinu-kwuni-yada ngayuwa engkwulyumida angwarnda enuwa-manja. Nganja ku-beyindenama yelakwa ngayuwa yiki-rringkina-murrumanja kirrumurndakeyina karnumamalya. Kembirra nganyangwi-yada makina medirra kajungwa kamurndak-akumurni-yada nganyangwa warnumamalya warninikijungwa makina-manja,” ni-yama nakina Aburiyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

10-11 Eneja nakine-ka Ebirena n-angmakwulaluma yakwujina wurrumurndakakina-manja warnumamalya WarningiYida-manja. Ni-yama nakina, “Engkirraja ena ayakwa nganyangwa. Yiba-kwunama angaba angalya erribirra nganyangwa engkwulyumida nungkawa-wa, akwa ngarningka mibina medirra num-ambilyama akina-manja angalya. Yiba-kwunama angaba angalya aduwaba nuw-engkirrikaja-murrumanja nganyangwa warnumamalya, kajungwa kembirra king-akumurni-yada nungkwa-langwa dadingiyena ningkakina-da,” ni-yama nakina Ebirena. Umba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya warningakwujina nuw-engkirrikenuma ena-langwa ayakwa.

12 Akena Aburiyama eneja n-abuluwendinga ngarningka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya WarningiYidu-wa.

13 Kembirra ni-yengbina nakina ayakwa enamba-langwa Ebirenu-wa, kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya warnik-engkirriki-yada. Ni-yama nakina, “Erriminja-langwa ambaka, umba engkirrikiya-langwa. Ena nungkwa-langwa angalya engkwulyumida ku-beyindenama nganja ningena. Ena wu-mena angwarnda yirra-kwunama, kembirra king-akumurni-yada dadingiyarrka nganyangwa yakwujina,” ni-yama Aburiyama.

14 Enamba-langwa Ebirena ni-lawurrakaja ayakwa enuwa-wa. Ni-yama,

15 “Adirrngekburne-ka ena angwarnda akina-langwa angalya 400 angwarnda yimbukwa. Kembirra yakuwa yalakena nara arakba a-lyelyimbukwajuma ngarningka akina-langwa umba king-akumurna yakwujina dakina dadingiyena nungkwa-langwa,” ni-yama nakina Ebirena-da.

16 Eneja kembirra Aburiyama ni-lyangkuwama nakina akwa arakba nu-murnduwarna angwarnda neniku-kwi-yada, ebina angwarnda ni-yengbijuwama Ebirena, nuw-engkirrikenu-murrumanja wurrakina warnumamalya. Kembirra n-akumarna nakina Aburiyama 400 angwarnda adirrngekburna. Ni-dirrburakama akina angwarnda kajungwa engkwulyumidi-yada ngawa akina-da.

17 Yadikina-bu Aburiyama ni-yamama nu-beyindanguma nakina akina
angalya Ebirena-langwa Makbela-manja. Akina angalya akwudangwa
Mamura-langwa angalya. Umba nu-beyindangumurra nakina Aburiyama
akwa ngawa amarda-murriya akwa ngawa eka ababurna-langwa akwa
ngawa ngarningka medirra-da.
18 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya yakwujina nuw-
ambilyu-murrumurra nuw-engkirrikenuma wurrakina akina ayakwa
ni-yamama ni-yengbinuma Aburiyama. Kembirra wurrumurndakakina
warnumamalya warningma arakba akina angalya Aburiyama-langwa
akina-da.
19 Kembirra nakine-ka Aburiyama nang-akumarna arakba
dadingiyenikba Jera makina-manja medirra akina-manja angalya Kenina.
20 Akina angalya WarningiYida-langwa-langwa warnumamalya adinuba-
wiya, kembirra Aburiyama-langwa arakba-da akwa medirra-da, kajungwa
nenik-akumi-yada ena-langwa warnumamalya warninikijungwa yakwu-
jina nakina-da.

24

Ajika-langwa-langwa dadingiyenikba

1 Bi...ya nakine-ka Aburiyama neniyerringke-ka arakba. Umba eneja
nakina Yaweya ni-yamama arngkababurna-langwa eningaba nakina-
manja.
2 Kembirra ni-yengbina nakina ayakwa Aburiyama ena-langwu-wa
nenikuminuwar•duwar•da naruma-wa nibina nuwurrak-akwurrajuwa-
murruwa ena-langwa amurndakijika ababurna-langwa. “W-akuma
nungkwa-langwa ayarrka yelakwa arrawa makarra-manja,” ni-yama.
3 “Ngayuwa yirra-ngayindenama ki-yarrkakumurnama enena ayakwa
akwa nara nungkwaja a-yarrkuwarrukwajuma akina. Akwa ki-
yengbijinama ngarningka ningkakina ekirra Yaweya-langwa. Nakine-ka
Yaweya Neningikarraware-ka nakina nibina-murrada ni-ngekburaka-
murrada angubina akwa ngawa ababurna-langwa angalya. Yirra-
ngayindenama ningkena nungkuwa ki-yarrkakumurnama ayakwa nari-
yada aminu-manguma warningerribirra wurradidiyara Ajika-langwi-yada
dadingiyenikba enena-langwa angalya Kenina.
4 Umba kinuminu-menama ningkakina duwilyaba dadiyara
nganyangwa-langwa warnumamalya. Yirra-ngayindenama nungkuwa ki-
lawurradinama angerriba ebinu-wa angalya ngayuwa ningi-rukwularrinu-
murruwa. Akwa kembirra kinuminu-mename-ka nungkuwa duwilyaba
dadiyara nenikuwarrka-langwa akina-langwa angalya,” ni-yama
Aburiyama ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.
5 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Dukwe-ka dakina kingu-
wariyama nara a-likama yangkwurrangwa-da. Umba kini-larrkiya
nungkwa-langwa nenikuwena akinu-wa angalya kin-ambilyi-yada
yakwujina?” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da Aburiyamu-wa.
6 “Nare-ka!” eneja ni-yama Aburiyama. “Awurrariya akina. Nara a-
larrkama ningkakina nenikuwarrka angerriba akinu-wa angalya.
7 Arakba-wiya eneja Yaweya nakina nginu-wilyakama ngayuwa
yangkwurrangwa angaluba nungwarrka-langwa-langwa angalya
akwa nganyangwa-langwa warnumamalya. Nakine-ka Yaweya
Neningikarrawara nakina, nibina ni-ngekburaka-murrada ababurna-
langwa angalya angubina-manja. Akwa nakina-bina ni-yarrkakumarnuma
ayakwa nganyangwa. Ni-yamama nakina ngayuwa-wa, ‘Enena aringbirra

angalya yiba-kwunama ngayuwa nungkuwa-wa akwa ngawa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-wa,' ni-yamama nakina Yaweya ngayuwa-wa. Akwa nakina-bina keni-larrkajama ena-langwa nenikumamurikaja adinakba kajungwa kenu-mamurikajini-yada nungkuwa kinuminu-meni-yada angaluba duwilyaba dadiyara nganyangwa-langwa nenikuwarrka.

8 Umba kingu-wariya-manja dakina dadiyara, akwa nara-manja a-likama dakina nungkuwa-manja, kembirra enena-langwa ayakwa yib-enjungwurrenama ngayuwa-da. Akena nare-ka a-larrkama naka nganyangwa nenikuwarrka akinu-wa angalya," ni-yama Aburiyama ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

9 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da n-akuma ena-langwa ayarrka Aburiyama-langwa-manja makarra arrawa akwa ni-yarrkakumarna ebina ayakwa kini-yamina-mulangwa nakina ababurna-langwa ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya Aburiyama-da.

10 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da nuwurra-murndukwa ememberrkwa kamila Aburiyama-langwa akwa nuwurraku-wurdijuwa ababurna eningingingaba amurndakijika Aburiyama-langwa. Kembirra ni-lalika akina angalya akwa ni-likena arakba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dirrumala.

N-alilikenume-ka nakinu...wa yanda-langwa ni-yar•da engemba-manja Mejubudamiya. Ni-likenuma nakina ngawu...wa, yanda-langwa n-akburrangama angalya aminuwurrakwulyumide-ka alikira iya warnumamalya ebina-manja n-ambilyu-murrumanja adinuba-wiya nenikumarnjenikba Aburiyama-langwa nenimikirra Neyawa.

11 Nara nakina kin-awiyebena ambaka arrawu-wa umba numurndaku-ngwanjajuma amurndakakina kamila errekba-manja ngawa emedirra-manja akungwa. Numurndak-ambarrija amurndakakina kembirra kamila akwa nu-ngwanja n-embirrarina ambaka. Biya na-larruwurada arakba. Akini-yada ngawa aburraja wurruminakina angalya wurradidiyara nawurrak-alilikenuma yenjerrikina akinu-wa emedirra akungwa.

12 Kembirra nu-buriyamina arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da Yaweyu-wa. Ni-yama, "Marrakba, ningkakine-ka Yaweya ningkibina-murrada Ningkeningikarrawara nganyangwa-langwa nubungkawa Aburiyama ningkakina, yi-mamurikajiya-langwa aduwaba akwa numini-yarrkilyingina ebina ayakwa ningki-yarrkakumarnuma ebina-wiya ningkakina nganyangwa-langwa nubungkawa.

13 Kwuja! Ningena ngayuwa enena-manja emedirra akungwa ning-abalkayukwunama. Umba aburraja wurrukwala wurradidiyara wurru-minenena angalya adinuba ka-likajama yangkwurrangwa akungwa-wa.

14 Nganja kembirra ki-yengbinama ayakwa duwilyaba-manja dadiyara ningena. Ki-yaminama ngayuwa ngaluwa-wa, 'Yimini-larrijiya-langwa nungkwa-langwa meningamilyumilyinja menarlamba akwa yi-bekajiya-langwa akungwa,' ngayuwa ki-yaminama. Kingi-yamina-manja dakina ngayuwa-wa, 'Yawa, bekina nungkuwa. Akwa ngarningka kembirra kumin-akarrnginama ngayuwa akungwa amurndakenena-langwa nungkwa-langwa-langwa kamila,' kingi-yamina-manja dakina amurndakenena ayakwa ngayuwa-wa, kembirra dakina-bina ninginga-ngayindenama nungkuwa ningku-wekbalyinuma arakba adinakba Ajika-langwi-yada didarringka-da. Kembirra ningeningma ngayuwa ningkenumini-yarrkilalikama ngawa ebina ayakwa ningki-yarrkakumarnuma Aburiyama-langwa-da," ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa Yaweyu-wa-da.

15 Umba nu-buburiyaminu-wiya ngawa nakina yingi-yar•da ngalaja
dakina dadiyara dadimikirra Ribeka. Yingi-ngabukweyinuma dakina
meningamilyumilyinja menarlamba ngala-langwa-manja amurn•da.
Dakine-ka dadiyawenikba Beduwela-langwa. Umba Beduwela-
langwa nungwenikba nenimikirra Neyawa Aburiyama-langwa
nenikumarnjenikba nakina. Umba ngalaja dirndenikba Beduwela-langwa
dadimikirra Milka.
16 Dakine-ka Ribeka dukwulyubene-ka dadiyara. Dikikamarra
ambaka warnungkwarba. Biya yingi-likena dakina angerriba
angadingidirra-wa akungwa emedirra. Yingi-dirrirnda arrawu-wa,
yinguma-lyangburrukwajuwa mibina menarlamba akwa yingu-wurdinga
karrawaru-wa.
17 Eneja nenikuminuwar•duwar•da n-angkarra nanga-wengma ngaluwa-
wa. “Marrakba, yu-kwa-langwa nganja akungwa,” ni-yama.

18 “Wiya, kembirra bekina,” yingi-yama ngalaja. Warenja-bawiya
yinguma-larrija mibina menarlamba akwa yinginumini-rrakilyinga akwa
ni-bekina-da.
19 Ni-jerrukwa-manja nakina akungwa yingi-yama enuwa-wa, “Akwa
ngarningka kumin-akarrnginama akungwa amurndakangaba-langwa
kamila nungkwa-langwa-langwa, yanda-langwa kuw-abadinama.”
20 Biya warenja-bawiya yinguma-jiraba yinguma-radebirraka mibina
menarlamba ebinu-wa angarumungkwa angwarnda nuw-ambilyu-
murruwa akwudangwa emedirra akungwa kajungwa warniki-bekaji-yada
warningerribirra warnumamalya aburra-langwa bulukwa-murriya iya
kamila-murriya yakwujina. Akwa ngarningka ying-angkarra emedirra-wa
akwa ying-akarrngarna ngarningka akungwa amurndakibina-langwi-yada
kamila ena-langwi-yada. Yingi-yaminjama ngawa dakina yanda-langwa
nuw-abaduma amurndakakina kamila ababurna-langwa.

21 Eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa nanga-
rringkama ngawa ngaluwa-wa akena nara kini-yengbina nakina
eyukwayuwa ayakwa. N-embimbirrarinuma nakina ngawa kenuminu-
wekbalyinu-murrikba Yaweya dakina dadiyara Ajika-langwi-yada
dadingiyenikba.
22 Biya na-jerrukwa-manja amurndakibina kamila akungwa, nakina
nenungkwarba kembirra nanga-kwama dakina-manja dadiyara
akwala amurndakijika alarrngekburna. Adinuba-wiya nangamin-
akumarna dakina ngala-langwa-manja eminda akina errumungkwa
na-ngekburakajungwunuma akawulda-ma. Akwa ngarningka nangamin-
akumarna ambilyuma aruma-kiya ngala-langwa-manja ayarrka.
23 Biya ni-yama nakina, “Numiyambena nungkwa-langwa nungwena?
Akina angalya nungwena-langwa-manja alikira ningenik-ambilyingi-yada
ngayuwa mema-manja marringa akwa ngawa warna warnungkwarba
nganyangwa?” ni-yama dakinu-wa.

24 “Nganyangwa nungwarrka nenimikirra Beduwela,” yingi-yama
ngalaja. “Akwa nungwenikba ena-langwa Neyawa umba dirndenikba
Milka.
25 Ababurne-ka amarda nungkwa-langwa-langwa kamila akwa ngar-
ningka ababurna angalya karnik-ambilyingi-yada nungkwurruwa,” yingi-
yama.

26 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-
langwa n-abuluwendinga arakba n-engmidirruwajungwa nenumukwurra
ajiringka-wa akwa neni-yangmarngkwajuwamurra Yaweyu-wa.

27 Ni-yama nakina Yaweyu-wa, “Nungkuwe-ka Yaweya
Ningkeningikarrawara ningkakina Aburiyama-langwa. Yirre-
yangmarngkwajinama nungkuwa-wa mena nungkwa-langwe-ka ayakwa
ningki-yarrkakumarnuma Aburiyama-langwa adinakba ningkenumini-
yarrkilalika-mubaba akina. Akwa kembirra yu-wilyakama ngayuwa
aduwaba dirrbura Aburiyama-langwu-wa warnumamalya-da,” ni-yama
nakina-da.
28 Umba ngalaja ying-angkarra dakina dadiyara nungwadikba-
langwu-wa angalya nanga-maka dirndadikba-manja ababurna ne-yama-
mulangwa.
29-30 Eneja Ribeka-langwa narrkuwadikba Lebina ni-rringka ebina
errumungkwa ngala-langwa-manja eminda akwa ayarrka akwa n-
engkirrika ayakwa dakina yingi-yengbinuma dirndadikba-manja. Biya
n-angkarra errekbu-wa akwa ni-likena ebinu-wa emedirra akungwa
n-ambilyu-murruwa nakina nenikuminuwar•duwar•da. Eneja nakina
nu-kuwarjeyuma ngawa akwudangwa emedirra-manja nuw-ambilyu-
murrumanja ena-langwa kamila.
31 Kembirra eneja nakina Lebina ni-yama, “Kwa, likaja nganyangwu-
wa angalya. Eneja Yaweya nakina nginu-werrungwur•denama nungkuwa-
manja. Nare-ka ambilyuma yelakwa, umba kwa. Akine-ka angalya
nungkwa-langwa akwa ngawa nungkwa-langwa-langwa warnungkwarba
nganyangwa-manja alikira, akwa akina ngarningka angalya kamila-langwa
ngalajukwaba,” ni-yama.
32 Biya kembirra Lebina akwa nakina nenikuminuwar•duwar•da
Aburiyama-langwa akwa ngawa ena-langwa warnungkwarba na-likena
arakba Lebina-langwu-wa angalya. Biya numurndaku-manga Lebina
amurndakijika kamila-langwa akwa numurndaku-kwa amarda enik-
alyubari-yada amurndakakina. Biya kembirra nenumin-akarrngarna
akungwa nakina-langwa nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa-
langwa akwa ngawa wurrumurndakakina-langwa warnungkwarba ena-
langwa-langwa kajungwa warnik-ajarri-yada alika.
33 Umba aburraja Lebina-langwa warnikuminuwar•duwar•da narramini-
dakama aninga akwa narre-yikenuma aburruwa-wa.
Eneja ni-yama Aburiyama-langwa nenikuminuwar•duwar•da Lebinu-wa,
“Nara ngarna alyubaruma ambaka aninga. Umba adinuba-wiya ayakwa ki-
yengbinama ngayuwa.”
Eneja ni-yama Lebina, “Yengbina kembirra.”
34 Enamba-langwa kembirra nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-
langwa nenilirraku-makama Lebinu-wa akwa Beduwelu-wa ena-langwa-
langwa nubungkawa. Ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena Aburiyama-langwa
ningenikuminuwar•duwar•da.
35 Nakine-ka Yaweya ni-yamama eningaba nganyangwa-manja
nubungkawa Aburiyama. Kembirra aduwaba nakina numinababurne-
ka amurndakijika-murriya. Nenu-kwama Yaweya jiba iya nenukwuda
iya bulukwa iya kamila akwa dangki. Akwa ngarningka nenu-
kwama awurrakwulyumida angwarnda amamamuwa amurndakibina
akawulda-murra iya ajilba-murra akina. Akwa ngarningka nenu-
kwama warnikuminuwar•duwar•da warnungkwarba iya wurridarringka
kenuminu-war•deni-yada ena-langwa.
36 Umba nganyangwa-langwa nubungkawa dadingiyenikba Jera ying-
adiyuwangkwudinu-manja yinginumin-arrangbama nenikuwenikba
arakba dakina. Nganyangwe-ka nubungkawa nenumurndaku-kwama
ababurna-langwa ena-langwa ebina nu-wilyakama nenikuwenikba-
manja,” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da Beduwela-kiya-wa.

37 Biya ngarningka ni-yama, “Biya nginu-makama nakina ningeniki-
yarrkakumi-yada ayakwa kajungwa kinumin-engkirrikaji-yada ngayuwa
ena-langwa ayakwa. Ni-yamama, ‘Nara aminu-manguma warningerribirra
wurradidiyara enena-langwa angalya Kenina nenikuwarrka-langwi-yada
dadingiyenikba,
38 umba ki-likaja nungwarrka-langwu-wa warnumamalya akwa
kinuminu-mena duwilyaba dadingakwujina dadiyara nenikuwarrka-
langwi-yada,’ ni-yamama nakina Aburiyama ngayuwa-wa.
39 Nganja ningi-yamama, ‘Umba dakina dadiyara nara-manja ngi-likama
ngayuwa-manja, kembirra ki-yamarrkinama ngayuwa?’ ningi-yamama.
40 Enamba-langwa Aburiyama ni-yamama ngayuwa-wa, ‘Yaweya nakina-
bina kenu-mamurikajinama, nibina ningenumini-yarrkuwarakinama ena-
langwa ayakwa aduwaba ngawa wuburra arakba-wiya. Keni-larrkajama
nakina nuwilyaba nenikumamurikaja ena-langwa nungkuwa-wa,
kajungwa kenu-mamurikajini-yada nungkuwa-manja kenu-wilyakajini-
yada nungkuwa ningkakina-da. Kinuminu-mename-ka dadiyara
nenikuwarrka-langwi-yada nganyangwa-langwa warnumamalya.
41 Umba ki-likaja-manja ningkakina nganyangwu-wa warnumamalya
akwa ka-warena-manja wurrakina akwa ki-lyangkirerrmina-manja
ningkakina, nganja kembirra ngayuwa yib-enjungwurrenama ebina-
langwa ayakwa ki-lawurradina-mulangwa ningkakina ningkeningiyanda,’
ni-yamama Aburiyama ngayuwa-wa,” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da
Beduwela-kiya-wa.

42 Biya ngarningka ni-yama, “Kembirra ningi-yar•du-manja nganja
enena-manja angalya aduwaba akwa ning-embirrarinu-manja ebina-
manja emedirra akungwa, kembirra ningu-buriyaminuma ngayuwa
Yaweyu-wa. Ningi-yamama ngayuwa enuwa-wa, ‘Yaweya, ningkibina
Ningkeningikarrawara nganyangwa-langwa nubungkawa Aburiyama-
langwa, yi-mamurikajiya-langwa ena-manja angalya, yu-wilyakajiya-
langwa dibina dadiyara aduwaba.
43 Kwuja! Ningena ngayuwa ning-abalkayukwunama yelakwa enena-
manja ngawa emedirra akungwa. Umba kingi-likaja-manja duwilyaba
dadiyara yangkwurrangwa akungwa-wa, kembirra ki-yaminama ngayuwa
ngaluwa-wa, Yi-bekajiya-langwa akungwa nungkwa-langwa-langwa
menarlamba?
44 Kembirra kingi-lyangkuwamina-manja dakina dadiyara akwa
ngarningka kingi-yamina-manja dakina ngayuwa-wa, Kumin-
akarrnginama akungwa nungkwa-langwa-langwa kamila, kembirra
ninginga-ngayindenama dakina-bina ningku-wekbalyinuma ningkakina
dadingiyenikba Aburiyama-langwa-langwa nenikuwenikba-da,’ ningi-
yamama ngayuwa Yaweyu-wa-da,” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da
Beduwela-kiya-wa.

45 Biya ngarningka ni-yama, “Umba ningakina ningu-buriyaminuma
ngayuwa arrawa nganyangwa-murra mangma ningeningayakwa-ma.
Kembirra akina-wiya ningu-buriyaminu-wiya ngawa, yingi-yar•da ngalaja
Ribeka yingi-ngabukweyinuma dakina menarlamba ngala-langwa-manja
amurn•da. Yingi-dirrirnda emedirra-wa akungwa-wa, umba ningi-yamama
ngayuwa ngaluwa-wa, ‘Yu-kwa-langwa akungwa.’
46 Warenja-bawiya yinguma-larrija menarlamba ngala-langwa-langwa
amurn•da akwa yingi-yamama ngayuwa-wa, ‘Beka-langwa, umba kumin-
akarrnginama ngarningka akungwa nungkwa-langwa-langwa kamila.’
Kembirra ningi-bekina arakba ngayuwa, umba yingumin-akarrngarna
akungwa kamila-langwa.

47 Umba ningi-yamama ngayuwa, ‘Numiyambena nungwena?’ Ngalaja
yingi-yamama, ‘Nungwarrka nenimikirra Beduwela umba nungwenikba
ena-langwa Neyawa nakina akwa dirndenikba dadimikirra Milka.’ Nganja
kembirra ningingamin-akumarna errumungkwa ngala-langwa, awilyaba
eyukwujiya eminda-manja umba ambilyuma aruma-kiya ngarningka
ayarrka-manja.
48 Biya ning-abuluwendinga arakba ngayuwa ningeni-
yangmarngkwajuwama Yaweyu-wa. Ngayuwa ningeni-
yangmarngkwajuwama Yaweya nibina Neningikarrawara nganyangwa-
langwa nubungkawa Aburiyama. Nakina-bina Yaweya nginu-wilyakama
ngayuwa dirrbura yangkwurrangwa. Nginu-wilyakama nungkuwa-wa,
Beduwela, ningkibina Aburiyama-langwa ningkenumamalya, akwa ngawa
nungkwa-langwu-wa dadiyawena, kajungwa king-ambilyi-yada dakina
dadingiyenikba Aburiyama-langwa-langwa nenikuwenikba.
49 Nungkwaja kembirra ki-yamina-manja adirrbura-wiya nganyangwa-
manja nubungkawa akwa eningaba ki-yamina-manja enuwa-manja, kem-
birra yi-makina. Umba nara-manja e-yamama ningkakina eningaba enuwa-
manja, kembirra yi-makina ngarningka. Kembirra nganja ningeningma
ngayuwa ki-yamina-mulangwa ngayuwa,” ni-yama nakina nenungkwarba
Aburiyama-langwa Beduwela-kiya-wa-da.
50 Kembirra aburnaja wunalakina Lebina akwa Beduwela neni-yama
enuwa-wa, “Amurndakakina yirru-maka-mulangwa ningkakina aduwaba
ni-yamama Yaweya enabakiya-ba akina ababurna-langwa. Kembirra nara
yirraja a-lyangkuwamama akwa a-lyangkirerrmama.
51 Umba daka Ribeka. Nga-wilyakina akwa likaja, kajungwa
nenikuwenikba nungkwa-langwa-langwa nubungkawa kininga-
meni-yada daka, mena nakina Yaweya enabakiya-ba ni-
lyangkuwerribikajungwunuma akinu-wa-da,” neni-yama wunalakina
Lebina akwa Beduwela-da.
52 Eneja n-engkirrika-manja nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-
langwa amurndakakina ayakwa, kembirra n-abuluwendinga nakina akwa
neni-yangmarngkwajuwama Yaweyu-wa.
53 Kembirra nanga-larrngkuwaraka dumbala-murriya akwa
errumungkwa-murriya ebina na-ngekburakajungwunuma ajilba-ma akwa
akawulda-ma akwa ngawa akwala ngarningka amurndakijika alarrngek-
burna akwa nangamurndaku-kwama Ribeka-wa. Akwa ngarningka nenu-
kwama alarrngekburna amurndakijika aminarumuruma angwarnda
narrkuwadikba-wa akwa dirndadikba-wa.
54 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa
akwa ena-langwa warnungkwarba nuw-alyubarinuma arakba ebina
aninga akwa ne-bekinuma akubibeka. Biya na-mungkwuluma wurrakina
yakwujina Beduwela-langwa-manja angalya muwilyaba marringa. Biya
mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura kembirra nu-
mirajanga nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa akwa
ni-yama Ribeka-langwu-wa warnumamalya, “Yirri-larrkiya arakba ngi-
lawurradina nganyangwu-wa nubungkawa,” ni-yama.
55 Aburnaja neni-yama Ribeka-langwa narrkuwadikba akwa dirndadikba
wunalakina, “Ang-ambilya-langwa ambaka daka aduwaya, dukwa ma-
mangbala mambilyuma marringa, dukwa mememberrkwa marringa.
Kembirra yikinga-larrkiyama daka,” neni-yama wunalakina enuwa-wa.
56 Eneja ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da, “Nare-
ka a-murndurrkwama ngayuwa. Eneja nakina Yaweya nginu-
mamurikajuwama ningena, nginu-wilyakajuwama daka dadiyara,

kembirra yirri-larrkaja arakba yirri-lawurradina yirra-langwu-wa nubungkawa,” ni-yama.

57 Aburnaja neni-yama, “Ngarring-ardijiya-langwa kwureya kingi-yamina-murrikba dakina,” neni-yama.

58 Kembirra narring-ardijuwa dakina Ribeka akwa neni-yama ngaluwa-wa, “Ningki-ngayindena ki-likaja nenaka-manja nenungkwarba?” neni-yama.

“Yawu,” yingi-yama ngalaja.

59 Aburnaja kembirra wunalakina neninga-larrka Ribeka dadiki-liki-yada Aburiyama-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da akwa ena-langwa-manja warnungkwarba. Akwa ngarningka neninga-larrka duwilyaba dadiyuwangkwa, dibina dadikuminuwar•duwar•da Ribeka-langwa dakina, ngalajukwaba.

60 Akwa neni-yengbinuma eningaba ayakwa Ribeka-wa lukwuniyawa. Neni-yama,

“Ningkakina ningkuminjarringba ningkeningadinuba-wiya k-ambilya wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya.
Aburraja nenikabijena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa ab-ambilya wurringbuda wurrakina.
Ka-wardiyina-manja wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra nungkwa-langwa nenikabijena-murriya warnikinikaduwa kabungkawadina wurrakina-manja warnumamalya-da,”

neni-yama wunalakina Ribeka-wa-da.

61 Ngalaja kembirra Ribeka akwa ngarningka ngala-langwa warnikuminuwar•duwar•da wurradidiyara akwa dibina dadiyuwangkwa narrilarrngmurndukwa aburra-langwa amurndakijika akwa narringawurrakuwurdijuwa kamila-manja. Kembirra na-likena arakba Aburiyama-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da-da.

62 Na-likenume-ka wurrakinu...wa yanda-langwa narr-akburranga ebina angalya Kenina. Kembirra nuw-alilikenuma ngawa wurrakina nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada.

Eneja nakine-ka Ajika n-ambilyumurra yakwujina Kenina-manja. Engburingka-manja angalya n-ambilyumurra nakina ebina-manja emedirra emikirra “Numinakina Emedirra Akungwa Neniba akwa Ngini-rringkinama Ngayuwa.”

63 Biya num-awiyebu-manja mamawura ni-jadanguma nakina ena-langwa-langwa kalikwa akwa nu-murndakilikenu-manja nakina n-andeya akena ni-rringka kamila abukwaya nawurraki-likenuma.

64 Ngalaja dakina Ribeka yingini-rringka-manja nakina Ajika yingu-kuwabijanga ngala-langwa-langwa kamila

65 akwa yingi-yama Aburiyama-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Numiyambena nangaba nenungkwarba ni-likajama yangkwurrangwa ngakwurruwa-wa?” yingi-yama.

Eneja ni-yama, “Nganyangwe-ka nakina nubungkawa,” ni-yama. Kembirra nanga-rndirrka dumbala akwa yingu-wurumbijajungwa ying-abuwarrkajungwa dadumukwurra.

66 Biya kembirra nenu-maka nakina nenikuminuwar•duwar•da Ajiku-wa ababurna-langwa ngawa ni-yamama akina.

67 Eneja Ajika nang-awiyebajuwa kembirra Ribeka ena-langwa-manja ka-likwa. Dakine-ka kalikwa dirndenikba-langwa Jera-langwa adinuba-wiya. Kembirra dadingiyenikba arakba Ribeka dakina-da. Ajike-ka nakina ni-lyelyingminuma dakina-manja umba ngalaja yinginu-werringekburakama

nakina nara-manja dibina dirndenikba, yingi-jungwu-mubaba arakba dakina-da.

25

Wurrumirumirena Aburiyama-langwa-langwa

1 Eneja nakina Aburiyama nanga-wilyakama duwilyaba ngarningka dadingiyenikba. Dadimikirra Kedira.

2 Warna kembirra warnimikirra wurriyukwayuwa wurribina Kedira yinginumin-arrangbama Aburiyama-langwa dakina. Warnimikirra Jimirena iya Jakijena iya Midena iya Midiyena iya Yijibeka akwa ngawa Juwa.

3 Nakine-ka Jakijena, nibina naburradikba Kedira-langwa, nungwenikba nakina wunalakina-kiya-langwa Juba akwa Didena. Aburraja Didena-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa nuw-ababurnadinuma wurruwurrakwulyumida wurrakina yanda-langwa wurrilyimberrkabiyakarbiya warnumamalya arakba. Umba warnimikirra wurrakina WarningAjuruma warnumamalya iya WarningiLidijima warnumamalya akwa ngawa WarningiLiyumima warnumamalya.

4 Umba eneja Midiyena, nibina Kedira-langwa enejukwaba naburradikba, n-akumajungwunuma nakina wurrumangbala warninikuwena. Warnimikirra wurrakina Ebaya iya Ebera iya Yenakwa iya Abuda akwa ngawa Eldaya.

Umba dakine-ka Kedira duminjarringba dadingadinuba-wiya wurrumurndakakina-langwa warnumamalya wurrababurna-langwa.

5-6 Neniba-wiya ngawa eneja nakina Aburiyama, nenu-kwama akwala amurndakijika-murriya ena-langwu-wa warninikuwena Yeka-langwu-wa akwa ngawa Kedira-langwu-wa wurrabuburarrngwa. Biya neni-larrkama nakina wurrumurndakakina warninikuwena wurrababurna-langwa engku-wa nuw-errbalinuma Ajika-langwa. Neni-larrkame-ka nakina alyengma-wa angalya kajungwa yakwujina ngawa kuw-ambilyi-yada wurrakina warningangkawura-da.

Biya kembirra ni-yama nakina Aburiyama, “Ki-jungwuna-manja ngayuwa kembirra ababurna-langwa bulukwa iya jiba iya nenukwuda iya kamila iya dangki iya ababurna-langwa amamamuwa ajilba-ma iya akawulda-ma akwa ngawa ababurna-langwa amurndakijika nganyangwa kuw-ambilyama Ajika-langwa amurndakakina-da,” ni-yama nakina-da.

Ni-jungwunu-mulangwa Aburiyama

7 Nakine-ka Aburiyama n-ambilyumurra 175 mamarika iya yinungkwura-da.

8 Meningaba-wiya mamurndakakina mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra. Biya ni-jungwa arakba nakina-da.

9 Kembirra aburnaja wunalakina ena-langwa warnikuwabulena Ajika akwa Yijumeyila nen-akumarnumurra nenumadangkwa nakina mibina-manja medirra memikirra Makbela. Num-ambilyuma makina Mamura-langwa-manja angalya akwudangwa. Umba akine-ka angalya adinuba-wiya Ebirena-langwa akina. Umba eneja Ebirena-langwa nungwenikba nenimikirra Jawura NeningiYida nenumamalya nakina.

10 Makine-ka medirra nu-beyindanguma Aburiyama wurrumurndakibina-langwa warnumamalya WarningiYida-langwa. Aburraja aburna-langwa wunenumadangkwa-kiya narr-akumarnuma wurrakina Aburiyama-langwa iya Jera-langwa makina-manja ngawa muwilyaba-ma medirra arakba-da.

11 Kembirra ni-jungwu-mulangwa nakina Aburiyama eneja Neningikar-
rawara nakina ni-yamama eningaba Ajika-manja nenikuwenikba-manja.
Nakine-ka eneja Ajika n-ambilyumurra akwudangwa ebina-manja
emedirra emikirra “Numinakina Emedirra Akungwa Neniba akwa Ngini-
rringkinama Ngayuwa.” Biya yakwujina ngawa n-ambilyumurra Ajika
nakina-da.

Wurrumirumirena warnikinikaduwa Yijumeyila-langwa-langwa

12 Eneja nakina Yijumeyila neningadinuba-wiya nenikuwenikba
Aburiyama-langwa. Umba dirndenikba Yeka, dibina dadikumin-
uwar•duwar•da Jera-langwa DadingiYijiba dakina.
13 Kembirra Yijumeyila n-akumajungwunuma nakina wurrumember-
rkwa wurrambilyuma warninikuwena ena-langwa. Neningadinuba-wiya
nenimikirra Nubeyada nakina. Umba ngarningka wurrukwala warn-
imikirra wurrakina Kedara iya Adubela iya Mibijama
14 iya Mijuma iya Duma iya Maja
15 iya Yadada iya Dema iya Jedira akwa ngawa Nabija. Umba neningarija-
langwa nenimikirra Keduma nakina.
16 Wurrumurndakakine-ka warnungkwarba wurrumemberrkwa
wurrambilyuma nuw-ambilyuma wurrumirumirena warningadinuba-
wiya wurrilyimberrkeyebijeba-langwa iya wurrilyimberrkeyebijeba-
langwa warnumamalya wurrakina. Umba aburra-langwa angalya waka
aminambawura alikira waka eningerriberriba na-wilyakama ekirra
aburra-langwa-da.
17 Bi...ya eneja nungwarringba Yijumeyila neniyuwangkwe-ka arakba.
Umba n-ambilyu-manja 137 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-
jungwa arakba nakina-da.
18 Aburraja wurrumurndakibina wurrumirumirena warnikinikaduwa
Yijumeyila-langwa nuw-ambilyuma wurrakina akina-manja angalya
wilyarra Yebila akwa ngawa Jura. Akine-ka angalya aburra-langwa. Umba
na-likenu-manja aburraja warnumamalya Yijiba-langwa akwa engku-
wa angerriba Ajiriya-wa wurrakina, kembirra narri-larrkuwarrukwama
aburra-langwa angalya wilyarra. Umba wurreyebijebe-ka wurrakina
Yijumeyila-langwa warnumamalya nuw-ambilyumurra Ajika-langwa-
langwa warnumamalya akwa ngawa wurrukwala-langwa-langwa
wurrumirumirena Aburiyama-langwa wurrakina-da.
narri-larrkuwarrukwama aburra-langwa angalya wilyarra. Umba
wurreyebijebe-ka wurrakina Yijumeyila-langwa warnumamalya nuw-
ambilyumurra Ajika-langwa-langwa warnumamalya akwa ngawa
wurrukwala-langwa-langwa wurrumirumirena Aburiyama-langwa
wurrakina-da.

Ajika-langwa-langwa warnumamalya - Yijawa-langwa akwa Jekaba-langwa

19 Enena alawudawarra Aburiyama-langwa-langwa nenikuwenikba
Ajika.
20 Ajika nakina arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamarika iya
yinungkwura, kembirra nanga-manga nakina Ribeka dadingiyenikbi-yada.
Umba ngalaja Ribeka dadiyawenikba Beduwela-langwa dakina. Umba
NeningArama nakina Beduwela akwa ena-langwa angalya Mejubudamiya.
Umba Ribeka-langwa narrkuwadikba nakina Lebina.
21 Eneja nakina Ajika nangaminu-buriyaminuma Yaweyu-wa
wurrangariyi-yada nara-baba wurribina wurriyukwayuwa Ribeka-langwa.

Kembirra eneja Yaweya n-engkirrikena nakina ena-langwa ayakwa. Ngalaja kembirra Ribeka yingu-mambakinuma arakba wurrangariya,
22 akwa dadingma dakina wurrambilyuma-kiya wurrangariya ngala-langwa. Aburnaja kembirra nara-wiya keni-rukwularrina neni-jiriyinuma wunalakina arrawa.
Ngalaja yingi-yama Ribeka, “Karukwa, ningi-yamarrkama ningena-burra?” yingi-yama. Kembirra dakina yingini-yengkilabena Yaweyu-wa wurriyukwayuwa-langwa.
23 Eneja nakina Yaweya ni-yama ngaluwa-wa,
“Wunumilyengma-kiya nungkuwa-manja arrawa nen-ambilyama wunalakina wunenumamalya-kiya.
Kembirra wunambilyuma wurrumirumirarrngwa wunalakina ken-ambilyama wurrilyimberrkambilyuma-langwa warnumamalya.
Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnumamalya aburna-langwa ke-kuwurriyinama wurrakina akwa kuw-errbalinama.
Nuwilyaba ningbuda nakina nuwilyaba-manja.
Kembirra numangaruma-dangwa nawenikba kenumin-engkirrikajama nenikumarnjenikba-wa,”
ni-yama Yaweya Ribeka-wa.
24 Biya neni-rukwularra wunalakina wuniyukwujiya-kiya arakba.
25 Neningadinuba-wiya numilyingarradada nakina akwa ayama-wiya, akwa neni-yengbijuwama nakina nenimikirra Yijawa, mena akina ekirra Yijawa ne-yaminama “ayama-wiya.”
26 Kembirra enamba-langwa neningarija-langwa ni-rukwularru-manja nakina ni-lyingama angwurra amulurrngwa-manja alika neningadinuba-wiya-langwa. Kembirra neni-yengbijuwama nakina nenimikirra Jekaba, mena akina ekirra Jekaba ne-yaminama “ni-lyinginama amulurrngwa-manja alika.” Akena aburraja warnumamalya narra-yarrumurnduwarna-manja ayakwa warningerribirra-langwa akwa ne-yamina-manja, “Naka nenumamalya ni-lyinginama amulurrngwa-manja alika,” kembirra akina ayakwa aburra-langwa ne-yaminama, “Naka nenumamalya neni-kadikinama wurrukwala-manja.” Umba neni-rukwularrinu-manja wunalakina eneja nungwarringba Ajika n-ambilyumurra nakina arngkumemberrkwa-ma arngkumangbala arngkuwilyaba mamarika iya yinungkwura arakba.
27 Bi...ya nen-arumidinuma aburnaja wunalakina. Kembirra Yijawa nabarda yinungungwangba-murriya neniku-ngurrkwa-langwa akwa ni-lyelyingminuma erriberriba-wa nenik-alilika. Umba Jekaba ninyarrngwa nakina akwa ni-lyelyingminuma nenik-ambilyinga awilyaba-murra-manja angalya.
28 Kembirra eneja nakina nungwenikba ni-lyelyingminuma Yijawa-manja angwurra mena ni-lyelyingminuma nenik-alyubari-yada yakina yi-nungungwangba nu-wardangu-mulangwa Yijawa. Ngalaja Ribeka yingi-lyelyingminuma dakina Jekaba-manja.
29 Eneja kembirra arngkawura Jekaba ni-ngarngkwudakama nakina amalyirra amaninga amadidira-langwa. Umba eneja nakina Yijawa ni-lawurradinuma nakina nu-ngurrkwenu-mulangwa. Biya nu-mureyanga nakina.
30 Ni-yama Jekabu-wa nenikumarnjenikba-wa, “Ningu-mureyenama angwurra ningena. Yu-kwa-langwa nganja akwala aninga amalyirra amilyingarradada,” ni-yama. Kembirra aminakina-langwa Yijawa nu-wilyakama nakina ambilyuma ekirra. Awilyaba Yijawa akina umba awilyaba ngarningka Yiduma, mena akina ekirra Yiduma ne-yaminama “amilyingarradada.”

31 Eneja ni-yama, “Yawa, yiba-kwunama ningena,” ni-yama Jekaba,
“umba yiku-makinama ngayuwa ningena ningumilyengma wuburra ninge-
nungkwulyuba akwa nara arakba nungkuwa,” ni-yama.
32 Enamba-langwa ni-yama Yijawa, “Mama! Ki-jungwunama
ningena ningu-mureyena-baba, kembirra ki-yamina-manja ngayuwa
ningumilyengma-dangwa amiyambena eningaba nganyangwa?” ni-yama.
33 Enamba-langwa Jekaba ni-yama, “Yirra-ngayindenama ningkakina ki-
yarrkakumurnama enena ayakwa akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Ki-
yarrkakumurnama ayakwa kajungwa ngayuwa-bina ki-yamini-yada kem-
birra ningumilyengma wuburra ningenungkwulyuba arakba-da,” ni-yama.
Kembirra eneja ni-lyangkuwama nakina Yijawa, ni-yarrkakumarna akina
ayakwa nakina-da.
34 Kembirra nakina Jekaba nenu-kwa damba akwa akwala amalyirra ni-
ngarngkwudaka-mulangwa. Kembirra Yijawa n-alyubarina arakba akina
damba akwa ni-bekina amalyirra akina, akwa nu-warumajungwa ni-likena.
Akwa ni-lyangkiyama, “Mama nakina-da! Numilyengma kembirra-da,” ni-
lyangkiyama Yijawa nakina-da.

26

N-ambilyu-mulangwa Ajika engemba-manja Kera

1 Arakburakba-kiya-wiya n-ambilyu-wiya Aburiyama Kenina-manja an-
galya nakina, ne-yukwujiyadinuma aninga, biya ni-likenuma nakina
Aburiyama Yijibu-wa. Kembirra aduwaba ngarningka n-ambilyu-manja
enamba-langwa nenikuwenikba Ajika akina-manja ngawa angalya Kenina
ne-yukwujiyadinuma ngarningka nuw-ambawuradinuma aninga wuburra
ebina-wiya. Kembirra ni-likena nakina Ajika akwaburrangarnu-wa Kera-
wa. Akine-ka angalya Kera WarninguBilijiya-langwa warnumamalya akina,
akwa nubungkawa aburra-langwa Abimileka nakina. Kembirra ni-likena
nakina eneja Ajika enuwa-wa.
2 Eneja kembirra Yaweya ni-jadinga nakina Ajika-manja akwa ni-
yama enuwa-wa, “Nara a-likama Yijibu-wa,” ni-yama, “umba engkirraja
nganyangwu-wa ayakwa. Ambilya ngawa enena-manja angalya,” ni-yama.
3 “K-ambilya-manja ningkena yelakwa ngawa kembirra k-ambilyama
ningena akwudangwa nungkuwa-manja akwa ki-yaminama eningaba
ningena nungkuwa-manja,” ni-yama Yaweya Ajiku-wa. “Yiba-kwunama
ngayuwa amurndakenena angalya nungkwa-langwi-yada akwa ngawa
warnikinikaduwa-langwi-yada numirena-murriya. Ngayuwa ki-
yarrkilalikinama ngawa ayakwa ebina ningi-yarrkakumarnuma arakba-
wiya nungwena-langwa Aburiyama-langwa.
4 Yiba-kwunama wurruwurrakwulyumida numirena-murriya
warnikinikaduwa. Wuburra dakilyingajanga duwurrakwulyumida
karrawara ningkinga-rringkinama, ke-yaminama aburrajukwaba
wurrakina wurruwurrakwulyumida akwa ka-kwuname-ka ngayuwa
amurndakenena angalya ababurna-langwa aburruwa-wa. Kembirra
aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya wurrimininimingka
kabi-yendabajama wurrakina ngayuwa-wa akwa ke-yaminama, ‘Wu-
ngekburakina eningaba yirruwa-manja, wuburra laka ningki-yamamurra
Ajika-langwa-manja wurrumirumirena warnikinikaduwa,’ ke-yaminama
wurrakina.
5 Ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba nungkuwa-manja mena
Aburiyama nakina nara-baba kini-yarrkuwurranga ayakwa nganyangwa
umba nginumini-yarrkuwarakama ababurna-langwa ayakwa

eningarumuruma nganyangwa," ni-yama nakina Yaweya nenu-maka Ajiku-wa.

6 Kembirra yakwujina-wiya n-ambilyuma Ajika arakba Kera-manja.
7 Umba aburraja wurrukwala wurruminakina angalya warnungkwarba neni-yendabenuma Ajiku-wa Ribeka-langwa dadingiyenikba-langwa. Eneja ni-yama, "Dadiyamarnjarrka daka-da," ni-yama aburruwa-wa. Nara nakina kini-ngayindanga kininga-yengbijuwa dadingiyenikba, mena n-akbar•danguma warniku-warda-langwa nakina wurrumurndakakina warnungkwarba wurruminakina angalya, kajungwa Ribeka karringa-mangi-yada wurrakina. Dadingabe-ka dakina dadumukwurra akwa aminakina-langwa narringa-ngayindanguma.

8 Bi...ya ambaka-murra eneja nakina Nubungkawa Abimileka n-andirrarina ena-langwa-langwa alikira akena nenilirraki-rringkama wunalakina-kiya Ajika akwa ngawa Ribeka. Nenilirraki-rringka-manja Abimileka wunalakina wuburra wuneninga-manja neni-yamama wunalakina-da.
9 Biya nen-ardijuwa nakina Ajiku-wa neniki-liki-yada enuwa-wa. Ni-yama Nubungkawa Abimileka Ajiku-wa, "Nungkwa-langwa dadingiyena daka-na!" ni-yama. "Miyambena-burra ningkarra-makama warnumamalya-manja, 'Dadiyamarnjarrka daka-da,' ningki-yamama ningkakina?" ni-yama nakina Nubungkawa-da.

Ajika eneja ni-yama, "Ngaya-bu ningi-lyangkiyamama, 'Warnumamalya warningiyelakwa kabu-wardanga-bu,' ningi-yamama, 'kajungwa kabu-mangi-yada dadingiyarrka,' ningi-lyangkiyamama," ni-yama nakina Ajika.

10 Ni-yama enamba-langwa nakina Abimileka, "Ningki-yamarrkama-burra? Yirri-kadika yirruwa-manja-na!" ni-yama. "Aburraja warningerribirra warnungkwarba nganyangwa ka-mungkwulama dadingiyena-manja. Akine-ka awurrariya nungkwa-langwa akina, nara yirra-langwa," ni-yama.
11 Biya nakina Abimileka nenu-madumurrukwama wurrababurna-manja warnumamalya ena-langwa-manja akwa ni-yama aburruwa-wa, "Nungkwurraja karningerribirra karnumamalya yiki-yamina-manja awurrariya nenaka-manja nenungkwarba akwa ngawa dadingiyenikba-manja, yiki-jungwunama kirrakina-da. Nganja ka-makinama nganyangwa wurrawinyamba warnungkwarba kembirra yikabu-wardenama kirrakina aminakina-langwa awurrariya-da," ni-yama nakina nubungkawa-da.

12 Kembirra eneja Ajika nakina n-ambilyuma ngawa yakwujina akwa ni-lungkuwabijuwama amamamuwa aningi-yada. Bi...ya kembirra mibina-manja ngawa mamarika nuwurra-murndukwama nakina awurrakwulyumide-ka aninga. Nu-manguma nakina awurrakwulyumida aninga mena nakina Yaweya ni-yama-mubaba eningaba enuwa-manja.
13 N-ambambilya yakwujina bi...ya yanda-langwa numin-ababurnadinuma arakba aninga-murriya iya amurndakijika-murriya nakina, mena Yaweya nenu-mamurikajuwa-mubaba nakina neningangkawura.
14 Ababurne-ka jiba iya bulukwa ena-langwa. Aburrajukwaba wurrababurna warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa. Kembirra arakba aburraja wurrumurndakibina WarninguBilijiya warnumamalya ne-yakwujaminuma wurrakina Ajika-langwa.
15 Kembirra narr-ekirrembama ajiringka ababurna-manja emedirra akungwa. Arakba-wiya neniba-wiya ngawa nungwenikba Aburiyama,

aburraja Aburiyama-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-
mungkadinuma amurndakakina adinuba-wiya. Kembirra Ajika-langwa
enamba-langwa arakba amurndakakina emedirra akungwa aduwaba-da.

16 Eneja kembirra ni-yama Abimileka Ajiku-wa, “Jeyi! Likaja arakba,” ni-
yama. “Wu-lalika ena angalya yirra-langwa. Ningkakine-ka ningkingbuda
ningkenumamalya yirruwa-manja angwurra aduwaba,” ni-yama.

17 Eneja kembirra Ajika nu-warumajungwa akwa nu-makilalika akina an-
galya akwa aburruwa ena-langwa warnumamalya. Namurndaki-likenuma
ekbilyuwalyu-wa angalya akwudangwa Kera. Narri-ngekburakama arakba
angalya, kembirra yakwujina ngawa nuw-ambilyumurra wurrakina-da.

18 Biya na-mungkadinuma ngarningka wurrakina Ajika akwa ena-
langwa warnungkwarba emedirra akungwa amurndakibina-murrada
nungwenikba-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadinu-
murrada adinuba-wiya. Eneja nakina Aburiyama ni-yengbijuwama
emikirra emedirra amurndakakina. Akena ni-jungwu-mulangwa nakina
kembirra aburraja wurrumurndakibina WarninguBilijiya warnumamalya
narr-ekirrembama ajiringka amurndakakina. Kembirra enamba-langwa
nakina Ajika ni-yengbijuwama arija-langwa ebina-murrada emikirra
emedirra nakina-da.

19 Kembirra arakba aburraja Ajika-langwa warnikuminuwar•duwar•da
na-mungkadinuma wurrakina ekbilyuwalya-manja angalya edirra biya
narr-akburranga kembirra akungwa.

20 Akena aburraja wurruminakina angalya warnungkwarba wurrib-
ina narr-embimbirrajuwama jiba aburra-langwa ne-beyinuma wurrakina
awinyamba Ajika-langwa-manja warnungkwarba narr-embimbirrajuwa-
murrumanja jiba ena-langwa. Ne-yama, “Ene-ka akungwa yirra-langwa,”
ne-yama. Kembirra eneja nakina Ajika ni-yengbijuwama akina emedirra
akungwa “Nebeyinumurrumanja” emikirra akina.

21 Aburraja kembirra Ajika-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-
mungkadina engka emedirra akungwa, akena aburraja wurruminakina
angalya warnungkwarba akwa ngawa Ajika-langwa warnungkwarba
ne-kuwurriyinuma ne-beyinuma awinyamba akina-langwa emedirra
ngarningka-da. Kembirra Ajika “Nawirrikbeyinumurrumanja” emikirra
ni-yengbijuwama emedirra akungwa akina-da.

22 Kembirra na-warumajungwa arakba Ajika-murriya akwa narru-
makirukbijangajuwa angalya akwa na-mungkadina ngarningka emedirra
akungwa akena nara arakba ke-beyina awinyamba. Ni-yama nakina Ajika,
“Yaweya nakina ngarrenu-kwama enena angalya ngakwurra-langwi-
yada akwa kembirra amurndangekburna arakba *ka-ngwur•denama
*ka-wuldinama ke-yaminama yelakwa ngakwurra-langwa enena-manja
angalya. Enene-ka emedirra akungwa emikirra ‘Ngarrenukwamurrumanja
angalya’ akina-da,” ni-yama Ajika-da.

23 Biya kembirra Ajika-murriya narri-lalikama arakba akina angalya
umba namurndaki-likena akinu-wa angalya angerriba Biyajibu-wa.

24 Kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya eneja
nakina Yaweya ni-jadinga yakwujina Ajika-manja. Ni-yama Yaweya
enuwa-wa, “Ningene-ka Ningeningikarrawara nungwena-langwa
Aburiyama-langwa,” ni-yama. “Nara akbar•duma mena k-ambilyama
ngawa ningena akwudangwa nungkuwa-manja. Ki-yaminama eningaba
nungkuwa-manja, yiba-kwunama numirena-murriya warnikinikaduwa
wurrababurna, ebina-langwiya ayakwa ningi-yarrkakumarnu-
mulangwiya arakba-wiya-da Aburiyama-langwi-yada-da. Nakina-bina
Aburiyama nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa akwa ningenu-kwama

akina eningarumuruma ayakwa ngayuwa-da," ni-yama Yaweya Ajiku-wa-da.

25 Eneja kembirra ni-ngekburakama nakina Ajika alda angwarnda-murra yakwujina ngawa akwa neni-yangmarngkwajuwama arakba nakina Yaweyu-wa. Kembirra ni-ngekburaka yakwujina angalya ena-langwa. Aburraja kembirra ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadina emedirra ngarningka akungwa yakwujina-da.

Ajika-langwa akwa Abimileka-langwa

26 N-ambilyu-wiya Ajika yakwujina Biyajiba-manja, eneja nibina Nubungkawa Abimileka ni-likena ena-langwa-langwa angalya angaluba Kera-langwa yenjerrikina Ajiku-wa. Akwa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya nenilirraku-wilyakama nakina. Nuwilyaba Bikala, nibina nu-bungkawadinuma nakina ena-langwa-manja wurrawinyamba, umba nuwilyaba ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da Ayijada, nibina nenu-mamurikajuwama Abimileka-manja kajungwa Abimileka kin-eningmidini-yada akwiyamangena-langwa nakina.

27 Eneja ni-yama Ajika aburrubukwurruwa-wa, "Miyambena-burra kirrubuki-likena yangkwurrangwa ngayuwa-wa aduwaba?" ni-yama. "Yirr-awinyambaka-murrada kirrubukalakena ngayuwa-manja adinuba-wiya kirru-minangkirraja-murrada nungkwurra-langwa-langwa angalya ningena-da," ni-yama Ajika.

28 Aburrubukwurraja nabuki-yama, "Yarningma yarna aduwaba n-ambilyama Yaweya nungkuwa-manja. Ngarra-ngayindenama aki-yarrkakumurnama ngakwurruwa ayakwa akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Kembirra nungkwaja nungkuwa k-akumurnama ayakwa

29 kajungwa nari-yada e-yamama nungkuwa akwa ngawa nungkwa-langwa warnumamalya awurrariya yirruwa-manja. Yarna yirra nara yiki-yama awurrariya nungkwurruwa-manja ebina-wiya. Yirr-errukwulinuma nungkwurruwa-manja. Nara aku-wardiyina awinyamba umba wulkwa ngarra-larrkama nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnumamalya engku-wa yirra-langwa-langwa angalya. Kembirra nungkwurraja kirri-likenuma kirrakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda. Yirraja yirrakakiruma yarna Yaweya ni-yamama nakina eningaba nungkwurruwa-manja," nabuki-yama wurrubukalakina Ajiku-wa.

30 Kembirra eneja nakina Ajika ni-larrngkwaburranga aninga ababurna aburrubukwurra-langwa biya nabuk-eyijina aninga akwa nabuki-bekeyina akubibeka.

31 Biya nabuku-mungkwula arakba.

Biya mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura wunalakina Abimileka akwa ngawa Ajika nenu-mirajanga akwa neni-lyelyimbukweyina ayakwa. Kembirra wunalakina-kiya neni-yarrkakumarna ayakwa nari-yada awinyambakajuma akwa nari-yada a-yarrkuwarrukwajuma akina ayakwa. Adinuba-wiya nuwilyaba n-akumarnuma ayakwa kembirra nuwilyaba enamba-langwa. Biya kembirra Ajika ni-yama, "Jeyi! Wurrubuki-likaja arakba angalyu-wa." Biya Ajika n-ambilya yakwujina ena-langwa-manja angalya umba aburrubukwurraja Abimileka akwa ena-langwa wunenikuminuwar•duwar•da-kiya nabuki-lawurradina arakba wurrubukalakina aburrubukwurra-langwu-wa angalya Kera-wa. Kembirra aburruwa-murra wurrakina arakba-da.

32 Kembirra makini-yada ngawa mamawura aburraja Ajika-langwa
warnikuminuwar•duwar•da na-lawurradina wurrakina angalyu-wa na-
mungkadinu-mulangwa emedirra-langwa akungwa. Ne-yama, “Akungwa
yirr-akburrangama yarna.”
33 Ni-yama eneja Ajika, “Aki-yengbijinama emikirra emedirra akungwa
Biyajiba,” ni-yama. Akina ekirra Biyajiba ne-yaminama “emedirra
akungwa ngarri-yarrkakumarnu-murrumanja ayakwa.” Kembirra akina
angalya Biyajiba ebina-manja n-ambilyu-murrumanja Ajika na-manguma
ekirra ngala-langwa akina-langwa emedirra akungwa-da.

Yijawa-langwa-langwa wurradidingiyena

34 Eneja Ajika-langwa nenikuwenikba Yijawa n-ambilyu-manja
nakina arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamarika iya
yinungkwura, kembirra nenu-manguma nakina wurringambilyuma-
kiya wurringadiyara-kiya ena-langwi-yada wurradingabulena-
kiya. WurringadingiYida-kiya wurringalakina. Duwilyaba dibina
dadiyawenikba Biyeri-langwa dadimikirra Judida dakina, umba duwilyaba
ngalaja dibina dadiyawenikba Elena-langwa dadimikirra Bajumada
dakina.
35 Akena wurringalakina-kiya wurringidarringka-kiya narralirraku-
werrikawarriyakame-ka wunalakina Ajika akwa Ribeka-da.

27

Ni-yengbinu-mulangwa Ajika ayakwa eningilyamarmba Jekabu-wa

1 N-eniyerringkaduma eneja Ajika nakina akwa nimimbe-ka arakba. Biya
nen-ardijuwa kembirra nenikuwenikba neningadinuba-wiya Yijawa akwa
ni-yama enuwa-wa, “Nenukwa-yi!” ni-yama.
Eneja ni-yama, “Miyambena?”
2 Enamba-langwa ni-yama Ajika, “Yi-rringkina ningena ning-
eniyerringkaduma arakba. Dukwa arakba ningena adinuba ki-
jungwunama.
3 Kembirra wu-miya arakba enungkwa nungkwa-langwa akwa likaja
erriberriba-wa yimin-aburangkina yinungungwangbu-wa. Kinu-wardena
yuwilyaba, kini-lawurrakajina yangkwurrangwa
4 akwa kini-dakina yukwurara nganyangwa k-alyubarini-yada. Kwa,
kinu-wilyakina yukwala yangkwurrangwa nganyangwi-yada. Kemba
k-alyubarini-yada ngayuwa akwa ki-yengbini-yada kemba eningaba
ayakwa eningilyamarmba nungkuwa-wa. Ningi-ngayindenama ngayuwa
ki-yengbinama akina ayakwa nganyangwa nungkuwa-wa nara-wiya a-
jungwuma,” ni-yama Ajika Yijawu-wa.
5 Akena ngalaja Ribeka ying-engkirrikena akina ayakwa ni-yengbinuma
Ajika Yijawa-manja. Umba eneja ni-likena arakba naburradikba naruma-
dangwa yinungungwangbu-wa n-aburangkama.
6 Ngalaja kembirra yingi-yama Jekabu-wa, “Ning-engkirrikenuma nin-
gena nungwena ni-yengbinuma ena ayakwa Yijawu-wa.
7 Ni-yamama nakina, ‘Yiki-yikaja yinungungwangba akwa yikumini-
dakina ki-jeni-yada ngayuwa. Kembirra ki-yengbinama eningaba ayakwa
nganyangwa ebina eningilyamarmba nara-wiya a-jungwuma ningena, kin-
engkirrikaja-murrumanja Yaweya,’ ni-yamama nungwena nenu-makama
nawena-manja,” yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.
8 Biya yingi-yama ngarningka enuwa-wa, “Kwuja, naburra, yimin-
engkirrikaja ambaka-langwa nganyangwu-wa ayakwa.

9 Jeyi! Likaja ngakwurra-langwu-wa nenukwuda, aburangkina
ambilyuma-kiya angariya engmurra-kiya. Ku-wilyakina yangkwurrangwa
ngayuwa-wa. Kemba nganja ningena ki-dakinama. Eningaba ki-dakinama
wuburra laka ni-lyelyingminama nungwena akwurara amadangkwa.
10 Kemba nungkwaja ku-wilyakinama nungkuwa akina amadangkwa
nungwenu-wa. Kembirra kini-yengbinama nakina eningaba ayakwa ena-
langwa ebina eningilyamarmba nungkuwa-wa nara-wiya a-jungwuma
nakina," yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.
11 Eneja Jekaba ni-yama dirndenikba-wa, "Ningkeningma nawarrka nu-
wilyakinama ababurna ayama. Nara ebina ayama nganyangwa-manja
ayarrka. Ayama-wiya nakina akena nara nganja ebina.
12 Dukwa nungwarrka keni-lyinga-manja ngayuwa kembirra kin-
eningmidinama ngayuwa nungwarrka-da. Kembirra neningma nakina
nara Yijawa ningakina umba kini-kadikinama ngayuwa-da. Akina-langwa
kembirra nara a-manguma ebina eningilyamarmba ayakwa umba ki-
kbajajungwunama ngayuwa," ni-yama Jekaba-da.
13 Ngalaja yingi-yama dirndenikba, "Ki-kbajajungwuna-manja
nungkuwa ningkakina, kembirra nara nungkwa-langwa awurrariya
a-ngekburakajungwuma umba ki-kbajajungwunama ngayuwa akina-
da. Yirra-makinama ngayuwa ningkakina, umba ku-wilyakina
yangkwurrangwa nenukwuda ambilyuma-kiya," yingi-yama.
14 Eneja kembirra ni-likena nakina Jekaba biya nu-manga ambilyuma
nenukwuda akwa nu-wilyaka biya nanga-kwa dirndenikba-wa. Kembirra
yingi-daka eningaba wuburra laka ni-lyelyingminuma neningiyadikba ak-
wurara.
15 Biya yingi-likena nanga-manga dumbala dadingaba Yijawa-langwa
yinginu-kwa Jekaba-manja akwa n-awiyebena.
16 Kembirra ying-akumarna amakwulya nenukwuda-langwa ebina nu-
wardangu-mulangwa Jekaba ena-langwa-manja ayarrka akwa ngawa
memirrma-manja ying-akumarna ngarningka.
17 Kembirra na-walyuwa-manja akina amadangkwa yinginu-kwa akina
akwa ngawa aninga damba yingi-daka-mulangwa yinginu-kwa.
18 Kembirra enamba-langwa arakba Jekaba ni-likena nakina
nungwenikba-wa nu-wilyakama alakina-kiya amadangkwa akwa aninga.
Ni-yama nakina Jekaba, "Ngangwa!" ni-yama.
"Miyambena?" ni-yama eneja nungwenikba. "Ningkumiyambena
ningkakina ningkenikuwarrka?"
19 Eneja ni-yama Jekaba, "Ngayuwe-ka ningena ningenikuwena ningu-
milyengma ningenungkwulyuba Yijawa. Ebina yi-makama nungkuwa,
ningi-yamama arakba. Mirajanga-langwa alyubarina-langwa ena amadan-
gkwa. Ena ningu-wilyakama kajungwa ki-yengbini-yada nungkwa-langwa
eningaba ayakwa ebina eningilyamarmba ngayuwa-wa," ni-yama.
20 Eneja ni-yama neniyerringka, "Nenukwa, ningki-yamarrkama
ningkena ningken-akburrangarnuma warenja-bawiya yaka yinungung-
wangba?" ni-yama.
Enamba-langwa ni-yama Jekaba, "Yaweya, nibina Neningikarrawara
nungkwa-langwa, nginu-mamurikajuwama nakina kembirra ningen-
akburrangarnuma yinungungwangba warenja-bawiya," ni-yama.
21 Eneja ni-yama Ajika, "Kwa yangkwurrangwa-wiya akwudangwa.
Kwureya ka-lyinga-langwa. Ningkakina jerriya amandangwa Yijawa?" ni-
yama.
22 Jekaba n-akwudangwukajungwa ena-langwu-wa nungwenikba, kem-
birra eneja Ajika neni-lyinga. Ni-yama kembirra, "Ningki-yengbina-manja

ningkakina ena ayakwa wuburra Jekaba ningki-yaminama akena wuburra
Yijawa ne-yaminama ayarrka nungkwa-langwa,” ni-yama.
23 Ajike-ka nakina nenu-ngwarndirranguma Jekaba mena-baba
amakwulya-wiya nenukwuda-langwa ayarrka ena-langwa. Wuburra
Yijawa-langwa akina ayarrka-da. Neniki-yengbi-yada nakina Ajika ebina
ayakwa eningilyamarmba ena-langwa Jekabu-wa
24 akena ngarningka ni-yama nakina enuwa-wa, “Amandangwa jerriya
ningkakina Yijawa?” ni-yama.
“Yawa,” eneja ni-yama Jekaba.
25 Enamba-langwa ni-yama Ajika, “Yu-kwa akina ningku-wilyakama
amadangkwa. K-alyubarinama adinuba-wiya ningena kembirra ki-
yengbinama nganyangwa eningaba ayakwa eningilyamarmba arija-
langwa nungkuwa-wa,” ni-yama. Kembirra nenu-kwa Jekaba amadangkwa
nungwenikba-wa akwa n-alyubarina. Biya n-angkarna nakina Jekaba
akubibeka akwurena-langwa amalyirra akwa ni-bekina nungwenikba.
26 Kembirra ni-yama nungwenikba, “Kwa yangkwurrangwa-wiya yiki-
lawurangkini-yada, nenukwa,” ni-yama.
27 Eneja Jekaba ni-rnjirrkwa akwudangwa neniki-lawurangki-yada
nungwenikba-wa akena eneja nungwenikba nanga-kirruwanja dumbala
Yijawa-langwa dibina n-awiyebenuma Jekaba.
Biya kembirra arakba ni-yengbina nakina ebina eningaba ayakwa
eningilyamarmba. Ni-yama,
“Ningkeningabe-ka ningki-ngbajama ningkenikuwarrka,
wuburra laka na-kirruwanjama eningaba akina ajiringka,
ebina Yaweya ni-ngekburakama eningaba.
28 Eneja Neningikarrawara kenu-kwuna nungkuwa-wa amidikbalya
angubina-langwa.
Kembirra ngalaja ka-lungkuwarrina amarda-murriya nungkwa-
langwa kajungwa ku-meni-yada aninga-murriya ababurna.
Kenu-kwuna ngarningka Neningikarrawara ababurna-langwa amadidira
amaninga akwa ngawa ababurna amalyirra akwurena-langwa.
29 Umba aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya wurrimini-
miningka kabuminu-war•dena nungkwa-langwa warka.
Akwa abi-yamina wurrakina nungkuwa-wa, ‘Ningkaruma ningkenu-
mamalya ningkakina,’ abi-yamina,
akwa ab-abuluwendiye-ka nungkuwa-manja wurrakina.
Nungkwaje-ka ningkakina ku-bungkawadina nungkwa-langwa-manja war-
numamalya kuw-ambilya-murrumanja nungkwa-langwa-manja an-
galya.
Aburramba-langwa ab-abuluwendiya nungkuwa-manja aburrajuk-
waba.
Umba aburraja warningerribirra warnumamalya kabi-kbajina-manja
nungkuwa kembirra abi-kbajajungwuna aburruwa aburrajukwaba.
Umba ke-yengbina-manja wurrakina eningaba ayakwa nungkuwa-
wa, kembirra eningaba abi-ngekburakajajungwuna aburra-langwa
aburrajukwaba-da,”
ni-yama Ajika Jekabu-wa-da.
30 Kembirra ni-jerrukwama Ajika ena-langwa eningaba ayakwa ebina
eningilyamarmba. Eneja kembirra Jekaba neni-lalika arakba nakina
nungwenikba-da.

Ni-ngayindangu-mulangwa Yijawa ayakwa eningilyamarmba nungwenikba-langwa

Akini-yada ngawa ni-lawurradina eneja Yijawa nawenikba Jekaba-
langwa nu-wilyakama yinungungwangba ni-ngaja-mulangwa.
31 Biya ni-dakama enejukwaba yakina yukwurari-yada yinumadangkwa.
Biya ni-lyilyanga arakba yukwala yinumadangkwa ni-daka-mulangwa
nungwenikba-wa akwa ni-yama, “Ngangwa, yi-yengkilabenuma yinun-
gungwangba akwalya-na? Yaka arakba. Mirajanga-langwa alyubarina-
langwa ena amadangkwa. Kembirra yiku-kukwuna eningaba ayakwa
eningilyamarmba ngayuwa-wa nungkwa-langwa,” ni-yama.
32 Eneja Ajika ni-yama, “Ningkumiyambena ningkakina?”
Enamba-langwa kembirra Yijawa ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena
ningenikuwena-da ningumilyengma ningenungkwulyuba ngayuwa
Yijawa-da,” ni-yama.
33 Kembirra ni-nyakawarriyade-ka eneja neniyuwangkwa Ajika akwa
nu-murndumurndaburridanga nakina-da. Ni-yama, “Wurruwilyaba
warnumamalya nenu-wardanguma yinungungwangba akwa bi-
yikenuma amadangkwa ngayuwa-wa adinuba-wiya nara-wiya ningkibina
nungkwaja. Biya ning-alyubarinuma akwa ningarra-kwama akina
ayakwa nganyangwa eningilyamarmba arakba-da. Nare-ka ngayuwa
a-lawurrakajuma akina ayakwa, umba eningangkawura aburra-langwa
ngawa akina-da. Wurrumiyambena wurribina warnumamalya dukwa-
da?” ni-yama.
34 Umba eneja nakina Yijawa n-engkirrika-manja akina arakba ayakwa
nenak-ar•darra awinyamba. Nu-warduwardemina akwa ni-yama, “Mar-
rakba, ngangwa, yu-kwa-langwa nganjukwaba eningilyamarmba ayakwa
eningaba,” ni-yama.
35 Eneja ni-yama Ajika, “Nenikumarnjena ni-likenuma yangkwurrangwa
biya ngini-kadikama. Kemba ningenu-kwama arakba nganyangwa ayakwa
eningaba ebina eningilyamarmba enuwa-manja. Akina nungkwa-langwa-
maka mena ningkumilyengma ningkenungkwulyuba ningkakina akena
enuwa-manja arakba nenikumarnjena-manja akina-da,” ni-yama.
36 Enamba-langwa ni-yama Yijawa, “Ningumilyengma
ningenungkwulyube-ka ningenikuwena ngayuwe-ka ningena, akena ebina-
wiya ngini-kadikama, kembirra wuburra numilyengma nenungkwulyuba
nenikuwena enuwa nakina arakba-da. Akwa ena ngarningka aduwaba.
Ngayuwa-maka yiku-kwa-maka ebina eningilyamarmba ayakwa eningaba
nungkwa-langwa, akena nu-manguma nakina akina ayakwa. Karukwa,
ena-langwa arakba akina ayakwa-da. Arngkambilyume-ka ngini-kadikama
nakina-da. Amandangwa nenimikirra Jekaba. Marrakba, akina awilyaba
ngarningka ayakwa eningaba nganyangwa?” ni-yama Yijawa. Umba akina
ekirra Jekaba ne-yaminama “neni-kadikinama wurrukwala-manja.”
37 Eneja ni-yama Ajika, “Ningenu-bungkawakama arakba nakina
nungkuwa-manja ngayuwa-da,” ni-yama. “Ningenu-makama nakina
ena-langwa warnumamalya kenuminu-war•dena-mulangwa warka ena-
langwa. Ningenu-makama ababurna amadidira eninganinga iya amalyirra
akwurena-langwa kuw-ambilya-mulangwa ena-langwa. Nara arakba,
nenukwa, na-jerriduma ayakwa-da, kembirra nara ebina nungkwa-langwa-
da,” ni-yama neniyuwangkwa.
38 Umba neni-yengkiyengkilabena ngawa eneja Yijawa niyirrbiyirrba
nakina. “Awilyaba-ma wulkwa akina ayakwa eningaba-na? Umba akina
ngarningka eningaba ayakwa nganyangwi-yada? Yu-kwa-langwa mar-
rakba eningaba ayakwa nganjukwaba,” ni-yama. Biya ni-nyakawarriyada
akwa nu-ngwadinuma arakba Yijawa.
39 Eneja ni-yama Ajika,

"Nara a-larruma amidikbalya angubina-langwa nungkwa-langwu-wa ajiringka.
Akwa eningininga ba-ma ajiringka nungkwa-langwa.
40 Umba ningkumarngba awinyamba-langwa k-ambilyama.
Aduwaya-wiya kinuminu-war•denama ningkakina nenikumarnjena.
Kembirra arija-langwa ki-lyumadinama ningkakina kajungwa nari-yada a-bungkawaduma nakina nungkuwa-manja arakba-da,"
ni-yama Ajika nakina-da.

Jekaba ni-lalika-mulangwa angalya ena-langwa

41 Eneja kembirra nakina Yijawa nenu-wirrikbame-ka nenikumarnjenikba Jekabu-wa, mena nungwenikba nenu-kwa-mubaba eningilyamarmba ayakwa eningaba ena-langwa. Ni-yame-ka Yijawa, "Ambaka arngkidarrba nungwarrka kini-jungwunama. Kembirra kini-jungwunamulangwa nakina akini-yada ngawa kinu-wardenama nakina nenikumarnjarrka ngayuwa-da," ni-yama.

42 Umba ngalaja Ribeka ying-engkirrika akina ayakwa. Biya yingin-ardija ngaluwa-wa Jekaba akwa yingi-yama, "Kwuja, naburra. Nawena ngininga yindenama kenumini-lawurrakajinama nakina awurrariya nungkwalangwa akwa kenu-wardenama nungkuwa akina-langwa ningki-yamamulangwa ningkakina.

43 Engkirraja! Jeyi, likaja Yerenu-wa nganyangwu-wa nawarrka Lebinuwa,

44-45 akwa k-ambilya yakwujina enuwa-manja aduwaya-wiya. Eneja kembirra ambaka-murra arija-langwa kini-yakuwabijiyama nawena ebina ningki-yama-mulangwa nungkuwa akwa kinu-werrikuwarruwalyadinama arakba nakina. Akini-yada ngawa ka-larrkiyama ningena wurrukwala nungkuwa-wa biya kabu-lawurrakajinama yangkwurrangwa. Naramanja a-likama nungkuwa engku-wa, dukwa kinalakina-kiya yikinijungweyinama muwilyaba-manja ngawa marringa. Biya kembirra nara kinalekbina kinenungkwarba-kiya nganyangwa," yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.

46 Kembirra yingi-likena dakina neningiyadikba-wa Ajiku-wa. Yingiyama, "Wurrumurndakenena warningiyelakwa wurridarringka nenumanguma Yijawa ena-langwi-yada wurradidingiyena nare-ka warna ngakwurra-langwa warnumamalya, umba WarningiYida wurridarringka wurrakina. Nganja ning-erriburandiname-ka wurrakina-langwa. Umba kenu-mena-manja enejukwaba Jekaba wurramukwiyadakena ngawa wurridarringka ena-langwi-yada, kembirra amiyambena eningaba nganyangwa?" yingi-yama dakina Ribeka Ajiku-wa-da.

28

1 Eneja kembirra neniyuwangkwa Ajika nen-ardijuwa Jekaba akwa ni-yama, "Ngeniyerriya, nara a-manguma DadingiKenina didarringka nungkwa-langwi-yada dadingiyena.

2 Umba likaja kembirra akinu-wa emikirra angalya Mejubudamiya nungkwa-langwu-wa nanganjaminjena Beduwela. Biya kingamena duwilyaba dadiyara dadingakwujina, dibina Lebina-langwa dadiyawenikba nebena-langwa.

3 Eni-yamina eningaba nungkuwa-manja eneja Neningikarrawara nibina ningbuda-dangwa. Akwa eni-yamina eningaba nungkwalangwa-manja dadingiyena ngalajukwaba. Akwa kembirra eniyamina kenu-kwuna nungkuwa-wa wurrababurna wurriyukwayuwa,

kajungwa ningkumirarringbi-yada ningkakina wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba.

4 Eni-yamina eningaba nungkuwa-manja akwa ngarningka numirena-murriya-manja warnikinikaduwa-manja wuburra laka adinuba-wiya ni-yamama nakina Aburiyama-manja. Umba ki-lyingina ningkakina enena angalya ebina nenu-kwamurra Neningikarrawara adinuba-wiya Aburiyama-manja. Ki-lyingina nungkwa-langwi-yada enena angalya ebina-manja ningk-arumidinu-murrumanja akwa ningk-ambilya-murrumanja aduwaba ningkakina-da," ni-yama Ajika nakina Jekabu-wa-da.

5 Biya kembirra Ajika neni-larrka arakba nakina Jekaba engku-wa anger-riba Mejubudamiya-wa n-ambilyu-murruwa nebenikba Lebina. Nakine-ka Lebina nenikuwenikba Beduwela-langwa. Umba eneja Beduwela NeningArama nenumamalya nakina. Umba Lebina ngarningka nar-rkuwadikba nakina Ribeka-langwa. Umba ngalaja Ribeka dirndarringba Jekaba-langwa iya Yijawa-langwa dakina-da.

Yijawa nanga-mangu-mulangwa ngarningka dadiyara dadingiyenikbi-yada

6 Eneja kembirra nakine-ka Yijawa n-engkirrika nakina ni-yengbinu-mulangwa Ajika ebina eningilyamarmba ayakwa eningaba Jekabu-wa akwa neni-larrka-mulangwa nakina Jekaba engku-wa Mejubudamiya-wa, kajungwa nenik-aburangki-yada yakwujina duwilyaba dadiyara ena-langwi-yada dadingiyenikba. Akwa neningma ngarningka Ajika-langwa ayakwa ebina nenu-maka-mulangwa Jekabu-wa ni-yengbinu-mulangwa nakina ena-langwa eningaba ayakwa. Eneja ni-yamama nakina, "Nare-ka a-manguma DadingiKenina dadiyara nungkwa-langwi-yada dadingiyena," ni-yamama neniyuwangkwa Ajika Jekabu-wa-da.

7 Akwa Yijawa neningma ngarningka nakina Jekaba nenumin-engkirrikenuma nungwenikba-wa akwa dirndenikba-wa akwa ni-likenuma arakba nakina engku-wa Mejubudamiya-wa.

8 Kembirra yadikina Yijawa ni-lyangkumakajungwunuma nungwenikba nara kenumini-ngayindanga wurridarringka WarningiKenina.

9 Kembirra ni-likenuma arakba Yijawa nakina Yijumeyilu-wa kajungwa kininga-meni-yada nakina duwilyaba dadiyara ena-langwa-langwa ngawa warnumamalya ena-langwi-yada dadingiyenikba. Umba eneja Yijumeyila nakina nenikuwenikba Aburiyama-langwa. Kembirra nanga-manguma Yijawa Yijumeyila-langwa dadiyawenikba ena-langwi-yada dadingiyenikba. Dadimikirra dakina Mayalada umba narrkuwadikba Nubeyada nenimikirra nakina.

Jekaba ni-lyangburarrkinu-mulangwa akwulyangburarrka Bedela-manja

10 Eneja kembirra nakina Jekaba ni-lalikama akina angalya Biyajiba kajungwa neniki-liki-yada nakina Yerenu-wa. Kembirra ni-likena arakba nakina.

11 Ni-likena ngawa nakina bi...ya num-awiyebu-manja mamawura nu-ngwanja arakba akwa ni-ngekburaka ena-langwa angalya meningalyarrngwalyilyi-yada marringa. Biya nu-kwunumurrkwulinga marringi-yada umba ni-lyangkilyangkirakajungwa angwarnda-murra. Biya nu-mungkwulinga.

12 Kembirra ni-lyangburarrkina arakba akwulyangburarrka. Enena
kembirra akwulyangburarrka ena-langwa. Ni-rringkama yakina yer-
rerra yilingajirra nu-wurdanguma ajiringka-langwa karrawaru-wa yanda-
langwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Kembirra aburraja wur-
rukwala warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa na-wurdanguma
na-dirrirndumurra yakina-manja yerrerra.
13 Kembirra eneja Yaweya n-arjeyumurra akwudangwa Jekaba-
manja. Biya ni-yama enuwa-wa, “Ngayuwe-ka ningena Yaweya,
Ningeningikarrawara Aburiyama-langwa akwa ngawa Ajika-langwa,”
ni-yama. “Yiba-kwunama ngayuwa enena angalya ebina-manja ningku-
kwunumurrkwulu-murrumanja ningkakina nungkwa-langwi-yada akwa
numirena-murriya warnikinikaduwi-yada,” ni-yama Yaweya Jekabu-wa.
14 “Wurrakine-ka numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-
langwa kuw-ababurnadinama wuburra laka ajiringka eyukwayuwa
ababurna akina. Karri-lyinginama wurrakina enena angalya akwa
karr-arumurrkinama akina angerriba iya angerriba aburra-langwi-yada
angalya. Ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba wurruwurrakwulyumida-
manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya
wuburra laka ningi-yaminama eningaba aduwaba nungkuwa-manja akwa
ambaka numirena-murriya-manja.
15 K-ambilyame-ka ngayuwa akwudangwa nungkuwa-manja akwa yiba-
ngwurenama ningkakina ababurna-manja angalya k-ambilya-murrumanja
nungkuwa. Kembirra arija-langwa yiba-lawurrakajinama ngayuwa
ningkakina ambaka ngarningka enenu-wa angalya. Nare-ka ngayuwa
a-lalikama nungkuwa umba ki-jerrukwunama ababurna-langwa yirra-
makama arakba ngayuwa nungkuwa-manja,” ni-yama Yaweya Jekabu-wa-
da.
16 Kembirra nu-mirajanga arakba eneja Jekaba akwa ni-
lyelyimbukwajungwuna nakina. Ni-yama, “Yaweya naka yelakwa enena-
manja angalya ningeningbala-na!” ni-yama.
17 Biya n-akbar•da akwa ni-yama, “Enene-ka angalya angkak-
bar•duwar•da amarngilyarra! Neningikarrawara-langwa-bina ena angalya
dukwa-da. Enena-bina na-ngwurrkbalinama akawiyuwiyeba karrawaru-
wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya-da,” ni-yama nakina-da.
18 Biya kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura
Jekaba nu-mirajanga nakina akwa nu-manga angwarnda ebina nu-
mingekirakirakajungwunuma aringka-manja akwa n-arjiyajuwa akina
yakwujina kajungwa wurrukwala warnumamalya warningmi-yada
Yaweya n-abilyerrikajungwunuma nakina yakwujina. Kembirra ni-jiraba
amalyirra aliba akina-manja angwarnda kajungwa Neningikarrawara-
langwi-yada akina arakba.
19 Biya ni-yengbijuwama angalya Bedela, mena akina ekirra Bedela
ne-yaminama “alikira Neningikarrawara-langwa.” Akena ngalaja an-
galya aminababurna alikira iya warnumamalya ebina akwudangwa nuw-
ambilyumurra akina emikirra adinuba-wiya Luja.
20 Biya kembirra nakina Jekaba ni-yarrkakumarna ayakwa Yaweya-
langwa. Ni-yama enuwa-wa, “K-ambilya-manja ningkakina ngayuwa-
manja akwudangwa akwa yiku-ngwurena-manja lukwakwa ningkakina
akwa yiku-kwuna-manja aninga-murriya akwa dumbala-murriya
ngayuwa-wa,
21 biya ki-lawurradina-manja ngayuwa nungwarrka-langwu-wa
angalya ningingkinyungwurra, kembirra nungkuwa Yaweya nganyangwa
Ningkeningikarrawara ningkakina-da,” ni-yama Jekaba nakina Yaweyu-
wa.

22 Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, “Enene-ka angwarnda yelakwa
ning-arjiyajuwama ngayuwa aduwaba kajungwa ki-yakuwerribikini-yada
ngayuwa nungkuwa-wa. Kembirra enena-manja-bina angalya aburraja
warnumamalya kabi-yangmarngkwajini-yada wurrakina nungkuwa-wa.
Umba yiku-kwuna-manja ningkakina ememberrkwa bulukwa ngayuwa-
wa kembirra ki-lawurrakajinama ngayuwa awilyaba nungkuwa-wa yiba-
kwunama. Akwa yiku-kwuna-manja nungkuwa eningerribirra emember-
rkwa ngayuwa-wa, kembirra ki-lawurrakajini-yada ngayuwa awilyaba-ma
ngawa nungkuwa-wa. Ki-yaminjaminama ngawa arngkababurna-langwa
ngayuwa-da,” ni-yama Jekaba nakina Yaweyu-wa-da.

29

Ni-yar•dangu-mulangwa Jekaba Lebina-langwa-manja angalya

1 Biya kembirra Jekaba nu-warumajungwa akwa nu-makirukbijangajuwa
angalya akwa ni-likena alyengmu-wa. N-alilikenu...wa.

2-3 Biya akwudangwa arakba nebenikba-langwa angalya. Biya
neningbala-wiya emedirra akungwa adirrariyaba n-akburranga
nakina erriberriba-manja ngawa. Aburraja wurruminakina angalya
warnikakukwurrajungwa jiba warnumamalya narru-wilyuwilyakama
aburra-langwa jiba yenjerrikina akungwa-wa. Mababurna-langwa
meningilarruwura mamawura narru-wilyuwilyakama amurndakakina
akinu-wa emedirra akungwa akena namin-akwurrajeyinuma wurrakina.
Narruwurra-murndukwama ababurna-langwa jiba adinuba-wiya
biya kembirra arija-langwa narri-rnjirrkwajuwama adirrungwarna
angwarnda ebina na-didanguma edirra. Biya narr-akarrngarnuma
akungwa, narri-lyangburrukwajuwama akungwa amurndakakina
angarumungkwa angwarnda ebina nuw-ambilyuma akwudangwa akwa
narri-bekajuwama amurndakibina jiba. Kembirra ne-bekeyinu-mulangwa
jiba akungwa narruwurraki-didanguma emedirra arakba ebina-murra
angwarnda. Ne-yaminjamama wurruminakina angalya warnumamalya
warningangkawura wurrakina.

Ni-yar•du-manja arakba nakina Jekaba yakwujina emedirra-manja
akungwa ngalaja jiba akwudangwa nuw-angmungmakayanguma akina.
Awurrakabiyakarbiya jiba amurndakakina akena na-didijungwunuma
ambaka emedirra akungwa.

4 Kembirra Jekaba ni-yama nakina wurrukwalu-wa warnikakukwurra-
jungwa jiba, “Ngamba-langwa karna?” ni-yama.

“Yerena-langwa,” aburraja ne-yama.

5 “Karningma Lebina numirenikba Neyawa-langwa?” ni-yama eneja
Jekaba.

Ne-yama aburraja, “Yawu.”

6 “Neningaba nakina?” ni-yama enamba-langwa.

“Neningaba,” aburraja ne-yama. “Kwuja! Dubukwaya dadiyawenikba
Rejila, dibina ying-akwurrajinama jiba ena-langwa. Yingu-wilyakinama
jiba akungwa-wa,” ne-yama.

7 Ni-yama eneja Jekaba aburruwa-wa, “Maruma ambaka mamawura,
kembirra nara ambaka karna awiyebajuma jiba nungkwurra-langwa
arrawu-wa. Mena-burra nara e-bekajuma jiba akwa a-lawurrakajuma
ngarningka amardu-wa?” ni-yama.

8 Aburraja ne-yama, “Nara. Yirr-ambilyama ambaka yirr-embirrarinama
akwalu-wa jiba. Nara yarna a-rnjirrkwajuma angwarnda yanda-langwa

kamurndaki-yar•diyama ababurna-langwa jiba. Kamurndaki-yar•diya-manja kembirra akina, yiki-rnjirrkwajinama yarna angaba angwarnda, akwa yiki-bekajinama jiba akungwa-da," ne-yama.

9 Na-lyelyimbukweyinu-wiya ngawa Jekaba akwa wurrumurndakakina warnumamalya, ngalaja Rejila yingi-yar•da yakwujina yingu-wilyakama jiba nungwadikba-langwa.

10 Umba nanga-rringka-manja eneja nakina Jekaba Rejila akwa nebenikba-langwa jiba, ni-likena nakina emedirra-wa akungwa. Ni-rnjirrkwaja ebina angwarnda akwa ni-bekajuwa akungwa amurndakakina jiba.

11 Biya nanga-lawurangka Rejila akwa nu-ngwadina angwada niyekirrerra-baba nakina.

12 Ni-yama ngaluwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena nungwena-langwa ningaburrenikba. Dirndirrka Ribeka nganyangwa," ni-yama.

Kembirra ngalaja Rejila ying-angkarra yingi-lawurrada angalyu-wa akwa yinginu-maka nungwadikba Lebinu-wa.

13 N-engkirrika-manja eneja nakina Lebina ayakwa naburrenikba-langwa Jekaba-langwa, n-angkarrina nakina akwa nenu-kwurukwa naburrenikba-wa. Nen-akburranga-manja nen-engkarrnga neni-lawurangka akwa nenu-wilyaka angalyu-wa, nen-awiyebajuwa alikira-wa. Kembirra eneja nakina Jekaba nenu-maka Lebinu-wa amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa akina.

14 Ni-yama eneja Lebina, "Yawe-ka, ningkena nganyangwa ningkenumamalya-da," ni-yama. Kembirra eneja Jekaba n-ambilyuma nakina yakwujina yuwilyaba yimawura-da.

Jekaba nenilirraku-mangu-mulangwa Liya akwa Rejila

Bi...ya ni-jerridu-manja yimawura,

15 eneja nakina Lebina ni-yama Jekabu-wa, "Nare-ka aminu-war•duma ningkakina erribirra warka nganyangwa, nganyangwa-baba ningkabur-raka. Amiyambena kembirra angwarnda yiba-kwunama?" ni-yama.

16 Umba Lebina-langwa wurringambilyuma wurradingabulena, duwilyaba daruma-dangwa dadimikirra Liya umba duwilyaba diyukwujiya dadimikirra Rejila dakina.

17 Dakine-ka Liya meningaba menba ngala-langwa umba ngalaja Rejila dadingaba dadumebinga. Dukwulyubene-ka dakina-da.

18 Eneja nakine-ka Jekaba ni-lyelyingminuma Rejila, nanga-ngayindanguma. Kembirra ni-yama Lebinu-wa, "Yibaminu-war•denama ngayuwa warka nungkwa-langwa mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura, kemba yiku-kwuna Rejila nganyangwi-yada dadingiyarrka," ni-yama.

19 Eneja ni-yama Lebina, "Nara wurrukwala-manja a-ngayinduma a-kwama dakina umba nungkuwa-manja yiba-kwunama. Eningaba akina. Ambilya kembirra ngayuwa-manja," ni-yama.

20 Eneja kembirra Jekaba n-ambilyuma nakina nu-war•danguma warka yakwujina Lebina-manja.

N-ambambilyu...wa. Mamangbale-ka mambilyuma mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra nu-war•duwar•dangumurra nakina kajungwa kininga-meni-yada Rejila dadingiyenikbi-yada. Nu-war•duwar•danga ngawu...wa, akena arngkidarrba ni-lyangkiyama nakina mena nanga-ngayindangu-mubabe-ka angwurra dakina Rejila-da.

21 Biya kembirra arakba Jekaba nenu-makama ayakwa Lebina-manja akwa ni-yama, "Mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura

numi-jerriduma akwa ni-jerriduma arakba," ni-yama. "Yu-kwune-ka dadiyawena nungkwa-langwa," ni-yama.

22 Kembirra ababurna aninga ni-larrngkwaburranga eneja nakina Lebina akwa warnumamalya nenu-murndukwama warnik-alyubari-yada aninga enuwa-manja. Aburraja nawurraki-likena kembirra enuwa-wa aninga-wa wurrakina.

23 Akena makini-yada ngawa meningalyarrngwalyilya marringa eneja Lebina nara kininga-lyilyanga Rejila Jekabu-wa umba nanga-lyilyanga nakina ena-langwa dadiyawenikba dumilyengma Liya-da. Kembirra aburnaja arakba Jekaba akwa Liya nenu-mungkwula wunalakina-da.

24 Kembirra eneja nakina Lebina nanga-kwama dadikuminuwar•duwar•da didarringka ena-langwa dadimikirra Jilba dadiyawenikba-wa Liya-wa kajungwa kingingaminu-war•deni-yada warka ngala-langwa.

25 Akena neningbale-ka Jekaba Liya-manja nu-mungkwuluma alyarrngwalyilya umba mingka-manja kembirra neningma arakba. Kembirra ni-likena Lebinu-wa. Ni-yama, "Ningki-yamarrkamurra-burra ngayuwa-manja?" ni-yama. "Ningu-war•danguma aruma warka kajungwa kinga-mangi-yada Rejila akena yi-kadikama ngayuwa ningkakina-da," ni-yama nakina Jekaba.

26 Eneja ni-yama Lebina, "Nara ambaka a-kwama ngayuwa diyukwujiya-dangwa Rejila umba daruma-dangwa adinuba-wiya Liya nungkwa-langwa arakba mena yirri-yaminjaminama yarna yarnumamalya yirra-langwa-manja angalya.

27 Ambaka embirrarina-langwa. Mamangbala mambilyuma mamawura yikingi-yakeyinama Liya-manja kuw-ambilya-manja warna warnumamalya ngakwurra-langwa yelakwa ngakwurruwa. Yikuminu-war•dena-manja ningkakina warka ambaka mamangbala mambilyuma ngarningka mamarika iya yinungkwura, kembirra arija-langwa yiba-kwunama daka Rejila nungkuwa-wa," ni-yama Lebina.

28 Eneja Jekaba ni-lyangkuwama nakina. Biya neni-yakeyina arakba ngar-ningka wunalakina Jekaba iya Liya mamangbala mambilyuma mamawura.

Bi...ya kembirra arija-langwa eneja nakina Lebina nenu-kwa arakba Re-jila Jekabu-wa dadingiyenikbi-yada.

29 Akwa nanga-kwama nakina dadikuminuwar•duwar•da didarringka ena-langwa dadimikirra Bilya dadiyawenikba-wa Rejilu-wa kajungwa kingingaminu-war•deni-yada warka ngala-langwa.

30 Kembirra aburnaja arakba Jekaba akwa Rejila nenu-mungkwula wunalakina. Umba Jekaba ni-lyelyingminuma Liya-manja yandiyanda umba Rejila-manja ni-lyelyingminuma angwurre-ka nakina-da. Biya nenuminu-war•duwar•danguma ngarningka Lebina-langwa warka ma-mangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura arakba-da.

Jekaba-langwa-langwa wurriyukwayuwa

31 Eneja nakina Yaweya neni-rringka nakine-ka Jekaba ni-lyelyingminuma Rejila angwurra, kembirra nanga-kwama wurriyuk-wayuwa Liya-manja umba ngalaja Rejila dadingarijira-ma ambaka duburubura ngawa ying-ambilyuma.

32 Umba ngalaja Liya yingu-mambakinuma wurrangariya ngala-langwi-yada. Biya kembirra yingin-arrangba niyukwujiya. Yingi-yama, "Yaweya ni-rringkama arakba awerrikawarriya nganyangwa. Kembirra neningi-yarrka kini-lyelyingminama ngayuwa arakba-da," yingi-yama. Aminakina-langwa Liya yingini-yengbijuwama Rubina nenimikirra, mena akina ekirra Rubina ne-yaminama "kwuja, naka nenungkwarba."

33 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra yingin-arrangba niyukwujiya ngarningka naburradikba. Yingi-yama, “Yaweya nginu-kwama naka naburraka, mena n-engkirrikenu-mubaba nakina nara ngayuwa-manja a-lyelyingmama neningiyarrka,” yingi-yama. Biya aminakina-langwa Liya yingini-yengbijuwama Jimiyina nenimikirra, mena akina ekirra Jimiyina ne-yaminama “nibina n-engkirrikama.”

34 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra arakba ngarningka yingin-arrangba niyukwujiya naburradikba. Yingi-yama, “Arakba wurrabiyakarbiya wurriyukwayuwa warnungkwarba ningenumin-arrangbama neningiyarrka,” yingi-yama. “Nara kembirra nakina a-larrkama ngayuwa engku-wa umba ngayuwa-manja ngawa angwurra kini-lyinginama,” yingi-yama Liya. Kembirra aminakina-langwa yingini-yengbijuwama Libaya nenimikirra, mena akina ekirra Libaya ne-yaminama “nanga-lyinginama.”

35 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra yingin-arrangba ngarningka niyukwujiya naburradikba. Yingi-yama, “Enena-manja arakba kini-yangmarngkwajinama ngayuwa Yaweyu-wa,” yingi-yama. Kembirra aminakina-langwa Liya yingini-yengbijuwama Juda nenimikirra, mena akina ekirra Juda ne-yaminama “kini-yangmarngkwajinama.” Biya kembirra nara arakba karring-arrangba wurriyukwayuwa Liya dakina-da.

30

1 Nare-ka wurribina wurriyukwayuwa Rejila-langwa, umba duburubura ngawa ying-ambilyumurra dakina. Kembirra yingi-yakwujaminuma dakina diyabadikba-wa Liya-wa. Biya kembirra yingi-yama dakina Jekabu-wa, “Nara-manja nungkuwa a-kwama wurriyukwayuwa ngayuwa-wa kembirra ki-jungwunama,” yingi-yama.

2 Kembirra eneja Jekaba n-awinyambade-ka nakina ngaluwa-wa. Ni-yama, “Neningikarraware-ka nakina-bina-baba-da ngini-lyangmurukwuna-mubaba ningkakina, kembirra nara ningkena arrangbama wurrangariya-da. Nare-ka ngayuwa ningena Ningeningikarrawara,” ni-yama Jekaba.

3 Ngalamba-langwa yingi-yama Rejila dakina, “Daka Bilya dadikuminuwar•duwar•da nganyangwa. Yikingu-mungkwula kirringalakina, kajungwa wurriyukwayuwa kangumin-arrangbini-yada nganyangwa. Kemba wurrababurna wurriyukwayuwa naburraka-murriya akwa nenikabijarrka-murriya nganyangwa,” yingi-yama Rejila.

4 Kembirra yinginu-kwa Bilya Jekabu-wa ena-langwi-yada dadingiyenikba. Eneja kembirra nu-mungkwuluma ngaluwa-manja nakina Jekaba.

5 Kembirra arakba ngalaja Bilya dakina yingu-mambakinuma wurrangariya. Kembirra yinginumin-arrangba arakba dakina nenikuwenikba Jekaba-langwa.

6 Ngalaja yingi-yama Rejila, “Neningikarraware-ka nakina ni-lyangkuwerribikajungwunuma yalakena-kiya-langwa yenumamalya-kiya akwa nginu-werrungwur•denama ningena-da. N-engkirrikenume-ka nganyangwa ayakwa ebina ningi-yengbinuma ningeni-yengkilabenuma, biya nginu-kwama kembirra naburraka-da,” yingi-yama dakina. Yadikina kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Dena, mena akina ekirra Dena ne-yaminama “ni-lyangkuwerribikajungwunuma.”

7 Kembirra ngalaja dakina Bilya yingu-mambakinuma ngarningka wurrangariya. Kembirra yinginumin-arrangba arakba dakina nenikuwenikba Jekaba-langwa.
8 Yingi-yama ngalaja Rejila, “Yirringuwa yirringi-kuwurriyinuma diyabarrka akena ngayuwa angwurra ningarrubuda.” Biya nenimikirra yingini-yengbijuwama Rejila Nabudali, mena akina ekirra Nabudali ne-yaminama “yirringi-kuwurriyinuma.”
9 Ngalaja Liya dadingma arakba nari-yada arrangbama wurrangariya biya yinginu-kwama Jilba dadikuminuwar•duwar•da ngala-langwa Jekabu-wa ena-langwi-yada didarringka.
10 Kembirra yinginumin-arrangba ngalaja Jilba nenikuwenikba Jekaba-langwa.
11 Yingi-yama ngalaja Liya, “Eningaba na-ngekburakajungwuma nganyangwa,” yingi-yama. Yadikina yingini-yengbijuwama Keda nenimikirra, mena akina ekirra Keda ne-yaminama “eningaba na-ngekburakajungwuma.”
12 Kembirra nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Jekaba-langwa yinginumin-arrangba ngalaja dakina Jilba.
13 Yingi-yama ngalaja Liya, “Ningu-werrikilyelyingminama ningena ngayuwa. Aburraja wurridarringke-ka ke-yaminama wurrakina, ‘Diyekirrerra daka didarringka-da,’ ke-yaminama ngayuwa-langwa-da.” Yadikina yingini-yengbijuwama Ajera nenimikirra, mena akina ekirra Ajera ne-yaminama “akwiyekirrerra.”
14 Kembirra narruwurra-murndukwa-manja wurruminakina angalya warnumamalya amarda aninga-ma ebina narri-lungkuwabijuwa-mulangwa wurrakina, akini-yada ngawa eneja nakina Rubina num-akburranga nakina mamaninga memikirra mendireka yakwujina na-war•duwar•dangu-murrumanja. Numa-manga mukwala biya numa-wilyaka makina dirndenikba-wa Liya-wa. Akena ngalaja Rejila yingi-yama dakina Liya-wa, “Yu-kwa-langwa nganja mukwala mendireka num-akburrangarnuma naburrena,” yingi-yama.
15 Ngalaja yingi-yama Liya, “Yiminu-wilyakama arakba nakina nganyangwa neningiyarrka-na! Umba dukwa yibaminu-wilyakinama kemba ngalajukwaba mendireka naburraka-langwa dukwa-da?” yingi-yama.
Umba ngalaja yingi-yama Rejila, “Yiku-kwa-manja ngayuwa-wa mukwala mendireka, kembirra ningkakina yikinu-mungkwulama kinalakina yakwa-langwa neningiyarrka memema-manja marringa,” yingi-yama. Akina-manje-ka angalya na-lyangkiyamama wurruminakina angalya kuwalyubarina-manja wurridarringka makina mamaninga mendireka kembirra ka-mambakinama wurrakina wurrangariya.
16 Num-awiyebu-manja mamawura, ni-lawurradu-manja angaluba Jekaba na-lungkuwarrinu-mulangwa ebina amarda amaninga, ngalaja Liya yinginuminu-wengkarrngarna yingi-likena. Kembirra yingi-yama enuwa-wa, “Yaku-mungkwulama yakuwa, yaki-yakeyinama aduwaba,” yingi-yama. “Ngayuwa ninginga-kwama mukwala mendireka Rejilu-wa aduwaba. Kembirra mendireka-murra ningu-beyindanguma nungkuwa ningkakina-da,” yingi-yama Liya Jekabu-wa-da. Kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa nenu-mungkwula arakba aburnuwa Liya akwa Jekaba wunalakina-da.
17 Eneja nakine-ka Neningikarrawara nangamin-engkirrikenuma ayakwa Liya-langwa yingini-yengkilabenuma ebina. Biya kembirra arakba yingu-mambakinuma wurrangariya. Biya arakba Jekaba-langwa

nenikuwenikba ngarningka yingin-arrangba dakina Liya. Wurrumangbala warnungkwarba arakba ngala-langwa warijira.

18 Yingi-yama, “Ngayuwa-manje-ka Neningikarrawara nu-marngkirradinuma arakba mena dadikuminuwar•duwar•da nganyangwa ningenu-kwa-mubaba neningiyarrku-wa,” yingi-yama Liya. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama dakina Yijakara, mena akina ekirra Yijakara ne-yaminama “ningu-beyindanguma nakina.”

19 Biya kembirra arakba ngarningka yingu-mambakinuma Liya wurrangariya. Kembirra yinginumin-arrangba niyukwujiya Jekaba-langwa. Wurrumangbala wurruwilyaba wurrabuburrada ngala-langwa arakba.

20 Yingi-yama, “Neningikarraware-ka nginu-kwama naka niyukwujiya neningilarrngekburna. Kembirra kenu-werrungwur•denama ngayuwa neningiyarrka, mena wurrumangbala wurruwilyaba warninikuwena ningenumin-arrangbama arakba ngayuwa,” yingi-yama. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Jebulina, mena akina ekirra Jebulina ne-yaminama “nginu-werrungwur•danguma.”

21 Bi...ya ambaka-murra nang-arrangbama Liya daburradikba biya nanga-yengbijuwama Dayina dadimikirra.

22 Umba eneja nakine-ka Neningikarrawara nara kini-yakuwabija Rejila umba ni-yakuwerribikama ngaluwa-wa akwa ebinu-wa ayakwa yingu-buriyama-murruwa dakina, akwa nanga-kwama wurrangariya ngaluwa-wa.

23 Ngalaja arakba Rejila yingu-mambakinuma ngalajukwaba wurrangariya. Kembirra yingin-arrangba naburradikba. Yingi-yama, “Ningi-yeliyangume-ka ningena akena nara arakba ngi-yeliyuma ngayuwa aduwaba mena Neningikarrawara-baba nginu-kwama naka nangariya nganyangwa.

24 Dukwa Yaweya kenu-kwunama ngayuwa naburraka ngarningka nuwilyaba dukwa-da,” yingi-yama dakina Rejila. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Jawijiba, mena akina ekirra Jawijiba ne-yaminama “nuwilyaba ngarningka kenu-kwunama.”

Jekaba-langwa-langwa jiba iya nenukwuda

25 Ni-rukwularru-mulangwa nangariya Jawijiba eneja kembirra nakina Jekaba ni-yama Lebinu-wa, “Ngi-likaja arakba yi-larrkiya,” ni-yama, “ka-jungwa ki-lawurradini-yada arakba ngayuwa nganyangwu-wa angalya.

26 Ningu-war•danguma warka nungkwa-langwa, kemba yiku-kwuna dadingiyarrka-murriya akwa nganyangwa wurriyukwayuwa yiki-likaji-yada yirrababurna-langwa. Arume-ka warka yirraminu-war•danguma ningkeningme-ka,” ni-yama.

27 Eneja Lebina ni-yama, “Yirra-ngayindenama nungkuwa k-ambilyama. Ning-aburangkama ngayuwa, kembirra ning-eningmidinume-ka Yaweya ni-yamama eningaba ngayuwa-manja mena nungkuwa ningk-ambilyuma yelakwa ngayuwa-manja.

28 Yiminu-war•dangu-mulangwa warka nganyangwa, kembirra wi-yengbijina arakba angwarnda kajungwa yiba-kwuni-yada. Ambarrngarna angwarnda ningki-ngayindena nungkuwa?” ni-yama.

29 Eneja Jekaba ni-yama, “Ningkakakiruma ngayuwa alyangmanduk-wuna warka yirraminu-war•danguma nungkwa-langwa. Yirramin-akwurrajuwama jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa ambaka-langwa.

30 Nara-wiya ki-likena ngayuwa yangkwurrangwa nungkuwa-wa ambawura jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa umba aduwaba ababurna

arakba. Eneja Yaweya ni-yamama eningaba nungkuwa-manja ababurna-manja angalya nungkwa-langwa-manja ningi-likenu-murrumanja ngayuwa. Umba aduwaba-langwa ngayuwa ningi-ngayindenama ku-war•denama nganyangwa warka," ni-yama Jekaba.

31-33 "Kemba amiyambena ngayuwa yiba-kwunama nungkuwa-wa?" eneja ni-yama Lebina.

Ni-yama Jekaba, "Nare-ka ningena a-ngayinduma angwarnda. Ngi-likajama ningena ngayuwa biya ku-menama eyukwayuwa jiba amurndakibina amurrumurrijungwa akwa ngarningka ku-menama eyukwayuwa nenukwuda akuminjiminjidadijungwa. Amurndakakina ku-wilyakinama, umba nara akwala. Aduwaba-langwa k-eningmidinama ningkakina ningilyangmandukwuna-murrikba ngayuwa. K-andiya-manja ningkakina akwa ki-rringkina-manja nganyangwa nenukwuda eningakuminjiminjidadijungwa-ma akwa jiba eningumurrijungwa-ma, kembirra ningkeningma ningkakina k-angmadama amurndakakina. Ki-lyangkuwamina-manja ningkakina ki-yamina-manja, 'Eningaba akina,' kembirra ngayuwa k-akwurrajinama ngawa jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa," ni-yama Jekaba Lebinu-wa.

34 "Yawa," eneja ni-yama Lebina. "Akina-bina eningaba-da."

35 Akena makini-yada ngawa mamawura Lebina nu-manga enungk-warba nenukwuda akerrikirrikarrngajungwa akwa akuminjiminjidadi-jungwa akwa ngawa adarringka amurndakibina akuminjiminjidadijungwa akwa ngawa awarrngkukwulyadada akwala. Ngalajukwaba amurru-murrijungwa jiba nu-manguma nakina. Kembirra nenu-kwa nakina warninikuwenu-wa kajungwa karr-embirrajini-yada amurndakakina.

36 Biya Lebina-murriya neni-lalika arakba Jekaba wurrakina, narru-wilyakama jiba iya nenukwuda Lebina-langwa, biya engku-we-ka na-likenuma arakba. Bi...ya mabiyakarbiya-manja marringa narri-ngekburaka angalya aburra-langwa akwa yakwujina ngawa nuw-ambilyuma-da. Umba eneja akwala jiba iya nenukwuda n-embirrajuwama Jekaba nakina ngawa-da.

37 Biya kembirra Jekaba n-arndurrkwarrngarna amawarruwalya eka en-gkalya biya n-alkuwayijuwa akwala amakwulya kajungwa kini-rringkini-yada ebina arrawa-dangwa akwulyadada. Kembirra ni-rringka-manja nakina amurndakakina wuburra akerrikirrikarrngajungwa ne-yamama akina.

38-40 Biya nu-wilyakama nakina amurndakakina amawarruwalya eka emedirra-wa akungwa ni-bekajuwa-murruwa nakina amurndakibina jiba iya nenukwuda ena-langwa. Akwa n-arjiyajuwama amurndakakina amawarruwalya eka amurndakibina-manja angarumungkwa angwarnda eningakungwa arrawa, kajungwa ka-likaja-manja amurndakakina akungwa-wa, kembirra kuw-arndurrkwarjiyi-yada akina arrangmarra-langwa jiba-langwa-langwa akwa ngawa nenukwuda-langwa-langwa. Yakwujina ngawa n-akumarnuma Jekaba mena amurndakakina enungkwarba akwa adarringka na-rndirrkeyinuma yakwujina akungwa-manja. Kembirra na-rndirrkeyinu-manja akina, ngalaja amawarruwalya eka nuw-arndurrkwarjeyuma arrangmarra-langwa amurndakakina-langwa-langwa. Kembirra ngarningka ngalaja nuw-andiyinga amurndakakina enungkwarba akwa adarringka angerriba Lebina-langwu-wa jiba iya nenukwuda ebina amurrijungwu-wa akwa akerrikirrikarrngajungwu-wa, ebina nu-mangu-murruwa adinuba-wiya Lebina. Na-rndirrkeyinu-manja akina arrangmarra-langwa-langwa amawarruwalya eka, kembirra ambaka-murra angaringariya nuw-arrangbama akerrikirrikarrngajungwa akwa ngawa

akuminjiminjidadijungwa akina. Umba eneja eyukwayuwa angaringariya
eyebijeba n-akumarnuma nakina. Akwa ena-langwa jiba iya nenukwuda
ababurna-langwa n-akwurrajuwama nakina Jekaba awurrakawura-
ma awilyaba-manja angalya, umba amurndakibina Lebina-langwa n-
akwurrajuwama nakina eyebijeba ngawa engka-manja angalya-da.
41 Biya akini-yada ngawa na-rndirrkeyinu-manja jiba iya
nenukwuda ebina engmurra-murruwiya, n-akumarnuma Jekaba ebina
amawarruwalya eka arrangmarra-langwa amurndakakina-langwa-
langwa jiba iya nenukwuda kajungwa ka-rndirrkeyini-yada yakwujina
amawarruwalya-manja eka akina.
42 Akena nara kin-arndurrkwarjiyajuwa ebina amawarruwalya
eka yakwujina angarumungkwa-manja angwarnda eningakungwa
amurndakayuwaya-langwa ebina jiba iya nenukwuda. Yadikina adinuba
ngalaja Lebina-langwa jiba iya nenukwuda amurndakayuwaya-wiya akina
umba Jekaba-langwa engmingmurra-murruwiya akina-da.
43 Yadikina eneja Jekaba nakina arakba numinababurne-ka jiba iya
nenukwuda iya kamila iya dangki iya warnikuminuwar•duwar•da warnu-
mamalya nakina-da.

31

Jekaba ni-lyumadu-mulangwa Lebina-langwa

1 Bi...ya kembirra n-engkirrikama Jekaba ayakwa Lebina-
langwa warninikuwena nenumini-lyelyimbukweyinuma neni-
yarrumurnduwarnuma ena-langwa-langwa wurrakina. Ne-yama, “Jekabe-
ka nakina ni-larrngkuwilyakama ababurna-langwe-ka amurndakijika
ngakwurra-langwa-langwa nungwanyungwa. Numinababurne-ka
amurndakijika nakina aduwaba, umba nungwanyungwa-langwa adinuba-
wiya ababurna-langwa akina-da,” ne-yama.
2 Akwa ngarningka Jekaba neni-rringkama nakina Lebina nara kenu-
werrikumarrngbijuwa nibina ni-yaminjama-murrada adinuba-wiya.
3 Kembirra ni-yama eneja Yaweya enuwa-wa, “Jeyi! Lawurradina
nungwena-langwu-wa angalya akwa nungkwa-langwu-wa warnuma-
malya. Nganja nungkuwa-manja ki-likajama ngayuwa,” ni-yama.
4 Eneja kembirra Jekaba ni-larrka ayakwa wurringalakina-kiya-wa
wurringidarringka-kiya-wa Rejilu-wa akwa Liya-wa biya narringi-likena
akwa narringin-akburranga nakina ebina-manja angalya nuw-ambilyu-
murrumanja ena-langwa jiba iya nenukwuda-murriya.
5 Ni-yama Jekaba wurringalakina-kiya-wa, “Ngayuwa ningenu-
mumiringkama nungkwurringa-langwa nungwenungwa nara
kenu-werrikumarrngbijuwa wuburra adinuba-wiya nginu-
werrikumarrngbijuwa nakina. Akena eneja nungwarrka-langwa
Neningikarrawara ngayuwa-manja n-ambilyumurra nakina yanda-langwa
aduwaba akwa ngayuwa-manja n-ambilyama nakina ngawa.
6 Ningenuminu-war•dangume-ka ngayuwa eningaba warka
nungwenungwa-langwa nungkwurrunguwa kirringakakiruma-kiya,
7 akena eneja nginu-mungkwurrkabuwarrkama ngayuwa-manja. Kenu-
beyindangi-yada akena arngkumemberrkwa-murra nu-warrukwama
akina-da. Umba eneja Neningikarrawara neni-lyangmurukwama Lebina
akwa nara kembirra ken-arriyaka ngayuwa nakina-da.
8 Akwali-yada ni-yamama Lebina, ‘Amurndakibina nenukwuda
akuminjiminjidadijungwa yiba-kwunama nungkuwa-wa.’ Kembirra
ngalaja ababurna-langwa nenukwuda nuw-arrangbama angaringariya
akuminjiminjidadijungwa akina-da. Umba akwali-yada ni-yamama

nakina, ‘Akerrikirrikarrngajungwa nungkwa-langwa akina.’ Kembirra ngalaja ababurna-langwa nenukwuda nuw-arrangbama angaringariya akerrikirrikarrngajungwa akina-da.

9 Eneja Neningikarrawara nenuminu-wilyakama nenukwuda-murriya nungkwurringa-langwa-langwa nungwenungwa biya nginu-kwama ngayuwa-wa,” ni-yama Jekaba.

10 Biya ngarningka ni-yama, “Namurndaki-rndarrkeyinu-manja nenukwuda nganja ningi-lyangburarrkinuma ngayuwa akini-yada. Ningi-rringkama nenukwuda enungkwarba ebina na-rndirrkeyinuma adarringka-manja akerrikirrikarrngajungwa akwa akuminjiminjidadijungwa amurndakakina.

11 Eneja Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja ni-yengbinuma akwulyangburarrka-murra ngayuwa-wa. Ni-yama, ‘Wayi, Jekaba...wa!’ Nganja, ‘Miyambena?’ ningi-yama.

12 Eneja ni-yama, ‘Engkirraja enenu-wa ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa. Ni-yama nakina Neningikarrawara, Ababurna-langwa nenukwuda enungkwarba ebina na-rndirrkeyinama akerrikirrikarrn-gajungwa akwa akuminjiminjidadijungwa amurndakakina. Ngayuwa ningi-ngekburakinama akina mena ningeni-rringka-mubaba Lebina ni-yaminjamama nakina awurruwurrariya nungkuwa-manja-da, ni-yama.

13 Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningibina ningi-jadanguma nungkuwa-manja ningk-ambilyu-wiya ningkakina Bedela-manja. Akina-manja angalya Bedela, nungkwaja ningk-arjiyajuwama awilyaba-ma angwarnda biya ningki-jirabama amalyirra aliba-langwa akina-manja angwarnda kajungwa akwurdukwurdi-yada akina akwa ningki-yarrkakumarnuma ayakwa nganyangwi-yada yakwujina. Kembirra lawurradina arakba nungkwa-langwu-wa angalya ningki-rukwularru-murruwa, ni-yama Neningikarrawara nakina-da,’ ni-yama nginu-makama ngayuwa-wa nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa,” ni-yama nakina Jekaba wurringalakina-kiya-wa Rejilu-wa akwa ngawa Liya-wa.

14 Aburringaja kembirra wurringalakina wurringidarringka-kiya narringi-yama Jekabu-wa, “Kini-jungwa-manja yirringa-langwa nungwarrka nara arakba ebina yirringa-langwa yiku-mangbilyerrma yelakwa ena-langwa-manja angalya.

15 Eneja nakina ni-yaminama yirringalakena-kiya-manja wuburra laka kini-yaminama nakina wurrukwala-manja warnumamalya wurruminjirrkingka-manja. Arakba-wiya nungkuwa yirru-mangu-manja yirringuwa, nu-manguma nakina nungkwa-langwa angwarnda. Umba ni-jerrukwama arakba akina angwarnda ningkenu-kwama nungkuwa, nara ebina ena-langwa-da.

16 Ngalaja ababurna-langwa amurndakibina Neningikarrawara nenuminu-manguma nungwarrka-langwa yirringa-langwa arakba akina-da akwa yirringa-langwa-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Nungkwaja kembirra ki-yaminama ebina-langwiya Neningikarrawara nginu-maka-murrilangwiya-da,” narringi-yama wurringalakina.

17-18 Eneja kembirra arakba nuwurraki-larrngkwaburranga Jekaba ena-langwa amurndakijika kajungwa neniki-lawurradi-yada nakina nungwenikba-wa Keninu-wa. Neni-njawudanguma nakina kamila-langwa-manja mirirrba wurriyukwayuwa ena-langwa akwa ngawa dadingiyenikba-kiya aburringajukwaba. Numurndaki-larrka jiba iya nenukwuda nawurraki-lyengmanguma arakba akwa ngawa amurndakijika-murriya amurndakibina nu-manguma nakina akina-manja angalya Mejubudamiya.

19 Ebina-wiya eneja Lebina ni-likenuma ni-ngkarrngarnuma amangwur-
rajija jiba-langwa nakina. Kembirra nara-wiya nibina, ngalaja Rejila
ying-angmaduma nungwadikba-langwa akiringiringanda alawudawarra-
murra.
20 Eneja Jekaba nara kenu-maka Lebina-manja neniki-lika-langwa umba
nenu-mungkwurrkabuwarrkama nakina.
21 Numurndaku-manga ababurna-langwa ena-langwa-murruwiya biya
warenja-bawiya na-likena arakba enuwa akwa ena-langwa warnuma-
malya wurrakina-da. Na-likena bi...ya narri-yakuwarrukwama adalyuma
emikirra Yiburadija akwa na-likena engembu-wa Kiliyada angakarjiyinga-
wa angalya.

Neni-larrmangu-mulangwa Lebina Jekabu-wa

22 Bi...ya mabiyakarbiya marringa numu-likenuma. Aburraja kembirra
wurrukwala warnumamalya nenu-makama Lebina-manja ni-lyumadu-
mulangwa arakba nakina Jekaba.
23 Eneja nenu-wilyaka kembirra Lebina ena-langwa warnumamalya, biya
neni-larrmanguma arija-langwa Jekabu-wa. Neni-larrmanga nakina ma-
mangbala mambilyuma marringa yanda-langwa nen-akburranga nakina
Kiliyada-manja angakarjiyinga-manja angalya
24-25 n-akumarnu-murrumanja Jekaba angalya adinakba. Biya n-
akumarnuma Lebina angalya ena-langwa enejukwaba yakwujina enuwa
akwa ena-langwa warnumamalya. Biya makina-manja ngawa meningal-
yarrngwalyilya ni-lyangburarrkinuma Lebina akwulyangburarrka. Eneja
ni-likena Neningikarrawara akwulyangburarrka-murra enuwa-wa akwa
ni-yama, “Nara e-yengbuma awurruwurrariya ayakwa Jekabu-wa,” ni-
yama Neningikarrawara enuwa-wa-da.
26 Kembirra mingka-manja mamawura eneja nakina Lebina ni-likenuma
Jekabu-wa. Ni-yama, “Miyambena-burra yi-mungkwurrkabuwarrkama
ngayuwa akwa ningkarra-wilyakama dadiyawarrka-kiya, wuburra laka
awinyamba-manja karra-wilyakinama warnumamalya wurridarringka
wurrukwala-langwa wurrakina-da?
27 Miyambena-burra yi-mungkwurrkabuwarrkama akwa ningki-
lyumaduma? Nara yiku-maka ayakwa. Yiku-maka-manja, kembirra
yiba-larrkenuma ningkakina ningkiyekirrerra emeba-murra akwa
akumalyumalyangka-ma-da ningkakina-da.
28 Nare-ka ningena ka-lawurangka-langwa niyarrungwarrka-murriya
akwa dadiyawarrka-kiya lukwuniyawa-da, mena yi-lyangmurukwama
ningkakina-da. Akine-ka enubuwakida nungkwa-langwa waka.
29 Ki-ngayindena-manja ngayuwa ki-yamina-manja awurrariya
nungkuwa-manja, amandangwa kembirra ki-yaminama-da. Akena
alyarrngwalyilya eneja Neningikarrawara nungkwa-langwa-langwa
nungwena ni-yengbinuma ngayuwa-manja ayakwa akwulyangburarrka-
murra. Nginu-madumurrukwama nakina. Nginu-makama nari-yada
e-yengbuma awurrariya ayakwa nungkuwa-manja.
30 Ningeningma ngayuwa ningki-larrkuwerribikamurra
ningkeningangkawura ningkeniki-lawurrada-langwa nungkwa-langwu-
wa angalya. Aminakina-langwa ningki-lalikama nganyangwa angalya
akena ningk-angmadumurra akiringiringanda amalawudawarra
amurndakijika nganyangwa-na! Miyambena-burra yimin-angmaduma
akina nganyangwa?” ni-yama Lebina Jekabu-wa.
31 Eneja ni-yama Jekaba, “Ning-akbar•duma, mena ning-engkirrikenuma
ngayuwa yiku-murrakajuwa-mubaba wurringalakena nungkwa-langwa
dadiyawena-kiya.

32 Umba k-akburranga-manja nungkuwa amalawudawarra nungkwa-
langwa yelakwa yarnumamalya-manja kemba wurrakina warnumamalya
ka-jungwunama wurrakina-da. Andiya eningerribirra nungkwa-langwa
biya ku-wilyakina kembirra, kajungwa yakwa-langwa warnumamalya
kabu-rringkini-yada," ni-yama Jekaba. Akena neningbale-ka nakina dibina
dadingiyenikba Rejila ying-angmaduma amurndakibina akiringiringanda
amalawudawarra amurndakijika Lebina-langwa.
33 Eneja Lebina ni-likenuma Jekaba-langwu-wa kalikwa n-
aburangkeyinuma yakwujina adinuba-wiya nakina, biya Liya-langwa-
manja, biya Bilya-kiya-langwa-manja kalikwa, akena nara kin-
akburrangarna. Biya arija-langwa ni-likena Rejila-langwu-wa kalikwa.
34 Ebina-wiya ngalaja Rejila yingu-manguma akwa ying-akumarnuma
amurndakibina beka-manja mibina meningikamila-langwa-manja akwa
ying-angmakwulaluma karrawara makina-manja beka ngala-langwa-
manja kalikwa arrawa. Eneja kembirra Lebina n-aburangkama erribirra
yakwujina akena nara kin-akburrangarna.
35 Umba Rejila yingi-yama nungwadikba-wa, "Nara awinyambaduma
ngayuwa-wa, mena nara a-mirajanguma ngayuwa, mena merra-baba
aduwaba ningena," yingi-yama. Eneja Lebina n-abuburangkama ngawa
nakina-da akena nara amalawudawarra ena-langwa kin-akburrangarna-
da.
36 Eneja kembirra n-awinyambada arakba Jekaba. "Amiyambena-burra
awurrariya ningi-yamama ngayuwa? Amiyambena-burra ayakwa arumu-
ruma ningi-yarrkuwurranguma akwa yimin-aburangkama?
37 Ningk-aburangkama arakba nganyangwa-manja amurndakijika
ababurna-manja, kembirra amiyambena yelakwa ningk-akburrangarna
amurndakijika nungkwa-langwa? Yelakwa w-akuma akina kajungwa
nungkwa-langwa warnumamalya karri-rringkini-yada akina akwa
nganyangwa warnumamalya karri-rringkini-yada aburrajukwaba.
Kwureya yakabu-rringkinama yakuwa yalakena yimiyambena-murrikba
yeningaba, akwa yimiyambena-murrikba yuwurrariya, nungkuwa yinda
ngayuwa.
38 "Ning-ambambilyuma ngayuwa nungkuwa-manja nin-
geningangkawura mememberrkwa iya mememberrkwa mamarika iya
yinungkwura. Yirramin-akwurrajuwama jiba iya nenukwuda nungkwa-
langwa akwa nara ka-milyirrkilarrina eyukwayuwa akina. Nare-ka
ningena k-alyubarina awilyuwilyaba enungkwarba jiba nungkwa-langwa-
da.
39 Aba alyilyarra na-wardanguma amurndakibina jiba nungkwa-langwa
kembirra ngayuwa yirra-kwama akwala nganyangwa akina-da. Nara ku-
wilyaka akina nungkuwa-wa yiba-wilyakajuwa kajungwa ningkeningmi-
yada nara ngayuwa-baba umba alyilyarra-baba akina, nara ki-yaminjama.
Yi-makama ena ayakwa ngayuwa-manja. Ningki-yamama ningkakina,
'Kuw-angmada-manja wurrukwala jiba iya nenukwuda nganyangwa
waka meningilida umba waka meningalyarrngwalyilya, kembirra yiku-
kwunama ningkakina akwala nungkwa-langwa ngayuwa-wa-da,' ningki-
yamama ningkakina-da.
40 Kembirra arngkababurna-langwa nganja ning-ardadinume-ka
mardidarra ngayuwa meningilida umba alyarrngwalyilya ningu-
murndadinume-ka ngayuwa-da. Nara ku-mungkwula umba ningu-
mirakwulaluma ngawa-da.
41 "Ningi-yaminjamama ningeningangkawura ngawa ning-ambilyu-wiya
ngayuwa nungkuwa-manja. Mememberrkwa mabiyarbuwa mamarika
iya yinungkwura yirraminu-war•danguma kajungwa yiku-kwi-yada

dadiyawena-kiya. Kembirra arija-langwa mamangbala muwilyaba
mamarika iya yinungkwura ngarningka yirraminu-war•danguma
kajungwa yiku-kwi-yada jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa.
Akena nungkwaja yiminu-warrukwame-ka angwarnda nganyangwa
arngkumemberrkwa-murra.
42 Nara-maka Neningikarrawara ngayuwa-manja kin-ambilya kembirra
yiki-larrkenu-maka ningeningiyanda. Akena eneja Neningikarrawara
nibina nungwarrka-murriya-langwa, nibina Aburiyama-langwa iya
Ajika-langwa, ni-rringkama awerrikawarriya nganyangwa akwa
ngawa ni-rringkama warka nganyangwa. Biya alyarrngwalyilya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma nakina yakuwa-langwa-da," ni-yama
Jekaba Lebinu-wa nakina-da.

Jekaba akwa Lebina nen-akumarnu-mulangwa ayakwa aburna-langwa

43 Eneja ni-yama Lebina Jekabu-wa, "Wurringalakena dadiyawarrka-kiya
akwa aburringa-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba nganyangwa
warna. Ngalajukwaba amurndakenena jiba iya nenukwuda nganyangwa
akina. Eningerribirra ningki-rringkinama ababurna-langwa nganyangwa.
Akena ningi-lyangmuridinama nganja ningena. Nare-ka embirrajuma nin-
gena wurringalakena akwa aburringa-langwa wurriyukwayuwa,
44 kembirra yaki-yarrkakumurnama ayakwa yakwa-langwa. Kembirra
y-akumurna yakuwa angwarnda yu-murndukwuna yelakwa nari-yada e-
yakuwabijuma ayakwa yakwa-langwa," ni-yama.
45 Eneja kembirra Jekaba n-angkarna nakina awilyaba-ma ngawa
angwarnda akwa n-arjiyajuwa yakwujina eningilyamarmbi-yada
angwarnda kajungwa nari-yada e-yakuwabijuma ayakwa wunalakina-
kiya.
46 Biya nenu-maka warnungkwarba ena-langwa-manja akwa narr-
angkarna akwala aburrajukwaba akwa narr-arrngmurndukwa. Biya
ne-yebukeyina aninga yakwujina angwarnda-manja.
47 Biya ni-yengbijuwama Jekaba emikirra angwarnda Kaleda umba eneja
Lebina ni-yengbijuwama akina angwarnda emikirra Jeka Jeyadida, mena
alakina-kiya ekirra ne-yaminama "angwarnda ngarniki-yakuwerribika-
langwa."
48 Ni-yama Lebina Jekabu-wa, "Amurndakenene-ka angwarnda aduwaba
kajungwa yaki-yakuwerribikini-yada ayakwa yakwa-langwa ambaka-
murra," ni-yama. Yadikina akina angalya emikirra Kaleda.
49 Biya ni-yama ngarningka Lebina, "Yaweya yakenilirraki-rringkina
yalakena mama yeyebijeba," ni-yama. Kembirra aminakina-langwa
ayakwa Lebina-langwa-langwa awilyaba emikirra ngarningka angalya-
langwa Mijiba, mena akina ekirra Mijiba ne-yaminama "yakenilirraki-
rringkina-murrumanja."
50 Ni-yama ngarningka Lebina, "Ki-yamina-manja nungkuwa
awurrariya wurringalakina-kiya-manja ningkakina akwa ka-mena-
manja wurrukwala ngarningka wurridarringka dadingiyena-murriyi-
yada, mama ningeningbala-wiya ngayuwa, ningkeningma nungkuwa
Neningikarrawara yakeni-rringkinama yalakena.
51-52 Kwuja! Yimini-rringka-langwa amurndakenena angwarnda
nganyangwa ninguwurra-murndukwa-mulangwa yelakwa yakuwa-
manja wilyarra akwa ngawa enena awilyaba-ma eningilyamarmba
angwarnda ning-arjiyajuwa-mulangwa ngayuwa yaki-yakuwerribikaji-
yada yakuwa. Ningena nara a-langarngkuwarrukwama amurndakenena
angwarnda ningu-murndukwa-mulangwa ningena. Nara kembirra
ngayuwa a-warduma nungkuwa-manja ningena-da. Nungkwajukwaba

nara ningkakina a-langarngkuwarrukwama amurndakenena angwarnda ninguwurra-murndukwa-mulangwa ngayuwa aduwaba akwa ngarningka nara a-langarngkuwarrukwama enena awilyaba-ma angwarnda eningilyamarmba ngalajukwaba. Nara kembirra ningkakina a-warduma ngayuwa-manja-da.

53 Eneja nakina Neningikarrawara Aburiyama-langwa nibina-murrada ngarningka Neyawa-langwa kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina yakuwa-langwa-da," ni-yama Lebina Jekabu-wa.

Eneja kembirra Jekaba ni-yarrkakumarna ayakwa nari-yada a-yarrkuwarrukwajuma amurndakakina ayakwa Lebina-langwa. Akina ayakwa ni-yarrkakumarnuma akwa neni-yengbijuwama nenimikirra Neningikarrawara, nibina-murrada nungwenikba Ajika neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa nakina.

54 Biya nu-wardanga bulukwa akwa ni-daka angwura-manja yakwujina alingajirrirra-manja angakarjiyinga-manja angalya. Neningikarrawara-langwa ni-dakama akina. Biya nen-ardijuwa warnumamalya ena-langwa akwa ne-yebukeyinuma wurrakina. Biya nuw-eyijinu-mulangwa kembirra nuw-ambilyuma yakwujina meningalyarrngwalyilya marringa akina-manja ngawa angakarjiyinga-manja angalya.

55 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura nu-mirajangu-manja eneja nakina Lebina, neni-lawurangka nakina lukwuniyawa wurriyarrngwiyarrngwena akwa nenilirraki-lawurangka dadiyawenikba-kiya. Biya ni-likena arakba ni-lawurradina angalyu-wa nakina-da.

32

Jekaba nenuminu-murnduwarnu-mulangwa nenukwuda-murriya nenikukwi-yada nawenikba-wa

1 Enejukwaba Jekaba ni-lalika angalya ebina kajungwa neniki-lawurradi-yada nakina nungwenikba-wa. Biya ni-likena nakina lukwakwa ngawu...wa. Aburraja kembirra wurrukwala warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nen-akburranga nakina.

2 Umba neni-rringka-manja Jekaba wurrakina warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa, ni-yama nakina, "Neningikarrawara-langwa angalya ena-da," ni-yama nakina. Biya yadikina ni-yengbijuwa angalya emikirra Meyeneyuma mena akina ekirra Meyeneyuma ne-yaminama "ambilyuma angalya."

3 Biya kembirra neni-larrka nakina arakba wurrukwala warnungkwarba na-lyengmanguma narru-wilyakama ayakwa ena-langwa nawenikba-wa Yijawa.

Aburraja nen-akburranga arakba nakina Yijawa wurrakina akina-manja aringbirra angalya Yiduma.

4 Akwa ne-yama enuwa-wa, "Nenikumarnjena Jekabe-ka nubukwaya arija-langwa nakina akwa kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa. N-ambambilyuma nebena-manja Lebina-manja ena-langwa-manja angalya nenungkwurakbe-ka.

5 Akwa nu-wilyakinama aduwaba bulukwa iya dangki iya jiba iya nenukwuda akwa ngarningka warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa. Ngini-ngayindenama nungkuwa ki-lyelyingminama ningkakina kini-rringkina-mulangwa nakina," ne-yama wurrumurndakakina warnungkwarba Yijawu-wa.

6 Biya kembirra na-lawurradina wurrakina Jekabu-wa akwa ne-yama enuwa-wa, "Yirri-likenuma yarna nawenu-wa akena nubukwaya

ni-likajama arakba nakina kajungwa yikin-akburrangeyini-yada. Wurrababurne-ka warnungkwarba enuwa-manja 400," ne-yama wurrakina Jekabu-wa.

7 Eneja Jekaba n-akbar•de-ka akina-langwa ayakwa akwa nu-werrikawarriyada arakba nakina. Kembirra nen-eyebijebakama warnumamalya ena-langwa wurruwurrakambilyuma. Kembirra ngalajukwaba n-eyebijebakama jiba iya nenukwuda iya kamila akwa ngawa bulukwa ena-langwa awurrakambilyuma.

8 Ni-lyangkiyama nakina, "Yijawa ka-wardiyina-manja awinyamba wurruwurrakuwilyaba-manja kembirra wurrukwala ka-lyumadinama wurringkinyungwurra," ni-lyangkiyama nakina Jekaba.

9 Biya nu-buriyamina Jekaba Neningikarrawaru-wa. Ni-yama, "Ningkakine-ka Ningkeningikarrawara numirarrka-langwa Aburiyama-langwa akwa ngawa nungwarrka-langwa Ajika-langwa. Engkirraja-langwa kembirra ngayuwa-wa. Ningi-lawurradinama ngayuwa aduwaba nungwarrka-langwu-wa angalya akwa ngawa nganyangwu-wa warnumamalya, mena yi-maka-mubaba nungkuwa, Yaweya. Yi-makame-ka eningaba ngayuwa-manja ki-yamina-mulangwa nungkuwa.

10 Biya nara yiki-lalika ningkeningangkawura ning-ambilyu-wiya ngayuwa Mejubudamiya-manja umba ningku-marngkirradinuma ngayuwa-manje-ka. Akena nganja nara ki-yama eningerribirra eningaba nungkwa-langwa. Ningi-yakuwarrukwa-manja EningiJardina Adalyuma adinuba-wiya, nara ebina nganyangwa umba wulkwa arnduwarra. Akena yu-kwama arakba ababurna eningininga nganyangwa. Kembirra aduwaba wurruwurrakambilyuma warna nganyangwa akwa ngawa awurrakambilyuma amurndakenena nganyangwa.

11 Marrakba, yi-mamurikajina-langwa ngarningka aduwaba, nari-yada a-ngajuma nawarrka Yijawa ngayuwa-manja," ni-yama Jekaba Neningikarrawaru-wa.

Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, "Ning-akbar•dename-ka ngayuwa angwurra. Ning-akbar•denama ngayuwa neniki-lika-langwa Yijawa nakina neniku-wardi-yada awinyamba yirruwa-manja akwa neniki-ngaji-yada yir-ruwa yirrababurna-langwa, yirrababurna-langwa yarnungkwarba akwa ngarningka wurridarringka akwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba.

12 Nungkwaja ningki-yarrkakumarnuma ayakwa kajungwa eningaba ngayuwa-manja ki-yamini-yada nungkuwa, akwa ngawa k-akumajungwuni-yada ngayuwa wurrababurna wurriyukwayuwa nganyangwa. Yi-makama kuw-arrangbijeyina-mulangwa aburra-langwa wurriyukwayuwa kuw-ababurnadina-murruwa wurrakina. Aburraja ka-wurramur•dinama wurrakina wuburra laka ajiringka ababurna mijiyelya-manja. Nara kembirra nungkwaja e-yakuwabijuma ebina ningki-yarrkakumarnumurra ayakwa-da," ni-yama Jekaba Neningikarrawaru-wa.

13 Biya Jekaba n-ambilya akina-manja angalya alyarrngwalyilya. Wurdarriya-wiya kembirra nu-murndukwama akwa nu-murnduwarnuma nenukwuda-murriya ena-langwa neniku-kwi-yada nawenikba-wa Yijawa.

14 Ngalaja 200 nenukwuda adarringka-wiya akwa 20 enungkwarba-wiya, iya 200 jiba adarringka-wiya akwa 20 enungkwarba-wiya,

15 iya 30 kamila adarringka-wiya akwa eyukwayuwa ngala-langwa, iya 40 bulukwa adarringka-wiya akwa 10 enungkwarba-wiya, akwa ngawa 20 dangki didarringka-wiya akwa 10 dadinungkwarba-wiya.

16 N-eyebijebakame-ka nakina amurndakakina awurrakumangbala, ngala waka nenukwuda-wiya, ngalajukwaba waka jiba-wiya, ngalajuk-waba kamila-wiya, ngalajukwaba bulukwa-wiya akwa ngalajukwaba

waka dangki-wiya. Biya nenu-makama warnikuminuwar•duwar•da wurrumangbala karr-akwurrajini-yada amurndakakina. Ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa, “Yiki-likaja arakba yiki-lyengmena. Awurrakuwilyaba adinuba-wiya ka-likajama biya ambaka-murra awurrakuwilyaba ka-likajama ke-yuweyinama akina.”

17 Biya ni-yama nakina neningadinuba-wiyu-wa nenikumin-uwar•duwar•da, “Yijawa nawarrka nganyangwa kin-akburranga-manja ningkakina, kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Numiyambena nubungkawa nungkwa-langwa?’ kini-yaminama, ‘Akwa ngambu-wa ki-likajama? Akwa angkaburra-langwa amurndakenena nenukwuda-murriya?’ kini-yaminama nawarrka.

18 Kembirra nungkwamba-langwa ki-yaminama nungkuwa enuwa-wa, ‘Jekaba-langwa amurndakenena. Nakina kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa akwa ni-larrkama amurndakenena nungkwa-langwi-yada. Nakine-ka nubukwaya arija-langwa ni-likajama,’ kinu-makinama nungkuwa kembirra Yijawu-wa,” ni-yama Jekaba ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

19 Biya nenu-makama nakina ena-langwa-manja warnikumin-uwar•duwar•da wurrababurna-manja narr-akwurrajuwa-murrumanja jiba-murriya, nenu-makama wurrididirrbura ngawa ebina-murrada ayakwa kajungwa warniki-yami-yada wurrakina aburrajukwaba Yijawu-wa. Ni-yama aburruwa-wa, “Yikin-akburrangina-manja Yijawa kembirra yiki-yaminama enuwa-wa enena ayakwa,

20 ‘Yawa, Jekabe-ka kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa akwa ni-likajama nubukwaya arija-langwa nakina,’ yiki-yaminama kirrakina,” ni-yama Jekaba aburruwa-wa. Umba ni-lyangkiyamama nakina, “Adinuba-wiya kinu-menama nawarrka amurndakenena nenukwuda-murriya. Kembirra arija-langwa ken-akburranginama nakina ngayuwa. Dukwa akina-langwa ningenu-kwa-mulangwa amurndakakina kenumini-yakuwabijinama ngayuwa-da,” ni-lyangkiyamama Jekaba nakina.

21 Biya kembirra neni-larrkama arakba nakina Jekaba wurrumurndak-ibina warnikuminuwar•duwar•da, na-lyengmanguma narru-wilyakama nenukwuda-murriya. Umba n-ambilyuma nakina yakwujina ngawa. Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina-da.

Jekaba-langwa ekirra enikaduwa

22-23 Biya makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya Jekaba nu-mirajanga nakina akwa nenilirraki-larrkama wurradingabulena Rejila akwa ngawa Liya narringi-yakuwarrukwama adalyuma emikirra Jabakwa. Akwa ngawa wurringambilyuma wurradingabulena wurringadikuminuwar•duwar•da-kiya wurringadimikirra-kiya Bilya akwa ngawa Jilba aburringajukwaba nenilirraki-larrkama narringi-yakuwarrukwama, akwa ngawa wurrababurna-langwa wurriyukwayuwa ena-langwa. Akwa ngawa ababurna-langwa amurndakijika ena-langwa ni-larrkenuma adinakba.

24 Umba nakwukawura n-ambilyuma nakina.

Eneja nuwilyaba nenumamalya ni-likenuma alyarrngwalyilya ngawa Jekabu-wa akwa arakba nenu-kuwurriyinuma wunalakina ayarrka-murra. Neni-yaminjama wunalakina ngawa nenu-kuwurriyinuma ngawu...wa. Biya akwudangwa arakba ne-kbadanga.

25 Biya neni-rringka-manja nakina nenumamalya nakina Jekaba nara kinu-murndakayuwayanga, kembirra nen-angkarrbaja arringka-manja.

Umba ngalaja amanjenjinyirra arringka Jekaba-langwa na-lalikajuma
arakba, nuw-arriyaduma akina-da.
26 Biya ni-yama nakina nenumamalya Jekabu-wa, “Yi-larrkiya arakba!
Adinuba ena ke-kbadiyama,” ni-yama.
Umba ni-yama Jekaba, “Ki-yengbina-manja ningkakina eningaba ayakwa
ngayuwa-wa, kembirra yiba-larrkiyama ngayuwa ningkena-da,” ni-yama
nakina Jekaba enuwa-wa-da.
27 Eneja ni-yama nakina nenumamalya, “Ningkumiyambena ningkena
ningkenimikirra?”
“Ngayuwa ningena Jekaba,” ni-yama eneja.
28 Eneja ni-yama nakina nenumamalya, “Nara arakba ngi-yengbijuma
Jekaba ningkenimikirra, umba enikaduwa arakba ekirra Yijireyila
nungkwa-langwa aduwaba. Ningkarra-wilyakajuwama warnumamalya-
manja ningkarrubude-ka ningkakina Neningikarrawara-manja.
Akwa ngarningka ningkarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja
ningkarrubude-ka ningkakina warnumamalya-manja ngarningka ngawa.
Kembirra akina-langwa Yijireyila arakba ningkakina ningkenimikirra
aduwaba-langwa,” ni-yama nakina. Ni-yengbinuma akina ayakwa mena
akina ekirra Yijireyila ne-yaminama “nenu-kuwurriyinu-murrumanja
nakina akwa Neningikarrawara.”
29 Eneja kembirra ni-yama Jekaba, “Yi-maka-langwa nungkwa-langwa
ekirra.”
Umba ni-yama, “Miyambena-burra nungkuwa ningki-ngayindenama
nganyangwa ekirra k-eningmidinama?” ni-yama. Kembirra nenu-
maka Jekaba-manja eningaba ayakwa kajungwa eningaba ka-
ngekburakajungwuni-yada arija-langwa ena-langwa.
30 Kembirra ni-likenu-mulangwa nakina nenumamalya engku-wa eneja
nakina Jekaba ni-yakuwerribika arakba nakina. Ni-lyangkiyama, “Aman-
dangwa. Nakina-bina Neningikarrawara enuwa-na!” ni-yama nakina.
“Ningeni-rringkama nenumukwurra akena ningena ngawa ningeniba
ngayuwa-da.” Kembirra ni-yengbijuwama angalya akina Buniyela mena
akina ekirra Buniyela ne-yaminamurra “Neningikarrawara-langwa nenu-
mukwurra.”
31 Biya numa-merrkambijanginu-manja ngawa mamawura, kembirra
Jekaba ni-lalika arakba nakina akina angalya biya ni-yakuwarrukwa
arakba akina Adalyuma EningiJabakwa. Akena n-arnduwarrikinuma
arakba nakina, mena n-angkarrkarrkwujeyinuma arringka-manja-baba.
32 Akwa aduwaba ngawa WarningiYijireyila warnumamalya
kuw-alyubarina-manja amadangkwa wurrakina, nara alyubaruma
yeyerra arringka-langwa bulukwa-murriya-langwa, mena-baba nibina
nenumamalya neni-ngaja-mubaba Jekaba arringka-manja-da.

33

Jekaba akwa Yijawa nen-akburranganju-mulangwa

1-2 Akini-yada ngawa mibina-manja mamawura Jekaba neni-
rringka nubukwaya Yijawa ni-likenuma enuwa-wa akwa ngarningka
wurruwurrakwulyumida warnungkwarba 400 enuwa-manja. Kembirra
nenilirraku-makama Jekaba wurringalakina-kiya Bilya akwa Jilba.
Kembirra aburringaja narrawurra-murndukwama wurriyukwayuwa
aburringa-langwa akwa nuw-alkayanguma na-lyengmanguma.
Eneja kembirra nanga-makama Liya-manja. Kembirra ngalamba-
langwa narringa-murndukwama wurriyukwayuwa ngala-langwa biya
ngaluwa akwa wurriyukwayuwa ngala-langwa nuw-alkayanguma

akwaburrangarna. Ngarningka nanga-makama Rejila-manja. Kembirra aburnaja wunalakina Rejila akwa ngawa naburradikba Jawijiba arija-langwa nen-alkayanguma akwaburrangarna.

3 Eneja kembirra ni-likena Jekaba nakina Yijawu-wa akwudangwa akwa n-abuluwendinga ajiringka-manja kajungwa nawenikba nakakirumi-yada kenumin-engkirrikaji-yada nakina enuwa-wa. Arngkumangbala-murra akwa arngkambilyume-ka n-abuluwendingama nakina.

4 Akena eneja nakina Yijawa n-angkarra Jekabu-wa nenu-kwurukwa akwa nen-engkarrnga akwa neni-lawurangka. Biya nenu-ngwadijeyinuma ngawa wunalakina neni-kbarrngajeyinu-mubaba angwurra.

5 Biya Yijawa n-andeya akena neni-rringka wurrumurndakakina wurriyukwayuwa akwa wurrirndirndarrngwa. Ni-yama, “Wurrumiyambena warna warnumamalya?”

Eneja ni-yama Jekaba, “Neningikarraware-ka nu-marngkirradinuma ngayuwa-manja akwa nginu-kwama wurrumurndakenena wurriyukwayuwa-da.”

6 Kembirra aburringaja Bilya akwa Jilba narring-akwudangwukajungwa akwa ngawa wurriyukwayuwa aburringa-langwa, akwa nuw-abuluwendijeyinuma aburrajukwaba Yijawa-manja.

7 Kembirra ngalaja Liya ying-akwudangwukajungwa akwa ngawa wurriyukwayuwa ngala-langwa, akwa nuw-abuluwendijeyinuma aburrajukwaba. Kembirra aburnamba-langwa arija-langwa Jawijiba akwa Rejila nen-akwudangwukajungwa wunalakina akwa nen-abuluwendijeyinuma Yijawa-manja aburnajukwaba wunalakina-da.

8 Eneja nakina Yijawa ni-yama, “Amurndakakina bulukwa-murriya ningirringkama lukwakwa ke-yamarrkinama akina?” ni-yama.

Enamba-langwa ni-yama Jekaba, “Ngeniyerriya, kada akine-ka nungkwa-langwi-yada-da. Yirra-ngayindanguma ningkakina ki-yekirrerridini-yada.”

9 Eneja ni-yama Yijawa, “Ababurne-ka arakba ena ngaya, nenikama. Umba minambilya akina nungkwaja nungkwa-langwi-yada,” ni-yama.

10-11 Umba ni-yama ngarningka Jekaba, “Yirramini-ngayindenama amandangwa ku-wilyakini-yada nungkuwa, mena ningk-errukwulinu-mubaba ngayuwa-manja. Nare-ka ningkakina k-awinyambadina yikilarrkena engku-wa. Umba ningkeningabe-ka ngawa ningenikumarnjena-manja. Yirra-rringkina-manja ningkenumukwurra ningkakina, akine-ka wuburra laka ningeni-rringkinama Neningikarrawara-langwa nenumukwurra arakba ngayuwa. Eneja Neningikarraware-ka nu-marngkirradinuma nakina ngayuwa-manja akwa nginu-kwama ababurna-langwa eningerribirra ningi-ngayindanguma ebina,” ni-yama Jekaba. Kembirra arakba-langwa amurndakakina numurndaku-manguma eneja nakina Yijawa ena-langwi-yada arakba-da.

12 Biya ni-yama Yijawa Jekabu-wa, “Kwa, arakba yi-likaja. Ngayuwa adinuba-wiya ngi-lyengmenama ningena,” ni-yama.

13 Eneja ni-yama Jekaba, “Ningkeningme-ka ningkakina nungkuwa wurriyukwayuwa nganyangwa warningingbuda-ma warna. Umba k-embirrajinama ngayuwa jiba iya bulukwa akwa eyukwayuwa. Ngayuwa k-enjirrikina-manja amurndakakina muwilyaba-manja ngawa marringa ngalaja kamurndaki-jungwunama ababurna-langwa akina-da.

14 Likaja arakba lyengmena. Nganja k-aburrakiyuwarnama arija-langwa. Ki-likajama ambaka-langwa k-embirrajinama bulukwa-murriya akwa wurriyukwayuwa nganyangwa yanda-langwa yik-akburranginama ningkakina Yiduma-manja,” ni-yama Jekaba.

15 Eneja ni-yama Yijawa, “Kembirra kamurndaki-lalikinama ngayuwa wurrukwala warnungkwarba yelakwa nungkuwa-manja.”
“Miyambena-burra?” ni-yama eneja Jekaba. “Yirra-ngayindenama ningkakina ki-yekirrerridini-yada,” ni-yama.
16 Kembirra akini-yada ngawa ni-lalikama eneja Yijawa akina angalya neniki-lawurradi-yada Yidumu-wa.
17 Umba eneja Jekaba ni-likena nakina emininingku-wa angalya.
N-alilikenu...wa. Biya Jakida-manja ni-yar•da arakba. Biya ni-likirakama alikira ena-langwa yakwujina umba amiyerriya ni-ngekburakama bulukwa-langwa. Biya ni-yengbijuwama angalya emikirra Jakida, mena akina ekirra Jakida ne-yaminama “amiyerriya.”
18 Bi...ya ambaka-murra ni-lalika Jekaba akina angalya akwa ni-likena engku-wa angwurra Jekemu-wa. E...ngka-langwe-ka angalya Mejubudamiya-langwa ni-likenuma nakina ningkinyungwurra ngawa yanda-langwa ni-yar•duma Kenina-manja. Biya Jekema-manja akwudangwa ni-ngekburakama angalya. Umba akine-ka angalya Jekema aminababurna alikira iya warnumamalya akina.
19 Biya Jekaba nu-manga nakina angalya ena-langwa angwarnda-murra. Nenu-kwama 100 angwarnda amamuwa ajilba-murra WarningiYamawa warnumamalya. Umba nakine-ka Yamawa nungwenikba Jekema-langwa nakina.
20 Kembirra nuwurrak-arjiyajuwa angwarnda aldi-yada ni-ngekburakama akina Neningikarrawara-langwa. Biya ni-yengbijuwama akina alda emikirra “Neningikarrawara Nibina WarningiYijireyila-langwa Warnumamalya” nakina-da.

34

Jekema nanga-rndirrka-mulangwa amangumangwa Dayina-manja

1 Arngkawura ngalaja yingi-likena Dayina dakina, dibina dadiyawar-ringba daburrarringba Jekaba-langwa akwa ngawa Liya-langwa, narringa-ngarranguma wurrukwala wurridarringka WarningiKenina dakina-da.
2 Yakwujina eneja nuwilyaba nenungkwarba nanga-rringkama dakina. Nenimikirra Jekema. Umba nungwenikba Yamawa NeningiYiba nakina. Nubungkawe-ka Yamawa akina-manja angalya. Umba nenikuwenikba Jekema nanga-rringka Dayina akwa nanga-manga, biya nanga-wilyaka erriberriba-wa akwa nang-engkarrnga yakwujina.
3 Nanga-rringkama nakina dadingabe-ka akwa ni-lyelyingminuma dak-ina akwa eningaba ayakwa ni-yengbinuma ngaluwa-manja.
4 Biya kembirra nenu-makama nungwenikba-wa, “Yiminu-mena dakina dadiyara nganyangwi-yada dadingiyarrka,” ni-yama.
5 Kembirra eneja Jekaba n-engkirrika nakina ayakwa ebina-langwa ni-yama-mulangwa Jekema dadiyawenikba-manja akena nara kuw-ambilya yakwujina enuwa-manja warninikuwena. Nuw-ambilyuma angakuba-wiya bulukwa-murriya-manja wurrakina. Kembirra n-embirrarinuma Jek-aba warniki-lawurradi-yada wurrakina. Kaba ngawa n-ambilyuma nakina-da.
6-7 Na-lawurradinu-manja angalyu-wa warninikuwena Jekaba-langwa aburnaja Jekema akwa nungwenikba Yamawa neni-likena yenjerrikina ayakwi-yada wunalakina. Kembirra arakba aburraja Jekaba-langwa warninikuwena nuw-engkirrika-manja akina ayakwa narrak-ar•darre-ka awinyamba. Ne-yama, “Awurruwurrariye-ka ni-yamama nakina

nenumamalya-da," ne-yama. "Yirreni-yelijuma nakina yirrababurna-langwa yarnumamalya YarningiYijireyila nanga-mangu-mulangwa erribirra nakina Jekaba-langwa dadiyawenikba-da," ne-yama wurrakina.

8 Umba eneja Yamawa nungwenikba Jekema-langwa ni-yama Jekabu-wa, "Nenikuwarrke-ka ni-lyelyingminama dadiyawenu-wa, kemba kinu-kwuna nakina?" ni-yama.
9 "Yak-akumurnama ayakwa yalakena aduwaba. Yiku-kwunama kirrakina wurradidiyawenungwa nungkwurra-langwa, kembirra yirramba-langwa ka-kwunama yirra-langwa dadiyawarrka-murriya nungkwurruwa-wa.
10 Kembirra yik-ambilyama kirrakina yirra-langwa-manja angalya ngarruwurrakawura-ma. Yiki-ngayindena-manja, kembirra yik-ambilyama eningerribirra-manja angalya kirrakina. Eningerribirre-ka warka yik-akburranginama kirrakina kajungwa yiku-meni-yada aninga-murriya. Akwa ngarningka nungkwurra-langwa angalya yiku-beyindenama akina," ni-yama Yamawa.

11-12 Eneja Jekema ni-yengbinuma enamba-langwa ayakwa Dayina-langwu-wa nungwadikba akwa ngala-langwu-wa wurrawuwada. Ni-yama, "Marrakba, wurr-errukwuliya-langwa nganja ningena. Yirru-makina ayakwa. Eningerribirra amurndakijika kirri-ngayindenama kirrakina ka-kwunama akina. Yiki-lyangkuwamina-manja yikingi-yakeyina-manja yirringalakena kembirra ka-kwunama ningena ngayuwa angwarnda iya amurndakijika nungkwurruwa-wa-da," ni-yama Jekema.

13 Akena aburraja Jekaba-langwa warninikuwena neni-kadikama Jekema-manja akwa nungwenikba-manja ni-yama-mulangwa Jekema nakina.
14 Ne-yama, "Nara-manja a-ringandijungwuma a-mukaduwamurrikajungwuma ningkakina kembirra nara a-kwama yarna dadiyamarnjarrka yirra-langwa nungkuwa-wa. Yiki-yeliyename-ka.
15 Umba yiku-mukaduwamurrikajungwuna-manja nungkurnuwa akwa nungkwurna-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa kajungwa yirruwa wuburra yiki-yamini-yada kirrakina, kembirra yirruwa ka-kwunama daka dadiyamarnjarrka nungkuwa-wa-da.
16 Ka-kwunama yirra-langwa dadiyawarrka-murriya nungkwurruwa-wa, kembirra nungkwurramba-langwa yiku-kwunama nungkwurra-langwa wurradidiyawenungwa yirruwa-wa. Yik-ambilyame-ka yarna yelakwa kembirra ngarruwurrakawura-ma ngawa-da.
17 Akena nara-manja a-lyangkuwamama a-ringandijungwuma karna kirrababurna-langwa karnungkwarba kembirra yiking-angkirnama arakba dadiyamarnjarrka akwa yiki-lalikinama yarna enena angalya nungkwurra-langwa-da," ne-yama.

18 Eningabe-ka akina ayakwa ebina nen-engkirrikama Jekema akwa nungwenikba wunalakina.
19 Kembirra nara kin-ambudidina Jekema umba ni-yama nakina ebina-langwiya ayakwa ngawa-da mena ni-lyelyingminuma dakina Dayina-baba-da. Jekeme-ka nakina numikbiyiya-dangwa naruma ena-langwa-manja warnumamalya.

20 Biya kembirra neni-likena wunalakina Yamawa akwa nenikuwenikba Jekema akawiyuwiyebu-wa ebinu-wa adaku-wa angalya akwulyelyimbukwaju-wa ayakwi-yada wunalakina. Biya nenu-makama wurruminakina angalya.

21 “Warne-ka warnungkwarba wurrumilyukwa na-werrikumarrngbijeyinama,” ne-yama. “Ab-ambilya yelakwa ngakwurra-langwa-manja angalya ngakwurruwa akwa abu-likaja erribirra enena-manja angalya. Adirrungwarna ena angalya ngakwurra-langwa, kembirra aburra-langwa aburrajukwaba ena angalya-da. Ngarra-mena aburra-langwa wurradidiyawarrngwa umba ngarra-kwuna kembirra arrkala wurradidiyawarrka ngakwurra-langwa aburra-langwi-yada wurradidingiyarrngwa.

22 Umba aburraja wurrumurndakenena warnumamalya ngarrabu-ngayindenama ngakwurruwa aku-mukaduwamurrikajungwunama ngarnungkwarba, wuburra ne-yaminjaminama wurrakina. Nara-manja, kembirra nara a-lyangkuwamama wurrakina akwa nara yelakwa ambilyuma ngakwurruwa ngarruwurrakawura-ma ngarna-da.

23 Yelakwa kuw-ambilya-manja wurrakina ngarruwurrakawura-ma, kembirra ngakwurra-langwi-yada arakba ababurna-langwa jiba-murriya iya amurndakijika-murriya narri-larrngkuwilyakamurra yangkwurrangwa akina-da. Kembirra aka-makina wurrakina kuw-ambilyama yelakwa-da,” neni-yama Jekema akwa nungwenikba.

24 Aburraja wurrababurna-langwe-ka warnungkwarba wurruminakina angalya namurndaki-yama, “Eningabe-ka ayakwa akina,” na-makijeyinuma wurrakina. Biya kembirra na-mukaduwamurrikajeyina arakba wurrababurna-langwa warnungkwarba.

25-26 Bi...ya mabiyakarbiya-manja marringa nuw-arrkwujeyinu-wiya ambaka wurrakina warnungkwarba, aburnaja kembirra Jekaba-langwa wunambilyuma warnikuwabulena Jimiyina akwa Libaya, Dayina-langwa nawadikba-kiya, nenu-wilyaka kaliwanga, nen-ajabangwuna, kembirra nen-awiyebena arumu-wa angalya amurama-langwiya. Kembirra narra-wardanguma wunalakina Yamawa akwa nenikuwenikba Jekema akwa ngawa wurrababurna-langwa warnungkwarba. Kembirra narringa-jadijuwa wunalakina Dayina Jekema-langwa-langwa alikira akwa nabuki-lyumada arakba-da.

27 Kembirra narra-wardangu-mulangwa wunalakina wurrababurna-manja warnungkwarba, aburraja Jekaba-langwa wurrukwala warninikuwena namurndaki-likena narrumurndaku-manga eningerribirra amurndakijika-murriya akwa narru-wilyakama aburra-langwi-yada. Kembirra yadikina narramini-lawurrakajuwa awurrariya narringa-yeliju-mubaba dadiyamarnjarringba.

28 Narru-manguma jiba iya nenukwuda iya bulukwa iya dangki akwa ngawa amurndakijika, ababurna-langwa amurndakibina nuw-ambilyu-murrumurra angalya-manja arrawa, akwa ngawa amurndakibina nuw-ambilyu-murrumurra erriberriba-manja.

29 Ababurna-langwa alarrngekburna narru-mangume-ka. Akwa wurrababurna-langwa wurridarringka akwa ngawa wurriyukwayuwa aburra-langwa narra-manguma. Akwa ngarningka eningerribirra alikira-langwa narru-mangume-ka wurrakina-da.

30 Umba eneja Jekaba ni-yama nakina wunalakina-kiya-wa Jimiyina akwa Libayu-wa, “Nungkwurnuwa yirrumini-ngekburakama awurrariya nganyangwa. Aduwaba-langwa aburraja warna WarningiKenina warnumamalya kabu-wirrikbiname-ka ngayuwa-wa. Aburrajukwaba WarninguBereja warnumamalya akwa ngawa warningerribirra warnumamalya enena-manja angalya kabu-wirrikbiname-ka,” ni-yama. “Wurrambawura wulkwa warna warnungkwarba nganyangwa-da. Kembirra wurruwurrakakina ke-yakeyina-manja kajungwa kab-

awinyambakini-yada ngayuwa-manja, kemba akabu-jerrukwuname-ka
ngakwurruwa-da," ni-yama.
31 Aburnaja neni-yama wunalakina, "Nara amini-ngayinduma yinalak-
ena dadiyamarnjarrka dakina e-yelijuma erribirra wurrakina-da, akwa
aminakina-langwa yini-yamama yinalakina-da," neni-yama Jekabu-wa
nenu-maka-da.

35

Jekaba ni-lawurradinu-mulangwa Bedelu-wa

1 Eneja nakina Neningikarrawara ni-yama Jekabu-wa, "Likaja arakba
ena-wiya Bedelu-wa akwa k-ambilya yakwujina. Yakwujina ki-yar•diya-
manja nungkuwa, kembirra ki-ngekburakinama alda nganyangwi-yada.
Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningibina ningi-jadanguma
nungkuwa-manja akini-yada ngawa ningki-lyumadu-manja nungkuwa
nawena-langwa Yijawa-langwa," ni-yama.
2 Eneja kembirra Jekaba ni-yengbinuma amurndakenena ayakwa ena-
langwa-manja warnumamalya akwa ngawa wurrukwala-manja warnuma-
malya wurribina nuw-ambilyu-murrumanja enuwa-manja wurrakina. Ni-
yama, "Wurru-wurriya akina akiringiringanda amalawudawarra amurn-
dakijika nungkwurra-langwa, ebina kirru-manguma wurrukwala-langwa
warnumamalya. W-ajarrijungwuna arakba, kembirra yik-awiyebena du-
mungkwur•da dumbala.
3 Aki-lalikinama ena angalya aki-likaji-yada Bedelu-wa. Yakwujina ki-
ngekburakinama ngayuwa alda Neningikarrawara-langwa. Nakina-bina-
da nginu-mamurikajuwama ngayuwa ningu-werrikawarriyadinu-manja
ningibina. Ngayuwa-manja ngawa-da ni-likenuma Neningikarrawara-da
amurndakibinu-wa angalya ngayuwa ningi-likenu-murruwa-da," ni-yama
Jekaba.
4 Kembirra aburraja nenu-kwa wurrakina Jekaba-manja amalawu-
dawarra ababurna-langwa akwa ngawa amurndakijika eningumada-
langwa amurndakibina nuw-awiyebeyinuma wurrakina mada-manja.
Umba Jekaba nu-mungkadina edirra biya numurndaku-wurranga arrawu-
wa ababurna-langwa biya ni-rungkwaba arakba arrawa akina. Ngalaja
ebina edirra nu-mungkadinuma nakina Jekema-manja akwudangwa nuw-
ambilyuma akina, ebina-manja akwurdukwurda eka arrawa.
5 Kembirra arakba aburraja Jekaba akwa warninikuwena ena-langwa
nawurraki-likena wurrakina. Umba aburraja wurrababurna-langwa
warnumamalya Jekema-manja iya akwala-manja angalya akwudangwa
nawurrak-akbar•da wurrakina akwa na-waranguma wurrakina nara
karra-larrmanga-da.
6 Aburraja kembirra Jekaba-murriya nuw-alilikenu...wa. Biya arakba
Luja-manja nawurrak-ambarringa yakwujina. Akine-ka angalya Kenina-
manja nuw-ambilyuma akena aduwaba ngarri-yengbijinama Bedela akina.
7 Biya ni-ngekburaka yakwujina alda angwarnda-murra. Biya ni-
yengbijuwama angalya emikirra "Neningikarrawara NeninguBedela." Nu-
kwama akina emikirra mena arakba-wiya nakina Neningikarrawara n-
abilyerrikajungwu-mubaba yakwujina enuwa-manja akini-yada ngawa ni-
lyumadu-manja nawenikba-langwa nakina.
8 Ngalaja yingi-jungwa arakba Ribeka-langwa dadikuminuwar•duwar•da
didarringka dadimikirra Debura. Aburraja kembirra narringa-wilyaka
dadikijungwa adirrungwarnu-wa eka nuw-angkarrinu-murruwa arrirra
dalada biya narringa-yindirruwarna dakina akina-manja eka arrawa. Biya

akina eka Bedela-manja akwudangwa narri-yengbijuwama “Eka Nang-wadeyinumurrumanja” emikirra.

9 Yakwujina ngawa Bedela-manja, ni-lawurradinu-mulangwa nakina Jek-aba angaluba Mejibudamiya-langwa, eneja Neningikarrawara ni-jadinga nakina ngarningka enuwa-manja. Biya ni-yengbina eningaba ayakwa eningilyamarmba enuwa-wa.

10 Ni-yama Neningikarrawara nakina enuwa-wa, “Nungkuwa ningkena ningkenimikirra Jekaba umba aduwaba-langwa Yijireyila ngarningka ekirra nungkwa-langwa akina-da,” ni-yama nakina. Nenu-kwame-ka nakina enena ekirra enikaduwa Jekaba-manja

11 biya ni-yama enuwa-wa, “Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningingbuda-dangwa. Nungkwaja ka-wilyakina ningkakina wurrababurna numirena-murriya warnikinikaduwa. Aburraja wurrakina kuw-ababurnadinama akwa ka-wurrakwulyumidadinama wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba kuw-ambilya-murruwa arakba wurrumurndakakina. Umba aburraja wurrukwala wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya.

12 Umba nganja yiba-kwunama angalya ebina ningenu-kwama adinuba-wiya Aburiyama-manja biya kembirra enamba-langwa Ajika-manja. Nungkuwa-manja yiba-kwunama aduwaba akwa ngawa warnikinikaduwa-manja numirena-murriya aburramba-langwa,” ni-yama Neningikarrawara Jekaba-manja-da.

13 Biya neni-lalika arakba-da.

14 Eneja kembirra Jekaba n-arjiyajuwa awilyaba-ma angwarnda kajungwa neniki-yakuwerribiki-yada nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa. N-arjiyajuwama akina ebina-manja ngawa angalya Neningikarrawara ni-yengbinu-murrumanja enuwa-wa. Biya ni-jirabama amalyirra akwurena-langwa akwa ngawa aliba-langwa amalyirra yakwujina akina-manja angwarnda kajungwa akwurdukwurdi-yada ngawa akina-da.

15 Biya ni-yengbijuwama nakina akina angalya Bedela, mena akina ekirra Bedela ne-yaminama “alikira Neningikarrawara-langwa.”

Yingi-jungwu-mulangwa Rejila

16 Biya kembirra Jekaba akwa ena-langwa warnumamalya narri-lalikama akina angalya Bedela warniki-liki-yada wurrakina nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada engembu-wa Eburadu-wa. Akena, nara-wiya karr-akburrangarna Eburada, ngalaja yingu-werribikajungwa arakba Rejila. Kembirra nuw-ambarringa arakba wurrakina wilyarra. Umba ying-arrkwujeyina angwurra dakina Rejila.

17 Ngalaja duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da didarringka nanga-mamurikajuwa dakina. Akena ying-arrkwujeyina ngawa dakina Rejila angwurra. Kembirra dakina didarringka yingi-yama ngaluwa-wa, “Nara akbar•duma. Mungkwa-ba ngarningka naka niyukwujiya nenungkwarba,” yingi-yama.

18 Akena dadiki-jungwangeni-yada arakba dakina Rejila. Biya yingi-ngengkuwanginu-manja dakina eningilukwuniyawa arrirra yinginiyengbijuwama Benani nenimikirra, mena akina ekirra Benani ne-yaminama “naburraka nganyangwa-langwa awerrikawarriya.” Umba eneja nakina Jekaba neni-yengbijuwama nenikuwenikba Benjimina, mena akina ekirra Benjimina ne-yaminama “eningaba kenak-akburranginama nenikuwarrka.”

19 Kembirra yingi-jungwu-mulangwa dakina Rejila aburraja narringa-
yindirruwarna dakina mulikarrkbidjina mamurukwa mibina numu-
likajama angerriba Eburadu-wa. Adinuba-wiya Eburada narri-
yengbijuwama emikirra angalya akina, umba narri-kuwarrukwajuwama
emikirra, kembirra arakba Bediliyema akina emikirra angalya aduwaba.
20 Umba dibina narringa-yindirruwarnu-murrumanja eneja nakina Jek-
aba n-arjiyajuwa awilyaba-ma angwarnda yakwujina kajungwa kini-
yakuwerribikaji-yada ngaluwa-wa. Kembirra akina ngawa aduwaba-da.
21 Biya kembirra Jekaba-murriya narru-makilalika akina angalya arakba
umba na-likena engembu-wa Ederu-wa. Akina-manja angalya Edera
ngalaja awilyaba-ma alikira alingajirrirra nuw-arjeyuma yakwujina. Biya
narruwurraki-ngekburakama arakba aburra-langwa angalya alalubaja
wurrakina-da.

Warninikuwena Jekaba-langwa-langwa

22 Kembirra nuw-ambilyu-wiya Jekaba-murriya yakwujina, eneja
nenikuwenikba Rubina nanga-rndarrka dadikuminuwar•duwar•da
didarringka nungwenikba-langwa dibina Bilya. Eneja kembirra n-
engkirrika nungwenikba ayakwa akina-langwa biya n-awinyambade-ka
nakina-da.
Umba aburraja wurrumemberrkwa wurrambilyuma warninikuwena
Jekaba-langwa wurrakina n-akumakajungwunuma nakina.
23 Biya Liya-langwa wurrabuburrada warnimikirra Rubina, naruma-
dangwa nenikuwenikba Jekaba-langwa, iya Jimiyina iya Libaya iya Juda iya
Yijakara akwa ngawa Jebulina.
24 Umba aburnaja Rejila-langwa wunenimikirra-kiya Jawijiba iya Benjim-
ina.
25 Umba aburnaja Rejila-langwa-langwa dadikuminuwar•duwar•da Bilya-
langwa wunenimikirra-kiya Dena iya Nabudali.
26 Akwa ngawa wunalekbina Liya-langwa-langwa dadikumin-
uwar•duwar•da Jilba-langwa wunenimikirra-kiya aburnajukwaba Keda iya
Ajera. Na-rukwurukwularreyinuma wurrakina warninikuwena Jekaba-
langwa Mejubudamiya-manja ngawa wurrababurna-langwa-da.

Ni-jungwu-langwa Ajika

27 Biya Jekaba-murriya nawurraki-likena arakba Ajiku-wa ebinu-wa
angalya n-ambilyu-murruwa adinuba-wiya Aburiyama umba kembirra
enamba-langwa nenikuwenikba Ajika. Emikirra angalya Mamura. Umba
akwudangwa nuw-ambilyumurra engemba Yebirena. Biya yakwujina
Ajika-manja ngawa nuw-ambilyuma arakba wurrakina.
28-29 Umba nakine-ka Ajika n-eniyerringkadinuma arakba. Biya n-
ambilyu-manja nakina Ajika 180 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-
jungwa. Aburnaja kembirra wunalakina warnikuwabulena Yijawa akwa
ngawa Jekaba neni-yindirruwarnuma nakina-da.

36

Wurrumirumirena Yijawa-langwa-langwa

1 Amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama Yijawa-langwa-
langwa warninikuwena. Ambilyuma ekirra ena-langwa, awilyaba Yijawa
umba awilyaba engka Yiduma akina.
2 Nenu-manguma nakina Yijawa wurridarringka WarningiKenina ena-
langwi-yada wurradidingiyena. Duwilyaba dadingiyenikba ena-langwa
dadimikirra Ada, dibina dadiyawenikba Elena-langwa. Nakine-ka Elena
NeningiYida nenumamalya. Umba duwilyaba dingka dadingiyenikba

Yijawa-langwa Awalibama dakina. Umba Awalibama dadiyawenikba Anaya-langwa dakina, umba numiradikba Jibiyena NeningiYiba nenumamalya nakina.

3 Umba ngalaja duwilyaba dingka dadingiyenikba Yijawa-langwa dadimikirra Bajumada. Umba dakina Bajumada dadiyawenikba Yijumeyila-langwa umba darrkuwenikba Nubeyada-langwa dakina.

4 Ngalaja Ada yinginumin-arrangbama Yijawa-langwa nenikuwenikba nuwilyaba-ma Elibaja. Umba ngalaja Bajumada yinginumin-arrangbama nenikuwenikba Yijawa-langwa nuwilyaba-ma nenimikirra Ruwela.

5 Umba ngalaja Awalibama yinginumin-arrangbama wurrabiyakarbiya warninikuwena Yijawa-langwa. Wurrubukalakina warnimikirra Jeyija iya Jalama akwa ngawa Kawura. Wurrakine-ka warninikuwena Yijawa-langwa na-rukwularreyinuma Kenina-manja angalya wurrakina-da.

6 Eneja kembirra Yijawa ni-likena arakba nakina emininggku-wa angalya. Nenu-wilyakama nakina wurradidingiyena ena-langwa iya warninikuwena iya wurradidiyawena ena-langwa akwa aburrajukwaba wurrumurndakibina warnumamalya nuw-ambilyu-murrumurra enuwa-manja. Akwa nu-wilyakama ngarningka bulukwa-murriya iya amurndakijika-murriya amurndakibina nu-manguma nakina Kenina-manja. Ni-likenuma nakina engku-wa kajungwa wuneyebijebi-yada Jekaba-langwa kin-ambilyi-yada nakina,

7 mena eyukwujiya-baba angalya wunalakina-kiya-langwa Yijawa-langwa iya Jekaba-langwa, akwa ababurna-baba bulukwa-murriya aburna-langwa-da.

8 Kembirra ni-likenuma nakina Yijawa Yidumu-wa, biya yakwujina angakingakarjiyinga-manja angalya n-ambilyuma-da ena-langwa warnumamalya aburruwa-da.

9 Nenungkwulyube-ka nakina Yijawa WarningiYiduma-langwa warnumamalya. Umba amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama ena-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa-langwa.

10-14 Wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala Yijawa-langwa. Nuwilyaba nenimikirra Elibaja naburradikba Ada-langwa, umba nuwilyaba nenimikirra Ruwela naburradikba Bajumada-langwa, umba wurrabiyakarbiya wurrabuburrada Awalibama-langwa warnimikirra Jeyija iya Jalama akwa Kawura. Umba eneja nungwadikba Awalibama-langwa nenimikirra Anaya, umba eneja numiradikba nenimikirra Jibiyena.

Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala wurruwilyaba Elibaja-langwa warnimikirra Demena iya Awuma iya Jubawa iya Kadama iya Keneja akwa Amaleka. Umba Amaleka-langwa dirndenikba dadimikirra Dimina.

Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrubukabiyarbuwa Ruwela-langwa warnimikirra Neyada iya Jera iya Jama akwa Mija.

15 Eneja Yijawa nakina nenungkwulyuba wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya. Eneja nenikuwenikba Elibaja nibina naruma-dangwa nungwarringbe-ka nakina warna-langwa wurrububungkawa. Warnimikirra wurrakina Demena iya Awuma iya Jubawa iya Keneja

16 iya Kadama akwa Amaleka wurrakina-da. Umba ngalaja duminjarringba aburra-langwa Ada, dibina dadingiyenikba Yijawa-langwa dakina-da.

17 Umba Yijawa-langwa nenikuwenikba Ruwela nungwarringba nakina warna-langwa wurrubukubungkawa. Warnimikirra wurrubukalakina Neyada iya Jera iya Jama akwa Mija. Umba ngalaja duminjarringba

aburrubukwurra-langwa Bajumada, dibina dadingiyenikba Yijawa-langwa dakina-da.
18 Umba Yijawa-langwa warninikuwena Jeyija iya Jalama akwa Kawura wurrubukalakina wurrubukubungkawa aburrubukwurrajukwaba. Umba ngalaja dirndarringba aburrubukwurra-langwa Awalibama, dibina dadingiyenikba Yijawa-langwa umba dadiyawenikba Anaya-langwa dakina-da.
19 Umba wurrumurndakakina kembirra warninikuwena akwa wurrumirumirena Yijawa-langwa wurrububungkawe-ka wurrakina wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya, umba wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba wurrakina-da.

Wurrumirumirena Jeyira-langwa-langwa

20 Eneja nakina Jeyira NeningiYari nakina. Umba ena-langwa warninikuwena nuw-ambilyumurra wurrakina angakingakarjiyinga-manja angalya Yiduma. Warna warnimikirra aburra-langwa. Naruma-dangwa Ladena nakina iya Jawubala iya Jibiyena iya Anaya
21 iya Dijina iya Ejera umba neningarija-langwa nakina Dijena. Warne-ka warninikuwena Jeyira-langwa wurrububungkawa WarningiYari-langwa warnumamalya Yiduma-manja angalya wurrakina-da.
22 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Ladena-langwa wunenimikirra-kiya Yari akwa ngawa Yemena. Ngalaja Ladena-langwa darrkuwenikba dadimikirra Dimina dakina-da.
23 Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala Jawubala-langwa warnimikirra Albana iya Meniyada iya Ebela iya Jubawa akwa Awanama wurrakina-da.
24 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Jibiyena-langwa wunenimikirra Ayiya akwa ngawa Anaya. Umba Anaye-ka nakina-bina nenungkwarba n-akburrangama amukwa akungwa ardidarra akina-manja angalya nara-murrumanja warnumamalya kuw-ambilya. N-akburrangama akina nangawurrak-embirrajuwa-murrumanja nakina dangki nungwenikba-langwa-da.
25 Umba naka nenikuwenikba Anaya-langwa nenimikirra Dijina umba dadiyawenikba dadimikirra Awalibama.
26 Umba wurrubukalakena wurrubukabiyarbuwa warninikuwena Dijina-langwa warnimikirra Yemidena iya Ejibena iya Yidirena akwa Kerena.
27 Umba warna warninikuwena wurrubukabiyakarbiya Ejera-langwa. Warnimikirra Bilyena iya Jayabana akwa Akana wurrubukalakina-da.
28 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Dijena-langwa. Wunenimikirra Wija iya Arena wunalakina-da.
29-30 Umba warne-ka warnungkwarba wurrububungkawa WarningiYari-langwa warnumamalya, Ladena iya Jawubala iya Jibiyena iya Anaya iya Dijina iya Ejera akwa ngawa Dijena. Nuw-ambilyuma wurrakina akina-manja angalya aringbirra-manja Yiduma. Umba wurreyebijeba na-bungkawadinuma aburra-langwa-manja warnumamalya wurrakina-da.

Wurrububungkawa-langwa Yiduma-manja

31 Nara-wiya wurribina wurrububungkawa wurrarumuruma Yijireyila-manja, aburraja kembirra warna wurrububungkawa wurrarumuruma namurndaku-bungkawadinuma wurrakina WarningiYiduma-manja war-numamalya akwa ne-yuweyinuma wurrakina.

32 Neningadinuba-wiya Bela, nenikuwenikba Biyawa-langwa, nu-bungkawadinuma nakina Yiduma-manja. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya Dinyaba akina.

33 Ni-jungwunu-mulangwa Bela, enamba-langwa kembirra Jawubaba, nenikuwenikba Jera-langwa, numa-manguma ena-langwa mamurukwa. Umba ena-langwa angalya Bajiraya akina.

34 Ni-jungwunu-mulangwa Jawubaba, enamba-langwa kembirra Ya-jama NeningiDemena numa-manguma ena-langwa mamurukwa akwa nu-bungkawadinuma nakina.

35 Ni-jungwunu-mulangwa Yajama, enamba-langwa kembirra Yadada, nenikuwenikba Budada-langwa, nu-bungkawadinuma nakina. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya Abuda akina. Umba na-wardiyinu-manja Yadada akwa WarninguMidiyena warnumamalya akina-manja angalya Mawaba, aburraja Yadada-langwa warnungkwarba wurrawinyamba na-minangkirraja wurrumurndakakina WarninguMidiyena warnumamalya wurrakina.

36 Ni-jungwunu-mulangwa Yadada, enamba-langwa kembirra Jamula NeningiMajireka nu-bungkawadinuma nakina.

37 Ni-jungwunu-mulangwa Jamula, enamba-langwa kembirra Jawula nu-bungkawadinuma nakina. Ena-langwa angalya Riyabada adalyuma-manja nuw-ambilyumurra akina.

38 Ni-jungwunu-mulangwa Jawula, enamba-langwa kembirra Bali-Yenana, nenikuwenikba Akbawa-langwa, nu-bungkawadinuma nakina.

39 Ni-jungwunu-mulangwa Bali-Yenana, enamba-langwa kembirra Yadada NeninguBawa nu-bungkawadinuma nakina. Ngalaja Yadada-langwa dadingiyenikba dadimikirra Miyedabela. Umba eneja nungwadikba ngala-langwa Madireda, umba eneja numiradikba nenimikirra Mejeyeba nakina.

40 Eneja nenungkwulyube-ka nakina Yijawa wurrababurna-langwa WarningiYiduma warnumamalya. Umba wurrumurndakenena wurrububungkawa aburra-langwa, warnimikirra Dimina iya Alba iya Jededa

41 iya Awalibama iya Ela iya Binana

42 iya Keneja iya Demena iya Mibijara

43 iya Makidiyela akwa ngawa Yirama. Umba aburra-langwa angalya ne-yengbijajungwunuma amurndakakina aburra-langwa-langwiya ekirra amamalya-langwiya akina-da.

37

Jekaba-langwa-langwa warnumamalya - Jawijiba-langwa akwa wurrarrkwurrkuwena-langwa

1 Eneje-ka Jekaba nakina n-ambilyumurra yakwujina ngawa Kenina-manja angalya n-ambilyu-murrumanja nungwenikba adinuba-wiya nakina.

2 Enena kembirra alawudawarra ena-langwa-langwa warnumamalya.

Eneje-ka nakina Jawijiba mememberrkwa mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra arakba. Kembirra Jawijiba akwa ena-langwa wurrukwala wurrarrkwurrkuwena narr-embirrajuwama wurrakina jiba iya nenukwuda nungwarringba-langwa. Umba aburringaja wurrumurndakakina-langwa wurrirndirndarrngwa Bilya akwa Jilba, Jekaba-langwa wurradingabulena-kiya wurringalakina.

Kembirra ena-langwa wurrarrkwurrkuwena nuw-arriyakajungwunu-manja awurruwurrariya-langwa, eneja ni-likenuma Jawijiba nakina Jekabu-wa akwa nenu-makama nungwenikba-manja akina-langwa awurrariya.

3 Umba eneja Jawijiba-langwa nungwenikba Jekaba Jawijiba-manja angwurra nakina ni-lyelyingminuma, mena ni-rukwularruma nakina n-eniyuwangkwudinu-manja nungwenikba. Kembirra Jekaba nakina nenuminu-warrkame-ka dukwulyubena dilingajirrirra dumbala Jawijiba-langwa.

4 Akena aburraja neni-rringkama wurrakina wurrarrkwurrkuwena nungwarringba nakina angwurra ni-lyelyingminuma Jawijiba-manja, kembirra nenu-wirrikbama wurrakina angwurra Jawijibu-wa. Nara arakba ke-yengbina amarngkuwarruwalya ayakwa enuwa-wa-da.

5 Muwilyaba-manja meningalyarrngwalyilya marringa eneja nakina Jawijiba ni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Kembirra nenuwurraku-makama wurrarrkwurrkuwena-manja akina-langwa akwulyangburarrka. Akena aminakina-langwa angwurra ngawa nenu-wirrikbama aburraja wurrakina kembirra ngarningka-da.

6 Eneja ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, “W-engkirraja-langwa enena akwulyangburarrka ningi-lyangburarrkinuma ngayuwa,” ni-yama.

7 “Ngarrakine-ka ngarrababurna-langwa ngarruwurraku-war•danguma warka errekba-manja. Ngarruwurraki-lamiranguma arakba merra-ma eninganinga amarda ebina ngarri-ngkarrngarnuma adinuba-wiya. Akena adirrariyaba ngalaja nganyangwa amarda akina na-kuwarjiyingama umba nungkwurra-langwa na-ngwurrkwarrngarnuma nganyangwa-manja. Kembirra amurndakakina nungkwurra-langwa nawurrak-abuluwenduma umba nganyangwa eyirrbiyirrba ngawa na-kuwarjeyuma akina-da. Nawurrak-abuluwenduma akina nungkwurra-langwa mena eningma nganyangwa amarda aruma akina amikbiyiya alyengma-da,” ni-yama Jawijiba nakina-da.

8 Aburraja wurrarrkwurrkuwena ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Kembirra ningki-lyangkiyaminama ningkakina ku-bungkawadinama yirruwa-manja-na!” ne-yama. Kembirra ngarningka ngawa wurrakina nenu-wirrikbama angwurra akina-langwa akwulyangburarrka akwa warningma-baba wurrakina ni-likenuma nakina nenikumarnjarringba nungwarringba-wa akwa nenu-makama nakina-manja ebina-langwa awurrariya nuw-arriyakajungwunu-mulangwa.

9 Bi...ya ambaka-murra ngarningka eneja ni-lyangburarrkinuma nakina Jawijiba, akwa nenuwurraku-makama ngarningka wurrakinu-wa wurrarrkwurrkuwena. “Ngarningke-ka ningena ningi-lyangburarrkinuma awilyaba akwulyangburarrka,” ni-yama. “Ngalaja mamawura akwa ngawa yimawura akwa dakilyingajanga dumemberrkwa duwilyaba nawurrak-abuluwenduma akina ngayuwa-manja,” ni-yama.

10 Akwa ngarningka nenu-makama ngawa nungwenikba-manja nakina-da.

Eneja nakine-ka nungwenikba n-awinyambada arakba nenikuwenikba-manja. “Amiyambene-ka akina akwulyangburarrka ningki-lyangburarrkinuma?” ni-yama nakina. “Ningki-lyangkiyaminama ningkakina ngayuwa iya dirndena akwa narrkuwena-murriya yiki-likajama yarna yik-abuluwendama nungkuwa-manja-na?” ni-yama.

11 Kembirra aburraja wurrumurndakakine-ka wurrarrkwurrkuwena namurndaki-yakwujaminuma enuwa-langwa umba eneja nungwenikba n-engkirrikenuma ngawa alakina-kiya-wa akwulyangburarrka nakina-da.

Wurrawuwena nuw-angburadinu-mulangwa Jawijiba-manja akwa neni-larrka-mulangwa Yijibu-wa

12 Akini-yada ngawa Jekaba akwa ena-langwa warninikuwena nuw-ambilyumurra wurrakina ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Yebirena. Biya Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-likenuma wurrakina Jekemu-wa. Yakwujina narruwurrak-akwurrajuwama nungwarringba-langwa jiba iya nenukwuda.

13 Eneja kembirra nungwenikba nenu-maka nakina Jawijiba-manja, "Ki-likajama ningkena nungkwajukwaba Jekemu-wa. Wurrakina narrkuwena-murriya narruwurrak-akwurrajinama jiba iya nenukwuda yakwujina," ni-yama.

Eneja ni-yama Jawijiba, "Yawa, ki-likajama ningena."

14 Eneja ni-yama Jekaba, "Ki-likajama ningkena. Kamurndaki-ngarrenama narrkuwena-murriya warningaba-murrikba akwa amurndakakina jiba iya nenukwuda eningaba-murrikba. Akwa ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, kwa yiku-makina." Biya nakina Jekaba neni-larrkama nakina Jawijiba. Eneja kembirra ni-likenuma nakina Jekemu-wa.

15 Biya nu-marrawarnume-ka n-abuburangkeyinuma ngawa wurrarrkwurrkuwenu-wa. Eneja nuwilyaba nenumamalya neni-rringkama nakina akwa kembirra ni-yama, "Miyambenu-wa ningkena ningk-aburangkeyinama?" ni-yama nakina.

16 "Ningene-ka ning-aburangkeyinama nganyangwu-wa nawarrka-murriya," ni-yama eneja Jawijiba. "Wurrakine-ka narruwurrak-akwurrajinama jiba iya nenukwuda aburra-langwa. Nungkwaja ningkeningma-manja ningkakina angalya ebina-manja nuw-ambilya-murrumanja wurrumurndakakina, aba yiku-makina," ni-yama.

17 "Yawa," ni-yama eneja. "Yelakwe-ka warna akena arakba na-likena. Nganja ning-engkirrikenuma wurrakina na-lyelyimbukweyinuma yelakwa warniki-liki-yada engembu-wa Dawudinu-wa," ni-yama. Kembirra enejuk-waba Jawijiba ni-likena nakina Dawudinu-wa-da.

Biya kembirra nenuwurrak-akburranga wurrakina ena-langwa wurrar-rkwurrkuwena yakwujina ngawa.

18 Umba ni-likenu-wiya nakina ambaka awilyikerra, abur-raja nuw-andeya wurrakina akena neni-rringka ni-likenuma nubukwaya awilyikerra-langwiya. Kembirra wurrakina na-lyangkuwerribikajungwunuma adinakba neniku-wardi-yada nakina nenikumarnjarringba.

19 Biya na-makijeyina wurrakina. "Nubukwaye-ka nibina nakwulyangburarrka-ma nenumamalya," namurndaki-yama.

20 "Kwa kembirra, ngeni-ngajina nakina akwa ak-errikbina nenumadan-gkwa engburingka-wa emedirra," ne-yama. "Kembirra aka-makinama ngarna warnumamalya-manja nenu-wardangu-mulangwa yiningerriber-riba yiningbala," ne-yama wurrakina. "Kembirra ak-eningmidinama ngarna ena-langwa-langwa akwulyangburarrka amandangwa-murrikba akina," ne-yama wurrakina-da.

21 Akena eneja nibina naruma-dangwa ena-langwa nawenikba n-engkirrikena ayakwa aburra-langwa akwa neni-ngayindanguma nakina Jawijiba neniba nenik-ambilyinga. Nenimikirra Rubina nakina. Ni-yama wurrukwalu-wa, "Nara ngarna a-ngajuma naka

22 a-lyandijuma umba ngenu-mena akwa ngarr-errikbina enenu-wa engburingka emedirra. Akini-lalikinama kembirra enena-manja angalya

nara-murrumanja warnumamalya-da," ni-yama nakina. Akena ni-lyangkiyama nakina, "Ningene-ka kinu-menama naka ambaka arija-langwa-da enena-langwa engburingka emedirra-da. Kembirra kini-lawurrakajinama nungwenikba-wa-da," ni-yama nakina Rubina-da.

23 Eneja kembirra Jawijiba nakina nubukwaya ni-likena n-akwudangwukajungwa akwa nen-akburranga wurrarrkwurrkuwena-manja. Umba aburraja nenu-murrakajuwa wurrakina dibina dumbala dilingajirrirra dukwulyubena ena-langwa

24 akwa neni-rndarrka nakina akwa nuw-errikba angerriba ebinu-wa engburingka emedirra-da.

25 Kembirra nuw-angmakayanga arakba wurrakina akwa ne-yebukeyina aninga wurrakina-da.

Biya ne-yebukeyinu-wiya ngawa wurrakina aninga, narrawurraki-rringka wurrubukwaya wurrukwala WarningiYijumeyila warnumamalya na-likenuma erribaba. Wurrakine-ka na-likenuma angaluba engemba-langwa Kiliyada-langwa akwa angwurra ka-likajama angerriba Yijibu-wa. Kamila-ma na-likenuma akwa narruwurraku-warakama bungabungwa amalyirra iya amangwarra-murriya akwa amukwarnjirrema Yijibu-wa, kajungwa warniku-kwi-yada amurndakakina wurruminakina-manja angalya, warniki-rndirrki-yada angwarnda.

26-27 Akena eneja nuwilyaba narrkuwarringba nenimikirra Juda ni-yengbina nakina ayakwa wurrumurndakakina-manja wurrarrkwurrkuwena. "Wayi!" ni-yama. "Ngarra-kwuna naka Jawijiba wurrumurndakangaba-manja warnumamalya kajungwa aka-yukwamajini-yada angwarnda. Akini-ngajina-manja naka kembirra nara ngarna a-manguma angwarnda-da. Kembirra mena-burra naka akini-ngajina akwa akin-abuwarrkina nenumadangkwa? Nake-ka ngakwurra-langwa nenikumarnjarrka," ni-yama Juda nakina-da. Aburraja na-lyangkuwama-da.

28 Aburraja kembirra ne-yar•da arakba wurrumurndakakina WarningiYijumeyila warnumamalya nuw-embirrarinu-murrumanja Juda-murriya. Umba wurrumurndakakine-ka warnumamalya wurru-minambilyuma ekirra wurrakina. WarningiYijumeyila warnimikirra akwa ngawa WarninguMidiyena warnimikirra warnumamalya wurrakina. Aburraja kembirra Juda-murriya na-likena ebinu-wa engburingka emedirra, nen-ambijangajuwa nakina Jawijiba akwa narra-kwa nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Kembirra aburraja arrkala narra-kwama arngkumemberrkwa-ma arngkambilyuma angwarnda wurrakina nakina-murrada. Biya wurrumurndakakina warnumamalya nenu-wilyakama nakina Jawijiba engku-wa Yijibu-wa arakba wurrakina-da.

29-30 Akena wurrarrkwurrkuwena narra-kwa-manja Jawijiba wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, eneja Rubina nara nibina kin-ambilya yakwujina. Biya kembirra ni-lawurradina nakina aburruwa-wa akwa ni-likena ebinu-wa engburingka emedirra. N-andeya nakina akena nara nibina Jawijiba keni-rringka kin-ambilya yakwujina akina-manja engburingka emedirra. Nakine-ka nangamurndaku-kuwarranguma ena-langwa dumbala dibina n-awiyebenuma mena nu-werrikawarriyadume-ka angwurra. "Nare-ka nibina enena-manja emedirra-da!" ni-yama. "Ki-yamarrkiname-ka kembirra ningena ngayuwa?" ni-yama.

31 Aburraja kembirra wurrakina wurrarrkwurrkuwena narru-wardanga nenukwuda akwa kembirra narruma-manga wurrakina merra akina-langwa nenukwuda akwa ngawa narring-enjalkingambajuwa dibina dum-bala Jawijiba-langwa mibina-murra merra-da.

32 Bi...ya kembirra na-lawurradina arakba wurrakina angalyu-wa akwa
narringa-lawurrakajuwa dibina dumerra-ma dumbala nungwarringba-wa.
“Daka yirring-akburrangama dumbala. Jerriya daka Jawijiba-langwa dum-
bala?” ne-yama wurrakina-da.
33 Eneja kembirra nakina Jekaba nanga-rringka dakina akwa nanga-
miringka Jawijiba-langwa dakina dumbala. “Yawa, ena-langwe-ka daka.
Nenu-wardangume-ka kembirra yiningerriberriba yiningbala-da,” ni-yama
nakina neniyuwangkwa. “Nenu-kuwarranguma arakba nakina-da,” ni-
yama.
34 Nu-werrikawarriyadinume-ka nakina biya nangamurndaku-
kuwarranguma dumbala dibina n-awiyebenuma. Kembirra n-awiyebena
duwurrariya dumbala dibina narringa-warrkama amangwurrajija
nenukwuda-langwa-murra. Ni-jakawaranguma ngawa nenikuwenikba-wa
nenungkwurakba.
35 Nakinu-wa arakba na-likenuma aburraja ena-langwa warninikuwena
iya wurradidiyawena neni-yekirrerrikama kwureya akena nara
wurrakina keni-ngengmarngkajuwa. Eneja ni-yama, “Ki-likaja-manja
ngayuwa warninikijungwa-langwu-wa angalya, ngarningka ngawa
ki-jakawarenama ningeningangkawura ngawa-da,” ni-yama nakina.
Kembirra ni-jakawarangume-ka nakina neniyuwangkwa niyirrbiyirrba
ngawa-da.
36 Aburraja wurrumurndakibina WarninguMidiyena warnungkwarba
ne-beyindangu-mulangwa nibina Jawijiba kembirra nenu-wilyakama
nakina Yijibu-wa. Akina-manja angalya Yijiba n-ambilyume-ka eneja
nuwilyaba naruma nubungkawa nibina ni-lyingama akina angalya
aringbirra Yijiba. Umba nuw-ambilyuma ngarningka aburrajukwaba
wurrababurna wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwa
wurruminakina ngawa angalya. Aburraja kembirra wurrumurndakibina
warnungkwarba nenu-wilyaka-murruwiya Jawijiba Yijibu-wa nenu-
kwama nakina nuwilyabu-wa nubungkawa niyukwujiya-wa nenimikirra
Badiba. Kembirra arrkala nenu-kwama eneja nakina Badiba angwarnda
nakina-murrada wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba. Nakine-
ka Badiba nu-bungkawadinuma nakina wurrawinyamba-manja narr-
akukwurrajuwa-murrumanja alikira naruma-langwa nubungkawa.

38

Juda-langwa akwa Damara-langwa

1 Akini-yada ngawa eneja nakina Juda neni-lalikama arakba ena-langwa
wurrarrkwurrkuwena akwa ni-likenumurra nakina nuwilyabu-wa ne-
nungkwarba Yira nenimikirra, kajungwa nenik-ambilyingi-yada nakina
enuwa-manja ena-langwa-manja angalya emikirra Adilama. Wunalakina-
kiya Juda akwa Yira aburnuwa-murra wunalakina.
2 Biya yakwujina akina-manja ngawa angalya nakina Juda nang-
akburrangarna duwilyaba dadiyara dibina DadingiKenina. Umba eneja
nungwadikba nenimikirra Juwa. Eneja kembirra nanga-manga arakba
nakina Juda dakina dadiyara ena-langwi-yada dadingiyenikba.
3 Ngalaja kembirra yinginumin-arrangba arakba dakina nangariya ena-
langwa. Kembirra eneja nungwenikba neni-yengbijuwamurra nakina
niyukwujiya Era.
4 Ambaka-murra kembirra ngarningka yingu-mambakinuma dakina
akwa yinginumin-arrangbama ngarningka nangariya Juda-langwa akwa
yingini-yengbijuwama nakina Anana.

5 Bi...ya kembirra ambaka-murra ngarningka yinginumin-arrangbama
nangariya nibina yingini-yengbijuwama Jela nakina. Akena ni-
rukwularrinu-manja nakina numurrkbalya eneja n-ambilyumurra
nungwenikba Juda emininga-manja angalya emikirra Akijiba.
6 Eneja kembirra n-arumidinumurra Era nibina naruma-dangwa
nenikuwenikba Juda-langwa nakina. Kembirra nanga-manga eneja
nungwenikba duwilyaba dadiyara dadimikirra Damara nenikuwenikba-
langwi-yada dadingiyenikba.
7 Akena nuwurrariye-ka eneja nakina Era. Ni-yaminjamama nakina
awurruwurrariya ngawa. Eneja kembirra Yaweya nu-wara arakba nakina
amurndakakina awurruwurrariya akwa neni-jungwajuwama arakba
nakina nenumamalya-da.
8 Eneja kembirra nungwenikba Juda ni-yengbinuma nakina ayakwa Era-
langwa-manja nenikumarnjenikba nibina nenimikirra Anana. Ni-yama
nakina Juda enuwa-wa, “Ni-jungwuma arakba nawena, umba jeyi, likaja
arakba dibinu-wa dadingiyenikba dingaya, akwa yikingu-mungkwula yak-
wujina, kajungwa kinumin-akumajungwuni-yada nungkuwa wurriyuk-
wayuwa ena-langwi-yada. Kembirra nungkuwa ningkakina kinumin-
arumurrkwuni-yada wurrakina wurriyukwayuwa ena-langwi-yada,” ni-
yama Juda nenikuwenikba-wa Ananu-wa.
9 Akena eneja nakine-ka Anana ni-lyangkumakajungwunuma. “K-
akumajungwuna-manja ngayuwa wurriyukwayuwa daka-manja dingaya,”
ni-yama, “kembirra nara nganyangwa wurrakina umba nenikijungwa-
langwa kuw-ambilyamurra wurrakina-da,” ni-yama Anana nakina.
Kembirra ni-likenu-manja dibinu-wa dingaya akwa nenu-mungkwulu-
manja wunalakina, nare-ka keni-ngayindanga nakina wurriyukwayuwa
nawenikba-langwa. Kembirra numa-kwularrijuwa mamungwurra ena-
langwa ajiringka-wa nakina akwa nara kembirra kininga-ngbadika dakina-
manja dingaya Damara-da.
10 Akena eneja nakine-ka Yaweya nu-wara akina, akwa kembirra
neni-jungwajuma enejukwaba Anana wuburra adinuba-wiya neni-
jungwajuwama nakina nawenikba Era.
11 Eneja kembirra nuwilyaba-ma yimbukwa nenikuwenikba Juda-
langwa arakba. Wunambilyuma neni-jungweyinuma arakba, umba
nuwilyaba-ma wulkwa n-ambilyuma neniba ngawa nakina. Aminakina-
langwa n-akbar•danguma eneja nakina Juda kini-jungwuna-mulangwa
nenikuwenikba Jela, wuburra wunalakina-kiya warnikuwabulena-kiya
wunaruma-kiya neni-jungweyinuma.
Biya kembirra ni-yengbina Juda ayakwa dibina-manja dingaya
darngkiyenikba dadimikirra Damara. Ni-yama nakina ngaluwa-wa,
“Jeyi! Likaja arakba nungwena-langwu-wa alikira akwa k-ambilya
yakwujina ningkingaya ngawa,” ni-yama. “Umba kin-arumida-manja
nenikuwarrka niyukwujiya nibina nenimikirra Jela, kembirra ambaka-
murra yikini-yakeyinama kinalakina,” ni-yama Juda. Kembirra ngalaja
yingi-lawurradina Damara dakwukawura arakba nungwadikba-langwu-
wa angalya-da.
12 Ambaka-murra dadingiyenikba Juda-langwa yingi-jungwuma dakina
ngalajukwaba. Eneja kembirra nu-werrikawarriyadume-ka nakina Juda,
akwa n-ambilyumurra awilyaba-manja ngawa angalya. Biya kembirra
ni-jadanga arakba nakina. Biya ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-
liki-yada angerriba emininga-wa angalya emikirra Dimina, mena ena-
langwa jiba nuw-ambilyu-mubaba yakwujina akina-manja angalya. Kem-
birra ni-likena arakba nakina akwa ngawa nibina Yira enejukwaba mena
aburnuwa-murra-baba wunalakina.

13 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrakina Damara-wa, “Nubukwaye-ka narngkiyena Juda. Ni-likajama nakina Dimina-wa kajungwa neniki-ngkarrngi-yada amangwurrajija ena-langwa-langwa jiba,” ne-yama wurrakina.

14 Ngalaja Damara dadingme-ka dakina nibina Jela nenikuwenikba niyukwujiya-dangwa Juda-langwa n-arumidinuma arakba nakina. Umba eneja nakina Juda nara ngawa kininga-kwa nakina ngaluwa-wa ngala-langwi-yada neningiyadikba. Nare-ka nakina Juda kini-yarrkiyuwarna ayakwa ena-langwa. Umba ngalaja Damara ying-awiyuwiyebenuma ngawa dadingingaya-langwa dumbala. Biya kembirra nang-aburawaka arakba dakina umba ying-awiyebena dimininga dumbala, akwa ying-awiyebenuma ngarningka dumbala dadiki-lyawurumba. Biya yingi-likena dakina engembu-wa Eneyimu-wa akwa ying-ambarringa arakba akawiyuwiyeba-manja akwudangwa. Ngalaje-ka akina angalya Eney-ima nuw-ambilyumurra mibina-manja ngawa mamurukwa numu-likenu-murrumanja Dimina-wa.

15 Bi...ya kembirra yakwujina ngawa eneja nanga-rringkama arakba Juda nakina. Ni-lyangkiyame-ka nakina duwurrariya-bu didarringka dakina, dibina yingu-mungkumungkwulume-ka warningerribirra-manja warnungkwarba akwa yingi-ngbijanginumurra wurringku-wa iya wurringku-wa warnungkwarba dakina-da, mena ying-awiyebenuma dibina dumbala dadiki-lyawurumba dakina-da. Aburraja ne-yaminjamama wurramuk-wiyadebina wurruwurrariya wurrididarringka wurruminakina angalya wurrakina-da.

16 Aminakina-langwa kembirra neningbale-ka eneja Juda darngkiyenikba Damara dakina-da.

Biya ni-likena nakina Juda ngaluwa-wa ying-ambarringu-murruwa dakina mulikarrkbidjina-manja mamurukwa. Ni-yama nakina, “Kwa. Ambarrngarna angwarnda ningki-ngayindena ningkakina?” ni-yama.

Umba ngalaja yingi-yama, “Amiyambena yiku-kwunama nungkuwa?”

17 Ni-yama eneja, “Ki-larrkajama ningena arija-langwa angariya nenukwuda.”

“Yawa,” yingi-yama. “Umba yu-kwa-langwa enena-wiya awilyaba eyukwujiya eningerribirra nungkwa-langwa-langwa kajungwa ku-wilyakiniyada ngayuwa yiku-kwuna-murruwa ebina nenukwuda, nari-yada e-yakuwabijuma ningkakina,” yingi-yama Damara.

18 “Amiyambena kembirra eningaduwaya yiba-kwunama aduwaba?” ni-yama eneja.

Yingi-yama ngalaja, “Angaba amakirnda nungkwa-langwa ebina emikirra-murra, akwa ngawa eka arnduwarra ebina ningku-wilyakinama ningkakina,” yingi-yama. Eneja nanga-kwa kembirra arakba nakina alakina-kiya ambilyuma. Biya nenu-mungkwula wunalakina arakba-da akwa nanga-ngbadika dakina-manja-da.

19 Ngalaja kembirra arakba yingi-lawurradina angalyu-wa dakina Damara. Biya nang-aburawaka dakina dibina dumbala dadiki-lyawurumba, akwa ying-awiyebena ngarningka dumbala dadingingaya-langwa arakba-da.

20 Eneja kembirra nakina Juda nenu-kwa awilyaba angariya nenukwuda nibinu-wa nenungkwarba aburnuwa-murru-wa Yira. Ni-yama nakina enuwa-wa, “Nga-yikaja ena dibinu-wa didarringka akwa yimin-angkirna ebina eka akwa ngawa amakirnda ebina emikirra-murra ninginga-kwama ebina-wiya,” ni-yama. Kembirra eneja ni-likena Yira ebinu-wa angalya Eneyima, akena nara kining-akburrangarna dibina didarringka.

21 Ni-yama kembirra nakina Yira wurrukwalu-wa warnungkwarba
wurruminakinu-wa angalya, “Dangamba dibina didarringka duwurrariya
dibina ying-angmakwulaluma mulikarrkbidjina-manja mamurukwa?” ni-
yama.
Aburraja ne-yama, “Nara wurribina kuw-ambambilya wurruwurrariya
wurridarringka ena-manja angalya wurribina na-mungkumungkwuluma
warningerribirra-manja warnungkwarba. Akwa nare-ka wurribina
yelakwa aduwaba-da,” ne-yama.
22 Kembirra eneja nakina aburnuwa-murra Juda ni-lawurradina
arakba enuwa-wa, akwa ni-yama, “Nare-ka king-akburrangarna dibina
didarringka-da,” ni-yama. “Aburraja wurrumurndakakina wurruminakina
angalya bu-makama, ‘Nare-ka wurribina wurramukwiyadakina
wurridarringka wurruwurrariya ena-manja angalya-da,’ namurndaki-
yama wurrakina-da,” ni-yama Yira nenu-maka Juda-wa.
23 Eneja ni-yama Juda, “Akumurndak-ambilya kembirra ngaluwa-manja
ebina amurndakijika, mena nara yakuwa a-ngayinduma a-rinjarrkuma
wurrukwala warnumamalya yakuwa-wa-da. Ningi-ngayindanguma
ningeniku-kwi-yada nenukwuda ngaluwa-manja akena nara ningkakina
king-akburrangarna-da,” ni-yama Juda nakina-da.
24 Bi...ya ngalaja yabiyakarbiya yimawura nu-merrkijerriduma arakba
yakina. Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wur-
rakina Juda-manja, “Nungkwa-langwe-ka darngkiyena duwurrariye-ka
dakina-da. Yingu-mungkwulijeyinuma erribirra dakina, biya arakba yingi-
ngbadinamurra dakina-da,” ne-yama wurrakina-da.
Ni-yama eneja Juda, “Wurringa-wilyakina kembirra angwura-wa akwa
yikinga-dakina kingi-jungwuna,” ni-yama.
25 Aburraja kembirra narringa-wilyaka warniki-daki-yada dakina ak-
ena ngalaja yingi-larrkena ena-langwa amurndakijika wilyarra-langwa
narngkiyadikba-wa. Akwa enena ayakwa ngarningka yingi-larrkenuma
dakina enuwa-wa. Yingi-yama, “Ningu-mambakinama aduwaba wur-
rangariya akena nungkwaja alakena-kiya amurndakijika yimini-rringka-
langwa,” yingi-yama. “Angkaburra-langwa dukwa ena?” yingi-yama
dakina. “Alakena-kiya amurndakijika nginu-kwama ngayuwa-wa eneja
nakina nenungkwarba nibina ngini-ngbadikama ngayuwa-da,” yingi-yama
Damara-da.
26 Eneja Juda nakina ni-rringka-manja alakina-kiya amurndakijika, kem-
birra ni-yama, “Nganyangwa amandangwa ena-da. Nara kinga-kwa
nenikuwarrka Jela dakina didarringka-da. Kinga-kwa-maka nenikuwarrka
ngaluwa-wa akena nara kinga-kwa. Nganyangwe-ka kembirra awurrariya
akina. Nara ngala-langwa,” ni-yama nakina. Biya nara arakba ngarningka
kenu-mungkwula wunalakina Juda akwa Damara-da.
27 Bi...ya akwudangwa arakba aburraja warniki-rukwularri-yada wur-
rangariya Damara-langwa akena wurrambilyume-ka wurrangariya-kiya
ngala-langwa.
28 Ngalaja kembirra yingu-werribikajungwa arakba dakina. Biya
wurruwilyaba narri-jadijuwama ayarrka. Ngalaja dibina didarringka
nanga-mamurikajuwama Damara-manja yingi-rndarrka ayarrka ebina
akwa yingi-lamiranga dumilyingarradada-murra dadumakirnda,
kajungwa dadingmi-yada arija-langwa warningadinuba-wiya wurrakina.
Biya yingi-yama, “Warna-bina na-rukwularruma adinuba-wiya-da,” yingi-
yama dakina-da.
29 Akena eneja n-awiyebajuwa arakba ayarrka nakina numurrkbalya.
Umba eneja ningka-dangwa ni-jadanga ni-rukwularrinuma adinuba-wiya
nakina-da. Kembirra dibina didarringka yingi-yama enuwa-wa, “Wa!

Ningkabakiya-be-ka ningki-jadanguma-na!” yingi-yama. Kembirra aburraja neni-yengbijuwama nakina Bereja, mena akina ekirra Bereja neyaminama “enabakiya-ba ni-jadanguma.”

30 Kembirra ni-rukwularruma arakba eneja nenikumarnjenikba neningarija-langwa, nanga-wilyakamurra dibina dadumakirnda. Aburraja kembirra neni-yengbijuwama nakina Jera, mena akina ekirra Jera neyaminama “dumilyingarradada.”

39

Jawijiba-langwa akwa Badiba-langwa-langwa dadingiyenikba

1 Ebina-manja angalya aringbirra-manja emikirra Yijiba n-ambilyumurra arakba eneja nakina Jawijiba. N-ambilyumurra nakina Yijiba-manja mena wurrumurndakibina-baba WarningiYijumeyila warnumamalya nenu-wilyakama nakina yenjerrikina akwa nenu-kwama nuwilyabuwa nenungkwarba nenimikirra Badiba. Kembirra eneja nakina Badiba nenu-kwama arrkala angwarnda nakina-murrada wurrumurndakibinuwa WarningiYijumeyila warnumamalya. Nakine-ka Badiba nenuminuwar•duwar•danguma warka naruma-langwa nubungkawa, akwa nubungkawadinuma nakina wurrawinyamba-manja narr-akukwurrajuwamurrumanja alikira naruma-langwa nubungkawa.

2 Kembirra eneja nakina Jawijiba n-ambilyumurra yakwujina ngawa Badiba-langwa-manja alikira, akwa nenuminu-war•dangumurra nakina warka Badiba-langwa. Umba eneja Yaweya n-ambilyumurra nakina Jawijiba-manja akwa nenumini-yaminjamama ngawa eningaba-wiya Jawijiba-manja nakina.

3 Kembirra eneja Badiba ni-lyandarrkenuma Yaweya Jawijiba-manja n-ambilyuma nakina akwa nenu-mamurikajuwama nakina-manja Jawijiba neningangkawura neniku-war•di-yada warka eningaba.

4 Biya kembirra arakba nenu-werrungwur•dangume-ka nakina Badiba Jawijiba-manja akwa nen-akumarnuma nakina nubungkawa ena-langwa-manja alikira akwa ena-langwa-manja amurndakijika ababurna-manja.

5 Yadikina akina-murrada ngawa n-aburradadu-mulangwa nakina Jawijiba nenuminu-war•dangu-mulangwa warka Badiba-langwa, eneja nakina Yaweya ni-yamama eningaba Badiba-manja akwa ena-langwa-manja warnumamalya. Ni-yamame-ka Yaweya eningaba aburruwa-manja mena Jawijiba n-ambilyumurra nakina yakwujina Badiba-langwa-manja alikira. Eningaba warka nu-war•duwar•danguma eneja nakina Jawijiba akwa *namurndaku-wulduma *namurndaku-ngwur•duma eningaba ababurna-langwa Badiba-langwa-manja alikira arrawa akwa ngawa ena-langwa-manja ajiringka errekba-manja ngarningka.

6-7 Nakine-ka Jawijiba neni-kalyikama angwurra Badiba-manja. Eneja kembirra nakina Badiba nenu-kwama ababurna-langwa amurndakijika ena-langwa Jawijiba-manja kajungwa nenik-akwurraji-yada nakina amurndakakina-da. Biya kembirra arakba nara nakina kin-engkirrikena Badiba ena-langwu-wa amurndakijika, umba ena-langwu-wa aninga wulkwa n-engkirrikenumurra nakina-da.

Bi...ya kembirra ngalaja dadingiyenikba Badiba-langwa yingini-rringkame-ka dakina nukwulyubene-ka Jawijiba. Nenumebinga neningaba ningbuda akwa nenumukwurra neningaba, akwa yingini-ngayindanguma kenu-mungkwuluma aburnuwa. Yingini-yengkilabena dakina

8 akena eneja nu-ware-ka nakina-da.

“Nare-ka,” ni-yama nakina Jawijiba ngaluwa-wa. “Kwuja, nubungkawa nganyangwa, nibina neningiyena, nara nakina engkirrikuma

eningerribirru-wa amurndakijika ena-langwa enena-manja alikira ena-langwa, mena ningenena-baba ngayuwa yelakwa. Ngin-akumarnuma nakina ngayuwa ningubungkawa angkwulyumida-manja amurndakijika ena-langwa.

9 Ningene-ka ningenikuminuwar•duwar•da ena-langwa, akena ningubungkawa ngayuwa wuburra enuwa yelakwa enena-manja alikira. Nara ebina kini-lyingilyinga amurndakijika ena-langwa wulkwa nungkuwa ena-langwa ningkadingiyenikba. Ningene-ka ningu-warenama awurruwurrariya akwa nara kembirra arriyakajungwuma ngayuwa Yaweya-langwa," ni-yama nakina Jawijiba dibinu-wa didarringka Badiba-langwa-da.

10 Akena ngalaja dakina ngawa yingini-yengkiyengkilabenuma adadinuba diyirrbiyirrba ngawa. Umba eneja nu-wara ngawa akwa nara kenumungkwula wunalakina-da.

11 Bi...ya arngkawura nakina Jawijiba n-awiyebena alikira-wa warki-yada, akena nara wurribina wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da yakwujina. Nakwukawure-ka nu-war•danguma nakina warka.

12-13 Kembirra ngalaja dibina didarringka Badiba-langwa nanga-rndarrka dumbala Jawijiba-langwa akwa yingi-yama enuwa-wa, "Kwa, yakuwa yimungkwula." Akena ni-lyumada eneja, n-angkarra errekbu-wa umba nanga-lalika nakina ena-langwa dumbala ngala-langwa-manja ayarrka. Kembirra nanga-rringka-manja dakina dumbala Jawijiba-langwa ngala-langwa-manja ayarrka,

14 ying-ardanga dakina ngala-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da warnumamalya. Biya, "Yimini-rringka-langwa daka dumbala," yingi-yama. "Neningiyarrka nen-awiyebajuwama naka NiYiburuwa nenungkwarba enenu-wa alikira akwa ngarreni-yelijinama nakina ngakwurruwa aduwaba," yingi-yama. "N-awiyebene-ka nganyangwu-wa angalya akwa ngini-ngayindanguma ngayuwa nakina, akena ningu-warduwardeminuma angwurra nganja-da.

15 Eneja n-engkirrika ningu-warduwardeminuma ngayuwa, biya nanga-lalika daka dumbala ngayuwa-manja-da, akwa n-angkarra errekbu-wa-da," yingi-yama dakina didarringka Badiba-langwa ngala-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da warnumamalya-da.

16 Biya nanga-wilyaka ngawa dibina dumbala Jawijiba-langwa yanda-langwa ni-yar•da arakba neningiyadikba nakina yakwujina.

17 Biya kembirra yinginu-makama ebina-murrada ngawa ayakwa. Yingi-yama enuwa-wa, "Nake-ka NiYiburuwa nenikuminuwar•duwar•da ningkenu-wilyakama nungkuwa yangkwurrangwa n-awiyebenume-ka nakina nganyangwu-wa angalya akwa ngini-yelijuma ningena ngayuwa.

18 Nganja ningu-warduwardeminuma ngayuwa, kembirra juj n-angkarra eneja nakina ni-jadinga errekbu-wa umba nanga-lalikama daka dumbala ena-langwa ngayuwa-manja-da," yingi-yama dakina-da.

19 Nenak-ar•darre-ka awinyamba eneja kembirra neningiyadikba, nibina Jawijiba-langwa nubungkawa Badiba, n-engkirrikenu-mulangwa akina ayakwa dadingiyenikba-langwa.

20 Biya nenu-maka ena-langwa-manja warnungkwarba warnikengkarrngi-yada wurrakina Jawijiba-manja. Aburraja kembirra nenakumarna nakina angerriba nubungkawa-langwu-wa akididijungwa. Kembirra yakwujina ngawa n-ambilyuma eneja nakina Jawijiba arakba-da.

21 Umba eneja nakine-ka Yaweya n-ambilyumurra yakwujina Jawijiba-manja ngawa akwa nu-marngkirradinuma nakina-manja. Eneja nib-

ina nenikakukwurrajungwa akididijungwa nenu-werrungwur•danguma
nakina-manja Jawijiba.
22 Biya nen-akumarnuma nakina Jawijiba nubungkawa wurrababurna-
manja wurrukwala warnungkwarba wurribina na-didijungwunu-
murrumanja aburrajukwaba yakwujina ebina-manja ngawa
akididijungwa.
23 Kembirra amurndangekburna ena-langwa warka nu-war•danguma
eneja nakina Jawijiba. Umba eneja kembirra nenikakukwurrajungwa
nenungkwarba nara arakba kin-engkirrikena akinu-wa warka, mena
nakina Yaweya Jawijiba-manja n-ambilyu-murrubaba akwa nenu-
mamurikajuwa-murrubaba enuwa-manja ngawa. Kembirra yadikina *na-
wuldinume-ka *na-ngwur•dangume-ka ngawa eningangkawura ababurna-
langwa Jawijiba-langwa-da.

40

Jawijiba nenumini-dirrburaka-mulangwa wunenungkwarba-kiya-langwa akwulyangburarrka

1-2 Bi...ya kembirra eneja naruma nubungkawa nibina nu-
bungkawadinuma ababurna-manja angalya Yijiba n-awinyambadinume-
ka nakina wunambilyuma-wa ena-langwu-wa wunenikumin-
uwar•duwar•da-kiya wunenungkwarba-kiya. Nuwilyaba nuwurrak-
akwurrajuwama nakina ena-langwa akubibeka. Nu-war•danguma nakina
warka amalyirra akwurena-langwa-manja. Umba eneja nuwilyaba
numurndaki-dakama eminimininingka aninga nubungkawa-langwa-manja
angalya.
3 Akena eneja nakina naruma nubungkawa nen-awiyebajuwama
akididijungwa-manja wunalakina, mena nenilirraku-wirrikba-
mubaba wunalakina-kiya-wa. Aburnaja kembirra nen-ambilyuma
wunalakina alikira-manja nibina-langwa-manja nenikakukwurrajungwa
akididijungwa, ebina-manja ngawa alikira n-ambilyu-murrumanja
adinakba enejukwaba Jawijiba nakina.
4 Eneja kembirra nakina nenikakukwurrajungwa akididijungwa nenu-
kwama Jawijiba wunalakina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya kajungwa
neniku-war•di-yada nakina Jawijiba warka aburna-langwa yakwujina.
Aburnaja nen-ambilyuma yakwujina wunalakina ngawu...wa.
5 Biya muwilyaba-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa
yakwujina akididijungwa-manja arrawa wunalakina wunenungkwarba-
kiya neni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Biya alakina
akwulyangburarrka muwilyaba-murra-manja ngawa meningalyarrng-
walyilya marringa neni-lyangburarrkinuma akena emininingka-kiya alakina
akwulyangburarrka-kiya-da.
6 Wurdarriya-wiya eneja Jawijiba ni-likena nakina wunalakina-kiya-wa.
Nenilirraki-rringka-manja nakina wunalakina kembirra neningma nakina
nen-ambilyume-ka wunuwerrikawarriya-kiye-ka arakba.
7 Ni-yama nakina Jawijiba, “Kini-yamarrkama-burra kembirra kinuwer-
rikawarriya aduwaba?” ni-yama.
8 Neni-yama aburnaja, “Yinalakene-ka yini-lyangburarrkinuma
akwulyangburarrka yineyebijeba, akena nara wurribina wur-
ruwilyuwilyaba yelakwa amin-abilyerrikama yinuwa-manja alakena-kiya
akwulyangburarrka,” neni-yama wunalakina.
Ni-yama eneja Jawijiba, “Neningikarraware-ka yimbukwa kin-
abilyerrikinama nakina warnumamalya-manja akwulyangburarrka

umba nara wurrukwala. Umba yirru-makina nungkwurna-langwa akwulyangburarrka,” ni-yama.

9 Eneja kembirra nibina n-akwurrajuwa-mudangwa akubibeka nubungkawa-langwa ni-yama nakina, “Nganyangwa-manje-ka akwulyangburarrka ningi-rringkama awilyaba akwurena

10 abiyakarbiya-ma amakirnda. Adinuba-wiya ningi-rringkama ngayuwa amarda. Kembirra warenja-bawiya ngarningka ngalaja amawalyuwa na-jadingama. Ngarningka kembirra amaninga na-walyuwama akina.

11 Nganja ninguma-lyingama ngayuwa menarlamba nganyangwa-langwa nubungkawa ayarrka-manja. Kembirra ning-arrangbama amurndakak-ina akwurena akwa ningi-likakbama amalyirra makinu-wa menarlamba akwa ningenu-kwama-da,” ni-yame-ka nakina nenikakukwurrajungwa akubibeka.

12 Ni-yama eneja Jawijiba enuwa-wa, “Yiba-makinama ngayuwa akina-langwa,” ni-yama. “Akine-ka abiyakarbiya amakirnda ne-yaminama akina mabiyakarbiya marringa.

13 Kembirra mabiyakarbiya-manja ngawa marringa eneja keni-jadijinama nungkwa-langwa nubungkawa ningkakina. Akwa kenumini-yakuwabijinama nakina ebina awurrariya ningki-yama-mulangwa, akwa kembirra nungkwaja kinuminu-war•denama ngarningka ningkakina ena-langwa warka wuburra adinuba-wiya ningkenuminu-war•danguma ningkakina. K-akwurrajinama ngarningka akubibeka ena-langwa akwa kinu-kwunama amalyirra akwurena-langwa ngarningka.

14 Akena *ka-wuldina-manja *ka-ngwur•dena-manja eningaba ngawa nungkwa-langwa, kembirra nare-ka e-yakuwabijuma ngayuwa. Umba yikumini-yengbina ayakwa kinu-makina nungkwa-langwa nubungkawa ngayuwa-langwa, kajungwa keni-jadijini-yada nakina ngayuwa nganjuk-waba enena-langwa akididijungwa.

15 Ningene-ka bu-manguma aburraja wurruwurrariya warnumamalya. Bi-lyumadikama angaluba nganyangwa-langwa angalya akwa ngawa nganyangwa-langwa WurriYiburuwa warnumamalya. Kajukwaba enena-manja ngawa angalya Yijiba nare-ka nganja ningena k-arriyakajungwuna awurrariya-langwa-da. Nara-maka kembirra kab-awiyebajuwa ngayuwa enena-manja akididijungwa-da,” ni-yama nakina Jawijiba nibinu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da.

16 Umba eneja nibina nenikididaka nenungkwarba aninga n-engkirrika-manja nakina nuwilyaba-langwa ebina akwulyangburarrka eningaba ak-ina, enamba-langwa kembirra ni-yengbina nakina Jawijibu-wa ayakwa. Biya ni-yama nakina, “Nganjukwabe-ka ningi-lyangburarrkinuma ak-wulyangburarrka,” ni-yama. “Ningene-ka ningi-ngabukweyinumurra abiyakarbiya eninganinga-langwa alabura nganyangwa-manja aringka.

17 Umba eningikarrawara-manja alabura ngalaja emini-mingke-ka aninga nuw-ambilyumurra ningenumini-daka-mulangwa ngayuwa nganyangwa-langwa nubungkawa. Akena aburraja wurrajija nuw-alyubarinuma wurrakina-da,” ni-yama nakina nenikididaka aninga-da.

18 Eneja ni-yama nakina Jawijiba enuwa-wa, “Yiba-makinama nin-gena kembirra nungkwa-langwa-langwa akwulyangburarrka. Akine-ka abiyakarbiya alabura ne-yaminama akina mabiyakarbiya mamawura.

19 Kembirra mabiyakarbiya-manja ngawa mamawura eneja nakina nubungkawa nungkwa-langwa keni-jadijiname-ka nungkuwa nungkwa-jukwaba. Akena aburraja kabumini-ngkarrnginame-ka nungkwa-langwa memirrma! Kembirra nakine-ka nubungkawa nungkwa-langwa kenu-makinama ena-langwa-manja wurrawinyamba warnik-alyadiji-yade-ka

ningkakina ningkenumadangkwa eka-manja. Aburraja kembirra wurrajija kuw-alyubarinama ningkenumadangkwa wurrakina-da,” ni-yama nakina Jawijiba nibinu-wa nenikididaka aninga-da.

20 Bi...ya kembirra mabiyakarbiya arakba mamawura numi-jerriduma makina. Eneja kembirra nakina nubungkawa naruma-dangwa nen-ardijuwa arakba wurrababurna-langwa ena-langwa wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwu-wa alikira aningi-yada warnik-alyubara, kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada mibina mamawura ni-rukwularrinu-mulangwa nakina nubungkawa. Biya nenilirraki-jadijuwa nakina wunalekbina wunenungkwarba-kiya ebina-langwa akididijungwa akwa nenilirrak-ardijuwa wunalakina enuwa-wa. Kembirra aburnaja neni-likena enuwa-wa wunalakina akwa nen-alkayanga yakwujina enuwa-manja akwa wurrumurndakibina-manja ngawa wurriyukwayuwa wurrububungkawa ena-langwa-manja.

21 Kembirra nibina n-akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa nenu-kwama eneja nakina arakba nubungkawa ebina-murrada warka nu-war•duwar•dangu-murrada adinuba-wiya nakina.

22 Umba neni-jungwajuwama nakina nibina nenikididaka nenungk-warba aninga. Nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba akwa aburraja nenumini-ngkarrngarnuma wurrakina ena-langwa memirrma-da. Kembirra ababurna-langwa ne-yamama akina ebina-langwiya ngawa ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya adinuba-wiya Jawijiba-da.

23 Akena eneja nibina nenikuminuwar•duwar•da n-akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa-langwa nubungkawa nare-ka nakina kin-engkirrikena Jawijibu-wa-da, umba numurndaki-yakuwabijuwama arakba-da.

41

Akwulyangburarrka naruma-langwa-langwa nubungkawa

1 Bi...ya mambilyuma arakba mamarika iya yinungkwura nilirraki-jerridu-manja, eneja kembirra nibina naruma nubungkawa ni-lyangburarrkinuma nakina akwulyangburarrka. Umba ena-langwa-manja akwulyangburarrka nu-kuwarjeyumurra nakina adalyuma-manja ena-langwa-manja angalya. Emikirra adalyuma Nayila akina.

2 Biya ni-rringkame-ka nakina amangbala ambilyuma bulukwa nawurrak-ambijanginuma akina akungwa-langwa. Ngalaja engmurra-wiya akwulyarrinja-wiya amurndakakina. Nawurraki-riberrkinuma akwa kembirra ne-yebukeyinuma arakba akina amarda akwiyakbidjina akungwa.

3 Kembirra arngkidarrba-langwiya amangbala ambilyuma ngarningka nawurrak-ambijanga ngalajukwaba. Umba akine-ka bulukwa amurndakilarrkbulala-wiye-ka akwa amirajamiyama-wiya akina. Nawurraki-riberrkinuma akina akwa nawurrak-alkayanguma ariba-manja amurndakibina-manja akwala bulukwa.

4 Kembirra akine-ka bulukwa amurndakilarrkbulala nuw-alyubarinume-ka ebina-manja engmurra-dangwa-da. Kembirra akina-bu ngawa-da. Aba nu-mirajanga arakba eneja nakina nubungkawa-da.

5 Biya kembirra nu-mungkwulinga ngarningka nakina akena ni-lyangburarrkina ngarningka ngawa akwulyangburarrka. Umba ena-langwa-manja akwulyangburarrka ni-rringkama nakina amamuwa amaninga amarda-murra. Awilyaba-murra-manje-ka ememiyeja amarda ni-rringkama nakina amangbala ambilyuma amamuwa amaninga. Ngalaja engmurre-ka amurndakakina akwa na-walyuwunumurra arakba akina.

6 Kembirra ngarningka amamuwa amaninga na-lingbijanginuma amang-
bala ambilyuma ngalajukwaba akina-da. Akena akine-ka amaninga amurn-
dajamiyama eningaruma-ma, mena mamarika ne-ngburingkakama akina.
7 Kembirra akine-ka amaninga amurndakilarrkbulala-dangwa
na-ngir•danguma na-janguma arakba akina engmurra-manja-da.
Kembirra akina-bu ngawa akwulyangburarrka-da. Eneja nu-mirajanga
arakba nakina naruma nubungkawa akwa ni-lyandarrkenuma
akwulyangburarrka ni-lyangburarrkinuma nakina-da.

8 Bi...ya ne-kbadinga arakba akina. Kembirra nakine-ka naruma
nubungkawa nu-werrikawarriyadinuma nakina alakina-kiya-wa
akwulyangburarrka. Kembirra mamawura-manja nen-ardijuwa nakina
wurrababurna wurrarumuruma wurraringkiringkawa wurribina
nuw-ambilyu-murrumurra ena-langwa-manja angalya Yijiba. Biya
nenu-makama nakina ena-langwa-langwa akwulyangburarrka-da.
Akena nara wurruwilyuwilyaba kenumin-abilyerrika alakina-kiya
akwulyangburarrka ena-langwa-da.

9 Eneja kembirra ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da nibina n-
akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa ni-yengbinuma nakina ayakwa
enuwa-wa. “Wa! Ningi-yakuwabijuwa awilyaba ayakwa,” ni-yama.
10 “Ebina-wiya y-awinyambakama ningkakina ngayuwa-manja akwa
ngawa nakina-manja nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa
nibina ni-daka-murrumanja aninga nungkwa-langwa enejukwaba. Biya
ningkakina kembirra yirrilirrak-awiyebajuwama yinuwa akididijungwa-
manja arrawa. Akwa yinaja yin-ambilyumurra yakwujina kembirra
nubungkawa-langwa-manja alikira. Eneje-ka nakina nubungkawa
nu-bungkawadinuma wurrawinyamba-manja warnungkwarba narr-
akukwurrajina-murrumanja nungkwa-langwa alikira.
11-12 Kembirra yakwujina ngawa yirrubuk-ambilyuma yinuwa
akwa ngawa nuwilyaba nenungkwarba neningengka-langwa angalya.
Nakine-ka nenungkwarba NiYiburuwa nakina. Akwa nenuminu-
war•duwar•danguma warka nakina-langwa nubungkawa. Yakwujina
ngawa yinaja kembirra yinuwa yinenikuminuwar•duwar•da-kiya
nungkwa-langwa yini-lyangburarrkinuma yinalakina akwulyangburarrka
muwilyaba-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa. Akena
emininga-kiya alakina akwulyangburarrka yina-langwa. Biya kembirra
yinuwa yinu-makama arakba yina-langwa akwulyangburarrka nibinu-
wa NiYiburuwa nenungkwarba. Umba eneja nakine-ka nenungkwarba
yirrenumin-abilyerrikame-ka alakina-kiya akwulyangburarrka yina-
langwa-da.

13 “Kembirra ambaka-murra arija-langwa ne-yamame-ka ngalaja
akina ababurna-langwa ni-yama-murrada adinuba-wiya nakina
nenungkwarba yinuwa-wa. Nungkuwa nungkwaja yi-jadijuwame-ka
ngayuwa ningi-didijungwunu-murrada ebina-langwa akididijungwa.
Akwa y-awiyebajuwama ngayuwa ningkakina nungkwa-langwa-manja
angalya kajungwa ningeniku-war•di-yada warka nungkwa-langwa, ebina-
wiya wuburra ningu-war•danguma ngayuwa adinuba-wiya. Akena nibine-
ka ningka-dangwa nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa ningkeni-
ngajama ningkakina-da,” ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-
langwu-wa nubungkawa-da.

14 Eneja kembirra nakina naruma nubungkawa neni-larrka arakba
wurrukwala warnungkwarba ena-langwa ebinu-wa akididijungwa ka-
jungwa warniki-jadiji-yada nakina Jawijiba yadikina. Kembirra aburraja

warenja-bawiya neni-jadijuwa arakba nakina Jawijiba. Eneja Jawijiba nu-
wurranguma nakina ayama akwa n-awiyebenuma dumbala dadingaba-
langwa akwa ni-likenuma nibinu-wa naruma nubungkawa.

15 Ni-yama eneja naruma nubungkawa Jawijibu-wa, “Ngayuwe-ka nin-
gena ningi-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Akena nara abur-
raja wurribina warnumamalya amin-abilyerrikama akina. Umba bu-
makama ayakwa nungkwa-langwa-langwa. Nganyangwa nenikumin-
uwar•duwar•da ni-yama ngayuwa-wa, ‘Jawijibe-ka nakina nakakiruma
nenik-abilyerrika-langwa nakina akwulyangburarrka wurrukwala-langwa
warnumamalya,’ ni-yama nakina,” ni-yama nakina naruma nubungkawa
Jawijibu-wa.

16 Umba eneja ni-yama Jawijiba, “Nare-ka ningena ngayuwa amin-
abilyerrikama akina,” ni-yama. “Umba eneja nakina Neningikarrawara
kenumin-abilyerrikinama akina nungkuwa-manja kajungwa
ningkiyekirrerri-yada ningkakina,” ni-yama nenu-maka Jawijiba enuwa-
wa.

17 Eneja ni-yama nakina naruma nubungkawa, “Ebina-manje-ka ak-
wulyangburarrka nganyangwa ningu-kuwarjeyuma ngayuwa akwudan-
gwa adalyuma-manja. Emikirra adalyuma Nayila akina.

18 Biya ningi-rringkama ngayuwa amangbala ambilyuma bulukwa nuw-
ambijanginuma akina akungwa-langwa. Umba ngalaja akwulyarrinja-
wiya engmurra-wiya akina. Biya nawurraki-riberrkinuma akina akwa ne-
yebukeyinuma amarda yakwujina akwiyakbidjina akungwa.

19 Kembirra arakba ngarningka amangbala ambilyuma bulukwa
ngalajukwaba nuw-ambijanginuma akungwa-langwa akina. Akena
alarrkbularrkbulale-ka angwurra akina bulukwa. Nara ambaka
ngayuwa ningena ki-rringka-langwa amukwiyadakina bulukwa
alarrkbularrkbulala-dangwa ababurna-manja angalya Yijiba-manja umba
enena-manji-kba akwulyangburarrka ningi-rringkama arakba ningena-da.

20 Ngalaje-ka akina bulukwa alarrkbulala-dangwa nuw-alyubarinuma
ebina-manja engmurra.

21 Akena nare-ka akina ke-ngmurridina nuw-eyijinu-mulangwa ebina bu-
lukwa engmurra-wiya. Umba alarrkbulala ngawa nuw-ambilyumurra ak-
ina wuburra adinuba-wiya-da. Kembirra nganja ningu-mirajanga arakba-
da,” ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.

22 Biya ni-yama ngarningka, “Kembirra enena ngarningka ningi-
lyangburarrkinuma ngayuwa akwulyangburarrka. Akwa ningi-
rringkama ngayuwa amaninga amarda-murra. Umba ningi-rringkama
amangbala ambilyuma amamuwa amaninga awilyaba-murra-manja
ngawa ememiyeja akena engmurra-wiya ngalaja akina. Na-walyuwinume-
ka akina.

23 Ngalaja kembirra amangbala ambilyuma ngarningka amamuwa na-
lingbijanginuma arakba akina. Akena alarrkbularrkbulala-wiya akina
amamuwa, mena ne-ngburingkakama makina mamarika.

24 Umba akine-ka amamuwa eningeningaba-ma-dangwa na-
ngir•dangume-ka na-jangume-ka ebina-manja engmurra-manja-dangwa
akina. Akina ngawa. Kembirra ningarra-makama ngayuwa nganyangwa-
manja wurrarumuruma wurraringkiringkawa-manja. Akena nara
aburraja wurribina wurruwilyuwilyaba kabumin-abilyerrika alekbina-
kiya akwulyangburarrka nganyangwa-kiya,” ni-yama nakina naruma
nubungkawa Jawijibu-wa-da.

25 Eneja Jawijiba ni-yama nakina enuwa-wa, “Alakine-ka
akwulyangburarrka-kiya nungkwa-langwa alirrakididirrbura ngawa.

Umba eneja Neningikarrawara nginu-makama nakina nungkuwa-manja adinakba kini-yamina-mulangwa ambaka-murra.

26 “Akine-ka amangbala ambilyuma bulukwa engmurra-wiya ne-yaminama akina wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba ngalaja amaninga engmurra-wiya ne-yaminama ngarningka ngalajukwaba wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba alakine-ka akwulyangburarrka awilyaba-murra ngawa akina.

27 Umba ngalaja amangbala ambilyuma bulukwa alarrkbularrkbulala-dangwa, amurndakibina ne-ngbijeyinu-murrumurra arija-langwa akungwa-langwa, akwa ngarningka amurndakibina amangbala ambilyuma amamuwa aninga amurndakilarrkbularrkbulala ngalajukwaba, ebina ne-ngburingkadinuma nuw-angkarrinu-mulangwa engburingka arrirra, ne-yaminama akina wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba akini-yada nare-ka yibina yelyukwa a-larruma-da akwa kembirra ngarningka nare-ka ebina amarda amaninga a-lungkuwarruma akina-da,” ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa.

28 Biya kembirra ni-yama ngarningka, “Yirra-maka-murrada ngayuwa nungkuwa-manja arakba ayakwa, eneja nakina Neningikarrawara nginu-mukangbijuwama nungkuwa-manja akwulyangburarrka-murra adinakba ebina neniki-yama-langwa nakina arija-langwa.

29 Adinuba-wiya ngalaja mubukwaye-ka kumu-likajama mamangbala mambilyuma mamarika meningininga-wiya iya yinungkwura yiningininga-wiya. Kembirra akini-yada ngalaja ababurna aninga kuw-ambilyama amurndakenena-manja angalya ababurna-manja yelakwa Yijiba-manja.

30-31 Kembirra arija-langwa ambaka-murra ngalaja mubukwaye-ka kumu-likajama mamangbala mambilyuma mamarika muwurruwurrariya-wiya iya yinungkwura yuwurruwurrariya-wiya. Umba akini-yada nare-ka yibina yelyukwa a-larruma yakina akwa ngarningka nare-ka ebina amarda amaninga a-lungkuwarruma akina ngalajukwaba. Akini-yada ngawa aburraja kembirra wurrumurndakenena warnumamalya kamurndaki-yakuwabijinama akina ababurna aninga eninginingaba enena-manja angalya Yijiba. Kamurndaki-yakuwabijiname-ka wurrakina mena amurndakenene-ka angalya kamurndak-arriyadina-mubaba akina-da.

32 “Nungkuwe-ka ningkakina ningki-lyangburarrkinuma arngkambilyuma-ma, mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina, akwa arngkidarrba-langwiya kini-yaminame-ka nakina Neningikarrawara amurndakakina ababurna-langwa-da,” ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa.

33 Biya ni-yama nakina ngarningka enuwa-wa, “Kembirra nungkuwa ku-wekbalyinama ningkakina nuwilyaba nenungkwarba aringkawa. Akwa kin-akumurnama nakina nubungkawa kajungwa kinu-bungkawadini-yada amurndakenena-manja angalya Yijiba-manja.

34-36 Akwa ngarningka ka-menama ningkakina wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da kajungwa kenu-mamurikajini-yada wurrakina enuwa-manja. Kembirra mamurndakibina-manja ngawa mamangbala mambilyuma mamarika meningaba-wiya iya yinungkwura yiningaba-wiya, kuw-ambilyama ngalaja akina ababurna aninga Yijiba-manja. Kembirra karr-awiyebajinama aburraja wurrakina akwala aninga eninganinga-langwa-manja alikira. Kum-ambilya-manja mamangbala beka maninga-murra makina, kuw-alyubarinama warningerribirra warnumamalya mabiyarbuwa umba karrum-awiyebajinama muwilyaba

maninga-murra beka wurrakina arrawu-wa eninganinga-langwu-wa alikira. Nungkwaja ningkakina ka-makinama wurrumurndakibina-manja warnikuminuwar•duwar•da kajungwa karri-larrngkwaburreni-yada ababurna aninga amurndakibina-manja angalya aminababurna-manja alikira. Ka-makinama ngarningka wurrakina-manja kajungwa karr-akukwurrajini-yada ebina aninga nari-yada wurrukwala warnumamalya ngi-rndirrkama akina, umba engkinyungwurra ngawa kuw-ambilyi-yada akina ambaka-murri-yada. Kembirra kumu-likaja-manja yimurndakibina yimangbala yambilyuma yinungkwura yuwurrariya-wiya enena-manja angalya Yijiba kembirra kuw-ambilyama ngawa akina aninga kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-alyubarini-yada akina. Nare-ka aburraja a-mureyama wurrakina umba kuw-alyubarinama akina-da. Kembirra nare-ka a-jungwuma wurrakina umba warniba ngawa kuw-ambilyama-da," ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa-da.

Jawijiba nu-bungkawadinu-mulangwa Yijiba-manja

37 Eneja nakina naruma nubungkawa akwa ngawa ena-langwa wurriyuk-wayuwa wurrububungkawa na-lyelyingminuma wurrakina ebina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina Jawijiba.

38 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa ni-yama ena-langwu-wa wurriyukwayuwa wurrububungkawa, "Nare-ka akburranguma ngarna warningerribirra warnungkwarba warningaba wuburra naka Jawijiba, mena Neningikarrawara-langwa amawurrina nuw-ambilya-mubaba akina enuwa-manja," ni-yama nakina aburruwa-wa.

39 Biya kembirra ni-yama nakina arakba Jawijibu-wa, "Nakine-ka Neningikarrawara nginumin-abilyerrikama ena ababurna-langwa nungkuwa-manja. Kembirra aminakina-langwa nganja ningeningma ngayuwa nare-ka wurribina warnungkwarba wurraringkawa wuburra nungkuwa ningkakina.

40 Kembirra ngayuwa yiba-bungkawakinama ningkakina enena-manja angalya nganyangwa. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nganyangwa kabumin-engkirrikajama arakba wurrakina nungkwa-langwu-wa ayakwa. Nganje-ka ngayuwa ningubungkawa ningaruma akwa ningi-lyinginama ababurna-langwa angalya Yijiba-manja. Umba yik-aburrakiyuwarnama ningkakina ngayuwa-manja akwudangwa, kajungwa kabumin-engkirrikaji-yada nungkwa-langwu-wa ayakwa nungkwajukwaba.

41 Aduwabe-ka ngayuwa yiba-bungkawakinama ningkakina ningkubungkawa ababurna-manja angalya Yijiba-da," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa-da.

42 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa n-aburawaka nakina ebina eyukwujiya errumungkwa ena-langwa-langwa amamuwa ayarrka, ebina na-wilyakama akina ekirra ena-langwa. Akwa n-akumarna akina Jawijiba-langwa-manja amamuwa ayarrka. Akwa nen-awiyebaja arakba dadingaba dumbala dukwulyubena Jawijiba-manja akwa ngawa n-akumarna alar-rngekburna arnarrirnarra akawulda-murra ena-langwa-manja memirrma.

43 Kembirra ngarningka nenu-kwama nakina muwilyaba makangkidikarra mibina yingum-arrkirrkirnama jarrangwa, kajungwa neniki-rijawudi-yada nakina Jawijiba. Meningabe-ka makina akwa nubungkawa-langwa wuburra numi-yamama ngawa makina-da.

Biya kembirra nakina naruma nubungkawa ni-yengbina ngarningka ayakwa nakinu-wa Jawijiba. Ni-yama nakina, "Ki-rijawudiyina-manja nungkuwa mibina-manja ngawa makangkidikarra, kembirra aburraja warnikuminuwar•duwar•da nganyangwa ka-lyengmenama wurrakina,

ka-likajama mamurukwa-langwiya akwa kuw-ardenama wurrakina. ‘Erribaja-wiya karna karnumamalya!’ ke-yaminama wurrakina. ‘Wurrumurndaki-rungwudarra nubukwaya nubungkawa!’ ke-yaminama wurrakina-da.

44 “Ngayuwe-ka ningubungkawa ningaruma-dangwa ningena. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya WarningiYijiba bumin-engkirrikajame-ka nganyangwu-wa ayakwa. Akwa enena ayakwa ningarra-makama ngayuwa aburruwa-wa. Ningi-yamama, ‘Kirrababurna-langwa karnumamalya ababurna-manja angalya Yijiba yik-engkirrikajama ngawa Jawijiba-langwu-wa ayakwa. Akwa yiki-likajama kirrakina enuwa-wa kajungwa yikini-yendabaji-yada enuwa-wa nara-wiya e-yamama eningerribirra akina kirrakina karnumamalya-da,’ ningi-yamama ngayuwa wurrababurna-manja warnumamalya amurndakenena-manja angalya Yijiba-da,” ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa-da.

45-47 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa nenu-kwa Jawijiba-manja enikaduwa ekirra EningiYijiba. Akine-ka ekirra Jebineda Baneya a-kina. Akwa ngarningka nenu-kwa nakina duwilyaba dadiyara dadimikirra Ajineda ena-langwi-yada dadingiyenikba. Ngalaja dadiyawenikba dakina nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenimikirra Badibera nakina. Umba eneja nakina Badibera NuMinida nenungkwarba WarningiYijiba-langwa warnumamalya nakina. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Yeliyabulija akina.

Eneja Jawijibe-ka nakina n-ambilyumurra mamarika iya yinungkwura arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa. Biya n-aburradada arakba nakina ebina warka nenu-kwama naruma nubungkawa. Kembirra arakba makina-manja mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura ngalaja na-lungkuwarringinuma ababurna amarda amaninga, ni-yama-murrada nakina Jawijiba nibina-manja naruma nubungkawa. Biya ni-lalika Jawijiba nubungkawa-langwa angalya akwa ni-likena nakina anger-riba iya angerriba Yijiba-manja.

48 Ni-likenuma nakina amurndakakinu-wa angalya aminuwur-rakwulyumida alikira iya warnumamalya akwa nenu-makama nakina wurrumurndakakina-manja wurruminakina angalya warnumamalya warniki-yama-langwa. Kembirra ababurna-manja angalya aminuwurrakwulyumida alikira aburraja wurruminakina angalya warnumamalya narruwurra-murndukwama amadidira amaninga aburra-langwa ebina narri-lungkuwabijuwa-mulangwa engka-manja iya engka-manja angalya akwudangwa, akwa narri-larrngkwaburranguma akina ababurna aninga arumuruma-manja alikira eninganinga yakwujina aburra-langwa-manja angalya.

49 Ababurne-ka aninga akwa nare-ka kembirra eneja Jawijiba kinu-murnduwarna arakba akina, mena-baba ababurne-ka akina wuburra ajir-ingka ebina mijiyelya-manja-da.

50-52 Bi...ya kembirra akini-yada na-lungkuwarringinu-manja ngawa ababurna amarda amaninga yakwujina akina-manja angalya Yijiba, ngalaja Ajineda yinginumin-arrangbama dakina nenikuwenikba Jawijiba-langwa. Kembirra eneja ni-yama nungwenikba Jawijiba, “Neningikarrawara nakina nginu-mamurikajuwame-ka ngayuwa-manja, kembirra ningi-yakuwabijuwama arakba ababurna-langwa awerrikawarriya amurndakibina na-likenuma ngayuwa-wa akwa ningi-yakuwabijuwama ngarningka nganyangwa warnumamalya aburrajukwaba,” ni-yama nakina. Kembirra neni-yengbijuwama nakina neningadinuba-wiya nenikuwenikba Muneja nenimikirra, mena akina ekirra Muneja ne-yaminama “ningi-yakuwabijuma.”

Bi...ya ambaka-murra na-lungkuwarringinu-manja ngawa ababurna aninga yakwujina Yijiba-manja akina, ngalaja Ajineda yinginumin-arrangbama dakina nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Jawijiba-langwa. Kembirra eneja ni-yama Jawijiba, “Neningikarraware-ka nakina nginu-kwama warijira enena-manja ngawa angalya na-likenu-murrumanja ababurne-ka awurruwurrariya ngayuwa-wa,” ni-yama nakina. Kembirra neni-yengbijuwama nakina niyukwujiya Yibureyima nenimikirra, mena akina ekirra Yibureyima ne-yaminama “nginu-kwama warijira.”

53 Bi...ya ngalaja mamurndakakina mamangbala mambilyuma mamarika meningininga iya yinungkwura yininginingba numurndaki-yuweyinuma Yijiba-manja.

54 Kembirra arakba mamangbala mambilyuma mamarika muwur-ruwurrariya ngalamba-langwa iya yinungkwura yuwurruwurrariya numurndaki-yuweyinuma, ni-yama-murrada adinuba-wiya nakina Jawijiba. Nara arakba ka-lungkuwarringina aninga akwa murumureya nuw-ambilyuma aburraja warnumamalya ababurna-manja angalya. Wulkwa Yijiba-manja awilyaba akina aninga nuw-ambilyumurra ngawa aburra-langwa-manja alikira eninganinga.

55-56 Ngalaja num-arriyadinuma angwurra ngawa mamurndakakina mamarika iya yinungkwura ababurna-manja angalya Yijiba. Aburraja kembirra arakba WarningiYijiba warnumamalya namurndaku-mureyanguma akwa namurndaki-likenuma arakba wurrakina narumu-wa nubungkawa. Neni-yukwamajuwama aninga-wa, akena eneja naruma nubungkawa ni-yama aburruwa-wa, “Wurri-likaja angerriba Jawijibu-wa akwa wunumin-engkirrikaja ena-langwa ayakwa,” ni-yama. Kembirra aburraja namurndaki-likenuma wurrakina Jawijibu-wa. Kembirra eneja Jawijiba nakina nu-ngwurrkbalijuwama arakba amurndakibina alikira eninganinga akwa nenu-kwama ebina aninga WarningiYijibu-wa warnumamalya. Kembirra aburraja arrkala nenu-kwama angwarnda Jawijiba-manja.

57 Aburraja wurrababurna warnumamalya engka-langwa angalya namurndaki-likenuma Yijibu-wa warniki-beyindi-yada aninga, mena muwurrariya-babe-ka mamarika iya yinungkwura ababurna-manja angalya-da.

42

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-beyindangu-mulangwa aninga Yijibu-wa

1-5 Yande-ka eyukwujiye-ka aninga akina Kenina-manja nuw-ambilyu-murrumanja Jekaba akwa ena-langwa warnumamalya. Aburraja mu-rumureya nuw-ambilyume-ka. Biya n-engkirrika-manja nakina Jekaba akina ababurna aninga Yijiba-manja, kembirra ni-yama ena-langwu-wa warninikuwena, “Kwurruwa-yi! Kirri-yaminjamarrkinama kirrakina kirri-lyelyelyimbukweyinama? Wurri-likaja-langwa Yijibu-wa. Aba bu-makame-ka ayakwa ningena ababurne-ka aninga akina-manja angalya,” ni-yama. “Yiki-likaja yenjerrikina akwa yiku-beyindena aninga kajungwa nari-yada murumureya a-jungwajuma ngakwurruwa,” ni-yama.

Aburraja Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena wurrumemberrkwa kembirra na-likenuma yenjerrikina akinu-wa angalya Yijibu-wa aburruwa wurrukwala warnumamalya, kajungwa warniku-beyindi-yada aninga. Umba eneja aburra-langwa nenikumarnjarringba Benjimina n-ambilyuma nakina angalya-manja. Nara nakina keni-larrkena eneja nungwenikba wurrarrkwurrkuwena-manja kini-likena, mena ni-lyelyingminu-mubaba

angwurra nakina niyukwujiya naburradikba Rejila-langwa, akwa n-engkirrikenu-mubaba nakina neniyuwangkwa kenak-arriyakama awurrariya. Kembirra nara keni-larrkena kini-likena engku-wa niyukwujiya Benjimina-da.

6 Akini-yada ngawa eneja Jawijibe-ka nakina nubungkawa Yijiba-manja adinakba. Umba aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawurraki-likenumurra ababurna-langwa angalya yenjerrikina enuwa-wa, kajungwa warniku-beyindi-yada aninga. Aburrajukwaba ngawa ena-langwa wurrarrkwurrkuwena na-likenuma wurrakina yenjerrikina enuwa-wa akwa namurndak-abuluwendijeyinuma enuwa-manja nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra ajiringka-manja. Namurndak-abuluwendijeyinu-manja wurrakina, nenu-wilyakajuwama nakinu-wa warningma wurrakina narume-ka nakina numikbiyiya nilyengma.

7-8 Umba neni-rringkama eneja nakina Jawijiba wurrumurndakakina akwa nenu-mumiringkama nakina. Akena warningbale-ka aburraja wurrakina nakina Jawijiba-da. Nen-angungwarndirrangume-ka. Eneja nakina n-eningbalikajungwunuma wurrakina akwa ni-yengbinume-ka nakina ayarrkardidarra-murra ayakwa-da. “Ngamba-langwa karna?” ni-yama.

“Angaluba yarna Kenina-langwa yirri-likenuma yiku-beyindeni-yada aninga,” ne-yama aburraja.

9 Eneja kembirra Jawijiba n-engkirrikenume-ka nakina alekbina-kiya-wa akwulyangburarrka arakba-wiya adinuba-wiya ni-lyangburarrkinu-murruwa aburruwa-langwa. “Kirri-likenume-ka karna yangkwurrangwa kajungwa yik-aburangkini-yada kwureya yiku-mekbalyini-yada yika-rringkini-yada wurrumurndakayuwaya-murrikba yirra-langwa warnumamalya amurndakenena-manja angalya Yijiba akwa awinyamba yiki-ngekburakini-yada kirrakina,” ni-yama.

10 “Nare-ka,” ne-yama aburraja. “Yarningerribirre-ka yarna yarnuma-malya akwa yarningma nungkuwa ningkaruma ningkubungkawa ningkak-ina. Yirri-likenuma yarna yangkwurrangwa yarniku-beyindi-yada aninga, nara akwala.

11 Yarne-ka yirrumangadiyerra-manja-wiya yarningabe-ka yarnuma-malya yarna yirrilyangmandukwuna, akwa nare-ka yarna a-ngayinduma a-mekbalyuma angalya,” ne-yama wurrakina.

12 Eneja Jawijiba ni-yama, “Nara, kirri-likenume-ka karna yangkwurrangwa-da kirramurndaki-rringkama warna warnumamalya wurrumurndakayuwaya-murrikba-da,” ni-yama.

13 Aburraja ne-yama, “Bungkawa, adinuba-wiya yirrumemberrkwa yirrambilyuma yarna yirrumangadiyerra-manja. Yarna ngawa yarninikuwena nuwilyaba-ma-langwa nungwarrka, akina-manja angalya Kenina. Akena nuwilyaba nakina ni-jungwuma umba niyukwujiya-dangwa nangaba-wiya n-ambilyama nungwarrka-manja,” ne-yama.

14 “Nare-ka. Ning-engkirrikajama ngawa karne-ka kirri-likenuma kirru-mekbalyinuma enenu-wa angalya-da,” ni-yama eneja.

15-16 “Akwa k-engkirrikajama ngawa akina yanda-langwa k-eningmidinama ningena kwureya yiku-makina-murrikba alyangman-dukwuna ayakwa,” ni-yama. “Kembirra ki-dirrukweyinama ayakwa nungkwurruwa-wa. Yelakwa ngawa ka-didenama karna akididijungwa-manja. Umba kirruwilyaba karna yiki-lawurradinama angalyu-wa yikin-angkirnama nenikumarnjenungwu-wa yangkwurrangwa. Nara-manja kirrakina a-wilyakama nakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kembirra nganja ki-lyangkuwerribikajungwunama ngayuwa kirri-likenuma karna

yangkwurrangwa kirru-mekbalyinuma. Nara karna kirrukwala a-lawurrakajuma ngayuwa ambaka angalyu-wa yanda-langwa nakina nenikumarnjenungwa kini-yar•denama yelakwa. Ningena ena ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa aduwaba akwa ningi-yengbijinama ekirra naruma-langwa nubungkawa. Nakine-ka nubungkawa ni-lyinginama amurndakenena angalya ababurna-langwa Yijiba, akwa ningi-yengbijinama ena-langwa ekirra kajungwa engbudi-yada ena ayakwa nganyangwa," ni-yama.

17 Kembirra nen-akumarnuma wurrakina akididijungwa-manja. Akwa aburraja na-mungkwuluma yakwujina arrawa mabiyakarbiya marringa.

18 Mabiyakarbiya-manja ngawa mamawura eneja Jawijiba kembirra ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba, "Ningene-ka ningeni-yangmarngkwajinama Neningikarrawara akwa nara ngayuwa a-ngayinduma ngi-jungwuma karna karnumamalya. Kembirra nungk-wurraja yikinu-wilyakina-manja nenikumarnjenungwa yangkwurrangwa karniba yik-ambilyama.

19 Kembirra nganja ka-larrkajama kirrukwala ningena, umba kirruwilyaba karna yik-ambilyama yelakwa enena-manja akididijungwa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa kirrilyangmandukwuna karnungkwarba kirrakina. Umba kirrukwala yiki-lawurradina angalyu-wa, aninga yiku-wilyakina ebina kirru-manguma, kajungwa nari-yada nungkwurra-langwa warnumamalya a-murumureyuma warningangkawura wurrakina.

20 Kembirra yiki-lawurradina yikinu-wilyakina nungkwurra-langwa nenikumarnjenungwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Kembirra nganja k-eningmidinama ngayuwa alyangmandukwuna ayakwa kirri-yengbinuma aduwaba ngayuwa-wa. Akwa nara kemba a-ngajuma kirrakina," ni-yama Jawijiba aburruwa-wa.

Aburraja namurndaki-lyangkuwama akwa ne-yama Jawijibu-wa, "Yiki-yaminama yarna ebina yirra-makama," ne-yama.

21 Kembirra na-makijeyinuma wurrakina. "Yawe-ka," ne-yama. "Ngarne-ka ngarri-didijungwunuma akididijungwa-manja mena ngarru-makwunu-mubaba nenikumarnjanyungwa ngakwurra-langwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Nara ngarna ak-engkirrikena ena-langwa ayakwa nu-werrikawarriyadinu-mulangwa nakina akwa nu-warduwardeminu-mulangwa, akwa ngarreni-yendabenu-mulangwa ngarribina akinu-mamurikajuwi-yada nakina. Akina-langwa-bina kemba ngarna ngarri-didijungwunuma-da," ne-yama wurrakina-da.

22 Kembirra Rubina nakina ni-yengbinuma ayakwa wurrumurndakakina-manja wurrarrkwurrkuwena ena-langwa. Ni-yama, "Kirribina-bina ngarra-makama nara-maka akini-ngajuwa nakina, akena nara yik-engkirrikena ayakwa nganyangwa. Akina-langwa-bina kembirra enena awurrariya na-likenuma ngakwurruwa-wa-da," ni-yama nakina Rubina.

23 Umba eneja Jawijibe-ka nakina neningma amurndakakina ayakwa ne-yengbinuma wurrakina. Akena aburraja warningbale-ka wurrakina, mena nara-baba kini-yengbina ena-langwa-murra ayakwa umba wulkwa EningiYijiba-murra ayakwa ni-yengbinuma nakina. Aburraja wurruk-wala nenumini-yarrkuwarrukwajuwama ayakwa ena-langwa kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrakina.

24 Umba eneja Jawijiba nakina arakba akwudangwa kinu-ngwadinuma, akena nara keni-ngayindanga nakina keni-rringka wurrarrkwurrkuwena kinu-ngwadina akwa ni-jadinga aduwaya akina-langwa angalya nuw-ambilyu-murrilangwa. Biya ngarningka ni-ngayindangu-manja nakina

neniki-yengba ayakwa ni-lawurradinuma aburruwa-wa. Kembirra nakina nu-wekbalyinuma Jimiyina neniki-didiki-yada nakina alikira-manja ar-rawa akwa nenu-makama wurrukwala-manja ena-langwa warnikumin-uwar•duwar•da, umba aburraja nen-ararikama nakina yakwujina ngawa wurrarrkwurrkuwena nuw-ambilyu-murrumanja wurrakina-da.

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-lawurradinu-mulangwa Keninu-wa nungwarringba-wa

25 Eneja Jawijiba nakina ni-yama nenu-makama ena-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da, “Wurramini-lyangburrukwajina madidirrungwarna beka meninganinga, kajungwa warniki-lawurrakaji-yada warna warnungkwarba angalyu-wa. Akwa wurramini-lawurrakajiya ebina angwarnda aburra-langwa beku-wa muwilyuwilyaba-wiyu-wa wurramin-awiyebajiya. Akwa wurra-kwuna ngarningka aninga kajungwa kuw-alyubarini-yada lukwakwa,” ni-yama Jawijiba. Aburraja wurrumurndakakina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da kembirra na-likena akwa ne-yamama akina nenu-maka-murrilangwiya Jawijiba.

26 Umba kembirra aburraja Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena narruma-larrnjawudanga mamurndakakina beka dakina-manja dangki. Biya narri-lalika kembirra arakba akina angalya Jawijiba-langwa warniki-lawurradi-yada Keninu-wa.

27 Biya na-likena ngawa wurrakina bi...ya yanda-langwa numu-merrkawiyebuma mamawura akwa na-lyarrngwalyilyaduma. Kembirra nuwilyaba nakina num-ambijangaja beka ena-langwa neniku-kwi-yada aninga dakina dangki. Akena n-akburrange-ka akina angwarnda makina-manja ngawa beka memedirra.

28 Biya nenuwurrak-ardija nakina ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena akwa ni-yama, “Ene-ka nganyangwa angwarnda memema-manja beka-da. Aburraja bumini-lawurrakajuwame-ka ngayuwa-wa-da!” ni-yama. Kembirra aminakina-langwa nuw-arndirndaduma na-minjirrkakbar•dume-ka wurrakina. Akwa nawurraki-yendabijeyinuma wurrakina akwa ne-yama, “Ni-yamarrkame-ka nakina Neningikarrawara ngakwurruwa-manja-bina?” ne-yama wurrakina-da.

29 Nawurrak-alilikenume-ka ngawa wurrakina bi...ya yanda-langwa nawurraki-yar•duma wurrakina Kenina-manja. Biya na-likenuma angalyu-wa wurrakina, akwa nenu-makama nungwarringba-manja amurndakibina ne-yama-mulangwa akina. Ne-yama wurrakina,

30 “Nakine-ka nubungkawa nibina yirrenu-kwama aninga ni-yengbinume-ka nakina ayakwa ayarrkardidarra yirruwa-wa. Ni-yamama nakina, ‘Dangbe-ka yarna yirri-likenumurra yenjerrikina kajungwa yarniki-rringki-yada akina angalya aburra-langwa, akwa yarnik-eningmidi-yada wurrarrubuda-murrikba akwa wurrumurndakayuwaya-murrikba warningakwujina warnumamalya,’ ni-yamama nakina.

31 “Umba yirraja yarna, ‘Nara a-mekbalyuma angalya-da,’ yirri-yamama enuwa-wa. ‘Umba yirrilyangmandukwuna-wiya yarna yarnungkwarba-da.

32 Yirruwe-ka yarna yirrumemberrkwa yirrambilyuma yirrarrkwur-rkuwena yirr-ambilyumurra. Nuwilyaba-murra ngawa nungwarrka yirra-langwa. Umba eneja nuwilyaba ni-jungwuma nenikumarnjarrka nakina. Umba eneja nuwilyaba nijira-dangwa nungwarrka-manja ngawa nakina Kenina-manja angalya,’ yirri-yamama.

33 “Eneja nenungkwarba ni-yamama nakina, ‘Ki-dirrukweyini-yada ngayuwa ayakwa nungkwurruwa-wa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa kirrilyangmandukwuna-murrikba karnungkwarba kirrakina. Kembirra kirruwilyabe-ka karna yik-ambilyama ngayuwa-manja

yelakwa. Umba kirrukwala yiki-likajama karna yiku-wilyakinama aninga nungkwurra-langwu-wa warnumamalya nari-yada murumureya a-jungwajuma wurrakina.

34 Biya yiki-lawurradinama yangkwurrangwa, yikinu-wilyakinama nenikumarnjenungwa nungkwurra-langwa nibina niyukwujiya-dangwa. Yikinu-wilyakina-manja nakina ngayuwa-wa kembirra nganja k-eningmidinama ngayuwa kirrilyangmandukwuna karnumamalya kirrakina-da. Kembirra ngayuwa kamini-lawurrakajinama naka nenungkwarba nungkwurruwa-wa. Nungkwurraja kembirra yiki-ngayindena-manja kirrakina enena-manja ngawa angalya yik-ambilyamurra. Yik-ambilyamurra akwa yikumurndaki-likajama erribirra yelakwa enena-manja angalya,' ni-yamama nakina nubungkwa yirruwa-manja," namurndaki-yama wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena neniyuwangkwu-wa Jekabu-wa-da.

35 Biya kembirra narrumamurndaku-ngwur•dangmajuwa aburra-langwa beka akena mamurndakakina-manja ngawa beka muwilyuwilyaba-wiya-manja narrumurndak-akburrangarna ebina-murrada angwarnda narra-kwa-murrada WarningiYijiba-manja warnumamalya. Akine-ka angwarnda narri-rringka-manja wurrumurndakakina akwa enejukwaba nungwarringba na-minjirrkakbar•dume-ka wurrakina-da.

36 Ni-yama nakina Jekaba, "Ena-bina kirri-yama-mulangwa nungkwurruwa-da. Kembirra akina-langwa kawurraki-lyumadinama aburraja wurrababurna-langwa nganyangwa warijira. Jawijiba arakba nara nibina-da. Enejukwaba Jimiyina nara nibina. Kembirra ngarningka kini-ngayindenama enejukwaba Benjimina yikinu-wilyakinama kirrakina engku-wa ngayuwa-langwa. Karne-ka yirru-werrikawarriyakinama ngayuwa angwurra," ni-yama Jekaba nakina-da.

37 Rubina eneja ni-yama nakina nungwenikba-wa, "Ngayuwa ningena kin-akwurrajinama nakina Benjimina," ni-yama. "Nara-manja amini-lawurrakajuma nakina nungkuwa-wa, kemba ningkakine-ka ka-wardenama wunambilyuma nenikuwarrka-kiya-da. Akena amandangwa ningena kini-lawurrakajinama ngayuwa," ni-yama nakina Rubina-da.

38 Eneja Jekaba ni-yama, "Nara naka nenikuwarrka nganyangwa Ben-jimina ngi-larrkama mena nawenikba ni-jungwu-mubaba-da. Nakina-bina nuwilyaba-ma n-ambilyama arakba-da niyukwujiya-da. Ningene-ka ningeniyuwangkwa arakba. Umba kenak-akburranga-manja awurrariya ena-langwa lukwakwa, kembirra ningena ki-jungwuma-da. Nungkwurraja yiku-wurrariyakinama kirrakina ngayuwa-da akwa yiki-jungwajinama ngayuwa ningeniyuwangkwa-da," ni-yama nakina Jekaba-da.

43

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena nenu-wilyaka-mulangwa Benjim-ina Yijibu-wa

1-2 Aburraja wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena nuw-ambilyuma Kenina-manja nungwarringba-manja wurrakina akena aninge-ka akina na-warrngkijerridinuma arakba. Eneja Jekaba akwa ena-langwa warninikuwena ebina aninga angaluba narru-wilyakama wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena nuw-alyubarinuma ababurna-langwa amurndakakina. Murumureye-ka namurndak-ambilyuma warningangkawura-da.

Biya kembirra nakina Jekaba ni-yama arakba warninikuwenu-wa, "Wurri-lawurradina-langwa ngarningka Yijibu-wa akwa wurru-beyindena-langwa aninga ambawura ngakwurraja," ni-yama.

3 Akena eneja nakina Juda ni-yama ena-langwu-wa nungwenikba,
“Numinakine-ka angalya nubungkawa nare-ka nakina awiyebajuma
yirruwa-da yanda-langwa yikinu-wilyakinama nenikumarnjarrka. Akina-
bina yirrenu-makama-da.
4 Benjimina nakina kini-larrkaja-manja nungkuwa yirruwa-manja yirraja
kemba yarna yiku-beyindenama aninga.
5 Umba nara-manja nungkuwa ngi-larrkama, nara kemba yarna ngi-
likama-da. Eneja nakina nenumamalya yirrenu-makama nara yarna a-
rringkama, wulkwa yirruwa-manja enejukwaba nenikumarnjarrka kini-
likaja-manja-da,” ni-yama Juda nungwenikba-wa-da.
6 Eneja Jekaba ni-yama, “Mena-burra kinu-maka naka-langwa
nenikumarnjenungwa? Akina-langwa-bina mijawara ngumu-
wardanguma aduwaba-da. Nara-maka yikinu-maka kirrakina-da,” ni-yama
Jekaba.
7 Aburraja kembirra warninikuwena arakba nenu-makama, “Akena
niyirrbiyirrbe-ka ngawa nakina yirreni-yendabenuma yirra-langwa-
langwa warnumamalya akwa ni-yamama, ‘Jerriya neniba ngawa
nungwenungwa? Umba kinu-wilyakina ngarningka nenikumarnjenungwa
yakwujina?’ Kembirra akina-langwa ni-yama-mulangwa yirraja yinu-
makama akina-da. Yarningbale-ka yarna yikenu-maka nakina yarniku-
wilyaka-langwa nenikumarnjarrka yirruwa,” ne-yama.
8 Juda ni-yama, “Ni-larrkiya eni-likaja ngayuwa-manja, kemba yiki-
likajama yarna enena-wiya. Kembirra yiki-likaja-manja yarna, nare-ka
murumureya a-jungwajuma ngakwurruwa akwa ngakwurra-langwa wur-
riyukwayuwa.
9 Ngayuwa-bina kin-akwurrajinama naka-da. Nara-manja ngayuwa a-
lawurrakajuma naka ningkinyungwurra, kemba nungkwaja ningkakina
yiki-lekbajama ngayuwa-wa.
10 Nara-manja yarna yik-embirrarina amiyerra kemba arngkambilyuma-
ma arakba yiki-likenuma Yijiba-langwa yarna-da,” ni-yama Juda
nungwenikba-wa.
11 Eneja Jekaba ni-yama nakina, “Nara-manja naka Benjimina ngi-likama,
nara ngarna akburranguma aninga. Wunu-wilyakina kembirra wurri-
likaja. Akwa yiku-wilyakina akwala eningininga ba amurndakijika yadada
aminenena-langwa angalya ngakwurra-langwa, kajungwa yikinu-kwuni-
yada nubungkawa. Yiku-wilyakina amukwarnjirrema eyukwujiya iya
yilyakwa yiyukwujiya iya bungabungwa akwa amadidira amaninga.
12 Akwa yiku-wilyakina angwarnda wuburra ebina kirru-wilyakama
ngarningka arngkambilyuma-ma. Yikamini-lawurrakajina kirrakina ebina
narr-akumarnuma nungkwurra-langwa-manja beka. Dukwa aburraja na-
lekbijungwuma-da.
13 Kembirra yiki-lawurradina warenja-bawiya nakinu-wa
nenungkwarba, Benjimina yikinu-wilyakina.
14 Nganja ningena ningu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa,
kajungwa nakina nenungkwarba kin-errukwulini-yada nungkwurruwa-
wa akwa keni-larrkaji-yada wunalakina Jimiyina akwa ngawa Benjimina
keni-lawurradini-yada nungkwurruwa-manja. Dukwa nara aburnaja
wunalakina ngi-lawurraduma, akena nara-manja a-likama Benjimina,
nare-ka ngarningka nungkwurraja akburranguma aninga-da,” ni-yama
nakina neniyuwangkwa-da.
15 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrumangadiyerra-manja
na-likenuma na-lawurradinuma Yijibu-wa Benjimina aburruwa. Narru-
wilyakama angwarnda wuburra adinuba-wiya, akena arngkambilyuma-

ma narru-wilyakama. Akwa ngarningka amurndakijika warniku-kwi-yada nubungkawa narru-wilyakama Kenina-langwa. Biya na-likena arakba-da. Nawurrak-alilikenu...wa. Yijiba-manja ne-yar•da. Biya Jawijibu-wa arakba na-likenuma.

16 Kembirra eneja nakina Jawijiba neni-rringkama wurrakina akena Benjimine-ka aburruwa-manja nakina. Biya nen-ardijuwa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da nenu-war•dika-murruwa wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja alikira. Biya ni-yama, "Wurra-wilyakina wurrumurndakeyina warnumamalya nganyangwu-wa alikira," ni-yama. "Kuw-alyubarinama wurrakina ngayuwa-manja memerrkuwilyarra mamawura. Nungkwurraja kemba yiki-ngajina bulukwa, yiki-dakina akwa akwala aninga yiku-mena, yiki-larrngkwaburrena adinakba," ni-yama nakina Jawijiba.

17 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da nenu-wilyakama arakba wurrakina ni-yama-murrada Jawijiba ena-langwu-wa alikira.

18 Akena aburraja na-minjirrkakbar•danguma wurrakina mena nenu-wilyakama nakina Jawijiba-langwu-wa alikira. Na-lyangkiyama-bu wurrakina, "Nenaka ngarrenu-wilyakinama yenjerra ebina-langwa angwarnda-da beka-manja narri-lawurrakajuwa-murrilangwa adinuba-wiya-na! Kembirra dukwa akabu-menama warenja-bawiya-da akabu-ngajinama wurrakina akwa akabu-murrakajinama ngakwurra-langwa dangki-da. Kembirra ngarna akabu-menama ena-langwi-yada ngarnikuminuwar•duwar•da ngarningangkawura-da," na-lyangkiyama-bu wurrakina-da.

19 Kembirra narr-akburranga-manja akawiyuwiyeba Jawijiba-langwa-manja alikira, ne-yama wurrakina nakinu-wa nenikuminuwar•duwar•da,

20 "Marrakba. Engkirrikiya-langwa yirruwa-wa. Yarne-ka yirri-likenuma ebina-wiya yangkwurrangwa yarniku-beyindi-yada aninga.

21-22 Yirri-likenu-manja kembirra angalyu-wa wilyarra yirr-ambarringu-manja alyarrngwalyilya yirruma-ngwur•dangmajuwama yirra-langwa beka. Kembirra yirruma-ngwur•dangmajuwa-manja makina, yirra-langwa-manja memedirra beka yirri-rringkama yirrakina angwarnda ebina ngarra-kwama adinuba-wiya aninga-langwa. Dukwa angkaburra narr-akumarnuma akina angwarnda yakwujina? Yarningbale-ka yarna. Kembirra yarna ngarningka yangkwurrangwa yirri-lawurrakajuwama ababurna-langwa arakba ebina angwarnda akwa ngarningka angwurra ababurna angwarnda yirru-wilyakama yarniku-beyindi-yada enikaduwa aninga," ne-yama wurrakina Jawijiba-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

23 Akena eneja ni-yama nakina aburruwa-wa, "Nara engkirrikuma akinu-wa. Nare-ka akbar•duma. Dukwa eneja nakina kirrenumin-akumarnuma akina angwarnda Neningikarrawara, nibina-murrada kini-yangmarngkwajinama nungkwurruwa akwa nungwenungwa-da. Yawa, ningu-mangume-ka nganja akina angwarnda adinuba-wiya aninga-langwa," ni-yama. Kembirra ni-likena nakina akididijungwu-wa akwa nenu-manguma Jimiyina akwa nenu-wilyakama arakba nakina wurrarrkwurrkuwenu-wa-da.

Wurrarrkwurrkuwena ne-yebukeyinu-mulangwa aninga Jawijiba-manja

24 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da nen-awiyebajuwa arakba wurrakina arrawu-wa Jawijiba-langwu-wa alikira akwa nenu-kwa akungwa warnik-ajarri-yada alika. Akwa nanga-kwa aninga aburra-langwa dangki.

25-26 Akwa nenu-maka wurrakina warnik-alyubara-langwa aninga Jawijiba-manja. Aburraja kembirra narri-larrngkwaburranga adinakba wurrakina amurndakibina amurndakijika narru-wilyakama Kenina-langwa kajungwa warniku-kwi-yada nakinu-wa Jawijiba.

Kembirra memerrkuwilyarra-manja mamawura ni-yar•da arakba eneja nakina Jawijiba yakwujina. Aburraja kembirra narr-awiyebajuwa amurndakibina amurndakijika alikira-wa akwa nenu-kwa wurrakina Jawijiba-manja akwa ngawa nawurrak-abuluwendinga nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra ajiringka-manja enuwa-manja.

27 Kembirra eneja ni-yama nakina, “Laka, karningaba? Ebina-wiya yirru-makama nungkwurra-langwa-langwa nungwenungwa. Laka, nakina neningaba? Nakina neningaba ngawa akwa neniba n-ambilya?” ni-yama.

28 Aburraja ne-yama, “Yirra-langwa nungwarrka nenibe-ka nakina ngawa akwa neningaba,” ne-yama. Akwa ngarningka wurrakina nuw-abuluwendinga enuwa-manja, mena nubungkawa nakina-baba.

29 Eneja Jawijiba n-andiyinga akena neni-rringka nakina nenikumarnjenikba Benjimina nibina naburradikba dirndenikba-langwa. Ni-yama, “Naka-bina nibina yirru-makama niyukwujiya nenikumarnjenungwa nungkwurra-langwa-na?” Kembirra ni-yama nakina Benjiminu-wa, “Ngeniyerriya nungkuwa. Enu-marngkirradina Neningikarrawara nungkuwa-manja,” ni-yama.

30 Jawijibe-ka nakina neni-kbarrngajume-ka neni-rringka-mulangwa nenikumarnjenikba Benjimina. Akwudangwe-ka ne-yar•danguma angwada. Kembirra ni-lalika akina angalya warenja-bawiye-ka akwa ni-lika ena-langwu-wa angalya akwa nu-ngwadina yakwujina.

31 Kembirra n-ajarrijajungwunuma nenumukwurra nu-mungkwur•dinuma angwada nakina akwa ngarningka ni-lawurrada nu-mungbudirrkajungwuna. Akwa nenu-maka nakina wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da warniku-wilyaki-yada aninga yenjerrikina.

32 Nakine-ka Jawijiba n-enjawurikajungwuma, nakwukawura ni-rrakarjeyuma awilyaba-manja debula umba aburraja waka engka-langwa-langwa wurrakina nuw-angmakayanguma wurrarrkwurrkuwena. Aburrajukwaba wurrakina wurrukwala wurruminakina angalya WarningiYijiba warnumamalya nuw-alyubarinuma aninga yakwujina. Wurreyebijeba aburrajukwaba mena na-waranguma wurrakina nara kuw-ambarrina wurruminjirrkingka-manja warnumamalya.

33 Umba aburraja wurrakine-ka wurrarrkwurrkuwena nuw-angmakayanguma akwudangwa Jawijiba-manja na-kwurukweyinuma, narra-maka-mubaba adinakba-kiya wurrakina warnik-ambarringa-langwa. Kembirra Rubina adinuba-wiya n-ambarringa mena-baba neningadinuba-wiya naruma nakina, kembirra Jimiyina-murriya, kembirra arija-langwa Benjimina niyukwujiya-dangwa n-ambarringa. Nuw-angmakayanguma wurruwurrangekburne-ka, naruma-dangwa adinuba-wiya akwa jujuj angerriba niyukwujiya-wa. Umba narri-rringka-manja akina kembirra ne-yakikbijangeyinume-ka wurrakina-da.

34 Eneja kembirra Jawijiba nenu-kwama akina aninga ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da umba aburraja narri-lyilyanguma ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena. Akena Jawijiba nakina nenu-kwama angwurra ababurna aninga Benjimina-manja. Arngkumangbala-me-ka aninga Benjimina-langwa-da. Aburraja kembirra nuw-alyubarinuma wur-rakina akwa ngawa akubibeka ne-bekeyinuma yanda-langwa nawurraku-bungwurridinuma wurrakina-da.

44

Menarlamba-langwa mibina numi-lyumadu-mulangwa

1 Kembirra narri-jerrukwa-mulangwa aninga, eneja Jawijiba nakina nen-
ardijuwa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da nibina nenu-war•dika-
murruwa wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja
alikira. Akwa ni-yama nakina enuwa-wa, “Wurramini-lyangburrukwajina
mababurna-langwa beka meninganinga,” ni-yama nakina. “Akwa
yikamini-lawurrakajina akina ngarningka angwarnda mamurndakakina-
manja beka memedirra muwilyuwilyaba-wiya-manja.
2 Akwa kum-akumurna ngarningka nganyangwa menarlamba
meningilyamarmba mijilba-murra yakwujina nenikumarnjarringba-
langwa-manja beka memedirra,” ni-yama Jawijiba. Kembirra eneja nakina
nenikuminuwar•duwar•da ni-likena akwa ni-yamama akina nenu-maka-
murrilangwiya Jawijiba.
3 Mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja Jawijiba nu-
mirajanga akwa neni-larrka wurrakina warnungkwarba akwa aburra-
langwa dangki. Aburraja kembirra na-likena arakba.
4 Akena na-likenu-manja wurrakina arngkidarrba-langwiya, ni-yengbina
eneja nakina Jawijiba nibina-manja nenikuminuwar•duwar•da ena-
langwa. “Jeyi warenja!” ni-yama nakina. “Wurra-larrmiya wurrakina
warnungkwarba. K-akburranga-manja wurrakina, ena ayakwa ka-
makina. ‘Kirri-yamarrkama karna nganyangwa-manja nubungkawa?’ ki-
yama. ‘Neningabe-ka nakina nungkwurruwa-manja akena nungkwurraja
kinumini-lawurrakajuwama awurrariya enuwa-wa.
5 Mena-burra kirr-angmaduma kirrakina mibina menarlamba
meningilyamarmba ena-langwa wuburra mungkwabukwaba numi-
yamama? Nara ngarrukwala ngarningerribirra ngarnumamalya e-
bekuma makina-langwa, wulkwa enuwa yimbukwa nabalija-baba. Kini-
ngayindangu-manja nenik-eningmida-langwa warnumamalya-langwa ne-
yama-mulangwa wurrakina, kembirra makina-bina kinuma-manguma
kenamu-wilyakajuwi-yada. Karne-ka kirri-yamama awurrariya!’
ki-yamina,” ni-yama Jawijiba nenu-makama ena-langwa-manja
nenikuminuwar•duwar•da kajungwa neniki-yengbi-yada nakina ena-
langwa ayakwa wurrakinu-wa wurrarrkwurrkuwena.
6 Eneja kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-likena akwa nen-
akburranga wurrakina. Kembirra arakba nenu-maka wurrakina-manja
Jawijiba-langwa ayakwa.
7 Aburraja ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Mena-burra ningki-
yamina ena ayakwa? Nare-ka yirraja yarna yik-angmada menarlamba
nubungkawa-langwa.
8 Nungkwaja ningkeningma ningkakina akena yirri-lawurrakajuwama
angwarnda Kenina-langwa yangkwurrangwa ebina yirr-
akburrangarnuma yirra-langwa-manja beka. Mena-burra yirraja yarna
yik-angmadiya alarrngekburna angwarnda ajilba-murra iya akawulda-
murra akwa eningerribirra amurndakijika alarrngekburna nungkwa-
langwa-langwa nubungkawa?
9 Nungkwaja kum-akburranga-manja ningkakina makina menarlamba
yirruwilyaba-manja, kembirra ningkakina kini-ngajinama nakina
nenungkwarba. Kemba yirrumurndakenena yirrukwala aduwaba
nungkwa-langwa yarnikuminuwar•duwar•da yirrababurna-langwa,” ne-
yama wurrakina nakinu-wa nenikuminuwar•duwar•da Jawijiba-langwa.
10 Ni-yama kembirra enamba-langwa nakina, “Eningabe-ka akina ayakwa
kirri-yengbinama, akena kirribina yikuma-wilyaka-manja menarlamba

kemba kirrakina karnikuminuwar•duwar•da nganyangwa kirruwilyaba-
ma yik-ambilyama-da. Umba kirrukwala karningaba yiki-likajama
erribirra kirrakina angalyu-wa-da," ni-yama.
11 Kembirra warenja-bawiya aburraja wurrakina narruma-larrijuwa
dangki-langwa beka akwa narrumamurndaku-ngwur•dangmajuwa.
12 Eneja n-andeya numurndamurndirra ambaka-langwa nakina
mamurndakakina-manja beka. Adinuba-wiya nakina n-aburradaduma
n-aburangkama naruma-langwa-manja beka, Rubina-langwa-manja.
Kembirra nuwilyaba-langwa-manja ngarningka nenikumarnjenikba akwa
ngarningka nuwilyaba-langwa-manja n-aburangkama. N-aburangkeyina
nakina yanda-langwa nenikumarnjarringba-langwa-manja beka num-
akburranga mibina menarlamba-da, Benjimina-langwa-manja beka
makina-da.
13 Aburraja wurrakina wurrarrkwurrkuwena narringamurndaku-
kuwarranga aburra-langwa dumbala mena na-werrikawarriyadinu-
murrubaba angwurra. Akwa narrumamurndaki-larrnjawudanga beka
aburra-langwa ngarningka dangki-wa akwa na-lawurradina wurrakina
ebinu-wa angalya nuw-ambilyu-murruwa awurrakwulyumida alikira iya
warnumamalya arakba-da.

Juda neni-yendabenu-mulangwa nubungkawu-wa Benjimina-langwa

14 Eneja nakina Jawijiba n-ambilyuma ngawa ena-langwa-
manja alikira. Aburraja kembirra ne-yar•da arakba yakwujina
wurrarrkwurrkuwena wurrakina akwa nuw-abuluwenduma enuwa-
manja nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra ajiringka-
manja.
15 Biya, "Miyambena-burra kirri-yamama akina?" ni-yama Jawijiba
aburruwa-wa. "Karningbala-burra kirrakina ngayuwa ningubungkawa?
Ningeningme-ka amurndakibina nuw-abuwarrkajungwunama
wurrukwala-langwa warnumamalya, akwa kembirra ningeningma
amurndakakina eningerribirra kirri-yama-mulangwa kirrakina," ni-yama
nakina.
16 Eneja ni-yama Juda, "Karukwa. Nara ebina ayakwa yarniki-
yengba-langwa nungkuwa-wa. Eneja Neningikarrawara nakina nginu-
wilyakajuwama awurrariya yirra-langwa akena nara yirraja yarna
a-wilyakajuma nungkuwa-manja yarna yarningaba yarnumamalya.
Kembirra yirrumurndakeyina aduwaba yirrababurna-langwa nungkwa-
langwa yarnikuminuwar•duwar•da arakba, umba nara nuwilyaba nakina
nibina numa-manguma makina menarlamba umba yirrababurna-langwa,"
ni-yama nakina Juda.
17 Eneja Jawijiba ni-yama, "A•a! Awurrariye-ka akina. Wurribina
wulkwa narruma-wilyakama menarlamba nganyangwa wurrakina yim-
bukwa nganyangwa warnikuminuwar•duwar•da. Kirrukwala kirrakina
yiki-lawurradinama kirringkinyungwurra nungwenungwa-wa," ni-yama.
18 Kembirra eneja nakina Juda ni-likena Jawijibu-wa akwudangwu-
wa akwa ni-yama, "Yimini-lalika-langwa ngi-yengba-langwa ambaka," ni-
yama. "Nare-ka awinyambaduma ngayuwa-wa. Ningkakina ningki-
yaminama wuburra naruma nubungkawa nibina ni-lyinginama amurn-
dakenena angalya ababurna-langwa Yijiba-manja-da.
19 Ningkakina ningki-yamama, 'Jerriya neniba ngawa nungwenungwa?
Umba kinu-wilyakina ngarningka nenikumarnjenungwa yakwujina?'
ningki-yamama yirruwa-wa-da.
20 Yirraja kembirra yirra-makama yirribina yirra-langwa-langwa nung-
warrka akwa nenikumarnjarrka-langwa. Nakine-ka ni-rukwularruma

neniyerringka-manja arakba nungwarrka-da. Naka-langwa nawenikba
nara nibina, naka yimbukwa neniba ngawa aduwaba duwilyaba-ma-
langwa dirndarringba-da. Umba ni-lyelyingminame-ka eneja nungwenikba
nakina angwurra-da.
21 Nungkwaja yirru-makama yarniku-wilyaka nakina yangkwurrangwa
ningkeni-ngayindangu-mubaba nungkuwa ningkakina ningkeniki-rringki-
yada.
22 Akena yirraja yirri-yamama yirribina, ‘Nara nakina a-lalikama
nungwenikba, mena keni-lalika-manja nakina kemba nungwenikba kini-
jungwu-mubaba-da,’ yirri-yamama.
23 Ningki-yamama kemba nungkwaja, ‘Nara-manja nakina nungkwurra-
langwa nenikumarnjenungwa a-wilyakama yangkwurrangwa, kemba nara
ngarningka awiyebajuma kirrakina enenu-wa alikira nganyangwu-wa-da,’
ningki-yamama ningkakina-da.
24 “Yirraja kembirra yirri-lawurradinu-manja nungwarrku-wa akina
ayakwa nungkwa-langwa yinu-makama nakina-da.
25 “Bi...ya arakba-langwa eneja yirrenu-makama yirra-langwa nungwar-
rka yarniki-lawurradi-yada yangkwurrangwa Yijibu-wa yarniku-beyindi-
yada ngarningka akwala aninga.
26 Akena yirraja yinu-maka nakina, ‘Nare-ka. Nara-manja a-likama
yirra-langwa nenikumarnjarrka yirruwa-manja, nara kembirra yarna ngi-
rringkama nubungkawa. Yiki-likajama yarna wulkwa kini-likaja-manja
nenikumarnjarrka enejukwaba yirruwa-manja,’ yirri-yamama-da.
27 Eneja ni-yama nungwarrka yirruwa-wa, ‘Karningma kirrakina
nganyangwa dadingiyarrka Rejila narringalirraku-wilyakama wulkwa
wunambilyuma wuniyukwujiya-kiya.
28 Nara arakba nibina nuwilyaba. Dukwa ngalaja yiningbala arakba
yakina nenu-wardanguma-da. Eneja ni-likenuma nakina engku-wa akena
nara kini-lawurradina-da.
29 Kembirra yikinu-wilyakina-manja naka nenikuwarrka aduwaba akwa
ke-yama-manja awurrariya enuwa-manja, kembirra nganja ningena
ki-jungwunama-da. Nungkwurraja yiku-wurrariyakinama kirrakina
ngayuwa-da akwa ki-jungwunama ngayuwa ningeniyuwangkwa-da.’
Akina-bina eneja nganyangwa nungwarrka yirrenu-makama-da,” ni-yama
nakina Juda Jawijibu-wa.
30-31 Biya ngarningka ni-yama Juda, “Kembirra ki-lawurradina-
manja nungwarrku-wa, nara-manja a-wilyakama nenikumarnjarrka,
kembirra nakina nungwarrka kini-jungwuma-da. Kini-jungwunama
neningangkawura nara-manja a-rringkama nakina niyukwujiya a-likama
yirruwa-manja-da. Nakina ni-lyelyingminame-ka angwurra nakina-manja.
Neniyuwangkwa-baba nakina, ngalaja kembirra kenamu-wardena-manja
makina mijawara kenami-jungwajiyama makina mijawara nakina-da.
32 “Akwa ngarningka nganja ningenu-makama nungwarrka-manja
ngayuwa-bina kin-akwurrajina-mulangwa akwa kini-lawurrakajina-
mulangwa nakina enuwa-wa-da. Ningi-yamama, ‘Nara-manja ngayuwa
a-lawurrakajuma nakina ningkinyungwurra, kemba ningkakina
yiki-lekbajama ngayuwa-wa ningkeningangkawura,’ ningi-yamama
nungwarrku-wa.
33 Marrakba, ni-larrkaja naka eni-likaja wurrumurndakakina-manja
wurrukwala wurrarrkwurrkuwena. Umba ngayuwa nganja yelakwa nin-
genikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa.
34 Nara-manja a-lawurrakajuma naka nungwarrku-wa ningena, nare-ka
a-lawurraduma-da. Nara-manja naka nenikumarnjarrka nganyangwa

a-lawurraduma enuwa-wa eneja kembirra nungwarrka kini-jungwunama nakina-da. Nara kembirra a-ngayinduma akina ningena nganja a-rringkama-da,” ni-yama nakina Juda Jawijibu-wa-da.

45

Jawijiba nenu-maka-mulangwa wurrarrkwurrkuwena-manja enuwa-langwa

1 Eneja nakine-ka Jawijiba nara nakina amiyerra kinu-mungbudirrkajungwuna wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa. Kembirra nenu-maka aburruwa-wa, “Wurri-jadiya-langwa errekbu-wa,” ni-yama. Aburraja kembirra na-jadinga wurrakina. Akwa kembirra nara wurribina wurrukwala yakwujina akini-yada ngawa nenu-maka-manja akina ayakwa enuwa-langwa akwa ni-yama-manja wurrarrkwurrkuwenu-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningarrkuwenungwa Jawijiba.”

2 Akena nara kini-lyinga angwada ena-langwa umba nu-ngwadina angwurre-ka. Aburraja wurribina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da nuw-engkirrikenuma wurrakina errekba-langwa ni-ringirriyadinuma nakina. Wurrukwala kembirra wurrakina narri-lyilyanguma akina ayakwa nu-ngwadinu-mulangwa nakina naruma-wa nubungkawa ni-lyinga-murruwa ababurna-langwa angalya Yijiba-manja.

3 Eneja Jawijiba nakina ni-yama wurrarrkwurrkuwenu-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningarrkuwenungwa Jawijiba. Nungwarrka nakina neniba?” ni-yama. Aburraja wurrarrkwurrkuwena nuw-engkirrika-manja nakina enuwa narrkuwarringba, nawurrak-akbar•duma wurrakina. Nara kem-birra ke-yengbeyina ayakwa.

4 Eneja Jawijiba ni-yama nakina, “Kwa, wurri-likaja yangkwurrangwa akwudangwu-wa,” ni-yama. Nuw-akwudangwukajungwuna aburraja. Kembirra ni-yama nakina, “Ngayuwe-ka ningena nungkwurra-langwa ningarrkuwenungwa Jawijiba, ningibina kirra-kwa-murrada wurrukwalu-wa warnumamalya. Kembirra kirrabu-kwama angwarnda akwa bu-wilyakama yangkwurrangwa enenu-wa angalya Yijibu-wa.

5 Nare-ka nungkwurraja a-werrikawarriyaduma a-lekbijajuma kirra-kwa-mulangwa karna ngayuwa wurrukwalu-wa warnumamalya. Neningikarrawara-bina ngini-larrkama ningeniki-lika-langwa ningena yangkwurrangwa-da. Nginu-wilyakama adinakba yangkwurrangwa kajungwa ken-enibikini-yada wurrababurna warnumamalya nakina-da.

6 Mambilyuma arakba wulkwa mamarika iya yinungkwura ngalaja eyuk-wujiya ena aninga, umba mamangbala mamarika iya yinungkwura yubuk-waya ngarningka ni-likaja-wiya eyukwujiya kuw-ambilyama aninga. Akini-yade-ka ngawa nare-ka aburraja amaninga-ma amarda a-lungkuwarrijuma warnumamalya mamurndakakina-manja mamarika iya yinungkwura.

7 “Ningene-ka nginu-wilyakama eneja Neningikarrawara adinakba yangkwurrangwa kajungwa ka-mamurikajini-yada karna nari-yada murumureya a-jungwajuma nungkwurruwa akwa ngawa nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa, akwa kajungwa yiki-jungwuna-manja nungkwurruwa kuw-ambilyi-yada numirena-murriya arija-langwa.

8 Nare-ka nungkwurraja yiki-larrkena yangkwurrangwa ngayuwa, umba eneja Neningikarrawara nakina nginu-wilyakama yenjerra-da. Ngayuwe-ka ningena nginu-bungkawakama Neningikarrawara ningubungkawa ningaruma-dangwa. Kembirra nganja ningu-bungkawadinama ngayuwa wurrababurna-langwa-manja wurriyukwayuwa wurrububungkawa amurndakenena-manja angalya. Wuburra nibina naruma-dangwa

nubungkawa nganjukwaba ningu-bungkawadiname-ka ngayuwa amurndakeyina-manja arakba ababurna angalya enena-manja Yijiba.

9 “Ena-wiya arakba wurri-likaja nungwarrku-wa akwa yikinu-makina enena ayakwa nganyangwa. Yiki-yamina, ‘Neningikarrawara nen-akumarnuma nenikuwena Jawijiba nubungkawa ababurna-langwa-manja angalya Yijiba-manja. Kembirra nungkwaja nara ambudiduma umba likaja warenja enuwa-wa,

10 nungkuwa akwa ngawa nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa akwa ngawa nungkwurra-langwa numirena-murriya aburrajukwaba. Yikuwurraku-warakina ngawa nungkwurra-langwa jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa ababurna-langwa amurndakijika nungkwurra-langwa angerriba enuwa-wa Yijibu-wa. Yakwujina kirrakina yik-ambilyama Yijiba-manja engemba-manja Kawijina.

11 Kembirra yik-ambilyama akwudangwa enuwa-manja kajungwa yiken-akwurrajini-yada nakina. Ngalaja akine-ka aninga kuw-ambilyama eyukwujiya mamangbala-manja ngarningka mamarika iya yinungkwura. Nara eneja a-ngayinduma murumureya a-jungwajuma nungkwurruwa iya nungkwurra-langwa warnumamalya akwa nungkwurra-langwa bulukwa-murriya,’ yiki-yamina kirrakina,” ni-yama Jawijiba. Akina-bu ayakwa nenu-makama nakina Jawijiba wurrarrkwurrkuwena-manja warniki-lawurrakaji-yada wurrakina ayakwa nungwarringba-wa-da.

12 Kembirra ni-yama ngarningka aburruwa-wa, “Kirrumurndakeyine-ka yirri-rringkinama ningena amandangwa nungkwurra-langwe-ka ningenikumarnjenungwa Jawijiba. Nungkwajukwaba Benjimina yi-rringkinama ningena Jawijiba.

13 Yikinu-makina nungwarrka ningena ningubungkawa enena-manja Yi-jiba, akwa yikinu-makina amurndakenena kirri-rringkinama ababurna-langwa aduwaba, akwa yikinu-wilyakina kwa yangkwurrangwa warenja,” ni-yama Jawijiba nakina ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena-da.

14 Biya kembirra nen-engkarrnga nakina Jawijiba Benjimina-manja akwa nu-ngwadina arakba nakina. Enejukwaba nakina Benjimina enamba-langwa nu-ngwadina.

15 Kembirra Jawijiba nenumurndak-engkarrnga wurrababurna-langwa wurrarrkwurrkuwena-manja akwa ngawa nenumurndaki-lawurangka wurrakina angwada-murra nakina. Na-jerridu-manja akina angwada kembirra wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena na-lyelyimbukweyinumurra Jawijiba-manja arakba.

16 Eneja kembirra nakina nubungkawa naruma-dangwa n-engkirrika-manja akina ayakwa ne-yar•du-mulangwa wurrakina wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa Yijiba-manja, ni-lyelyingmame-ka nakina. Akwa ngawa ena-langwa wurriyukwayuwa wurrububungkawa na-lyelyingmeyinuma aburrajukwaba wurrakina.

17 Ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa, “Wurra-makina nungkwa-langwu-wa narrkuwena-murriya karri-larrnjawudena wurrak-ina aburra-langwa amurndakijika dangki-manja, akwa ka-lawurradina angerriba Keninu-wa.

18 Akwa wurra-makina kenu-wilyakina nungwena akwa ngawa aburra-langwa wurradidingiyarrngwa akwa wurriyukwayuwa aburra-langwa yangkwurrangwa enenu-wa angalya. Ningene-ka ka-kwunama angalya eningaba-dangwa yelakwa Yijiba-manja aburra-langwi-yada akina-da. Ababurne-ka kembirra aninga aburraja kuw-alyubarinama. Nare-ka wurrakina a-jerrukwama akina aninga,” ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.

19 Akwa ngarningka nenu-maka nakina Jawijibu-wa warniku-
wilyaki-yada wurrakina wurrarrkwurrkuwena mukwala marumuruma
makangkidikarra mibina na-wilyuwilyakinama amurndakijika
angerriba iya angerriba makina. Ni-yama nakina, “Angum-arrkirna
jarrangwa mamurndakakina meyebirra angerriba Keninu-wa,
kajungwa ka-lawurradina-manja Yijibu-wa wurradidingiyarrngwa akwa
wurriyukwayuwa narrkuwena-murriya-langwa kembirra karrawurra-
jawudeni-yada makina-manja. Akwa wurra-makina kenu-wilyakina
ngarningka nungwena yangkwurrangwa Yijibu-wa aburruwa,” ni-yama
nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.
20 Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, “Wurra-makina nungkwa-
langwu-wa narrkuwena-murriya, ‘Mama yiki-lalikina-manja ababurna-
langwa amurndakijika nungkwurra-langwa yakwujina Kenina-manja,
mena ababurne-ka amurndakijika eninginingaba yelakwa nungkwurra-
langwa akina,’ ki-yamina ningkakina aburruwa-wa,” ni-yama nakina
Jawijibu-wa-da.
21 Aburraja kembirra Jekaba-langwa warninikuwena narri-
larrnjawudanga arakba wurrakina aburra-langwa amurndakijika
aburra-langwa-manja dangki. Eneja nakina Jawijiba ni-yamama nakina
nubungkawa-langwiya ayakwa akwa nenu-kwama ena-langwa-manja
wurrarrkwurrkuwena mamurndakibina makangkidikarra akwa ngawa
aninga warnik-alyubari-yada lukwakwa wurrakina.
22 Akwa nenu-kwama ngarningka nakina Jawijiba dadikaduwa dumbala
wurruwilyuwilyaba-wiya-manja kajungwa warnik-awiyebi-yada. Umba
Benjimina-manja yimbukwa nenu-kwama nakina dumangbala dumbala
akwa ngawa 300 angwarnda ajilba-murra.
23 Akwa ni-larrkenuma nakina Jawijiba ababurne-ka amurndakijika
eninginingaba EningiYijiba nungwenikba-wa. Aburraja narri-
larrnjawudanguma kembirra amurndakakina dumemberrkwa-manja
dangki. Akwa ngarningka dukwala-manja dumemberrkwa dangki narri-
larrnjawudanguma wurrakina ababurne-ka aninga eminimininga
warnik-alyubari-yada wurrumurndakakina warnumamalya
wurrababurna ka-lawurradina-manja wurrakina wurrarrkwurrkuwena
karra-wilyakina-manja aburra-langwa wurradidingiyarrngwa iya aburra-
langwa wurriyukwayuwa akwa nungwarringba angaluba Kenina-langwa
akwa Yijibu-wa n-ambilyu-murruwa Jawijiba nakina.
24 Umba lukwuniyawa nara-wiya ka-likena wurrakina wurrarrk-
wurrkuwena, ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, “Nare-ka a-
wurruwirrikbajuma lukwakwa,” ni-yama nakina. Kembirra neni-larrka
arakba wurrakina.
25 Aburraja kembirra na-likena arakba, narri-lalika akina Yijiba umba na-
lawurradina Keninu-wa-da.
Bi...ya yakwujina Kenina-manja ne-yar•da arakba wurrakina. Biya na-
lawurradinuma aburra-langwu-wa angalya akwa ngawa nungwarringba-
wa Jekabu-wa.
26 Biya ne-yama wurrakina nungwarringba-wa, “Jawijibe-ka nakina
neniba ngawa aduwaba! Akwa ni-lyinginama nakina ababurna angalya
Yijiba-manja,” ne-yama. Akena eneja Jekaba n-arndirndade-ka akwa nenu-
minikalyika nakina ebina ayakwa aburra-langwa ne-yengbeyinuma wur-
rakina enuwa-wa.
27 Umba nenu-makama wurrakina nungwarringba-wa ababurna-langwa
ayakwa Jawijiba-langwa. Akwa nenu-wilyakajuwama enuwa-wa mamurn-
dakibina makangkidikarra nenu-kwama Jawijiba kajungwa neniki-liki-
yada enuwa akwa ngawa ena-langwa wurrukwala warnumamalya aburra-

jukwaba Yijibu-wa. Eneja kembirra nungwarringba nu-werringekburada arakba nakina n-engkirrikenu-mulangwa aburra-langwa ayakwa akwa ni-rringka-mulangwa amurndakibina ababurna-langwa.

28 Biya kembirra ni-yama nakina Jekaba warninikuwenu-wa, “Nganyangwa nenikuwarrka Jawijiba neniba ngawa nakina-da. Eningabe-ka akina. Akwa ningi-ngayindename-ka ki-likajama kini-rringkinama nakina ki-jungwuna-murruwa ngayuwa ningena-da,” ni-yama nakina Jekaba-da.

46

Nawurraki-likenu-murrilangwa Jekaba-murriya Yijibu-wa

1 Biya kembirra nakina Jekaba akwa ngawa ena-langwa warnumamalya narruwurra-murndukwama aburra-langwa amurndakijika warniki-liki-yada wurrakina angerriba Yijibu-wa. Namurndaki-likenuma akena adinuba-wiya engembu-wa Biyajiba-wa namurndaki-likenuma. Biya yakwujina Jekaba nakina nenumini-daka bulukwa-murriya Neningikarrawara-langwa. Nakine-ka Neningikarrawara nibina-murrada nungwenikba-langwa Ajika-langwa.

2 Biya kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya Jekaba nenu-marngkirringkama Neningikarrawara nakina-da. Eneja Neningikar-rawara n-ardanga enuwa-wa akwa ni-yama, “Nungkuwa Jekaba!”

Eneja ni-yama Jekaba, “Miyambena?”

3 Eneja kembirra ni-yama Neningikarrawara Jekabu-wa arakba, “Ngayuwa Ningeningikarrawara ningena nungwena-langwa. Nara akbar•duma, umba likaja Yijibu-wa. Yiba-kwunama ningkena wurrababurne-ka numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa akina-manja angalya. Aburraja wurrakina kuw-ababurnadinama yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya ke-yaminama.

4 Umba ngayuwa ki-likajama ningena yakuwa Yijibu-wa. Kembirra ki-jungwa-manja ningkakina yakwujina, eneja nakine-ka Jawijiba kin-ambilyama ngawa nungkuwa-manja akwudangwa. Kembirra arija-langwa ambaka-murrumurra nganja kawurraki-lawurrakajinama ngayuwa nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa enenu-wa angalya,” ni-yama nakina Neningikarrawara Jekabu-wa-da.

5 Aburraja kembirra arakba Jekaba-langwa warninikuwena nen-akumarna nungwarringba iya aburra-langwa wurriyukwayuwa akwa wurradidingiyarrngwa mamurndakibina-manja ngawa makangkidikarra numa-larrkenu-murrumanja Jekabu-wa adinuba-wiya nibina nubungkawa naruma-dangwa NeningiYijiba. Biya narri-lalika arakba wurrakina Biyajiba

6-7 kajungwa warniki-liki-yada Yijibu-wa. Umba narruwurraku-warakama aburra-langwa bulukwa-murriya akwa ngawa ababurna-langwa amurndakijika amurndakibina narru-manguma wurrakina nuw-ambilyu-wiya yakwujina Kenina-manja. Umba Jekaba nakina nenuwurraku-warakama ena-langwa warninikuwena iya dadiyawenikba akwa warnungkwarba iya wurridarringka wurrumirumirena enuwa-manja.

8 Eneja nenikuwenikba Jekaba-langwa nibina numilyengma Rubina ni-likenuma nakina enuwa-manja Yijibu-wa

9 akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa warninikuwena aburrubuk-wurrajukwaba. Warnimikirra wurrubukalakina Yenakwa iya Balu iya Yejirena akwa ngawa Karmi.

10 Aburrajukwaba Jimiyina akwa ngawa ena-langwa wurrumangbala
wurruwilyaba warninikuwena na-likenuma wurrakina. Warnimikirra
wurrakina Jemuwela iya Jamina iya Awada iya Jakina iya Jawura akwa
ngawa Jawula. Umba Jawula-langwa dirndenikba DadingiKenina didar-
ringka dakina.
11 Aburrubukwurrajukwaba Libaya akwa ngawa ena-langwa
wurrabiyakarbiya warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra
wurrubukalakina Kijena iya Kiyada akwa ngawa Marari.
12 Aburrubukwurrajukwaba Juda akwa ngawa ena-langwa
wurrabiyakarbiya warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra
wurrubukalakina Jela iya Bereja akwa ngawa Jera. Umba wunambilyuma
warnikuwabulena Juda-langwa wunenimikirra Era iya Anana neni-
jungweyinuma adinuba-wiya Kenina-manja ngawa wunalakina. Umba
aburnaja Bereja-langwa warnikuwabulena wunenimikirra Yejirena iya
Yamula aburnajukwaba neni-likenuma wunalakina Yijibu-wa.
13 Aburrajukwaba Yijakara akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa
warninikuwena na-likenuma wurrakina. Warnimikirra wurrubukalakina
Dawula iya Buwa iya Jejuba akwa ngawa Jimirena.
14 Aburrubukwurrajukwaba Jebulina akwa ngawa ena-langwa
wurrabiyakarbiya warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra
wurrubukalakina Jereda iya Elena akwa ngawa Jaliyela.
15 Wurrumurndakakina wurrumangbala wurruwilyaba warninikuwena
Jekaba-langwa yinginumin-arrangbama Liya n-ambilyu-wiya nakina
Jekaba Mejubudamiya-manja. Umba ngalaja dadiyawenikba Jekaba-
langwa dadimikirra Dayina yingi-rukwularruma ngalajukwaba yakwujina
Mejubudamiya-manja. Dirndadikba ngalajukwaba Liya dakina.
Kembirra wurrababurna-langwa wurrumurndakakina Liya-langwa
wurrabuburrada iya wurrumurndakakina warnikabijada iya wurrebulada
akwa ngawa daburradikba Dayina 33 warnumamalya wurrakina-da.
16 Aburrajukwaba Keda akwa ngawa ena-langwa wurrumangbala wur-
rambilyuma warninikuwena namurndaki-likenuma Yijibu-wa. Warn-
imikirra wurrakina Jebena iya Yaki iya Juni iya Ejibena iya Eri iya Arada
akwa ngawa Areli.
17 Aburrajukwaba Ajera akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa
warninikuwena iya darrkuwarringba dadimikirra Jera namurndaki-
likenuma wurrakina. Warnimikirra wurrubukalakina Yimina iya Yijibaya
iya Yijibi akwa ngawa Beraya. Umba Beraya-langwa warnikuwabulena
wunenimikirra Yebera iya Malkiyela aburnajukwaba neni-likenuma
wunalakina.
18 Kembirra arakba wunalakina naburradikba-kiya Jilba-langwa iya
warnikabijada akwa ngawa wurrebulada 16 warnumamalya wurrak-
ina. Umba dakine-ka Jilba dadikuminuwar•duwar•da dakina, dibina Liya-
langwa nungwadikba Lebina nanga-kwama dadiyawenikba-manja Liya-
manja.
19 Umba ngalaja dakina Rejila dadingiyenikba Jekaba-langwa
yinginumin-arrangbama wunambilyuma warnikuwabulena wunen-
imikirra Jawijiba iya Benjimina.
20 Ngalaja kembirra n-ambilyu-wiya Jawijiba yakwujina Yijiba-manja
dadingiyenikba Ajineda narring-arrangbama dakina wunambilyuma
warnikuwabulena wunenimikirra Muneja iya Yibureyima. Umba nakina
nungwadikba Ajineda-langwa Badibera nakina. NuMinida nenungkwarba
nakina WarningiYijiba-langwa warnumamalya, umba ena-langwa angalya
Yeliyabulija akina.

21 Aburrajukwaba Benjimina-langwa warninikuwena wurrumemberrkwa namurndaki-likenuma nungwarringba-manja Yijibu-wa. Warnimikirra wurrakina Bela iya Beka iya Ajibela iya Kera iya Neyumena iya Yiyeya iya Rawija iya Mabima iya Wubuma akwa ngawa Arda.

22 Kembirra arakba wunalakina naburradikba-kiya akwa wurrumurndakakina warnikabijada Rejila-langwa wurrumemberrkwa akwa wurrabiyarbuwa warnumamalya wurrakina-da.

23 Aburnajukwaba Dena akwa ngawa nenikuwenikba nenimikirra Wujima neni-likenuma wunalakina Yijibu-wa.

24 Aburrajukwaba Nabudali akwa ngawa ena-langwa wurrubukarbiyarbuwa warninikuwena na-likenuma. Warnimikirra wurrubukalakina Jajiyela iya Kwuni iya Jejera akwa ngawa Jilema.

25 Kembirra arakba wunalakina wunambilyuma naburradikba Bilya-langwa akwa warnikabijada ngala-langwa wurrumangbala wurrambilyuma warnumamalya wurrakina. Umba dakine-ka Bilya dadikuminuwar•duwar•da dakina, dibina Rejila-langwa nungwadikba Lebina nangakwama dadiyawenikba-manja Rejila-manja.

26 Umba wurrababurna-langwa wurrumurndakakina wurrumirumirena Jekaba-langwa namurndaki-likenu-murrumurra Yijibu-wa 66-eka warnumamalya wurrakina-da. Akwa ngawa aburrajukwaba wurrarngkirngkiyena Jekaba-langwa nawurraki-likenumurra-da.

27 Umba nara-wiya ka-likena Jekaba-murriya Yijibu-wa wurrakina, eneja Jawijiba n-akumajungwunuma nakina wunambilyuma nenikuwenikbakiya. Kembirra akini-yada n-ambilyu-wiya ngawa neniyuwangkwa Jekaba Yijiba-manja nakina, enuwa akwa ena-langwa warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra akina-manja ngawa angalya Yijiba 70-eka warnumamalya wurrakina-da.

Jekaba-murriya nuw-alambarringa-mulangwa Yijiba-manja

28 Kembirra nakina Jekaba akwa wurrababurna-langwa ena-langwa warnumamalya narri-lalika aburra-langwa angalya Kenina akwa nawurraki-likena Jawijibu-wa Yijibu-wa. Biya kembirra Jekaba neni-larrka nenikuwenikba Juda ni-lyengmanga nakina adinakba kajungwa nenikiyarrkuwilyaki-yada Jekaba-langwa ayakwa Jawijibu-wa. Eneja kembirra Juda ni-lyengmanga ni-likena arakba nakina-da.

Bi...ya ni-yar•da Yijiba-manja akwa ni-likena angwurra ngawa Jawijibu-wa. Biya ni-yama nakina enuwa-wa, “Nubukwaya arakba nungwarrka, umba nungkwaja likaja engembu-wa Kawijina-wa, kajungwa yikinakburrangeyini-yada nakina yakwujina,” ni-yama.

Aburraja Jekaba-murriya nawurraki-likena ngawu...wa. Bi...ya nawurraki-yar•da aburrajukwaba Yijiba-manja akwa nawurraki-likena Kawijina-wa.

29 Umba eneja nakina Jawijiba ni-njawudija ena-langwa-manja makangkidikarra meningaba-dangwa jarrangwa yingum-arrkirrkarnumurrumanja akwa ni-likena nakina angerriba Kawijina-wa nenuminuwengkarrngarna nungwenikba-wa.

N-alilikenu...wa. Biya ni-yar•da arakba nakina nuw-ambilyumurrumanja Jekaba-murriya Kawijina-manja. Biya nu-kuwabijanga mibina-langwa makangkidikarra akwa n-angkarra nen-engkarrnga nungwenikba-manja akwa nu-ngwadina neningamiyerra. Nungwadungwadina nakinu...wa. Biya kembirra ni-yengminjada ni-jerrukwa arakba ebina angwada-da.

30 Eneja ni-yama Jekaba Jawijibu-wa, “Ningkena yirra-rringkama arakba nganyangwa-murra menba, akwa ningeningma arakba ningkeniba ngawa

ningkena. Kembirra ningeniki-jungwangeni-yada ngayuwa arakba-da,” ni-yama.

31 Umba eneja ni-yengbina Jawijiba ayakwa ena-langwu-wa wurrarrk-wurrkuwena iya nungwenikba-wa akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya ena-langwu-wa nawurraki-yar•dangu-murruwa nungwenikba-manja. “Ningi-likajama ningena narumu-wa nubungkawa,” ni-yama. “Kembirra kinu-makinama ningena nungkwurruwa-langwa karnumamalya nganyangwa kirri-likenu-mulangwa karna Kenina-langwa ngayuwa-wa aduwaba.

32 Kembirra ki-yaminama ngayuwa enuwa-wa, ‘Warne-ka narrkuwarrka-murriya nganyangwa narruwurraku-wilyakama ababurna-langwa jiba iya bulukwa aburra-langwa Kenina-langwa yangkwurrangwa aduwaba, ka-jungwa karruwurrak-akukwurrajini-yada enena-manja angalya amurn-dakakina. Warnikakukwurrajungwe-ka jiba-murriya wurrakina war-nungkwarba. Akwa ngarningka ababurna-langwa amurndakijika aburra-langwa narru-wilyakama yenjerra enenu-wa angalya aduwaba-da,’ ki-yaminama ngayuwa narumu-wa nubungkawa-da.

33 “Umba yiken-ardijina-manja nakina nubungkawa nungkwurruwa-wa, akwa yikeni-yengkilabaja-manja nakina nungkwurra-langwa-langwa warka,

34 yikinu-makina kembirra ebina-murrada ngawa ayakwa enuwa-wa kirrakina. Akwa yiki-yamina ngarningka, ‘Yirra-langwe-ka wurrumiru-miranyungwa wurrarumuruma narr-akukwurrajuwamurra jiba iya bu-lukwa warningangkawura. Akwa yirramba-langwa yarna yarnumamalya yirr-akukwurrajinama ngawa jiba iya bulukwa yirrajukwaba. Yirri-yaminjamama akina yirriyukwayuwa-wiya yanda-langwa aduwaba,’ yiki-yaminama karna nakinu-wa naruma nubungkawa. Umba kin-engkirrikaja-manja eneja akina ayakwa nungkwurra-langwa, kembirra nara nakina a-waruma umba yikeni-lalikinama nakina enena-manja aringbirra angalya Kawijina kirr-ambilya-murrumanja karna aduwaba,” ni-yama Jawijiba, nenu-maka nakina ena-langwa-manja warnumamalya. Amurndakenena ayakwa ni-yengbinuma nakina Jawijiba mena-baba neningma na-warena-mulangwa WarningiYijiba warnumamalya ebina warka akwa na-warena-mulangwa ngarningka warnumamalya narr-akukwurrajina-murrumurra jiba iya bulukwa wurrakina-da.

47

1 Biya kembirra Jawijiba nenu-manga wurrumangbala wurrarrkwur-rkuwena akwa na-likena arakba naruma-langwu-wa nubungkawa an-galya. Nuw-alilikenu...wa. Biya ne-yar•da arakba naruma-langwa-manja nubungkawa angalya akwa ni-yama Jawijiba enuwa-wa, “Nganyangwa nungwarrka akwa narrkuwarrka-murriya nawurraki-likenuma wurrakina angaluba yirra-langwa-langwa angalya Kenina yangkwurrangwa. Akwa narruwurraku-warakama wurrakina aburra-langwa jiba-murriya akwa ngawa aburra-langwa amurndakijika-murriya. Wurrangaba-wiya kem-birra, ne-yar•duma Kawijina-manja arakba wurrakina,” ni-yama Jawijiba.

2 “Umba warnarna wurrukwala ningarra-wilyakama wurrambawura yangkwurrangwa ngayuwa-manja,” ni-yama.

3 Eneja kembirra ni-yama naruma nubungkawa aburruwa-wa, “Amiyambene-ka warka kirru-war•duwar•denama karna?” ni-yama.

Aburraja ne-yama, “Yarne-ka yirr-akukwurrajinama jiba-murriya, wuburra arakburakba-kiya yirra-langwa wurrarumuruma wurrumirumiranyungwa ne-yaminjamamurra aburrajukwaba wurrakina.

4 Yarna kembirra yirri-likenuma yarnik-ambilyingi-yada enena-
manja angalya, mena eyukwujiye-ka aninga yakwujina Kenina-manja
akwa nara ebina amarda yirra-langwa-langwa jiba-murriya. Ngarra-
marrakbakinama kembirra nungkuwa-wa kajungwa yiku-kwuni-yada
nungkuwa ayakwa yarnik-ambilyingi-yada yarna angaba-manja angalya
aringbirra-manja Kawijina," ne-yama.

5 Ni-yama eneja nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa, "Wurru-
murndakakina nungkwa-langwa narrkuwena-murriya akwa nungwena
nawurraki-yar•duma arakba,

6 kembirra amurndakenena angalya Yijiba aburra-langwa aduwaba.
Ab-ambilya kembirra akina-manja angalya Kawijina, ebina eningaba-
langwa-langwa angalya Yijiba. Umba wurrakina-manja wurrabarda warka
warnungkwarba, kembirra kabumin-akwurrajinama akwala jiba-murriya
wurrakina," ni-yama nakina Jawijibu-wa.

7 Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-lawurradina nungwenikba-
wa nen-angkarna nakina akwa nenu-wilyaka enejukwaba
narumu-wa nubungkawa. Eneja kembirra nakina Jekaba n-
akwudangwukajungwunuma enuwa-wa akwudangwu-wa akwa ni-yama,
"Eni-yamina Neningikarrawara eningaba nungkuwa-manja."

8 Eneja ni-yama naruma nubungkawa Jekabu-wa, "Mambarrngarna ma-
marika iya yinungkwura ningkena ningk-ambilyuma?" ni-yama.

9 Eneja ni-yama Jekaba, "Ningene-ka ningu-marrawarnuma engku-wa iya
engku-wa angalya 130 mamarika iya yinungkwura. Ningi-yaminjamame-
ka ngawa yanda-langwa aduwaba. Umba muwurruwurrariya-wiya
mamurndakakina mamarika iya yinungkwura ning-ambilyuma
yambawura. Nare-ka wuburra nganyangwa numirarrka-murriya ki-
yama k-ambilya ningakina. Nganyangwa numirarrka-murriya nuw-
ambilyumurra mababurne-ka meningininga-ba-wiya mamarika iya
yinungkwura akwa engku-wa iya engku-wa angalya na-marrawarnuma
wurrumurndakakina," ni-yama nakina Jekaba nakinu-wa naruma
nubungkawa-da.

10 Biya kembirra nara-wiya Jekaba keni-lalika nakina naruma
nubungkawa ni-yama ngarningka enuwa-wa, "Eni-yamina Neningikar-
rawara eningaba nungkuwa-manja," ni-yama. Biya ni-yengbinu-mulangwa
nakina lukwuniyawa akina ayakwa, ni-likena arakba neni-lalika nakina
naruma nubungkawa-da.

11-12 Eneja kembirra nakina Jawijiba nenu-kwa angalya eningaba-
langwa-langwa nungwenikba-wa iya wurrarrkwurrkuwenu-wa, ebina-
langwiya ayakwa nenu-maka-mulangwiya adinuba-wiya naruma
nubungkawa enuwa-manja. Akine-ka angalya eningaba akwudangwa
nuw-ambilyumurra angalya aminuwurrakwulyumida alikira iya
warnumamalya emikirra Ramijeja. Akwa nenu-kwama nakina ngarningka
aninga nungwenikba-wa iya ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena akwa
wurrababurna-langwu-wa warnumamalya nungwenikba-langwu-wa,
wurrarumuruma-langwa akwa angerriba arrawu-wa wurriyukwayuwa-
wa. Nakina-bina Jawijiba nenu-mamurikajuwama wurrumurndakakina
ena-langwa warnumamalya yakwujina Yijiba-manja, kajungwa warnik-
ambarringi-yada arakba warningaba wurrakina awilyaba-manja-da.

Nuw-ambawuradinu-mulangwa aninga

13 Akini-yada ngawa nare-ka ebina aninga, mena muwurrariya-wiya
ngawa mamurndakakina mamarika iya yinungkwura. Umba aburraja

wurruminakina angalya warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra Yijiba-manja akwa ngawa Kenina-manja namurndaku-mureyanguma akwa namurndak-ayuwayanguma angwurra wurrakina-da.

14 Biya nawurraki-likenuma wurrakina engka-langwa iya engka-langwa angalya Jawijibu-wa akwa nenu-kwama wurrakina angwarnda enuwa-wa kajungwa neniku-kwi-yada nakina arrkala aninga. Kembirra nakina eneja Jawijiba nenu-kwama aninga ebina narr-akumarnuma WarningiYijiba warnumamalya adinakba eninganinga-langwa-manja alikira ebina-wiya nuw-ambilyu-wiya aruma aninga Yijiba-manja. Biya nu-wilyakama nakina ebina angwarnda nu-mangu-mulangwa aburra-langwa angerriba naruma-langwu-wa nubungkawa angalya.

15 Ne-yaminjamama wurrakina ngawu...wa. Bi...ya akine-ka angwarnda na-jerriduma arakba ababurna-manja angalya Yijiba akwa Kenina-manja. Aburraja kembirra wurrumurndakibina WarningiYijiba warnumamalya nawurraki-likenuma Jawijibu-wa akwa neni-yukwamajuwama aninga-wa. “Yirru-kwuname-ka aninga,” namurndaki-yamama. “Nara yarna ambambilyuma murumureya akwa a-jungwuma. Angwarnde-ka yirra-langwa na-jerriduma arakba akina, kembirra yirru-mamurikajina yirraja aduwaba,” ne-yama.

16 Eneja ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, “Wurrumurndaku-wilyakina kembirra yangkwurrangwa nungkwurra-langwa jarrangwa-murriya iya jiba-murriya. Nara ebina angwarnda nungkwurra-langwa. Kembirra aminakina-langwa yirru-kwuna amurndakakina kajungwa ka-kwuni-yada ngayuwa aninga nungkwurruwa-wa,” ni-yama nakina Jawi-jiba.

17 Kembirra narruwurraku-warakama aburra-langwa jarrangwa-murriya iya jiba-murriya enuwa-wa akwa kembirra nenu-kwama nakina arrkala aninga-da. Makini-yada ngawa mamarika nakina Jawijiba nenu-kukwama aninga. Aburraja kembirra nenu-kwama dumurndakibina jarrangwa iya jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa ngawa dangki aburra-langwa. Ne-yaminjamama ngawa wurrakina enuwa-wa-da.

18 Bi...ya mingki-yada ngarningka mamarika nawurraki-likenuma wur-rakina WarningiYijiba warnumamalya Jawijibu-wa akwa ne-yengbinuma ayakwa enuwa-wa. “Yirra-langwe-ka angwarnda yirrumini-jerridume-ka yarna arakba,” ne-yama. “Akwa ngarningka yirra-langwe-ka bulukwa-murriya nungkwa-langwa kembirra amurndakakina arakba aduwaba. Nare-ka yarna abuwarrkama enena ayakwa umba amandangwa ngarra-makinama. Nara ebina yarna ngu-wilyakama awilyuwilyaba yarniku-kwi-yada nungkuwa-wa. Enena awilyaba yirra-langwa yarnumadangkwa akwa yirra-langwa angalya-da.

19 Nara a-lalikama umba yirru-mamurikajina yirraja, marrakba, nari-yada a-jungwuma yarna. Nara kajukwaba a-lalikama enena yirra-langwa angalya eyebirra. Beyindena yirruwa akwa ngawa yirra-langwa an-galya, akwa kembirra yirru-kwuna aninga aduwaba. Kembirra yirraja yarna yirruwa naruma-langwa nubungkawa yarnumamalya yarnikumin-uwar•duwar•da arakba akwa ngarningka amurndakenena angalya yirra-langwa ena-langwa amurndakenena kajukwaba arakba-da. Yirru-kwuna nungkwaja kembirra aninga aduwaba kajungwa nari-yada a-jungwuma umba yarniba yik-ambilyi-yada ngawa. Akwa ngarningka akwala ama-didira yirru-kwuna kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada amaninga amarda yirra-langwa-manja ajiringka, kajungwa nari-yada arakba ambilyuma eye-birra akina,” ne-yama wurrakina WarningiYijiba warnumamalya Jawijibu-wa-da.

20 Kembirra eneja nakina Jawijiba nenuminu-beyindanguma amurndakibina angalya nuw-ambilyu-murrumurra Yijiba-manja naruma-langwa nubungkawa. Umba mamurndakibina mamarika iya yinungkwura yuwurruwurrariye-ka yakina ngawa. Aburraja kembirra wurrumurndakibina WarningiYijiba warnumamalya wurruwilyuwilyaba-wiya na-makwunuma ebina angalya aburra-langwa aburra-langwu-wa naruma nubungkawa, yanda-langwa amurndakibina kembirra angalya ababurna-langwa ena-langwa arakba-da.

21 Eneja Jawijiba nakina nu-beyindanguma warnumamalya WarningiY-ijiba wurrababurna-langwa kajungwa warnikuminuwar•duwar•da naruma-langwa nubungkawa kuw-ambilyi-yada arakba wurrakina.

22 Akena nara angalya kinu-beyindanga nakina WurruMinida-langwa warnungkwarba yimbukwa. Aburraja wurribina WurruMinida warnungkwarba nara ka-makwuna ebina aburra-langwa angalya, mena nakina naruma nubungkawa nenu-kwama angwarnda warniku-beyinda-langwa wurrakina yimbukwa aninga umba nara wurrukwalu-wa kenu-kwa nakina.

23 Eneja kembirra ni-yama nakina Jawijiba WarningiYijibu-wa warnuma-malya, “Kwuja!” ni-yama. “Ningenuminu-beyindanguma naruma-langwa nubungkawa nungkwurruwa karnumamalya akwa ngawa nungkwurra-langwa angalya. Wiya, amurndakenena kembirra nungkwurra-langwa amadidira kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada ngarningka.

24 Arija-langwa kembirra ka-lungkuwarreyina-manja amurndakakina amaninga akwa yiku-mena-manja, kembirra nungkwurraja yikinu-kwuna akwala nubungkawu-wa kirrakina. Yikuma-mena-manja mamangbala beka kirrakina, kembirra muwilyaba yikinu-kwuna kirrakina enuwa-wa. Umba akwala yiku-minambilya akina nungkwurra-langwi-yada yik-alyubarini-yada nungkwurruwa iya nungkwurra-langwa warnuma-malya. Akwa ngarningka yik-akumurna adinakba akwala kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada ngarningka arija-langwa akina,” ni-yama nakina Jaw-ijiba wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

25 Aburraja ne-yama enuwa-wa, “Yirr-enibikama nungkuwa yarna yarnu-mamalya, akwa ningki-yamama ngarningka eningaba yirruwa-manja. Kembirra yirraja yarna arakba naruma-langwa nubungkawa yarnikumin-uwar•duwar•da yarnumamalya-da,” namurndaki-yama wurrakina-da.

26 Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-yarrkakumarna ayakwa WarningiYijiba-langwa warnumamalya amurndakakina-langwa angalya aburra-langwa-langwa. Ni-yama nakina nenu-makama wurrababurna-manja warnumamalya nuw-ambilyu-murrumanja yakwujina Yijiba-manja, “Mababurna-langwa mamarika yikuwurra-murndukwuna-manja ebina amaninga yiki-lungkuwabijinamurra kirrakina, kembirra akwala yikinu-kwunama narumu-wa nubungkawa. Yikuma-wilyakina-manja mamangbala beka maninga-ma, kembirra yikinu-kwunama muwilyaba ena-langwi-yada. Akwa ngarningka yikuma-wilyakina-manja mememberrkwa beka maninga-ma, kembirra yikinu-kwunama mambilyuma ena-langwi-yada makina. Yiki-yaminjaminama ngawa kirrakina mababurna-langwa mamarika yikuwurra-murndukwuna-manja nungkwurra-langwa amaninga,” ni-yama Jawijiba nakina-da. Akwa enena ayakwa Jawijiba-langwa nuw-ambilyama ngawa aduwaba-da. Ababurna-langwa angalya Yijiba-manja naruma-langwa nubungkawa amurndakakina-da. Wulkwa WurruMinida warnungkwarba yimbukwa nara kenu-kwa aburra-langwa angalya narumu-wa nubungkawa-da.

Jekaba nenumini-yarrkilalika-mulangwa ayakwa Jawijiba-manja

27 Aburraja wurrumurndakibine-ka warnumamalya WarningiYijirey-
ila kembirra nawurrak-ambilyuma yakwujina ngawa Kawijina-manja
akina-manja angalya Yijiba. Ne-yaminjamamurra nuw-ambambilyumurra
warningaba ngawa, yanda-langwa namin-ababurnadinume-ka aninga iya
amurndakijika iya jiba-murriya akwa angwarnda wurrakina-da. Akwa
ngarningka wurrababurna arakba wurriyukwayuwa narra-wilyakamurra
wurrakina warnumamalya WarningiYijireyila-da.
28 Umba Jekaba n-ambilyuma nakina yakwujina 17 mamarika iya
yinungkwura. Umba neniyuwangkwe-ka arakba nakina, mena n-
ambilyumurra 147 mamarika iya yinungkwura.
29 Kembirra neniki-jungwangena arngkidarrba nakina akwa nen-
ardijuwa nenikuwenikba-wa Jawijiba. Eneja Jawijiba ni-likena nakina
nungwenikba-wa Jekabu-wa.
Eneja ni-yama Jekaba enuwa-wa, “W-akuma nungkwa-langwa
ayarrka malakena-kiya-manja nganyangwa makarra wilyarra, kajungwa
ki-yarrkakumurni-yada ningkakina ayakwa akwa nari-yada a-
yarrkuwarrukwajuma akina. Akwa yi-makina arakba amandangwa
nari-yada a-rungkwabuma nganyangwa ningenumadangkwa yelakwa
enena-manja angalya Yijiba.
30 Yirra-ngayindenama ningkena nungkuwa yiku-rungkwabini-yada
ngayuwa ebina-manja ngawa angalya nawurraki-rungkwabajungwunu-
murrumanja nungwarrka iya numirarrka-murriya aburrajukwaba.
Nungkwaja kembirra yiku-wilyakinama ngayuwa yadada angerriba akinu-
wa angalya Keninu-wa-da,” ni-yama nakina Jekaba Jawijibu-wa-da.
Eneja ni-yama Jawijiba, “Yawa. K-engkirrikajama ningena ngayuwa
nungkwa-langwu-wa ayakwa,” ni-yama.
31 Eneja ni-yama Jekaba, “Ki-yarrkakumurna ayakwa akwa nara a-
yarrkuwarrukwajuma.”
“Amandangwa,” eneja ni-yama Jawijiba, akwa n-akumarna ena-
langwa ayarrka nungwenikba-langwa-manja makarra wilyarra akwa
ni-yama, “Ningi-yarrkakumurnama enena ayakwa. Ki-jungwa-manja
ningkakina, kembirra yiba-wilyakinama ningkena Keninu-wa akwa yiba-
rungkwabinama yakwujina-da,” ni-yama nakina Jawijiba nungwenikba-
wa-da.
Kembirra n-engkirrika-manja eneja Jekaba akina ayakwa
nenikuwenikba-langwa, kembirra neni-yangmarngkwajuwa arakba
Neningikarrawaru-wa, nu-murrkwulinga-murrumanja ena-langwa-manja
ngawa mamukumungkwulinga-manja nakina-da.

48

Jekaba ni-yengbinu-mulangwa eningilyamarmba ayakwa Yibureyimu-wa akwa Muneju-wa

1 Bi...ya aburraja wurrukwala nenu-makama arakba Jawijiba-
manja n-angbilyuwadu-mulangwa ena-langwa nungwenikba. Eneja
kembirra nenilirraku-manga Jawijiba ena-langwa warnikuwabulena
wunenimikirra-kiya Muneja iya Yibureyima, akwa nabuki-likena
wurrubukalakina angerriba Jekaba-langwu-wa angalya kajungwa warniki-
ngarri-yada enuwa-wa.
2 Biya nabuki-yar•da wurrubukalakina Jekaba-langwa-manja angalya,
akwa kembirra aburraja wurrukwala nenu-makama arakba Jekaba-
manja ni-likenu-mulangwa nenikuwenikba yenjerrikina kajungwa
neniki-rringki-yada nakina. Eneja nakine-ka neniyuwangkwa nu-
murndakayuwayanguma arakba. Akena neni-rringka-manja nakina

nenikuwenikba Jawijiba ni-rrakarjiyinga nakina nu-murrkwulu-mulangwa ena-langwa-manja mamukumungkwulinga.

3 Ni-yama nakina Jekaba nenikuwenikba-wa, “Arakba-wiya Neningikar-rawara nibina narrubuda nilyengma n-abilyerrikajungwunuma nakina ngayuwa-manja ning-ambilyu-wiya Kenina-manja. Nakine-ka Neningikar-rawara ni-yengbinuma eningaba ayakwa ngayuwa-manja ebina-manja ngawa angalya Luja,

4 akwa ni-yama, ‘Yiba-kwunama ningena wurrababurna wur-riyukwayuwa nungkwa-langwa, kajungwa ka-wurrakwulyumidadini-yada nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa yanda-langwa kuw-ambilyame-ka wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba wurrakina. Umba ka-kwunama enena angalya wurrumurndakakinu-wa warnikinikaduwa numirena-murriya aburra-langwi-yada akina eningangkawura,’ ni-yama nakina Neningikarrawara ngayuwa-wa-da,” ni-yama Jekaba Jawijibu-wa nakina. Akena akine-ka angalya Luja ngala-langwa emikirra Bedela aduwaba.

5 Biya ni-yama nakina ngarningka enuwa-wa, “Umba wunalakina nungkwa-langwa nenikuwena-kiya Yibureyima akwa Muneja nganyangwe-ka wunalakina. Neni-rukwularrinuma yelakwa enena-manja ngawa angalya Yijiba nara-wiya ki-yar•danga ngayuwa. Umba wunalakina-kiya wuburre-ka Rubina iya Jimiyina nganyangwa-kiya nenikuwarrka-kiya neni-yaminama wunalakina Yibureyima akwa Muneja.

6 Ka-wilyakina-manja ningkakina wurrukwala ngarningka nenikuwena-murriya, nara arakba nganyangwa wurrakina. Wulkwa Yibureyima-kiya nganyangwa wunalakina. Kembirra ki-jungwa-manja ngayuwa wunalakina nenikuwena-kiya nungkwa-langwa Yibureyima iya Muneja wuneningadinuba-wiya kenu-menama akwala amurndakijika nganyangwa. Wurrukwala nenikuwena-murriya ka-wilyakina-manja ningkakina arija-langwa nare-ka a-manguma wurrakina. Wulkwa karra-kwuna-manja arija-langwa wunalakina Yibureyima-kiya karru-menama wurrakina-da,” ni-yama nakina Jekaba Jawijibu-wa.

7 Biya ni-yama ngarningka neniyuwangkwa Jekaba Jawijibu-wa, “Ngayuwa ningi-yaminama enena, mena dirndena Rejila dadingilarrngekburna dadingiyarrka nganyangwa dakina. Kembirra yingi-jungwu-manja dakina arakba-wiya ningu-werrikawarriyadinume-ka nganja ningakina. Ngalaja yingi-jungwuma dakina Kenina-manja ebina-manja ngawa angalya akwudangwa Eburada akini-yada ngawa ningi-lawurradinu-manja ningakina lukwakwa Mejubudamiya-langwa. Umba ninginga-rungkwabama dakina ajiringka-manja mibina-manja ngawa mamurukwa akwudangwa numu-likenu-murrumanja Eburadu-wa makina-da,” ni-yama Jekaba nakina Jawijibu-wa nenikuwenikba-wa. Akena akine-ka angalya emikirra ngala-langwa Eburada adinuba-wiya umba emikirra Bediliyema akina aduwaba.

8 Biya neni-rringka-manja nakina Jekaba wunalakina-kiya-wa Yibureyima akwa Muneju-wa, ni-yama nakina Jawijibu-wa, “Wunumiyambena-kiya wunalakena wunenungkwarba-kiya?” ni-yama nakina.

9 Eneja ni-yama Jawijiba, “Nganyangwe-ka wunalakena nenikuwarrka-kiya, nginu-kwa-mulangwa Neningikarrawara yelakwa enena-manja an-galya Yijiba,” ni-yama.

Eneja ni-yama Jekaba, “Wurralirraku-wilyaka yangkwurrangwa ngayuwa-wa kajungwa ki-yengbi-yada ngayuwa ayakwa nganyangwa eningaba eningilyamarmba aburnuwa-wa,” ni-yama.

10 Ngalaja menba neniyuwangkwa-langwa muwurrariye-ka makina
muwarrngkabiyiya. Nara nakina kin-andeya angwurra mena n-
eniyuwangkidinu-mubaba arakba nakina. Kembirra eneja nakina
Jawijiba nenilirraku-wilyaka wunalakina Yibureyima akwa Muneja
neniyuwangkwu-wa akwudangwu-wa. Umba nakine-ka neniyuwangkwa
nenilirrak-engkarrnga akwa nenilirraki-lawurangka wunalakina-manja-
da.
11 Ni-yama nakina Jekaba Jawijibu-wa, “Ningi-lyangkiyama-bu ngayuwa
nara-bu yiba-rringka nungkuwa. Akena eneja nakina Neningikarrawara
ngini-larrkama ningeniki-rringka nungkwa-langwa wuniyukwujiya-kiya,”
ni-yama.
12 Kembirra eneja Jawijiba nenilirraki-rndirrka wunalakina
nungwenikba-langwa akwa n-abuluwendinga nungwenikba-manja akwa
n-engmudirruwajungwa nenumukwurra ajiringka-manja nakina.
13 Biya kembirra ni-yama nakina Jawijiba ena-langwu-wa warnikuwab-
ulena, “Yibureyima, jeyi likaja, nginakilarrina neniyuwangkwa-manja
nekalyarra-langwa. Umba nungkwaja, Muneja, yadada likaja nekbudu-
wa,” ni-yama. Aburnaja neni-likena neni-nginakilarrina yalina iya yalina
neniyuwangkwa-manja.
14 Akena eneja neniyuwangkwa Jekaba ni-lawulawaja akwa ni-
kilyangbaka ayarrka ena-langwa, akwa nekbuda-langwa n-akumarna
Yibureyima-langwa-manja aringka, mame-ka nakina niyukwujiya.
Umba nekalyarra-langwa n-akumarna nakina Muneja-manja, nibina
numangaruma-manja.
15 Kembirra ni-yengbina arakba nakina neniyuwangkwa ena-langwa
eningaba ayakwa eningilyamarmba nenikuwenikba-wa Jawijibu-wa akwa
ni-yama,
“Nganyangwa numirarrka Aburiyama iya nungwarrka Ajika nenumini-
yarrkuwarakama wunalakina Neningikarrawara-langwa ayakwa.
Eneja nibina-murrada Neningikarrawara ngin-akukwurrajuwama
ngayuwa ningiyukwujiya-wiya yanda-langwa ning-
eniyuwangkwudinuma arakba ngayuwa aduwaba.
Kembirra eni-yamina arakba eningaba nibina-murrada Neningikarrawara
wunalakena-manja wunenjarrngalyilya-kiya.
16 Eneja Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja ngini-didirrakama
ngayuwa awurrariya-langwa,
kembirra eni-yamina nakina eningaba wunalakena-manja enejuk-
waba.
Ngalaja nganyangwa ekirra ak-ambilya akina wunalakena-kiya-manja
wunenjarrngalyilya-kiya,
akwa ngarningka numirarrka-langwa ekirra iya nungwarrka-langwa
ekirra ngalajukwaba.
Kembirra aburnaja ken-akumajungwuni-yada wunalakena aburna-langwa
wurriyukwayuwa wurrababurna akwa ngawa wurrumirumirar-
rngwa aburna-langwa wurrababurna aburrajukwaba,”
ni-yama nakina Jekaba-da ena-langwu-wa nenikuwenikba Jawijibu-wa-da.
17 Umba eneja nakina Jawijiba nu-werrikawarriyade-ka nakina
nungwenikba ni-kilyangbaka-mulangwa ena-langwa ayarrka ekbuda
Yibureyima-langwa-manja aringka. Kembirra nenumini-rndirrka Jawijiba
ayarrka nungwenikba-langwa kajungwa kinu-kuwarrukwajuwi-yada
Yibureyima-langwa-langwa aringka angerriba Muneja-langwu-wa.
18 Akwa ni-yama nakina nungwenikba-wa, “Nara akina e-yamama. Naka-
bina naruma numilyengma-da. Umba w-akuma nungkwa-langwa ekbuda
ayarrka naka-manja,” ni-yama.

19 Eneja ni-lyangkilyuwaka nungwenikba. “Ningeningme-ka ningena,”
ni-yama. “Muneja-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa
wurrilyimberrkwulyumida wurrilyimberrkuwilyaba kuw-ambilyame-
ka wurrakina aburrajukwaba. Umba nenikumarnjenikbe-ka
nakina angwurre-ka kin-ambilyama naruma-da, akwa ena-langwa
wurrumirumirena warnikinikaduwa ka-wurrakwulyumidadinama
wurrakina yanda-langwa kuw-ambilyame-ka wurrilyimberrkwulyumida
warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba
wurrakina-da,” ni-yama nakina.
20 Kembirra akwala ngarningka ayakwa eningaba eningilyamarmba
ni-yengbinuma Jekaba wunalakina-kiya-wa Yibureyima-kiya. Ni-yama
nakina,
“Keni-yengbina-manja warningerribirra WarningiYijireyila warnuma-
malya eningaba ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya aburra-
langwa, kembirra karri-yengbijinama wurrakina nungkwurna-
langwa ekirra. Akwa ke-yaminama wurrakina,
‘Eni-yamina Neningikarrawara eningaba nungkuwa-manja aduwaba,
wuburra laka arakba-wiya ni-yamama nakina eningaba wunalakina-
kiya-manja Yibureyima-manja akwa Muneja-manja,’ ke-yaminama
wurrakina-da,”
ni-yama nakina Jekaba. Umba ni-yengbinu-manja amurndakakina ayakwa
neni-lyengmajuwama nakina Jekaba neningadinuba-wiya Yibureyima,
umba Muneja nen-arijikama nakina-da.
21 Biya ni-yama nakina Jekaba nenikuwenikba-wa Jawijibu-wa, “Yi-
rringkiname-ka ningena ki-jungwunama arngkidarrba ningena. Umba
eneja Neningikarrawara kin-ambilyama nakina nungkwurruwa-manja
akwa yikeni-lawurrakajinama kirrakina akinu-wa angalya nuw-ambilyu-
murruwa arakba-wiya nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa.
22 Nganja yirra-kwunama ngayuwa Jekema angalya ebina angakarjiyinga
nungkwa-langwi-yada. Nara a-kwama akina angalya eningaba nungkwa-
langwu-wa narrkuwena-murriya umba yirra-kwunama akina nungkuwa-
wa. Arakba-wiya ngayuwa ningarra-murrakajuwama awinyamba-ma
akina angalya WarningAmara-langwa warnumamalya. Umba aduwaba
nungkwa-langwa arakba akina angalya-da,” ni-yama Jekaba Jawijibu-wa
nakina-da.

49

Jekaba ni-yengbinu-mulangwa eningilyamarmba ayakwa warninukuwenu-wa

1 Biya kembirra nakina Jekaba nenuwurrak-ardijuwa ena-langwu-
wa warninikuwena akwa ni-yama, “Kwa, wurruwurraki-likaja
ngayuwa-wa akwa wurruwurra-murndukwa yelakwa ngayuwa-manja
akwudangwa, kajungwa ki-yengbini-yada ayakwa nungkwurruwa-
wa,” ni-yama nakina. “Ngayuwa kawurraku-makinama ayakwa ka-
ngekburakajungwuna-mulangwa arija-langwa nungkwurra-langwi-yada
iya nungkwurra-langwi-yada wurriyukwayuwa iya nungkwurra-langwi-
yada wurrumirumirenungwa akwa aburra-langwi-yada wurriyukwayuwa
aburrajukwaba akina,” ni-yama neniyuwangkwa Jekaba.
2 Nakina neniyuwangkwa Jekaba nu-wilyakamurra ambilyuma ekirra.
Awilyaba ekirra Jekaba akina, umba awilyaba ngarningka nenu-kwama
Neningikarrawara aruma ekirra Yijireyila akina. Biya ni-yama nakina
warninikuwenu-wa,
“Wurruwurra-murndukwuna kajungwa yik-engkirrikaji-yada enena
ayakwa nganyangwa.

W-engkirrikiya ningungwenungwu-wa Yijireyilu-wa,”
ni-yama. Kembirra ni-yengbinuma arakba nakina aburruwa-wa wurruwilyuwilyaba-wiyu-wa amurndakenena ayakwa eningarija-langwa kini-jungwunu-wa nakina.
3 Ni-yama nakina adinuba-wiya Rubinu-wa,
“Ningkena Rubina ningkumilyengma ningkenungkwulyuba ningkenikuwarrka.
Ningki-rukwularru-manja ningkakina kembirra aburraja warningma arakba warnumamalya ningingbuda ningenungkwarba ningena ngayuwa-da.
Umba nungkwaja ningkarrubuda angwurra wurrumurndakenena-manja narrkuwena-murriya ningk-ambilyamurra ningkenikuwarrka aduwaba.
4 Akena nungkuwa yimini-yamama awurrariya ningku-mungkwulu-mubaba nganyangwa-manja dadikuminuwar•duwar•da didarringka.
Akwa nare-ka k-errukwulina ngayuwa-wa nungkwa-langwu-wa ningungwena.
Nungkuwe-ka ningkena wuburra laka yaruma yelyukwa yibina nare-ka ngarna a-bungkawakama,
mena nare-ka warningerribirra warnumamalya a-bungkawakama ningkakina ningkenumamalya nungkwajukwaba-da.
Kembirra akina-langwa awurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina, nare-ka arakba ningkakina ambilyuma ningkaruma wurrumurndakenena-manja narrkuwena-murriya-da, umba ningkiyukwujiya k-ambilyama ningkeningangkawura ningkakina-da,”
ni-yama Jekaba Rubinu-wa.
5 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa wunalakina-kiya-wa warnikuwabulena-kiya Jimiyinu-wa iya Libayu-wa. Ni-yama nakina,
“Kinalakena Jimiyina akwa Libaya duwilyaba-mulangwa dirndenungwa.
Umba nungkwurnaja arakba kinu-wilyakinama kaliwanga engbudi-yada awinyamba.
6 Akena nara nganja ningena e-yakajuma nungkwurnuwa-manja yikini-lyelyimbukweyina-manja kinalakina amurama-langwiya.
Nare-ka ningena ambarruma ayakwi-yada nungkwurnuwa-manja,
mena kin-awinyambadinu-manja kinalakena kinadiyerra-manja kirra-wardanguma wurrukwala warnungkwarba,
akwa ngarningka akwala bulukwa kini-rrengmurnirnakwama abadakalya-manja.
7 Kembirra awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurna-langwa akina,
mena kini-ngayindenama ngawa kinalakina awinyamba akwa kinu-werrikardadinama ngawa kinalakina-da.
Kinubardijena-kiye-ka ngawa kinalakena kinenungkwarba-kiya-da.
Ningene-ka kembirra k-errbalijinama nungkwurna-langwa warnu-mamalya angerriba iya angerriba WarningiYijireyila-manja warnumamalya wurruwurrakuwilyarra-da,”
ni-yama Jekaba wunalakina-kiya-wa Jimiyinu-wa iya Libayu-wa.
8 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Juda.
“Nungkwaja Juda,” ni-yama, “aburraja nungkwa-langwa narrkuwena-murriya kabi-yangmarngkwajinama ningkakina.

Ka-likajama kuw-abuluwendama nungkuwa-manja wurrakina, mena ningkingbuda-baba ningkakina-da.
Nungkwaja ka-rndirrkinama wurrukwala-manja warnumamalya kabu-wirrikbina-murrumanja ningkakina.
Ka-majinginama wurrakina ayarrka-murra yambiya-manja ningkakina-da.
9 Ningkakine-ka wuburra yiningerriberriba yiningbala ningki-yaminama aduwaba-da.
Yakine-ka yiningbala kini-lawurradinama ena-langwu-wa medirra ka-wardena-mulangwa yukwala yinungungwangba.
Kini-lawulawajinama ena-langwa alika yibina kin-errikerrikarrngina-mulangwa akwa kinu-mungkwulama yakina.
Akwa akini-yada nare-ka ngarna a-mirajangajuma yakina, mena yabarda awinyamba yakina-da.
10 Nungkwaja nungkuwa Juda ku-bungkawadinama ambaka-murra ningkena.
Aburrajukwaba numirena-murriya warnikinikaduwa ka-bungkawadinama.
Ke-yaminjaminama yanda-langwa nubungkawa naruma-dangwa kini-yar•denama nakina enena-manja angalya.
Umba aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya engka-langwa iya engka-langwa angalya ka-likajama wurrakina enuwa-wa,
karru-wilyakinama ababurna amurndakijika kajungwa kenu-kwuni-yada enuwa-wa.
Akwa ngarningka kuw-abuluwendama enuwa-manja wurrakina mena warningma wurrakina naruma nakina-da.
11 Nungkwaja ki-yaminama ningkakina wuburra laka nuwilyaba nenuma-malya numinababurna akwurena eninginingaba.
Amurndakakina akwurena ena-langwa kuw-arumidinama. Umba eneja kining-ararikinama ena-langwa diyukwujiya dangki akinu-wa ememeka akwurena eningaba-dangwu-wa.
Akwa kining-ajirrenama ena-langwa dumbala akwurena-langwa-murra amalyirra, mena ababurna-baba amalyirra akwurena-langwa akina-da.
12 Umba ngalaja ena-langwa menba kum-abiyidinama makina kini-bekina-mulangwa amalyirra akwurena-langwa.
Akwa ngarningka ena-langwa akarrnga ka-kwulyarriyiname-ka ak-wulyadada kini-bekina-mulangwa nakina milka-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Juda.
13 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Jebulina.
“Jebulina,” ni-yama, “nungkwaje-ka k-ambilyama akwudangwa makarda-manja ningkakina.
Akine-ka angalya nungkwa-langwa ka-lawurradinama Jayidina-langwa angalya.
Ngalaja mijiyanga kumu-likajama kum-awiyebenama ngala-langwu-wa abalmungwur•da-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Jebulina.
14 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Yijakara. Ni-yama,
“Umba ningkakine-ka nungkwaja Yijakara ki-yaminama wuburra duwilyaba dangki yingu-warenama warka.

Dakine-ka dangki yingu-kuwamurrkwulama wilyarra umba ngalaja beka mambilyuma yalina iya yalina yingamu-wilyarrakinama makina,
mena nara-baba dakina a-ngayinduma a-wilyakama malakina beka ngala-langwa-manja mirirrba-da.
15 Akena kingu-mirajanginama akwa kinguma-wilyakinama malekbina beka-kiya ngala-langwa-manja mirirrba, mena eningaba-baba angalya akina-da.
Umba dakine-ka wuburra dangki nungkwaja ki-yaminama ningkakina kaminu-war•denama warka wurrukwala-langwa ningkakina-da,”
ni-yama Jekaba ena-langwu-wa nenikuwenikba Yijakara.
16 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Dena. Ni-yama,
“Umba nungkwaje-ka ningkakina Dena ki-lyangkuwerribikajungwunama nungkwa-langwa-langwa warnumamalya warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina.
Umba nungkwa-langwa warnumamalya aburrajukwaba ne-yaminama WarningiYijireyila warnumamalya.
17 Umba nungkwaja ki-rarrkajungwunama ningkakina adinakba mamurukwa-manja,
wuburra laka yibina yingarna n-abuwarrkajungwunama amardamanja
akwa n-anginama amulurrngwa jarrangwa-langwa-manja alika,
kajungwa warnumamalya ka-wurdena-manja karrawara jarrangwamanja kembirra ke-ngkilarrini-yada mirirrba-ma ajiringka-wa wurrakina-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Dena.
18 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa Neningikarrawaru-wa. Ni-yama nakina,
“Ningene-ka ning-embirrarinama nungkuwa-wa Yaweya, kajungwa yikungwureni-yada ningkakina ngayuwa-manja,”
ni-yama Jekaba.
19 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Keda. Ni-yama,
“Wurrukwale-ka wurrengkengmina warnumamalya kabu-wardenama nungkuwa,
akena nungkwaja nungkuwa ku-minangkirreyinama wurrakina-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Keda.
20 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Ajera. Ni-yama,
“Umba nungkwaja nungkuwa Ajera, ngalaja nungkwa-langwa angalya kuw-arrangbinama ababurna aninga eningaba.
Eningabe-ka akina kin-alyubarina-mulangwa nubungkawa narumadangwa-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Ajera.
21 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Nabudali. Ni-yama,
“Umba nungkwaja Nabudali ki-yaminama ningkakina wuburra laka duwilyaba bambi dibina ying-angkarrinama erribirra angerriba iya angerriba,
akwa nang-arrangbinama dangariya diyukwayuwa deningininga-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Nabudali.

22 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa
nenikuwenikba-wa Jawijiba. Ni-yama,
“Umba nungkwaja Jawijiba ki-yaminama wuburra laka eningaba eka ebina
nuw-arndurrkwarjiyama amukwa-manja akungwa.
Na-mungkuwarruwalyadinama akwa nuw-arrangbinama ababurna
amaninga.
23 Aburraja wurrawinyamba warnungkwarba bu-wirrikbama angwurra
nungkuwa-manja.
Akwa nuw-alilikenuma nungkuwa-wa awinyambu-wa narruma-
wilyakama maminjirrada akwa bu-ngajingajama ningkakina-da.
24 Bu-larrmanguma wurrakina menungkwa-murra, akena ngalaja
nungkwa-langwa ayarrka nare-ka ka-murndaburridanga akina.
Kembirra nungkwaje-ka ningkingbuda angwurra ningkakina ningk-
arjeyuma aburruwa-manja-da.
Ningkingbude-ka ningk-arjeyuma mena nganyangwa Neningikar-
rawara nginu-ngwurangu-mubaba nungkuwa-manja.
Eneja nakina Neningikarrawara nganyangwa ningbude-ka nilyengma,
nibina ngini-ngbudirrkama ngayuwa,
akwa ngin-akwurrajuwama ngayuwa-manja.
25 Amandangwa nakina-bina nganyangwa Neningikarrawara ngin-
ngwungwurenama ningkakina.
Nakina-bina nganyangwa Neningikarrawara narrubuda nilyengma
nakina
akwa ni-yaminama eningaba nungkuwa-manja.
Nginu-kukwunama yelyukwa angubina-langwa
akwa ngawa akungwa ajiringka-langwa arrawa-langwa ngin-
kukwunama.
Akwa nginu-kukwunama nakina ababurne-ka bulukwa iya wurriyuk-
wayuwa.
26 Nakine-ka nginu-kukwunama ababurne-ka aninga eminimininga
ningkenik-alyubara-langwa akwa ngawa amawalyuwa
eninginingaba ningkeniki-rringka-langwa akina.
Akwa nginu-kukwunama ngarningka eninginingaba
angakingakarjiyinga-langwa angalya.
Umba nganja ngayuwa ningeni-yendabajame-ka Neningikarrawaru-wa
kajungwa kini-yamini-yada nakina amurndakenena eninginingaba
nungkuwa-manja ningkenikuwarrka.
Ningkakina-bina eneja nu-wekbalyinuma nakina akwa nginu-
miningkakama wurrumurndakeyina-langwa wurrukwala
narrkuwena-murriya, ngin-eyebijebakama nakina-da,”
ni-yama neniyuwangkwa Jekaba nenikuwenikba-wa Jawijiba.
27 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa
neningarija-langwu-wa nenikuwenikba Benjiminu-wa. Ni-yama,
“Umba nungkwaja ningkakina ki-yaminama wuburra yinungwenimbaluba
yibina ni-jungwunama yakina murumureya.
Yakine-ka yinungwenimbaluba nu-wardenama yukwala yinungung-
wangba akwa n-alyubarinama yakina.
Umba nungkwaja ningki-likajama wurdarriya-wiya awinyambu-wa
ningkakina akwa ningkarra-wardenama warnumamalya-manja
akwa ningkarra-murrakajinama aburra-langwa amurndakijika.
Biya kum-awiyeba-manja mamawura nungkuwa akwa nungkwa-
langwa warnumamalya yiki-larrmburrenama amurndakakina,”
ni-yama Jekaba neningarija-langwu-wa nenikuwenikba Benjiminu-wa
nakina.

28 Wurrumurndakenena-bina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnumamalya WarningiYijireyila wurrilyimberrkingka-langwa iya wurrilyimberrkingka-langwa. Akwa amurndakenena ayakwa eningarija-langwa ni-yengbinuma nungwarringba Jekaba warninikuwenu-wa nakina. Umba eminimininingka ayakwa ni-yengbinuma nakina wurrumurndakakina-manja warnungkwarba wurruwilyuwilyaba-wiya-manja.

Ni-jungwunu-mulangwa Jekaba

29-30 Kembirra nakina Jekaba nenu-makama wurrumurndakakinu-wa warninikuwena warniki-yami-yada wurrakina arija-langwa. Akwa ni-yama, “Ki-jungwuname-ka ningena arngkidarrba arakba. Ki-likajama ningena nungwarrka-langwu-wa warnumamalya. Nungkwurraja kembirra yiki-rungkwabinama karna ningenumadangkwa nungwarrka-murriya-manja. Yik-akumurnama ngayuwa mibina-manja ngawa medirra Makbela-manja. Umba nuw-ambilyama Makbela Mamura-manja akwudangwa yakwujina Kenina-manja angalya akina. Karningme-ka makina medirra mibina num-ambilyama Ebirena-langwa-manja ajiringka. Nakine-ka Ebirena NeningiYida nenumamalya nakina. Umba eneja nakina Aburiyama nu-beyindanguma akina ajiringka ena-langwa akwa ngawa makina medirra ena-langwa, kajungwa ken-akumurni-yada makina-manja medirra ena-langwa warnumamalya warninikijungwa nakina.

31 Umba makina-manja ngawa medirra aburraja narralirrak-akumarnuma wunalakina Aburiyama iya dadingiyenikba Jera yakwujina. Bi...ya narralirrak-akumarnuma ngarningka Ajika iya dadingiyenikba Ribeka aburnajukwaba yakwujina. Nganjukwaba ninging-akumarnuma Liya makina-manja ngawa medirra. Yawe-ka.

32 Nungkwurraja kembirra ngayuwa yik-akumurnama kirrakina nganjukwaba yakwujina makina-manja ngawa medirra, nu-beyindangu-murrumanja adinuba-wiya Aburiyama nakina-da,” ni-yama nakina Jekaba warninikuwenu-wa.

33 Biya ni-jerrukwa-mulangwa nakina amurndakakina ayakwa ena-langwa eningarija-langwa warninikuwena-manja, nu-kwunumurrkwulijajungwa nakina akwa nu-werrikarrnga arakba-da.

50

1 Eneja nakina Jawijiba neni-rringka-manja nungwenikba ni-jungwuma, n-akumajungwume-ka nakina nungwenikba-wa akwa neni-lawurangkama akwa nu-ngwadinume-ka angwurra.

2 Kembirra arakba ni-yama nakina ena-langwu-wa warnikumin-uwar•duwar•da, “Wurr-angkirna bungabungwa amalyirra akwa ngawa engburingka amangwarra akwa yik-akumurna nungwarrka-langwa-manja nenumadangkwa,” ni-yama.

Aburraja narr-angkarna akwa narr-akumarna Jekaba-langwa-manja nenumadangkwa kajungwa nari-yada ngu-minjirrkirruwanjuma nakina, mena akini-yada wurrumurndakibina-baba WarningiYijiba warnumamalya ne-yaminjamama akina.

3 Ne-yaminjamama ngawa arngkababurna-langwa umba aburraja na-jijakawaranguma wurrakina WarningiYijiba warnumamalya. Bi...ya arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa numi-jerriduma makina akwa narri-jerrukwama arakba ebina bungabungwa wurrakina warnikuminuwar•duwar•da. Umba kembirra ngarningka na-jijakawaranguma wurrumurndakakina WarningiYijiba warnumamalya yuwilyaba yimawura.

4 Kembirra narri-jerrukwama arakba akina awerrikawarriya. Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-yama naruma-langwu-wa nubungkawa wurrububungkawa wurriyukwayuwa, “Yikinu-makina enena ayakwa nganyangwa naruma-manja nubungkawa. Yiki-yamina karna,

5 ‘Nara-wiya kinu-werrikarrngina nganyangwa nungwarrka enena ayakwa ni-yengbinuma nakina ngayuwa-manja. Ni-yama nakina, Ki-jungwunama arngkidarrba ningena. Umba nungkwaja yiki-lyilyena angerriba Keninu-wa akwa yiku-rungkwabina ningenumadangkwa mibina-manja ngawa medirra nungwarrka-langwa-manja num-ambilya-murrumanja adinakba makina yakwujina. Yiminu-wilyakina ngawa enena ayakwa nganyangwa akwa nara e-yakuwabijuma, ni-yama nungwarrka ngayuwa-wa. Nungkwaja kembirra yi-larrkaja ngeni-lyilyena arakba makinu-wa medirra. Kembirra nganja ki-lawurradinama ngayuwa ngarningka yangkwurrangwa,’ yiki-yamina karna nubungkawa-manja, yikuminu-makina nganyangwa ayakwa,” ni-yama nakina Jawijiba nubungkawa-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da.

6 Aburraja narru-wilyakama Jawijiba-langwa ayakwa narumu-wa nubungkawa. Enamba-langwa kembirra nakina naruma nubungkawa ni-lawurrakaja ayakwa Jawijibu-wa akwa ni-yama, “Likaja nu-wilyakina nungkwa-langwa nungwena mibinu-wa medirra, nginu-maka-mulangwiya nungwena nungkuwa-wa,” ni-yama nakina naruma nubungkawa, ni-larrkama ayakwa Jawijibu-wa nakina.

7 Eneja kembirra arakba nakina Jawijiba ni-likenuma neni-lyilyanguma nenumadangkwa nungwenikba-langwa angerriba Keninu-wa mibinu-wa medirra. Aburraja naruma-langwa nubungkawa-langwa wurriyukwayuwa wurrububungkawa nawurraki-likenuma wurrababurna-langwa Keninu-wa akwa ngawa wurrababurna-langwa wurrarumuruma WarningiYijiba warnumamalya aburrajukwaba nawurraki-likenuma.

8 Akwa Jawijiba-langwa wunambilyuma warnikuwabulena akwa aburna-langwa wurradidingiyarrngwa akwa ngawa aburna-langwa wurriyukwayuwa nawurraki-likenuma wurrakina. Akwa ngawa wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa nawurraki-likenuma akwa aburra-langwa warnumamalya aburrajukwaba. Wurribina wurruwarrngkiyukwayuwa nawurraki-likenuma wurrakina umba wurriyukwayuwa-murrumurra wulkwa nuw-ambilyumurra angalya-manja yakwujina Kawijina-manja wurrakina. Akwa ngarningka ngalaja jiba iya nenukwuda akwa bulukwa nuw-ambilyumurra angalya-manja Kawijina-manja akina.

9 Umba wurrukwala warnungkwarba na-njawudiyinuma wurrakina jarrangwa-manja umba aburraja wurrukwala na-wurdanguma makangkidikarra-manja mibina yingum-arrkirrkarnu-murrumanja jarrangwa. Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya namurndaki-likenumurra wurrakina Jawijiba-manja angerriba Keninu-wa-da.

10 Nawurraki-likenumurra wurrumurndakakina ngawu...wa. Engku-we-ka nawurraki-likenuma yanda-langwa narr-akburrangarna angalya emikirra Adada. Ngalaja alyengmilyengma-langwa nuw-ambilyumurra akina angalya umba akwaburrangarna-langwa nuw-ambilyumurra akina akungwa adalyuma emikirra Jardina. Umba aburraja wurruminakina angalya warnumamalya na-war•danguma warka yakwujina eninganinga-manja amadidira. Kembirra yakwujina ngawa aburraja na-ngwanjuma Jawijiba-murriya wurrakina akwa na-ngwadeyinuma aruma angwada. Na-jijakawaranguma warningamiyerre-ka. Nuw-ambukambarrinuma

angwada-manja na-ngwadungwadeyinuma ngawa wurrakina yakwujina mamangbala mambilyuma marringa.

11 Umba aburraja wurruminakina angalya WarningiKenina warnumamalya narramurndaki-rringkama Jawijiba-murriya-wa na-ngwadungwadeyinu-murruwa yakwujina Adada-manja angalya wurrakina. Biya namurndaki-yama, “Wa! Wurrumurndakangabe-ka WarningiYijiba warnumamalya nuw-angmakayenama ngawa angwada-manja wurrakina-na!” namurndaki-yama. Kembirra narri-yengbijuwamurra akina angalya Ebula Mijirayima emikirra akina, mena akina ekirra ne-yaminama “WarningiYijiba warnumamalya na-ngwadungwadeyinuma wurrakina.”

12 Aburraja kembirra Jawijiba-murriya narruwurraki-lalika akina angalya akwa nawurrak-alilikena angwurra ngawa. Biya narri-yakuwarrukwa ebina adalyuma akungwa emikirra Jardina akwa nawurrak-alilikena Kenina-manja yanda-langwa namurndaki-yar•da arakba ebina-manja angalya Makbela wurrakina-da.

Biya yakwujina ngawa Makbela-manja wurrakina warninikuwena Jekaba-langwa ne-yamama ababurna-langwa ebina-langwiya nenu-maka-murrilangwiya nungwarringba adinuba-wiya neniba-wiya nakina.

13 Nen-akumarna ena-langwa nenumadangkwa yakwujina ngawa Makbela-manja mibina-manja medirra nuw-ambilyu-murrumanja Mamura-manja akwudangwa. Adinuba-wiya makina medirra Ebirena-langwa, umba nakina Ebirena NeningiYida nenumamalya nakina. Kembirra arakba-wiya eneja Aburiyama nu-beyindanguma nakina Ebirena-langwa angalya akwa mibina medirra akina-manja ngawa angalya. Nu-beyindanguma makina kajungwa nenik-akumi-yada yakwujina warnumadangkwa ena-langwa warnumamalya wurrakina.

14 Eneja kembirra nakina Jawijiba nen-akumarnu-mulangwa nungwenikba yakwujina ni-lawurradina nakina arakba Yijibu-wa. Enuwa iya wurrarrkwurrkuwena akwa ngawa wurrumurndakibina nawurraki-likenu-murrumurra enuwa-manja namurndaki-lawurradina arakba Yijibu-wa wurrakina-da.

Jawijiba-langwa ayakwa amerrukwula ni-yengbinu-mulangwa ena-langwa-manja wurrarrkwurrkuwena

15 Biya kembirra ni-jungwu-mulangwa nungwarringba Jekaba, wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa na-lyelyimbukweyinumurra Jawijiba-langwa-langwa arakba. Ne-yama wurrakina, “Jawijibe-ka nakina dukwa ngarrenu-wirrikbinama ngawa-da. Akwa ni-lyangkuwerribikajungwunama nakina akenumini-lawurrakajini-yada awurrariya ngakwurramba-langwa dukwa-da, mena ngarri-yamama awurrariya enuwa-manja adinuba-wiya ngarrakina-da. Kembirra aki-yamarrkinama ngarna?” ne-yama wurrakina.

16 Kembirra narri-larrka wurrakina ayakwa Jawijibu-wa. Ne-yama, “Nara-wiya kinu-werrikarrngina ngakwurra-langwa nungwarrka,

17 yirrenu-makama nakina yarniki-yengkilabi-yada nungkuwa-wa kajungwa yikumini-yakuwabijini-yada ebina awurrariya yirri-yama-mulangwa nungkuwa-manja yirrakina. Yirraja yarna yarniku-minuwar•duwar•da nungwarrka-langwa-langwa Neningikarrawara. Nungkwaja kembirra marrakba, yirrumini-yakuwabijina akina aduwaba,” ne-yama wurrakina, narri-larrka ayakwa Jawijibu-wa. Umba eneja n-engkirrika-manja akina ayakwa Jawijiba kembirra nu-ngwadina nakina angwada-da.

18 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena na-
likenumurra aburrabakiya-ba Jawijibu-wa akwa nuw-abuluwenduma
enuwa-manja. Biya ne-yama wurrakina, “Yarna-bina nungkwa-langwa
yarnikuminuwar•duwar•da-da,” ne-yama wurrakina.
19 Eneja nakina Jawijiba ni-yama aburruwa-wa, “Nara akbar•duma. Nare-
ka ningena e-yamama wuburra Neningikarrawara ni-yaminama nakina.
20 Arakba-wiya nungkwurraja kirrakina kirri-lyangkuwerribikajungwunuma
awurrariya nganyangwa. Akena eneja Neningikarrawara nakina ni-
kuwarrukwajuwama akina awurrariya eningabu-wa, kajungwa nakina
Neningikarrawara ken-enibikini-yada wurrababurna warnumamalya.
Kwuja, warniba arakba wurrakina aduwaba amurndakibina-langwa ne-
yama-mulangwa arakba-wiya.
21 Kembirra nara akbar•duma, mena ngayuwa k-akwurrajinama nungk-
wurruwa iya nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa,” ni-yama nakina
Jawijiba ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena. Kembirra akina-murra
ayarrkuwarruwalya ayakwa neni-ngbudirrkama nakina Jawijiba ena-
langwa wurrarrkwurrkuwena. Aburraja kembirra yiningaba yukwuduk-
wuda nuw-ambilyuma arakba wurrakina-da.

Ni-jungwunu-mulangwa nakina Jawijiba

22 Bi...ya eneja Jawijiba n-ambilyumurra Yijiba-manja nakina
neningangkawura, enuwa iya ena-langwa warnumamalya wurrababurna-
langwa aburrajukwaba. N-ambambilyumurra yakwujina ngawa nakina
yanda-langwa n-eniyuwangkwudinuma arakba. Umba 110 mamarika iya
yinungkwura n-ambilyumurra arakba nakina.
23 Akwa neniba-wiya ngawa nakina neni-rringkama wurriyukwayuwa
nenikuwenikba-langwa Yibureyima-langwa. Aburrajukwaba neni-
rringkama nakina ngarningka Yibureyima-langwa wurrumirumirena.
Akwa ngarningka neni-rringkama nakina wurriyukwayuwa numirenikba-
langwa Makira-langwa. Umba Makira-langwa nungwenikba Muneja
nakina, nibina naruma-dangwa nenikuwenikba Jawijiba-langwa.
24 Biya kembirra kini-jungwunu-murruwa nakina, ni-yengbina ayakwa
wurrarrkwurrkuwenu-wa. Ni-yama, “Ki-jungwunama arakbe-ka
ningena, umba eneja Neningikarrawara yiken-akwurrajinama nakina
nungkwurruwa-manja. Akwa yikenu-wilyakinama kirrakina enena-
langwa angalya angerriba ebinu-wa angalya nenu-maka-murruwa
adinuba-wiya Aburiyama-manja. Nenumini-yarrkakumarnuma
amurndakakina ayakwa akina-langwa angalya Aburiyama-manja iya
Ajika-manja akwa ngawa Jekaba-manja,” ni-yama nakina Jawijiba.
25 Biya kembirra ni-yama ngarningka ena-langwu-wa wurrarrkwur-
rkuwena, “Ngarra-ngayindenama karna yiki-yarrkakumurnama enena
ayakwa aduwaba akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Yikenu-wilyakina-
manja nakina Neningikarrawara akinu-wa angalya, nungkwurraja
kembirra yiku-wilyakina kirrakina nganyangwa ningenumadangkwa
nungkwurruwa-manja,” ni-yama nakina. Aburraja kembirra neni-
yarrkakumarna arakba akina ayakwa-da.
26 Eneja Jawijiba kembirra nakina ni-jungwa arakba yakwujina
ngawa Yijiba-manja. Mababurne-ka mamarika iya yinungkwura 110
n-ambilyumurra nakina akwa ni-jungwa arakba. Aburraja kembirra ena-
langwa warnumamalya narr-akumarnuma bungabungwa amalyirra akwa
ngawa engburingka amangwarra ena-langwa-manja nenumadangkwa.
Biya kembirra nen-akumarnuma arakba nenumadangkwa bada-manja
wurrakina-da.
Ena ngawa-da.

Jawuna

Enena jurra ngarraku-makinama ayakwa nu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara wurrababurna-manja warnumamalya. Ngarraku-makinama ngarningka Neningikarrawara ni-lyelyingmina-mulangwa ngakwurruwa ngarnumamalya akwa nu-marngkirradina-mulangwa ngakwurruwa-manja. Mama ena-langwa warnumamalya narr-angmar•denama wurrukwala-manja warnumamalya, umba eneja Neningikarrawara ni-lyelyingminama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Nare-ka nakina a-ngayinduma a-banijuminduma a-jungwajuma wurrakina, umba neni-ngayindenama kenumini-yakuwabijinama awurruwurrariya ne-yama-mulangwa wurrakina.

Jawuna nenumini-yarrkuwurrangu-mulangwa ayakwa Yaweya-langwa

1 Nakine-ka Jawuna nenikuwenikba Amideya-langwa nakina. Eneja Yaweya ni-yengbinuma ayakwa enuwa-wa

2 akwa ni-yama, “Jeyi! Likaja arakba engembu-wa Niniba-wa. Arume-ka akina angalya akwa aminuwurrakwulyumida alikira iya warnumamalya. Ki-likaja nungkuwa yikumini-yengbina nganyangwa ayakwa wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurruminakina angalya yakwujina Niniba-manja. Akwa ki-yama, ‘Yaweya n-awinyambadume-ka nakina nungkwurruwa-wa mena neningme-ka nakina karniniyerriya karnumamalya kirrakina-da,’ ki-yamina ka-makina nungkuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya,” ni-yama nakina Yaweya Jawuna-wa.

3 Eneja Jawuna nara kin-engkirrikena nakina akinu-wa ayakwa Yaweya ni-yengbinu-murruwa enuwa-wa. Nara kembirra kini-likena angerriba alyengmu-wa Niniba-wa, umba ni-lyangkarrngajungwa nakina mingku-wa mamurukwa, ni-ngayindangu-mubaba neniki-lyumadi-yada Yaweya-langwa. Biya ni-dirrirnda nakina angerriba mijiyelyu-wa memikirra Jawuba makina.

N-alilikenu...wa. Yakwujina mijiyelya-manja ni-yar•da. N-andeya nakina akena numa-rringka muwilyaba mijiyanga yakwujina num-ambilyuwar•dumurra. Mamuki-liki-yada makina engku-wa akwaburrangarnu-wa engembu-wa Beyinu-wa. Biya kembirra ni-likena arakba nakina Jawuna akwa neni-yendabena numinakinu-wa mijiyanga nubungkawa neniki-liki-yada nakina makina-manja ngawa mijiyanga Beyinu-wa, akwa nenu-kwa angwarnda yakwujina. Ni-lyumadinume-ka nakina Jawuna Yaweya-langwa. Kembirra Jawuna akwa ngawa wurrumurndakakina wurrukwala warningumijiyanga warnungkwarba nawurra-jawudiyina arakba mijiyangu-wa. Biya namurndaki-likena arakba wurrakina-da.

4-5 Umba eneja Jawuna ni-dirrirnda arakba akwa n-awiyeba memedirru-wa mijiyanga akwa nu-mungkwulinga marringa arakba nakina-da.

Num-angkidikarrina ngalaja makina mijiyangu...wa. Maburrungkuwil-yarra. Akena eneja nakina Yaweya neningma nakina Jawuna ni-rijawudiyinuma makina-manja ngawa mijiyanga, akwa kembirra ni-larrka engbude-ka arrirra makinu-wa makarda. Akine-ka wiyerrirda na-wardanga arakba makina mijiyanga maburrungkuwilyarra. Ngalaja madidirrungwarna arakba makarda numu-warumajungwuna makina. Adinuba ka-burrijuwame-ka makina mijiyanga-da.

Aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba wurruminakina mijiyanga namurndak-akbar•de-ka wurrakina, akwa nuw-ardanga

wurruwilyuwilyaba-wiya aburra-langwu-wa amalawudawarra, kajungwa karraku-mamurikajini-yada akwa karrak-enibikini-yada wurrakina. Akena eyirrbiyirrba ngawa ngalaja arrirra nuw-angkarrinuma nuw-arrubudidinuma iya miyirrbiyirrba ngawa makarda numu-warumajungwunuma maruma. Kembirra aburraja warnungkwarba narrumurndaku-manga ababurna adidirrungwarna bada iya aninga-murriya akwa nuw-errikbeyina amurndakakina angerriba makardu-wa narrum-ekilyarrbakama mibina mijiyanga-da.

6 Eneja kembirra numinibina nubungkawa mijiyanga ni-likena arakba nakina, n-awiyebena arrawu-wa, biya nen-akburranga nakina Jawuna nu-mungkumungkwuluma yakwujina marringa. Biya ni-yama, “Mira-janga!” ni-yama. “Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa ningku-mungkumungkwulama? Mirajanga,” ni-yama. “Nungkwajukwaba ku-buriyaminama nungkwa-langwu-wa amalawudawarra. Dukwa kuw-errukwuliyama akina ngakwurruwa? Dukwa nara a-jungwajuma akina umba akak-enibikinama ngakwurruwa?” ni-yama nakina nubungkawa numinakina mijiyanga Jawuna-wa.

Biya yadikina neni-jadinga wunalakina errekbu-wa angerriba wurrukwalu-wa warnungkwarba.

7 Aburraja namurndaki-yama, “Ngarru-malyangkeyina akumalyangka kajungwa ngarningmi-yada ngarna nakina nenungkwarba nibina ni-ngekburakama awurrariya yelakwa,” ne-yama. “Dukwa numiyambena nenungkwarba ni-yamama yelakwa awurrariya? Nakina-langwa-bina ena wiyerrirda ngarraku-wardenama ena-da,” ne-yama. Biya kembirra na-malyangkeyina arakba akina akumalyangka-da. Biya narr-akburranga Jawuna-langwa ekirra wurrakina-da.

8 Biya ne-yama wurrakina Jawuna-wa, “Yirru-makina kembirra! Ningkena-bina ningki-yamama awurrariya-na?” ne-yama. “Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa memema-manja mijiyanga? Umba amiyambena angalya nungkwa-langwa? Angamba-langwa angalya ningki-likenuma ningkena?” ne-yama wurrakina Jawuna-wa.

9 “Ngayuwe-ka ningena NingiYiburuwa ningenumamalya,” ni-yama eneja. “Ningeni-yangmarngkwajinama ngayuwa Yaweya Neningikar-rawara, nibina n-ambilyamurra ena-langwa-manja angalya abalkaya. Meme-ka makarda numa-ngekburakama nakina akwa ngawa ababurna-langwa angalya ariba-manja ngalajukwaba ni-ngekburakama nakina.

10 Akena nganja ngayuwa ningi-lyumadumurra Yaweya-langwa. Kem-birra aminakina-langwa ena ngarrak-akburrangama wiyerrirda,” ni-yama nakina Jawuna.

Aburraja nuw-engkirrika-manja akina ayakwa Jawuna ni-yengbinuma nakina, namurndak-akbar•da angwurra wurrumurndakakina warnungk-warba wurruminakina mijiyanga akina-langwa ayakwa. Akwa ne-yama, “Akine-ka awurrariya ningki-yamama ningkakina,” ne-yama.

11 Ngalaje-ka arrirra iya makarda angwurra numu-ngakbudidina mamak-wulyumida miyirrbiyirrba ngawa. Kembirra aburraja wurrumurndakak-ina warnungkwarba ne-yama Jawuna-wa, “Yiki-yamarrkinama yarna nungkuwa-manja kajungwa kuw-erriminji-yada enena wiyerrirda?” ne-yama.

12 “Yirru-kuwakuwurriya angerriba makardu-wa,” ni-yama eneja Jawuna, “kajungwa enena arrirra akwa memema makarda kamurndak-erriminjini-yada,” ni-yama nakina. “Ningeningme-ka ningena ngayuwa-baba ningi-yarrkuwurrangu-mubaba Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa kembirra enena ngarraku-wardenama wiyerrirda,” ni-yama Jawuna.

13 Akena aburraja wurrumurndakakina warningumijiyanga
warnungkwarba nara kenumin-engkirrikena akinu-wa ayakwa ni-
yengbinu-murruwa Jawuna. Wurriyirrbiyirrba ngawa namurndaku-
mideyina angwurra angerriba ariba-wa wurrakina, akena na-lyangmuride-
ka. Nara karr-akburrangarna angalya. Angwurra ngawa ngalaja
arrirra nuw-angkarrina nuw-arumidina akwa makarda makina numu-
warumajungwuna mamakwulyumida ngawa-da.
14 Kembirra nuw-ardanga arakba Yaweyu-wa wurrumurndakakina war-
nungkwarba wurruminakina mijiyanga. “Yaweya!” ne-yama. “Yikinu-
wardena-manja naka nenungkwarba nare-ka ningkena a-jungwajuma yir-
ruwa,” ne-yama wurrakina Yaweyu-wa. “Yarningme-ka yarna nungkuwa-
bina ena ningki-larrkamurra wiyerrirda yangkwurrangwa-da,” ne-yama
wurrakina-da.
15 Kembirra neni-rndirrka Jawuna neni-ngkajika akwa nenu-
kuwakuwurra wurrakina angerriba makardu-wa. Ngalaja akina-wiya
ngawa nuw-ar•darra akina wiyerrirda. Nara arakba kuw-angkarrina.
Num-erriminja ngalajukwaba makarda, numi-lyurrkwuda makina-da.
Nara ngarningka arakba kumu-warumajungwuna-da. Milyurrkwa arakba
kembirra makina makarda-da.
16 Kembirra wurrumurndakakina warnungkwarba warningumijiyanga
narruma-rringka-manja makina makarda numi-lyurrkwuduma,
namurndak-akbar•da angwurra wurrakina Yaweya-langwa. Akwa
kembirra narru-manga awilyaba jiba akwa nenuminu-wardanga Yaweya-
langwi-yada akina. Biya ne-yama enuwa-wa, “Yarningma yarna nungkuwa
Yaweya ningkakina ningkingbuda angwurra,” ne-yama. “Kembirra yiki-
yar•diya-manja ngarningka yarna angalya-manja kaminu-wardenama
ngarningka awilyaba jiba akwa ke-yangmarngkwajinama nungkuwa-
wa yarningangkawura, mena yarningma yarna arakba nungkuwa
ningkingbuda angwurra ningkakina-da,” ne-yama wurrakina-da.
17 Umba ngalaja akina akwalya amakwulyumida nuw-ambilyuma ar-
rawa makina-manja ngawa makarda. Eneja nakina ni-yengbina Yaweya
akinu-wa amakwulyumida akwalya akwa ni-yama, “Jeyi! Likaja anger-
riba ni-rukwungir•diya nangaba nenungkwarba,” ni-yama nakina akinu-
wa akwalya. Kembirra ngalaja akwalya nuw-angkarra akwa nenaki-
rukwungir•da angerriba arrawu-wa mulkwu-wa nakina Jawuna. Kem-
birra yakwujina ngawa akwalya-langwa-manja mulkwa eneja Jawuna n-
ambilyuma arakba mabiyakarbiya mamawura akwa marringa nakina-da.

2

Jawuna-langwa ayakwa nu-buriyaminu-mulangwa Yaweyu-wa

1 Biya Jawuna nu-buriyamina nakina Yaweyu-wa ena-langwu-wa
Nubungkawa akuwakarrawa-langwa akwalya. Biya ni-yama,

2 “Ningu-werrikawarriyadinuma ngayuwa mena ku-wurrilangu-bu ningi-
lyangkiyama,
akwa kembirra ning-ardanguma ngayuwa nungkuwa-wa kajungwa
ningkeniku-mamurikaji-yada ngayuwa ningkakina.
Nungkwaja yimin-engkirrikama nganyangwa ayakwa.
Ning-ambilyu-manja ngayuwa makarda-manja mijirrkarrawa
warninikijungwa-langwa-manja angalya,
ning-ardanguma ngayuwa nungkuwa-wa akwa yimin-engkirrikama
ayakwa nganyangwa.

3 Yu-wurrume-ka mijirrkarrawu-wa ngawa meningarrawu-wa makarda.

Ngumu-wurumbijuwama ngalaja makarda akwa karrikarrawara numu-warumajungwunuma mamakwulyumide-ka.
4 Ningku-minangkirrajuma-bu arngkawura ningkakina ningi-lyangkiyama, akwa nara-bu arakba a-rringkama ngayuwa nungkwa-langwa akwurdukwurda angalya Jirujalema-manja.
5 Makarde-ka ngumu-wurumbijuwama ningenumamalya ngumi-yikarrngajuwama, nara ki-ngengkuwangina.
Umba ngalaja mamungwulya namurndak-ararikama nganyangwa-manja aringka.
6 Ningi-likenume-ka ngumu-wilyakama makarda mijirrkarrawu-wa. Ngumu-wilyuwilyakama ngawu...wa.
Ningakina ningi-likenuma ngawa ningi-dirrirnduma angerriba mijirrkarrawu-wa makarda.
Ningi-yaminjamama ning-alilikenuma bi...ya yanda-langwa angakuba arrawa yakwujina ning-ambarringama.
Akine-ka angalya warninikijungwa-langwa.
Akena nara a-lawurraduma akina-langwa angalya yirribina yiki-jungwuna-murrada.
Akena nungkwaja Yaweya nganyangwa Ningkubungkawa yi-lawurrakajuwama ningeniba makina-langwa makarda mijirrkarrawa-langwa.
7 Nganja arakba ningu-werribikajungwunuma ningeniki-jungwangeni-yada
akena ning-ardanguma nungkuwa-wa ningakina.
Umba nungkwaja yimin-engkirrikama akina ayakwa nganyangwa nungkwa-langwa-langwa akwurdukwurda angalya Jirujalema-langwa.
8 Aburraja wurribina nuw-engkingkirrikajama alarrngkilarrngkawarriya-wa amurndakijika alawudawarra-murruwa
nara wurrakina e-yangmarngkwajuma nungkuwa-wa.
9 Umba nganja ningena ngayuwa ku-mebinama emeba nungkuwa-wa akwa yiba-yangmarngkwajinama.
Ningi-yamama ngayuwa yibaminu-wardenama jiba nungkwa-langwi-yada, kembirra ku-wardenama akina amandangwa ngayuwa,
kajungwa ningkeningmi-yada nungkuwa yibamini-yarrkuwarakinama nungkwa-langwa ayakwa ningeningangkawura.
Nungkwaja Yaweya nungkuwa yimbukwa ningkakina yik-enibikinama yarna yarnumamalya,”
ni-yama nakina Jawuna Yaweyu-wa ena-langwu-wa Nubungkawa.

10 Eneja kembirra arakba Yaweya ni-yengbina ayakwa nakina akwalyu-wa. “Jeyi, likaja!” ni-yama. “Nu-wilyakina nakina Jawuna marndakalyu-wa akwa yakwujina kin-errekbijina,” ni-yama nakina Yaweya akwalyu-wa nu-maka. Ngalaja akwalya kembirra yadikina na-likena arakba. Nuw-alilikenu...wa. Yakwujina marndakalya-manja. Akwa nenak-errekbijuwa arakba nakina Jawuna marndakalya-manja. Eneja kembirra nakina Jawuna nu-warumajungwa akwa ni-likena, ni-riberrkina arakba ariba-wa nakina-da.

3

Ni-likenu-mulangwa Jawuna Niniba-wa

1 Ngarningka arngkuwilyaba ni-yengbina eneja nakina Yaweya nenu-maka Jawuna-manja.

2 “Jeyi! Likaja Niniba-wa ebinu-wa aruma angalya
aminuwurrakwulyumida-murruwa alikira iya warnumamalya,” ni-
yama. “Akwa ka-makina ebina ayakwa yirra-makama adinuba-wiya
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurruminakinu-wa angalya,”
ni-yama nakina.
3 Eneja kembirra Jawuna nenumini-yarrkuwaraka Yaweya-langwa
ayakwa ni-yengbinumurra nakina enuwa-wa akwa ni-likena arakba nakina
Niniba-wa-da.

N-alilikenu...wa. Kembirra ni-yar•da arakba nakina Jawuna
Niniba-manja. Akine-ka Niniba amakwulyumide-ka angalya akina.
Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya iya alikira. Warnumamalya
na-likenu-manja yenjerrikina akinu-wa angalya wurrakina, akwa narri-
rijakba-manja akina angalya, kembirra na-likenume-ka mamurukwa-
langwiya mabiyakarbiya-manja mamawura wurrakina.
4 Eneja Jawuna nakina arakba ni-likena mamurukwa-langwiya akina-
manja angalya-da.

N-alilikenu...wa. Num-awiyeba mamawura. Biya kembirra arakba ni-
yengbina ayakwa nakina, kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrababurna
warnumamalya wurruminakina angalya. N-ardangume-ka nakina
angwurra, ni-yangkarjiyajungwunuma. “Kwurruwa-yi! W-engkirrikiya
enenu-wa ayakwa ningi-yengbina-murruwa ngayuwa,” ni-yama
nakina Jawuna nenu-maka wurrumurndakakina warnumamalya.
“Kirrababurna-langwa karnumamalya w-engkirraja. Arngkabiyarbuwa-
ma arngkumemberrkwa mamawura eneja Neningikarrawara kini-
dirrirndama, kini-likajama enenu-wa angalya. Yikenu-wardenama
nungkwurruwa akwa kinu-burrijinama alikira nungkwurra-langwa
amurndakenena. W-engkirraja enenu-wa ayakwa kembirra ningi-
yengbina-murruwa ngayuwa aduwaba,” ni-yama nakina Jawuna nenu-
maka wurrumurndakakina-manja warnumamalya WarningiNiniba.

5 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurruminakina
angalya Niniba nawurrak-engkirrikenume-ka akina Neningikarrawara-
langwa ayakwa ni-yengbinuma Jawuna. Kembirra warningma arakba
wurrakina Jawuna ni-larrkbularrkbakama, alyangmandukwuna
akina ayakwa amandangwa ni-yengbinuma. Kembirra namurndaki-
lyangkuwerribikajungwunuma wurrakina nari-yada alyubaruma
aninga wurrababurna-langwa warnumamalya warningakwujina.
Kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya narringamurndak-
aburawakama arakba dibina dumbala aburra-langwa. Umba narringa-
manguma duwurruwurrariya dumbala dibina narringa-ngekburakama
nenukwuda-langwa-murra amangwurrajija akwa nuw-awiyebeyinuma
arakba dumurndakakina. Akina-manja angalya ne-yaminjamama
wurrakina, kajungwa neningmi-yada Neningikarrawara narri-
larrngkuwurranguma alarrngkilarrngkawarriya umba nenumini-
yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina
arakba. Kembirra wurrababurna-langwa wurrarumuruma akwa
wurriyukwayuwa warnumamalya aburrajukwaba namurndak-
awiyebeyinuma dumurndakakina dumbala duwurruwurrariya.

6 Enejukwaba nakina nubungkawa nibina naruma-dangwa numinakina
angalya n-engkirrika ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa. Biya
nu-warumajungwa ena-langwa-langwa akangmakwulalinga. Nang-
enjungwurranga dibina deningaba dumbala n-awiyebenuma, umba n-
awiyebena duwurrariya-langwa dumbala nakina. Biya ni-jadinga errekbu-
wa akwa n-ambarringa ajiringka-manja amarnina-manja.

7 Ni-yarrkilarrka nakina nubungkawa ayakwa wurrababurnu-
wa warnumamalya wurruminakinu-wa angalya Niniba. Ni-yama,
“Enena ayakwa ningaruma-langwa ningubungkawa ninguminenena-
langwa angalya akwa wurrububungkawa nganyangwa-langwa. Nara
kirruwilyuwilyaba karnumamalya alyubaruma aduwaba aninga akwa
a-bekuma akungwa kirrababurna-langwa karnumamalya enena-manja
angalya. Ngalajukwaba bulukwa iya jiba nara alyubaruma aninga akwa
a-bekuma akungwa.
8 Kirrangkwulyumida-langwa karnumamalya yik-awiyebenama duwur-
ruwurrariya dumbala, umba ngalajukwaba bulukwa. Akwa kirrababurna-
langwa karnumamalya yiku-buriyaminama Neningikarrawaru-wa akwa
yiki-larrngkuwurrenama alarrngkilarrngkawarriya amurndakibina kirri-
yama-mulangwa.
9 Eneja Neningikarrawara kinuma-kuwarrukwajinama dukwa mangma
ena-langwa nari-yada awinyambaduma nakina ngakwurruwa-wa, akwa
kembirra nari-yada a-jungwuma ngakwurruwa dukwa-da,” ni-yama
nakina nubungkawa numinakina angalya, ni-yarrkilarrkama ayakwa
ena-langwu-wa warnumamalya-da.
10 Eneja Neningikarrawara n-andeya nakina angaluba karrawara-
langwa akena neni-rringka wurrumurndakakina warnumamalya narri-
larrngkuwurrangu-mulangwa ebina arakba awurruwurrariya umba
nenumini-yarrkuwaraka-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kembirra
numa-kuwarrukwajuma mangma ena-langwa akwa nara kenu-wardanga
wurrumurndakakina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba,
ni-yama-murrada neniku-warda wurrakina nakina-da.

4

Jawuna n-awinyambadinu-mulangwa, akwa Yaweya n-errukwulinu-mulangwa warnumamalya-manja

1 Eneja Jawuna nu-werrikawarriyade-ka arakba nakina, akwa n-
awinyambada mena nara-baba Yaweya kenu-wardanga wurrumurndak-
ibina warnumamalya WarningiNiniba ni-yama-murrada nakina neniku-
warda.
2 Biya nu-buriyamina akwa ni-yama nakina Jawuna Yaweyu-wa,
“Ningeningma ngayuwa angakuba ning-ambilyu-wiya ningibina angalya-
manja ambaka, yi-maka-wiya ayakwa adinuba-wiya, ningeningme-
ka ki-yamina-mulangwa ningkakina. Karri-larrngkuwurrena-manja
wurrumurndakibina warnumamalya alarrngkilarrngkawarriya ebina
ne-yamama, kembirra ningeningme-ka kamini-yakuwabijinama
nungkuwa. Akina-langwa-bina ningi-ngayindanguma ningi-lyumadinuma
Beyinu-wa,” ni-yama nakina Jawuna. “Ningeningme-ka ngayuwa
nungkuwa ningkuminababurna akwulyelyingma iya akwerrukwula.
Akwa ningkumarngkuwurrumalya ningkumarngkirra ningkakina
ningkeningangkawura. Akwa ningkeniki-kuwarrukwaji-yada mangma
nungkwa-langwa nari-yada a-banijuminduma warnumamalya.
Ningkeniki-yaminjama nungkuwa akina.
3 Nganja ningena arakba kembirra ningi-ngayindenama nari-yada nin-
geniba ambilyuma umba ki-jungwuni-yada. Kembirra yi-larrkaja ngi-
jungwuna,” ni-yama Jawuna Yaweyu-wa.
4 Eneja ni-yama Yaweya Jawuna-wa, “Mena-burra ningkakina ningku-
werrikawinyambadinama? Nara-maka ningkakina k-awinyambadina-da,”
ni-yama Yaweya Jawuna-wa.

5 Eneja Jawuna ni-jadinga arakba akina-langwa adirrungwarna angalya akwa ni-likena alyengmu-wa. N-ambarringa. Biya yakwujina arakba ni-ngekburaka eyukwujiya amiyerriya awarruwalya nenik-angmakwulalingi-yada. Biya n-embimbirrarinuma nakina Jawuna kinu-wardanga-murrikba Yaweya akina angalya.

6 Umba eneja Yaweya Neningikarrawara ni-lungkuwabijuwa amarda alyarrngwalyilya nenik-angmakwulalingi-yada nakina Jawuna awarruwalya-manja. Eneja ni-lyelyingme-ka nakina Jawuna. Kembirra akina-manja awarruwalya nirungekburna n-ambilyuma arakba nakina.

N-ambambilyu...wa. Biya num-awiyebena mamawura. Kembirra al-yarrngwalyilya nu-mungkwulinga nakina marringa.

7 Biya memerrkingka-manja ne-kbadinga arakba akina. Kembirra angaluba eneja nakina Neningikarrawara ni-larrka yinikarrbiyama ebinu-wa awarruwalya. Ngalaja n-alyubarina yakina arakba ebina amarda nenumini-lungkuwabijuwa-murrada Neningikarrawara awarruwalyi-yada Jawuna-langwi-yada-da. Ngalaja kembirra akina amarda na-lingbijungwa arakba-da.

8 Biya num-ambijanga arakba mamawura, biya numu-wurduwurdanga karrawaru-wa makina. Umba eneja Neningikarrawara nakina ni-larrka arrirra ardidarra alyengma-langwa. Bi...ya mamawura makina nenamu-daka-mulangwa aringka-manja eneja nu-mingekilyuwake-ka arakba nakina Jawuna. Ni-yama kembirra nakina, “Ningene-ka arakba kembirra ningi-ngayindenama nari-yada ningeniba ambilyuma umba ki-jungwuni-yada,” ni-yama.

9 Eneja arakba ni-yama nakina Neningikarrawara enuwa-wa, “Mena-burra ningkakina ebina-langwa amarda ningk-awinyambadinama? Nara-maka ningkakina akina-langwa amarda k-awinyambadina-da!” ni-yama nakina Neningikarrawara Jawuna-wa-da.

Eneja ni-yama Jawuna, “Yawu, amandangwa ningena k-awinyambadinama akina-langwa amarda-da. Ningene-ka amandangwa ning-awinyambadinama arakba-da. Karukwe-ka ki-jungwunuma!” ni-yama nakina Jawuna Neningikarrawaru-wa-da.

10 Eneja ni-yama nakina Yaweya nenu-maka nakinu-wa Jawuna, “Arngkawura-me-ka na-lungkuwarrinuma akina amarda umba mingka-manja marringa na-jungwunuma. Nara nungkuwa ki-lungkuwabijuwa akina akena yanda ningk-errukwulinama akinu-wa amarda-na!

11 Nganjukwaba ningena ngayuwa ning-errukwulinama angwurre-ka wurrumurndakibinu-wa warnumamalya WarningiNiniba. Akina-manja ngawa angalya wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya wurrakina nawurrak-ambilyama. Aburrajukwaba wurruwurrakwulyumida wurrak-ina wurriyukwayuwa. Wurrakine-ka wurriyukwayuwa wurrikikamarra awurruwurrariya. Ngalajukwaba ababurna bulukwa-murriya akina-manja angalya nuw-ambilyamurra. Aminakina-langwa kembirra wurru-murndakakina warnumamalya nara ka-wardanga ngayuwa-da,” ni-yama Yaweya Jawuna-manja-da.

Ena-bu ngawa-da.

Luka

Enena jurra Luka-langwa ngarraku-makinama ni-yama-mulangwa Jesus Christ akwa ngarningka amurndakakina ayakwa nenu-wilyakajuwa-mulangwa nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa.

Nakine-ka Luka ngarrenu-makinama Neningikarrawara-langwa Amawurrina engbuda alyengma akina. Akwa ngarrenu-makinama Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa ayakwa kajungwa ka-buriyamini-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Akwa ngarningka ngarrenu-makinama Luka nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa Jesus warnumamalya-manja, akwa nu-marngkirradinu-mulangwa nakina wurridarringka-manja. Nu-marngkirradinuma nakina wurrakina-manja, umba aburraja arrkala wurrababurna wurridarringka nenu-mamurikajuwama wurrakina aburramba-langwa enuwa-manja.

Eningadinuba-wiya ayakwa

1 Ngayuwe-ka ningena Luka ningenimikirra. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena-manja jurra aduwaba kajungwa ki-larrkaji-yada ena nungkuwa-wa Diyabulaja. Ningkeningme-ka ningkakina wurrababurna warnumamalya narr-arrikarrangu-mulangwa arakba ayakwa akwala-manja jurra. Narr-arrikarranguma wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus n-ambilyu-wiya yirruwa-manja nakina enena-manja angalya.

2 Akena nara keni-rringka wurrakina Jesus aburra-langwa-murra menba. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya neni-rringkama Jesus n-aburradadangu-mulangwa nakina ena-langwa warka yanda-langwa ni-jerrukwama ebina warka nenu-kwamurra Neningikarrawara. Neni-rringkama wurrakina biya narr-eningmikama wurrumurndakibina warnumamalya kajungwa warnik-arrikarri-yada jurra-manja amurndakibina-langwiya ayakwa nuw-engkirrikenu-mulangwiya wurrakina. Akwa wurrumurndakibina-murrada narri-rringka-murrada warnumamalya yirrabu-makama ababurna-langwa yirruwa-manja yirrajukwaba-da.

3 Kwuja, Bungkawa, nganja ning-akakirumakajungwunuma arakba ningena amurndakibina ni-yama-mulangwa Jesus n-aburradadangu-mulangwa ebina warka ena-langwa yanda-langwa ni-lawurradinuma nakina Nungwenikba-wa. Angwurra ning-akakirumakajungwunuma ngayuwa nari-yada e-yakuwabijuma. Kembirra ningi-lyangkuwerribikajungwunuma arakba ngayuwa, ningenik-arrikarri-yada nganjukwaba amurndakenena akwala ayakwa, kajungwa ki-larrkaji-yada ngayuwa nganyangwa ayakwa nungkuwa-wa. Yirra-ngayindename-ka ngayuwa yiba-makinama nungkuwa-manja ababurna-langwa eningadinuba-wiya-langwa yanda-langwa angerriba eningarija-langwu-wa,

4 kajungwa nari-yada a-kwiyerrbuma nungkuwa, umba warenja-bawiya ku-miringkini-yada amurndakibina ne-yama-mulangwa ningkakina. Akwa ngarningka yiba-makinama ngayuwa kajungwa k-eningmidini-yada ningkakina ebina-murrada ayakwa wurrukwala warnumamalya b-akakirumakama arakba wurrakina nungkuwa-manja alyangmandukwuna-wiya akina-bina ayakwa-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jekarayu-wa

5 Arakba-wiya n-ambilyu-wiya nubungkawa Yerida Judiya-manja nakina, nuw-ambilyumurra wurrababurne-ka warnungkwarba

WurruMinida. Ne-yengbijajungwunuma wurrakina warnimikirra warningarakburakba-kiya-langwa warnungkwarba WurruMinida. Umba wurrukwala ne-yengbijajungwunuma WarningAbija warnumamalya wurrakina. Enejukwaba nuwilyaba nenumamalya nenimikirra Jekaraya ni-yengbijajungwunuma nakina Abija-langwiya ekirra. Ngalaja dadingiyenikba ena-langwa Lijibida dakina, umba ngala-langwa nungwadikba enejukwaba NuMinida nenungkwarba nakina.

6 Wuneningabe-ka wunalakina-kiya Jekaraya akwa Lijibida wunenumamalya-kiya, akwa nenumini-yarrkuwarakama ababurna-langwa ayakwa Nubungkawa-langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina nenilirraki-rringkama wuneningaba-kiya ngawa. Neni-yaminjamamurra wunalakina, nenumini-yarrkiyarrkuwarakama ayakwa Neningikarrawara-langwa ngawu...wa.

7 Biya nen-eniyuwangkwudinuma arakba wunalakina. Biya narra-ngayindanguma warijira akena nara ngawa-da. Wuneningarijira-ma nen-ambilyuma, mena duburubura-baba Lijibida dakina-da.

8-9 Biya kembirra arngkawura nakina Jekaraya nu-war•danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Aburraja wurrababurna-langwa WurruMinida warnungkwarba na-war•danguma wurrakina warka yakwujina, akena na-warruwarrukweyinuma wurrakina. Adinuba-wiya wurrukwala na-war•danguma warka yakwujina, kembirra aburramba-langwa wurrukwala-langwa. Biya kembirra arakba WarningAbija warnungkwarba na-war•danguma warka aburramba-langwa yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja alikira wurrakina. Emininingke-ka warka na-war•dangumurra. Umba mababurna-langwa mamawura nuwilyaba NuMinida nenungkwarba ni-dakamurra nakina amukwarnjirrema wuburra, kajungwa ngala-langwa angwarra kuw-angkarrkarjeyi-yada. Eningabe-ka ne-ngbajama akina. Ni-dakama akina mena arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara nenu-makamurra wurrakina WurruMinida warnungkwarba warniki-yaminjami-yada akina ena-langwi-yada. Umba na-wekbalyinu-manja wurrakina wurribina warnungkwarba akina-langwa warka, adinuba-wiya narr-arrikarranguma wurrababurna-langwa warnimikirra jurra-manja. Erribirra narr-arrikarranguma. Kembirra na-warruwarrukweyinuma narri-dakama akina amukwarnjirrema ebina-langwiya jurra. Kembirra arakba Jekaraya ni-dakama akina enamba-langwa nakina ebina-manja alikira WurruMinida warnungkwarba wulkwa nuw-awiyebeyinu-murrumanja wurrakina, umba nara-murrumanja wurrukwala warnumamalya.

10 Ni-daka-manja Jekaraya akina, nakwukawura n-ambilyuma nakina alikira-manja arrawa. Umba aburraja warnumamalya wurribina na-likenu-murrumurra Neningikarrawara-langwu-wa angalya errekba-manja-wiya nuw-arjeyuma wurrakina akwa na-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa yakwujina.

11 Akena n-ambilyu-manja nakina nakwukawura arrawa-manja, eneja nuwilyaba nenikumamurikaja Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ni-jadinga n-abilyerrikajungwunuma enuwa-manja nakina. Eneja Jekaraya neni-rringkama nakina n-arjeyuma ebina-manja bada emikirra alda ni-daka-murrumanja nakina ebina amukwarnjirrema. Ekbuda-langwa-langwa alda n-arjeyuma nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa.

12 Eneja n-arndirndade-ka Jekaraya akwa n-akbar•da angwurra nakina-da.

13 Eneja kembirra nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama enuwa-wa, “Nara akbar•duma, Jekaraya,” ni-yama. “Ningku-

buriyaminuma ningkakina Neningikarrawaru-wa akwa eneja n-engkirrikenuma nakina ayakwa nungkwa-langwa. Kembirra ambaka-murra ngalaja dadingiyena kangumin-arrangbinama nangariya nungkwa-langwa. Nungkwaja kembirra kini-yengbijinama niyukwujiya ningkakina nenimikirra Janjana.

14 Biya ki-yekirrerridinama angwurra ningkakina nginu-kwa-mulangwa Neningikarrawara nenikuwena-da. Aburraja wurrababurna warnuma-malya ke-yekirrerridinama aburrajukwaba kini-rukwularrina-mulangwa nakina niyukwujiya nungkwa-langwa-da," ni-yama nakina nenikuma-murikaja Neningikarrawara-langwa Jekarayu-wa.

15 Biya ni-yama ngarningka, "Nenikuwene-ka naruma nenungkwarba numikbiyiya kin-ambilyama nakina. Amandangwa eneja Nubungkawa Neningikarrawara kini-yaminama, 'Narume-ka nakina.' Umba kin-arumidina-manja nakina, nara e-bekuma amalyirra akwurena-langwa. Nara e-bekuma ngalajukwaba akubibeka engbuda, ebina karraku-bungwurrukwunama warnumamalya. Umba ngalaja Amawurrina akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa kenaki-lyangburrukwajinama nakina akwa kenaku-war•dikinama nakina-manja. Kenaku-war•dikinama kinu-rukwularrina-manja nakina, akwa enuwa-manja ngawa kuw-ambilyama eningangkawura akina-da.

16 "Nakina-bina nenungkwarba kenu-wilyuwilyakajinama warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa. Akini-yada aburraja wurrababurne-ka WarningiYijireyila warnumamalya karri-larrngkuwurrenama awurruwurrariya akwa ke-yaminama eningaba kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kenumini-yarrkuwarakiname-ka ayakwa Nubungkawa-langwa aburra-langwa-langwa Neningikarrawara, wuburra laka arakburakba-kiya-wiya ne-yaminjamama wurrumirumirarrngwa aburra-langwa wurrakina-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa.

17 "Yawe-ka," ni-yama ngarningka Jekarayu-wa nakina. "Nenikuwena kini-lyengmenama nakina, umba eneja Nubungkawa kin-arijidinama arija-langwa. Narrubude-ka amandangwa kin-ambilyama nenikuwena. Ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa, ebina-murrada nenaki-ngbudirrka-murrada Eliya arakburakba-kiya-wiya, kenaki-ngbudirrkinama enejukwaba nenikuwena. Aburraja wurrungung-warrngwa ka-lyelyingminama karr-akwurrajinama ngarningka wurriyukwayuwa aburra-langwa kuw-engkirrikaja-mulangwa wurrakina ena-langwa ayakwa. Aburrajukwaba warnumamalya wurribina nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina ke-kuwarrukwajungwunama akwa karruma-dirrburakinama aburra-langwa mangma kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kembirra kenumini-yarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburra laka wurrukwala warnumamalya wurruwerrikidirrbura aburrajukwaba ne-yaminama wurrakina. Kembirra wurrababurna wurramukwiyadakina warnumamalya kuw-embirrarinama wurrakina kajungwa warniki-rringki-yada ebina kini-yamina-mulangwa Nubungkawa Neningikarrawara. Biya kuw-engkirrikajama enuwa-wa, nuw-engkirrikenu-mulangwa adinuba-wiya ayakwa nenikuwena-langwa-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nenu-maka Jekarayu-wa-da.

18 Eneja ni-yama Jekaraya enuwa-wa, "Ki-yamarrkinama ngayuwa k-eningmidinama akina ayakwa alyangmandukwuna? Ningeniyuwangkwe-ka arakba ningena. Ngalajukwaba dadingiyarrka dadiyuwangkwe-ka arakba. Yikingi-yamarrkiname-ka kembirra yirringalakena?" ni-yama.

19 Eneja kembirra nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa ni-yama, “Ningenimikirra Keburiyela. Neningikarrawara-langwa
ningenikumamurikaja ningena, akwa ning-arjiyajinama enuwa-manja
akwudangwa ningeningangkawura. Eneja ngini-larrkama nakina ngayuwa
nungkuwa-wa kajungwa yiba-makini-yada nungkuwa-manja enena
ayakwa eningaba.
20 Akena yi-minikalyika-mubaba ningkakina, kembirra
ningkeningayakwa-ma k-ambilyama ningkakina-da, akwa nara e-
yengbuma ayakwa yanda-langwa kini-rukwularrina-manja nangariya
nungkwa-langwa-da. Yi-minikalyikama akena ke-yaminama amandangwa
enena yirra-makinama aduwaba. Ngalaja dadingiyena kangumin-
arrangbinama amandangwa nenikuwena dakina-da. Akina-bu ngawa-da,”
ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Jekarayu-
wa biya ni-likena arakba-da.
21 Umba n-ambudidinu-manja nakina Jekaraya arrawa, aburraja
warnumamalya nuw-embirrarinuma errekba-manja ngawa wurrakina.
Namurndak-embirrarinu...wa. Biya ne-yama wurrakina, “Miyambena-
burra nara a-jaduma warenja umba n-ambudida nakina?” ne-yamama
na-lyangkumakajungwunuma wurrakina. “Nenungkwurakbe-ka arrawa-
manja nakina-da,” namurndaki-yama.
22 Kembirra arakba-langwa ni-jadinga eneja Jekaraya nakina akena
nara kini-yengbina ayakwa. Nu-warrijuwama wulkwa ayarrka. Umba na-
lyangkumakajungwunuma wurrumurndakakina warnumamalya, “Dukwa
Neningikarrawara nenu-marngkirringkama nakina-da,” namurndaki-
yama wurrakina-da.
23 Bi...ya kembirra arakba neniyuwangkwa Jekaraya ni-jerrukwama
ebina warka nu-war•dangu-mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja
angalya. Biya ni-lalikama arakba Jirujalema umba ni-lawurradinuma ena-
langwu-wa angalya, akwa n-ambilyuma arakba yakwujina.
24 Biya yimangbala yimawura nu-wurdanguma yakinu...wa. Akena
ngalaja dakina Lijibida nara kingi-likena nuw-ambilyu-murruwa
warnumamalya umba ying-abuwarrkajungwunuma alikira-manja
arrawa ngawa. Kembirra yinginuminu-mambakinuma arakba dakina
wurrangariya Jekaraya-langwa.
25 Yingi-yama kembirra dakina, “Nubungkawa Neningikarrawara nu-
marngkirradinuma nakina ngayuwa-manja mena ningi-yeliyangu-mubaba
ebina-wiya ningeningarijira-mulangwa ning-ambilyuma. Akena nara
arakba e-yeliyuma aduwaba ningena-da,” yingi-yama dakina-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Meri-wa

26 Bi...ya yuwilyaba-manja yimawura, eneja nakina nenikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa nibina-murrada nenimikirra Keburiyela ni-
likenumurra nakina akinu-wa angalya Keliliya emikirra Nejirida.
27 Eneja neni-larrkama Neningikarrawara duwilyabu-wa dadiyara
dadimikirra Meri. Dadiki-yar•di-yada ngalaja dakina nuwilyaba
nenungkwarba nenimikirra Jawijiba, akena nara ambaka keni-yakeyina
wunalakina. Eneja numirenikba neningarakburakba-kiya Jawijiba-langwa
Nubungkawa Deyibida nakina.
28 Eneja ni-yama Keburiyela Meri-wa, “Ngeniyerriya, Nubungkawa
Neningikarrawara nginu-werrungwur•denama amandangwa nungkuwa-
manja. Nungkuwa-manja n-ambilyame-ka,” ni-yama nakina.
29 Ngalaja Meri yingu-werrikawarriyadinume-ka ying-engkirrikenu-
mulangwa amurndakakina ayakwa. Yingi-lyangkiyama, “Ne-yamarrkama

ena ayakwa? Miyambena-burra nginu-makama enena?" yingi-lyangkiyama.

30 Eneja Keburiyela ni-yama ngaluwa-wa, "Nara akbar•duma, mena Neningikarrawara nginu-werrungwur•dena-mubaba nungkuwa-manja.

31 Ku-mambakinama ningkakina nangariya, kembirra kin-arrangbinama akwa kini-yengbijinama Jesus.

32 Kin-arumidina-manja nakina, naruma numikbiyiya-dangwa nubungkawa kin-ambilyama. Aburraja warnumamalya ke-yaminama, 'Nenikuwenikba nakina Neningikarrawara-langwa umba nakine-ka Neningikarrawara naruma numikbiyiya-dangwa nakina,' ke-yaminama wurrakina. Eneja Nubungkawa Neningikarrawara kenu-bungkawakinama nakina. Eneja kembirra kinu-bungkawadinama nakina wuburra laka numirenikba neningarakburakba-kiya Nubungkawa Deyibida nu-bungkawadinuma nakina arakba-wiya.

33 Akwa niyirrbiyirrba ngawa kinu-bungkawadinama nakina warnikinikaduwa-manja wurrumirumirena Jekaba-langwa neningangkawura nakina-da," ni-yama Keburiyela Meri-wa.

34 Ngalaja yingi-yama Meri, "Nara ambaka ku-mungkwula-langwa ngayuwa warnungkwarba-manja, umba ki-yamarrkinama kin-arrangbinama nangariya?" yingi-yama.

35 Eneja ni-yama Keburiyela, "Neningikarrawara-langwa Amawurrina ebina engbuda ka-likajama kaki-lyinginama ningkakina, bi...ya kembirra ambaka-murra ku-mambakinama wurrangariya ningkakina-da. Kembirra aminakina-langwa aburraja warnumamalya ke-yaminama, 'Naka niyukwujiya Nenikuwenikba Neningikarrawara-langwa nukwurdukwurda naka-da,' ke-yaminama wurrakina.

36 "Kwuja, ngalajukwaba Lijibida kirringuminuwilyaba-ma kirringalak-ina wurrumirumirenungwa yingu-mambakinama arakba wurrangariya. Mama dadiyuwangkwa arakba dakina umba kingin-arrangbinama nan-gariya. Duburubura ying-ambilyuma dadinungkwurakba dakina, akena yingu-mambakinuma wurrangariya yuwilyaba arakba yimawura dakina-da.

37 Amandangwa eneja kini-lyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara neniki-yama-langwa eningerribirra, kemba kini-yaminama amandangwa nakina-da," ni-yama Keburiyela Meri-wa-da.

38 Ngalaja yingi-yama Meri enuwa-wa, "Ning-engkirrikame-ka ayakwa nungkwa-langwa akwa ningenikuminuwar•duwar•de-ka ningena Nubungkawa-langwa Neningikarrawara, kembirra nara ningena a-waruma," yingi-yama. Eneja kembirra nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nanga-lalika Meri arakba-da.

Meri nanga-ngarrangu-mulangwa Lijibida

39-40 Umba ngalaja nanga-ngayindanguma Meri dadiki-ngarri-yada dakinu-wa Lijibida akina-wiya. Kembirra yingi-lalika dakina Nejirida arakba umba yingi-likena warenja-bawiya yadikina engku-wa nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada. Yingu-wurdanguma Judiya-wa ababurna-murruwa angalya angakarjiyinga. Akina-manja angalya Judiya yingu-wurduwurdanguma ngawa angakarjiyinga, yanda-langwa ying-akburranga angalya ebina-manja n-ambilyu-murrumanja Jekaraya. Biya yingi-yar•da arakba ena-langwa-manja alikira. Ying-awiyeba dakina biya narringi-lyelyimbukweyina yakwujina arrawa Lijibida aburrunguwa. Yingi-yama Meri ngaluwa-wa, "Laka, ningkeningaba? En-ambilya Neningikarrawara nungkuwa-manja," yingi-yama.

41 Ying-engkirrika-manja Lijibida amurndakakina ayakwa, kembirra nib-
ina nangariya ngala-langwa eneja nu-warrinuma arakba ngala-langwa-
manja mulkwa. Akini-yada ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-
langwa yingaki-lyangburrukwajuwa yingaku-war•dikama Lijibida-manja
arakba akina-da.
42 Kembirra yingi-yengbinuma yingi-yangkarjiyajungwunuma ayakwa
mena yingi-yangmarngkwunu-mubaba dakina. Akwa yingi-yama Meri-wa,
"Neningikarrawara nginu-werrungwur•denama nungkuwa-manja akwa
nu-wekbalyinuma ningkakina. Kembirra nungkwaja ningkaruma arakba
ningkidarringka ningkilyengma aduwaba ningkakina. Umba ngarningka
kenu-werrungwur•denama eneja Neningikarrawara nangariya-manja ene-
jukwaba.
43 Nungkuwe-ka ningkirndenikba ningkakina nganyangwa-langwa
Nubungkawa, akena ningki-likenume-ka yangkwurrangwa-da ngayuwa-
wa aduwaba-da," yingi-yama Lijibida.
44 "Ning-engkirrika-manja ngayuwa ayakwa nungkwa-langwa," yingi-
yama dakina Lijibida, "kembirra aburraja wurrangariya nganyangwa na-
warrinuma mulkwa-manja nu-ngwurrkbalinuma yukwudukwuda aburra-
langwa.
45 Eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa
ningk-eningmidinu-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa
alyangmandukwune-ka, akwa ningku-werrikambilya-mulangwa enuwa-
manja, mena-baba ababurna-langwa nginu-makama Nubungkawa
Neningikarrawara nungkuwa-manja ke-yaminama akina amandangwa-
da," nanga-makama dakina Lijibida Meri-wa-da.

Emeba nanga-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikarrawara Meri-manja

46 Yingi-yama arakba ngalaja Meri,
"Yawe-ka. Ningeni-yangmarngkwajiname-ka amandangwa Nubungkawa
Neningikarrawara ningeningangkawura.
47 Nakina-bina ngin-enibikinama ngayuwa kembirra ningu-
werrikilyelyingmajungwunama angwurra.
48 Mama ningiyukwujiya ningeningerribirra ningenumamalya; umba
ngin-akwurrajuwama nakina ngayuwa-manja.
Ningenikuminuwar•duwar•da wulkwa ena-langwa umba nara akwala.
Aduwaba-langwa aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya
ke-yaminame-ka, 'Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamama
eningaba nakina ngaluwa-manja,' ke-yaminama wurrakina.
49 Ke-yengbinama enena ayakwa nganyangwa-langwa wurrakina
mena Neningikarrawara narrubuda-baba nilyengma nakina, akwa
arrubuda nginumini-ngekburakama nganyangwa.
Narrubude-ka nakina akwa akwurdukwurda ekirra ena-langwa.
50 Neningikarrawara nakina n-errukwulinuma ngakwurra-langwa warnu-
mamalya warningarakburakba-kiya-manja yanda-langwa aduwaba.
Akwa kin-errukwulinama nakina ngakwurra-langwa wurriyuk-
wayuwa akwa ngarningka aburra-langwa-manja wurriyukwayuwa
aburrajukwaba.
Kin-errukwulinama ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarrib-
ina akinumini-yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
51 Akena wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murrumurra akwa
namin-engkingkirrajajungwunu-murrumurra warnumamalya
nu-minangkirreyinuma Neningikarrawara wurrakina ni-lawulawaja-
mulangwa nakina arrubuda ayarrka ena-langwa.

52 Nenu-wurranguma nakina wurrububungkawa wurribina na-
ngkweningabakajungwunu-murrumurra wurrakina,
akena nen-akumarnuma nenu-bungkawakama nakina warninger-
ribirra warnumamalya wurriyukwayuwa-da.
53 Nenu-kwama nakina Neningikarrawara aninga wurribina na-
mureyangu-murrumurra warnumamalya,
akena wurrukwala neni-larrkenuma engku-wa eyebirra ayarrka wur-
ribina wurruminababurna angwarnda iya amurndakijika.
54 Arakburakba-kiya-wiya nenu-makama nakina Neningikarrawara
ngakwurra-langwa-manja wurrumirumiranyungwa kenu-
mamurikajina-mulangwa wurrakina-manja akwa ngarningka
akenu-mamurikajina-mulangwa ngakwurruwa-manja aduwaba.
Nara nakina Neningikarrawara kini-yakuwabijuwa amurndakakina
ayakwa ena-langwa,
umba ni-likenuma nakina yangkwurrangwa aduwaba kajungwa
neniku-mamurikaji-yada ngakwurruwa ena-langwa NgarningiYi-
jireyila ngarnumamalya.
55 Akwa ni-yakuwerribikinuma nakina amurndakakinu-wa ena-langwa
ayakwa eningarakburakba-kiya-wa akwa n-errukwulinuma
Aburiyama-manja.
Akwa aduwaba ngarningka n-errukwulinama ngawa ngakwurruwa
ngakwurrajukwaba,
akwa kin-errukwulinama nakina aburramba-langwa wurriyuk-
wayuwa ngakwurra-langwa akwa wurrumirumiranyungwa
warnikinikaduwa aburrajukwaba.
Kini-yaminjaminama ngawa neningangkawura Neningikarrawara
nakina-da,”
yingi-yama Meri-da.

56 Biya dakina Meri ying-ambilyumurra Lijibida-manja yabiyakarbiya yi-
mawura. Biya kembirra yingi-lawurradinuma dakina angalyu-wa Nejíridu-
wa arakba-da.

Ni-rukwularru-mulangwa Janjana Nenikumingekingambaja

57 Biya numu-darrbudinuma arakba mamawura dadik-arrangba-wa
ngalaja Lijibida wurrangariya ngala-langwa. Kembirra yingin-arrangba
arakba nangariya. Diyekirrerre-ka arakba kembirra dakina.

58 Aburraja warnumamalya ngala-langwa wurriyabiyabada akwa
ngawa wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra
akwudangwa ngaluwa-manja nuw-engkirrikama ayakwa ngala-langwa-
langwa. Nuw-eningmidinuma Nubungkawa Neningikarrawara nu-
marngkirradinu-mulangwa nakina ngaluwa-manja. Biya aburrajukwaba
namurndaki-yekirrerridinuma kembirra wurrakina-da.

59 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya arakba mamawura numu-
rukwulyuwakenuma makina. Aburraja kembirra neni-ringandanga
nenu-mukaduwamurrikama nakina numurrkbalya. Umba wurrukwala
warningakwujina warnumamalya neni-ngayindanguma keni-
yengbijuwama niyukwujiya Jekaraya nenimikirra, ebina-murrada ngawa
ekirra nungwenikba-langwa.

60 Akena ngalaja yingu-waranga dakina dirndenikba. “Nare-ka-da. Umba
Janjana nenimikirra nakina-da,” yingi-yama Lijibida dakina-da.

61 Aburraja ne-yama, “Nara wurribina warnumamalya nungkwurna-
langwa warnimikirra Janjana.”

62 Kembirra nuw-andeya wurrakina Jekarayu-wa akwa neni-yendabena
ayarrka-murra. Neni-ngayindanguma wurrakina nakina-bina neniki-
yengbiji-yada ekirra-da.
63 Enamba-langwa Jekaraya neni-yendabena arrkala ayarrka-murra
amurndakijika eningakarrikarra. Kembirra nenu-kwa aburraja wurrakina.
Kembirra n-arrikarranga arakba nakina amurndakenena ayakwa. “Aman-
dangwa Janjana nenimikirra.”
Biya “Wa!” kembirra namurndaki-yama.
64 Akena arngkawura-wiya n-arrikarrangu-wiya Jekaraya ekirra,
kembirra ni-yengbina arakba nakina ayakwa-da. Biya neni-
yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa-da.
65 Akini-yada ngawa aburraja wurrumurndakakina warnumamalya
warningakwujina nuw-akbar•danguma angwurra. Aburraja wurrukwala
warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra Jekaraya-
langwa-manja angalya akwudangwa nuw-akbar•danguma angwurra
aburrajukwaba. Biya nenumurndaku-makama wurrukwala-manja
warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya akina-langwa ne-
yama-murrilangwa, yanda-langwa wurrababurna-langwa warnumamalya
akina-manja angalya angakingakarjiyinga Judiya nuw-engkirrikenuma
arakba akina ayakwa.
66 Nara ke-yakuwabijuwa umba narru-wilyakama ngawa aburra-langwa-
manja mangma-da. Biya namurndaki-yama, “Kin-arumidina-manja naka
niyukwujiya kini-yamarrkiname-ka? Numiyambene-ka nenungkwarba
kin-ambilyama naka-da?” namurndaki-yama. Warningma wurrak-
ina amandangwa nen-akwurrajuwa-mulangwa Nubungkawa Neningikar-
rawara nakina-manja niyukwujiya-da.

Ayakwa nenu-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikarrawara ayakwa Jekaraya-manja

67 Ngalaja kembirra Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwur-
dukwurda nenaki-lyangburrukwajuwama nungwenikba-manja Jekaraya
nenaku-war•dikama akina. Eneja kembirra ni-yengbinuma Jekaraya
amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina.
68 “Ngeni-yangmarngkwajina ngarna Nubungkawa, nibina-murrada
Neningikarrawara NgarningiYijireyila-langwa ngarnumamalya,
mena ni-yar•duma ngarruwurrakuwilyarra arakba nakina-baba.
Eneja ngarrenu-mamurikajuwama ngakwurruwa ena-langwa ngarnu-
mamalya akwa ngarren-enjungwurranguma arakba nakina.
69 Akwa ngarrenu-kwama Nubungkawa narrubuda ngakwurra-langwa.
Umba eneja Deyibida-langwa numirenikba nenikaduwa nakina.
Nakine-ka Nubungkawa aken-enibikinama nakina ngakwurruwa.
70 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma
ayakwa ena-langwa-manja ngarnumamalya.
Umba aburraja ena-langwa warnikumakumaka ayakwa
ngarrabumini-yarrkilalikama wurrakina akina ayakwa ena-langwa
ngakwurra-langwi-yada arija-langwa.
71 Nenu-makama eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja
wurrumirumiranyungwa warningarakburakba-kiya aken-
enibikina-mulangwa nakina amandangwa ngakwurruwa,
akwa aken-enjungwurrena-mulangwa nakina wurrukwala-langwa
warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbina-murrilangwa
akwa ngarrabumini-ngekbungekburakina-murrilangwa
awurruwurrariya ngakwurra-langwa.

72 Nenu-makama Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurrumirumiranyungwa kin-errukwulina-mulangwa aburruwa akwa ngawa ngakwurruwa ngakwurrajukwaba aduwaba.
Akwa nenu-makama nakina ngarningka aburruwa-wa kin-engkingkirrikaja-mulangwa amurndakibinu-wa ayakwa eningarumuruma ena-langwu-wa.
73 Ni-yengbinuma nakina Neningikarrawara ayakwa arrubuda ngakwurra-langwa-manja numiranyungwa Aburiyama-manja.
74 Nenu-makama enuwa-manja aken-enjungwurrena-mulangwa ngak-wurruwa wurribina-langwa warnumamalya ngarrabu-wirrikbina-mulangwa ngakwurruwa,
kajungwa nari-yada ngarna akbar•duma umba akinuminu-war•deni-yada Neningikarrawara,
75 akwa kajungwa ak-ambilyi-yada ena-langwa ngarnumamalya,
akwa aki-likaji-yada ngarna ena-langwa-manja mamurukwa meningaba-manja, ngarruwerrikidirrbura ngarningangkawura ngarna-da,”
ni-yama Jekaraya nakina-da.
76 Biya kembirra ni-yengbina arakba Jekaraya amurndakenena akwala ayakwa niyukwujiya-wa Janjana.
“Umba nungkwaja, aburraja warnumamalya kabi-yengbijinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa ningkakina,
mena ka-makina-mubaba nungkuwa ningkakina ayakwa Neningikarrawara-langwa aburruwa-manja.
Naruma numikbiyiya-dangwa eneja nakina Neningikarrawara.
Bi...ya nungkwaja k-arumidina-manja ningkakina ki-lyengmename-ka.
Ki-lyengmenama nungkuwa kajungwa kinumini-ngekburakini-yada ningkakina mamurukwa Nubungkawa-langwa.
77 K-eningmikinama ningkakina warnumamalya-manja Neningikarrawara ken-enibikina-mulangwa wurrakina
mena kenumini-yakuwabijina-mubaba nakina awurruwurrariya aburra-langwa.
78-79 Ngakwurraja aduwaba ngarnumamalya ngarri-yaminama ngarna wuburra laka alarrumur•da-manja ngarr-ambilyama ngarna akwa ngarr-akbar•denama akwijungwa-langwa.
Akena eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa numarngkirre-ka nakina nilyengma akwa n-errukwulinama ngakwurruwa.
Wuburra laka ne-kbadena-manja akina, kini-larrkabarrakajinama an-galya nakina Neningikarrawara.
Akwa keni-larrkajama nakina yangkwurrangwa nibina ni-yama-murrada neniki-larrka, nibina akenumini-larrkabarrakajinama angalya, nibina aken-enibikinama ngakwurruwa ngarnumamalya.
Akini-yada kembirra meningilida wuburra ke-yaminama akina.
Aki-likaja-manja ngakwurraja meningilida akuma-rringkinama ma-murukwa ngarniki-liki-yada.
Eneja kembirra Nubungkawa akenu-wilyakajinama kajungwa aki-likaji-yada Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa meningaba-manja ngarrakina.
Akenu-wilyakajinama nakina kajungwa ngarriyekirrerra ngarruwur-rangekburna ak-ambilyi-yada ngakwurruwa yilyurrkwa-murra yuk-wudukwuda yarna-da.
Akina ngawa,” ni-yama Jekaraya nakina-da.

80 Bi...ya eneja niyukwujiya Janjana n-arumidinuma nakina akwa n-eningmidinuma Neningikarrawara-langwa akwa nenumini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Bi...ya n-ambilyumurra nara-murrumanja alikira. N-ambambilyumu...wa. Bi...ya arakba-langwa ni-jadanguma n-abilyerrikajungwunuma nakina WarningiYijireyila-manja warnumamalya. Aburraja kembirra ena-langwa warnumamalya neni-rringkama arakba-da.

2

Ni-rukwularru-mulangwa Jesus

1 Akini-yada kembirra engka-manja angalya emikirra Rawuma eneja nubungkawa naruma n-ambilyumurra. Nenimikirra Akwajija. Narrubude-ka nubungkawa nakina. Biya ni-lyingama ababurna-manja angalya eminimininingka akwa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja warnumamalya wurriminimininingka. Biya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakine-ka nubungkawa Akwajija neniku-murnduwi-yada ekirra wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakibina-manja angalya ababurna-manja.

2 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa wurrakina wur-rububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwa narrawurra-murnduwarnuma arakba wurrumurndakibina warnumamalya. Umba eneja nuwilyaba nubungkawa niyukwujiya nenimikirra Kwariniyija nu-bungkawadinuma nakina engemba-manja angalya Jiriya-manja.

3 Aburraja kembirra wurrababurna-langwe-ka warnumamalya namurndaki-likenuma wurrakina aburra-langwu-wa angalya. Namurndaki-likenuma angerriba aburra-langwu-wa angalya kajungwa warnik-arrikarri-yada wurrakina ekirra aburra-langwa yakwujina jurra-manja.

4-5 Eneja kembirra Jawijiba ni-lalikama nakina ebina angalya Keliliya emikirra Nejirida umba ni-likenuma enejukwaba ena-langwu-wa angalya aburnuwa dadingiyenikba Meri. Akena wurrangariya yingu-mambakinuma dakina Meri. Biya neni-likenuma wunalakina Judiya-wa Jawijiba-langwu-wa angalya emikirra Bediliyema. Akine-ka Bediliyema ena-langwa angalya akina, mena ena-langwa wurrumirumirena warningarakburakba-kiya wurruminakina angalya wurrakina-baba. Arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nubungkawa nenimikirra Deyibida numinakina-langwa mamurukwa enejukwaba nakina. Umba Jawijiba kembirra ni-likenuma Keliliya-langwa yadikina Bediliyemu-wa, aburnuwa Meri, wunenik-arrikarri-yada ekirra aburna-langwa yakwujina akina-manja angalya.

6-7 Nen-alilikenu...wa. Yakwujina neni-yar•da wunalakina Bediliyema-manja. Dadik-arrangbi-yada wurrangariya arakba dakina Meri, akena nara ebina angalya aburna-langwa arumuruma-manja alikira. Kembirra eyukwujiya-manja alikira bulukwa-murriya-langwa-manja nen-ambilyuma wunalakina-kiya. Biya yakwujina ngawa Bediliyema-manja yingin-arrangba Meri nenungkwarba ngala-langwa numilyengma. Biya yinginu-wurumbijuwa ngala-langwa nangariya numurrkbalya dumbala-murra akwa yingin-akumarna bulukwa-murriya-langwa-manja bada eninganinga-langwa-manja-da.

Nubungkawa Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja nenu-maka-mulangwa eningaba ayakwa warnikakukwurrajungwa jiba

8 Kembirra akini-yada ngawa awilyaba-manja angalya Bediliyema-
manja akwudangwa, aburraja wurrukwala warnungkwarba narr-
akukwurrajuwama jiba aburra-langwa. Nuw-ambilyumurra wurrakina
jiba-manja, narr-akukwurrajuwama ngawa alyarrngwalyilya.
9 Eneja kembirra Nubungkawa Neningikarrawara neni-larrka arakba
nakina nuwilyaba nenikumamurikaja ena-langwa angaluba angubina-
langwa, nibina ni-jadinga-murrada wurrakina-murrumanja. Biya nakina
Neningikarrawara ni-larrkabarrakajuwa ebina angalya-da. Aburraja kem-
birra nuw-akbar•da angwurra wurrumurndakakina warnungkwarba-da.
10 Eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama
aburruwa-wa, “Nara akbar•duma kirrakina umba w-engkirrikiya-langwa
enena ayakwa ngarra-makinama, mena ningi-likenumurra ngayuwa
yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa kajungwa ka-makini-yada ayakwa
eningaba. Yik-engkirrikaja-manja kirrakina enena ayakwa eningaba,
akwa wurruminukwala-langwa warnumamalya kuw-engkirrikaja-
manja wurrakina aburrajukwaba, kembirra kirrangkwulyumida-langwa
karnumamalya kinu-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-
langwa-da.
11 “Memema-manja ngawa mamawura Deyibida-langwa-manja angalya
ni-rukwularruma arakba eneja nuwilyaba niyukwujiya. Arakburakba-
kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama nakina nungkwurra-
langwa-manja wurrarumuruma keni-larrkaja-mulangwa nakina
nungkwurruwa-wa ena-langwa NuMejaya. Kembirra naka arakba nibina-
murrada ni-rukwularruma arakba NuMejaya-da. Nubungkawa nakina
n-ambilyama. Kembirra yiken-enibikinama kirrakina karnumamalya-da.
12 “Nungkwurraja yikin-akburranginamurra numurrkbalya niyukwujiya
dumbala-murra bada-manja, nara aruma-manja alikira umba eyukwujiya-
manja alikira, bulukwa-murriya-langwa-manja. Yikin-akburrangina-
manja kembirra nakina, yik-eningmidinama arakba enena ayakwa
alyangmandukwuna ngawa ena-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba-da.
13 Aburraja kembirra wurrakina warnungkwarba narra-rringka
arakba wurrababurne-ka warnikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa. Akini-yada ngawa aburraja nawurraki-jadingama wurrakina
adirrariyaba angubina-langwa. Kembirra na-mebeyina emeba, neni-
yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa wurrakina.
14 Biya namurndaki-yama,
“Ngeni-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawara nibina n-
ambilyamurra ena-langwa-manja angalya abalkaya.
Nakine-ka nenu-werrungwur•denama wurrakina warnumamalya
nenumini-yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
Aburraja kembirra ka-likajamurra yilyurrkwa-murra yukwudukwuda
wurrakina-da,”
namurndaki-yama wurrumurndakakina warnikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa-da.
15 Biya nawurraki-likena erribaja, namurndaki-lawurradinuma
Neningikarrawara-langwu-wa angalya arakba-da.
Aburraja kembirra wurribina warnungkwarba na-makijeyina ayakwa,
biya ne-yama, “Kwa, ngarri-likaja arakba Bediliyemu-wa kajungwa
akini-rringkini-yada ngarna nangariya ngarrenu-maka-murrilangwa
Nubungkawa Neningikarrawara,” ne-yama.
16 Biya na-likena, nuw-enjirrikeyina arakba wurrakina-da.
Nuw-alilikenu...wa. Bediliyema-manja. Biya narralirrak-akburranga
yakwujina wunalekbina Jawijiba akwa Meri, akwa neni-rringka nangariya

nu-kukwunumurrkwuluma bada-manja, bulukwa-murriya-langwa-manja angalya.
17 Kembirra narralirraku-maka wunalakina-kiya-manja amurndakibina ayakwa nibina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yengbinu-mulangwa nakina-langwa nangariya.
18 Biya kembirra narra-maka wurrakina wurrukwala-manja warnuma-malya aburrajukwaba nangariya-langwa. Aburraja nawurrak-engkirrika-manja akina ayakwa namurndaki-yakikbijangeyina angwurra arakba wur-rakina.
19 Umba ngalaja Meri yingu-wilyakama dakina amurndakibina ayakwa ngala-langwa-manja aringka akwa ying-engkingkirrikenuma ngawa amurndakakinu-wa.
20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba na-lawurradina aburra-langwu-wa jiba. Neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawara, eningaba-wiya-baba narri-rringkama akwa nuw-engkirrikenuma wurrakina. Narr-akburrangame-ka ebina-langwiya ngawa ayakwa nenu-maka-mulangwiya Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja-da.

Jesus-langwa-langwa ekirra

21 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura aburraja neni-ringandanguma nenu-mukaduwamurrikama nibina niyukwujiya, akwa neni-yengbijuwama nakina Jesus. Akina ekirra ebina-murrada neni-yengbijuwa-murrada nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nara-wiya kingu-mambakina dirndenikba-da.

Nangariya Jesus nenu-wilyaka-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa

22-24 Aburrubukwurraja ngawa Jawijiba akwa Meri akwa nangariya Jesus nabuk-ambilyumurra wurrubukalakina Bediliyema-manja. Ngalaja yuwilyaba yimawura nu-merrkbijanga arakba yakina akina-manja angalya. Akwa kembirra neni-likena arakba Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa, nenu-wilyakama nangariya. Nabuk-alilikenu...wa. Jirujalema-manja nabuki-yar•da. Biya neni-likena arakba wunalakina Jawijiba akwa Meri Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa wuneniku-kwi-yada aburna-langwa nangariya Nubungkawu-wa Neningikarrawara akwa kajungwa keni-yamini-yada yakwujina amurndakibina-langwiya ayakwa eningarumuruma-langwiya nenu-kwa-mulangwiya Mawijija WarningiYijireyila-manja warnumamalya arakburakba-kiya-wiya. Adinuba-wiya eneja Nubungkawa Neningikarrawara nenu-makamurra nakina Mawijija-manja, umba kembirra enamba-langwa Mawijija nenu-makamurra nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-murrada ngawa ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,

“Wurrababurna-langwa nungkwurra-langwa wurrumilyengma wurriyuk-wayuwa warnungkwarba nganyangwa wurrakina,”

ni-yamama nakina. Akwa enena ngarningka ayakwa ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,

“Dibine-ka didarringka, karring-arrangbina-manja wurrangariya dakina, kinginga-menamurra dambilyuma darrawurukukwa, akena nara-manja dibina darrawurukukwa aba dakwurakburakba. Kingi-likajamurra Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa kinginu-kwunama NuMinidu-wa nenungkwarba. Kingi-yaminama dakina enuwa-wa, ‘Neningikarrawara-langwa dalakena-kiya,’

kingi-yaminama. Kembirra nakina nenungkwarba NuMinida
kiningalirraku-wardenama dalakina darrawurukukwa-kiya,”
ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara. Akwa akina kembirra ngalaja
Meri yingi-yamamurra yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-
manja angalya kajungwa diyadi-yada arakba dakina.

25 Akina-manja ngawa angalya Jirujalema eneja nuwilyaba neniyerringka
n-ambilyumurra nenimikirra Jimiyina. Nakina neniyerringka neningabe-
ka, n-engkingkirrikenume-ka Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa.
Akwa n-embimbirrarinumurra nakina NuMejayu-wa, mena nakina
NuMejaya nenik-enjungwurri-yada ena-langwa warnumamalya
WarningiYijireyila. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina
akwurdukwurda nuw-ambilyumurra nakina-manja neniyerringka.

26 Ebina-wiya ne-yengbina ayakwa akina Amawurrina enuwa-manja
akwa ne-yamama, “Nare-ka a-jungwuma ningkakina yanda-langwa kini-
rringkinama nungkuwa nibina nenumamalya Nubungkawa Neningikar-
rawara neniki-larrka nakina yangkwurrangwa nenimikirra NuMejaya,” ne-
yamama akina Amawurrina akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa
Jimiyinu-wa-da.

27 Biya ne-yama arakba akina Amawurrina Jimiyinu-wa, “Likaja arakba
Neningikarrawara-langwu-wa angalya,” ne-yama akina. Eneja kembirra
ni-likena arakba yenjerrikina nakina neniyerringka. Umba n-ambilyu-
wiya nakina Neningikarrawara-langwa-manja angalya, aburnaja Jawijiba
akwa Meri wunalakina neni-yar•duma yakwujina. Umba kembirra nakina
neniyerringka Jimiyina nenilirrak-akburrangama wunalakina yakwujina.

28 Biya kembirra neni-rndarrka niyukwujiya nangariya ena-langwa-
manja ayarrka akwa nenu-kwiyukwiyuma. Biya neni-yangmarngkwajuwa
nakina Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama enuwa-wa,

29 “Bungkawa, yirraminu-war•dangumurra warka nungkwa-langwa
arakba, akwa ningi-jerrukwama akina.
Umba kembirra yi-larrkaja arakba ngu-ngwanjina. Ngi-likaja-langwa
ngayuwa enena-langwa angalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda,
mena alyangmandukwuna-wiya-baba ayakwa nungkwa-langwa.

30 Yi-larrkaja ngayuwa aduwaba mena ningeni-rringka-mubaba nibina
nenumamalya yirrumini-larrkama nungkuwa yirra-langwa yarnik-
enibiki-yada yirrababurna-langwa yarnumamalya nungkwa-
langwa.
Nganyangwa-murra menba ningeni-rringkama ngayuwa aduwaba.
31 Umba ningkeni-larrkama nakina yangkwurrangwa kajungwa
wurrababurna-langwa warnumamalya ababurna-manja angalya
keni-rringkini-yada nakina aburrajukwaba wurrakina.

32 Nakine-ka wuburra akilarrkabarrirraka kini-yaminama. Biya kenu-
wilyakajinama nakina warnumamalya-manja wurribina nuw-
ambilya-murrumanja emininga-manja iya emininga-manja
angalya ebina ka-ngayindena-mulangwa nungkuwa warniki-yami-
yada wurrakina.
Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya karri-rringkina-manja
ebina akilarrkabarrirraka, yikabi-yangmarngkwajinama kembirra
yirruwa nungkwa-langwa yarnumamalya YarningiYijireyila-da,”
ni-yama nakina Jimiyina Neningikarrawaru-wa-da.

33 Aburnaja Meri akwa Jawijiba neni-yakikbijangeyina angwurra wu-
nalakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina neniyer-
ringka nangariya-langwa.

34 Eneja kembirra ni-yengbina arakba nakina neniyerringka akwala
ngarningka ayakwa Neningikarrawaru-wa. Neni-yendabena Neningikar-
rawara kajungwa kini-yamini-yada eningaba wurrubukalakina-manja Jaw-
ijiba akwa Meri akwa Jesus.

Kembirra nakina Jimiyina ni-yengbina arakba ayakwa Jesus-langwu-
wa dirndenikba ngalajukwaba. Ni-yama nakina, “Nubungkawa
Neningikarrawaware-ka nakina nu-wekbalyinuma naka nangariya
akwa neni-larrkama enenu-wa angalya kajungwa ngarrukwala
NgarningiYijireyila ngarnumamalya aki-jungweyini-yada ngarna, umba
ngarrukwala ak-enibikajungwuni-yada. Kin-arumidina-manja nakina,
kenu-wilyakajinama warnumamalya-manja ebina kini-yamina-mulangwa
Neningikarrawara. Akena aburraja wurrababurne-ka warnumamalya
ka-warename-ka nakina.
35 Akini-yada kembirra wurrumurndakakina warnumamalya wurrib-
ina ka-warena-murrumurra Neningikarrawara nara arakba abuwarrkama
ebina karru-wilyakinama aburra-langwa-manja mangma. Umba nungk-
waja ningkirndenikba ningkuwerrikawarriye-ka k-ambilyama ningkak-
ina, wuburra laka lyelyinga angandinga kaku-werridadenama nungkwa-
langwa-manja yukwudukwuda akina-da,” ni-yama Jimiyina Meri-wa-da.

36-37 Umba ngalaja duwilyaba dadiyuwangkwa dadimikirra Ena ying-
ambilyumurra dakina akina-manja ngawa angalya Neningikarrawara-
langwa Jirujalema-manja. Akwa narringa-makumakama warnumamalya-
manja yakwujina Neningikarrawara-langwa ayakwa. Umba eneja nung-
wadikba ngala-langwa Benyuwela wurruwurrakuwilyaba-langwa war-
numamalya warnimikirra Ajera. Dakine-ka dadiyuwangkwa 84 ma-
marika iya yinungkwura ying-ambilyumurra arakba. Arakba-wiya neni-
yakeyinumurra wunalakina neningiyadikba mamangbala mambilyuma
mamarika iya yinungkwura biya ni-jungwuma nakina neningiyadikba
ngala-langwa. Kembirra dadinungkwurakba arakba ying-ambilyumurra
dingaya dakina.

Dakine-ka dadiyuwangkwa nara kingi-lalika Neningikarrawara-
langwa angalya umba meningilida iya alyarrngwalyilya yingini-
yangmarngkwajuwama dakina Neningikarrawara. Akwali-yada ying-
alyubarinumurra aninga akena akwali-yada nara king-alyubarina
aninga umba murumureya ngawa ying-ambilyumurra, yimbukwa yingi-
yengbiyengbinuma ayakwa Neningikarrawaru-wa dakina.

38 Biya nabuk-ambilyu-wiya ambaka Jawijiba akwa Meri akwa Jesus
yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja
wurrubukalakina, dibina-murrada dadiyuwangkwa yingi-likenuma dakina
nabuk-ambilyu-murruwa wurrubukalakina. Biya yingini-rringka-manja
nakina nangariya, kembirra yingini-yangmarngkwajuwa arakba dakina
Neningikarrawaru-wa ni-rukwularrinu-mulangwa nakina niyukwujiya.
Kembirra yadikina yingi-yengbina arakba dakina ayakwa ena-langwa-
langwa. Narringa-makumakamurra dakina ena-langwa-langwa
warnumamalya-manja wurrumurndakibina nuw-embimbirrarinu-
murrumanja wurrakina Neningikarrawara ken-enjungwurrena-murruwa
nakina WarningiJirujalema warnumamalya.

Jawijiba akwa Meri akwa Jesus nabuki-lawurradinu-mulangwa Nejiridu-wa

39 Aburnaja Jawijiba akwa Meri neni-jerrukwama arakba amurndakibina
neni-yama-mulangwa wunalakina Neningikarrawara-langwa-manja
angalya Jirujalema-manja, nenumini-yarrkuwarakinu-mulangwa

Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa. Biya nabuki-lawurradina arakba wurrubukalakina Keliliyu-wa aburrubukwurra-langwu-wa angalya emikirra Nejirida.

40 Yakwujina kembirra akina-manja ngawa angalya n-arumidinumurra niyukwujiya Jesus nakina. Ambaka-langwa n-arumidinuma, ni-ngbudidinuma akwa num-arrubudidinuma ena-langwa mangma. Eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja akwa nu-manjikbudanguma ngawa neningangkawura enuwa-manja-da.

Nenjarrngalyilya-wiya Jesus ni-likenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya

41 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya WarningiYijireyila nawurraki-likenuma Jirujalemu-wa wurrakina arngkababurna-langwa na-jerridinu-manja akilarrkumurndada yakwujina. Namurndaki-likenumurra kajungwa warnik-ambarringi-yada wurrakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina. Aburnajukwaba ngawa Jawijiba akwa Meri nen-alilikenuma Jirujalemu-wa akinu-wa wunalakina.

42 Bi...ya n-ambilyumurra arakba eneja Jesus mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Kembirra enejukwaba nenu-wilyakamurra wunalakina Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa Akwurungkuwarrukwu-wa wunalakina. Biya kembirra nabuki-likena nabuk-ambarringa wurrubukalakina Akwurungkuwarrukwa akwa ngawa wurruwurrakwulyumida WarningiJudiya warnumamalya aburrajukwaba.

43 Biya na-jerridu-manja Akwurungkuwarrukwa ebina, neni-lalika Jawi-jiba akwa Meri Jirujalema umba neni-lawurradinuma wunalakina angalyu-wa Nejiridu-wa. Aburrajukwaba wurrababurne-ka ngawa warnuma-malya aburra-langwa namurndaki-likenuma aburruwa wurrakina. Umba eneja nakina Jesus n-ambilya ngawa yakwujina Jirujalema-manja. Ak-ena wuneningbala-kiya wunalakina Jawijiba akwa Meri n-ambilyumurra nakina Jesus yakwujina-wiya.

44 Wurrukwala-manji-kba ni-likenume-ka nakina, neni-lyangkiyamamurra wunalakina.

Biya nen-alilikenuma wunalakina memerrkuwilyaba mamawura, biya nen-andeya akena nara nibina Jesus kini-likena aburruwa-manja. Biya kembirra narramurndaki-yendabena wurrumurndakibina warnumamalya yakwujina aburruwa na-likenuma keni-rringka-murrikba Jesus.

45 Akena aburraja nara keni-rringka umba nuw-edirremeyina wurrakina-da.

Kembirra wunalakina Jawijiba akwa Meri nen-abuburangkeyinu...wa. Nara ken-akburrangarna. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Akwa neni-lawurradina kembirra Jirujalemu-wa. Nen-alilikenu...wa. Yakwu-jina. Na-larrumur•da. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Kem-birra nen-abuburangkeyina akina-manja angalya Jirujalema. Yakwujina mamurukwa-manja iya alikira-manja nen-aburangkeyinuma.

46 Biya kembirra neni-lawurrada wunalakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Biya nen-akburranga arakba nakina Jesus wunalakina yakwu-jina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya-da.

Eneja Jesus n-ambilyumurra nakina yakwujina ngawa, n-angmungmakwulaluma aburruwa warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa ayakwa. Na-lyelyimbukweyinuma wurrakina. Umba Jesus n-engkirrikenumurra ayakwa aburra-langwa akwa ngarningka neni-yendabenuma ayakwa nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikakakirumaka warnungkwarba.

47 Aburrajukwaba arrkala neni-yendabenumurra Jesus-uwa ayakwa. Biya nuw-engkirrikenu-manja wurrakina ayakwa ena-langwa, wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina nawurraki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-murrilangwa Jesus, aringkawa-baba nakina akwa eningaba-baba ayakwa ni-lawurrakajuwama aburruwa-wa-da.

48 Aburnajukwaba Jawijiba akwa Meri neni-yakikbijangeyina angwurra wunalakina neni-rringka-mulangwa nakina n-angmungmakwulaluma wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka. Biya dirndenikba yingi-yama enuwa-wa, “Naburra, miyambena-burra nara ki-likena nungkuwa yinuwa-manja? Ngayuwa akwa nungwena yinu-mukwunakeyinumurra nungkuwa-wa yinalakena yin-abuburangkeyinuma nungkuwa-wa-da,” yingi-yama Meri-da.

49 Eneja ni-yama, “Miyambena-burra kin-aburangkeyinumurra kinalak-ina engka-manja angalya amurndakakina-manja? Yangkwurrangwa-maka adinuba-wiya yikini-likenumurra kinalakina. Yirrumin-aburangkama akena kineningbala-burra kinalakina ningi-lyangmurukweyinamurra ngayuwa yelakwa Nungwarrka-langwa-manja alikira?” ni-yama nakina Jesus-da.

50 Akena nara aburnaja kenu-mumiringka akina ayakwa ni-yengbinumurra nakina-da.

51 Eneja kembirra nu-warumajungwa arakba nakina Jesus akwa ni-lalika Jirujalema umba ni-lawurradina angalyu-wa Nejiridu-wa, abur-rubukwurruwa Jawijiba akwa Meri. Biya yadikina-langwa Jesus nenumin-engkirrikenuma neningangkawura wunalakina-kiya-langwu-wa ayakwa yakwujina.

Ngalaja Meri ying-engkingkirrikenuma dakina ngawa amurndakibinu-wa yingi-rringka-murruwa akwa ngawa ying-engkirrikenu-murruwa, yingu-wilyakama ngawa ngala-langwa-manja mangma-da.

52 Bi...ya eneja arakba Jesus n-arumidinuma. Mangma ena-langwa numu-ringbirradinuma makina. Eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma enuwa-wa. Aburrajukwaba warnumamalya nenu-werrungwur•danguma enuwa-manja ngawa-da.

3

Janjana nibina Nenikumingekingambaja ni-yengbinu-mulangwa ayakwa warnumamalyu-wa

1 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba ningka nubungkawa naruma nenimikirra Daburiyeja n-ambilyumurra nakina Rawuma-manja. Nu-bungkawadinuma wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya. Nu-bungkawadinumurra nakina nenungkwurakba, mememberrkwa mamangbala mamarika iya yinungkwura nu-bungkawadinuma. Umba eneja nuwilyaba niyukwujiya nubungkawa nenimikirra Bandiyija Balida nu-bungkawadinuma nakina wurrababurna-manja warnumamalya wurruminakina angalya Judiya. Umba eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba nenimikirra Yerida nu-bungkawadinuma nakina wurrababurna-manja warnumamalya Keliliya-manja. Umba eneja nenikumarnjenikba Yerida-langwa nenimikirra Biliba nu-bungkawadinuma nakina alakina-kiya-manja angalya emikirra Yidiriya akwa ngawa Dirakinada-manja. Alakina-kiya angalya nuw-ambilyuma akwudangwa Keliliya. Umba ngarningka eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba nenimikirra Leyijeniya nu-bungkawadinuma nakina warnumamalya-manja emininga-manja angalya emikirra Abuleniya.

2 Akini-yada ngawa na-bungkawadinu-manja wurrumurndakakina wurrububungkawa amurndakakina-manja angalya eminimininga, kembirra aburnaja wunambilyuma wunubungkawa-kiya wunaruma WunuMinida nen-ambilyumurra wunalakina Jirujalema-manja. Wunenimikirra wunalakina Enija akwa Kayubaja.

Akini-yada ngawa eneja Jekaraya-langwa nenikuwenikba Janjana, nibina-murrada yirra-maka-murrada arakba ngayuwa, n-ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira. Engburingke-ka angalya. N-ambambilyumurra nakina ngawa yanda-langwa yakwujina ngawa ni-yengbinuma eneja Neningikarrawara amurndakenena ayakwa enuwawa. Eneja ni-yama Neningikarrawara, “Wurra-makina nungkwa-langwa-manja warnumamalya kabumini-yarrkuwarakina-mulangwa wurrakina nganyangwu-wa ayakwa arakba,” ni-yama.

3 N-engkirrikenu-manja Janjana Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra ni-dirrirnduma arakba adalyuma-wa nakina. Emikirra adalyuma Jardina. Biya engku-wa iya engku-wa angalya adalyuma-manja akwudangwa ni-likenumurra nakina nen-akakirumakamurra Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-manja yakwujina.

Ni-yama nakina aburruwa-wa, “Wurri-larrngkuwurriya arakba alarrngkilarrngkawarriya amurndakibina kirri-yama-murrilangwa, umba wunumini-yarrkuwarakina Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba. Nganja kembirra ngayuwa ka-mingekingambajini-yada kirrakina, kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada wurrakina yikinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba kirrakina-da. Umba eneja Neningikarrawara yikenumini-yakuwabijiname-ka nakina amurndakibina awurruwurrariya kirri-yama-mulangwa-da,” ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

4 Umba arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Ajaya n-ambilyuma nakina. Nenikumakumaka ayakwa nenumamalya Neningikarrawara-langwa nakina. Ni-yamama nakina Ajaya,

“Nuwilyaba nenumamalya n-ardirdenama nakina alarrkingburingka-langwa angalya, nara-murrilangwa alikira. Enena kembirra ayakwa ena-langwa:

‘Nungkwurraja karna karnumamalya wurruma-ngekburakina arakba mamurukwa Nubungkawa-langwa.

Mulikarrkidirrbure-ka yikuma-ngekburakinamurra mamurukwa kirrakina kajungwa neniki-liki-yada nakina makina-manja.

5 Wurri-lyangburrukwajina arakba ababurna-langwa angwurn•dikirra akwa ngarningka wurri-ngakburrukwajina angakarjiyinga angalya ababurna-langwa kajungwa angakbilyuwalyi-yada akina.

Akwa mibina mamurukwa mulikarrkiyangkwuruwura yikuma-likarrkidirrburakinama kirrakina,

umba mibina mulikarrmilumila yikume-kbilyuwalyakinama makina-da.

6 Aburraja warnumamalya kamurndak-eningmidiname-ka wurrakina Neningikarrawara ken-enibikina-mulangwa warnumamalya nakina-da!’ ni-yame-ka nakina nenumamalya.”

Akina-bina ayakwa ni-yamama nakina Ajaya arakburakba-kiya-wiya. Umba amurndakakina ayakwa ena-langwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Nakina-bina Janjana nibina-murrada ngarraku-maka-mulangwa amurndakakina ayakwa.

7 Aburraja kembirra wurruwurrakwulyumida warnumamalya namurndaki-likenuma Janjanu-wa mena neni-ngayindangu-mubaba

nakina neniku-mingekingambaji-yada wurrakina akina-manja akungwa. Akena ni-yama nakina aburruwa-wa, “Karniniyerriye-ka karna karnumamalya! Kirruwurrariya yingarna wuburra! Nara kirrakina a-lyumaduma akini-yada ngawa yikenu-banijumindena-manja Neningikarrawara nungkwurruwa-na!

8 “Yikini-ngayindena-manja amandangwa Neningikarrawara nakina yiken-enibikinama nungkwurruwa karnumamalya, kembirra yiki-dirrburakajungwunama kirrakina aduwaba. Eningaba yiki-yaminama wuburra laka eka eningaba ebina nuw-arrangbinamurra amaninga eningaba. Eningaba yiki-yaminama kajungwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada kirri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkawarriya. Umba nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina, ‘Ngarningaba ngarna mena Aburiyama-baba numiranyungwa ngakwurra-langwa neningadinuba-wiya nakina.’ Nara e-yamama akina ayakwa umba w-engkirrikiya enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa aduwaba. Kini-ngayindena-manja eneja Neningikarrawara, kinu-kuwarrukwajinama nakina angwarnda amurndakenena nawurraku-murrkwulijeyina-murrumurra yelakwa ajiringka-manja akina. Amurndakakina-langwa-bina angwarnda kenumini-ngekburakinama nakina Neningikarrawara warijira-da Aburiyama-langwa-da.

9 “W-engkirrikiya! Neningikarrawara kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba kirrakina. Nakine-ka Neningikarrawara nu-war•denama ena-langwa warka wuburra laka nuwilyaba nenungkwarba ni-ridenama eka bangkilya-murra. Nakine-ka ni-ridenama ababurna-langwa eka eningeningaba-ma amurndakibina nara arrangbama aninga eningaba, akwa ni-ngkarrnginama amurndakakina eka eningeningaba-ma arrawa-langwa amukayerra-langwa. Akwa ngarningka nu-wurrenama amurndakakina angwura-wa ni-dakinama-da. Nakine-ka wuburra nenungkwarba kini-yaminama eneja Neningikarrawara akwa neniku-war•di-yada arakba nakina ena-langwa warka,” ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

10 Aburraja kembirra namurndaki-yama, “Kardi! Yiki-yamarrkiname-ka yarna yarnumamalya?”

11 Eneja kembirra ni-yama Janjana aburruwa-wa, “Ka-makinama ngayuwa akwa enena yiki-yaminamurra nungkwurraja karna. Kirruwilyaba karnumamalya yikinga-wilyakina-manja dambilyuma dumbala dadingikarrawara karnik-awiyebi-yada kirrakina, kembirra yikinu-kwunamurra kirrakina duwilyaba nibinu-wa neningidumbala-murruwa nenumamalya. Umba kirruwilyaba yiku-wilyakina-manja aninga karnik-alyubari-yada kirrakina, yik-awurikeyinamurra kembirra akina aninga nibinu-wa neninganinga-murruwa nenumamalya,” ni-yama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

12 Bi...ya aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya narraminu-war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma wurrububungkawa namurndaki-likenumurra Janjanu-wa. Narruwurra-murndukwama angwarnda warnumamalya-langwa kajungwa warniku-kwi-yada akina WarningiRawumu-wa wurrububungkawa. Aburrajukwaba nawurraki-likenumurra Janjanu-wa kajungwa kenu-mingekingambajuwi-yada nakina aburruwa-manja. Biya namurndaki-yama wurrakina enuwa-wa, “Bungkawa, yirraja yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?”

13 Eneja ni-yama Janjana, “Yikuwurra-murndukwuna-manja angwarnda, yiku-murnduwarnama akina wulkwa ebina bu-maka-mulangwa umba nara akwala,” ni-yama Janjana.

14 Aburraja wurrawinyamba warnungkwarba ne-yama enuwa-wa,
“Umba yirraja, yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?”
Eneja ni-yama Janjana, “Kirrakine-ka kirr-akbar•duwakinama
warnumamalya, kirra-ngajinama kajungwa yikabu-kwuni-yada
angwarnda aburra-langwa. Akwa ngarningka kirra-lekbajamurra
erribirra warningaba warnumamalya awurrariya-langwa, akena
nara aburraja ke-yaminjamina akina umba warninguwurrariya-ma
wurrakine-ka-da. Awurrariya akina, kembirra nara arakba e-yamama.
Mama eyukwujiya angwarnda yiku-menamurra warka-langwa, nara a-
ngwurrmiluma akina-langwa angwarnda eyukwujiya-langwa,” ni-yama
Janjana wurrumurndakakina-manja warnungkwarba wurrawinyamba
nakina-da.
15 Akini-yada ngawa aburraja wurrababurne-ka warnumamalya na-
minandabumeyinumurra nawurraki-yendabijajungwunuma wurrakina
nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Janjana-langwa. Biya kembirra
namurndaki-lyangkiyama wurrakina, “Dukwa naka Janjana nibina-
murrada nenungkwarba nenimikirra NuMejaya, nibina Neningikarrawara
ni-yama-murrada neniki-larrka nakina yangkwurrangwa. Dukwa naka,
dukwa nara-da,” namurndaki-lyangkiyama wurrakina-da.
16 Eneja kembirra Janjana ni-yama nakina aburruwa-wa, “Ngayuwe-
ka ningena ngarra-mingekingambajinama kirrakina akungwa-murra
aduwaba, umba nara akwala. Umba eneja nuwilyaba ningka
nenungkwarba nubukwaya kini-likajama nakina arija-langwa. Naruma
nilyengma nakina angwurra ngayuwa-manja. Nganja ki-yakuwerribikaja-
manja ngayuwa ena-langwa-langwa, kembirra ningeningma ngayuwa
ningiyukwujiya ningeningerribirra. Ngayuwe-ka ningeningeningaba-
ma ningeniku-war•dinga-langwa ena-langwa warka akwa ningenik-
aburawaka-langwa eningalika ena-langwa. Eneja kembirra kini-yar•diya-
manja nakina nenungkwarba enena-manja angalya, kini-yaminama
wuburra laka yikenu-mingekingambajinama Neningikarrawara-langwa-
murra Amawurrina akwurdukwurda-murra akwa ngarningka angwura-
murra nakina-da.
17 Nakine-ka nenungkwarba neniki-lyangkuwerribikajungwi-
yada arakba karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa
kirruwurrariya-murrikba kirrakina. Akwa nenik-eyebijebaki-yada
arakba nakina karnumamalya wuburra laka nuwilyaba nenumamalya ni-
yaminama n-eyebijebakinama amadidira amaninga akwa amarda. Nakine-
ka nuwurra-murndukwunama amurndakakina amadidira amaninga
ena-langwu-wa alikira eninganinga-wa. Umba amarda awurrariya ni-
dakinamurra angwura-wa nakina. Akine-ka wuburra ke-yaminama, akini-
yada ngawa kini-likaja-manja yangkwurrangwa nenungkwarba nibina-
langwa ngarra-maka-murrilangwa ngayuwa. Akena ngalaja akina angwura
ena-langwa nara e-kakbujungwuma akina umba eningangkawura ka-
dadinama-da,” ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-
da.
18 Ni-yengbinume-ka nakina Janjana ababurne-ka ayakwa
eminimininga wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Nenu-
makama nakina eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa
akwa nenu-werrikijiranguma angwurra wurrakina, kajungwa karri-
larrngkuwurreni-yada alarrngkilarrngkawarriya umba kenumini-
yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina-da.
19 Biya ni-yengbinuma Janjana arrubuda ayakwa Yerida-manja
enejukwaba. Nakine-ka Yerida nibina-murrada yirra-maka-murrada
arakba ngayuwa nubungkawa Keliliya-langwa. Neni-lekbenumurra

nakina mena nanga-manguma nenikumarnjenikba-langwa didarringka dadimikirra Yeridiyeja. Nanga-manguma dakina ena-langwi-yada dadingiyenikba, nara-wiya ambaka kini-jungwuna ngala-langwa neningiyadikba Biliba. Ababurne-ka eminimininga awurruwurrariya ni-yamama ngarningka Yerida nakina. Aminakina-langwa eneja Janjana ni-yaminjamama nakina enuwa-wa, “Ningkuwurrariye-ka ningkilyengma ningkenumamalya,” ni-yama.

20 Akena eneja Yerida n-arriyakajungwunuma ngarningka awurrariya-wa. Ni-yama nakina ena-langwu-wa wurrawinyamba warnungkwarba, “Wunu-mena nakina Janjana akwa wuni-didena arakba akididijungwa-manja,” ni-yama. Kembirra nenu-manguma aburraja wurrakina akwa neni-didanga nakina-da.

Janjana nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Jesus-manja

21 Nara-wiya Janjana kini-didikajungwuna akididijungwa-manja nakina, eneja Jesus ni-likenuma Janjanu-wa. Eneja nenu-mingekingambajuwama Janjana Jesus-manja enamba-langwa arija-langwa. Umba nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Janjana Jesus-manja, nu-buriyamina kembirra arakba Jesus Neningikarrawaru-wa. Umba nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus, eneja Neningikarrawara nu-ngwurrkbalijuwama nakina angubina,

22 akwa ni-larrkamurra nakina ena-langwa Amawurrina akwurduk-wurda enuwa-wa. Akine-ka Amawurrina na-larrinuma angaluba Jesus-uwa. Darrawurukukwa wuburra akina, biya nuw-ambarringa enuwa-manja-da.

Biya kembirra ne-yengbina arakba amayakwa angaluba karrawara-langwa akina. Ne-yama, “Ningkenikuwarrka nganyangwa ningkakina, ningkibina ningi-lyelyingminama ngayuwa akwa yirra-werrungwur•denama ningkakina-da,” ne-yama akina amayakwa-da.

Warningarakburakba-kiya-langwa wurrumirumirena Jesus Christ-langwa

23 N-aburradadu-manja eneja nakina Jesus ena-langwa warka n-ambilyumurra arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa mamarika iya yinungkwura nakina. Na-lyelyimbukweyinu-manja aburraja warnumamalya enuwa-langwa, ne-yama wurrakina, “Jesus-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.” Akena Jawijibe-ka nen-arumurrkama wulkwa nakina Jesus.

Umba Jawijiba-langwa nungwenikba nenimikirra Yileya nakina.

24 Umba Yileya-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.
Umba Libaya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.
Umba Melkiya-langwa nungwenikba Jeneya nakina.
Umba Jeneya-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.

25 Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Emaja nakina.
Umba Emaja-langwa nungwenikba Neyuma nakina.
Umba Neyuma-langwa nungwenikba Ejiliya nakina.
Umba Ejiliya-langwa nungwenikba Nakaya nakina.

26 Umba Nakaya-langwa nungwenikba Mayada nakina.
Umba Mayada-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Jemeyina nakina.
Umba Jemeyina-langwa nungwenikba Jawijeka nakina.
Umba Jawijeka-langwa nungwenikba Jawuda nakina.

27 Umba Jawuda-langwa nungwenikba Jawenina nakina.
Umba Jawenina-langwa nungwenikba Reja nakina.
Umba Reja-langwa nungwenikba Jarababela nakina.
Umba Jarababela-langwa nungwenikba Jiyeldiyela nakina.
Umba Jiyeldiyela-langwa nungwenikba Neraya nakina.
28 Umba Neraya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.
Umba Melkiya-langwa nungwenikba Adiya nakina.
Umba Adiya-langwa nungwenikba Kawijama nakina.
Umba Kawijama-langwa nungwenikba Elmadama nakina.
Umba Elmadama-langwa nungwenikba Era nakina.
29 Umba Era-langwa nungwenikba Jajuwa nakina.
Umba Jajuwa-langwa nungwenikba Eliyeyija nakina.
Umba Eliyeyija-langwa nungwenikba Jawuruma nakina.
Umba Jawuruma-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.
30 Umba Libaya-langwa nungwenikba Jimiyina nakina.
Umba Jimiyina-langwa nungwenikba Juda nakina.
Umba Juda-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.
Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Jawunama nakina.
Umba Jawunama-langwa nungwenikba Eliyakima nakina.
31 Umba Eliyakima-langwa nungwenikba Meliya nakina.
Umba Meliya-langwa nungwenikba Mena nakina.
Umba Mena-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Nedina nakina.
Umba Nedina-langwa nungwenikba Deyibida nakina.
32 Umba Deyibida-langwa nungwenikba Jeji nakina.
Umba Jeji-langwa nungwenikba Abeda nakina.
Umba Abeda-langwa nungwenikba Baweja nakina.
Umba Baweja-langwa nungwenikba Jala nakina.
Umba Jala-langwa nungwenikba Najena nakina.
33 Umba Najena-langwa nungwenikba Aminadaba nakina.
Umba Aminadaba-langwa nungwenikba Adumina nakina.
Umba Adumina-langwa nungwenikba Arni nakina.
Umba Arni-langwa nungwenikba Yejirena nakina.
Umba Yejirena-langwa nungwenikba Bereja nakina.
Umba Bereja-langwa nungwenikba Juda nakina.
34 Umba Juda-langwa nungwenikba Jekaba nakina.
Umba Jekaba-langwa nungwenikba Ajika nakina.
Umba Ajika-langwa nungwenikba Aburiyama nakina.
Umba Aburiyama-langwa nungwenikba Dera nakina.
Umba Dera-langwa nungwenikba Neyawa nakina.
35 Umba Neyawa-langwa nungwenikba Jerukwa nakina.
Umba Jerukwa-langwa nungwenikba Riyuwa nakina.
Umba Riyuwa-langwa nungwenikba Beleka nakina.
Umba Beleka-langwa nungwenikba Ebera nakina.
Umba Ebera-langwa nungwenikba Jela nakina.
36 Umba Jela-langwa nungwenikba Keyinena nakina.
Umba Keyinena-langwa nungwenikba Arbakijada nakina.
Umba Arbakijada-langwa nungwenikba Jema nakina.
Umba Jema-langwa nungwenikba Nawa nakina.
Umba Nawa-langwa nungwenikba Lameka nakina.
37 Umba Lameka-langwa nungwenikba Midijela nakina.
Umba Midijela-langwa nungwenikba Yinakwa nakina.

Umba Yinakwa-langwa nungwenikba Jereda nakina.
Umba Jereda-langwa nungwenikba Meyilelela nakina.
Umba Meyilelela-langwa nungwenikba Kenena nakina.
38 Umba Kenena-langwa nungwenikba Yinaja nakina.
Umba Yinaja-langwa nungwenikba Jeda nakina.
Umba Jeda-langwa nungwenikba Eduma nakina.
Umba Eduma-langwa nungwenikba Neningikarrawara nakina-da.

4

Namukwa nenu-kwudirrka-mulangwa Jesus-manja

1 Eneja kembirra Jesus ni-lalikamurra arakba nakina ebina adalyuma EningiJardina. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-lyangburrukwajuwama enuwa-manja. Biya ni-likena arakba nakina umba lukwakwa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa nenaku-war•dikama akwa nenaku-wilyakama angerriba alarrkingburingka-wa angalya nara-murruwa alikira iya warnumamalya.

2 Umba eneja nakina Namukwa ni-likena Jesus-uwa akwa nenu-kwudirrka awurrariya-wa. Arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamawura ni-yaminjamama nakina ngawa nenu-kwukwudirrkama Jesus awurrariya-wa n-ambilyu-wiya Jesus yakwujina nakwukawura. Eneja kembirra nu-mureyanguma angwurra nakina Jesus akwa ni-ngayindanguma arakba aninga, nara-baba kini-janga aninga n-ambilyu-manja nakina alarrkingburingka-manja angalya.

3 Eneja kembirra ni-yama enuwa-wa Namukwa, “Ningkakine-ka Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba-na? Kemba wu-warrukwajiya enena angwarnda kajungwa damba ka-ngekburakajungwuni-yada akina,” ni-yama.

4 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Neningikarrawara-langwa-manja jurra amurndakenena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama, ‘Aninga yimbukwa nara akina enibikama warnumamalya wurrakina-da,’ ne-yaminama akina ayakwa-da,” ni-yama nakina Jesus-da.

5 Eneja kembirra arakba Namukwa nenu-wilyakamurra nakina Jesus karrawaru-wa angakarjiyinga-wa angalya. Biya warenja-bawiya nenu-wilyakajuwama nakina ababurna-langwa angalya amurndakibina-manja warnumamalya nuw-ambilyu-murrumanja wurrakina. Angerriba iya angerriba alyengma-langwa-langwa akwa engku-wa akwaburrangarnu-wa nenu-wilyakajuwama nakina Namukwa angalya Jesus-manja.

6 Biya ni-yama, “Yiba-kwunama ababurna-langwa eningingingaba amurndakangaba-manja angalya ababurna, akwa yiba-bungkawakinama amurndakangaba-manja ababurna-manja angalya. Nganyangwe-ka amurndakibina angalya iya amurndakijika ningki-rringkinama. Nganja ningubungkawa amandangwa ningena. Kembirra ki-ngayindena-manja ngayuwa, dukwa yiba-kwunamurra, dukwa ka-kwunama ngayuwa wurrukwala warnumamalya.

7 Umba yiki-yangmarngkwajina-manja ngayuwa ningkakina, kembirra ababurna-langwa amurndakakina nungkwa-langwa arakba-da,” ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.

8 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Arakburakba-kiya-wiya Mawijija nenu-makama amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa-manja war-numamalya. Ni-yamama,

‘Ningkakine-ka kini-yangmarngkwajinama Nubungkawa nibina nungkwa-
langwa Neningikarrawara nakina, akwa kinuminu-war•denama
wulkwa warka ena-langwa umba nara wurrukwala-langwa,’
ni-yamama nakina-da,” ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.

9 Eneja kembirra nenu-wilyakamurra arakba Namukwa Jesus
Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa. Umba ngalaja
na-ngwurrkwarrngajungwunuma akina angalya arumuruma-murra
angwarnda. Biya nenu-wurdijuwama nakina Namukwa Jesus
karrawara amurndakakina-manja angwarnda. Kembirra nen-andiyinga
arakba wunalakina-kiya angerriba engku-wa ajiringka-wa. Ni-yama
Namukwa Jesus-uwa, “Ningkakine-ka Neningikarrawara-langwa
Ningkenikuwenikba-na? Kembirra ki-kbilyajajungwunama ningkakina
arrawu-wa ajiringka-wa.

10 Neningikarrawara-langwa-manja jurra nuw-arrikarrijungwunuma
amurndakenena ayakwa. Ne-yaminama,
‘Neningikarrawara kenu-makinama warnikumamurikaja ena-langwa
akwa aburraja kab-akwurrajinama ningkakina.
11 Kabi-ngkajikinama ayarrka-murra wurrakina nari-yada a-ngajuma
angwarnda nungkwa-langwa-manja alika,’
ne-yaminama akina ayakwa-da,” ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.

12 Ni-yama Jesus enamba-langwa Namukwu-wa, “Neningikarrawara-
langwa-manja jurra nuw-arrikarrijungwunuma amurndakenena ayakwa
ngalajukwaba. Ne-yaminama,
‘Nara kirrakina a-labuma Neningikarrawara neniki-yama-langwa ebina
yikini-ngayindena-mulangwa,’
ne-yaminama akina,” ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.

13 Eneja kembirra ni-yaminjamama nenu-kwukwudirrkama Namukwa
Jesus-manja ngawu...wa. Bi...ya ni-yengminjada arakba nakina. Nara
arakba kenu-kwudirrka, umba neni-lalika arakba nakina Jesus aduwaya
yanda-langwa arngkingku-wa-da.

Jesus n-aburradadangu-mulangwa ena-langwa warka

14 Eneja kembirra Jesus ni-lalika arakba akina angalya alarrkingburingka
eningalikira-ma. Biya ni-lawurradina arakba nakina ebinu-wa aringbirra
angalya Keliliyu-wa. N-alilikenu...wa. Biya ni-yar•da arakba Keliliya-manja.
Umba ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda
nenaki-ngbudirrkamurra akwa nenaku-war•dikama nakina-manja. Abur-
raja kembirra wurrababurna-langwa WarningiKeliliya warnumamalya
narri-yarrumurnduwarnumurra ayakwa Jesus-langwa-langwa wurrakina.

15 Umba ni-likenu-manja nakina Jesus engku-wa iya engku-wa
angalya nen-akakirumakama warnumamalya-manja Neningikarrawara-
langwa ayakwa. Nen-akakirumakama nakina amurndakakina-
manja alikira Neningikarrawara-langwa-manja emikirra jinikakwa.
Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa
nenumurndaki-yangmarngkwajuwama Jesus-uwa arakba wurrakina-da.

Warnumamalya WarningiNejirida na-warangu-mulangwa Jesus

16 Eneja kembirra Jesus ni-likena Nejiridu-wa, n-arumidinu-murruwa
nakina. Biya makina-manja mamawura memikirra Jebuda ni-likena nakina
jinikakwu-wa, mena akina ni-yaminjama-mubaba nakina Jesus ababurna-
langwa Jebuda. Biya nawurrak-ambarringa-manja warnumamalya yak-
wujina jinikakwa-manja arrawa, Jesus n-arjiyinga. Biya ni-likena nakina
amarru-wa kajungwa kini-ridimindeni-yada nakina Neningikarrawara-
langwa ayakwa, ebina nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja, kajungwa
kuw-engkirrikaji-yada wurrumurndakibina warnumamalya.

17 Eneja nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nenu-kwa Jesus
awilyaba jurra ebina nuw-ararikajungwunuma ebina-manja nuw-
arrikarrijungwunu-murrumanja Ajaya-langwa ayakwa. Nakine-ka
Ajaya nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa. Umba
n-ambilyumurra nakina arakburakba-kiya-wiya. Eneja kembirra n-
aburawaka Jesus ebina jurra, biya n-aburangka akwala ayakwa ni-
ngayindanguma. Biya n-akburrangu-manja akina, ni-ridimindanga
arakba nakina amurndakenena ayakwa wurrumurndakibina-manja
warnumamalya.
18 Ni-yama Jesus,
“Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ngayuwa-manja
nuw-ambilyama akina aduwaba.
Ku-war•dikinama akina Amawurrina ngayuwa-manja, mena
Neningikarrawara nu-wekbalyinu-mubaba ngayuwa.
Nu-wekbalyinuma ngayuwa kajungwa ka-makini-yada ngayuwa
ayakwa eningaba ena-langwa warningalyingmalyingma-wa
warnumamalya.
Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa
kajungwa ka-makini-yada ngayuwa na-didijungwuna-murruwa
warnumamalya keni-jadijina-murrilangwa Neningikarrawara
wurrakina.
Akwa ngarningka ngini-larrkama nakina yangkwurrangwa kajungwa
ka-makini-yada ngayuwa wurrumimbumimbu-wa warnumamalya
ayakwa kuw-andiya-mulangwa ngarningka menba wurrakina.
Akwa ngarningka ngini-larrkama yangkwurrangwa nakina kajungwa
k-enjungwurreni-yada ngayuwa warnumamalya, karramini-
ngekburakina-mulangwa wurrukwala warnumamalya
awurruwurrariya aburra-langwa.
19 Akwa ngarningka ngini-larrkama ngayuwa kajungwa ka-makini-
yada warnumamalyu-wa ken-enibikina-mulangwa Nubungkawa
Neningikarrawara ena-langwa warnumamalya aduwaba. Ena
ngawa,”
ni-yama Jesus.
20 Amurndakakina ayakwa ni-ridimindanga nakina Jesus. Biya ni-
didanga n-aburamukwa ebina jurra, ni-lawurrakajuwa nibina neniku-
minuwar•duwar•da nenu-kwamurra adinuba-wiya enuwa-wa, biya n-
ambarringa nakina ayakwi-yada. Aburraja wurrababurna-langwa warnu-
mamalya ebina-manja alikira neni-rruburringkama arakba wurrakina.
21 Umba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Aduwabe-ka amurn-
dakakina ayakwa ningi-ridimindanguma ngayuwa, ebina nuw-
arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, na-
lyangmandukwunadinume-ka akina, kirr-engkirrikenu-manja kirrakina
karnumamalya memema-manja mamawura-da,” ni-yama Jesus nakina-da.
22 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-engkirrikenu-
murrumurra ayakwa Jesus-langwa na-makijeyina arakba ayakwa
ena-langwa-langwa. “Eningaba amandangwa ayakwa ena-langwa,”
namurndaki-yama, “akena Jawijiba-langwa nenikuwenikba nenaka-na?”
ne-yama wurrakina.
23 Eneja ni-yama Jesus, “Ningeningma ngayuwa ayakwa yiki-
yengbinama karna ngayuwa-wa. Yiki-yengbijinama amurndakenena
ayakwa eningarakburakba-kiya. ‘Nungkwaje-ka ningkakina,’ yiki-
yaminama ngayuwa-wa, ‘ningkakakiruma k-eningabakina-mulangwa
warnumamalya, kembirra k-eningabakajungwuna nungkwabakiya-ba
ningkakina-da,’ yiki-yaminama karna. Akwa ngarningka yiku-makinama

nungkwurruwa ningeniki-yama-langwa ngayuwa yelakwa enena-manja angalya nganyangwa-manja ebina ningi-yamamurra Kabuniyuma-manja, kirr-engkirrikenu-mubaba karna ebina ningi-yamamurra yakwujina ngayuwa.

24 Akena nganja ngarra-makinama amandangwa enena. Nuwilyaba NuBurabuda, nibina nenikumakumaka Neningikarrawara-langwa ayakwa, kini-yengbina-manja nakina ayakwa ena-langwu-wa warnumamalya ena-langwa-manja angalya, kembirra aburraja ena-langwa warnumamalya nare-ka engkirrikuma wurrakina enuwa-wa,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

25 Biya ni-yama ngarningka, “W-engkirraja enena ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa. Wi-yakuwerribikina Eliya-langwa. Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Eliya n-ambilyumurra Yijireyila-manja. Akini-yada ngalaja nara yibina yelyukwa kini-larrina ena-langwa-manja angalya. Abiyakarbiya-manja akilarrkelyukwa nara yibina yelyukwa. Nara kembirra ngalaja aninga ka-lungkuwarrina. Aburraje-ka murumureya nuw-ambilyumurra wurruminakina angalya warnumamalya. Umba wurrababurna wurridarringka wurringayingaya yakwujina nawurrak-ambilyuma akina-manja angalya.

26 Akena nara eneja Neningikarrawara keni-larrka Eliya wurruwurrakakinu-wa wurridarringka wurribina nuw-ambilyu-murruwa ena-langwa-manja angalya. Nara, umba neni-larrkama Neningikarrawara nakina Eliya eminingku-wa angalya Jayidinu-wa. Eneja kembirra ni-likena nakina angerriba Jayidinu-wa. Kembirra nanga-mamurikajuwama nakina duwilyaba dingaya yakwujina engemba-manja Jarubuda.

27 “Akwa wi-yakuwerribikina ngarningka ningka-langwu-wa NuBurabuda Eliju-wa. Enejukwaba n-ambilyumurra nakina arakburakba-kiya-wiya Yijireyila-manja. Umba akini-yada ena-langwa-manja angalya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nuw-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra wurrakina. Akena nara eneja Elija kenuminu-mungkwur•danga warnumakwulya wurrumurndakakina-langwa warnumamalya ena-langwa. Nara, umba nenuminu-mungkwur•danga nenumakwulya Neyumena. Nimininga nakina Neyumena umba ena-langwa angalya Jiriya. Wi-yakuwerribikine-ka kembirra wunalakina-kiya-wa WunuBurabuda-kiya kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus wurruwurrakibinu-wa warnumamalya ebina-manja alikira jinikakwa-manja-da.

28 Aburraja kembirra awinyamba narrak-ar•darra wurrumurndakakina warnumamalya nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa. Na-werrikardadinuma wurrakina angwurra,

29 biya namurndaku-warumajungwa, neni-rndarrka nakina Jesus, neni-jadijuwa alikira-langwa, biya nenu-wilyaka yadikina errekbu-wa kajungwa warniki-lyikarrkuwurri-yada nakina abalkaya-langwa angakarjiying-langwa angalya arrawu-wa wurrakina-da.

30 Akena eneja Jesus ni-likena wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-langwiya nakina, biya neni-lalika wurrumurndakakina warnumamalya arakba nakina-da.

Nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenu-wilyaka-mulangwa wurruwur-rariya wurramukwa

31 Biya kembirra ni-likenumurra nakina Jesus engembu-wa Kabuniyumu-wa. Akine-ka angalya Kabuniyuma aminababurna alikira iya war-numamalya Keliliya-manja nuw-ambilyumurra. Biya Jebuda-manja ni-

likenumurra Jesus jinikakwu-wa, nenu-wilyakajuwamurra nakina wurru-
minakina angalya warnumamalya Neningikarrawara-langwa ayakwa.
32 Aburraja wurrumurndakakina wurrababurna-langwa warnumamalya
nuw-engkirrikenu-manja Jesus-langwa ayakwa, nawurraki-
yakikbijangeyinume-ka wurrakina. Nawurraki-yakikbijangeyinuma
wurrakina ni-yengbinu-mulangwa Jesus ayakwa engbingbuda-da, wuburra
ne-yengbinama ayakwa wurrububungkawa-da.
33 Akina-manja angalya Kabuniyuma-manja n-ambilyumurra
eneja nuwilyaba nenungkwarba, umba aburraja nuw-awiyebenuma
wurruwilyaba wurramukwa wurruwurrariya enuwa-manja arrawa.
Enejukwaba ni-likenuma jinikakwu-wa nakina nenungkwarba. Biya
yakwujina jinikakwa-manja nu-warduwardemina angwurra nakina.
34 “Kardi!” ni-yama. “Yi-lalika! Miyambena-burra ningki-likenuma
yirruwa-wa nungkuwa ningkakina Jesus NingkeningiNejirida? Ningki-
likenuma yangkwurrangwa ningkeniku-wardi-yada yirruwa-na!
Ningeningme-ka nungkuwa ngayuwa. Ningkakine-ka ningkenumamalya
ningkibina Neningikarrawara ngini-larrkama yangkwurrangwa-da!” ni-
yama nakina.
35 Eneja Jesus ni-yama, “Wurri-yengminjada! Umba wurri-jadiya arakba
enena-wiya nenaka-langwa nenungkwarba,” ni-yama. Aburraja wurrak-
ina wurramukwa neni-kbilyaja nakina nenungkwarba ajiringka-wa wur-
ruwurrakuwilyarra warnumamalya, akena nara kenu-wardanga nakina
umba na-jadinga enuwa-langwa.
36 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina
jinikakwa-manja namurndaki-yakikbijangeyine-ka. Biya na-
makijeyinumurra wurrakina ayakwa. “Amiyambene-ka ayakwa
amurndakeyena?” nawurraki-yama wurrakina. “Engbuda ayakwa
ni-yengbinamurra naka nenungkwarba-na? Wuburre-ka naruma
nubungkawa nu-bungkawadinama nakina wurramukwa-manja. Aburraja
kembirra warna nenumin-engkirrikajama wurramukwa ena-langwa
ayakwa-da akwa na-jadenama nenaka-langwa nenungkwarba-da,” ne-
yama wurrakina.
37 Biya wurrumurndakakina warnumamalya arakba na-lawurradina
aburra-langwu-wa angalya. Biya kembirra na-makijeyinumurra
wurrakina Jesus-langwa-langwa, akwa narra-makamurra enuwa-langwa
wurrukwala-manja warnumamalya yanda-langwa engka-manja iya
engka-manja angalya Kabuniyuma-manja akwudangwa wurrababurne-
ka warnumamalya namurndak-engkirrikenuma akina ayakwa ni-
yama-murrilangwa Jesus, akwa nawurraku-makumakijeyinuma ngawa
aburrajukwaba Jesus-langwa-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa wurrababurna warnumamalya

38 Kembirra enejukwaba Jesus ni-lalikamurra nakina ebina jinikakwa
umba ni-likenuma numinakinu-wa alikira nenungkwarba nenimikirra
Jayumuna. Biya n-awiyebena Jesus alikira-manja akwa nang-akburranga
nakina duwilyaba didarringka arrawa dangbilyuwa-ma. Ngalaja
Jayumuna-langwa dadijenikba dakina. Yingu-murrkumurrkwuluma
yakwujina yingu-murndakardadinumurra angwurra dakina. Aburraja
ngala-langwa warnumamalya nenu-makamurra Jesus-manja ngaluwa-
langwa ying-angbilyuwadinu-mulangwa, kajungwa kining-eningabakini-
yada nakina dakina-manja didarringka.
39 Eneja Jesus ni-lika yingu-murrkwulu-murruwa dakina, akwa n-
arjiyinga akwudangwa ngaluwa-manja akwa ni-yengbina akwala ayakwa
engbingbuda. “Nga-lalika arakba,” ni-yama akinu-wa angbilyuwa. Ngalaja

kembirra akina-wiya yingu-warruwalyada arakba-da. Arngkawura-wiya
ying-adingabada ying-ardadinu-murrada akwa yingu-mirajanga dakina.
Biya narringamini-daka dakina aninga arakba-da.
40 Ngalaja kembirra num-awiyeba arakba mamawura. Aburraja
kembirra wurrababurna warnumamalya namurndaki-likenumurra
Jesus-uwa wurrakina. Narra-wilyakama enuwa-wa aburra-langwa
warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra. Ababurne-ka angbilyuwa
eminimininingka wurrakina narru-wilyakama. Umba eneja Jesus ni-
lawulawaja ayarrka ena-langwa, neni-lyingama wurruwilyuwilyaba-
wiya-manja akwa nenuwurrak-eningabakama wurrumurndakakina
warnumamalya wurrababurna-langwa amurndakakina-langwa
angbilyuwa-da.
41 Aburrajukwaba wurruwurrariya wurramukwa nuw-ambilyuma
wurrababurna-manja warnumamalya, akena na-jadanguma narra-
lalikama arakba wurrakina. Namurndaku-warduwardemina wurrakina
akwa ne-yama Jesus-uwa, “Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba
ningkakina-na!” Umba Jesus ni-yengbina ayakwa arrubuda aburruwa-
wa. Nenuwurraki-yengminjakama wurrakina, warningma-baba Jesus
NuMejaya nakina, nibina-murrada Neningikarrawara neni-larrka-
murrada enenu-wa angalya-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa jinikakwa-manja

42 Mingka-manja mamawura ne-kbadangu-manja akina, eneja Jesus
ni-lalika Kabuniyuma umba ni-likena nakina nakwukawura nara-
murruwa warnumamalya. Akena aburraja wurrumurndakibina
warnumamalya nuw-aburangkeyinuma enuwa-wa arakba. Nuw-
abuburangkeyinume-ka wurrumurndakakina. Biya nen-akburranga
arakba. Neni-ngayindangumurra wurrakina nenik-ambilyingi-yada
aburruwa-manja nakina Jesus.
43 Akena eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ki-likajame-ka ningena
akwalu-wa angalya eminimininingku-wa kajungwa ka-makini-yada
ngayuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya aburrajukwaba
eningaba ayakwa. Ka-makinamurra kinu-bungkawadina-mulangwa
Neningikarrawara warnumamalya-manja. Ka-makinama akina ayakwa
mena Neningikarrawara ngini-larrka-mubaba ngayuwa yangkwurrangwa
kajungwa ka-makini-yada wurrababurna-manja warnumamalya
wurrimininininingka kinu-bungkawadina-mulangwa nakina,” ni-yama
Jesus aburruwa-wa-da.
44 Kembirra arakba neni-lalikama Jesus wurrumurndakibina warnu-
mamalya umba ni-likenuma angerriba angalyu-wa iya angalyu-wa. Ni-
likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-wa biya yak-
wujina ni-yengbinuma nakina ayakwa Neningikarrawara-langwa, nenu-
makamurra warnumamalya-manja nakina-da.

5

*Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa warningadinuba-wiya warnikabubur-
rakiyuwa ena-langwi-yada*

1 Arngkawura Jesus nakina n-arjijeyumurra mijiyelya-manja akina-
manja angalya emikirra Kenejireda. Aruma akungwa nuw-ambilyuma
yakwujina akina-manja angalya. Awilyaba-murra angalya akina umba am-
inambilyuma emikirra, alakina Kenejireda akwa ngawa Keliliya. Aburraja
warnumamalya wurrakina yenjerrikina nawurraki-likenumurra Jesus-
uwa warnik-engkirriki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa. Akena

wurruwurrakwulyumide-ka yakwujina warnumamalya akwa kembirra nawurraki-jijiriyinumurra wurrakina.

2 Eneja Jesus numa-rringka mambilyuma-kiya mijiyanga numa-mundirruwajungwunuma yakwujina. Aburraja wurruminakina mijiyanga narruma-lalikama malakina umba narrum-ajirrangumurra mamurndakibina mukayuwa-ma merra makirndirndirrka akwalya.

3 Umba Jesus ni-rijawudija nakina muwilyaba-manja mijiyanga Jayumuna-langwa-manja, akwa ni-yama enuwa-wa, “Ma-jiriya-langwa angerriba arngkidarrba awarrngkungwarbu-wa akungwa,” ni-yama Jesus Jayumunu-wa. Eneja Jayumuna numa-jira kembirra makina mijiyanga-da. Akwa ngalaja numi-lyikbina arngkidarrba erribaja awarrngkungwarbu-wa-da.

Eneja kembirra Jesus n-ambarringa arakba nakina mijiyanga-manja akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa ariba-manja. Nen-akakirumakama nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa.

4 Biya ni-jerrukwa-manja nakina ayakwa Jesus, ni-yama nakina Jayumunu-wa, “Ma-jiriya mema mijiyanga angerriba angwarbu-wa, kajungwa nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnungkwarba yikuma-larrijini-yada mema mukayuwa, kembirra yiku-meni-yada akwalya,” ni-yama.

5 Eneja Jayumuna ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa, yarne-ka yirr-abuburangkeyinumurra alyarrngwalyilya akwalyu-wa akena nara yiku-manga yik-akburrangarna aduwaba. Mama, yikumini-ngayindena-manja nungkuwa ngayuwa, kuma-larrijinama kembirra mamurndakenena mukayuwa-da,” ni-yama Jayumuna Jesus-uwa-da.

6 Kembirra narruma-larrija mamurndakakina mukayuwa arakba-da.

Ngalaja kembirra awurrakwulyumide-ka akwalya namurndak-awiyebena arakba mamurndakakina-manja mukayuwa, akena arngkidarrba kumi-ngkarrnginume-ka makina.

7 Biya kembirra narr-ardijuwa ayarrka-ma wurrakina wurribinu-wa warnungkwarba na-rijawudiyinu-murruwa mingka-manja mijiyanga, mena wurrumurndakakina warnungkwarba malakina-kiya-manja mijiyanga na-rijawudiyinuma warnubiyakaja wurrakina-baba. Kembirra Jayumuna-murriya narra-ngayindanguma wurrakina warniku-mamurikaji-yada warnik-arrki-yada amurndakibina akwalya narru-mangumurra mukayuwa-ma merra. Aburraja kembirra na-mideyina aburruwa-wa-da akwa narra-mamurikajuwa narrumamurndak-arrkarna mamurndakibina mukayuwa-ma merra-da.

Biya malekbina-kiya mijiyanga narruma-lyangburrukwajuwa amurn-dakibina akwalya akwa arngkidarrba kumu-ngwardinumurra akwa kumu-wurrilanguma makina.

8 Eneja Jayumuna Bida ni-rringka-manja amurndakakina akwalya akwa numa-rringka-manja malakina mijiyanga-kiya kumu-ngwardinuma arngkidarrba, ni-nginakilarra nakina yina-ma alyengma-langwa Jesus n-arjeyu-murrumanja. Biya ni-yama, “Jeyi! Likaja yadada ngayuwa-langwa, Bungkawa, mena-baba ningena ninguwurrariye-ka,” ni-yama nakina Bida Jesus-uwa,

9 mena ni-yakikbijangu-mubaba ni-rringka-murrilangwa amurndakibina akwalya awurrakwulyumida.

Aburrajukwaba wurrumurndakibina warnungkwarba na-rijawudiyinuma yakwujina Jayumuna Bida-langwa-manja mijiyanga ne-yakikbijangeyinume-ka wurrakina amurndakibina-langwa akwalya narru-mangu-murrilangwa.

10 Aburnajukwaba Jaminja akwa Janjana neni-rijawudiyinumurra
mingka-manja mijiyanga neni-yakikbijanginuma wunalakina-da.
Wunalakina wunenungkwarba-kiya Jebediya-langwa nenikuwenikba-
kiya. Jayumuna Bida-langwa warnubiyakaja wunalakina ne-
yakiyakeyinuma-da.

Eneja kembirra Jesus ni-yama nakina Jayumunu-wa, “Nara akbar•duma,
umba aduwaba-langwa ka-wilyakinama nungkuwa warnumamalya
ngayuwa-wa, wuburra laka aduwaba ningku-wilyakinama akwalya ariba-
wa-da,” ni-yama Jesus-da.

11 Aburraja kembirra narrumalirraku-mundirruwa mijiyanga malekbina
mijiyelya-manja akwa narruma-lalika yakwujina akwa akwala-langwa
amurndakijika aburra-langwa, akwa kembirra neni-yuwarna Jesus-uwa
arakba wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba namarmarra-ma

12 Arngkawura eneja Jesus n-ambilyumurra nakina awilyaba-manja
angalya n-ambilyu-murrumanja nuwilyaba nenungkwarba nibina
n-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra ena-langwa-manja
nenumakwulya. Arrubude-ka angbilyuwa akina. Eneja kembirra neni-
rringka-manja nakina Jesus, n-abuluwendingama nakina nenungkwarba
n-engmidirruwajungwunuma nenumukwurra ajiringka-wa akwa nenu-
marrakbakama nakina Jesus-uwa akwa ni-yama, “Ningkubungkawa
ningkukwulyubena,” ni-yama. “Ki-ngayindena-manja ningkakina
ningkeningma yiku-mungkwur•denama ningenumakwulya,” ni-yama
nakina Jesus-uwa.

13 Eneja kembirra Jesus ni-lawulawaja ayarrka ena-langwa akwa nenu-
minjirrkilyinga arakba nakina nenungkwarba. Biya ni-yama, “Yirra-
ngayindenama ningena yib-eningabakinamurra-da, kembirra nungkwaja
ningkumungkwur•da ningkenumakwulya k-ambilyama ningkakina-da,”
ni-yama Jesus. Kembirra arngkawura-wiya ayakwa ni-yengbinu-wiya
nakina, akini-yada ngawa ne-jerrida arakba ngalaja amurndakibina amar-
marra ena-langwa-da.

14 Biya ni-yama Jesus enuwa-wa, “Nara a-makama wurrukwala-
manja warnumamalya ningk-eningabadu-mulangwa, umba jeyi, likaja
ena-wiya dirrbura NuMinida-wa nenungkwarba. Kembirra nakine-
ka keni-rringkinama ningkakina, biya kini-yaminama nungkuwa-wa,
‘Ningk-eningabaduma arakba,’ kini-yaminama nakina nenungkwarba
NuMinida. Nungkwaja kembirra ambaka kinu-kwunama nungkuwa
wurrambilyuma wurrajija kajungwa nenikuminu-wardi-yada nakina,
ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya Mawijija arakburakba-
kiya-wiya. Kembirra aburramba-langwa wurrangkwulyumida-langwa
warnumamalya kuw-eningmidinamurra nungkuwa ningk-eningabadu-
murrilangwa akwa ningkuminjirrkinyungwurra arakba ningkakina-da,”
ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba-da.

15 Akena eneja ni-yarrkbalijuwama nakina akina ayakwa ni-
yama-mulangwa Jesus. Ngalaja kembirra nuw-errbalinuma akina
ayakwa angwurra angalyu-wa iya angalyu-wa-da. Aburraja kembirra
wurruwurrakwulyumida-langwe-ka warnumamalya nawurraki-
likenumurra Jesus-uwa. Nawurraki-likenuma wurrakina kajungwa
kuw-engkirrikaji-yada ayakwa ena-langwa akwa ngawa kenumurndak-
eningabakini-yada nakina Jesus wurrakina warnumamalya wurribina
wurrangbangbilyuwa-murrumurra angbilyuwa-langwa.

16 Akena adadinuba ngawa ni-likenuma eneja Jesus nakwukawura
nara-murruwa warnumamalya, akwa nu-buriyaminumurra yakwujina
Neningikarrawaru-wa nakina.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nirrengmurnirna nenungkwarba

17 Arngkawura Jesus n-ambilyumurra nakina nuwilyaba-manja nenungk-
warba ena-langwa-manja alikira. N-ambilyu-manja nakina yakwujina
ngawa akina-manja alikira, aburraja wurrukwala warnumamalya na-
likenuma yenjerrikina enuwa-wa. Umba Jesus nen-akakirumakama nakina
wurrakina-manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa-langwa.
Aburrajukwaba na-likenuma Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya
warnungkwarba warnimikirra WurruBarija akwa ngawa wurrukwala
warnikakakirumaka warnungkwarba ayakwa eningarumuruma Mawijija-
langwa. Wurrakine-ka warnungkwarba na-likenumurra engka-langwa iya
engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa ngarningka Keliliya-langwa.
Wurrukwala aburrajukwaba Jirujalema-langwa na-likenuma. Biya nuw-
ambarringa ebina-manja alikira n-ambilyu-murrumanja Jesus nakina.
Umba ngalaja Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa Jesus-
manja nuw-ambilyumurra akina akwa nenaki-ngbudirrkama. Eneja nen-
eningabakama kembirra Jesus wurrangbangbilyuwa-ma warnumamalya
yakwujina alikira-manja arrawa.

18 Aburraja wurrukwala warnungkwarba na-likenumurra akinu-wa
alikira, neni-lyilyanguma nuwilyaba nirrengmurnirna nenungkwarba.
Neni-ngkajikamurra nakina, nenu-wilyakama akumurrkumurrkwulinga-
murra, mena nara-baba kin-alilikena yeya, nara kinu-warruwarrina
nakina-baba. Numurndakayuwaya neningangkawura n-ambilyumurra
nakina. Kembirra ebina-manja alikira nuw-aburangkama angalya
wurrakina warnungkwarba kajungwa warnik-awiyebi-yada akwa warnik-
akumi-yada nibina nirrengmurnirna akwudangwa Jesus-manja.

Nuw-aburangkeyinu...wa.

19 Akena nara karr-akburrangarna angwurn•dikirra, nara kuw-
awiyebeyina arrawu-wa mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-
ambilyuma yakwujina. Biya kembirra na-wurdanga wurrakina karrawaru-
wa errekba-langwiya, nenu-wilyakamurra ngawa neni-ngkajikama nakina
nirrengmurnirna. Biya yakwujina ngawa alikira-manja karrawara narru-
ngwurrkbalijuwa wurrakina eningikarrawara edirri-yada. Biya neni-
larrija merra-murra nibina nenungkwarba nirrengmurnirna yadikina
akina-langwa edirra. Neni-larrija, biya ajiringka-manja nuw-ambarringa
ebina akumurrkumurrkwulinga wurruwurrakuwilyarra warnumamalya-
da. Aburnaja kembirra arakba nakina nirrengmurnirna akwa Jesus nenu-
kwurukweyinuma wunalakina-da.

20 Umba wurrakine-ka warnungkwarba wurribina nenu-wilyakama
nakina nirrengmurnirna Jesus-uwa na-werrikambilyumurra wurrakina
Jesus-manja akwa warningma Jesus ken-eningabakina-mulangwa nakina-
manja. Eneja Jesus neningma mangma aburra-langwa akwa ni-yama
nakina nibinu-wa nirrengmurnirna, “Nungkuwa, ababurna-langwa
awurruwurrariya ningki-yama-murrilangwa ningkakina ningkumini-
lyurrkwajungwunuma arakba akina. Kembirra eneja Neningikarrawara
nara nakina engkirrikuma arakba akinu-wa aduwaba-da,” ni-yama Jesus
enuwa-wa-da.

21 Aburraja warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa
eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurribina WurruBarija
warnungkwarba na-lyangkiyama wurrakina, “Numiyambene-ka naka
nenungkwarba? Ni-ngayindenama kini-yaminama Neningikarrawara

wuburra naka-na? Eneja Neningikarrawara nuwilyaba akenumini-yakuwabijinama awurruwurrariya ngakwurra-langwa, nara wurrukwala amini-yakuwabijuma-da,” ne-yama wurrakina-da.

22 Neningma eneja Jesus aburra-langwa mangma, biya ni-yama aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirr-engkirrikajamurra karna amukwiyadakinu-wa?

23 Nungkwaja ningkakina kinu-makina dukwa enena ayakwa naka-manja nenungkwarba, ‘Nginumini-yakuwabijuwama Neningikarrawara awurruwurrariya ningki-yama-murrilangwa ningkakina.’ Nare-ka ningkakina-da! Umba kinu-makina dukwa enena engka ayakwa enuwa-wa, ‘Laka! Mirajanga, akwa wu-warrijiya alika nungkwa-langwa.’ Nare-ka ningkakina-da! Ningki-lyangmuridiname-ka akwa nara e-yengbuma alakena-kiya ayakwa ningkabakiya-ba naka-manja nenungkwarba ningkakina-da.

24 Umba nganje-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, eneja Neningikarrawara nginu-makama ngayuwa-manja kamini-yakuwabijina-mulangwa awurruwurrariya karnumamalya-langwa ngayuwa. Nganja kembirra kamin-abilyerrikinama aduwaba alyangmandukwuna akina ayakwa Neningikarrawara nginu-makama nakina ngayuwa-manja-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Biya kembirra Jesus ni-yengbina arakba nakina akwala ayakwa nakinu-wa nenungkwarba nirrengmurnirnu-wa. Ni-yama, “Nungkwaja, mirajanga! Wu-larrngkumiya ena akumurrkumurrkwulinga nungkwa-langwa umba likaja lawurradina angalyu-wa,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

25 Kembirra arngkawura-wiya eneja nu-mirajanga, ni-larrngkumanga ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina neni-rringkama n-arjeyuma arakba. Umba ni-jadinga nakina alikira-langwa errekbu-wa, nu-wilyakama ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa-da. Biya ni-lawurradina arakba angalyu-wa, neni-yangmarngkwajuwamurra Neningikarrawaru-wa lukwakwa-da.

26 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwu-jina namurndaki-yakikbijangeyinume-ka akwa namurndak-akbar•dangumurra akina-langwa wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwamurra arakba aburrajukwaba Neningikarrawaru-wa. Biya namurndaku-makijeyinumurra ayakwa. Ne-yama, “Amandangwe-ka, ngarri-rringkama eningaba ngakwurra-langwa-murra menba aduwaba-da,” ne-yama na-makijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa Libaya

27 Eneja kembirra nen-eningabaka-mulangwa Jesus nibina nirrengmurnirna nenungkwarba akwa nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa awurruwurrariya ena-langwa, ni-jadanga nakina ebina-langwa alikira. Biya ni-likenu-manja nakina lukwakwa Jesus, nen-akburranga nakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Libaya. Numinambilyuma ekirra nakina, Libaya akwa ngawa Meduwa. Umba nakina Libaya nenuminu-war•duwar•danguma warka wurrububungkawa WarningiRawuma. Ngalaja eyukwujiya alikira warka-langwa nuw-arjeyumurra akina ena-langwa mulikarrkbidjina mamurukwa. Kembirra nakina Libaya nuwurra-murndukwamurra angwarnda warnumamalya-langwa, akini-yada ngawa na-likenu-manja wurrakina mamurukwa-langwiya. Narri-yarruwarnu-manja akina alikira eyukwujiya, kembirra nenuminu-mangumurra angwarnda aburra-langwa kajungwa neniku-kwi-yada akina WarningiRawumu-wa wurrububungkawa.

Ni-likenu-manja eneja Jesus mibina-langwiya ngawa mamurukwa, neni-
rringka nakina Libaya n-angmakwulaluma ebina-manja eyukwujiya alikira
arrawa. Biya Jesus ni-yama enuwa-wa, “Kwa, yi-yuwarna ngayuwa-manja,”
ni-yama Jesus nakina-da.
28 Eneja kembirra Libaya n-arjiyinga akwa ni-jadinga errekbu-wa. Biya
ni-likena arakba neni-yuwarna Jesus-manja. Ni-lalikame-ka ebina warka
nu-war•duwar•dangumurra, kajungwa ken-aburrakiyuwarni-yada nakina
Jesus-manja-da. Biya neni-likena arakba wunalakina-da.
29 Biya nakine-ka Libaya nenikaburrakiyuwa nenikaduwa Jesus-langwa
arakba, akwa nenumini-dakama aninga Jesus-langwa ena-langwa-manja
alikira. Arume-ka aninga ni-dakamurra. Kembirra na-walyuwa-manja ak-
ina, aburraja Jesus akwa ena-langwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa
akwa wurrababurne-ka warnumamalya namurndaki-likenumurra Libaya-
langwu-wa alikira wurrakina. Wurrukwala wurrababurna wurrumurn-
dakakina warnumamalya na-war•duwar•danguma aburrajukwaba warka
angwarnda-manja, wurrididirrbura Libaya adinuba-wiya, nara-wiya kini-
likena nakina Jesus-uwa. Umba wurrukwala wurrimininimingka. Biya ne-
yebukeyina arakba wurrakina ebina aninga-da.
30 Aburraja wurrukwala warnungkwarba WurruBarija akwa
ngawa wurrukwala warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa
eningarumuruma Mawijija-langwa warningma wurrakina ni-likenu-
mulangwa Jesus Libaya-langwu-wa alikira. Biya kembirra na-
ngwurriyengbeyinuma wurrakina ayakwa akwa ne-yama Jesus-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa, “Miyambena-burra kirri-yebukeyinama
aninga akwa kirri-bekeyinama akubibeka nakina-langwa-manja
nenungkwarba alikira? Kirri-yebukeyinama karna akwa wurribina
narruwurra-murndukwuna-murrumurra angwarnda wurrukwala-
langwa warnumamalya-da. Wurruwurrariya-manja warnumamalya
kirri-yebukeyinamurra karna-da!” ne-yama wurrakina-da.
31 Eneja Jesus n-engkirrika-manja nakina aburra-langwa ayakwa, ni-
yama aburruwa-wa, “Wurrangbangbilyuwa-me-ka warnumamalya kuw-
aburangkinamurra wurrakina nuwilyabu-wa nenungkwarba kajungwa
ken-eningabakini-yada nakina angbilyuwa-langwa wurrakina. Umba
aburraja wurringbingbuda warnumamalya nare-ka aburangkuma
namukwiyadakinu-wa nenungkwarba wurrakina.
32 Umba nganja ningi-likenuma yangkwurrangwa kajungwa ka-
dirrburakini-yada ngayuwa wurruwurrariya warnumamalya, kajungwa
nari-yada wurrakina arriyakajungwuma awurruwurrariya-langwa
umba kenumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwu-
wa ayakwa wurrakina-da. Ke-yamina-manja warnumamalya, ‘Nara
arriyakajungwuma awurrariya-langwa ngayuwa umba ningena
ngawa ningeningaba,’ kembirra nare-ka ngayuwa a-dirrburakuma
wurramukwiyadakina warnumamalya, umba wurruwurrariya yimbukwa
warnumamalya ka-dirrburakinama wulkwa ngayuwa-da,” ni-yama
nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa WurruBarija akwa ngawa
wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma
Mawijija-langwa-da.

Warnumamalya neni-yendabenu-mulangwa Jesus-manja warnik-ambilyinga-langwa murumureya

33 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrakina
Jesus-uwa, “Ningkeningma wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa
Janjana-langwa ne-yaminjaminama. Adadinube-ka murumureya
na-likajama wurrakina, kajungwa ka-buriyamini-yada wurrakina

Neningikarrawaru-wa. Aburrajukwaba warnikabuburrakiyuwa WurruBarija-langwa ne-yaminamurra wurrakina akina. Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa nara wurrakina e-yamama akina, umba erribirra nuw-alyubarinama aninga akwa ne-bekeyinama akubibeka wurrakina," ne-yama wurrumurndakakina warnumamalya Jesus-uwa.

34 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "W-engkirrikiya enena ayakwa. Kini-yar•diya-manja nuwilyaba nenungkwarba didarringka ena-langwa, kembirra wurrababurne-ka warnumamalya kawurra-murndukwunama wurrakina aburnuwa-manja kajungwa wurriyekirrerri-yada wurruwurrakawura-ma wurrakina. Akwa aninga eningaba ke-yebukeyinama. Kembirra nare-ka nungkuwa e-yengbuma enena ayakwa aburruwa-wa, 'Nara alyubaruma enena aninga umba murumureya yiki-likajama.' Nare-ka! Nara nungkuwa e-yengbuma amukwiyadakina ayakwa aburruwa-wa, mena wurrumurndakakina warnumamalya narri-ngayindena-mubaba ke-yebukeyinama ebina aninga eningaba, kin-ambilya-manja ambaka nibina nenumamalya aburra-langwa aburruwa-manja.

35 Ambaka arija-langwa, dukwa aburraja wurrukwala wurruwurrariya warnungkwarba kenu-wilyakinama engku-wa nibina ni-yar•danguma dadingiyenikba. Kembirra akini-yada wulkwa aburraja wurrumurn-dakibina warnumamalya ena-langwa ka-werrikawarriyadinama wurrakina-da. Karri-ngayindename-ka ka-ngwanjinama aninga-langwa, akwa ka-likajama murumureya wurrakina arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Umba n-engkirrikenuma nakina Jesus ena-langwa-langwa akwa ngawa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa-da.

36 Biya kembirra Jesus nenu-makamurra enena eyukwujiya alawu-dawarra dumbala-langwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina, "Nara ngarna e-ngkarrnguma ambilyumakuma dumbala dadikaduwa, kajungwa ngarniku-warrki-yada dikuwarra diyukwujiya dumbala dadingaba dingku-wa dumbala dadinungkwurakbu-wa. Nara akina e-yamama, nari-yada ar-riyakuma dibina dumbala dadikaduwa. Aki-yamina-manja akina, kembirra dibina dumbala dadikaduwa-dangwa kingu-kuwarrinama akwa ngawa dimininga dakina dadinungkwurakba-langwa dumbala arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

37 Biya kembirra enena engka ayakwa nenu-makamurra Jesus aburruwa-manja. Ni-yengbinuma nakina alawudawarra akwurena-langwa ebina warnumamalya narr-akbijuwa-mulangwa ke-bekini-yada ngala-langwa amalyirra wurrakina. Narri-jirabama wurrakina amalyirra akwurena-langwa amakwulya-murru-wa budila. Narri-lyangburrukwajuwama akina amakwulya amalyirra-ma akwa narri-lalikama akina ambaki-yada, kajungwa ke-bekini-yada arija-langwa ebina amalyirra-da. Kembirra akine-ka amalyirra amakwulya-manja nuw-ambambilyumurra ngawa yanda-langwa na-rrangkuwanginume-ka akina amalyirra. Aminakina-langwa narri-jirabama warnumamalya enikaduwa amalyirra engbudu-wa amakwulya enikaduwa-wa. Umba ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kembirra ngalaja amakwulya ka-rrangkuwanginama ngalajukwaba akina. Kembirra ni-yama Jesus, "Nare-ka ngarrakina a-jirabuma enikaduwa amalyirra enungkwurakbu-wa amakwulya ebina na-rrangkuwanginu-murruwa arakba. Aki-yamina-manja akina, kembirra ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kuw-akbalbarrinama-da ebina amakwulya-da, akwa ka-kwularrinama ebina amalyirra ajiringka-wa-da.

38 Nara kembirra e-yamama ngarnumamalya akina, umba enikaduwa
amalyirra ngarri-jirabinama enikaduwa-wa amakwulya budila-da,” ni-
yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

39 Biya kembirra enena engka alawudawarra amalyirra-langwa nenu-
makama Jesus aburruwa-manja. Ni-yama nakina, “Ebina amalyirra ngarra-
maka-mulangwa ngayuwa, warnumamalya narri-lalalikinama akina kuw-
enungkwurakbadina-murruwa. Na-warenama e-bekuma enikaduwa-
wiya umba enungkwurakba-manja akina ne-bekinama. Kembirra
ne-bekinu-mulangwa warnumamalya amalyirra enungkwurakba, na-
warename-ka ebina enikaduwa-langwa. Ke-yaminamurra wurrakina,
‘Enungkwurakba-dangwa eningaba,’ ke-yaminamurra,” ni-yama Jesus,
nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya. Ni-yengbinu-
manja nakina alawudawarra dumbala-langwa akwa ngawa amalyirra-
langwa ni-yakuwerribikinuma nakina Jesus warnumamalya-langwa. Keni-
yuwarna-manja enuwa-manja wurrakina, kembirra nare-ka a-likama
wurrakina wurrumarngkambilyuma-da.

6

WurruBarija warnumamalya narr-anjijimangkwa-mulangwa warka Jebuda-manja

1 Ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura makina memikirra
Jebuda. Makina-manja mamawura aburraja wurrumurndakibina
warnumamalya WarningiJudiya na-ngwanjinumurra wurrakina warka-
langwa. Mababurna-langwa Jebuda ne-yaminjamama wurrakina
WarningiJudiya warnumamalya. Nara ka-war•danga wurrakina warka,
umba na-likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-
wa. Akwa neni-yangmarngkwajuwamurra yakwujina Neningikarrawara.

Muwilyaba-manja Jebuda eneja nakina Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa nawurraki-likenumurra yeya wurrakina.
Biya nawurraki-likenuma wurrakina amarda-langwiya amaninga-
langwiya. Awalyuwa arakba akina amaninga. Biya Jesus-langwa
warnikabuburrakiyuwa narr-arrangbama lukwakwa akwala amadidira
akwa ayarrka-murra na-mambajinuma akina. Kembirra awurrariya
amarda narru-wurrangumurra umba amadidira enininingaba nuw-
alyubarinuma-da, na-ngwujalangumurra wurrakina-da.

2 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya narra-rringkama
wurrakina narr-arrangbama nuw-alyubarinuma akina aninga. Biya
ne-yama aburruwa-wa, “Kirri-yamarrkiname-ka karna? Ngakwurra-
langwa ayakwa eningarumuruma ngarraku-makinama akina, ‘Nara
karningerribirra karnumamalya a-war•duma warka Jebuda-manja,’ ne-
yaminama akina. Umba nungkwurraja karnumamalya kirru-war•denama
karna warka yelakwa Jebuda-manja kirrakina-da. Kembirra kirri-
yarrkuwurranguma arakba karna ebina ayakwa eningarumuruma-na?
Awurrariye-ka enena kirri-yaminama kirrakina-da,” ne-yama wurrakina
WurruBarija Jesus-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

3 Eneja Jesus ni-yama aburrawa-wa, “Karningma ebina Deyibida ni-yama-
murrilangwa arakburakba-kiya-wiya, nara-wiya kinu-bungkawadina
nakina. Nu-mureyangumurra nakina akwa wurrukwala warnungkwarba
ena-langwa.

4 Kembirra n-awiyebena nakina Deyibida Neningikarrawara-langwa-
manja kalikwa. Biya nu-manga aninga damba akwa n-alyubarina. Biya
nenu-kwa ekuwarra ena-langwu-wa warnungkwarba. Aburrajukwaba

kembirra nuw-alyubarina-da. Mama akwurdukwurda akina, umba nuw-alyubarinuma wurrakina-da. Nara warningerribirra kuw-alyelyubarina warnumamalya akina aninga umba aburraja WurruMinida warnungkwarba yimbukwa nuw-alyelyubarinuma wulkwa-da. Akena eneja Deyibida n-alyubarinuma ebina aninga akwurdukwurda-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

5 Biya ni-yama ngarningka aburruwa-wa nakina, "Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Ningubungkawe-ka ngayuwa Jebuda-langwa ningena-da," ni-yama Jesus-da.

Nenungkwarba-langwa numinirrengmurnirna ayarrka

6 Bi...ya memininingka-manja Jebuda ni-likenuma Jesus jinikakwuwa. N-awiyebenuma nakina alikira-manja arrawa biya nenakakirumakama yakwujina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Enejukwaba nuwilyaba nenungkwarba numinirrengmurnirna ayarrka n-angmakwulalumurra nakina yakwujina. Nara kinu-warrijuwa nakina ayarrka nekbuda-langwa-langwa. Eningangkawura na-murndakayuwayanguma akina.

7 Ebina-manja ngawa jinikakwa aburraja wurrukwala warnungkwarba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma nuw-ambilyumurra yakwujina akwa ngawa wurrukwala WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba. Neni-rruburringkama wurrakina angwurra ngawa Jesus-uwa. Nuw-andeyuma enuwa-wa kenumineningabakina-murrikba nakina Jesus ayarrka nibina-langwa nenungkwarba, mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-lekbiyada Jesus awurrariya-langwa. Kini-ngekburakina-manja Jesus ebina ayarrka akini-yada ngawa Jebuda-manja, kembirra keni-lekbajama Jesus-uwa wurrakina. Ke-yaminama enuwa-wa, "Awurrariye-ka akina mena aduwaba Jebuda-baba ena-da," ke-yaminama wurrakina enuwa-wa-da.

8 Akena neningma eneja Jesus mangma aburra-langwa akwa ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, "Kwa, mirajanga, akwa likaja yangkwurrangwa amarru-wa," ni-yama. Eneja kembirra nu-mirajanga, ni-lika nakina amarru-wa akwa n-arjiyingama Jesus-manja akwudangwa.

9 Umba kembirra ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya yakwujina nuw-angmakayanguma jinikakwa-manja arrawa, "Yirru-makina arakba," ni-yama. "Ke-yamarrkinama ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa ngarniki-yama-langwa ngarna? Aki-yaminama ngakwurruwa eningaba Jebuda-manja yinda awurrariya? Umba akenibikinama ngarna warnumamalya yinda aka-jungwajinama?" ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa.

10 Ni-yengbinuma Jesus amurndakakina ayakwa biya neni-rringkama nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurruwilyuwilyabawiya-wa. Biya ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, "Wulawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa," ni-yama. Eneja kembirra nakina nenungkwarba ni-lawulawaja arakba ayarrka ena-langwa-da. Arrengmurnirna-murrada akena ne-ngbudida arakba-da.

11 Aburraja wurrakina awinyamba narrak-ar•darra wurrumurndakibina warnungkwarba warnikakakirumaka akwa aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba wurrakina. Na-lyelyimbukweyinumurra biya, "Aki-yamarrkinamurra ngarna naka-manja nenungkwarba?" ne-yama wurrakina-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikilarrkilarrka

12 Akini-yada kembirra eneja Jesus nu-wurdanguma angakarjiyinga-
wa angalya nakwukawura, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina
Neningikarrawaru-wa yakwujina. Nu-buburiyaminu...wa. Na-larrumur•da
arakba. Nu-buburiyamina nakina ngawu...wa. Marngkirngkuwilyarra
arakba. Ni-yaminjama ngawa nakina yanda-langwa ne-kbadanguma
arakba akina.
13 Buwa-wiya. Kembirra nen-ardijuwa Jesus ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa enuwa-wa. Biya nu-wekbalyinuma nakina wurrumember-
rkwa wurrambilyuma warnungkwarba. Biya neni-yengbijuwama nakina
warnikilarrkilarrka warnungkwarba wurrakina, mena-baba ena-langwa
warnikuminuwar•duwar•da wurrumurndakakina arakba, akwa ambaka-
murra keni-larrkaja-mubaba nakina angerriba iya angerriba warniku-
maki-yada wurrakina warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-
langwa.
14 Warna warnimikirra Jayumuna, nibina Jesus neni-yengbijuwama Bida,
iya nenikumarnjenikba Endiruwa, iya Jaminja iya Janjana iya Biliba iya
Badalameya
15 iya Meduwa iya Damija iya Jaminja, nibina nenikuwenikba Albiyija-
langwa nakina, akwa ngawa nuwilyaba ningka Jayumuna. Umba naka
nenungkwarba Jayumuna akwa wurrukwala warnumamalya ena-langwa
WarningiJudiya nuw-awinyambadinume-ka angwurra wurrakina mena
WarningiRawuma warnumamalya narri-lyinga-mubaba aburra-langwa
angalya Judiya. Aminakina-langwa kembirra ne-yengbijajungwunumurra
wurrakina Jelada. Akina ekirra aburra-langwa.
16 Akwa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya aburnajukwaba
nu-wekbalyinuma Jesus wunenimikirra-kiya Judija. Nuwilyaba
nenikuwenikba Jaminja-langwa nakina umba ningka-langwa Judija
nenimikirra Yijikariyada, nibina kenu-wilyakinama wurrukwala
wurrububungkawa Jesus-uwa kajungwa kenu-meni-yada nakina.

Jesus nen-akakirumaka-mulangwa akwa nen-eningabaka-mulangwa warnumamalya

17 Biya kembirra Jesus akwa ngawa wurrumurndakibina
warnungkwarba warnimikirra warnikilarrkilarrka akwa ngawa ena-
langwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa nawurraki-dirrirnduma
wurrakina yadikina karrawara-langwa angakbilyuwalyu-wa angalya.
Biya nuw-akburranganja yakwujina wurrababurne-ka warnumamalya
wurribina Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba
wurrakina. Akwa ngarningka wurrababurne-ka warnumamalya
wurrimininimininingka aburrajukwaba nawurraki-likenumurra yenjerrikina
eminimininingka-langwa angalya. Nawurraki-likenumurra engka-langwa
iya engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa ngawa Jirujalema-
langwa. Akwa ngawa Daya-langwa akwa Jayidina-langwa namurndaki-
likenumurra wurrukwala. Alakina-kiya angalya Daya akwa Jayidina
alarrkumijiyelya-manja nuw-ambilyumurra alakina.
18 Nawurraki-likenume-ka wurrakina engka-langwa iya engka-langwa
angalya nawurra-murndukwunuma kajungwa warnik-engkirriki-yada
Jesus-langwu-wa ayakwa, akwa ngawa nenik-eningabaki-yada nakina Jesus
wurribina wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya. Umba n-arjiyinga
eneja Jesus yakwujina ebina-manja ngawa angalya angakbilyuwalya-
manja. Ni-yengbinuma nakina aburruwa-manja ayakwa akwa ngarningka
nen-eningabakamurra wurrakina angbilyuwa-langwa. Umba aburraja
wurrukwala wurrumurndakakina na-werrikangbilyuwadinuma mena
wurramukwa wurruwurrariya nuw-ambilyu-mubaba aburruwa-manja.

Eneja Jesus kembirra nenumurndaki-jadijuwama wurrakina wurramukwa aburruwa-langwa.

19 Umba wurrababurna-langwa warnumamalya nenuwurraki-ngayindanguma kuw-akwudangwukajungwuni-yada Jesus-uwa kajungwa warniki-lyingi-yada nakina-manja wurrakina-da, mena nakina Neningikarrawara neni-ngbudirrkama Jesus-manja-da. Kembirra nen-eningabakama nakina wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa-da.

Akwiyekirrerra-langwa akwa mijawara-langwa

20 Biya kembirra Jesus nenuwurraki-rringkama nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yengbinuma aburruwa-manja amurndakenena ayakwa nuw-engkirrikenu-murrumanja aburrajukwaba wurrukwala warnumamalya. Ni-yama Jesus,

"Karningalyingmalyingma kirribina karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa,
mena Neningikarrawara nu-bungkawadina-mubaba arakba nungkwurruwa-manja nakina.

21 Umba nungkwurraja kirru-mureyena-murrumurra aduwaba karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba akina.
Ambaka-murrumurra yiki-ladenama kirrakina.

Umba nungkwurraja kirru-ngwadeyina-murrumurra aduwaba karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba akina.
Ambaka-murrumurra yiku-marngkinama kirrakina-da.

22 "Mama wurrukwala warnumamalya yikabu-wirrikbinama wurrakina, umba eneja Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja. Yikabu-wirrikbinama wurrakina, ka-warenama nungkwurruwa, akwa ke-yengbinama wurrakina ayarrkiyarrkawarriya ayakwa nungkwurruwa-wa akwa ke-yaminama nungkwurruwa-wa, 'Karniniyerriya kirrakina karnumamalya,' ke-yaminama wurrakina. Ke-yaminame-ka akina mena kirru-werrikambilya-mubaba nungkwurruwa karnumamalya ngayuwa-manja, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Mama akina umba nakine-ka Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja.

23 Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya aburra-langwa wurrumirumi-rarrngwa warningarakburakba-kiya narra-wirrikbama WurruBurabudu-wa warnumamalya wurribina nenumini-yengbiyengbinu-murruwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina. Kembirra aduwaba yikabu-wirrikbina-manja warnumamalya warningaduwaba nungkwurruwa-wa, nungkwurraja yiku-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina. Kini-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-langwa mena Neningikarrawara yikenu-kwunama eninginingaba ena-langwa, akini-yada ngawa yiki-likaja-manja kirrakina ena-langwu-wa angalya eningabu-wa.

24 "Umba nungkwurraja kirruminababurna angwarnda iya amurndaki-jika, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa,
mena kirru-wilyakiname-ka akina arakba alarrngekburna eninginingaba nungkwurra-langwa aduwaba. Kembirra nara akwala a-manguma nungkwurruwa.

25 Umba nungkwurraja kirri-ladena-murrumurra aduwaba karnu-
mamalya, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya
nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba.
Ambaka-murrumurra yiku-mureyenama kirrakina.
Umba nungkwurraja kirru-marngkina-murrumurra karnumamalya
enubuwakida amarngka aduwaba, ka-ngekburakajungwuname-
ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba.
Ambaka-murrumurra yiki-jakawarenama-da yiku-ngwadeyinama
kirrakina-da.”
26 “Umba ke-yengbina-manja wurrababurna-langwa warnumamalya
ayakwa eningininga ba nungkwurra-langwa-langwa, kembirra
awurruwurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-
langwa. Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya aburra-langwa
wurrumirumirarrngwa warningarakburakba-kiya ne-yaminjamamurra
amukwiyadakina ayakwa wurrikikalyu-wa WurruBurabuda
warnumamalya. Wurrumurndakakine-ka ngawa WurruBurabuda nara
karra-makumaka warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa
ayakwa, umba aburra-langwa ayakwa amurndakibina ekikalya-wiya
ne-yengbinumurra wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Umba
aburraja wurrababurna warnumamalya warningarakburakba-kiya-
wiya ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina eningininga ba ayakwa aburra-
langwa-langwa. Kembirra aduwaba ke-yengbina-manja warnumamalya
eningininga ba ayakwa nungkwurra-langwa-langwa, awurruwurrariye-ka
ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa-da,” ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

*Aki-lyelyingmina-mulangwa warnumamalya wurribina akabu-
wirrikbina-murrumurra ngakwurruwa-wa*

27 “W-engkirrikiya,” ni-yama ngarningka Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa. “Enena ayakwa ngarra-makinama
nungkwurruwa-manja, kirribina kirr-engkirrikaja-murrumanja ngayuwa-
wa angwurra aduwaba mena-baba nungkwurra-langwa mada numu-
ngwur•dangmina-mubaba amandangwa. Nungkwaja ki-lyelyingminame-
ka ningkakina warnumamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra
nungkuwa-wa. Ki-yaminame-ka eningaba wurrumurndakakina-manja
warnumamalya.
28 Kabi-kbajina-manja wurrukwala warnumamalya nungkuwa, kembirra
arrkala nungkwamba-langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-
wa, kajungwa kini-yamini-yada nakina eningaba aburra-langwa. Umba
wurrukwala wurrumarngilyarra warnumamalya kabu-larrkbarjena-
manja ningkakina, akwa ke-yengbina-manja wurrakina ayakwa
ayarrkawarriya nungkuwa-wa, kembirra arrkala nungkwamba-
langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa, kajungwa kenu-
mamurikajini-yada nakina aburruwa-manja.
29 “Umba nuwilyaba nenumamalya keni-larrkbarjiya-manja ningkakina
awilyaba-langwa amungkwurra, nara a-ngwanjajuma nakina, umba mama
kini-lalikina keni-larrkbarjena nakina nungkuwa-manja ningkikuwarra-
langwa ningkenumungkwurra. Umba kenu-murrakajiya-manja
nuwilyaba nenumamalya dumbala nungkwa-langwa dibina dadikawiyeba
dadingikarrawara, nara a-ngwanjajuma nakina nungkuwa, umba
ngarningka kininga-mena dibina dumbala nungkwa-langwa dadikawiyeba
dadingarrawa ngalajukwaba-da.
30 “Umba kabi-yendabaja-manja warningerribirra warnumamalya
nungkwa-langwa amurndakijika, kembirra nungkwaja ka-kwunama.

Umba wurribina kabu-murrakajiya-manja amurndakijika nungkwa-langwa, kembirra nara a-larrngkilawurrakajuma amurndakakina. Mama nara a-lawurrakajuma amurndakakina wurrakina.

31 Umba nungkwaja ku-marngkirradiname-ka ningkakina wurrukwala-manja warnumamalya, wuburra laka ningkarra-ngayindenama wurrakina ka-marngkirradinama aburramba-langwa nungkuwa-manja-da.

32 “Laka nara ningkakina a-lyelyingmama wurrababurna-manja warnumamalya umba ningki-lyelyingminama warnumamalya wulkwa wurribina na-lyelyingmina-murrumurra nungkuwa-manja? Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nara nakina e-yamama akina ayakwa nungkuwa-wa, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya na-lyelyingmajeyinama wurrakina. Na-lyelyingminama wurrakina warnumamalya wurribina aburramba-langwa na-lyelyingmina-murrumurra aburruwa-manja-da.

33 “Umba laka nara ningkakina a-marngkirraduma wurrababurna-manja warnumamalya umba ki-yaminama nungkuwa eningaba warnumamalya-manja wulkwa wurribina ne-yamina-murrumanja nungkuwa-manja? Eneja kembirra Neningikarrawara nara e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nare-ka, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya ne-yamina-mubaba wurrakina eningaba warnumamalya-manja wurribina ne-yamina-murrumanja aburramba-langwa eningaba aburruwa-manja.

34 “Dukwa nungkwaja ka-kwunama amurndakijika nungkwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya warnik-akwurraji-yada akina aduwaya wurrakina warnumamalya. Akena nara wurrababurna-manja warnumamalya a-kwama nungkuwa nungkwa-langwa amurndakijika eningaduwaya, umba wurrumurndakibina-manja wulkwa warnumamalya wurribina kabumini-lawurrakajina-murrumanja wurrakina arija-langwa amurndakibina amurndakijika nungkwa-langwa. Eneja kembirra nakina Neningikarrawara nara e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nare-ka, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya na-kweyina-murrubaba eningaduwaya, kajungwa ambaka-murra karru-meni-yada wurrakina adidirrbura-wiya.

35 “Nungkwaje-ka ki-lyelyingminama wurrumurndakibina warnumamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra nungkuwa-wa. Ki-yaminame-ka ningkakina eningaba aburruwa-manja. Akwa ka-kwunama amurndakijika nungkwa-langwa aduwaya aburruwa-wa, akwa nara engkirrikuma ningkakina warniki-lawurrakaja-langwa wurrakina amurndakibina amurndakijika nungkwa-langwa. Ki-yamina-manja nungkuwa akina, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama eningaba nakina angwurra nungkuwa-manja, akwa Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya k-ambilyama ningkakina. Nakine-ka naruma numikbiyiya-dangwa Neningikarrawara. Kembirra Neningikarrawara wuburra ki-yaminama ningkakina, mena nu-marngkirradina-mubaba nakina wurruwurrariya-manja warnumamalya. Mama nara engkirrikuma wurrakina wurrukwalu-wa warnumamalya, mama namin-engkingkirrajajungwunama wurrakina, umba nu-marngkirradiname-ka amandangwa aburruwa-manja nakina.

36 Nakine-ka Nungwanyungwa n-errukwulinama amandangwa ngarnumamalya-manja. Kembirra nungkwurrajukwaba yik-errukwulinama kirrakina wurrimininimingka-manja warnumamalya kirrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa a-lyangkuwerribikajungwuma wurrukwala-langwa

37 Biya ni-yama Jesus ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina. Eneja kembirra Neningikarrawara nara a-lyangkuwerribikajungwuma nakina nungkwa-langwa-langwa, ningkeningaba-murrikba akwa ningkuwurrariya-murrikba ningkakina. Akwa nara ngarningka a-lekbuma warnumamalya-manja. Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina a-lekbuma nungkuwa ningkakina. Umba nungkwaja kaminiyakuwabijinama ningkakina awurruwurrariya wurrukwala-langwa. Kembirra enejukwaba Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama nakina awurruwurrariya nungkwa-langwa-da.

38 “Umba nungkwaja ka-kwunama eningininingaba-wiya wurrukwala-manja warnumamalya. Eneja kembirra Neningikarrawara kenu-kwunama eningininingaba-wiya nungkuwa-manja. Nakine-ka Neningikarrawara numekba nilyengma, akwa kenu-kukwunama eningaba neningangkawura. Kenu-wekbilyenama nungkuwa-manja akwa nara a-ngwanjuma. Kiniyaminama Neningikarrawara wuburra laka nuwilyaba nenumamalya ni-jirabinama nakina yinumalyirra yilyakwa nungkwa-langwu-wa bajikala. Nara a-ngwanjuma nakina umba ni-jirabinama yakina kinilyangburrukwuna-murruwa yibina nungkwa-langwa-manja bajikala-da. Enejukwaba nakina Neningikarrawara nara a-ngwanjuma umba kenu-wekbilyenama ngawa eningininingaba-wiya nungkuwa-manja neningangkawura. Umba nungkuwa ka-kwuna-manja eningaba wurrukwala-manja warnumamalya ningkumekba-manja ningkakina, kembirra enamba-langwa nakina Neningikarrawara kenu-kwunama eningaba nungkuwa-manja-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

39 Amurndakakina-bina ayakwa ni-yengbinuma Jesus, nenu-makama nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra enena alawudawarra nenu-makama arakba nakina wurrimimbimimba-langwa akwa warnikakakirumaka-langwa warnumamalya. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wi-yakuwerribikina wurrimimbimimba-langwa warnumamalya. Kenilirraki-ngayindena-manja wunambilyuma-kiya wunimimba-kiya keni-likaja-manja yeya, nare-ka wunalakina arndawarakajajuma a-wilyakajajuma-da. Kenilirraki-larra-maka edirrawa-da.

40 “Aburnajukwaba wunambilyuma-kiya wunenumamalya-kiya wunalekbina wunikikamarra-kiya nare-ka akakirumakajajuma wunalakina. Umba eneja nuwilyaba nenikakakirumaka kenuwilyakajinama ningka-langwa nenumamalya niyukwujiya, mena nakakiruma-baba nakina angwurra. Eneja niyukwujiya-dangwa ni-ngayindijungwunuma enejukwaba aringkawi-yada nakina. Kembirra kin-akakirumakajungwunama nakina angwurra. Kinengkirrikajama angwurra ayakwa ena-langwa-langwa bungkawa. Kinengkingkirrikajama ngawa mababurna-langwa marringa, kini-yaminamurruwa nakina ababurna-langwa nibina nubungkawa nakakiruma. Kembirra akini-yada ngawa arija-langwa wunalakina-kiya kenilirrakeningmidinama wunididirrbura-kiya-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

41 Biya ngarningka ni-yengbina nakina Jesus ayakwa, nenu-makama angwurra wurrumurndakibinu-wa warnikabuburrakiyuwa. Niyama, “Nungkwaja ningku-werrikawarriyadinama ningkakina ebinalangwa eyukwujiya ajiringka nenikumarnjena-langwa-manja menba. Miyambena-burra ningku-werrikawarriyadinama akina-langwa, akena

nara engkirrikuma nungkuwa arumu-wa eka nungkwa-langwa-manja menba?
42 Nungkwaja nara e-yamama nenikumarnjenu-wa, ‘Ngeniyerriya, nenikama, ngu-miya-langwa akina ajiringka nungkwa-langwa-langwa menba.’ Nara e-yamama akina, mena nara-baba ningkakina a-rringkama ebina eka adirrungwarna-dangwa nungkwa-langwa-manja menba. Ka-ngayindenama ningkakina wurrukwala warnumamalya ke-yaminama, ‘Ningkeningabe-ka ningkakina,’ akena ningkuwurrariya nungkuwa. Adinuba-wiya ki-ngkarbajinama eka nungkwa-langwa-langwa menba, kajungwa ki-rringkini-yada angwurra ningkenik-ambijangaji-yada ebina ajiringka eyukwujiya menba-langwa nenikumarnjena-langwa ningkakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ngarri-yama-mulangwa ngakwurruwa wuburra eka nuw-arrangbinama amaninga amamamuwa

43 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa ngarningka, “W-engkirrikiya-langwa enena alawudawarra ka-makinama. Ka-makinama alawudawarra eka-langwa nuw-arrangbina-mulangwa amaninga amamamuwa. Awilyaba eka eninganinga eningaba-dangwa nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa ngala-langwa enikalyelyubara eningaba. Akena ebina-murrada awilyaba-ma eka eningaba nara arrangbama amaninga amamamuwa awurrariya ebina nara ngakwurruwa alyubaruma. Akwa ngalaja eka awurrariya-dangwa nara arrangbama akina amaninga amamamuwa eningaba enikalyelyubara.
44 “Aki-rringkina-manja ngakwurraja amaninga amamamuwa eka-manja, ngarningma ngarrakina akina eka eningaba-murrikba akwa ngawa awurrariya-murrikba, mena ngarningma-baba ngala-langwa amaninga amamamuwa ebina nuw-arrangbinama. Kembirra akuma-ngayindena-manja ngarrakina manyungwunya ak-alyubarini-yada, nara a-likama ngarna akwurrirra-wa, umba manyungwunyu-wa aki-likajama akum-arrangbinama-da. Akwa ngarningka, aki-ngayindena-manja akwurena ak-alyubarini-yada ngarrakina, nara a-likama yimirriru-wa umba akwurenu-wa aki-likajama ak-arrangbinama-da.
45 “Amandangwa eningaba eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa eninginingaba-wiya, umba awurrariya eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa awurruwurrariya-wiya. Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba neningaba kini-yaminjamina-manja eningaba-wiya nakina, akine-ka wuburra eka eningaba kini-yaminama nakina, mena nara-baba engkirrikuma nakina awurrariya-wa umba kin-engkingkirrikaja-mubaba ngawa eningabu-wa. Umba eneja nuwurrariya nenungkwarba kini-yaminjaminama awurrariya-wiya, mena n-engkingkirrikaja-mubaba ngawa awurrariya-wa angwurra nakina. Umba ngalaja ayakwa ngakwurra-langwa ebina ka-jadenama edirra-langwa aki-yengbina-mulangwa ayakwa ngarrakina, adinuba-wiya nuw-ambilyumurra akina ngakwurra-langwa-manja mangma iya yukwudukwuda-manja-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neni-likiraka-mulangwa alikira wunambilyuma wunenungkwarba-kiya

46 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Kirri-yaminjaminama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, ‘Bungkawa, Bungkawa,’ kirri-yaminjaminama. Miyambena-burra yirri-yengbijinama ngayuwa Ningubungkawa ningena kirrakina, akena yirrumini-yarrkuwurrenama ayakwa nganyangwa?

47 Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma
akina ayakwa nganyangwa umba yiki-likaja-manja ngayuwa-wa akwa
yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kirrumiyambene-
ka kembirra kirrakina karnumamalya? Ka-makinama ngayuwa.
48 “Kirrakine-ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba nenungk-
warba ni-likirakama nakina alikira ena-langwa. Nakine-ka nu-
mungkadinumurra adinuba-wiya angwujirira edirra ajiringka-manja.
Nu-mungkumungkadinumurra nakina yanda-langwa n-akburrangarnuma
akwurraka angwarnda. Biya kembirra ni-likirakamurra arakba nakina
alikira ena-langwa ebina-manja ngawa angwarnda akwurraka kajungwa
engbudi-yada ebina alikira. Bi...ya kembirra ngalaja akungwa na-didumina
adirrungwarna. Biya na-wardanguma angwurra akina akungwa akina-
manja alikira, akena nara ke-kbilyajanga akina. Akwurrake-ka ngawa
nuw-arjeyumurra akina, mena eningaba-baba warka nu-war•danguma
nibina nenungkwarba. Eningabe-ka engbuda alikira ni-likirakamurra
nakina-da.
49 “Umba kirruwilyaba karnumamalya yik-engkirrikaja-manja
ayakwa nganyangwa kirrakina, akena yikumini-yarrkuwurrena-
manja akina ayakwa nganyangwa, kirrumiyambene-ka kembirra
kirrakina karnumamalya? Ka-makinama arakba ngayuwa. Kirrakine-
ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba ningka nenungkwarba ni-
likirakama nakina ena-langwa alikira enejukwaba. Akena erribirra
ajiringka-manja ngawa ni-likirakama akina. Nara kinu-mungkadina
edirra adinuba-wiya nakina akwa nara kini-likiraka alikira ena-langwa
akwurraka-manja angwarnda. Bi...ya kembirra ngalaja akungwa na-
didumina adirrungwarna. Biya na-wardanguma angwurra alikira-
manja akwa warenja-bawiya ne-kbilyajanguma akina. Kembirra
arngkawura-murra ngawa na-jerridinuma-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa-da.

7

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenikuminuwar•duwar•da NeningiRawuma-langwa nubungkawa

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama amurndakibina ayakwa ni-yengbinu-
mulangwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya, biya kembirra
ni-likena arakba nakina engembu-wa Kabuniyumu-wa.
2 Yakwujina akina-manja ngawa angalya Kabuniyuma n-ambilyumurra
eneja nuwilyaba nubungkawa wurrawinyamba-langwa. NeningiRawume-
ka nakina. Biya nakina nubungkawa nu-bungkawadinuma wurrababurna-
manja warnungkwarba wurrawinyamba. Aburrajukwaba Warningi-
Rawuma wurrakina. Kembirra nakina nubungkawa aburra-langwa nu-
werrikawarriyadinuma mena-baba nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da
ena-langwa n-angbilyuwadinuma aruma ajungwa akwa ni-lyelyingminu-
mubaba nakina-manja akwa arngkidarrba kini-jungwunu-mubaba nakina.
3 Biya nubungkawa nakina n-engkirrikenuma ayakwa wurrukwala-
langwa warnumamalya na-makijeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Biya kem-
birra ni-yama nakina wurrukwalu-wa wurrarumuruma warnungkwarba
WarningiJudiya-wa, “Jeyi! Wurri-likaja angerriba Jesus-uwa. Wurri-
yarrkuwilyakina enena ayakwa enuwa-wa akwa yikinu-makina kini-likaji-
yada nakina warenja-bawiya yangkwurrangwa nganyangwu-wa alikira
kajungwa ken-enibikini-yada nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa,” ni-
yama nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WarningiJudiya-
wa.

4 Aburraja kembirra na-likena arakba wurrakina warnungkwarba
wurrarumuruma Jesus-uwa. Biya ne-yama enuwa-wa, “Nuwilyaba
nubungkawa NeningiRawuma ngini-ngayindenama nungkuwa ki-likajama
kin-eningabakinama ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da angbilyuwa-
langwa.
5 Nakine-ka nubungkawa neningaba nakina akwa ni-lyelyingminama
ngakwurruwa NgarningiJudiya ngarnumamalya. Ngarrenumini-
likirakama arakba alikira Neningikarrawara-langwa enena-manja angalya.
Amandangwa neningabe-ka nakina nenumamalya. Kembirra ngarri-likaja
enena-wiya,” ne-yama wurrumurndakibina wurrarumuruma Jesus-uwa.
6 Biya namurndaki-likenuma arakba wurrakina wurrarumuruma akwa
ngawa wurrababurna warnumamalya Jesus aburruwa.
Nuw-alilikenu...wa. Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba alikira
nibina-langwa nubungkawa NeningiRawuma, akena aburraja
wurrubukwaya wurrukwala warnumamalya ena-langwa nenumini-
yarrkuwilyakama ayakwa Jesus-uwa. “Bungkawa, arjiyinga-langwa
yakwujina,” ne-yama. “Nara arakba a-likama. Yirrenu-makama nibina
nubungkawa wurrawinyamba-langwa, ‘Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa.
Yikinu-makina nari-yada a-likama awiyebuma nakina nganyangwu-
wa alikira, mena naruma-baba nubungkawa nakina Jesus, umba
ningiyukwujiye-ka ningena ngayuwa.
7 Akwa aminakina-langwa nara ngarningka a-likama nganja enuwa-
wa. Umba eni-yengbina wulkwa ayakwa nakina, kajungwa nganyangwa
nenikuminuwar•duwar•da kin-eningabadini-yada arakba,’ ni-yama nakina
nubungkawa NeningiRawuma yirruwa-manja.
8 Akwa enena engka ayakwa yirrenu-makama nakina. ‘Ngayuwe-
ka ningena ningubungkawa,’ ni-yama nakina, ‘akena ningenumin-
engkirrikajame-ka nganjukwaba nganyangwu-wa nubungkawa.
Aburrajukwaba wurrawinyamba nganyangwa wurribina-manja ningu-
bungkawadinama ngayuwa nuw-engkirrikajame-ka ayakwa nganyangwa.
Ki-yamina-manja ngayuwa warningerribirra-wa warnungkwarba
nganyangwu-wa, Jeyi! Likaja nungkuwa angerriba, kembirra warenja-
bawiya kini-likajama nakina angerriba. Umba ki-yamina-manja ngayuwa
ningku-wa nenungkwarba, Kwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kembirra
warenja-bawiya kini-likajama ngayuwa-wa nakina. Umba ki-yamina-
manja ngayuwa nganyangwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, War•dena ena
warka! Kembirra amandangwa kinu-war•denama nakina-da nganyangwa-
langwiya ayakwa-da,’ ni-yame-ka nakina nubungkawa NeningiRawuma
yirruwa-manja,” ne-yama wurrumurndakibina warnumamalya ena-
langwa Jesus-uwa.
9 Kembirra eneja Jesus ni-yakikbijanginume-ka nakina amurndakakina-
langwa ayakwa, biya ni-nyakuwarrukwajungwa akwa ni-yengbina
ayakwa wurrumurndakibina-manja wurrababurna warnumamalya
wurribina neni-yuwarnu-murrumanja enuwa-manja. Ni-yama Jesus
aburruwa-wa, “Nara ambaka ngayuwa k-akburrangarna karningerribirra
karnumamalya kirribina yiku-werrikambilya-murrumurra angwurra
ngayuwa-manja. Nara kirruwilyuwilyaba karnumamalya enena-manja
angalya Yijireyila-manja a-werrikambilyuma angwurra ngayuwa-manja,
umba eneja NeningiRawuma nenumamalya nu-werrikambilyama
amandangwa ngayuwa-manja angwurra nakina,” ni-yama nakina Jesus
wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya.
10 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba
namurndaki-lawurradina arakba nibinu-wa nubungkawa Neningi-
Rawuma. Biya ne-yar•da wurrakina ena-langwa-manja alikira. Akwa

neni-rringka nibina n-angbilyuwadinuma nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa n-eningabaduma kemba nakina arakba-da.

Jesus nen-enibika-mulangwa naburradikba dingaya-langwa

11 Eneja kembirra ni-likenuma Jesus engembu-wa Neyina, ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Aburraja wurrukwala wurruwurrak-wulyumida warnumamalya namurndaki-likenuma wurruwurrakawura-ma Jesus-manja. Nawurrak-alilikenu...wa.

12 Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba akina angalya Neyina am-inababurna alikira iya warnumamalya. Kembirra ne-yar•da arakba Jesus-murriya akawiyuwiyeba-manja akwudangwa. Akini-yada ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya na-jadanga errekbu-wa. Nenu-wilyakama nuwilyaba nenikijungwa nenungkwarba warniki-rungkwabi-yada nakina. Ngalaja dirndenikba dingaya dakina, akena nara arakba wurriyukwayuwa ngala-langwa, mena nuwilyaba-ma yimbukwa naburradikba nakina. Biya yingi-jadanga Neyina-langwa ngaluwa akwa wurruwurrakwulyumida war-numamalya.

13 Eneja Nubungkawa Jesus nanga-rringka-manja nakina, n-errukwulinuma dakinu-wa dingaya. Biya ni-yama ngaluwa-wa, “Nara a-ngwaduma.”

14 Kembirra n-akwudangwukajungwa Jesus nakinu-wa nenikijungwa nenungkwarba arakba. Biya n-akumarna nakina ayarrka ena-langwa bada-manja. Aburraja warnungkwarba wurribina nenu-wilyakama nib-ina nenikijungwa nenumamalya nuw-alkayinga nuw-erriminja wurrakina arakba. Kembirra ni-yengbina nakina Jesus ayakwa nibinu-wa ni-jungwu-murruwa. “Nungkuwa! Mirajanga!” ni-yama.

15 Eneja ni-rrakarjiyinga arakba nakina nenungkwarba ni-jungwu-murrada. Biya ni-yengbina nakina ayakwa-da. Kembirra Jesus nanga-kwa dirndenikba-wa arakba-da.

16 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nawurrak-akbar•de-ka angwurra wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa. Akwa na-makijeyina ayakwa. “Naka nenungkwarba ni-yengbinamurra ayakwa Neningikarrawara-langwa,” ne-yama. “Narume-ka NuBurabuda nakina. Eneja Neningikarrawara nakina ni-likenuma yangkwurrangwa ka-jungwa aken-enibikini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya,” namurndaki-yama wurrakina.

17 Biya ebina-manja aringbirra angalya Judiya namurndaku-makijeyinuma warnumamalya ebina-langwa Jesus ni-yama-mulangwa nakina. Akwa ngarningka ababurna-manja angalya Judiya-manja akwudangwa, aburrajukwaba warnumamalya namurndaku-makijeyinuma akina-langwa-da.

Janjana Nenikumingekingambaja neni-larrkenu-mulangwa wunenikaburrakiyuwa-kiya ena-langwa Jesus-uwa

18 Kembirra arakba warnikabuburrakiyuwa Janjana-langwa aburrajuk-waba nuw-engkirrikenuma amurndakibina ababurna-langwa ne-yama-mulangwa. Akwa nenu-makama Janjana-manja. Eneja kembirra nen-ardijuwama nakina Janjana enuwa-wa wunambilyuma-kiya ena-langwa wunenikaburrakiyuwa-kiya.

19 Ni-yama aburnuwa-wa, “Nungkwurnuwa, jeyi! Wuni-likaja angerriba Nubungkawa Jesus-uwa,” ni-yama, “yikumini-yengbini-yada enena ayakwa enuwa-wa. Yikini-yama, ‘Ningkumiyambena ningkenumamalya ningkak-ina?’ yikini-yamina. ‘Yirrenu-makama Janjana nuwilyaba-langwa naruma nenumamalya neniki-lika-langwa yangkwurrangwa. Dukwa nungkuwa

ningkena-da. Umba dukwa yik-embirrarinama yarna ningka nenumamalya yelakwa kini-yar•dena-murruwa-da. Umba nungkwaja, ningkumiyambena ningkenumamalya ningkena?' yikini-yamina Jesus-uwa kinalakina," ni-yama Janjana wunalakina-kiya-wa.

20 Aburnaja neni-likena arakba-da.

Nen-alilikenu...wa. Nen-akburranga arakba Jesus. Biya neni-yama, "Yinenumamalya-kiya Janjana Nenikumingekingambaja-langwa yinalakena. Yirrenu-makama nakina nuwilyaba-langwa naruma nenumamalya nibina neniki-lika-langwa enenu-wa angalya. Ningkakine-ka dukwa kembirra yirrenu-maka-mulangwa ayakwa Janjana-da. Nara-manja nungkuwa, kembirra yik-embirrarinama yarna ningku-wa nenumamalya dukwa-da. Ni-ngayindenama Janjana kin-eningmidinama nungkuwa-langwa. Yirrumakina kembirra. Ningkumiyambena ningkenumamalya ningkakina?" neni-yama Jesus-uwa wunalakina-kiya.

21 Akini-yada ngawa eneja Jesus nen-eningabakama wurrababurna warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra. Aruma ajungwa narrakuwardanguma wurrukwala, umba aburraja wurrakina wurrukwala narrawilyakama wurruwurrariya wurramukwa aburruwa-manja, umba aburraja wurrukwala wurrimimbimimba wurrakina. Kembirra nakine-ka Jesus nen-eningabakama wurrakina eningerribirra-langwa angbilyuwa akwa namurndak-eningabadinuma arakba wurrakina-da.

22 Kembirra ni-yama Jesus wunalekbina-kiya-wa wunenikaburrakiyuwa Janjana-langwa, "Jeyi! Wuni-lawurradina Janjanu-wa," ni-yama. "Yikinu-makina ababurna-langwa kini-rringka-mulangwa kinalakina nungkwurna-langwa-murra menba aduwaba. Akwa yikinu-makina ababurna-langwa ayakwa kin-engkirrikenu-mulangwa kinalakina memema-manja mamawura. Wurribina wurrimimbimimba-murrada warnumamalya adinuba-wiya nuw-andiyama arakba. Wurribina wurrirrengmurrengmurnirna-murrada warnumamalya na-likajama yiningaba arakba yeya. Aburrajukwaba wurramarmarra-murrada warnumamalya amungkwur•da arakba aburra-langwa amakwulya. Aburrajukwaba wurrambambuma-murrada warnumamalya nuw-engkirrikajama arakba ayakwa. Aburrajukwaba warnumamalya na-jungwunu-murrada warniba arakba. Akwa enena engka. Aburraja warningalyingmalyingma warnumamalya nuw-engkirrikajama arakba ayakwa eningaba Neningikarrawara-langwa-langwa.

23 Amandangwa eneja Neningikarrawara neningabe-ka nakina warningerribirra-manja warnumamalya wurribina nara a-minikalyikuma nganyangwa-langwa," ni-yama Jesus wunalekbina-kiya-wa wunenikaburrakiyuwa Janjana-langwa.

24 Aburnaja neni-lalika arakba Jesus wunalakina-kiya akwa neni-lawurradina Janjanu-wa. Eneja kembirra Jesus ni-yengbina akwala ayakwa Janjana-langwa-langwa wurrumurndakibina-manja wurruwurrakwulyumida warnumamalya. Ni-yama nakina, "Kirri-likenumanja nungkwurruwa engku-wa alarrkingburingka-wa angalya naramurruwa alikira, numiyambenu-we-ka nenungkwarba kirr-aburangkama kirrakina? Kirri-likenuma dukwa kirr-andeyuma nenungkwarba nilyangkadawa, nibina numa-warrukwajinama mangma erribirra? Dukwa nenungkwarba kirr-aburangkama amarda wuburra, ebina na-warrijinama arrirra angerriba iya angerriba?

25 Dukwa kirr-aburangkama kirrakina nenungkwarba nibina n-awiyuwiyebenama dukukwulyubena dumbala akwa n-alyelyubarinama eningaba aninga akwa nu-murrkumurrkwulama mamurrkbalya-manja

mamukumungkwulinga? Namukwiyadakine-ka nenungkwarba kirr-
andeyuma dukwa-da. Nare-ka. Namukwiyadakina nenungkwarba
nara erribirra ambilyuma alarrkingburingka-manja angalya umba
alikira-manje-ka n-ambilyama, wuburra wurrububungkawa-langwa-
manja alikira nakine-ka-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja
warnumamalya.

26 "Yirru-maka," ni-yama ngarningka Jesus wurrakina-manja. "Kirr-
aburangkama NuBurabuda nenumamalya kirrakina-da, nibina nenu-
makumakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalyu-
wa-na! Yawe-ka, nakina-bina-da! Kirri-likenuma kirr-aburangkama
NuBurabuda nenumamalya akwa kin-akburrangama arakba nakina. Umba
nakine-ka NuBurabuda nenikiyarrkuwilyaka ayakwa Neningikarrawara-
langwa ngarningka nakina.

27 Ka-makinama nganja ningena, kembirra w-engkirrikiya-langwa
angwurra amurndakenenu-wa ayakwa nuw-arrikarrijungwunu-murruwa
Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama ayakwa
Janjana-langwa-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara arakburakba-kiya-
wiya,

'Ngayuwe-ka ningena kini-larrkajama nganyangwa nenikiyarrkuwilyaka
ayakwa nenumamalya, kajungwa kenumini-ngekburakini-yada ma-
murukwa nungkwa-langwa ningkeniki-liki-yada nungkuwa. Kini-
lyengmenama nakina umba k-arijidinama ningkakina arija-langwa,'

ni-yamama Neningikarrawara. Kembirra arakba nakina-bina Janjana-
da, ni-lyengmanguma nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa
warnumamalya.

28 "Amandangwa," ni-yama ngarningka Jesus. "Naruma ngawa
nenumamalya nakina Janjana-da. Arakburakba-kiya-wiya-langwa
yanda-langwa aduwaba nara wurribina wurrukwala warnumamalya
wurraruma wuburra enuwa. Umba nungkwurraja kirriyukwujiya-
dangwa karnumamalya, kirr-engingmidina-manja Neningikarrawara
nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra kirrarume-ka Janjana-
manja angwurra kirrakina. Kirr-eningmidina-manja Neningikarrawara
nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra eneja Neningikarrawara
kini-yaminama nakina nungkwurra-langwa-langwa, 'Naka nenungkwarba
naruma, amandangwa naruma Janjana-manja angwurra,' kini-
yaminama Neningikarrawara-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa
wurruwurrakwulyumida warnumamalya-da.

29 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-
langwa namurndak-engkirrikenuma akina ayakwa Jesus-langwa.
Akwa ngawa aburraja wurrukwala warnungkwarba narraminu-
war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma-langwa akwa
narraminu-murndukwa-murrumurra angwarnda warnumamalya-
langwa aburrajukwaba nuw-engkirrikenuma akina Jesus-langwa ayakwa
wurrakina akwa neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-
wa. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna warnumamalya
nuw-engkirrikenuma ebina-wiya adinu...ba-wiya ebina ayakwa
Janjana-langwa. Kembirra nenumini-yarrkuwarakama wurrakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa kembirra eneja Janjana
nenu-mingekingambajuwama wurrakina. Kembirra aduwaba nuw-
engkirrikenuma Jesus-langwa ayakwa wurrakina-da.

30 Umba aburraja WurruBarija warnumamalya akwa ngawa
warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa nara
wurrakina kenumini-yarrkuwaraka Neningikarrawara-langwa ayakwa.

Kembirra nara Janjana kenu-mingekingambajuwa wurrakina, mena namurndaku-warangu-mubaba-da.

31 Eneja kembirra ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya, “Karnumamalya kirribina kirr-ambilyama enena-manja angalya aduwaba, kirrumiyambene-ka karna?

32 Wurriyukwayuwe-ka wuburra kirrakina-da, wurribina nuw-angmakayenama wurrakina namurndaki-likaja-murrumanja wurrababurna warnumamalya, namurndaku-warrukweyina-murrumanja wurrakina angerriba iya angerriba. Umba wurrukwala wurriyukwayuwa nuw-ardenama wurrukwalu-wa. Ne-yaminama,

‘Yarna ngarraminu-mebinuma eningininga baba emeba kajungwa ke-yekirrerrikini-yada nungkwurruwa.

Akena nara nungkwurraja yiki-lukweyina kirrakina-da.

Biya kembirra yirru-mebinuma emeba eningamukwa akwa yirru-ngwadinuma yarna awurrumalya.

Akena nara yiku-ngwadeyina nungkwurramba-langwa kirrakina-da,’ ne-yaminama wurrukwala wurriyukwayuwa wurrukwalu-wa wurrakina-da. Kembirra wurriyukwayuwa wuburra yiki-yaminama nungkwurraja karna karnumamalya karningaduwaba-da, mena kirru-waranguma adinuba-wiya Janjana, akwa kirru-warenama ngarningka ngayuwa nganjukwaba aduwaba kirrakina-da.

33 “Amandangwa,” ni-yama Jesus, “ebina-wiya ni-likenu-manja Janjana Nenikumingekingambaja yangkwurrangwa, kini-rringkama nakina mamawura iya marringa. Adadinuba nara nakina kin-alyubarina aninga, umba murumureya n-ambambilyuma neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa nakina. Akwa nara amalyirra kini-bekina nakina akwurena-langwa. Nungkwurraja kini-rringkama nakina, akwa kirri-yamama, ‘Kardi! Wurramukwa-dangwa naka-manja nenungkwarba nuw-ambilyama,’ kirri-yamama-da.

34 Kembirra nganja, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ningi-yar•duma arakba arija-langwa ngayuwa. Nungkwurraja yirri-rringkinama ngayuwa ning-alyubarinama aninga iya ningi-bekinama akwurena-langwa amalyirra. Kembirra kirri-yaminama, ‘Kardi! Nake-ka nenungkwarba numungwur•dangme-ka. N-alyelyubarinama naka akwa ngawa ni-bibekinama akwurena-langwa amalyirra naka-da. Akwa ngarningka namurndaki-yakeyinama enuwa akwa warnungkwarba wurribina narruwurra-murndukwunama angwarnda wurrukwala-langwa akwa ngawa warnumamalya wurruwurrariya aburrajukwaba-da,’ kirri-yaminama-da. Amukwiyadakina ayakwa kirri-yengbiyengbinama nganyangwa-langwa-da. Adinuba-wiya kirru-waranguma Janjana, umba aduwaba kirru-warenama ngayuwa nganjukwaba-da.

35 “Aburraja warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwarakinama ayakwa Neningikarrawara-langwa narra-wilyakajinama wurrukwala-manja warnumamalya ayakwa ni-yengbinu-mulangwa Neningikarrawara alyangmilyangmandukwuna-wiya amurndakakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Duwurrariya didarringka yinginumin-ajirrangu-mulangwa alika-kiya Jesus-langwa

36 Bi...ya eneja nuwilyaba NuBarija nenumamalya nen-ardijuwama Jesus ena-langwu-wa alikira aningi-yada. Nakina NuBarija nenimikirra Jayu-muna. Ni-likena eneja Jesus ena-langwu-wa alikira, n-awiyebena, akwa n-ambarringa biya n-alyubarina arakba aninga enuwa-manja yakwujina.

37 Akina-manja ngawa angalya aminababurna alikira ying-ambilyuma
ngalaja dakina duwilyaba didarringka duwurrariya. Dadinungkwurakba
ngawa duwurrariya ying-ambambilyuma dakina. Umba dadingma Je-
sus n-alyubarinuma aninga Jayumuna-langwa-manja alikira. Kembirra
yingu-manga bungabungwa akwulyubena ebina yingu-beyindanguma am-
inaruma angwarnda eyukwujiya-ma budila. Eningabe-ka amalyirra akina
akwa eningaba budila angwarnda-ma akwulyadada-ma. Yingu-manga
akina biya yingu-wilyaka Jayumuna-langwu-wa alikira. Yingi-yar•da, biya
ying-awiyebena ngalajukwaba.
38 Eneja Jesus n-angmungmakwulaluma nakina umba
n-arndadadilyuma. Umba dakina didarringka ying-
akwudangwukajungwuna enuwa-wa, ying-arjijeya akwaburrangarna
ena-langwa-manja alika akwudangwa. Ying-arjijeya, biya yingu-ngwadina
dakina didarringka, umba ngala-langwa angwada ne-ngkalyikama alika
Jesus-langwa na-kwularrinu-mulangwa ngala-langwa-langwa menba. Biya
kembirra arakba ying-abuluwendinga yingi-ngburingkakama alika Jesus-
langwa ngala-langwa-murra mamungba. Biya yingi-lawurangka arakba
alika ena-langwa-da. Akwa amalyirra ebina yingu-wilyakama eningaba
yingi-jiraba budila-langwa Jesus-langwa-manja alika arakba-da. Eningabe-
ka na-kirruwanjuma. Dakine-ka didarringka yingi-yamama akina mena-
baba yingi-lyelyingminuma Jesus-da, akwa yingini-ngayindanguma Jesus
neningmi-yada nakina yingi-lyelyingminu-mulangwa dakina-da.
39 Eneja NuBarija numinakina alikira nanga-rringkama ebina
yingi-yamama dakina, biya ni-lyangkiyama, “Numiyambene-ka naka
nenungkwarba? NuBurabuda-manja nenungkwarba amandangwa
naka, kin-eningmidinuma kembirra daka-langwa didarringka-da! Kin-
eningmidinuma duwurrariya dilyengma daka didarringka dibina yingini-
lyinginama-da,” ni-lyangkiyama nakina NuBarija.
40 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jayumuna, yiba-makinama eyukwu-
jiya alawudawarra,” ni-yama.
Ni-yama eneja Jayumuna, “Yi-makina kembirra, Bungkawa.” Eneja kem-
birra nakina Jesus nenu-makama enena alawudawarra.
41 Nuwilyaba nenungkwarba numinababurna angwarnda nenu-kwama
ena-langwa angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina
warningalyingmalyingma-wa. Nara erribirra kenu-kwa umba ambaka-
murra aburraja kenumini-lawurrakajinama arija-langwa wurrakina.
Arngkababurna-langwa ni-yaminjamama nakina. Biya nenu-kwa
nuwilyaba nenungkwarba eningaduwaya angwarnda aruma, 500 ajilba-
murra-da. Umba nenu-kwa ningka nenungkwarba 50-da.
Bi...ya numi-jerrida arakba mamawura wuneniki-lawurrakaji-yada wu-
nalakina wunenungkwarba-kiya ebina angwarnda.
42 Akena wuneningangwarnda-ma wunalakina-kiya-da. Nara kenu-
wilyaka ebina angwarnda wuneniki-lawurrakaji-yada-da.
Bi...ya eneja n-embimbirrarinu-mulangwa nakina nenungkwarba ne-
nungkwurakba, nenu-maka arakba wunalakina-kiya-wa, “Mama arakba
akina. Nara a-lawurrakajuma ngayuwa-wa, mena kineningangwarnda-ma-
baba kinalakina. Kamini-yakuwabijinama akina-langwa angwarnda,” ni-
yama nakina. Ena ngawa.
“Yi-makina kembirra ningkakina Jayumuna,” ni-yama Jesus enuwa-
wa, “numiyambene-ka nenungkwarba kinu-warrngkilyelyingminama
nakina-manja nenumamalya umba numiyambena kini-lyelyingminama
angwurra?” ni-yama Jesus Jayumunu-wa.
43 Eneja ni-yama Jayumuna, “Ngaya ningi-yaminama nibina
nenungkwarba kini-lawurrakajini-yada aruma angwarnda enuwa-wa

kini-lyelyingminama angwurra nakina, mena aruma-baba angwarnda
nenumini-yakuwabijuwama nakina-da,” ni-yama Jayumuna-da.
“Nakina-bina-da,” ni-yama Jesus.
44 Biya ni-nyakuwarrukwajungwa arakba nakina dibinu-wa didarringka,
akwa ni-yama ngarningka Jayumunu-wa, “Nga-rringka daka didarringka,”
ni-yama. “Ningena ngayuwa ning-awiyebenu-manja enenu-wa alikira
nungkwa-langwu-wa, nara yiku-kwa akungwa alika-langwa. Nara
nungkuwa yikumin-ajirranga alika, umba ngalaja daka didarringka
ngumin-ajirranguma alika nganyangwa ngala-langwa-murra angwada,
akwa yingi-ngburingkakama ngala-langwa-murra mamungba.
45 Ning-awiyebu-manja ngayuwa nungkwa-langwa-manja alikira, nara
nungkwaja yiki-lawurangka ngayuwa. Umba ngalaja daka didarringka
arngkababurna ngumini-lawurangkama alika nganyangwa, yingi-
lyelyingminu-mubaba ngayuwa.
46 Nara nungkwaja yikumini-jiraba aliba-langwa amalyirra nganyangwa-
manja aringka, kajungwa warningmi-yada warnumamalya ningki-
yekirrerridinu-mulangwa nungkuwa ningi-yar•du-mulangwa ngayuwa
nungkwa-langwa-manja alikira. Umba ngalaja daka didarringka yingu-
beyindangume-ka amalyirra aminaruma angwarnda ebina ne-ngbajama
eningaba biya ngumini-jirabama alika-manja.
47 Dadingma daka duwurrariya dilyengma mena ababurne-ka
awurruwurrariya yingi-yama-mubaba arakba daka. Umba eneja
Neningikarrawara nangamini-yakuwabijuwama arakba amurndakakina
awurruwurrariya yingi-yama-mulangwa daka-da. Kembirra aminakina-
langwa ngalamba-langwa yingi-lyelyingminama angwurra ngayuwa-da.
Umba kenumini-yakuwabijina-manja adinakba-kiya Neningikarrawara
nuwilyaba nenumamalya ambawura awurruwurrariya, kembirra
nakina-bina kinu-warrngkilyelyingminama ngayuwa-da,” ni-yama Jesus
Jayumunu-wa-da.
48 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus dibinu-wa didarringka,
“Eningerribirre-ka awurruwurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina
ningkumini-lyurrkwajungwunuma arakba ababurna-langwa,” ni-yama
Jesus.
49 Aburraja warnumamalya wurribina ne-yebukeyinu-murrumurra
aninga Jayumuna-langwa-manja alikira na-lyangkumakajungwunuma
wurrakina, “Numiyambene-ka naka nenungkwarba nenumini-
lyurrkwunama awurruwurrariya warnumamalya-langwa? Eneja
Neningikarrawara yimbukwa nuwilyaba-ma kini-yengbinama
amukwiyadakina ayakwa ngarnumamalyu-wa, umba nara naka,” na-
lyangkumakajungwunuma wurrumurndakakina warnumamalya-da.
50 Eneja Jesus ni-yama kembirra dibinu-wa didarringka, “Ningku-
werrikambilyu-mulangwa ngayuwa-manja ningkakina, kembirra yirr-
enibikama ngayuwa ningkakina arakba. Umba jeyi, likaja arakba
yiningaba-murra yukwudukwuda,” ni-yama Jesus ngaluwa-wa-da.
Ngalaja kembirra yingi-likena arakba yiningaba-murra yilyurrkwa-murra
yukwudukwuda dakina-da.

8

Wurrukwala-langwa wurridarringka wurribina nenu-mamurikajuwa-mulangwa Jesus

1 Bi...ya eneja Jesus ni-likenuma arakba nakina angerriba iya
angerriba engku-wa iya engku-wa angalya. Ni-likenuma kembirra
akwalu-wa angalya aminababurnu-wa alikira iya warnumamalya

akwa akwalu-wa ngarningka angalya aminambawuru-wa alikira nakina. Biya amurndakakina-manja angalya ababurna-langwa nenu-makama warningakwujina warnumamalya eningingingaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara ena-langwa-manja warnumamalya. Aburrajukwaba wurrumurndakibina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawurraki-likenuma enuwa-manja wurrakina-da.

2 Ebina-wiya ngawa nakine-ka Jesus neni-jadijuwama wurruwurrariya wurramukwa wurrukwala-langwa wurridarringka. Umba nen-eningabakama wurrukwala angbilyuwa-langwa nakina. Arngkawura neni-jadijuwama Jesus wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa wurruwurrariya duwilyaba-langwa didarringka dadimikirra Meri. Aburraja narringa-yengbijuwama dakina Meri DadinguMakidala, mena ngala-langwa angalya Makidala akina-baba. Kembirra wurrumurndakakine-ka wurridarringka namurndaki-likenuma aburrajukwaba Jesus-manja wurrakina.

3 Ngalajukwaba duwilyaba dingka didarringka yingi-likenuma dadimikirra Jawena. Umba eneja ngala-langwa neningiyadikba nenimikirra Juja. Naruma nakina nenungkwarba nibina nenuminu-war•duwar•danguma warka Nubungkawa-langwa Yerida. Akwa ngawa ngalajukwaba yingi-likenuma duwilyaba dingka didarringka dadimikirra Jujena. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna wurridarringka nawurraki-likenuma Jesus-manja akwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Narru-wilyakame-ka aninga iya angwarnda aburra-langwa, kajungwa warnik-akwurraji-yada wurrumurndakakina-manja warnungkwarba, akwa warniku-kwi-yada aninga-da.

Nenungkwarba ni-lungkuwabijuwa-mulangwa amadidira

4 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawurraki-likenume-ka wurrakina akini-yada ngawa Jesus-uwa engka-langwa iya engka-langwa angalya. Biya kembirra wurruwurrakwulyumida warnumamalya nawurra-murndukwunuma arakba Jesus-manja. Eneja nenu-makama nakina Jesus enena alawudawarra aburruwa-wa.

5 Nuwilyaba nenungkwarba numinakina angalya ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina neniki-lungkuwabiji-yada akina amadidira amaninga eyukwayuwa. Nakina nenungkwarba n-akumarnuma amadidira amaninga embimbirrkaluwa ena-langwa-manja beka, biya ni-likena arakba. Biya ni-likenu-manja lukwakwa nakina ena-langwa-manja angalya n-errikbeyinuma arakba amurndakakina amadidira ajiringka-wa. Erribirra numurndak-arrijakama angerriba iya angerriba, ka-lungkuwarrini-yada akina aninga.

N-errikbeyinu-manja lukwakwa amurndakakina amadidira, ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma mamurukwa-manja. Kembirra arngkidarrba-langwiya aburraja warnumamalya na-likenu-manja wurrakina narr-embirrkingalyilyakama ebina amadidira amaninga. Kembirra aburraja wurrajija nuw-angkirreyinuma akwa narr-embirrkumanguma, akwa nuw-alyubarinuma amurndakibina embimbirrkamamuwa amaninga.

6 Umba ngalaja amadidira akwala ne-ngkilarreyinuma akina amurndurrkangwarnda-manja ajiringka. Kembirra na-lingbijangeyinu-manja amurndakakina na-lungkwardadinuma akina engburingka-baba ajiringka.

7 Umba ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-langwa-manja angalya awurruwurrakuwilyarra. Ngalaja kembirra amurndakakina akwurrirra akwa ngawa ebina amaninga amarda na-lingbijanginuma

aburrunguwa alirrakidirrbura. Kembirra akwurrirra akwa ngawa akina amaninga amarda na-lungkuwarreyinuma adidirrbura. Akena angwurra akwurrirra na-lungkuwarrinuma warenja, akwa kembirra naminu-mar•danguma angalya. Ngalaja kembirra ebina amaninga amarda nara ka-lungkuwarrina angwurra, akwa nara kuw-arrangba aninga.

8 Umba ngalaja akwala amadidira ne-ngkilarreyinuma eningabu-wa ajir-ingka. Kembirra na-lingbijanginuma akwa na-lungkuwarreyinuma. Biya kembirra nuw-arrangbama arakba aninga ababurna akine-ka-da. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

Ene-ka alawudawarra nakina Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya. Biya kembirra nenu-makama arakba nakina enena engbuda eningarija-langwa ayakwa aburruwa-wa. “Yiki-yakuwerribikinama ambaka-langwa akinu-wa alawudawarra ngarra-maka-murruwa,” ni-yama Jesus. “Umba yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-langwu-wa mada, nara kembirra a-jadijuma mungarrkuwarru-wa mada akwa a-lyikbijuma akina ayakwa umba yiki-yakuwerribikaja ngawa ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

9 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa namurndaki-yama wur-rakina enuwa-wa, “Ne-yamarrkiname-ka enena alawudawarra?” ne-yama.

10 Kembirra ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa kinu-bungkawadina-mulangwa nakina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya akina. Umba kirrenu-mukangbijuwama eneja Neningikarrawara arakba nungkwurruwa-manja. Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa alawudawarra-murra. Mama wurrakina kuw-andiyama akena nara wurrakina a-rringkama-da, akwa mama kuw-engkirrikajama akena nara akburranguma wurrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

11 Biya neni-dirrburakama arakba Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa ebina-langwa alawudawarra. Ni-yama, “Amurndakibina eyuk-wayuwa amaninga amadidira Neningikarrawara-langwa wuburra ayakwa ke-yaminama akina.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa Neningikarrawara-langwa, akena eneja nakina Namukwa kini-likajama akwa kenu-murrakajinama amurndakibina Neningikarrawara-langwa ayakwa aburra-langwa-langwa mangma. Kembirra ke-yaminama wurrakina warnumamalya wuburra amurndakibina amadidira amaninga ne-ngkilarreyinuma mamurukwa-manja. Umba eneja Namukwa kini-yaminama nakina wurrajija wuburra wurribina narru-menama amurndakibina amadidira. Kenu-murrakajinama Namukwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibina-langwa warnumamalya kajungwa nari-yada eningmiduma wurrakina ebina ayakwa eningaba akwa nari-yada a-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja, akwa nari-yada Neningikarrawara enibikama wurrakina-da.

13 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama aburrajukwaba Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ke-yekirrerridinama, karru-menama akina ayakwa aburra-langwu-wa mangma. Akena nara ngalaja ambilyuma akina ayakwa amiyerra aburruwa-manja. Ka-werrikambilyama wurrakina aduwaya-wiya Neningikarrawaru-wa. Akena Namukwa keni-labaja-manja wurrakina-manja warnumamalya kembirra nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina Neningikarrawara-manja. Wurrakine-ka kembirra

warnumamalya ke-yaminama wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma amurndurrkangwarnda-manja ajiringka.

14 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa Neningikarrawara-langwa aburrajukwaba wurrakina, akena ka-werrikawarriyadiname-ka awinyamba-langwa wurrakina akwa kuw-engkingkirrikajama angwarndu-wa iya amurndakijiku-wa akwa abadakalyu-wa. Ngalaja amukwiyadakina ka-likajama angwurra aburra-langwu-wa mangma, akwa ka-jadijinama ayakwa Neningikarrawara-langwa aburra-langwa-langwa mada. Wurrakine-ka warnumamalya ke-yaminama kembirra wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-manja akwa na-lingbijangeyinuma, biya na-lungkuwarreyinuma akwa nuw-arrangbama aninga, akena nara ka-walyuwadina akina.

15 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa karru-menama karri-lyinginama akina warningamiyerra. Kenumini-yarrkiyarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurriyirrbiyirrba ngawa akwa ke-yaminjaminama eningaba wurrakina warningangkawura. Ke-yaminama kembirra wurrakina warnumamalya wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma eningaba-manja ajiringka akwa na-lungkuwarreyinuma yanda-langwa nuw-arrangbama eningaba aninga akina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa e-yamama wuburra warnumamalya wurribina narr-abuwarrkinama bajananga

16 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa akwa wurrukwala-manja warnumamalya aburrajukwaba. Nenu-makama alawudawarra bajananga-langwa. Ni-yama nakina, “Yakuwa yak-abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa, yak-akumurnama akina karrawara, kajungwa karri-rringkini-yada warnumamalya eningaba alarradada amungkwurrkbuda. Yak-abarrakajina-manja akina bajananga yalakena nare-ka abuwarrkama akina. Nara akumama yalakena bajikala karrawara akina-manja bajananga akwa ngarningka nara awiyebajuma akina mamukumungkwulinga-manja arrawa. Umba karrawara yak-akumurnama, kajungwa ka-larrkabarrakajini-yada angalya akina bajananga. Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-awiyebena-manja arrawu-wa alikira-wa karri-rringkinama akina alarradada wurrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

17 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Ebina nuw-abuwarrkajungwunama adinuba-wiya aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama akina arija-langwa.

18 Kembirra nungkwurraja yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa kir-rakina nganyangwu-wa ayakwa aduwaba. Nara amini-yarrkuwurruma umba yikumini-yarrkuwarakinama angwurra ngawa.

“Karningerribirre-ka karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma nganyangwa ayakwa umba yik-engkirrikaja-manja akina angwurra kirrakina, kembirra yiki-yarrkuwarakinama amurndakibina ayakwa nungkwurra-langwa-manja mangma ngawa. Kembirra nganja ngayuwa ka-mamurikajinama nungkwurruwa-manja kajungwa yik-eningmidini-yada angwurra kirrakina. Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-lyangkiyamina-manja kirrakina, ‘Ningeningma amurndakakina ayakwa,’

akena nara-manja engkirrikuma angwurra kirrakina, umba yikumini-yarrkuwurrena-manja ayakwa nganyangwa, nare-ka ngayuwa a-mamurikajuma kirrakina. Nungkwurraja kembirra yiki-yakuwabijiname-ka kirrakina amurndakibina ayakwa nganyangwa. Aminakina-langwa kembirra yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa nganyangwu-wa ayakwa aduwaba kirrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus-langwa-langwa dirndenikba akwa wurrarrkwurrkuwena-langwa

19 Bi...ya aburraja Jesus-langwa dirndenikba akwa ngawa warnikuku-marnjena ena-langwa na-likenuma wurrakina ebinu-wa alikira Jesus n-ambilyu-murruwa nakina, akena nara kuw-akwudangwukajungwuna wurrakina enuwa-wa mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyuma yakwujina arrawa.

20 Aburraja nenu-makama kembirra wurrukwala warnumamalya Jesus-manja, "Daka arakba dirndena akwa nenikumarnjena-murriya," ne-yama wurrakina. "Errekba-manja ngawa nuw-alkayenama warna, umba bu-ngayindenama nungkuwa," ne-yama-da.

21 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa, "Daka dirndirrka akwa ngawa narrkuwarrka-murriya arakba-na? Nganja ninginga-yengbijinama dirndirrka dadingerribirra akwa narrkuwarrka-murriya wurribina nara a-yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba nuw-engkingkirrikajama akina," ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Jesus ni-lyurrkwaka-mulangwa akungwa akwa arrirra

22 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likena nakina awurukwu-wa na-kuwabalinu-murruwa adirrungwarna enuwa akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya nawurraki-rijawudiyinuma mijiyanga-manja. Ni-yama Jesus, "Nga-likaja arakba, ngarr-aburrungkuwarrukwuna enena akungwa," ni-yama. Biya narring-arjiyajuwa dumbala wurrakina biya na-likena arakba-da.

23 Ngalaja makina mijiyanga num-angkidikarrinu...wa. Eneja kembirra Jesus nu-mungkwulinga. Ngalaja kembirra adirrariyaba aruma arrirra narrak-akburranga, narraku-wardanga arakba wurrakina. Na-warumajungwunuma arrubude-ka. Ngalajukwaba akungwa na-warumajungwunuma, na-rrangkuwanginuma adirrungwarna, na-ngakarjeyuma akwa nuw-awiyebeyinuma memedirra-wa mijiyanga. Nuw-awiyebeyinuma akwa na-lyangburrukwajuwame-ka makina-manja mijiyanga-da. Kembirra arngkidarrba ka-ngwardinume-ka wurrakina-da.

24 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-lika akwa nenu-mirajangajuwa Jesus-manja. "Bungkawa! Bungkawa!" ne-yama. "Adinuba aku-lkuwarriname-ka ngarna, umba mirajanga!" ne-yama.

Eneja Jesus nu-mirajanga, biya ni-yengba ayakwa engbuda akinu-wa arrirra akwa akungwa-wa. "W-erriminja!" ni-yama. Ngalaja kem-birra nuw-ar•darra ebina arrirra akwa na-lyurrkwuda arakba akungwa ngalajukwaba-da.

25 Biya Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Miyambena-burra nungkwurruwa nara a-werrikambilyuma ngayuwa-wa?" ni-yama.

Aburraja nawurraki-yakikbijangeyina angwurra wurrakina. Nuw-akbar•dange-ka. "Numiyambena-burra naka nenungkwarba?" ne-yama na-makijeyinuma wurrakina. "Ni-yengbinama ayakwa arrirra-wa akwa akungwa-wa nakina, biya nenakumin-engkirrikajama ngalajukwaba

enuwa-wa-da!” ne-yama wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba nibina nenu-wilyakama wurramukwa

26 Kembirra Jesus akwa ngawa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-aburrungkuwarrukwama arakba akungwa warniki-liki-yada wurrakina aburrungkuwarru-wa engembu-wa Kiraju-wa. Akine-ka angalya aring-birra emikirra Kiraja nuw-ambilyuma aburrungkuwarra akungwa umba Keliliya aburrungkiladada ngalaja nuw-ambilyuma akina.

Biya ne-yar•da arakba wurrakina Kiraja-manja.

27-29 Kembirra ni-rukbijangu-manja Jesus mijiyanga-langwa ariba-wa, eneja nuwilyaba nenungkwarba nubukwaya ni-likena nenu-kwurukwa enuwa-wa. Nakina nenungkwarba numinakina angalya Kiraja, umba nenu-wilyakama enuwa-manja wurrababurne-ka wurramukwa wurruwurrariya. Warningarakba-kiye-ka wurrumurndakakina wurramukwa namurndak-ambilyuma enuwa-manja. Arngkababurna-langwa nen-engkengkarrngarnuma nakina-manja. Aburraja kembirra warnumamalya ena-langwa nen-ararikama nakina ayarrka-manja akwa alika-manja didija-murra. Akena ni-ngkingkarrngarnuma alakina-kiya didija. Aburraja wurramukwa wurruwurrariya neni-yakiyakarnuma arakba engku-wa nara-murruwa alikira iya warnumamalya. Nara dumbala kin-awiyuwiyebena umba neyebirra nakina n-alilikenuma. Nara kin-ambilya arakba angalya-manja umba n-ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira iya warnumamalya. Medirra-manja ngawa nu-mungkumungkwuluma narr-akakumarnu-murrumanja warninikijungwa warnumamalya.

Umba n-akwudangwukajungwunu-manja nakina nenungkwarba Jesus-uwa, eneja Jesus ni-yengbina nakina ayakwa wurrumurndakibinu-wa wurramukwa. “Wurri-jadiya!” ni-yama. Akena eneja nenungkwarba ni-likilalinga akwa n-abuluwendingama alyengmilyengma-langwa Jesus-manja.

Biya angwurra n-ardanga nakina. “Jesus, Ningkenikuwenikba Neningikarrawara-langwa, ki-yamarrkinama nungkuwa ngayuwa-manja? Nara a-larrkbarjuma ngayuwa umba yi-lalika!” ni-yama.

30 Eneja Jesus ni-yama, “Ningkumiyambena ningkenimikirra?”

“Ningene-ka ningenimikirra ngayuwa ‘Ningababurna,’ ” ni-yama eneja, mena wurrababurna-baba wurramukwa wurruwurrariya nawurrak-awiyebenuma arrawa enuwa-manja.

31 Aburraja wurruwurrariya wurramukwa ne-yama Jesus-uwa, “Marrakba, nara a-larrkuma yirruwa engku-wa, nara a-diduma yarna awurrariya-manja angalya!” ne-yama wurrakina.

32 Umba akina-manja ngawa angalya akwudangwa ngalaja nuw-ambilyuma ababurne-ka bikibiki. Ne-yebiyebukeyinuma aninga angakarjiyinga-manja angalya karrawara amurndakakina. Kembirra wurrumurndakibina wurramukwa ne-yama Jesus-uwa, “Marrakba, yirri-larrkiya amurndakangabu-wa bikibiki,” ne-yama wurrakina wurramukwa Jesus-uwa. Eneja kembirra Jesus ni-lyangkuwama nakina-da.

33 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurramukwa nawurraki-jadinga nakina-langwa nenungkwarba akwa nawurraki-likena amurndakibinu-wa bikibiki. Nuw-awiyebaja arakba arrawa bikibiki-manja-da. Ngalaja bikibiki nuw-angkirreyina angwurra arakba. Nawurraki-dirrirnda angadingidirra-wa angalya akwa arakba

namurndaku-ngwur•dirruwajungwa akungwa-manja akwa na-jungweyina-da.

34 Aburraja warnungkwarba wurribina narr-embimbirrajuwa-murrumurra bikibiki narri-rringkamurra nuw-angkirreyinuma akungwa-wa akwa na-ngwur•dirruwajungwunuma akina akungwa-manja akwa na-jungweyinuma. Kembirra nuw-angkirreyina wurrakina akwa narra-maka wurrukwala-manja warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumanja angalya-manja aminababurna-murrumanja alikira akwa ngawa nuw-ambilyu-murrumanja wurreyebijeba ambumbawura-manja alikira.

35 Aburraja kembirra wurrababurne-ka warnumamamalya namurndaki-likenuma ebinu-wa angalya bikibiki na-jungweyinu-murruwa. Biya namurndaki-yar•da arakba Jesus-manja akwa nen-akburranga nibina yakwujina nenungkwarba nen-angmungmakayanguma Jesus aburnuwa. Nakine-ka nibina-murrada nenungkwarba n-eningabaduma akena n-awiyebenuma arakba dumbala nakina akwa n-engkirrikenuma Jesus-langwa ayakwa, mena-baba meningaba arakba mangma ena-langwa. Aburraja warnumamalya namurndak-akbar•danguma.

36 Umba aburraja wurribina narr-embimbirrajuwama bikibiki, akwa narri-rringkamurra amurndakibina bikibiki na-jungweyinuma akina, narra-maka wurrumurndakakina-manja warnumamalya n-eningabadu-mulangwa nibina nenungkwarba. Narra-makama ayakwa Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina-da.

37 Kembirra wurrababurne-ka wurruminakina angalya WarningiKiraja warnumamalya ne-yama Jesus-uwa, “Wu-lalika enena angalya yirra-langwa akwa likaja engku-wa,” ne-yama, mena-baba nuw-akbar•danguma angwurra wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa. Kembirra eneja Jesus ni-rijawudija mijiyanga-manja neniki-liki-yada nakina.

38 Akena eneja nakina nenungkwarba nibina n-eningabaduma arakba ni-likena Jesus-uwa akwa nen-ambudirrka. “Marrakba,” ni-yama, “yakuwa?”

Jesus eneja neni-larrkama angalyu-wa akwa ni-yama enuwa-wa,

39 “Jeyi! Likaja nungkwa-langwu-wa angalya akwa wurra-makina wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara ngin-eningabaka-mulangwa,” ni-yama Jesus.

Eneja nakina nenungkwarba ni-likena arakba nenumurndaku-maka WarningiKiraja-manja warnumamalya Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina. Ni-likenuma ngawa mababurna-manja mamurukwa awilyuwilyaba-wiya-wa alikira akwa yanda-langwa wurrababurna-langwa WarningiKiraja warnumamalya warningma arakba ayakwa ena-langwa. Umba eneja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narri-lalika akina angalya akwa na-likena arakba-da.

Jesus nang-enibika-mulangwa dadikijungwa dadiyara akwa nang-eningabaka-mulangwa dangbilyuwa-ma didarringka

40 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-aburrungkuwarrukwama ngarningka akungwa akwa na-lawurradinuma Kiraja-langwa angerriba Keliliyu-wa. Aburraja warnumamalya wurruminakina angalya Keliliya nuw-embimbirrarinuma ngawa Jesus-uwa warnungkwurakba. Ni-yar•du-manja kembirra nakina Jesus, na-lyelyingmeyinuma wurrakina neni-rringka-mulangwa.

41 Eneja nubukwaya ni-likena nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jaraja. Nubungkawa nakina jinikakwa-langwa. Biya n-abuluwendinga Jesus-langwa-manja alika akwa nenu-marrakbakama Jesus-uwa akwa ni-yama, “Marrakba, kwa, likaja nganyangwu-wa alikira,” ni-yama,

42 “mena nganyangwa dadiyawarrka ying-angbilyuwadinu-mubaba
ajungwa akwa dambawura-murra-baba dakina. Mememberrkwa
mambilyuma mamarika iya yinungkwura ying-ambilyuma dakina akena
dadiki-jungwangene-ka arakba,” ni-yama.
Eneja kembirra Jesus ni-likena nakina aburnuwa Jaraja ena-langwu-wa
alikira. Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndaki-likenuma
Jesus-manja aburrajukwaba akinu-wa alikira. Akwudangwa Jesus-manja
namurndaki-likenuma wurrakina, namurndaki-lyibilyidanguma wurru-
murndakakina, nenu-kwurdakama Jesus-manja lukwakwa.
43 Ngalaja duwilyaba didarringka yingi-likenuma aburruwa-manja.
Angbilyuwa dakina dadinungkwurakba. Mememberrkwa mambilyuma
mamarika iya yinungkwura yingi-jungwunuma angbilyuwa dakina, mena-
baba merra ngala-langwa numu-kwularrinuma miyirrbiyirrba ngawa.
Aburraja wurrababurna warnumamalya narringa-mamurikajuwama
dakina akina-langwa angbilyuwa akena nara ngalaja king-adingabadina
dakina.
44 Biya wurrumurndakibina-manja warnumamalya yingi-likenuma dak-
ina mamurukwa-langwiya, biya ying-akwudangwukajungwa Jesus-uwa
akwaburrangarna-langwa, akwa yinginumin-anjalkilyingama dibina dum-
bala Jesus-langwa dadumakirnda-manja ying-anjaljalangu-murrumanja.
Akwa kembirra arngkawura-wiya ngalaja merra ngala-langwa numu-
ngwanja, nara arakba kumu-kwularrina.
45 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Angk-
aburra bi-lyingama?” ni-yama.
Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-edirremeyina.
Eneja Bida ni-yama, “Bungkawa, wurrababurne-ka warna warnumamalya
nungkuwa-manja akwudangwa bu-minjirrarjinama,” ni-yama.
46 Umba eneja Jesus ni-yama, “Wurruwilyaba warnumamalya bi-
lyingama. Ningeningma nganja mena-baba akwala amawurrina
nganyangwa na-likenuma ngayuwa-langwa wurrakinu-wa,” ni-yama.
47 Ngalaja dibina didarringka dadingma nara king-abuwarrkajungwuna.
Yingu-murndaburrirridanga dubukwaya yingi-likena alyengmilyengmu-
wa, biya ying-abuluwendingama ying-engmudirruwajungwunuma dad-
umukwurra ajiringka-manja n-arjeyu-murrumanja Jesus. Biya yingi-
yengbina ayakwa Jesus-uwa, kajungwa warnik-engkirriki-yada aburrajuk-
waba warnumamalya ayakwa ngala-langwa. Kembirra yinginu-maka dak-
ina Jesus-manja yingini-lyinga-mulangwa nakina, mena-baba angbilyuwa
dakina, akwa ying-adingabadu-mulangwa arakba dakina arngkawura-wiya
yingini-lyinga-manja Jesus.
48 Eneja ni-yama nakina Jesus ngaluwa-wa, “Ngeniyerriya nungkuwa,
nara a-werrikawarriyaduma. Ningku-werrikambilyuma ngayuwa-manja
ningkakina, kembirra aminakina-langwa ningk-adingabaduma arakba.
Jeyi! Likaja yiningaba-murra yukwudukwuda,” ni-yama.
49 Ni-yengbinu-manja Jesus ayakwa ngaluwa-wa, eneja nubukwaya ni-
likena nuwilyaba nenungkwarba Jaraja-langwa-langwa alikira. Biya ni-
yama Jaraju-wa, “Dadiyawena nungkwa-langwa arakba yingi-jungwuma
adinuba. Mama arakba, ni-lalika naka nubungkawa, nara a-likama nakina
nungkwa-langwu-wa alikira,” ni-yama.
50 Umba eneja Jesus n-engkirrika akina ayakwa akwa ni-yama Jaraju-
wa, “Nara akbar•duma, umba eningmidina amandangwa dakina king-
adingabadinama,” ni-yama.
51 Biya Jesus akwa wurrababurna-langwa warnumamalya na-likena
ngawa wurriyirrbiyirrba Jaraja-langwu-wa alikira, biya ne-yar•da arakba
wurrakina. Biya Jesus nen-awiyebaja Bida iya Jaminja iya Janjana iya Jaraja

akwa ngalajukwaba dadingiyenikba Jaraja-langwa alikira-wa arrawu-wa, umba nara wurrukwala warnumamalya ken-awiyebajuwa nakina. Ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Nara awiyebuma kirrukwala arrawu-wa umba yelakwa wurr-ambilya errekba-manja-wiya,” ni-yama.

52 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya akina-manja angalya na-ngwadeyinume-ka namurndaki-ringirriyadinume-ka wurrakina warnumamalya dibina-langwa dadiyara. Umba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Nara a-ngwaduma mena nara kingi-jungwuna dadingangkawura dakina, umba yanda yingu-mungkwulingame-ka marringa daka aduwaya,” ni-yama Jesus-da.

53 Umba aburraja warnumamalya nenu-wurrumalyakama nakinu-wa Jesus, mena warningma-baba dakina amandangwa yingi-jungwuma.

54 Akena eneja Jesus n-awiyeba arrawu-wa akwa ni-rndarrka ayarrka ngala-langwa akwa n-ardinga ngaluwa-wa. “Mirajanga!” ni-yama.

55 Ngalaja ngala-langwa amawurrina na-lawurradina ngaluwa-wa, ying-enibuda arakba dakina-da yingi-jungwu-murrada-da. Arngkawura-wiya ngawa yingu-mirajanga-da. Umba Jesus nenu-maka ngala-langwu-wa warnumamalya. “Wurringa-kwuna aninga king-alyubarini-yada arakba,” ni-yama nakina-da.

56 Aburnaja nungwadikba akwa dirndadikba neni-yakikbijangeyine-ka ying-enibudu-mulangwa dakina diyukwujiya. Eneja Jesus ni-yama wunalakina-kiya-wa, “Nara a-makuma wurrukwala-manja warnumamalya ninging-enibika-mulangwa daka ngayuwa,” ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa nakina-da.

9

Jesus neni-larrka-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa engku-wa iya engku-wa angalya

1 Biya kembirra Jesus nenuwurra-murndukwama arakba ena-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma akwa nenu-kwama ena-langwa amawurrina kajungwa wurringbudi-yada wurrakina. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwa ke-ngbudirrkinama kirrakina, kajungwa yika-jadijini-yada wurramukwa warnumamalya-langwa akwa yikamurndak-eningabakini-yada angbilyuwa-langwa warnumamalya,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

2 “Kembirra jeyi!” ni-yama. “Wurri-likaja arakba angerriba. Yika-makina wurrababurna-manja warnumamalya kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara. Akwa ngarningka yik-eningabakini-yada warningerribirra wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya angbilyuwa-langwa.

3 Wurri-likaja arakba, akena nara a-wilyakama amurndakijika. Arn-duwarra nara a-wilyakama iya kayuwa iya aninga akwa angwarnda nara a-wilyakama. Akwa duwilyaba-ma ngawa dumbala dadingikarrawara yik-awiyebenama, umba nara a-wilyakama dukwala.

4 “Biya kembirra yiki-yar•diya-manja kirrakina awilyaba-manja angalya, akwa yikab-ardijina-manja wurrukwala warnumamalya akwa yikab-awiyebajina-manja kirrakina alikira-wa wurrakina, kembirra yakwujina ngawa yiku-mungkwula marringa. Awilyaba-manja ngawa alikira yiku-mungkwula yanda-langwa yiki-lalikina-manja akina angalya aburra-langwa.

5 Umba yiki-yar•diya-manja eningerribirra-manja angalya akwa ka-warena-manja nungkwurruwa wurruminibina angalya warnumamalya,

kembirra yiki-lalikinama akina angalya aburra-langwa. Akwa yiki-jadena-manja nungkwurruwa akina-langwa angalya, yiku-wurrena ajiringka ebina kuw-ar•dirrenama nungkwurra-langwa eningalika. Yiku-wurrenama akina kajungwa wurrumurndakibina warnumamalya warningmi-yada wurrakina yika-lalikinama kirrakina karningangkawura arakba. Yika-wilyakajinama nungkwurruwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya ka-warena-mulangwa nungkwurruwa wurrakina akwa ka-warena-mulangwa Neningikarrawara enejukwaba," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

6 Aburraja namurndaki-likenuma arakba wurrakina engku-wa iya engku-wa angalya warniku-maki-yada wurrakina warnikabuburrakiyuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa, akwa warnik-eningabaki-yada warnumamalya wurribina wurrangbangbilyuwa-murra-da.

Yerida neni-ngayindangu-mulangwa neniki-rringki-yada Jesus

7 Bi...ya eneja Yerida, nibina nu-bungkawadinuma akina-manja angalya Keliliya, n-engkirrikenuma nakina ayakwa warnumamalya na-lyelyimbukweyinuma wurrakina Jesus-langwa. Wurrakine-ka na-makijeyinuma amurndakibina-langwa ni-yama-mulangwa Jesus akwa ngawa amurndakibina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina warnumamalya-manja. Umba nakina Yerida nara kinu-mumiringka ayakwa ebina ne-yengbeyinuma, mena wurrukwala-baba ne-yamama, "Janjana Nenikumingekingambaja n-enibuduma ni-jungwu-murrada nakina-da."

8 Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, "Eliye-ka dukwa nakina ni-yar•duma yelakwa." Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, "Nuwilyaba NuBurabuda nibina ni-jungwu-murrada arakburakba-kiya-wiya naka-bina dukwa-da n-enibuduma-da."

9 Nara kinu-mumiringka eneja Yerida n-engkirrikenu-mulangwa akina ayakwa ne-yengbeyinuma na-lyelyimbukweyinuma wurrakina. Umba ni-lyangkiyama nakina, "Ne-yamarrkiname-ka amurndakakina ayakwa? Ningenu-makama nuwilyaba-manja nawinyamba nganyangwa akwa eneja nenumini-ngkarrngarnuma aringka Janjana-langwa arakba-da! Numiyambena-langwa nenungkwarba kembirra na-lyelyimbukweyinama wurrakina?" ni-yama nakina Yerida ni-lyangkumakajungwunuma-da. Kembirra neni-ngayindanguma angwurra nenumin-aburangkama neniki-rringki-yada Jesus ena-langwa-murra menba-da.

Jesus nenu-kwa-mulangwa aninga iya akwalya wurruwurrakwulyumida-wa warnungkwarba 5,000

10 Aburraja kembirra namurndaki-lawurradina arakba wurrumurndak-ibina warnikilarrkilarrka warnungkwarba Jesus-langwa enuwa-wa. Biya nenu-maka wurrakina Jesus-manja ababurna-langwa ne-yama-mulangwa amurndakakina. Eneja kembirra Jesus nenu-wilyaka wurrakina anger-riba engembu-wa Bejeda. Nenu-wilyakama wurrumurndakakina wulkwa, umba nara wurrukwala kenu-wilyaka nakina Jesus.

11 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikama ayakwa nakina Jesus ni-likenu-mulangwa angerriba Bejedu-wa akwa nuw-arijidinuma enuwa-wa wurrakina arija-langwa. Kembirra wurrakina nen-akburranga arakba nakina wilyarra. Eneja Jesus nara kinu-minangkirreyina wurrakina umba ni-yengbina ayakwa aburruwa-manja kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara, akwa nenumurndak-eningabaka nakina wurribina wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya.

12 Kembirra na-larruwurada arakba, numa-merrimerrkbalina mamawura. Aburraja wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma Jesus-langwa na-likena enuwa-wa. Ne-yama, “Ene-ka angalya eningalikira-ma. Kembirra wurra-larrkaja arakba wurrumurndakenena warnumamalya. Abu-likaja arakba kajungwa kuw-alyubarini-yada aninga akwa ka-mungkwuli-yada marringa amurndakeyina-manja angalya yenjerra,” ne-yama.

13 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Nungkwurruwe-ka-dangwa wurra-kwuna aninga kuw-alyubarini-yada warna warnumamalya,” ni-yama.

Aburraja ne-yama, “Yarne-ka yirru-wilyakinama amangbala damba akwa ambilyuma akwalya umba nara akwala ebina-da. Nare-ka yarna a-kwama wurrumurndakeyina wurruwurrakwulyumida warnumamalya enena aninga-da. Dukwa yirrumini-ngayindenama nungkuwa yarna yiki-likajama yiku-beyindenama aninga wurrumurndakeyina-langwa wur-ruwurrakwulyumida warnumamalya-da?” ne-yama.

14 Aburraja wurrakina warnumamalya yakwujina nuw-ambilyuma wurruwurrakwulyumide-ka na-lyimberrumur•dinumurra, 5,000 warnungkwarba akwa ngawa wurridarringka akwa wurriyukwayuwa aburra-langwa aburrajukwaba.

Eneja kembirra ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurr-ambarrijina ab-angmakayena ajiringka-manja. Abuwurra-murndukwuna 50 yelakwa, 50 angakuba, umba 50 yada-langwa-langwa. Abi-yamina ngawa wurrumurndakenena warnumamalya wurruwurrakwulyumida-langwa,” ni-yama Jesus.

15 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa narra-maka wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-langwiya ayakwa Jesus-langwa. Akwa kembirra aburraja nuw-alambarringa arakba wurrakina wurrababurna-langwa-da.

16 Eneja kembirra Jesus ni-rndirrka ebina amangbala damba akwa am-bilyuma akwalya. Akwa nu-ngwundikadinga, angubina-wa n-andeya, akwa neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawara nenu-kwa-mulangwa nakina ebina damba iya akwalya wurrakina-manja. Biya numurndaku-kuwarranga kembirra ebina eyukwayuwa-wiya-da. Akwa nenu-kwa akina damba iya akwalya ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, ka-jungwa aburramba-langwa warniku-kwi-yada akina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

17 Aburraja ne-yebukeyina arakba-da akwa namurndaki-ladinga wurrababurna-langwa-da.

Ngalaja yakwujina adirrungwarna angarumungkwa alabura nuw-ambilyuma akina. Kembirra wurrumurndakibina warnumamalya narruwurra-murndukwama amurndakibina eyukwayuwa aninga narri-lalika-mulangwa nuw-eyijinu-murrada wurrakina. Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-akumarnuma amurndakakina ebina-manja adirrungwarna angarumungkwa alabura akina aninga. Kembirra ememberrkwa ambilyuma angarumungkwa alabura adidirrungwarna na-lyangburrukwunuma-da.

Bida ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-langwa

18 Bi...ya arngkawura eneja Jesus nakina nakwukawura n-ambilyuma akwa nu-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa. Aburraja wurrubukwaya na-likena arakba enuwa-wa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Umba Je-sus ni-yama aburruwa-wa, “Na-lyelyimbukweyinu-manja warnumamalya, ningumiyambena ningena ne-yamama wurrakina?” ni-yama.

19 Aburraja ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Wurrukwala warnuma-
malya ne-yamama, ‘Nakine-ka Janjana, nibina Nenikumingekingambaja-
da.’ Umba aburraja wurrukwala ne-yamama wurrakina, ‘Eliye-ka nakina-
da.’ Aburraja wurrukwala ne-yamama, ‘Nuwilyabe-ka NuBurabuda ne-
nungkwarba neningarakba-kiya n-enibuduma arakba nakina-da,’ ” ne-
yama.
20 “Umba nungkwurraja?” ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa. “Ningu-
miyambena ngayuwa kirri-yaminama?” ni-yama.
Eneja Bida ni-lawurrakaja ayakwa. “Nungkuwe-ka ningkubungkawa
ningkibina Neningikarrawara ni-yengbinu-mulangwa nakina
arakburakba-kiya-wiya,” ni-yama. “Ni-yamama nakina Neningikarrawara,
‘Ngayuwe-ka ningena ningeniki-larrka nuwilyaba nenumamalya kajungwa
ken-enibikini-yada nakina nganyangwa warnumamalya,’ ni-yamama.
Kembirra nungkuwa-bina ningkakina ningkenumamalya ningkenimikirra
NingkuMejaya-da,” ni-yama Bida nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa neniki-lyanda-langwa akwa neniki-jungwa-langwa

21 Eneja ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Nare-
ka a-makama warningerribirra-manja warnumamalya ebina Bida ni-
yengbinu-mulangwa ayakwa ngayuwa-langwa.
22 Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma
enena-manja angalya, ki-lyandiname-ka angwurra ningena-da. Aburraja
wurrarumuruma ngakwurra-langwa akwa ngawa WurruMinida
wurrarumuruma ka-warename-ka wurrakina ngayuwa. Aburraja
warnikakakirumaka Mawijija-langwa eningarumuruma ayakwa
aburrajukwaba ka-warename-ka ngayuwa-da. Kabu-wardenama ningena
akena k-enibudinama mabiyakarbiya-manja mamawura ngayuwa-da,”
ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
23 Kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa wurrababurnu-wa. “Kwurruwa-yi!” ni-
yama. “W-engkirraja enenu-wa ayakwa ningi-yengbina-murruwa.
Karningerribirra karnumamalya yiki-ngayindena-manja yiki-yuwarna-
manja ngayuwa-manja, kembirra yiki-yakuwabijina amurndakibina
amurndakijika-murriya kirri-ngayindenama umba yiki-lyangkiyamina,
‘Nare-ka! Nara a-ngayinduma amurndakakina arakba,’ yiki-lyangkiyamina
kirrakina,” ni-yama Jesus. “Mababurna-langwa marringa nara a-waruma
kirrakina karniki-lika-langwa eningerribirru-wa angalya ki-likaja-
murruwa ngayuwa. Ngayuwa wuburra yiki-yaminama, mama yiki-
lyandinama kirrakina, wuburra laka ki-lyandinama ngayuwa eka-manja
ka-mambalina-murrumanja.
24 Nara amin-engkirrikajajungwuma nungkwurra-langwa-langwa,
mena-baba yikumin-engkirrikajajungwuna-manja kirrakina, yiku-
milkikajungwuna-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja karnik-
ambilyinga-langwa karniba karningangkawura, kembirra yiki-
jungwunama kirrakina-da. Umba nungkwaja nara-manja a-
marrukwajungwuma, mama kabu-wardena-manja wurrukwala
warnumamalya nungkuwa-manja, umba yiki-yuwarna-manja ngayuwa-
manja akwudangwa, kembirra k-enibudinama ningkeningangkawura
ningkakina-da.
25 Umba nungkwaja ku-wilyakina-manja ababurna-langwa
eningerribirra amurndakijika eminimininingka amurndakibina ningki-
ngayindena-mulangwa, mama k-ambilyama ningkubungkawa
ningkaruma ningkilyengma enena-manja angalya, akena nara-manja

ebina amamalya akwanenibika nungkwa-langwa, amiyambena kembirra eningaba nungkwa-langwa? Nare-ka ebina eningaba nungkwa-langwa-da!

26 “Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yeliyena-manja aduwaba ngayuwa-langwa akwa ngawa nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra ngayamba-langwa kamini-yeliyenama nganjukwaba nungkwurruwa-langwa. Ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, kamini-yeliyenama nungkwurruwa-langwa akini-yada ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa. Ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa ku-kwulyadenama ningena ngayabakiya-ba. Akwa ku-kwulyadenama ngarningka Nungwarrka-langwu-ma alarradada. Akwa aburrajukwaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ka-kwulyadenama wurrakina.

27 “W-engkirraja enena ayakwa ngarra-makinama ningi-larrkbularrkbakinama. Karne-ka kirrukwala karnumamalya yelakwa nara a-jungwuma kirrakina yanda-langwa yikini-rringkina-manja Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nakina kirrababurna-manja karnumamalya ababurna-langwa angalya,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus ni-miningkadinu-mulangwa

28 Bi...ya ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura numu-likenuma makina. Biya kembirra Jesus nenu-wilyakama Bida iya Janjana akwa Jaminja, kembirra nabuki-likenuma nabuku-wurdanguma wurrubukalak-ina angakarjiyinga-wa angalya, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina Jesus Neningikarrawaru-wa yakwujina. Biya nabuku-wurdanga wur-rubukalakina karrawaru-wa. Kembirra arakba nu-buriyaminuma Jesus Neningikarrawaru-wa.

29-32 Umba aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja narrubukuma-ngayindanguma marringa. Akwa nabuku-mungkwulinga maruma marringa wurrubukalakina. Eneja kembirra nu-buriyaminu-wiya nakina Jesus, ni-miningkadinume-ka nenumukwurra. Ngalaja dibina dumbala ena-langwa n-awiyebenuma nakina yingu-kwulyarriyinume-ka arakba dakina. Yingu-kwulyadanguma dukwulyadade-ka wuburra amangwurrajija amarrirla-langwa dakina.

Aburnaja kembirra wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya neni-jadinga adirrariyaba yakwujina. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma arakba yakwujina aburrubukwurruwa Jesus. Wunalakina wunenungkwarba-kiya wunenimikirra-kiya nuwilyaba nubungkawa Mawijija nakina umba nuwilyaba Eliya, NuBurabuda nenungkwarba nakina. Arakburakba-kiya-wiya neni-jungweyinu-murrada wunalakina, akena Jesus-manja arakba yakwujina wunalakina-da. Akwa nenu-kwulyarriyinume-ka aburnajuk-waba wunalakina-kiya. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma wurrubukalak-ina neniki-jungwa-langwa Jesus Jirujalema-manja. Neniki-jungwi-yada Jesus nakina mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma akina arakburakba-kiya-wiya.

Kembirra aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja nabuku-mirajanga arakba, akwa neni-rringka Jesus nu-kwulyarriyinuma nakina. Akwa narralirraki-rringka ngarningka wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-manja akwudangwa nen-alkayanguma.

33 Aburnaja wuneniki-liki-yada wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-langwa arakba. Eneja ni-yama Bida Jesus-uwa, “Bungkawa,” ni-yama, “eningabe-ka ena yirrubuk-ambilyama yarna yelakwa-da. Kembirra kamini-ngekburakiname-ka abiyakarbiya amiyerriya, awilyaba nungkwa-langwa, awilyaba Mawijija-langwa umba awilyaba Eliya-langwa-da,”

ni-yama nakina Bida. Akena erribirra ni-yengbinuma nakina Bida, mena nara-baba angwurra kin-engkirrikena akinu-wa ayakwa ena-langwa.

34 Awilyaba-wiya ayakwa ni-yengbinu-wiya Bida, ngalaja angubina na-jadinga narrakuwurraku-wurumbija wurrakina-manja yakwujina karrawara angakarjiyinga-manja angalya. Aburrubukwurraja nabuk-akbar•da wurrubukalakina Bida iya Janjana akwa Jaminja narrakuwurraku-wurumbiju-mulangwa akina angubina aburrubukwurruwa-manja akwa ngawa Jesus-manja akwa ngawa wunalakina-manja Mawijija-manja akwa Eliya-manja aburnajukwaba akina-da.

35 Biya nuw-engkirrika arakba amayakwa ne-yengbinuma angaluba angubina-langwa. Ne-yama ngalaja, “Naka Nenikuwarrka nganyangwa, nibina ningu-wekbalyinuma. W-engkirraja enuwa-wa,” ne-yama akina amayakwa.

36 Kembirra ne-yengbinu-mulangwa akina amayakwa, aburrubukwurraja wurrubukalekbina Bida iya Janjana akwa Jaminja neni-rringka Jesus nakwukawura arakba nakina-da. Nara wurribina wurrukwala umba Jesus enuwa yimbukwa neni-rringkama nakwukawura arakba-da. Akena nara karra-maka wurrubukalakina wurrukwala-manja warnumamalya ebina-langwa narri-rringka-mulangwa, umba nabuki-yengminjadinuma, nara ayakwa kabuki-yengbina wurrubukalakina ngawa-da.

Nenjarrngalyilya-langwa nibina Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina

37 Biya mingka-manja mamawura Jesus akwa wurrubukalekbina ena-langwa wurrubukabiyakarbiya warnikabuburrakiyuwa nabuki-dirrirnduma arakba ebina-langwa angakarjiyinga. Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nuw-akburranganja wurrakina yakwujina arrawa.

38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ardanga nakina Jesus-uwa akwa ni-yama, “Bungkawa, yimini-rringka-langwa naka nenikuwarrka nambawura-murra.

39 Aburraja wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa nenu-mumenama nakina arngkababurna-langwa. Na-warduwardeminame-ka wurrakina wurramukwa akwa nenu-murndakuwarrijinama nenumadangkwa niyukwujiya-langwa angerriba iya angerriba, kembirra alyukwalya na-jadenama edirra-langwa ena-langwa-langwa. Wurrakine-ka wurramukwa nara a-lalikama naka niyukwujiya umba neni-lyandikiname-ka naka.

40 Nganja ningarra-yendabenuma warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa karra-jadijuwi-yada wurrakina wurramukwa, akena nara aburraja karra-jadijuwa-da,” ni-yama nibina nungwenikba Jesus-uwa-da.

41 Eneja ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Karukwa, mukwurrake-ka mangma kirruma-wilyakinama ngawa karna karnumamalya, kembirra nara ambaka a-werrikambilyuma kirrakina ngayuwa-manja. Ngayuwe-ka ningena ning-erriburandiname-ka nungkwurruwa-wa. Ngambi-yade-ka ka-lalikinama ngayuwa nungkwurruwa karnumamalya?” ni-yama Jesus. Biya kembirra ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, “Kwa, nu-wilyakina nenikuwena yangkwurrangwa,” ni-yama.

42 Aburnaja neni-likena wunalakina Jesus-uwa akena lukwakwa aburraja wurribina wurramukwa neni-kbilyajanga nakina niyukwujiya ajiringka-wa, akwa nenu-murndakuwarrijuwa nenumadangkwa ena-langwa anger-riba iya angerriba. Eneja ni-yengbina nakina Jesus ayakwa wurrakinu-wa

wurramukwa. “Jadiya nakina-langwa niyukwujiya,” ni-yama. Ni-yengbinu-wiya nakina Jesus akina ayakwa wurrakinu-wa wurramukwa, kembirra eneja n-eningabaduma arakba nakina niyukwujiya. Kembirra Jesus ni-yama nungwenikba-wa, “Naka arakba nenikuwena n-eningabaduma,” ni-yama.

43 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ebina-manja angalya ne-yakikbijangeyinuma angwurra mena Neningikarrawara narrubuda amandangwa nakina-baba-da.

Ni-yengbinu-mulangwa Jesus ngarningka kini-jungwuna-mulangwa

Na-makijeyinu-wiya ngawa wurrumurndakibina warnumamalya ababurna-langwa eninginingaba ni-yama-mulangwa Jesus, eneja ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

44 “W-engkirraja ambaka-langwa enenu-wa ayakwa ka-makina-murruwa ngayuwa nungkwurruwa-wa,” ni-yama. “Yik-awiyebajina-manja enena ayakwa muwilyabu-wa mada, nara a-jadijuma mungarrkuwarru-wa, umba yiku-wilyakinama akina ngawa. Ngayuwe-ka ningena ning-ambilyama ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akena aburraja wurrukwala warnungkwarba kabu-menama, kabu-wilyakinama wurrububungkawu-wa,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

45 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nara karru-mumiringka akina ayakwa ena-langwa wurrakina. Akine-ka ayakwa nuw-abuwarrkajungwunuma kajungwa nari-yada a-mumiringkama wur-rakina warnungkwarba. Kembirra nare-ka ke-yama keni-yengkilabena wurrakina, “Ne-yamarrkama ebina ayakwa ningki-yengbinuma?” nara ke-yama keni-yengkilabena, mena namurndak-akbar•danguma angwurra wurrakina-baba-da.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

46 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa namurndaku-merribeyinuma akwa ne-yama, “Ngarrumiyambena ngarraruma ngarrukwala-manja angwurra? Umba ngarrumiyambena aku-bungkawadinama ngarrukwala-manja ngarnungkwarba?” ne-yama.

47 Eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma akwa nen-ardijuwa nuwilyaba niyukwujiya enuwa-wa. Nen-arjiyajuwama nakina enuwa-manja nurukwuwarra-langwa,

48 akwa ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Karningerribirra karnumamalya yikumin-engkirrikaja-manja ngayuwa-wa akwa yiki-lyelyingmina-manja naka niyukwujiya, kembirra yiki-lyelyingminama kirrakina ngarningka ngayuwa nganjukwaba. Akwa karningerribirra karnumamalya yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra yiki-lyelyingminama ngarningka Neningikarrawara enejukwaba, nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa. Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja a-ngkweningabakajungwuma kirrakina umba yikaminu-war•dena-manja wurrukwala-langwa warka, kembirra eneja nakina Neningikarrawara kini-yaminama nungkwurruwa-wa, ‘Ningkaruma ningkenumamalya,’ kini-yaminama nakina-da,” ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa.

Warnumamalya neni-yengbijuwa-mulangwa Jesus-langwa ekirra

49 Eneja kembirra Janjana ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa,” ni-yama, “yini-rringkama yarna nuwilyaba nenungkwarba neni-jadijuwama wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa. Umba eneja

ni-yengbijuwama nakina ekirra nungkwa-langwa. Kembirra yinu-
ngwanjajuma mena nara-baba nakina ngakwurra-langwa nenumamalya,”
ni-yama Janjana nakina-da.
50 Umba eneja nakina Jesus ni-yengbina ayakwa Janjanu-wa akwa ngar-
ningka ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa. “A•a, nara
a-ngwanjajuma nakina,” ni-yama. “Nara a-ngwanjajuma mena nakina
nenumamalya, nibina nara a-waruma nungkwurruwa-manja, kirrenu-
mamurikajinama nungkwurruwa nakina-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa-
da.

Wurrukwala warnumamalya WarningiJameriya na-warangu-mulangwa Jesus

51 Bi...ya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakina Jesus kini-
likaji-yada dirrbura Jirujalemu-wa kajungwa nari-yada ambudiduma amiy-
erra nakina. Num-ambawuradinuma arakba ngalaja mamawura neniki-
lawurrada-langwa Jesus Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-
wa.
52 Neni-larrkenuma kembirra Jesus wurrukwala warnungkwarba
awilyabu-wa angalya aminambawura-murruwa alikira. Akine-ka angalya
nuw-ambilyuma Jameriya-manja mibina-manja mamurukwa numu-
likenu-murrumanja Jirujalemu-wa makina. Neni-larrkenuma nakina Jesus
kajungwa warnik-aburangki-yada wurrakina angalya adinakba nenik-
ambilyingi-yada wilyarra nakina. Aburraja na-lyengmanguma wurrakina
adinakba umba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuw-
arijidinuma wurrumurndakakina arija-langwa-da.
Bi...ya aburraja ne-yar•da arakba wurrakina warnungkwarba akina-
manja angalya aminambawura alikira. Akwa narre-yengkilabena wur-
rakina warningakwujina warnumamalya alikiri-yada Jesus-langwi-yada
akwa ngawa ena-langwi-yada warnikabuburrakiyuwa kajungwa warnik-
ambilyingi-yada aduwaya wurrakina yakwujina.
53 Akena aburraja wurruminakina angalya WarningiJameriya warnu-
mamalya namurndaku-waranguma nara ambilyuma Jesus aburra-langwa-
manja angalya. Namurndaku-waranguma wurrumurndakakina war-
numamalya mena narra-wirrikba-mubaba angwurra warningerribirra-
manja WarningiJudiya warnumamalya. Akwa ngarningka warningma
wurrakina kini-likajama nakina Jesus Jirujalemu-wa kajungwa nenik-
ambarringi-yada nakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina-da.
54 Bi...ya aburraja nuw-akburranganja-manja ngarningka wurribina
warnungkwarba akwa Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa,
nenu-makama wurrakina Jesus-manja ebina ayakwa na-warangu-
mulangwa Jesus wurrumurndakibina WarningiJameriya warnumamalya.
Aburnaja kembirra Jaminja akwa Janjana neni-yama Jesus-uwa arakba,
“Bungkawa,” neni-yama, “dukwa ningkakina yirri-ngayindenama
yarna yikini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa kajungwa kini-
larrkaji-yada nakina angwura angubina-langwa karraki-dakini-yada
wurrumurndakeyena WarningiJameriya warnumamalya-da?” neni-yama
wunalakina-da.
55 Eneja Jesus ni-yama wunalakina-kiya-wa wunenungkwarba-
kiya, “Nare-ka e-yengbuma nungkwurnuwa amukwiyadakina ayakwa
kinalakina-da,” ni-yama nakina.
56 Kembirra nara ka-ngwanjina wurrakina Jesus akwa ngawa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa akina-manja angalya, umba wurrarrijinungkwa
ngawa angwurra namurndaki-likenuma emininguku-wa angalya-da.

Akini-yuwarna-mulangwa Jesus-manja

57 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa na-likenu-manja lukwakwa wurrakina nuw-akburranganja nuwilyaba nenungkwarba. Eneja ni-yama nakina Jesus-uwa, “Nganjukwaba ki-likajama nungkuwa-manja,” ni-yama. “Yiba-yibiyuwarnama ngawa ngayuwa ababurnu-wa angalya ki-likaja-murruwa nungkuwa ningkakina-da,” ni-yama nakina.

58 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Kwuja, akine-ka warningenimbaluba-langwa edirra aburra-langwa akwa ngawa wurrajija-langwa miyerriya aburra-langwa aburrajukwaba makina. Akena nara ebina angalya nganyangwa-da. Ngayuwe-ka ningena ning-ambilyama ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akena nara ebina angalya nganyangwa kajungwa ningeniku-mungkwulingi-yada ningingkinyungwurra wurrumurndakibina wuburra warningenimbaluba akwa wurrajija wurribina na-mungkwulijeyinama wurringkinyungwurra wurrakina-da,” ni-yama Jesus nibinu-wa nenungkwarba nakina-da.

59 Bi...ya nuw-akburranganja Jesus akwa ena-langwa warnikabubur-rakiyuwa nuwilyaba ngarningka nenungkwarba ni-likenuma mamurukwa-langwiya. Biya Jesus ni-yama enuwa-wa, “Kwa, likaja yakuwa, yi-yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama.

Eneja nenungkwarba ni-yama, “Nara ambaka, Bungkawa,” ni-yama. “Ngi-likaja-langwa adinuba-wiya angalyu-wa, mena nungwarrka nganyangwa ni-jungwuma arakba. Kini-rungkwabinama adinuba-wiya nenumadangkwa ajiringka-manja, kembirra arija-langwa ki-likajama yiba-yuwarnama ngayuwa nungkuwa-manja,” ni-yama.

60 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Aburraja warnumamalya wurrib-ina nara a-likama Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa aburra-rungkwabina warninikijungwa warnumadangkwa aburra-langwa, mena na-likaja-mubaba aburrajukwaba warninikijungwa wuburra wurrakina. Umba nungkwaja, jeyi, likaja arakba, umba ka-makina warnumamalya-manja, ‘Neningikarrawara kinu-bungkawadini-yada nakina kirrababurna-manja karnumamalya ababurna-langwa angalya,’ ki-yaminama nungkuwa ningkakina-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

61 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa,” ni-yama, “ningena ngayuwa yiba-yuwarnama nungkuwa-manja, umba adinuba-wiya ngi-likiya-langwa angalyu-wa ngayuwa ka-makini-yada nganyangwa-manja warnumamalya yiba-yuwarna-mulangwa ngayuwa nungkuwa-manja,” ni-yama nakina.

62 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Nungkwaja yiki-yuwarna-manja ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina errikerruma. K-errikerrina-manja nungkuwa, kembirra ki-yaminama ningkakina nuwilyaba wuburra nenungkwarba ni-ngadingkarrijinama ajiringka. Kin-errikerrina-manja akwaburrangarnu-wa nakina, nara kembirra dirrbura a-likama, umba angerriba iya angerriba kini-likajama kini-yangkwuruwudinama nakina-da. Nakina wuburra nenungkwarba ki-yaminama nungkwaja yimini-yarrkuwarakina-mulangwa aduwaya nganyangwa ayakwa akena yi-lalikina-mulangwa ngayuwa-da. Nare-ka Neningikarrawara a-bungkawaduma kirramukwiyadakina-manja karnumamalya nakina-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

10

Jesus neni-larrkenu-mulangwa 70 warnumamalya engku-wa iya engku-wa angalya

1 Bi...ya Nubungkawa Jesus nu-wekbalyinuma nakina wurrukwala ngar-
ningka warnumamalya. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-liki-
yada ababurnu-wa angalya nuw-ambilyu-murruwa alikira iya warnu-
mamalya. Nu-wekbalyinuma nakina 70 warnumamalya kajungwa ka-
lyengmeni-yada wurrakina wurrambambilyuma-wiya angerriba iya anger-
riba amurndakakinu-wa angalya umba kuw-arijidini-yada Jesus akwa
ena-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma
ambaka-murra wurrakina-da.

2 Ni-yengbina kembirra Jesus amurndakenena ayakwa lukwuniyawa
aburruwa-wa nara-wiya ka-likena engku-wa. "W-engkirrikiya," ni-
yama Jesus. "Adinuba Neningikarrawara kinu-bungkawadinama
nakina. Aburraja warnumamalya warnik-engkirriki-yada wurrababurna
Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina. Kembirra kuw-
engkirrikaja-manja nara wurrakina a-waruma ena-langwa ayakwa umba
kenumin-engkirrikajama enuwa-wa. Akena nungkwurraja kirribina
kinuminu-war•denama Neningikarrawara-langwa warka aduwaba
kirrambawure-ka kirrakina-da. Kembirra wuni-yengkilabaja Nubungkawa
Neningikarrawara kajungwa keni-larrkaji-yada nakina wurrababurna
warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa kajungwa kenu-makini-yada ena-
langwa ayakwa wurrababurna-manja warnumamalya nakina-da.

3 "W-engkirrikiya," ni-yama ngarningka Jesus. "Kuw-akburranganja-
manja warningenimbaluba ebina eyukwujiya jiba, enijiyangme-ka
awinyamba akina jiba eyukwujiya, wurrabarda-baba awinyamba
wurrakina warningenimbaluba. Umba nganja ngarra-larrkajama
nungkwurruwa aduwaba akwa akine-ka wuburra eyukwujiya jiba yiki-
yaminama kirrakina karnumamalya. Yik-akburrangeyinama kirrakina
warnumamalya wurribina wurrabarda awinyamba wurrakina-da."

4-5 Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Nare-ka a-wilyakama angwarnda
iya beka meninganinga akwa eningalika nungkwurruwa-manja, umba
erribirra yiki-likaja. Biya yika-rringkina-manja wurrukwala warnuma-
malya mamurukwa-manja, nara ambudiduma a-lyelyimbukwajuma luk-
wakwa umba dirrbura yiki-likaja kirrakina ngawa.

"Kembirra yikini-yar•diya-manja kinalekbina kinambilyuma-kiya
kinenumamalya-kiya awilyaba-manja angalya akwa yikin-awiyebena-
manja arrawu-wa alikira-wa kinalakina, adinuba-wiya yikini-yengbina
enena ayakwa wurruminakinu-wa alikira. Yikini-yama kinalakina,
'Yilyurrkwa yukwudukwuda wurr-ambilya,' yikini-yamina aburruwa-wa.

6 Umba akina-manja alikira kin-ambilya-manja nuwilyaba nenumamalya
nibina keni-ngayindenama nakina Neningikarrawara kenumini-
lyurrkwakinama yukwudukwuda ena-langwa, kembirra eneja Neningikar-
rawara kenumini-lyurrkwakinama amandangwa yukwudukwuda ena-
langwa. Umba ka-warena-manja wurruminakina alikira warnumamalya
nara-manja amini-lyurrkwakama Neningikarrawara yukwudukwuda
aburra-langwa, kembirra ngalaja ebina ayakwa nungkwurna-langwa nara
akina amini-lyurrkwakama yukwudukwuda aburra-langwa. Umba akine-
ka ayakwa nungkwurna-langwa kuw-ambilyama ngawa nungkwurnuwa-
manja.

7 Umba yakwujina ngawa ebina-manja alikira yikinu-mungkwula
kinalakina. Akwa yikin-alyubarina aninga aburra-langwa akwa yikini-
bekina akubibeka yakwujina aburra-langwa. Yiki-yaminjaminama
ngawa kirrakina karnumamalya mena yikabu-kwuna-manja wurrakina
warnumamalya aninga karnikuminuwar•duwar•da karnumamalya
eningaba akina. Nara a-rnjirrkwuma engku-wa iya engku-wa alikira,
umba awilyuwilyaba-wiya-manja yik-ambilyama ngawa-da."

8 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja nungkwurnuwa
eningerribirru-wa angalya,” ni-yama, “akena nara-manja a-waruma
kinalakina wurruminakina angalya warnumamalya, kembirra yikin-
alyubarina ebina aninga yikabu-kwunama wurrakina,
9 akwa yik-eningabakina wurrangbangbilyuwa-ma warnumamalya
aburra-langwa. Yik-eningabakina warnumamalya angbilyuwa-
langwa, akwa yikini-yengbina nungkwurnuwa enena ayakwa
wurrumurndakakina-manja wurrababurna-manja warnumamalya.
‘Aduwaba,’ yikini-yamina, ‘yik-eningmidinama kirrakina kinu-
bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara adinuba nakina-da,’ yikini-
yamina kinalakina aburruwa-wa.”

10 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja kinalakina
eningerribirru-wa angalya,” ni-yama, “akena ka-warena-manja kinalakina
wurruminakina angalya warnumamalya, kembirra yikini-rijakbina akina
angalya aburra-langwa akwa yikini-yengbina lukwakwa enena ayakwa
aburruwa-wa.
11 Yikini-yamina, ‘Enena ajiringka nungkwurra-langwa-manja angalya
ebina nuw-ar•dirrenama yina-langwa-manja alika yikinu-wurrenama
arakba yinalakena,’ yikini-yamina. ‘Yinuwa yikinu-wurrenama akina
kajungwa karningmi-yada yinuwa yinalakena ngarra-lekbajama
nungkwurruwa-wa, mena kirru-warangu-mubaba aduwaba ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Umba w-engkirraja angwurra enenu-
wa ayakwa nungkwurraja karnumamalya enena-manja angalya.
Aduwabe-ka yik-eningmidinama kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa
Neningikarrawara adinuba nakina!’ yikini-yamina kinalakina-kiya
aburruwa-wa-da.

12 “Amandangwa, ngarra-makinama,” ni-yama ngarningka Jesus,
“Neningikarrawara keni-lekbajame-ka wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya meningarija-langwa-manja mamawura. Akini-yada
ngawa kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina karnumamalya-
langwa, karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Nakine-ka
keni-lekbajama aburrajukwaba wurrumurndakibinu-wa warnumamalya
wurruwurrariya WarningiJaduma, kembirra akini-yada ngawa ka-
lyandiname-ka wurrakina warnumamalya. Akena keni-lekbajama nakine-
ka Neningikarrawara angwurra wurrumurndakibina warnumamalya
wurribina ka-warenama nungkwurra-langwa ayakwa aduwaba, akwa ka-
lyandiname-ka angwurra wurrakine-ka-da!” ni-yama Jesus, nenu-makama
wurrumurndakibina-manja warnumamalya 70-da.

Warnumamalya-langwa wurribina na-warena-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

13 Biya kembirra Jesus ni-yama nakina, “Nungkwurraja karnumamalya
KarningiKarajina akwa ngawa KarninguBejeda yiki-yamarrkiname-ka kir-
rakina?” ni-yama. “Eneja Neningikarrawara yikenumini-ngekburakinama
awerrikawarriya awurrariya nungkwurra-langwi-yada. Kirrakine-ka kirri-
rringkama arakba engbingbuda amurndakibina Neningikarrawara ni-
yama-mulangwa nakina nungkwurra-langwa-manja angalya aduwaba, ak-
ena nara yiki-larrngkuwurranga alarrngkilarrngkawarriya kirrakina akwa
nara yikinumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa-da.”

Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Aburraja arakburakba-kiya-wiya
warnumamalya WarningiDaya akwa WarningiJayidina wurruwurrariya
wurrakina nuw-ambilyuma. Wurruwurrariya wurrilyengme-ka. Akena

nara wurrakina karri-rringka engbingbuda amurndakakibina ni-yama-mulangwa Neningikarrawara nungkwurra-langwa-manja angalya. Karri-rringka-manja wurrakina ebina eningaba engbingbuda Neningikarrawara-langwa, kembirra karru-wurranguma wurrakina awurruwurrariya umba kenumini-yarrkuwarakama arakba Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina. Warenja-bawiya kuw-awiyebeyinuma duwurruwurrariya dumbala dibina narringa-ngekburakama nenukwuda-langwu-ma amangwurrajija, akwa kuw-ambarrinuma ajiringka-manja amarnina-manja. Akine-ka ke-yamama wurrakina kajungwa neningmi-yada Neningikarrawara narri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkilarrngkawarriya umba nenumini-yarrkuwarakinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina-da," ni-yama nakina.

14 Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Meningarija-langwa-manja mamawura eneja Neningikarrawara keni-lekbajama amandangwa wurrumurndakibina warnumamalya WarningiDaya-manja akwa ngawa WarningiJayidina-manja, wurruwurrariya-baba wurrakina. Umba yikeni-lekbajama nakina angwurra kirrakina karnumamalya KarningiKarajina akwa KarninguBejeda kirru-warangu-mulangwa nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba.

15 "Umba nungkwurraja karnumamalya KarningiKabuniyuma," ni-yama Jesus. "Kirri-lyangkuwerribikajungwunuma Neningikarrawara yikenu-wilyakina-mulangwa kirrakina ena-langwu-wa angalya eningaba-na! Ak-ena nare-ka-da! Nakine-ka yikeni-larrkajama kirrakina awurrariya-wa angalya kirru-warangu-mulangwa ena-langwa ayakwa aduwaba-da!" ni-yama Jesus.

16 Biya kembirra ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja 70 warnumamalya, "Amandangwa," ni-yama, "warningerribirra warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja ayakwa nungkwurra-langwa, akine-ka wuburra laka kuw-engkirrikajama ayakwa nganyangwa. Umba ka-warena-manja nungkwurruwa wurrakina, akine-ka wuburra laka ka-warenama ngayuwa nganjukwaba. Akwa ka-warena-manja ngayuwa wurrakina warnumamalya, ka-warenama enejukwaba nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa. Aburraja kembirra namurndaki-likenuma arakba wurrakina akwa na-war•danguma ebina warka nenu-kwama Jesus aburruwa-da.

Wurrumurndakibina 70 warnumamalya na-lawurradinu-mulangwa Jesus-uwa

17 Bi...ya kembirra wurrumurndakibina 70 warnumamalya namurndaki-lawurradinuma arakba Jesus-uwa wurrakina. Wurriyekirrerre-ka wur-rumurndakakina warnumamalya. Biya namurndaki-yama Jesus-uwa, "Bungkawa," ne-yama, "wurruwurrariye-ka wurramukwa na-jadanguma warnumamalya-langwa. Yirri-yengbijuwa-manja ekirra nungkwa-langwa wurrumurndakibinu-wa wurramukwa, yirrabumin-engkirrikenuma yirra-langwa ayakwa," namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya Jesus-uwa.

18 Eneja ni-yama Jesus, "Ngayuwa ningena ningeni-rruburringkama Na-mukwa, nibina nubungkawa wurruwurrariya-langwa wurramukwa. Biya ningeni-rringkama ni-ngkilarruma nakina angubina-langwa. Warenja-bawiya arrawu-wa ni-larruma nakina, wuburra laka yibilyibilya yibina ni-ngarningmindenama ni-larrinama warenja-bawiya ajiringka-wa yakina-da.

19 "W-engkirrikiya-langwa!" ni-yama Jesus ngarningka aburruwa-wa. "Ngayuwa ngarre-ngbudirrkama kirrakina karnumamalya kajungwa

karniku-bungkawadi-yada Namukwa-manja akwa ngarningka ena-langwa-manja wurruwurrariya wurramukwa wurrababurna-manja. Yiki-likaja-manja kirrakina yikini-ngalyilyakina-manja yingarna, nara ngalaja anguma nungkwurruwa-manja yakina. Akwa ngarningka yikuma-ngalyilyakina-manja merribura, nara ar•darruma makina nungkwurruwa-manja. Amandangwa eneja narrubude-ka nibina Namukwa akena nganja ngayuwa ngarre-ngbudirrkama angwurra kirrakina. Kembirra nara nakina amini-ngekburakuma awurrariya nungkwurra-langwa-da."

20 Biya kembirra Jesus ni-yama ngarningka aburruwa-wa, "Nungkwurraja aduwaba kirru-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina kirru-bungkawadina-mulangwa wurramukwa-manja. Eningaba akina. Umba angwurra yiku-werrikilyelyingmajungwunama karna mena Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina-da. Ngalaja ekirra nungkwurra-langwa nuw-arrikarrijungwunuma arakba. Akwa eneja Neningikarrawara nu-wilyakinama ngawa amurndakakina ekirra nungkwurra-langwa ena-langwa-manja angalya abalkaya-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Nu-werrikilyelyingmajungwunu-mulangwa Jesus

21 Akini-yada ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa nenaki-yekirrerrikama angwurra nakina Jesus. Eneja ni-yama Neningikarrawaru-wa, "Ngeniyerriya Ngangwa, ningku-bungkawadinama abalkaya angubina-manja ningkakina, akwa ngarningka yelakwa enena-manja angalya ningku-bungkawadinama," ni-yama Jesus. "Nganja yirre-yangmarngkwajinama ningkakina mena ningkarra-wilyakajuwa-mubaba wurrumurndakenena-manja warnumamalya ningku-bungkawadina-mulangwa aduwaba. Nara nungkwaja kenu-maka aringkawa-manja warnumamalya, umba wurrumurndakenena-manja wulkwa warnumamalya ningkarra-makama ningkakina-da. Amandangwa yirre-yangmarngkwajinama ngayuwa, mena ningkumarngkirra ningkakina akwa ningki-lyangkuwerribikajungwunuma akina-da," ni-yama Jesus Neningikarrawaru-wa nakina-da.

22 Biya kembirra ni-yengbina Jesus amurndakenena ayakwa wurrababurnu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, "Nungwarrke-ka nginu-kwama nakina ababurna-langwa ngayuwa-manja," ni-yama. "Kirrumiyambene-ka karnumamalya kirrakakiruma amandangwa ngayuwa Ningenikuwenikba? Nara-da. Eneja Nungwarrka enuwa yimbukwa nakakiruma ngayuwa-da. Umba kirrumiyambene-ka karnumamalya kirrakakiruma amandangwa Nungwarrka? Nara-da. Ngayuwe-ka ningena Ningenikuwenikba ningakakiruma nakina-da. Umba yika-ngayindena-manja ngayuwa ka-wilyakajinama kirrakina-manja, kembirra kirrukwala karnumamalya nungkwurrajukwaba yik-eningmidinama Nungwarrka," ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

23 Biya kembirra ni-nyakuwarrukwajungwa Jesus, ni-yengbina ngar-ningka amurndakenena akwala ayakwa ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa nara-murrumanja kuw-engkirrikena wurrukwala warnuma-malya. Ni-yama nakina, "Neningikarrawara nukwulyubene-ka nakina nungkwurruwa-manja," ni-yama, "mena kirri-rringkama nungkwurra-langwa-murra menba arumuruma engbingbuda ningi-yama-mulangwa ngayuwa.

24 Arakburakba-kiya-wiya aburraja WurruBurabuda warnumamalya akwa ngawa wurrububungkawa warningarakba-kiya nuw-ambilyumurra wurrakina. Narri-ngayindangume-ka karri-rringkama amurndakibina

kirri-rringkinama karna karnumamalya aduwaba akwa ngawa kuw-engkirrikenuma ayakwa amurndakibina kirr-engkirrikajama karna aduwaba. Amandangwa narri-ngayindanguma, akena nara karri-rringka kuw-engkirrikena wurrakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ena alawudawarra neningaba-langwa nenungkwarba NeningiJameriya

25 Bi...ya nuw-angmungmakayangu-manja wurrakina Jesus akwa ngawa wurrukwala warnumamalya, na-lyelyimbukweyinu-manja wurrakina, eneja nuwilyaba nenikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma nu-warumajungwa nakina ayakwi-yada. Neni-ngayindanguma neniki-kadiki-yada Jesus, kembirra neni-yendabenuma nakina. "Bungkawa," ni-yama nakina Jesus-uwa, "ki-yamarrkinama ngayuwa nari-yada a-jungwuma amawurrina nganyangwa umba ningeniba k-ambilyi-yada ningeningangkawura?" ni-yama.

26 Eneja ni-yama Jesus, "Ki-ridimindena-manja nungkuwa amurndak-ibina ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma, amiyambena kembirra ayakwa kaku-makinama akina ningkeniki-yama-langwa nungkuwa?" ni-yama Jesus enuwa-wa.

27 Enamba-langwa nenungkwarba nenumini-lawurrakaja ayakwa ebina Mawijija-langwa Jesus-uwa akwa ni-yama, "Ni-yamama nakina Mawijija,

'Ki-lyelyingminama Nubungkawa nungkwa-langwa Neningikarrawara amandangwa. Ku-mirajangina-manja nungkuwa akwa ngawa ku-mungkwula-manja ki-yakuwerribikajama enuwa-wa ningkeningangkawura ningkakina,'

ni-yamama nakina. Akwa ngarningka ni-yamama,

'Ki-lyelyingminama nungkwa-langwa nenumamalya wuburra laka ningki-lyelyingmajungwunama nungkuwa,'

ni-yamama Mawijija," ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.

28 Ni-yama eneja Jesus enuwa-wa, "Akina-bina-da. Nungkuwa amandan-gwa yu-kwama ayakwa adirrbura. Ki-yaminjaminama nungkuwa akina. Kembirra ngalaja amawurrina nungkwa-langwa nara a-jungwuma, umba eniba kuw-ambilyama eningangkawura," ni-yama Jesus.

29 Umba eneja nakina nenungkwarba neni-ngayindanguma ngawa neniki-kadiki-yada Jesus, kembirra ni-yama, "Wurrumiyambena kembirra warnumamalya nganyangwa ki-lyelyingminama?" ni-yama nakina nenungkwarba.

30 Eneja Jesus nenu-maka arakba nakina enena alawudawarra.

Nuwilyaba NeningiJudiya nenungkwarba ni-likenuma nakina Jirujalema-langwa akwa ni-dirrirnduma Jerika-wa. Umba ni-likenu-manja nakina mamurukwa-langwiya, aburraja wurrukwala wurrengkengmina nen-akburranga. Biya nenu-wardanga akwa nenu-murrakajuwa dumbala iya angwarnda akwa amurndakijika ena-langwa, akwa arngkidarrba neniki-jungwangena neni-lalika arakba akwa na-likena-da. Umba yakwujina ngawa eneja nu-murrkumurrkwuluma nakina ajiringka-manja-da.

31 Bi...ya eneja nuwilyaba NuMinida nenungkwarba nubukwaya ni-likena enejukwaba mibina-manja ngawa mamurukwa. Neni-rringka nakina ak-ena nara kenu-mamurikajuwa nakina-manja umba numa-likarrkuwakika akwa narrijinungkwa ni-likena ni-dirrirnduma arakba.

32 Bi...ya eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba, nibina nu-war•duwar•danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya

Jirujalema-manja, nubukwaya ngawa ni-likenuma enejukwaba mibina-manja ngawa mamurukwa. Biya n-akwudangwukajungwa akwa neni-rringka, akena neni-lalika-da. Enejukwaba nara kenu-mamurikajuwa nakina-manja nenungkwarba-da, umba numa-likarrkuwakika akwa narrijinungkwa ni-likena ni-dirrirnduma arakba nakina-da.

33 Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma enejukwaba makina-manja ngawa mamurukwa. Akena nakine-ka nenungkwarba NeningiJameriya nenumamalya nakina. Umba aburraja WarningiJudiya warnumamalya narra-wirrikbame-ka angwurra WarningiJameriya-manja warnumamalya wurrakina. Biya nen-akburranga arakba nakina nenungkwarba nibina arngkidarrba neniki-jungwangena. Biya neni-rringka akena n-errukwula nakina.

34 Nara keni-lalika umba ni-likena dirrbura enuwa-wa. Biya nenuminijirabama mamalyirra mirrijina akwa ngawa amalyirra akwurena-langwa ebina-manja amarmarra ka-warruwalyi-yada. Kembirra nenuminilamiranguma dumbala-murra. Biya kembirra neni-njawudanga arakba ena-langwa-manja dangki akwa neni-likena wunalakina arakba-da.

Nen-alilikenu...wa. Biya alikira-manja neni-yar•da arakba wunalakina. Akine-ka alikira akumungkumungkwulinga wurrababurna-langwa warnumamalya. Biya nakina NeningiJameriya nenungkwarba nen-embirrajuwama muwilyaba marringa nibina nenungkwarba nenikijungwangena yakwujina akina-manja alikira.

35 Biya wurdarriya-wiya nenu-kwama angwarnda numinakina-manja alikira, kajungwa nenik-akwurraji-yada nibina nenikijungwangena nenungkwarba. Akwa nenu-makama enuwa-wa, “Yimin-akwurrajina naka,” ni-yama nakina NeningiJameriya nenungkwarba. “Ningi-likajama ningena, umba wiya, angwarnda. Ngarningka ki-ngayindena-manja nungkuwa, yiba-kwunama ningena yangkwurrangwa-murruwa ki-lawurradina-manja ngayuwa,” ni-yama nakina. Biya ni-likena arakba-da. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

36 Akine-ka alawudawarra Jesus nenu-makama nibinu-wa nenumamalya nenikumakumaka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma. Biya kembirra ni-yama Jesus enuwa-wa, “Wurrakina-murruwiya-bina-da wurrabiyakarbiya warnumamalya-da,” ni-yama. “Umba wurrumiyambena kembirra warnungkwarba nenu-mamurikajuwama nakina nenungkwarba nenu-wardangu-mulangwa wurrakina wurrengkengmina, wuburra laka nungkuwa ningkarra-mamurikajinama nungkwa-langwa-manja warnumamalya?” ni-yama nakina Jesus-da.

37 Eneja ni-yama, “Nakina-bina nenungkwarba nibina n-errukwulinuma nenikijungwangena nenungkwarba,” ni-yama.

Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja ki-yamini-yada nakina wuburra nenungkwarba nungkwajukwaba,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

Meri-langwa akwa Mada-langwa

38 Bi...ya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yar•da arakba awilyaba-manja angalya aminambawura-manja alikira iya warnumamalya. Emikirra angalya Bediniya. Yakwujina ngalaja ying-ambilyuma duwilyaba didarringka dadimikirra Mada, ngaluwa akwa ngawa ngala-langwa warnumamalya. Umba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa na-likena ngala-langwu-wa alikira. Dakine-ka Mada narring-awiyebajuwa wurrakina, kajungwa kuw-alyubarini-yada aninga akwa ngawa ke-bekini-yada akubibeka. Aburraja nuw-awiyebeyina arrawa, nuw-ambarringa akwa na-lyelyimbukweyina wurrakina ayakwa, umba Mada narringamini-dakama aninga aburra-langwa.

39 Ngalaja dadiyamarnjadikba Mada-langwa dadimikirra Meri. Ying-ambarringa dakina Jesus-manja akwudangwa, biya ying-engkirrikenuma ayakwa ena-langwa. Ying-angmungmakwulaluma ngawa dakinu...wa.
40 Akena ngalaja Mada dakwukawura yingu-war•danguma warka aruma. Yingi-lyangmurukweyinuma, akwa nara king-erriminjina. Biya dakina Mada yingu-werrikawarriyadina warka-langwa arakba akwa yingi-likena Jesus-uwa. Yingi-yama dakina enuwa-wa, “Bungkawa, ningi-lyangmurukweyinama ngayuwa, mena dadiyamarnjarrka nara a-mamurikajuma nganja daka,” yingi-yama. “Awurrariye-ka ena ningu-war•denama ningakwukawura ngayuwa-na? Kembirra nga-makina kajungwa kangu-mamurikajini-yada ngayuwa,” yingi-yama Mada Jesus-uwa.
41 Eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Amandangwa, ningku-werrikawarriyadiname-ka, ngeniyerriya, ababurna-langwa, amukwiyadakina-langwa aninga-murriya-langwa.
42 Akena enena awilyaba eningaba ningki-ngayindenama: k-engkirrikajama ayakwa nganyangwa ningkakina. Ngalaja dakaka dadiyamarnjena ying-angmakwulalama ying-engkirrikajama ngayuwa-wa. Eningaba kembirra ngala-langwa. Ena yingi-ngayindenama akwa yingi-lyangkuwerribikajungwunuma dakina eningabi-yada. Kembirra nara nganja a-minangkirrajuma daka-da. Ang-angmakwulala ngawa, ang-engkirrikaja ayakwa nganyangwa-da,” ni-yama Jesus Mada-wa nakina-da.

11

Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ka-buriyamina-mulangwa

1 Arngkuwilyaba Jesus nu-buriyaminuma nakina Neningikarrawaru-wa. Kembirra ni-jerrukwa-manja ebina ayakwa, eneja nuwilyaba nenikaburrakiyuwa ena-langwa ni-yama enuwa-wa, “Bungkawa,” ni-yama, “yirru-wilyakajina yirraja ayakwa kajungwa yirrajukwaba yiku-buriyamini-yada Neningikarrawaru-wa. Yirru-wilyakajina yirraja wuburra laka Janjana nenu-wilyakajuwama ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa,” ni-yama nakina Jesus-uwa.

2 Eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa kirrakina, kembirra amurndak-enena ayakwa yiki-yengbinama:
‘Ningkungwanyungwa,’ yiki-yaminama, ‘yirru-mamurikajina yirruwa yiki-yengbini-yada eningaba-wiya nungkwa-langwa-langwa ningkenimikirra,
mena akwurdukwurda-baba akina ekirra nungkwa-langwa.
Umba bungkawadina-langwa yirruwa-manja nungkuwa.
3 Akwa yiku-kwuna aninga yirraja mababurna-langwa mamawura.
4 Akwa yirrumini-yakuwabijina awurruwurrariya amurndakibina yirri-yama-mulangwa,
mena yirrajukwaba yirramini-yakuwabijinama awurruwurrariya wurrukwala-langwa warnumamalya amurndakibina yirrabumini-ngekburakama wurrakina.
Akwa yirri-ngbudirrkina awurrariya-langwa yirruwa,’
yiki-yaminama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
5 Biya nenu-makama nakina enena alawudawarra aburruwa-manja.

Nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma ena-langwu-wa nenumamalya
marngkirngkuwilyarra aningi-yada. Biya ni-yama nakina enuwa-wa, “Yu-
kwa-langwa nganja aninga,
6 mena nuwilyaba nenumamalya nganyangwa ni-yar•duma adinuba
engka-langwa. Akena nara ebina aninga ningena, kemba yu-kwa-langwa,”
ni-yama nibina nenungkwarba numinakinu-wa alikira-da.
7 Kembirra eneja numinakina alikira ni-lawurrakaja enena ayakwa
arrawa-langwa ena-langwa-langwa alikira, “Jeyi, likaja!” ni-yama. “Nara
a-mirajangajuma ngayuwa mena na-didijungwu-mubaba akwurraka
ena alikira nganyangwa akwa warna wurriyukwayuwa nganyangwa
namurndaku-mungkwulijajuma arakba. Kemba nara nganja a-
mirajanguma a-kwama aninga ngayuwa nungkuwa-wa-da,” ni-yama
nakina. Ni-lawurrakaja ena ayakwa arrawa-langwa,
8 akena mama ena-langwa nenumamalya n-arjijeyuma errekba-manja
ngawa, nare-ka nakina kinu-mirajangina nakina-da.
Eneja n-ardirdanguma ngawa nakina errekba-langwa. Eneja kembirra
arakba-langwa nu-mirajanga nakina nenungkwarba numinakina alikira,
mena n-ardirdanguma nibina ena-langwa nenumamalya-baba-da. Nu-
mirajanga nakina biya nenu-kwa ebina aninga ni-ngayindanguma. Ena-bu
ngawa alawudawarra-da.
9 Jesus nakina nenu-makama ebina alawudawarra ena-langwa-
manja warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama nakina aburruwa-
wa, “W-engkirraja ebinu-wa ayakwa ngarra-maka-murruwa nibina-
langwa nenungkwarba. Wuni-yendabaja kembirra Neningikarrawaru-
wa yikenu-kwuni-yada nakina ebina kirri-ngayindenama. Kembirra
eneja yikenu-kwunama akina. Wurr-andiya angwurra, akwa yik-
akburranginama kirrakina ebina kirr-andiyama. Yiki-ringbajenama akina-
manja akawiyuwiyeba. Kembirra eneja Neningikarrawara yikenuminu-
ngwurrkbalijinama akina akawiyuwiyeba-da.
10 Karningerribirra karnumamalya yikini-yendabaja-manja enuwa-
wa, kembirra Neningikarraware-ka nakina yikenu-kwunama
ebina kirri-ngayindenama. Akwa ngarningka yik-andiya-manja
karningerribirra karnumamalya ebina kirri-ngayindanguma, kembirra
yik-akburranginame-ka kirrakina-da. Akwa ngarningka yiki-ringbajena-
manja karningerribirra karnumamalya akawiyuwiyeba-manja, kembirra
Neningikarraware-ka nakina yikenuminu-ngwurrkbalijinama kirrakina
akawiyuwiyeba-da.
11 “Umba engkirraja enenu-wa ayakwa, nungkuwa ningkungwarringba
wurriyukwayuwa-langwa,” ni-yama Jesus. “Kini-yamina-manja
nenikuwena nungkuwa-wa, ‘Ngangwa, yu-kwa-langwa akwalya,’ kemba
kinu-kwunama enuwa-wa yuwurrariya yingarna yibina nara ngarna
alyubaruma-na? Nare-ka ningkakina-da!
12 Umba kini-yamina-manja nakina nenikuwena, ‘Ngangwa, yu-kwa-
langwa nganja yinumamuwa,’ kinu-kwunama kembirra enuwa-wa
merribura-na? Nara-da. Nare-ka ningkakina-da!
13 “Karningme-ka karna kirrungwarringba yika-kwuna-mulangwa
ababurna-langwa eninginingaba nungkwurra-langwu-wa wurriyik-
wayuwa. Mama kirruwurrariya, umba karningme-ka kirrakina.
Umba eneja Neningikarrawara Nungwenungwa nungkwurra-
langwa enejukwaba neningma angwurra nakina akwa kenu-
kwunama Amawurrina akwurdukwurda ena-langwa wurribinu-wa
warnumamalya keni-yendabaja-murruwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Namukwa-langwa nibina nenimikirra Biyeljibula

14 Bi...ya Jesus neni-rringkama nuwilyaba nenungkwarba neningayakwa-
ma. Nakine-ka nara kini-yengbina ayakwa mena wurruwurrariya-
baba wurramukwa nuw-awiyebuma enuwa-manja. Umba neni-
jadijuwama Jesus wurrakina wurramukwa enuwa-langwa. Eneja kembirra
nenungkwarba ni-yengbina arakba ayakwa. Aburraja nuw-engkirrikenu-
manja ayakwa ena-langwa wurrababurna warnumamalya wurribina
nuw-ambilyu-murrumurra yakwujina, namurndaki-yakikbijangeyinume-
ka wurrakina.

15 Wurrukwala warnumamalya na-makijeyinuma wurrakina.
Namurndaki-yama, “Nakine-ka Namukwa nibina nenimikirra Biyeljibula,
nibina wurramukwa-langwa nubungkawa, neni-ngbudirrkiname-ka
nakina-bina Jesus-na? Amandangwa Biyeljibula neni-ngbudirrkinama
nakina akwa neni-jadijinama Jesus wurruwurrariya wurramukwa
warnumamalya-langwa-na?” namurndaki-yama wurrakina.

16 Umba wurrukwala warnumamalya narri-ngayindanguma
warniki-labi-yada Jesus wurrakina. Biya ne-yama enuwa-wa, “Wu-
ngekburakina engbingbuda ebina nara warnumamalya a-ngekburakuma
wurrakina, kajungwa yarningmi-yada yarna nungkuwa ningki-likenuma
Neningikarrawara-langwa ningkakina-da,” ne-yama wurrakina.

17 Akena eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma akwa
ni-yama aburruwa-wa, “W-engkirrkiya-langwa,” ni-yama. “Namukwa
nara a-mamurikajuma nakina karnumamalya-manja karniki-yama-
langwa eningaba. Yika-jadijiya-manja karnumamalya wurruwurrariya
wurramukwa wurrukwala-langwa wurrakina, nare-ka kembirra e-
ngbudirrkama Namukwa kirrakina-manja. Nungkwurraja yiku-wardiyina-
manja kirruwurrakawura-ma karnumamalya, kirrukwala yadada umba
kirrukwala angaluba, kemba yiki-yamarrkinama kirrakina? Nara arakba
kirruwurrakawura-ma ambilyuma kirrakina umba kirruwurrakeyebijeba
ngawa yik-ambilyama-da.

18 Umba ka-wardiyina-manja aburraja wurruwurrakawura-ma wur-
ruwurrariya wurramukwa, kembirra ke-yamarrkinama wurrakina? Nare-
ka arakba wurruwurrakawura-ma ambilyuma wurrakina umba wur-
ruwurrakeyebijeba ngawa kuw-ambilyama aburrajukwaba.

“Umba nungkwurraja kirri-yamama karna karnumamalya ena ayakwa
nganyangwa-langwa, ‘Namukwa neni-ngbudirrkinama nakina neniki-
jadiji-yada wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa,’ kirri-
yamama kirrakina. Akena nare-ka.

19 Ka-jadijiya-manja ngayuwa wurramukwa warnumamalya-langwa
ngini-ngbudirrkina-mulangwa Biyeljibula ngayuwa-manja, kemba
yirru-makina arakba, ke-yamarrkinama warnikabuburrakiyuwa
nungkwurra-langwa? Ke-yamarrkinama wurrakina warniki-jadiji-yada
wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa? Warningma
wurrakina nare-ka Biyeljibula e-ngbudirrkama wurrakina-manja.
Kembirra warningma wurrakina ekikalya ayakwa kirri-yengbinama
nganyangwa-langwa kirrakina-da.

20 “Nare-ka ningena. Eneja Neningikarraware-ka nakina ngini-
ngbudurrkinama ngayuwa kajungwa ena-langwa-murra Amawurrina
wulkwa ka-jadijini-yada wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-
langwa ngayuwa-da. Kembirra ka-jadijina-manja ngayuwa wurrakina
Neningikarrawara-langwa-murra Amawurrina, karningma karna

Nubungkawa Neningikarrawara nu-bungkawadiname-ka enena-manja angalya arakba amandangwa nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

21 Biya enena ngarningka ayakwa nenu-makama nakina Jesus. “W-engkirrikiya enenu-wa ayakwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba ningbuda,” ni-yama. “Kin-embirrajina-manja nakina nenungkwarba ena-langwa alikira, ngalaja akina eningawinyamba amurndakijika ena-langwa kuw-ambilyame-ka akwudangwa enuwa-manja eningangkawura. Kemba nare-ka a-murrakajuma aburraja wurrukwala warnumamalya ebina amurndakijika iya aninga akwa dumbala ena-langwa. Ngalaja engkinyungwurra ngawa kuw-ambilyama akina.

22 Umba eneja kini-likaja-manja ena-langwu-wa alikira nakina nuwilyaba nenumamalya, nibina ningbuda enuwa-manja angwurra, kemba kenu-wardiyiname-ka wunalakina. Biya nakina ningbuda-dangwa nenumamalya kini-likajama angwurra nakina-da. Kemba kenu-murrakajiname-ka amurndakijika iya aninga akwa dumbala ena-langwa numinakina-langwa alikira. Akwa kenu-murrakajiname-ka ngarningka amurndakibina amurndakijika eningawinyamba ena-langwa, ebina nenaki-kalyikama nu-minakina alikira-da. Biya keni-larrmburrenama amurndakibina amurn-dakijika wurringku-wa iya wurringku-wa warnumamalya,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

23 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Karningerribirra karnumamalya nara-manja aminu-war•duma warka nganyangwa, yik-awinyambakinama kembirra ngayuwa-manja kirrakina. Umba karningerribirra karnumamalya nara-manja a-murndukwajuma kirrakina wurrukwala warnumamalya ngayuwa-wa, kirru-minangkirreyinama kembirra engku-wa wurrumurndakibina wurrukwala warnumamalya-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Wurruwurrariya wurramukwa na-lawurradinu-mulangwa nenungkwarbu-wa

24 Biya ni-yama Jesus, “Ka-jadena-manja wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba, kembirra ka-likajama wurrakina engku-wa alarrkingburingka-wa kuw-aburangkinama angalya ka-ngwanjini-yada. Nara-manja akburranguma eningaba angalya aburra-langwi-yada, kembirra ka-makijajungwunama ka-lyangkiyaminama wurrakina, ‘Ki-lawurradinama arakba ngayuwa ebinu-wa angalya ning-ambilyu-murruwa adinuba-wiya,’ ke-yaminama wurrakina wurramukwa.

25 “Kembirra ka-lawurradinama arakba, biya karri-rringkinama ebina angalya amungkwur•da alarrngekburna.

26 Biya kembirra ka-likajama kuw-aburangkinama wurrukwalu-wa wurramukwa, akwa karra-wilyakinama wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa akinu-wa angalya. Akena aburraja wurrumurndakakina wurramukwa wurruwurrariye-ka, amandangwa wurruwurrariya warningadinuba-wiya-manja angwurra. Biya kembirra kuw-awiyebenama wurrakina akwa yakwujina ngawa kuw-ambilyamurra wurruwurrakawura-ma nibina-manja nenungkwarba warningangkawura wurrakina. Kembirra nakine-ka nenungkwarba kin-arriyadiname-ka angwurra, ka-lawurradina-mulangwa wurribina warningadinuba-wiya wurramukwa, wurrukwala wurringka wurramukwa aburruwa. Adinuba-wiya n-arriyaduma nakina akena angwurra ngawa kin-arriyadinama nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nakina.

Amamalya-langwa akwiyekirrerra

27 Kembirra ni-jerrukwa-manja Jesus amurndakakina ayakwa, ngalaja duwilyaba didarringka yakwujina wurrumurndakibina-manja warnumamalya ying-ardinga dakina. Yingi-yama dakina Jesus-uwa, “Diyekirrerre-ka didarringka dibina ng-arrangbama ngu-ngwunjikama ningkakina,” yingi-yama dakina.

28 Eneja ni-yama Jesus, “Mungkwe-ka dakina, akena amandangwa aburraja wurriyekirrerra angwurra wurribina nuw-engkirrikaja-murrumurra Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa nenumini-yarrkuwarakina-murrumurra akina ayakwa ena-langwa-da!” ni-yama Jesus ngaluwa-wa-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jawuna-langwa

29-30 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya nuw-engkirrikenu-murrumurra Jesus-uwa nuw-ababurndadinuma wurrakina, biya nawurraki-lyibilyidanguma arakba. Kembirra ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa, “Karniniyerriya karnumamalya karna aduwaba! Kirri-ngayindenama karniki-rringki-yada eminimininga engbingbuda amurndakibina nara e-yamama warnumamalya, akena nara a-rringkama kirrakina. Ngayuwe-ka, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Jawuna wuburra ningi-yaminama ningena. Nakine-ka Jawuna n-ambilyuma ebina-manja akwalya mabiyakarbiya mamawura akena neniba ngawa ni-jadanguma nakina. Aminakina-langwa kembirra aburraja wurrumurndakibina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba nuw-eningmidinuma wurrakina Neningikarrawara neni-larrkama Jawuna aburruwa-wa-da. Akine-ka wuburra yikenu-wilyakajinama eneja Neningikarrawara kirrakina-manja karnumamalya ngini-larrka-mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa umba nara akwala-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

31 Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa ngarningka, “Ambaka-murrumurra meningarija-langwa-manja mamawura, Neningikarrawara nakina kini-lyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa, warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba. Akini-yada ngawa ngalaja king-arjiyama dibina dubungkawa duminakina angalya Jiba. King-arjiyama dakina akwa yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa karnumamalya kirribina kirr-ambilya-murrumurra ena-manja angalya aduwaba. Arakburakba-kiya-wiya yingi-likenuma dakina engka-langwa emininga-langwa angalya kajungwa dadik-engkirriki-yada ayakwa Nubungkawa-langwa Jalumuna-langwa. Arrubude-ka ayakwa ni-yengbinuma eneja Jalumuna, aringkawa-baba nakina, akwa ying-engkirrikenuma dakina amurndakakinu-wa ayakwa. Kembirra yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa dakina-da. Yikangi-lekbajama dakina mena nuwilyaba-baba nenumamalya nibina naruma-dangwa n-ambilyama nakina yelakwa nungkwurruwa-manja aduwaba. Akena nungkwurraja karnumamalya nare-ka engkirrikuma ena-langwu-wa ayakwa aduwaba kirrakina-da.

32 “Kembirra ngarningka akini-yada meningarija-langwa-manja ngawa mamawura aburraja wurrumurndakibina WarningiNiniba warnumamalya kuw-arjiyama aburrajukwaba kajungwa warniki-lekbi-yada nungkwurruwa-wa karnumamalya. Yikabu-lekbajama wurrakina mena narrume-kuwarrukwajuwa-mubaba mangma aburra-langwa nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Jawuna-langwa. Narrume-kuwarrukwajuwama mangma wurrumurndakibina warnumamalya, narru-wurranguma awurruwurrariya umba nenumini-yarrkuwarakama wurrakina ayakwa Neningikarrawara-langwa arakba. Arrubuda ayakwa

ni-yengbinuma eneja Jawuna, umba amurndakenena ayakwa kirr-
engkirrikajama karna aduwaba arrubuda-dangwa angwurra ena-da.
Akena nara nungkwurraja engkirrikuma kirrakina-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

Aki-rringkina-mulangwa eningabu-wa ngarningangkawura

33 Biya enena ayakwa bajananga-langwa nenu-makama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, “Yakuwa
yalakena yak-abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa, nare-
ka abuwarrkama akina. Nare-ka yalakena akumama akina bajikala-
manja arrawa umba yak-akumurnama akina karrawara kajungwa karri-
rringkini-yada wurrukwala warnumamalya eningaba alarradada.
34 Nara-manja ebina bajananga alikira-manja arrawa alyarrngwalyilya
kembirra nara yalakena a-rringkama angalya. Akwa nara-manja mibina
menba yakwa-langwa kembirra nara yalakena a-rringkama angalya. Akwa
muwurrariya menba yakuma-wilyakina-manja kembirra alarrumur•da-
manja ngawa yak-ambilyama yalakena. Umba yakuma-wilyakina-manja
meningaba menba kembirra engku-wa yaki-rringkinama yalakena.
35 Kembirra yiki-rringkajungwunama karna karnumamalya kajungwa
nari-yada a-rringkama awurrariya-wa umba eningabu-wa yiki-rringkini-
yada kirrakina-da.
36 Kembirra nara-manja a-rringkama awurrariya-wa umba yiki-
rringkina-manja eningabu-wa karningangkawura, kembirra ababurna-
langwa nungkwurra-langwa *ka-wuldinama *ka-ngwur•denama akina
eningangkawura ngawa, wuburra laka kirr-ambilyama alikira-manja
ebina na-lyangburrukwuna-murrumanja alarradada akina-da,” ni-yama
Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Jesus neni-lekba-mulangwa WurruBarija warnumamalya akwa ngawa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa

37 Ni-jerrukwa-mulangwa Jesus amurndakibina ayakwa, kembirra eneja
nuwilyaba nenungkwarba, nibina NuBarija, ni-yama nakina enuwa-wa,
“Yi-likaja arakba nganyangwu-wa angalya aningi-yada,” ni-yama. Biya
neni-likena arakba wunalakina NuBarija-langwu-wa alikira, akwa wurruk-
wala warnungkwarba aburruwa.

Biya n-ambarringa nakina Jesus aningi-yada arakba, akena nara nakina
kini-jiraba akungwa adinuba-wiya ena-langwa-manja ayarrka.
38 Eneja NuBarija nenungkwarba nenu-miringkama nakina Jesus-uwa
nara kin-ajirranga ena-langwa ayarrka umba n-ambarringa warenja-
bawiya aningi-yada nakina. Biya ni-yakikbijanguma NuBarija nakina-da.

39 Eneja kembirra ni-yama nakina Nubungkawa Jesus enuwa-wa,
“KirruBarija karnumamalya kirr-ajirrename-ka nungkwurra-langwa
ayarrka. Akina kirri-yaminjaminama eningarumuruma-langwiya ayakwa
nungkwurra-langwa, akena nara kirrakina a-mungkwur•duma mangma
iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa. Kirrumungwur•dangma
kirrakina karnumamalya kirribina kirra-murrakajinama ababurna
eningerribirra warnumamalya-langwa mena muwurrariya-baba mangma
iya yukwudukwuda kirruma-wilyakinama kirrakina. Amandangwa kirri-
yaminama nuwilyaba wuburra nenumamalya nenubuwakida, nibina
n-ajirrenama ambaka-langwa ena-langwa bajikala errekba-langwiya,
akena nara ajarruma akina arrawa-langwiya,” ni-yama Jesus nibina-manja
NuBarija nenungkwarba.

40 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Karninubuwakida karnu-
mamalya. Eneja Neningikarrawara ni-ngekburakama nakina ababurna-
langwa ebina ngarri-rringkinama aduwaba ngarna, eningerrekba akwa
ngawa eningarrawa ngalajukwaba ni-ngekburakama nakina.
41 Nungkwurraja kembirra ena yiki-yamina kirrakina karnumamalya
kajungwa yikuma-wilyakini-yada mamungkwur•da mangma meningaba.
Yika-kwuna nungkwurra-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa
warnumamalya warningalyingmalyingma-wa. Yiku-marngkirradinama
aburruwa-manja kirrakina-da.
42 “Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama
nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Nare-ka
kirrakina engkirrikuma karniki-yama-langwa eningaba wurrukwala-
manja. Akwa ngarningka nare-ka engkirrikuma Neningikarrawaru-
wa, akwa nara a-lyelyingmama enuwa-wa kirrakina karnumamalya.
Umba amarda enikalyubara eyukwayuwa, amurndakibina ka-
kwurarikinama aninga nungkwurra-langwa, kirru-murnduwarnama
amurndakakina awilyuwilyaba-wiya, kajungwa yikinu-kwuni-yada
awilyaba Neningikarrawaru-wa umba yiku-wilyakini-yada kirrakina
amangbala abiyarbuwa nungkwurra-langwi-yada. Eningaba akina akena
nara e-yakuwabijuma karniki-yama-langwa eningaba wurrukwala-manja-
da akwa ngarningka karniki-lyelyingma-langwa Neningikarrawaru-wa
kirrakina-da.
43 “Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama akina
nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Kirru-
ngkweningabakajungwuname-ka. Kirri-likaja-manja kirrakina jinikakwu-
wa kirru-mar•denama kirrakina angalya eningaba karnik-ambarringi-
yada yakwujina. Akwa kirri-likaja-manja kirrakina wurrababurnu-
wa warnumamalya kirri-lyelyingminame-ka ayakwa aburra-langwa
ne-yengbina-mulangwa eninginingaba-wiya wurrakina ayakwa
nungkwurruwa-wa,” ni-yama Jesus nibinu-wa NuBarija nenungkwarba.
44 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa! Kirrumiyambene-
ka karnumamalya karna? Ka-makinama ngayuwa. Kirrakine-ka
karnumamalya awilyaba wuburra angalya ebina-manja narra-rungkwaba-
murrumanja warninikijungwa warnumadangkwa. Akena akine-ka
angalya nuw-abuwarrkajungwunama. Aburraja kemba ka-likaja-manja
warnumamalya yenjerrikina, karri-ngalyilyakinama akina-manja angalya.
Warningbale-ka nuw-ambilya-mulangwa arrawa wurrumurndakibina
wurrimingma warnumadangkwa. Amandangwa akine-ka wuburra
angalya kirrakina-da, mena warningbala-baba wurrakina wurrukwala
warnumamalya nungkwurra-langwa mangma muwurrariya mibina
num-abuwarrkajungwunama makina-da,” ni-yama Jesus nibinu-wa
nenungkwarba NuBariju-wa-da.
45 Eneja kembirra nuwilyaba nenikakakirumaka Mawijija-langwa
ayakwa eningarumuruma ni-yengbinuma nakina ayakwa Jesus-uwa.
“Bungkawa,” ni-yama, “ningki-yaminama ningkakina kembirra yirruwa-
wa, ‘Karniniyerriya karnumamalya karna nungkwurrajukwaba,’ ningki-
yaminama-na?” ni-yama nakina nenikakakirumaka nenungkwarba.
46 Eneja ni-yama Jesus nakinu-wa, “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba
akina, mena kirra-makina-mubaba wurrukwala-manja warnumamalya
warniki-yama-langwa eminimininingka, akena nara karna a-mamurikajuma
wurrakina-manja kirrakina-da. Kirri-yaminama wurrububungkawa
wuburra wurribina narra-kwunama warnikuminuwar•duwar•da

engkubarrngwarrngwa amurndakijika warniku-wilyaki-yada akena nara
a-mamurikajuma wurrakina-manja-da.
47 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa! Arakburakba-
kiya-wiya aburraja wurrumirumirenungwa nungkwurra-langwa
narra-wardanguma wurrakina WurruBuburabuda warnungkwarba
Neningikarrawara-langwa. Narra-wardanguma wurrakina mena
na-warangu-mubaba Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra
aduwaba ngarningka nungkwurraja karnumamalya kirri-likirakama
akukwulyubena eyukwayuwa alikira karrawara narra-rungkwaba-
murrumanja wurrakina warnumadangkwa wurrumurndakibina-langwa
WurruBuburabuda arrawa.
48 Kirri-likirakama amurndakakina alikira akukwulyubena kajungwa
warnik-engkirriki-yada wurrakina warnumamalya kirri-lyelyingmina-
mulangwa kirrakina ayakwa WurruBuburabuda-langwa. Akena
nara karna a-lyelyingmama aburra-langwu-wa ayakwa, umba kirri-
lyelyingminama kirrakina ne-yama-mulangwa wurrumirumirenungwa
narra-wardangu-mulangwa wurrumurndakibina WurruBuburabuda
Neningikarrawara-langwa. Kirri-lyelyingminama narra-wardangu-
mulangwa wurrakina mena nungkwurrajukwaba kirru-warangu-mubaba
Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba.
49 Akina-langwa-bina eneja ni-yengbinuma enena ayakwa nakina
Neningikarrawara nibina nakakiruma ababurna-langwa. Ni-yamama
nakina,
‘Ka-larrkajama ngayuwa wurrukwala warnikumakumaka warnumamalya
akwa ngawa warnikiyarrkuwilyaka warnumamalya ayakwa
nganyangwu-wa warnumamalya. Akena wurrumurndakakine-
ka warnumamalya nganyangwa karra-jungwajinama wurrukwala
umba karramini-ngekburakinama awinyamba wurrukwala-langwa,’
ni-yamama Neningikarrawara.
50 “Kembirra yikeni-lekbajama nakina Neningikarrawara nungk-
wurruwa karnumamalya karningaduwaba. Yikeni-lekbajama akwa
yikeni-larrkbarjenama nungkwurruwa narra-jungwajuwa-mulangwa
wurrumirumirenungwa nungkwurra-langwa arakburakba-kiya-wiya
wurrumurndakibina WurruBuburabuda ena-langwa wurrababurna-
langwa.
51 Adinuba-wiya arakburakba-kiya eneja Keyina nenu-wardanguma
nakina nenikumarnjenikba Ebula. Bi...ya na-lamulamukwarridinuma
aburraja ngawa wurrakina warnumamalya wurrababurna-manja
Neningikarrawara-langwa-manja WurruBuburabuda warnungkwarba.
Ne-yaminjamama ngawa wurrakina yanda-langwa Jekaraya n-
ambilyuma nakina. Jekaraya nu-war•danguma warka Neningikarrawara-
langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba yakwujina ngawa
neni-jungwajuma nakina-da, akwudangwa ebina alda akwa
ebina alikira akwurdukwurda-da. Amandangwa nganja ningi-
larrkbularrkbakinama ngayuwa. Eneja Neningikarrawara yikeni-
lekbajama nakina karnumamalya karningaduwaba akwa yikeni-
larrkbarjename-ka na-lamukwarridinu-mulangwa wurrumirumire-
nungwa warningarakburakba-kiya ena-langwa-manja WurruBuburabuda
wurrababurna-manja wurrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-
wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma.
52 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa,
“Karnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa karnungkwarba,
awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa!

Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama, mena warnumamalya narri-ngayindena-mubaba wurrakina aduwaba kuw-akakirumadini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa, akena nungkwurraja kirr-abuwarrkinama ayakwa ena-langwa aburruwa-manja kirrakina-da. Nara karna a-ngayinduma akina ayakwa akwa ngarningka nara a-makama wurrukwala-manja warnumamalya kirrakina-da. Aminakina-langwa ka-ngekburakajungwunama akina awurrariya nungkwurra-langwa-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa-da.

53 Biya kembirra ni-lalika arakba nakina Jesus ebina alikira nibina-langwa NuBarija nenungkwarba. Yadikina aburraja wurrumurndakibina warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurrumurndakibina WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba ne-yengbeyinuma arakba ayakwa ayarrkiyarrkawarriya Jesus-langwa. Biya ne-yengbiyengbeyinumurre-ka ngawa wurrumurndakakina warningangkawura ayarrkiyarrkawarriya ayakwa enuwa-wa. Akwa neni-yengkilabenuma wurrakina ababurne-ka ayakwa eminimininingka enuwa-manja. Neni-yengkiyengkilabenuma ayakwa,

54 mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-kadiki-yada nakinu-wa Jesus kajungwa neniki-yengbi-yada ayakwa awurrariya. Neni-ngayindanguma warniki-lekbi-yada enuwa-wa wurrakina akena nare-ka kini-yengbina ayakwa ayarrkawarriya nakina Jesus-da.

12

Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa WurruBarija-langwa warnumamalya akwa Neningikarrawara-langwa

1 Akini-yada ngawa aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnuma-malya nawurra-murndukwunuma Jesus-manja wurrakina. Nawurraki-lyibilyidanguma akwudangwa akwa nawurraki-ngalyilyakijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya mena wurruwurrakwulyumida-baba wurrakina. Eneja kembirra arakba Jesus ni-yengbina nakina ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama, "Wurrakine-ka WurruBarija warnungkwarba narramini-ngayindenama wurrukwala warnumamalya ke-yaminama wurrakina, 'Warningabe-ka wurrumurndakakina WurruBarija warnumamalya.' Akena wurruwurrariya wurrakina, akwa narrum-abuwarrkinama mangma aburra-langwa wurrukwala-langwa warnumamalya. Nungkwurraja kembirra nara e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnungkwarba,

2 mena eningerribirra ebina nuw-abuwarrkajungwunama aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama ambaka-murra akina.

3 Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma nungkuwa ningkakina alarrumur•da-manja, kuw-engkirrikajame-ka aburraja warningerribirra warnumamalya alarradada-manja. Akwa ngarningka ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma ningkakina amurama alikira-manja arrawa, kuw-engkirrikajame-ka warningerribirra warnumamalya amurndakakinu-wa ayakwa nungkwa-langwu-wa-da, wuburra laka ningk-ardanguma angwurra ningkakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

4 "Amandangwa, kirribina ngakwurruwa-murrumurra," ni-yama ngar-ningka Jesus aburruwa-wa, "nare-ka akbar•duma warnumamalya-langwa wurribina wurrabarda awinyamba. Dukwa wurrakine-ka kabu-wardena

kabi-jungwajina ningkakina-da. Akena kabu-wardena-manja ningkenu-
madangkwa akwa ki-jungwuna-manja ningkakina, nara arakba ebina ak-
wala awurrariya nungkwa-langwa warniki-yama-langwa wurrakina-da.
5 Umba nganja yiba-wilyakajinama ngayuwa nibina nenumamalya
ken-akbar•dijinama angwurra ningkakina. Nungkwaja k-akbar•denama
ningkakina Neningikarrawara-langwa, mena narrubuda-baba nakina
amandangwa. Eneja keni-ngayindena-manja nakina, kenu-wardenama
nakina ningkenumadangkwa akwa ki-jungwunama, akwa ngarningka
nakina kenu-wurrenama ningkenumawurrina awurrariya-wa angalya
angwura-murru-wa. Kembirra yakwujina ngawa k-ambilyama
ningkeningangkawura-da. Yawe-ka, yirra-madumurrukwunama ngayuwa
nungkuwa-manja. Nakina-langwa-bina nenumamalya k-akbar•denama
angwurra ningkakina, mena narrubuda-baba nakina-da," ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neningikarrawara aken-akwurrajina-mulangwa ngakwurruwa ngarnu-mamalya

6 Biya ni-yengbina ngarningka enena ayakwa nakina Jesus ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. "Narrubuda Neningikarrawara
nakina akwa ken-embirrajinama nungkuwa-manja," ni-yama.
"Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiku-beyindenama kirrakina
wurrumangbala wurriyukwayuwa wurrajija eyu...kwujiya-murra
angwarnda-da. Umba eneja Neningikarrawara nakina nen-embirrajinama
warningerribirra wurrajija wurrakina wurrababurna-langwa. Nara
nakina e-yakuwabijuma a-ngwarndirruma wurruwilyuwilyaba umba
nen-embirrajinama wurrakina-manja ngawa.
7 Neningikarrawara nen-embirrajinama wurriyukwayuwa wurrajija,
akwa ken-embirrajinama nungkuwa-manja nungkwajukwaba akwa
nara nakina e-yakuwabijuma. Neningme-ka nakina mamungba
nungkwa-langwa. Numa-murnduwarnama arakba makina mamungba
muwurrakwulyumida nungkwa-langwa. Neningma nakina! Nare-
ka kembirra nungkwaja akbar•duma, mena Neningikarrawara
nen-akwurrajinama nakina wurriyukwayuwa wurrajija, akwa
ngin-akwurrajinama angwurra amandangwa nungkuwa-manja
nungkwajukwaba ningkenumamalya-manja. Ngin-akwurrajiname-ka
nungkuwa-manja mena ena-langwa-baba ningkakina-da," ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa e-yeliyuma Jesus-langwa

8 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Kirruwilyabe-ka karnumamalya
yiki-yamina-manja nakina wurrakinu-wa wurrukwala warnumamalya,
'Ngayuwe-ka ningena Jesus Christ-langwa ningenumamalya,' yiki-yamina-
manja kirrakina akina ayakwa, kembirra nganja ngayamba-langwa ki-
yaminama enena ayakwa. Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada
ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ki-yaminama nganjukwaba,
'Nungkwaja ningkakina nganyangwa ningkenumamalya-da.' Enena
ayakwa ki-yengbinama ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa kuw-engkirrikaji-yada wurrakina ena-langwa-
manja angalya abalkaya-da.
9 "Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina-manja wurrukwalu-
wa warnumamalya, 'Ngayuwe-ka ningena ningeningbala Jesus Christ,'
yiki-yamina-manja kirrakina akina ayakwa, yik-eningbalikajungwuna-
manja kirrakina ngayuwa-langwa, kembirra nganja ngayamba-langwa ki-
yaminama enena ayakwa. 'Nganjukwaba ningeningbala ningkakina, nara
nganyangwa ningkakina-da,' ki-yaminama. Enena ayakwa ki-yengbinama

ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa kuw-
engkirrikaji-yada wurrakina aburrajukwaba ena-langwa-manja angalya
abalkaya-da.
10 “Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yengbina-manja ayakwa
awurruwurrariya ningibina-langwa ningi-rukwularrinu-mulangwa
enena-manja angalya, kembirra eneja Neningikarrawara yikenumini-
yakuwabijinama nakina ayakwa nungkwurra-langwa. Umba yiki-
yengbina-manja kirrakina ayakwa awurruwurrariya Amawurrina-langwa
Akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa-langwa, nara kembirra
Neningikarrawara amini-yakuwabijuma amurndakakina ayakwa
awurruwurrariya nungkwurra-langwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa-da.
11 Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Kabu-mena-manja
ningkakina wurruwurrariya warnungkwarba akwa kabu-wilyakina-
manja ningkakina jinikakwu-wa wurrakinu-wa wurrububungkawa
warningijinikakwa, akwa ngawa wurrukwalu-wa wurrububungkawa
wurrimininggku-wa aburrajukwaba, nare-ka a-werrikawarriyaduma
ayakwa-langwa. Akwa nara a-lyangkiyamama, ‘Karukwa, ki-
yamarrkinama ki-yengbinama ayakwa? Amiyambene-ka ayakwa ki-
lawurrakajinama ngayuwa wurrububungkawu-wa, kajungwa nari-yada
a-warduma a-diduma ngayuwa aduwaba?’ Nare-ka a-lyangkiyamama
akina, a-werrikawarriyaduma akina-langwa ayakwa,
12 mena akini-yada ngawa Amawurrina Akwurdukwurda
Neningikarrawara-langwa kaku-wilyakajina-mubaba ayakwa adirrbura
ningkeniki-yengba-langwa ningkakina,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa a-mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma amurndakijika wurrukwala-langwa

13 Eneja kembirra nuwilyaba nenungkwarba, nibina yakwujina
ngawa n-ambilyuma wurrumurndakakina-manja warnumamalya
wurruwurrakuwilyarra, ni-yengbinuma nakina ayakwa Jesus-uwa.
Biya ni-yama, “Bungkawa,” ni-yama, “nawarrka nara a-ngayinduma
nakina ngu-kwama ngayuwa-wa akwala angwarnda. Ni-jungwuma
arakba yina-langwa nungwarrka, kembirra yikini-larrmburrenama
yinalakena angwarnda iya amurndakijika akwa angalya nungwarrka-
langwa, ekuwarra nawarrka-langwa umba ekuwarra nganyangwa. Umba
nungkwaja ningkakina yiminu-makina-langwa nganyangwa nawarrka
kajungwa kenu-kwuni-yada nganja akwala amurndakijika nganyangwa
ngayuwa-wa,” ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.
14 Eneja ni-yama Jesus, “Kada. Nara wurribina warningerribirra war-
numamalya kabu-kwa amukwiyadakina warka ngayuwa-wa. Nara nganja
a-lyangkuwerribikajungwuma ningena akina-langwa. Nara kembirra a-
makama ngayuwa nawena-manja ningena-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-
da.
15 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa
wurrumurndakakina-manja ngawa warnumamalya wurrababurna-
manja yakwujina. Ni-yama, “W-engkirrikiya-langwa! Nare-ka a-
mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma eningerribirra
amurndakijika wurrukwala-langwa. Nare-ka e-yamama akina. Mama
kirruminababurne-ka amurndakijika-murriya kirrakina, akena nare-ka
akina a-kwama amamalya akwanenibika eningaba nungkwurra-langwa-
da. Kembirra wurri-rringkajungwunama aduwaba-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

16 Kembirra arakba enena alawudawarra nenu-makama nakina aburruwa-wa.

Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra numinababurne-ka angwarnda iya aninga akwa amurndakijika. Biya nu-war•danguma nakina mababurna-langwa mamawura warka ena-langwa. Ni-lungkuwabijuwamurra nakina ababurna aninga amarda-murra. Nu-war•duwar•dangu...wa. Ngalaja ababurne-ka amarda-murra amaninga na-lungkuwarreyinuma ena-langwa-manja angalya mena eningaba-baba ajiringka akina.

17 Bi...ya numa-war•dikama nakina mangma ena-langwa, kembirra ni-yakuwerribikinuma arakba. Biya ni-lyangkiyama nakina, “Nara ebina angalya ningenik-akumi-yada enena aninga awurrakwulyumida-da, mena ababurne-ka ena aninga nganyangwa-da. Ki-yamarrkinama kemba ningena?

18 Wa! Ku-wurrenama ngayuwa amurndakenena alikira eninganinga eyukwayuwa, umba ki-likirakinama akwala alikira ningena adidirrungwarna-langwa. Kemba arakba ki-larrngkwaburrenama ababurna-langwa aninga iya amurndakijika nganyangwa enikinikaduwa-manja alikira adidirrungwarna-manja-da.

19 Biya kembirra arakba ki-lyangkumakajungwunama ngayuwa, ‘Enena kembirra laka ababurna eninginingaba-wiya nganyangwa arakba,’ ki-yaminama. ‘Kembirra nara arakba a-war•duma ningena warka umba ku-ngwanjinama ningena warka-langwa ningeningangkawura ngayuwa-da. K-alyubarinama aruma aninga akwa ki-bekinama aruma akubibeka ningeningangkawura-da. Ningiyekirrerre-ka k-ambilyama ngayuwa-da!’ ” ni-yama nu-makajungwunuma nakina nenungkwarba.

Akina ayakwa ni-lyangkumakajungwunuma nakina nenungkwarba.

20 Umba eneja Neningikarrawara ni-yengbina nakina ayakwa enuwa-wa. Ni-yama, “Ningkenubuwakide-ka ningkakina ningkenumamalya! Mema-manja marringa ki-jungwunama ningkeningangkawura. Ningki-larrngkwaburranguma ningkakina ababurna aninga-murriya nungkwa-langwi-yada aduwaba. Umba ki-jungwa-manja ningkakina, angkaburra karru-menama amurndakenena aninga iya angwarnda akwa amurndak-ijika nungkwa-langwa? Nare-ka ningkakina a-wilyakama nungkuwa-manja amurndakakina ababurna-langwa nungkwa-langwa, umba aburraja wurrukwala warnumamalya karru-menama ababurna-langwa nungkwa-langwa-da,” ni-yama nakina Neningikarrawara enuwa-wa. Ena ngawa alawudawarra-da.

21 Biya ni-jerrukwa-mulangwa nakina Jesus akina alawudawarra, ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Akina wuburra ke-yaminama wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina narri-larrngkwaburrenama aduwaba alarrngkababurna amukwiyadakina aburra-langwi-yada, akena nara ebina eningaba aburra-langwa warniku-wilyakaja-langwa wurrakina Neningikarrawaru-wa-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja

22 Kembirra ni-yengbinuma nakina Jesus akwala ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama nakina, “Ngarra-makama arakba kirruminababurna-langwa amurndakijika-murriya ngayuwa. Ningi-yamama, ‘Nara amurndakakina amurndakijika a-kwama amamalya

eningaba nungkwurra-langwa,’ ningi-yamama. Kembirra aminakina-langwa nara nungkwurraja a-werrikawarriyaduma engkirrikuma ebinu-wa aninga kirri-ngayindena-murruwa yik-ambilyi-yada karniba enena-manja angalya. Nara ngarningka engkirrikuma dibinu-wa dumbala kirringa-ngayindena-murruwa karnik-awiyeba-langwa kirrakina.

23 Kirr-akukwurrajinama kirrakina karnumadangkwa. Umba kirr-alyelyubarinama aninga kirringbudi-yada, akwa kirr-awiyuwiyebenama duwabilya dumbala yiku-wabilyadini-yada kirrakina. Umba kirrakina-bina karnumawurrina nungkwurra-langwa yik-engkingkirrikajama akwa yik-akukwurrajinama kirrakina-da.

24 “Umba wi-yakuwerribikina kirrakina yingwu-wa,” ni-yama ngar-ningka Jesus. “Nara yakina a-lungkuwabijuma arrangbama amadidira amaninga. Nara ebina alikira eninganinga ena-langwa akena eneja Neningikarrawara kinu-kwunama nakina aninga ena-langwa. Kembirra yikenu-kwunama amandangwa aninga nungkwurra-langwa, mena nakina Neningikarrawara nen-akwurrajina-mubaba wurrajija akwa nungkwur-ruwa nungkwurrajukwaba karnumamalya kirren-akwurrajinama nakina angwurra amandangwa-da.

25 “Yirru-makina,” ni-yama ngarningka Jesus. “Yiku-werrikawarriyadina-manja kirrakina karnik-ambilyinga-langwa karniba amiyerra enena-manja angalya, kembirra akina-langwa yiku-werrikawarriyadina-mulangwa, dukwa yik-ambilya karna karniba mukwala mamawura amiyerra? Nare-ka.

26 Kembirra nara-manja kirrakina a-merrijirrirrakuma nungkwurra-langwa mamawura enena-manja angalya, kajungwa amiyerra angwurra yik-ambilyi-yada karniba, kembirra nare-ka a-werrikawarriyaduma aninga-langwa akwa dumbala-langwa.

27 “Umba wi-yakuwerribikaja kembirra mebinu-wa numu-lungkuwarrina-murruwa erriberriba-manja,” ni-yama nakina Jesus ngarningka. “Nara ngalaja mamurndakakina mebina a-war•duma warka amini-ngekburakuma dumbala ngala-langwa menik-awiyebi-yada makina. Arakburakba-kiya-wiya eneja Nubungkawa Jalumuna numinababurne-ka amurndakijika nakina akwa n-awiyuwiyebeyinume-ka dumbala dukukwulyubene-ka. Dakine-ka dumbala ena-langwa dukwulyubena dumurndakakina umba ngalaja mebina meningaba mukwulyubena angwurra makina mamawalyuwa.

28 Eneje-ka Neningikarrawara numa-ngekburakama makina mukwu-lyubena mebina akena meningaduwaya makine-ka mamawalyuwa. Muwilyaba-manja mamawura kumu-lingbadenama mukwulyubena makina, umba mingka-manja mamawura kumi-ngburingkadinama warenja-bawiya, kumi-jungwunama makina arakba. Dukwa ekalara-manja kumu-dadinama makina. Umba nungkwurraja karnumamalya nare-ka kirrakina a-werrikambilyuma Neningikarrawaru-wa, akena eneja nakina Neningikarrawara yikenu-kwunama kirrakina dumbala karnik-awiyebi-yada amandangwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

29 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, “Nara kembirra a-lyangmilyangmurukwajuma a-werrikawarriyaduma aninga-langwa iya akubibeka-langwa.

30 Umba aburraja warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara na-lyangmurukweyiname-ka aninga-manja akwa ngawa akubibeka-manja wurrakina-da. Eneja Nungwena Neningikarrawara neningme-ka ningki-ngayindena-mulangwa ningkakina

aninga-murriya akwa akubibeka-murriya kajungwa k-ambilyi-yada ningkeniba aduwaba ningkakina-da.

31 Nara kembirra a-lyangmilyangmurukwajuma a-werrikawarriyaduma amukwiyadakinu-wa, umba ki-lyangmurukweyinama nungkuwa kinumin-engkirrikajama Neningikarrawaru-wa, mena nungkwa-langwa ngawa Nubungkawa nakina-baba-da. Kembirra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama amurndakibina aninga akwa akubibeka-murriya nungkuwa-wa-da.

32 “Ngeniyerriya, kirrambawura karna karnumamalya nganyangwa,” ni-yama ngarningka nakina Jesus. “Kembirra nara akbar•duma, mena Nungwenungwa kirreni-ngayindena-mubaba kinu-bungkawadinama nakina nungkwurruwa-manja. Ngarra-makama arakba nungkwurruwa-manja Neningikarrawara kirren-akwurrajina-mulangwa kirrakina aduwaba.

33 Kembirra nungkwurraja yika-kwunama amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya akwa yiku-menama angwarnda akina-murrada. Kembirra yika-kwunama ebina-murrada ngawa angwarnda warningalyingmalyingma-wa warnumamalya-da aburra-langwi-yada eningangkawura akina.

“Umba ki-yamina-manja nungkuwa akina, ku-menama kembirra eninginingaba-wiya nungkwa-langwa ambaka-murra Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya. Umba ngalaja amurndakakina eninginingaba-wiya alarrngekburna-wiya Neningikarrawara-langwa-manja angalya nare-ka a-jerriduma akina. Enena-manja angalya ningki-larrngkumurndukwunama ababurna amurndakijika, akena amurndakakine-ka kuw-enungkwurakbadinama kuw-arriyadinama akina. Dukwa akwala ka-lyumadinama akina. Dukwa aburraja warnumamalya wurrengkengmina kuw-angmadama akwala amurndakibina nungkwa-langwa. Dukwa aburraja wurrilukukwulyilya kuw-alyubarinama akwala wurrakina. Akena Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya nara-da. Nara angmaduma wurrengkengmina warnumamalya, akwa nara alyubaruma wurrilukukwulyilya yakwujina wurrakina-da. Ngalaja eningangkawura alarrngekburna nungkwa-langwa kuw-ambilyama akina yakwujina ngawa-da.

34 “Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nungkuwa-manja, kembirra nungkwa-langwa mada kumu-likajama ngawa enuwa-wa. Umba kumu-likaja-manja nungkwa-langwa mada amurndakijika-murriya-wa kirri-ngayindena-murruwa, nara kembirra Neningikarrawara a-bungkawaduma nakina nungkuwa-manja,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

Ak-embirrarina-mulangwa ngarruwerringmurndirra kini-lawurradina-murruwa Jesus yangkwurrangwa

35-36 Biya enena engka ayakwa nenu-makama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. “Yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, yik-andandiyama ki-lawurradina-murruwa ningena,” ni-yama nakina. Biya nenu-makama enena alawudawarra wurrukwala-langwa warnikuminuwar•duwar•da nuw-embirrarinu-murrilangwa aburra-langwu-wa nubungkawa.

Nuwilyaba n-ambilyuma nakina nubungkawa ena-langwa-manja an-galya. Biya nakina nubungkawa ni-likena neni-yekirrerrikama ena-langwa nenumamalya mena nakine-ka nenumamalya nanga-mangu-murrubaba dadingiyenikba ena-langwa. Biya nakina nubungkawa akwa ngawa

wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-yekirrerrikama nakina-manja nenumamalya akwa ne-yebukeyinuma aninga wurruwurrakawura-ma wurrakina.

Aburraja warnikuminuwar•duwar•da nakina-langwa nubungkawa nuw-embirrarinuma angalya-manja ngawa kini-lawurradina-murruwa aburra-langwa nubungkawa. Nuw-embimbirrarinuma na-mumirakwulaluma ngawa wurrakina. Nara ka-mungkwula, nara karring-aburawaka dumbala dadingikarrawara marringi-yada umba na-mirakwulaluma ngawa. Akwa ngarningka nara karri-jungwajuwa aburra-langwa bajananga.

Nuw-embimbirrarinu...wa. Kembirra arakba-langwa ni-yar•da eneja nibina nubungkawa. Aburraja nuw-engkirrikena wurrakina ni-ringbajanguma nakina akididijungwa-manja. Biya kembirra nara kuw-ambudidina umba warenja-bawiya na-warumajungwa, narru-ngwurrkbalijuwa akawiyuwiyeba akwa nen-awiyebajuwa arakba aburra-langwa nubungkawa wurrakina warnikuminuwar•duwar•da-da.

37-38 Dukwa marngkirngkuwilyarra, dukwa nara-wiya ke-kbadanga ni-lawurradinuma eneja nakina nubungkawa akena aburraja nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-da. Ni-lyelyingminuma nakina nubungkawa nara-baba ka-mungkwula ena-langwa warnikumin-uwar•duwar•da umba nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-baba. Biya nang-aburawaka ena-langwa dadingikarrawara dumbala akwa nu-manga nakina aninga akwa nen-angmakayijuwama wurrakina. Mama aburra-langwa nubungkawa nakina umba nenu-kwama arakba wurrakina. Umba ni-yekirrerriduma ngawa akwa neni-yekirrerrikama wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja aburrajukwaba-da. Neni-yekirrerrikama amandangwa nakina nubungkawa wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da-da nuw-embirrarinu-mulangwa enuwa-wa wurrakina-da. Ena ngawa alawudawarra-da.

39 Akine-ka alawudawarra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa, “Nungkwurrajukwaba yik-embirrarinama kirrakina kirruwerring-murndirra ki-lawurradina-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa enenu-wa angalya. Yik-embirrarinama kirrakina wurrumurndakibina wuburra warnikuminuwar•duwar•da. Akena nare-ka e-yamama wuburra nakina nabalija numinakina alikira. Nakine-ka neningbala neniki-lika-langwa nengkengmina nenungkwarba ena-langwu-wa alikira. Kin-eningmidinu-manja nakina nengkengmina-langwa neniki-lika-langwa nakina ena-langwu-wa angalya, kembirra nara-maka ken-awiyebajuwa nakina nengkengmina-na? Nare-ka. Kin-andeya-maka ngawa nakina nabalija alikira-da.

40 “Nungkwurraja nungkwurruwa karnikabuburrakiyuwa nganyangwa yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, mena ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ki-lawurradinama ngayuwa karningbala-wiya kirrakina. Ki-lawurradinama ngayuwa nara-manja andiyama karna karnumamalya-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neningikarrawara-langwa warnikuminuwar•duwar•da ka-war•duwar•dena-mulangwa eningaba warka

41 Eneja kembirra Bida ni-yama nakina Jesus-uwa, “Bungkawa, akina alawudawarra yirru-makama yirruwa-manja, yirruwa-langwa yimbukwa yinda yirrababurna-langwa?” ni-yama.

42 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus Bida-wa akwa ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa, “Yi-maka-langwa. Nibina

nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nuwerrikidirrbura akwa aringkawa numiyambene-ka nakina? Eneja nubungkawa ena-langwa nenu-bungkawakama nakina nenikuminuwar•duwar•da nubungkawa wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da. Akwa nenu-war•duwar•dikinama arakba nakina wurrumurndakakina-manja warnungkwarba iya wurridarringka, akwa nenu-kukwunama aninga nubungakwa-langwa wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba iya wurridarringka mababurna-langwa marringa. Kini-yamarrkinama kembirra kinu-war•denama nakina warka nara-wiya nibina nubungkawa ena-langwa? Nakine-ka nenungkwarba kinu-war•denama eningaba warka neningangkawura kini-likaja-wiya engku-wa ena-langwa nubungkawa-da.

43 "Kembirra kini-lawurradina-manja eneja nakina nubungkawa angalyu-wa akwa keni-rringkina-manja ena-langwa nenikumin-uwar•duwar•da nu-war•danguma eningaba warka, kembirra kini-lyelyingminama nakina nubungkawa-da. Akwa niyekirrerra kin-ambilyama enejukwaba nibina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa-da.

44 Kembirra nakine-ka nubungkawa ena-langwa kenu-bungkawakinama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa ababurna-manja amurn-dakijika ena-langwa-manja-da," ni-yama Jesus.

45 Biya ngarningka ni-yama Jesus, "Akena nibina-murrada ngawa nenikuminuwar•duwar•da dukwa kini-lyangkiyaminama nakina, 'Nara a-lawurraduma umba n-ambudida nubungkawa-da,' kini-yaminama. Biya arakba keni-larrkbarjenama nakina wurrumurndakibina-manja warnungkwarba iya wurridarringka kenu-war•dikina-murrumanja nakina. Nara arakba a-war•duma eningaba warka, umba erribirra kinu-war•denama awurrariya warka-da. Ababurne-ka aninga kin-alyubarinama nara-wiya nibina ena-langwa nubungkawa-da. Akwa kini-bekinama anija nakina, kinu-bungwurridinama-da.

46 "Bi...ya eneja ena-langwa nubungkawa kini-lawurradinama nakina arakba-da. Kini-yar•denama warenja-bawiya, nara-manja engkirrikuma nibina nenikuminuwar•duwar•da neniki-lawurrada-langwa nakina nubungkawa ena-langwa. Kembirra nakina nubungkawa kini-yamarrkinama dukwa ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da? Amandangwa kembirra kenu-wardenama nakina-da wuburra laka warnumamalya aburrajukwaba narra-wardenama wurruwurrariya-manja warnumamalya," ni-yama Jesus.

47 "Akwa ena engka," ni-yama ngarningka Jesus. "Nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nimininga-dangwa eneja neningma nakina ababurna-langwa neniki-yama-langwa nenumini-ngayindangu-mulangwiya ngawa nibina ena-langwa nubungkawa. Akena nara nakina aminu-war•duma eningaba warka. Kembirra eneja ena-langwa nubungkawa keni-larrkbarjenama angwurra nakina ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja.

48 Umba eneja ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da neningbala nakina neniki-yama-langwa nenumini-ngayindangu-mulangwiya ena-langwi-yada nubungkawa. Enejukwaba nara nakina aminu-war•duma eningaba warka. Kembirra eneja ena-langwa nubungkawa keni-larrkbarjenama ambaka-langwa nakina ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja, neningbala-baba nakine-ka-da," ni-yama nakina Jesus.

Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Kembirra yikenu-kwuna-manja Neningikarrawara aruma warka nungkwurruwa-wa, nungkwurraja yikinumin-engkirrikajame-ka kirrakina enuwa-wa akwa yikinuminu-war•denama kirrumurndamurndirra alyangmandukwuna ngawa warka.

Umba yikenu-kwuna-manja Neningikarrawara nungkwurruwa-manja warka, ebina aruma angwurra, kembirra yikinumin-engkirrikajame-ka akwa yikinuminu-war•denama angwurra ngawa kirrakina-da," ni-yama nakina Jesus Bida-wa akwa ngawa ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa.

Jesus ni-likenu-mulangwa enenu-wa angalya kini-lyangkuwerribikajungwuni-yada warnumamalya-langwa

49 Biya ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wurrababurna-manja. Ni-yama, "Ngayuwe-ka ningena ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-lyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba karna akwa ngawa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba aburrajukwaba wurrababurna-langwa wurrukwala warnumamalya. Ki-yaminama ngayuwa wuburra laka ke-kilarrkajama angwura kajungwa ki-dakini-yada ngayuwa alarrngkilarrngkawarriya amurndakijika. Karukwa! Ke-kalaridinuma arakba akina angwura,

50 akena nara ambaka e-kalariduma, mena adinuba-wiya ningeniki-lyandi-yada ngayuwa-baba-da.

"Ki-lyandina-manja ngayuwa, wuburra laka ku-ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa ke-yaminama akina. Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwa-manja Janjana nuwilyaba nenungkwarba, eneja nakina nenungkwarba nu-ngwur•dirruwajungwunuma akungwa-manja. Umba ki-lyandina-manja ngayuwa, akine-ka wuburra ke-yaminama, wuburra laka ku-ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa. Karukwa! Ningu-werrikawarriyadiname-ka ngayuwa akina-langwa akarrkwujaja. Akwa ku-werrikawarriyadinama ngawa yanda-langwa ki-jerrukwuna-manja ngayuwa akina akarrkwujaja-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

51 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama, "Kirri-yamarrkinama kirr-engkirrikajama nungkwurruwa kembirra nganyangwa-langwa? Laka ningi-likenuma ningena enenu-wa angalya kajungwa ka-marumini-yada ngayuwa warnumamalya-langwa? Nare-ka. Ningi-likenuma ngayuwa enenu-wa angalya kajungwa warnumamalya ke-beyini-yada ngawa wur-rakina akwa kuw-awinyambakeyini-yada nganyangwa-langwa wurrakina.

52 "Dukwa kuw-ambilyama aburraja wurrumangbala warnumamalya awilyaba-manja ngawa alikira. Kembirra aduwaba-langwa wurrubukalak-ina wurrubukabiyakarbiya karra-wirrikbinama wurrakinu-wa wurrambi-lyuma.

53 Dukwa wunenukwa-manja kenu-wirrikbijeyinama wunalakina-da. Umba dukwa aburringajukwaba wurringaburra-manja karringu-wirrikbajeyinama wurringalakina-da. Umba dukwa wurringadija-manja ngarningka ngawa karringu-wirrikbajeyinama aburringajukwaba-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

54 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurna-langwu-wa. Akwa ni-yama, "Yiki-rringkina-manja kirrakina angubina ka-lumur•dina-manja akina akwa ka-lukwulyuwakena-manja akina akwaburrangarna-langwa, ka-warumajungwuna-manja akina, kembirra yiku-makijeyinama akina-langwa. Biya warenja-bawiya yiki-yaminama kirrakina, 'Yelyukwe-ka yubukwaya-da.' Ngalaja kembirra kini-larrinama amandangwa yelyukwa adinuba.

55 Umba yik-engkirrikaja-manja ngarningka arrirra dalada kuw-
angkarrina-manja akina angwurra, kembirra yiki-yaminama kirrakina,
‘Mubukwaya arakba mukwena-da,’ yiki-yaminama kirrakina-da. Biya
amandangwa-da.
56 “Karningme-ka karna yelyukwa-langwa yiki-rringkina-mulangwa an-
gubina. Kemba miyambena-burra nara kirrakina a-miringkama ababurna-
langwa Neningikarrawara ni-ngekburakina-mulangwa enena-manja an-
galya aduwaba? Karniniyerriya karnumamalya, kirra-ngayindenama
karna wurrukwala warnumamalya ke-yaminama wurrakina nungkwurra-
langwa-langwa, ‘Warningabe-ka warna warnumamalya,’ akena kirruwur-
rariya karnumamalya kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

Aki-lyangkuwerribikajungwuna-mulangwa ebina eningaba

57 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Miyambena-
burra nara a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina nungkwurrabakiya-ba
ebina eningaba karniki-yama-langwa nungkwurruwa karnumamalya?
58 Dukwa eneja nuwilyaba nenumamalya keni-lekbajama nungkuwa-
wa. Kembirra kinalakina ambaka-langwa yikini-lyelyimbukweyinama
akina-langwa. Dukwa kenu-wilyakinama nakina nungkuwa nubungkawu-
wa akina-langwa awurrariya ningki-yama-mulangwa. Kembirra kenu-
wilyakina-manja ngawa ningkakina nibina yikini-lyelyimbukweyinama
lukwakwa akina-langwa kinalakina-da, nungkuwa akwa nibina ngini-
lekbuma nungkuwa-wa-da. Yikini-lyelyimbukweyinama nara-wiya e-
yar•duma nubungkawa-langwa-manja alikira kinalakina-da. Nara am-
budiduma ningkakina, umba kini-yekirrerrikinama nibina nenumamalya
ningkakina-da, kajungwa kenumini-yakuwabijini-yada nakina ebina awur-
rariya ningki-yama-mulangwa ningkakina-da.
“Nara-manja nungkuwa e-yekirrerrikama nibina nenumamalya,
nakine-ka kembirra kenu-wilyakinama dirrbura nungkuwa
nubungkawu-wa ningkakina. Eneja nakina nubungkawa kini-
lyangkuwerribikajungwunama karnumamalya-langwa, karningaba-
murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Nakine-ka kembirra
nubungkawa kenu-kwunama nungkuwa nuwilyaba-manja nawinyamba
nenungkwarba. Eneja kembirra nakina nawinyamba nenungkwarba
ken-awiyebajinama ningkakina akididijungwa-manja, keni-didenama
ningkakina-da. Kemba yakwujina ngawa nungkwaja k-ambilyama
ningkeningamiyerra-da. K-ambambilyama ngawa.
59 Nara-manja ningkakina a-kwama enuwa-manja ababurna-langwa
angwarnda ebina ni-ngayindenama, nara kemba a-jadijuma ningkakina
mibina-langwa medirra nibina nubungkawa nakina-da. Kinu-kwuname-
ka angwarnda ababurna-langwa ningkakina-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa nakina-da.

13

Aku-wurrena-mulangwa awurruwurrariya

1 Akini-yada ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya nenu-makama
Jesus-manja enena ayakwa ni-yama-mulangwa nubungkawa Balida.
Ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Nakine-ka Balida nenu-makama ena-
langwa-manja wurrawinyamba warnungkwarba, biya narra-wardanguma
wurrakina wurrukwala-manja warnungkwarba WarningiKeliliya-manja,”
ne-yama. “Wurrakine-ka warnungkwarba WarningiKeliliya na-likenuma
Keliliya-langwa akwa angerriba Jirujalemu-wa Neningikarrawara-
langwu-wa angalya, kajungwa kenuminu-wardeni-yada jiba-murriya

Neningikarrawara-langwa yakwujina. Umba yakwujina ngawa wurribina wurrawinyamba warnungkwarba narra-wardanguma wurrakina-manja warnumamalya, nenu-maka-mubaba nubungkawa Balida. Ngalaja mibina merra aburra-langwa akwa ngawa jiba-murriya-langwa numu-ngwunyurrkweyinuma makina-da," ne-yama nenu-maka Jesus-manja wurrakina warnumamalya-da.

2 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Wurrumiyambena warnumamalya wurrumurndakakina? Na-jungweyinuma wurrakina wurruwurrariya-baba-na? Wurruwurrariya angwurra wurrukwala-manja warnumamalya WarningiKeliliya-na?

3 Nare-ka! Umba nungkwurraja karnumamalya, yiku-wurrenama aduwaba awurruwurrariya akwa yikinumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa kirrakina. Nara-manja a-wurruma kirrakina awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba yiki-jungwunama-da. Wuburra wurrumurndakibina WarningiKe-liliya warnungkwarba yiki-yaminama kirrakina yiki-jerridinama karningangkawura.

4 "Umba wi-yakuwerribikaja wurrumurndakibinu-wa wurrukwala war-numamalya nuw-ambilyu-murruwa Jirujalema-manja engemba angalya Jilawuma-manja. Wurrakine-ka namurndaki-jungweyinuma wurrumem-berrkwa wurrumangbala wurrabiyakarbiya warnumamalya yakwujina. Ngalaja alikira na-ringkilarruma alingajirrirra akwa narraku-wardanguma wurrumurndakakina warnumamalya. Wurrumiyambena kemba wurru-murndakakina warnumamalya? Wurruwurrariya angwurra wurrakina wurrababurna-manja warnumamalya Jirujalema-manja-na?

5 Nare-ka! Umba nungkwurraja, yiku-wurrenama aduwaba awurruwur-rariya akwa yikinumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara-manja a-wurruma kirrakina awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba yiki-jungwunama-da. Wurrumurndakibina wuburra warnumamalya Jirujalema-manja yiki-yaminama yiki-jerridinama karningangkawura kirrakina," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Meninganinga-ma-langwa manyungwunya

6 Biya enena kembirra alawudawarra eka-langwa nenu-makama Jesus wurrumurndakakina-manja warnumamalya.

Nuwilyaba nenungkwarba numa-lungkuwabijuwama nakina muwilyaba manyungwunya ebina-manja ngawa angalya ni-lungkuwabijuwa-murrumanja nakina akwurena. Biya arngkawura ni-likenuma nakina n-aburangkama makinu-wa manyungwunya mamaninga akena nara mibina kinum-akburrangarna nakina.

7 Biya nenu-makama nakina ena-langwa-manja nenikumin-uwar•duwar•da. "Kwuja," ni-yama, "ningi-likenuma ngayuwa ebini-yada akilarrkardidarra ning-aburangkama mamaninga. Arngkabiyakarbiya-ma akilarrkardidarra arakba ning-aburangkama mamaninga mema-manja mememeka nganyangwa-manja, akena nara mibina. Na-mar•dena-mubaba ena angalya, kembirra yimini-ridena-langwa mema," ni-yama enuwa-wa.

8 Eneja ni-yama ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa, "Ma-lalika ambaka mema awilyaba ngarningka akilarrkardidarra abukwaya. Adinuba-wiya ngu-mungkadina-langwa ajiringka, kembirra kum-akumurnama yimi bulukwa-langwa yelakwa eningabi-yada

ajiringka. Kum-ambilyama ngawa mema yanda-langwa engka-manja akilarrkardidarra.
9 Kembirra kuw-arrangbina-manja mamaninga ngala-langwa, eningaba akina. Akena nara-manja arrangbama mamaninga makina, kembirra ambaka-murra yibamini-ridenama ngayuwa mema manyungwunya nungkwa-langwa," ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da, nenu-makama ena-langwa-manja nubungkawa. Ena ngawa.
Enena alawudawarra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

Jesus nang-eningabaka-mulangwa didarringka dirrengmurnirna Jebuda-manja

10-11 Ngalaja dakina duwilyaba didarringka ying-ambilyumurra, akena narringa-wilyakama wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa ngaluwa-manja. Wurrakine-ka wurramukwa narring-angbilyuwakama dakina. Dadinungkwurakbe-ka angbilyuwa dakina yingaku-wardanguma, akwa nara dirrbura kingi-likena umba ying-abuluwenduma dadingangkawura ngawa. Yingi-yaminjamama ngawa dakinu...wa. Ying-abuluwenduma mememberrkwa mamangbala mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura.
Kembirra muwilyaba-manja mukwurdukwurda mamawura Jebuda dakina yingi-likenuma akinu-wa alikira jinikakwa. Umba akini-yada ngawa eneja Jesus nenu-wilyakajuwama yakwujina nakina warnumamalya-manja jinikakwa-manja.
12 Biya nanga-rringka-manja nakina Jesus, kembirra nang-ardijuwa dadiki-liki-yada enuwa-wa. "Ngeniyerriya, ngarr-enjungwurrenama arakba ngayuwa angbilyuwa-langwa," ni-yama nakina ngaluwa-wa.
13 Biya nanga-mingekilyinga Jesus ayarrka-murra dakina-manja didarringka, umba arngkawura-wiya ngawa ngalaja yingi-dirrburada arakba dakina-da. Biya kembirra arakba yingini-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa dakina didarringka-da.
14 Akena eneja nubungkawa neningijinikakwa n-awinyambada nakina, mena Jebuda-manja nang-eningabaka-mubaba Jesus dakina didarringka. Biya kembirra ni-yengbina nakina nubungkawa enena ayakwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya yakwujina. "Yaku-war•denama warka mamangbala muwilyaba-manja mamawura yalakena," ni-yama, "akena aduwaba nare-ka a-war•duma yalakena mena Jebuda-baba ena-da," ni-yama nakina aburruwa-wa. "Yika-ngayindena-manja karna yikab-eningabakina-manja warnumamalya angbilyuwa-langwa, nara kembirra Jebuda-manja aburangkama eningabakama warnumamalya angbilyuwa-langwa, umba yiki-likajama yangkwurrangwa mamurndakibina-manja mamawura mamangbala muwilyaba-manja kirrakina," ni-yama nubungkawa neningijinikakwa aburruwa-wa-da.
15 Eneja Nubungkawa Jesus ni-yama enuwa-wa akwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, "Karniniyerriye-ka karna kirrububungkawa," ni-yama, "kirra-ngayindenama karna wurrukwala warnungkwarba ke-yaminama, 'Warningabe-ka warna wurrububungkawa,' ke-yaminama, akena kirri-kadikajungwunama kirrakina-da," ni-yama. "Ningkeningerribirra ningkenumamalya k-aburawakinama bulukwa akwa dangki nungkwa-langwa Jebuda-manja akwa ku-wilyakinama akina akungwa-wa.
16 Ngalaja daka didarringka dadikaduwa Aburiyama-langwa dumirenikba daka-da, akena eneja Namukwa nanga-lamiranguma daka dadinungkwurakba-da. Mememberrkwa mamangbala

mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura nara king-arjeya dirrbura
daka umba aduwaba-manji-kba-da. Eningaba akina ngayuwa ninging-
enjungwurrangu-mulangwa daka didarringka Jebuda-manja-na?" ni-yama
nakina Jesus nibinu-wa nubungkawa neningijinikakwu-wa.
17 Umba ni-yengbinu-manja Jesus akina ayakwa, aburraja
warnungkwarba yakwujina wurribina nenu-wirrikba-murrumurra
Jesus-uwa wurrakina namurndakumini-yelijungwunuma, mena
nen-arndirrangu-mubaba nakina Jesus wurrakina. Akena aburraja
wurrababurna warnumamalya na-werrikilyelyingmajungwunuma
wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus enininginingaba-da.

Neningikarrawara kinu-bungkawadina-mulangwa

18 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ngarningka ayakwa
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa
yakwujina jinikakwa-manja. "Kini-yamarrkinama Neningikarrawara
kinu-bungkawadina-manja nakina?" ni-yama. "Umba amiyambena
ayakwa ka-makinama ngayuwa nungkwurruwa-manja kajungwa
yik-eningmidini-yada kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa
Neningikarrawara?" ni-yama. "Kwuja, kinu-bungkawadinama nakina
adinuba-wiya wurrambawura-manja warnumamalya. Bi...ya ngarningka
wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya kinu-bungkawadinama
Neningikarrawara kembirra arakba nakina-da.
19-21 "Kwuja, ngayuwa ka-makinama ambilyuma-kiya alawudawarra, aw-
ilyaba eka-langwa umba awilyaba damba-langwa," ni-yama ngarningka
Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
Nuwilyabe-ka nenungkwarba nu-manguma nakina awilyaba amadidira
embirrkaluwa eyukwujiye-ka akwa ni-lungkuwabijuwa akina. Ngalaja
kembirra na-lungkuwarrinuma akina amadidira yanda-langwa aruma eka
nuw-arjeyuma akina. Kembirra aburraja wurrajija nuw-ambarrinuma
ememeka-manja akwa narruma-ngekburakama miyerriya aburra-langwa
yakwujina.
Umba ngarningka ngalaja duwilyaba didarringka yingu-manguma
dakina akubudika iya bulawa akwa akungwa dambi-yada. E...yukwujiye-
ka akubudika yingu-manguma dakina. Akena ngalaja akina akubudika
eyukwujiya na-war•danguma damba-manja, yanda-langwa akina na-
milyingkuwarumajungwunuma akwa na-budinuma aruma. Akina ngawa
alakina-kiya alawudawarra-da.
Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, "Ka-makinama
kembirra ngarningka ngayuwa kinu-bungkawadina-mulangwa
nakina Neningikarrawara. Ke-yaminama akina wuburra laka ebina
eyukwujiya amadidira na-lungkuwarrinama ajiringka-manja yanda-
langwa adirrungwarna eka kembirra nuw-arjiyama akina. Akwa ke-
yaminama ngarningka akina wuburra laka ebina eyukwujiya akubudika
na-milyingkuwarumajinama akina damba kembirra adirrungwarna.
Adinuba-wiya eneja Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina
wurrambawura-manja warnumamalya. Umba ambaka-murrumurra kinu-
bungkawadinama Neningikarrawara wurruwurrakwulyumida-manje-ka
warnumamalya arakba nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-
manja warnumamalya nakina-da.

Ak-awiyebena-mulangwa Neningikarrawara-langwa manja angalya eyukwujiya-langwiya akawiyuwiyeba

22 Nakine-ka Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narruma-
yuwarnuma wurrakina mibina mamurukwa numu-likenuma Jirujalemu-
wa. Nawurrak-alilikenu...wa. Biya lukwakwa wurrakina na-ngwanjinuma

ababurna-manja angalya, waka aminababurna-manja alikira, umba waka aminambawura-manja alikira. Biya Jesus nen-akakirumakama ayakwa yakwujina wurruminakina-manja angalya warnumamalya akwa ngawa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba.

23 Umba eneja nuwilyaba nenumamalya ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa, Neningikarrawara aken-enibikinama wulkwa ngarrambawura-manja ngarnumamalya?”

Eneja Jesus ni-lawurrakaja enena ayakwa enuwa-wa akwa ngarningka wurrukwalu-wa warnumamalya aburrajukwaba. Ni-yama,

24 “Yik-aburangkeyinama angwurra kirrakina karnumamalya karnik-awiyebi-yada Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Yiki-yaminama wuburra laka kirr-awiyebenama alikira-manja e...yukwujiya-langwiya edirra. Kembirra yik-aburangkeyinama angwurra aduwaba mena aburrajukwaba wurrababurna warnumamalya kuw-aburangkeyinama wurrakina akinu-wa edirra warnik-awiyebi-yada, akena ka-lyangmuridinama wurrakina-da. Kembirra nungkwurraja yik-aburangkinama aduwaba angwurra kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

25 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Eneja numinakina angalya nabalija kinu-warumajungwunama nakina akwa kini-didenama akina akididijungwa, akwurraka ngawa kin-akumurnama. Umba nungkwurraja errekba-manja-wiya yik-arjiyama akwa yik-ardenama enuwa-wa. ‘Bungkawa,’ yiki-yaminama, ‘yirr-awiyebajiya-langwa yirraja!’ yiki-yaminama. Akena eneja numinakina angalya kini-yaminama nungkwurruwa-wa, ‘Ningeningbala ningena nungkwurruwa. Karningamba-langwa kirrakina?’ kini-yaminama nakina-da.

26 “Umba nungkwurraja yiki-yaminama nungkwurramba-langwa enuwa-wa, ‘Kada, ngarribina ngakwurruwa ngarri-yebukeyinu-murrada aninga akwa ngarri-bekeyinu-murrada ngarruwurrakawura-ma akubibeka ngarribina-da. Umba nungkwaja yirru-wilyakajuwa-murrada ayakwa yirra-langwa-manja angalya ningkibina-da,’ yiki-yaminama kirrakina-da.

27 “Eneja kini-yaminama ngawa, ‘Ningeningbale-ka kirrakina, kirrimininingke-ka karnumamalya. Jeyi! Karniniyerriya karnumamalya, engku-wa wurri-likaja yadada ngayuwa-langwa!’ kini-yaminama nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

28 “Errekba-manja-wiya ngawa yiku-ngwadeyinama kirrakina,” ni-yama Jesus. “Yiku-ngwadungwadeyinama yiki-ringirriyadiname-ka yika-rringkina-mulangwa kirrakina wurrubukalakina Aburiyama iya Ajika iya Jekaba akwa ngawa aburrajukwaba wurrababurna-langwa WurruBuburabuda warnumamalya Neningikarrawara-langwa ena-langwa-manja angalya. Akena nara kirrakina awiyebuma umba errekba-manja-wiya ngawa yik-ambilyama. Yiku-ngwadeyinama angwurra kirrakina mena wurrumurndakibina warnumamalya kuw-ambilyama arrawa warningadinakba nara awiyebajuma kirrakina-da.

29 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya ka-likajama yenjerrikina alyengmilyengma-langwa akwa akwaburrangarna-langwa. Engka-langwa iya engka-langwa angalya ka-likajama wurrakina kuw-awiyebeyinama Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Biya kamurndak-ambarrinama kamurndaki-yebukeyinama wurruwurrakawura-ma wurrumurndakibina warnumamalya, akena nungkwurraja nara-da!” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

30 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Wurrukwale-ka warnumamalya kuw-arijidinamurra aduwaba akena ka-lyengmename-ka akini-yada ngawa

wurrakina-da. Aburraja wurrukwala ka-lyengmenama aduwaba biya kembirra ka-likajama kuw-arijidiname-ka arija-langwa akini-yada ngawa wurrakina-da," ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya nakina-da.

Jesus ni-lyelyingminu-mulangwa Jirujalema

31 Akini-yada ngawa aburraja wurrubukwaya wurrukwala WurruBarija warnumamalya na-likenuma wurrakina Jesus-uwa. Biya ne-yama, "Nara yelakwa ambilyuma amiyerra ena-manja angalya, umba jeyi, likaja yadada," ne-yama, "mena Nubungkawa Yerida ngini-ngayindenama kenuwardenama ningkakina," ne-yama wurrakina-da.

32 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Jeyi! Wurri-likaja Yeridu-wa. Yikinu-makine-ka nganyangwa ayakwa nakina-manja nuwarnkarnyerra nenumamalya. Nganje-ka ningena ningi-lyangmurukweyinama aduwaba, akwa ngarningka arnungkwaya ki-lyangmurukweyinama ningena ngawa. Ku-war•denama ningena ka-jadijinama wurramukwa warnumamalya-langwa akwa ka-ngekburakinama warnumamalya angbilyuwa-langwa aduwaba akwa ngawa arnungkwaya. Umba mabiyakarbiya-manja mamawura ki-jerrukwunama warka nganyangwa," ni-yama Jesus.

33 "Akena Jirujalemu-wa ki-likajama ngayuwa," ni-yama. "Kumayuwarnama mamurukwa mibina numu-likajamurra Jirujalemu-wa aduwaba, akwa arnungkwaya, akwa mingka-manja. Jirujalemu-wa ki-likajama ningena mena yirruwa YirruBurabuda yarnumamalya Neningikarrawara-langwa nara aminukwala-manja angalya a-jungwuma yirrakina umba yiki-jungweyinama ngawa yarna yakwujina Jirujalema-manja-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnumamalya.

34 "Karukwa! Karnumamalya KarningiJirujalema!" ni-yama Jesus. "Nenilarrkenu-manja nakina Neningikarrawara ena-langwa warnumamalya WurruBurabuda nungkwurruwa-wa, kembirra kirr-ar•dirranguma wurrakina malarra-murra. Kirr-errikbeyinuma malarra aburralangwu-wa warnumadangkwa yanda-langwa kirra-jungwajuwama warningangkawura wurrakina-da. Biya aduwaba kirri-yaminjaminama kirrakina ngawa-da.

"Karukwa!" ni-yama Jesus. "Ngarra-ngayindanguma nganja ngayuwa kawurra-murndukwama nungkwurruwa ngayuwa-manja wuburra laka dibina dirndarringba jukwujukwa narringawurra-murndukwunama dakina wurriyukwayuwa ngala-langwa ngaluwa-manja kajungwa wurringkinyungwurri-yada ngala-langwa-manja mememiyeja wurrakina-da. Akena nungkwurraja kirru-warangume-ka kirrakina karnumamalya-da.

35 "Kembirra eneja nakina Neningikarrawara kini-lalikinama ena-langwa angalya (Jirujalema-manja), akena nara arakba akwurrajuma akina. Nganjukwaba ka-lalikinama kirrakina karnumamalya-da. Nara amandangwa a-rringkama karna ngayuwa yanda-langwa yiki-yaminama kirrakina enena ayakwa, 'Akini-yangmarngkwajina nibina nenungkwarba nenilarrkama Neningikarrawara yangkwurrangwa kajungwa aken-enibikiniyada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya,' yiki-yaminama kirrakina," ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya WurruBarija-da.

14

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenungkwarba nibina nangbilyuwa-ma

1 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likenuma nakina alikira-wa nuwilyaba-
langwu-wa nenungkwarba NuBarija. Narume-ka nubungkawa nakina
WurruBarija-langwa warnumamalya. Biya Jesus ni-likenuma nakina ena-
langwu-wa alikira Jebuda-manja nenik-alyubari-yada nakina aninga yak-
wujina enuwa-manja. Akena nakine-ka NuBarija nenungkwarba akwa
ngawa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-rruburringkama
ngawa Jesus-uwa wurrakina.
2 Neni-rringka-manja wurrakina Jesus-uwa, eneja nuwilyaba
nenungkwarba ni-likena nakina enuwa-wa. Akena namurndaki-
rrangkuwanginume-ka alakba iya ayarrmurra ena-langwa.
3 Umba eneja Jesus ni-yengbina ayakwa wurrukwalu-wa
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa
ngawa wurrukwalu-wa WurruBarija warnumamalya. Ni-yama nakina,
“Karningma karna Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma.
Kembirra ne-yamarrkinama ngarraku-makinama ena? Ak-eningabakina-
manja ngarna warnumamalya Jebuda-manja angbilyuwa-langwa,
eningaba akina yinda awurrariya?” ni-yama Jesus.
4 Aburraja nawurraki-yengminjada wurrakina. Umba Jesus nenu-
minjirrkilyinga nibina-manja nenungkwarba akwa nen-eningabakama
nakina akwa neni-larrka arakba angalyu-wa-da.
5 Biya Jesus ni-yama nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya,
“Kini-ngkilarrina-manja nenikuwena Jebuda-manja edirra-wa, kemba
ki-yamarrkinama nungkuwa ningkakina? Akwa ke-ngkilarrina-manja
bulukwa nungkwa-langwa edirra-wa Jebuda-manja, ki-yamarrkinama
nungkuwa ningkakina? Mama Jebuda akina, umba warenja-bawiya kin-
arrkirnama nenikuwena akwa k-arrkirnama ebina bulukwa nungkwa-
langwa ngalajukwaba edirra-langwa-na?” ni-yama Jesus aburruwa-wa.
6 Nara aburraja kenumini-lawurrakajuwa awilyuwilyaba ayakwa enuwa-
wa umba na-rrakiyinduma ngawa wurrakina. Nawurraki-yengminjaduma
ngawa wurrumurndakakina warnumamalya.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

7 Eneja Jesus nenu-miringka wurrumurndakakina warnumamalya
narru-mar•dumar•du-mulangwa ebina eningaba angalya warnik-
ambarringi-yada, mena na-lyangkiyamama wurrakina, “Ngarrarumuruma
ngarnumamalya ngawa ngarna-da.” Kembirra nakina Jesus nenuwurraki-
rringka-manja wurrakina, nenu-makama arakba enena ayakwa aburruwa-
wa.
8 Ni-yama, “Ken-ardijina-manja nungkuwa ningkakina nuwilyaba
nenungkwarba ena-langwu-wa alikira aningi-yada, nara kembirra
nungkwaja a-mar•duma angalya eningaba-dangwa ningkenik-ambarringi-
yada nungkuwa. Dukwa eneja nabalija alikira nen-ardijuwama nakina
nuwilyaba naruma nenungkwarba enejukwaba aninga-wa. Akena
ningkiyukwujiye-ka ningkakina umba eneja nakina naruma.
9 Nara kembirra a-mar•duma eningaba-dangwa angalya, nari-yada e-
yamama nibina nabalija alikira nungkuwa-wa, ‘Jeyi! En-ambarriya-
langwa naka nenungkwarba yelakwa umba erribaja-wiya ningkakina.’
Kini-yamina-manja nakina akina ayakwa nungkuwa-wa, kembirra ku-
werrikiyeliyenama ningkakina akwa ki-lalikinama ebina angalya ningku-
mar•dangu-mulangwa.
10 “Nara kembirra a-mar•duma eningaba angalya umba ki-
likajama k-ambarrinama awurrariya-manja angalya. Mama nara
a-rungekburakajungwuma ningkakina, umba k-ambarrinama
yakwujina. Kembirra eneja kin-akwudangwukajungwuna-manja nibina

nabalija alikira nungkuwa-wa, kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Ngeniyerriya, awurrariya ena angalya nungkwa-langwa. Angerriba likaja eningabu-wa angalya, rungekburakajungwuna ningkakina,’ kini-yaminama nakina nungkuwa-wa. Kini-yamina-manja akina ayakwa, kembirra ka-lyangkiyaminama aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina, ‘Wa! Kwuja, narume-ka nakina nenumamalya-na!’ ka-lyangkiyaminama wurrakina.

11 Amandangwa nara-manja a-ngkweningabakajungwuma ningkakina, kembirra Neningikarrawara kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Ningkeningabe-ka ningkakina ningkenumamalya,’ kini-yaminama nakina. Akena ku-ngkweningabakajungwuna-manja ningkakina, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara arrkala keni-lyangkiyelijinama nungkuwa-manja nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

12 Biya kembirra ni-yengbina Jesus akwala ayakwa nabaliju-wa alikira nenungkwarba. “Ka-murndukwajina-manja ningkakina warnumamalya kajungwa karniki-yebukaji-yada aninga nungkwa-langwa-manja alikira, kembirra nara a-murndukwama warnumamalya nungkwa-langwa, wurribina nungwena-murriya, nawena-murriya, akwa wurribina wurrukwala wurruminababurna angwarnda warnumamalya. Aburramba-langwa dukwa kab-ardijinama wurrakina ambaka-murra aburra-langwu-wa alikira aningi-yada. Umba warningerribirra-langwa warnumamalya ka-murndukwunama nungkuwa-wa,” ni-yama Jesus.

13 “Umba wurramukwiyadakena warnumamalya warningerribirra k-ardijinama nungkuwa-wa, wurrumurndakibina warningalyingmalyingma warnumamalya, wurrirrirrengmurrengmurnirna warnumamalya akwa ngawa wurrimimbimimba warnumamalya.

14 Mama nara wurrakina ardijuma nungkuwa aningi-yada aburramba-langwa umba eningaba ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa. Eneja Neningikarrawara kini-yaminama eningaba nungkuwa-manja meningarija-langwa-manja mamawura kuw-enibudina-manja ngarningka warninginingaba warnumamalya wurribina ka-jungwuna-murrada,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

Kuw-alyubarina-mulangwa warnumamalya aninga akini-yada kinu-bungkawadina-manja Neningikarrawara

15 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-engkirrika-manja amurndakibina ayakwa yakwujina ni-yengbinu-mulangwa Jesus, ni-yama nakina, “Ke-yekirrerridiname-ka wurrakina warnumamalya kuw-alyubarina-murrumurra aninga akini-yada ngawa kinu-bungkawadina-manja Neningikarrawara nakina-da,” ni-yama nakina.

16 Eneja kembirra Jesus nenu-makama enena alawudawarra enuwa-wa.

Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra nakina. Neni-ngayindanguma nakina ena-langwa warnumamalya wurrababurna warniki-liki-yada ena-langwu-wa alikira wurrakina kajungwa warniki-yebukaji-yada aninga yakwujina enuwa-manja. Kembirra ni-larrka ayakwa aburruwa-wa adinuba-wiya warniki-liki-yada wurrumurndakakina warnumamalya. Aburraja kembirra ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da arakba narri-dakama aninga eminimininingka. Aruma aninga eningaba akwa ngawa akwalya narri-dakama wurrakina eningaba-da.

17 Kembirra na-walyuwa-manja arakba akwalya iya aninga, eneja nakina nubungkawa neni-larrka nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, kajungwa kawurraki-likaji-yada ena-langwu-wa alikira. Eneja kembirra ni-likena arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da. Biya ni-yama nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya, “Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!” ni-yama.

18 Akena aburraja narri-lyangkilyuwakajuwama wurruwurrakidirrbura aringka aburra-langwa wurrakina-da.

Ni-yama neningadinuba-wiya nenungkwarba enuwa-wa, “Kinu-makina nungkwa-langwa nubungkawa ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningu-beyindanguma angalya kajungwa ki-lungkuwabijini-yada amarda eninganinga nganyangwa. Akwa ningi-ngayindenama ki-likajama ngayuwa enena-wiya ki-rringkinama akina. Nara kembirra a-likama ngayuwa aduwaba-da,” ni-yama nakina.

19 Eneja ni-likena ngarningka arakba nenikuminuwar•duwar•da ningku-wa nenungkwarba. “Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!” ni-yama.

Eneja ni-yama enuwa-wa, “Kinu-makina nubungkawa nungkwa-langwa ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningu-beyindanguma ememberrkwa bulukwa kakuminu-war•deni-yada warka nganyangwa. Kemba ningi-ngayindenama ki-likajama ngayuwa enena-wiya ki-rringkinama amurndakakina bulukwa nganyangwa eningaba-murrikba akina. Nara kemba a-likama ngayuwa nungkwa-langwu-wa nubungkawa aduwaba,” ni-yama nakina.

20 Eneja ni-likena ngarningka nenikuminuwar•duwar•da ningku-wa ne-nungkwarba. “Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!” ni-yama nakina.

Eneja ni-yama enuwa-wa, “Adinube-ka ningena yirringi-yakajuma dadingiyarrka. Kembirra aminakina-langwa nara a-likama ngayuwa nungkwa-langwu-wa nubungkawa aduwaba-da,” ni-yama nakina.

Eneja ni-yaminjamama ngawa nenumurndaki-yendabenuma nakina nenikuminuwar•duwar•da wurrababurnu-wa warnumamalya warniki-liki-yada wurrakina ena-langwu-wa nubungkawa aningi-yada. Akena aburraja nawurraki-waranguma nara ka-likena wurrakina.

21 Eneja kembirra ni-lawurradina arakba angalyu-wa akwa nenu-maka amurndakibina ayakwa ena-langwa-manja nubungkawa.

Eneja kembirra n-awinyambade-ka nakina nubungkawa arakba amurndakibina-langwa ayakwa. Biya ni-yama nibinu-wa nenikumin-uwar•duwar•da, “Jeyi! Likaja errekbu-wa mamurukwu-wa,” ni-yama. “Nara ambudiduma umba warenja likaja wurrukwalu-wa warnumamalya nuw-ambilya-murruwa enena-manja angalya. Ki-likaja maruma-langwiya mamurukwa akwa ngawa miyukwayuwa-langwiya mamurukwa. Biya k-aburangkina ningkakina warningerribirra warnumamalya, wurribina warningalyingmalyingma akwa ngawa wurrirrengmurrengmurnirna akwa ngawa wurribina wurrimimbimimba warnumamalya. Kembirra ka-wilyakina wurramukwiyadakina warnumamalya yangkwurrangwa nganyangwu-wa angalya kajungwa kuw-alyubarini-yada enena aninga,” ni-yama nakina nubungkawa nenu-makama ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da-da.

22 Eneja ni-likena arakba-da.

Biya wurramukwiyadakina warnumamalya n-aburangkama nakina. Biya wurrukwala nen-akburrangarnuma nakina akwa nenu-wilyakama arakba ena-langwu-wa nubungkawa-da. Biya ni-yama ena-langwu-wa nubungkawa, “Ningarra-wilyakama wurrumurndakenena warnumamalya yangkwurrangwa akena aruma ngawa enena angalya-da,” ni-yama nakina.

23 Eneja kembirra nubungkawa ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja
mamurndakangaba-wa mamurukwa nara-murruwa alikira,” ni-
yama. “K-aburangkina ningkakina yakwujina warningerribirra
warnumamalya. Biya k-akburrangina-manja wurrakina ka-wilyakina
yangkwurrangwa, kajungwa ena alikira nganyangwa ka-lyangburrukwuni-
yada warnumamalya. Ka-warena-manja wurrakina, kembirra ki-yamina
nungkuwa aburruwa-wa, ‘Yiki-likajama enena-wiya,’ ki-yamina, ‘mena
nubungkawa nganyangwa nginu-maka-mubaba nakina ngayuwa-manja
yiki-likaji-yada karningerribirra karnumamalya aningi-yada,’ ki-yamina
nungkuwa aburruwa-wa.
24 “Amandangwa ningi-yaminama, wurrumurndakibina warnumamalya
ka-likeni-yada warningadinuba-wiya nganyangwu-wa angalya nara
arakba wurrakina alyubaruma ena aninga nganyangwa,” ni-yama nakina
nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da. Ena-bu
ngawa-da.
Enena alawudawarra nenu-makama Jesus nibinu-wa nenumamalya-da.

Akin-aburrakiyuwarna-mulangwa angwurra Jesus-manja

25 Bi...ya narruma-yuwarnuma ngawa mibina mamurukwa numu-
dirrirnduma makina Jirujalemu-wa nakina Jesus akwa wurribina ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa. Aburraja wurrilyimberrkwulyumide-ka
warnumamalya namurndaki-likenuma makina-manja ngawa mamurukwa
aburrajukwaba wurrakina.
Kembirra na-likenu-manja wurrakina lukwakwa nakine-ka Jesus nu-
ngwanja akwa ni-nyakuwarrukwajungwa akwa ni-yengbina amurndake-
nena ayakwa wurrumurndakakinu-wa wurruwurrakwulyumida warnu-
mamalya.
26 Ni-yama nakina, “Kirruwilyaba karnumamalya yiki-likaja-manja
ngayuwa-wa akwa yiki-lyelyingmina-manja angwurra nungwenungwa iya
dirndenungwa iya dadingiyenungwa iya wurriyukwayuwa nungkwurra-
langwa, akwa ngawa narrkuwena-murriya iya darrkuwena-murriya
umba yiku-warrngkilyelyingmina-manja ngayuwa, nara kembirra
aburrakiyuwama ngayuwa-manja kirrakina. Yiki-lyelyingminama
angwurra ngayuwa-manja umba yiku-warrngkilyelyingmajungwunama
kirrakina-da.
27 Akwa ki-lyelyingmajungwuna-manja ningkakina akwa ku-
warena-manja ningkeniki-jungwa ngayuwa-langwa, nara kembirra
aburrakiyuwama ngayuwa-manja ningkakina-da,” ni-yama Jesus nenu-
makama wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.
28 Biya ngarningka ni-yama nakina aburruwa-wa, “Yiki-ngayindena-
manja kirrakina karniki-yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra yikuma-
war•dikinama ambaka-langwa mangma nungkwurra-langwa,” ni-yama
Jesus. “W-engkirrikiya-langwa. Ka-makinama ngayuwa ambilyuma
eyukwujiya-kiya alawudawarra, awilyaba alikira-langwa umba awilyaba
awinyamba-langwa,” ni-yama Jesus.
Nuwilyaba nenungkwarba kini-ngayindena-manja kini-likirakina-manja
nakina alikira alingajirrirra, kembirra adinuba-wiya nara-wiya aburradad-
uma nakina warka kinuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma ena-
langwa. Kinu-murnduwarnama angwarnda ena-langwa, aruma-murrikba
akina, kajungwa arngkawura-murri-yada ngawa kini-ngekburakini-yada
akina alikira.
29 Nara-manja a-murnduwama nakina angwarnda ena-langwa adinuba-
wiya, kinum-akumurnama jimenda yimbukwa dukwa-da umba nara
akwala-da. Kemba nara a-likirakuma akina alikira ambaka nakina-da.

Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya keni-rinjarrkinama enuwa-wa.
30 “Wayi!” ke-yaminama wurrakina. “Naka nenungkwarba n-aburradadanguma warka ena-langwa, akena nara nakina kini-jerrukwa-na! Ekuwarra yimbukwa wulkwa ni-likirakama, akena nara ambaka kini-jerrukwa akina-da,” ke-yaminama wurrakina-da. Ena ngawa.

31 Umba nuwilyaba eneja nubungkawa keni-ngayindena-manja nakina neniku-wardi-yada ningku-wa nubungkawa, enejukwaba kinuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma ena-langwa. Akwa kenu-murnduwarnama nakina ena-langwa wurrawinyamba warnungkwarba nara-wiya a-likama awinyambu-wa. Dukwa wurrilyimberrkwulyumide-ka 10,000 warnungkwarba wurrawinyamba ena-langwa, umba eneja nuwilyaba-langwa nubungkawa wurrilyimberrkwulyumide-ka angwurra dukwa nakina wurrawinyamba 20,000 warnungkwarba-da.

32 Kembirra nara eneja nakina ambudiduma umba keni-larrkajama warenja-bawiya wurrukwala warnungkwarba ningku-wa nubungkawa kin-ambilya-murruwa awilyikerra nakina ambaka. Aburraja ka-likajama akwa ke-yaminama, “Amiyambena ningki-ngayindenama nungkuwa?” ke-yaminama enuwa-wa. “Umba yirraja yiki-yamarrkinama yirruwa yarnumamalya nari-yada awinyamba?” ke-yaminama wurrakina kenuminu-wilyakinama ayakwa aburra-langwa-langwa nubungkawa ningku-wa nubungkawa wurrakina-da. Ena ngawa-da.

33 Biya kembirra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya, “Kembirra wunalakina-kiya wuburra wunenungkwarba-kiya yiki-yaminama kirrakina nungkwurrajukwaba. Ningkakina ningkuwilyaba yiki-ngayindena-manja ningkeniki-yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina a-waruma ningkeniki-lalika-langwa eningerribirra amurndakijika nungkwa-langwa umba kuma-war•dikinama mangma nungkwa-langwa,” ni-yama Jesus nakina-da.

Ngarri-yamina-mulangwa ngakwurruwa wuburra dilingena dibina dung-wurrkwarda

34 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Karningme-ka karna dilingena. Dadingabe-ka dakina. Akena kingu-milyingkambumadina-manja dakina dilingena, aki-yamarrkinama ngarna kembirra kajungwa aking-eningabakini-yada dakina? Nare-ka-da. Nara ngarna eningabakama dakina dilingena dadingungwurrkwarda-ma-baba dakina,
35 umba akinga-wurrenama dakina ngarna-da. Nara ngarna akumama dakina ajiringka-manja, mena nara-baba eningabakama dakina akina ajir-ingka. Akwa nara ngarningka a-ngwunyirrkwajuma bulukwa-langwa-manja yimi, mena nara-baba eningabakama dakina dilingena amarda-murriya. Nare-ka-da, duwurrariya-baba ngawa dakina dilingena-da.

“Kembirra w-engkirraja angwurra amurndakakinu-wa ayakwa ngarra-maka-murruwa. Yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-langwu-wa mada, nara kembirra a-jadijuma mungarrkuwarru-wa mada akwa a-lyikbijuma akina ayakwa, umba yiki-yakuwerribikaja ngawa ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa war-numamalya wurrilyimberrkwulyumida-da.

15

Na-lyumadu-mulangwa jiba

1 Bi...ya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya narrumurndaki-
ngayindanguma warnik-engkirriki-yada ayakwa wurrakina Jesus-
langwa. Umba wurrilyimberrkuwarra warnumamalya narraminu-
war•danguma warka WarningiRawuma-langwa wurrububungkawa
wurrumurndakakina. Akwa narraminu-manguma angwarnda
wurrukwala-langwa WarningiJudiya warnumamalya kajungwa warniku-
kwi-yada akina aburra-langwu-wa wurrububungkawa. Biya nuw-
akwudangwukajungwunuma Jesus-uwa wurrakina aburruwa wurrukwala
ngarningka warnumamalya wurruwurrariya aburrajukwaba.

2 Akena aburraja WurruBarija warnumamalya akwa wurribina
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma na-
ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Jesus-eka nakina
nara a-larrkama wurruwurrariya warnumamalya engku-wa, umba nen-
ardijinama wurrakina enuwa-wa akwa n-alyubarinama aninga aburruwa-
manja-da,” ne-yama wurrakina.

3 Kembirra aminakina-langwa eneja Jesus nenu-makama abiyakarbiya
alawudawarra wurrumurndakakina-manja warnumamalya.

4 Nuwilyaba nenungkwarba n-akwurrajuwama nakina ababurna jiba
arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa ena-langwa. Umba aw-
ilyaba na-lyumaduma akina. Kembirra kini-yamarrkinama nakina?
Ngayuwe-ka kembirra arakba ngarra-makinama nungkwurruwa-wa. Kini-
lalikinama amurndakibina akwala jiba ena-langwa amarda-manja umba
kini-likajama nakina kin-aburangkinama ebinu-wa awilyaba jiba na-
lyumadu-murruwa ena-langwa-da.

Nakina ngawu...wa kin-aburangkinamu...wa, yanda-langwa kin-
akburrangina-manja ebina na-lyumadu-murrada.

5 Biya kin-akburranga-manja akina, kinu-menama akwa kin-
akumurnama ena-langwa-manja amurn•da. Niyekirrerre-ka arakba
kembirra kinu-werrikilyelyingmajungwunama-da.

6 Kembirra kini-lawurradinama nakina angalyu-wa kini-ngabukwunama
akina ena-langwa-manja amurn•da-da. Biya kenu-murndukwajinama
warnumamalya ena-langwa akwa kini-yaminama aburruwa-wa, “Kwa,
ngarri-yekirrerrikajungwuna-langwa arakba ngakwurruwa, mena ning-
akburranga-mubaba arakba nganyangwa ebina na-lyumadu-murrada
jiba,” kini-yaminama nakina-da, kenu-makinama ena-langwa-manja
warnumamalya-da. Ena ngawa.

7 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina
Jesus. Ni-yama, “Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-
yekirrerridinama wurrakina ena-langwa-manja angalya abalkaya,
kinu-wurrena-mulangwa nuwilyaba nenumamalya awurruwurrariya
amurndakibina n-arriyakajungwunu-mulangwa nakina. Umba kwuja!
Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama
wurrakina wurrumurndakibina-langwa 99 warnumamalya ke-yamina-
mulangwa eninginingaba wurrakina. Umba ke-yekirrerridinama
angwurra wurrakina wurruwilyaba-langwa warnumamalya
karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-
arriyakajungwunu-mulangwa umba kenumini-yarrkuwarakina-
mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina-da,” ni-yama
Jesus nakina-da.

Na-lyumadu-mulangwa embirrkaluwa angwarnda

8 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus, “W-engkirraja enenu-wa ngar-
ningka alawudawarra,” ni-yama.

Duwilyaba dakina didarringka ying-akwurrajuwama emember-rkwa angwarnda eningilyamarmba ngala-langwa. Umba nuw-embirrkilyumaduma awilyaba akina. Kingi-yamarrkinama kembirra dakina didarringka? King-aburangkinama dakina angwurra ebina ngala-langwu-wa eyukwujiya angwarnda nuw-embirrkilyumadu-murruwa. Akwa king-abarrakajinama bajananga akwa kingi-yangbarrkinama ngala-langwa-manja alikira ambaka-langwa.

King-abuburangkinama ngawu...wa, yanda-langwa king-embirrkakburrangina-manja ebina nuw-embirrkilyumadu-murrada.

9 Kembirra king-akburranga-manja akina karringawurra-murndukwajinama dakina ngala-langwa warnumamalya. Kingi-yaminama aburruwa-wa, “Kwa, ngarri-yekirrerrikajungwuna-langwa aduwaba,” kingi-yaminama, “mena ngayuwa ning-akburranga-mubaba ebina angwarnda nganyangwa nuw-embirrkilyumadu-murrada,” kingi-yaminama dakina didarringka, karringa-makinama ngala-langwu-wa warnumamalya-da. Ena ngawa.

10 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina Jesus. Ni-yama, “Wuburra laka dibina didarringka kingi-yekirrerridinama, kembirra aburrajukwaba Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama wurrakina-da. Ke-yekirrerridinama wurrakina wurruwilyaba-langwa warnumamalya karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arriyakajungwunu-mulangwa wurrakina akwa kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina-da,” ni-yama nakina Jesus.

Ni-lyumadu-mulangwa nenungkwarba

11 Biya enena ngarningka alawudawarra nenu-makama Jesus aburruwa-wa.

Nuwilyaba nakina nenungkwarba akwa wunambilyuma warnikuwabulena-kiya nabuk-ambilyuma yakwujina awilyaba-manja angalya wurrubukalakina.

12 Biya neningarija-langwa-dangwa nenikuwenikba ni-yama nungwenikba-wa, “Ngangwa,” ni-yama, “wu-murnduwarna arakba akwa wi-yebijebakina amurndakijika iya ajiringka nungkwa-langwa aduwaba kajungwa ku-meni-yada ekuwarra ngaya nganyangwa,” ni-yama. Eneja kembirra nungwenikba nu-murnduwarna nakina amurndakibina amurndakijika iya ajiringka. Nenuminilirrak-eyebijebakama arakba wunalakina-langwa wunenungkwarba-kiya, ekuwarra nawenikba-langwa umba ekuwarra nenikumarnjenikba-langwa.

13 Eneja kembirra arngkidarrba-langwiya nakina nijira-dangwa nenu-kwa ebina ajiringka ena-langwa wurrukwalu-wa warnumamalya umba nu-manga angwarnda aburruwa-langwa akina-murrada. Akwa kembirra ni-likena emininggku-wa angalya nakina-da. Biya ni-likena arakba, nu-wilyakama ena-langwa amurndakijika iya angwarnda-da. Juju...j engku-we-ka ni-likenuma nakina.

N-alilikenu...wa, yanda-langwa ni-yar•da emininggka-manja angalya arakba aminababurna-manja alikira iya warnumamalya. Yakwujina n-ambilyuma nakina akena nara amurndamurndirra ambaka kinu-wilyaka ebina angwarnda, nara kin-engkirrikena nakina ambaka-murri-yada umba nu-wurrawaja ngawa warenja-bawiya akina-da. Ni-jerrukwama angkwulyumida-langwa ngawa nakina-da.

14 Nara ebina ajijira-mulangwa kinu-wilyaka ena-langwa-manja ayarrka, nu-mangbijerriduma nakina ngawa arakba-da. N-eningalyingmalyingmadume-ka nakina-da.

Umba akina-manja ngawa angalya na-warrngkijerridinuma ngalaja aninga akina. Kembirra nakine-ka nenungkwarba nu-mureyanguma akwa ni-ngayindanguma kin-alyubarinuma aninga.

15 Biya arakba ni-likena nakina nuwilyaba-langwu-wa nenungkwarba angalya, neni-yendabenuma warki-yada, akwa kembirra arakba nenuminu-war•danga nakina warka. Eneja nakina neni-larrka ena-langwu-wa bikibiki nenik-akwurraji-yada amurndakakina.

16 Umba ni-ngayindanguma nenik-alyubari-yada aninga bikibiki-langwa kajungwa neniki-ladikajungwi-yada nakina nenungkwarba, mena nara kenu-kwa warnumamalya aninga. Akine-ka bikibiki-langwa aninga na-jijanguma narru-wurrangu-mulangwa ebina amakwulya narr-alkuwayijuwa-mulangwa warnumamalya amamuwa-langwa aninga warnik-alyubara-langwa.

17 Biya kembirra arakba ni-yakuwerribika nakina akwa ni-lyangkiyama, “Wurrumurndakibina warnungkwarba nenuminu-war•duwar•denama warka nungwarrka-langwa, nuw-alyubarinama arume-ka aninga aburra,” ni-yama. “Umba nganja ningena yelakwa murumureya ning-ambilyama.

18-19 Ngi-likajama arakba ngi-lawurradina nungwarrku-wa. Ki-yaminama ngayuwa enuwa-wa, ‘Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara kembirra arakba wurrukwala e-yengbijuma ningena nungkwa-langwa ningenikuwena, mena nara k-engkirrikena ngayuwa ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Umba yirra-ngayindenama ningkakina ki-yaminama ngayuwa-manja wuburra laka wurrukwala-manja ningki-yaminama aduwaba warnumamalya buminu-war•duwar•dena-murrumanja nungkwa-langwa warka. Nganjukwaba ku-war•denama wuburra wurrumurndakenena warnikuminuwar•duwar•da buminu-war•denama, akena nara arakba ningenikuwena e-yamama ningena,’ ki-yaminame-ka ningena nungwarrku-wa-da,” ni-lyangkiyama nakina ni-lyangkumakajungwunuma nenungkwarba.

20 Biya kembirra nu-mirajanga nakina akwa ni-likena arakba ni-lawurradina nungwenikba-langwu-wa angalya-da.

N-alilikenu...wa. Akena awilyikerra-langwiya ngawa ni-likenu-wiya nakina ambaka nenungkwarba, eneja nungwenikba neni-rringka nubuk-waya ni-lawurradinuma. Neni-rringka-manja nakina ni-lawurradinu-manja nenikuwenikba, n-errukwule-ka. Biya n-angkarra nakina nenu-kwurukwa, akwa nen-engkarrnga akwa neni-lawurangka nenikuwenikba-manja-da.

21 Kembirra ni-yama eneja nenikuwenikba nungwenikba-wa, “Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara k-engkirrikena Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Nara kembirra arakba nungkwa-langwa ningenikuwena ningena mena ninguwurrariya-baba,” ni-yama.

22 Akena eneja nungwenikba nen-ardijuwa wurrumurndakibina war-numamalya nenuminu-war•duwar•danguma, biya ni-yama aburruwa-wa, “Kwa warenja, wurringa-lyilyiya dumbala dadingaba-langwa aken-awiyebaji-yada naka,” ni-yama. “Akwa wun-awiyebajiya eyukwujiya er-rumungkwa amamamuwa ena-langwa-manja amamamuwa ayarrka akwa wun-awiyebajina ngarningka ebina eningalika ena-langwa-manja alika.

23 Akwa yiki-likaja yiku-mena ebina eyukwujiya bulukwa engmurra. Yiku-wardena akwa yik-aburdena akina. Kembirra ak-alyubarinama ababurna amadangkwa iya aninga ngakwurruwa aki-yekirrerrikajungwunama,

24 mena naka nenikuwarrka nganyangwa ni-jungwu-murrada, akena
aduwaba n-enibuduma arakba naka-da. Ningen-akburrangama arakba
nibina ni-lyumadu-murrada-da," ni-yama neniyuwangkwa nakina. Biya
nuw-alyubarina arakba aninga wurrakina-da.
25 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba nenikuwenikba naruma-dangwa
nu-war•danguma warka errekba-manja. Biya ni-lawurradinu-manja
nakina angalyu-wa akwa n-akwudangwukajungwunu-manja alikira-
wa, n-engkirrika nakina arakba akumalyumalyangka eningalukwanja
na-malyangkeyinuma.
26 Biya kembirra nen-ardija nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da
nungwenikba-langwa akwa ni-yama, "Ne-yamarrkinama wurrakina?"
ni-yama nakina.
27 Eneja nibina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama enuwa-wa,
"Nungkwa-langwa nenikumarnjena ni-yar•duma naka. Kembirra
eneja nungwena yirrenu-makama yarniku-warda ebina eyukwujiya
bulukwa engmurra, mena ni-lawurradinu-mubaba karninikuwena ngawa
neningaba nakina-da," ni-yama.
28 Eneja kembirra naruma-dangwa nenikuwenikba nenak-ar•darra
awinyamba. Nara kini-ngayindanga kin-awiyebena alikira-wa. Kembirra
eneja nungwenikba ni-jadinga nakina alikira-langwa akwa ni-yama, "Nara
errekba-manja ambilyuma umba kwa, awiyeba-langwa marrakba arrawu-
wa," ni-yama.
29 Akena eneja ni-yama nungwenikba-wa, "Kwuja, ngayuwa yirraminu-
war•danguma warka nungkwa-langwa," ni-yama. "Mababurne-
ka mamarika iya yinungkwura ningu-war•danguma, ningu-
war•duwar•denama aduwaba ngawa ningena-da, wurrumurndakenena
wuburra warnumamalya buminu-war•denama aburrajukwaba nungkwa-
langwa. Nara yibamini-yarrkuwurranga ebina yi-maka-mulangwa
ayakwa nungkuwa, akena nara kembirra yiku-kwa awilyuwilyaba
nenukwuda ngayuwa-wa-da kajungwa yarnik-alyubari-yada nganyangwa
warnumamalya-da.
30 Akena naka eneja nenikuwena nungkwa-langwa ni-jerrukwama ebina
angwarnda nungkwa-langwa wurruwurrariya-manja wurridarringka.
Umba ni-lawurradinu-manja naka nungkwa-langwa nenikuwena angalyu-
wa, kembirra nungkwaja ningkarra-makama ningkakina nungkwa-
langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da, kembirra narru-wardanguma
engmurra eyukwujiya bulukwa ena-langwi-yada wurrakina-da," ni-yama
nakina nenikuwenikba nungwenikba-wa.
31 Eneja kembirra nungwenikba ni-yama enuwa-wa, "Nenukwa,
ngeniyerriya," ni-yama, "ningkene-ka ningk-ambambilyuma yelakwa
ngayuwa-manja, akwa amurndakenena amurndakijika-murriya
nganyangwa nungkwa-langwe-ka ababurna-langwa ena.
32 Umba ena yirr-alyubarinama yarna aninga yirri-
yekirrerrikajungwunama yarna. Eningabe-ka ena mena naka
nenikuwarrka nganyangwa ni-jungwu-murrada, akena aduwaba n-
enibuduma arakba naka-da. Ni-lyumadu-murrada, akena ningen-
akburrangama ngayuwa," ni-yama neniyuwangkwa, nenu-makama
nenikuwenikba-wa-da. Akwa ena ngawa-da.
Enena abiyakarbiya alawudawarra nenu-makama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

16

Numinilyenjirra-langwa mangma nenikuminuwar•duwar•da

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa enena alawudawarra nuwilyaba-langwa nenikuminuwar•duwar•da.

Nuwilyaba n-ambilyumurra nenikuminuwar•duwar•da nakina. Umba eneja ena-langwa nubungkawa numinababurne-ka alikira iya amurndakijika akwa angwarnda nakina. Nakine-ka kembirra nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa numurndak-akukwurrajuwama ababurna-langwa eningerribirra ena-langwa-langwa nubungkawa.

Bi...ya aburraja wurrukwala warnumamalya na-likenuma nakinu-wa nubungkawa akwa ne-yamama, “Nakine-ka nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa nibina n-akwurrajinama ababurna-langwa amurndakijika nungkwa-langwa nuwurrariye-ka nenumamalya nakina,” ne-yama. “Ni-jerrukwuname-ka eningerribirra nungkwa-langwa nakina. Ku-mangbijerridinama kembirra adinuba ningkakina,” ne-yama wurrakina nenu-maka nakina-manja nubungkawa-da.

2 Eneja kembirra nubungkawa nen-ardijuwa nibinu-wa arakba nenikuminuwar•duwar•da. Nakine-ka ni-likena kembirra enuwa-wa. Umba niyama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Amiyambena ena ayakwa bu-makama warnumamalya nungkuwa-langwa?” ni-yama. “Yirra-ngayindenama nungkuwa ku-murnduwarnama aduwaba ababurna-langwa angwarnda nganyangwa. Akwa yikuminarrikarrenama jurra-manja akina ababurna-langwa akwa yiku-kwunama akina jurra ngayuwa-wa, mena nara-baba arakba aminu-war•duma ningkena warka nganyangwa yelakwa,” ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa.

3 Umba eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da nilyangkumakajungwunuma arakba. “Karukwa!” ni-yama. “Kiyamarrkiname-ka ningena aduwaba? Nubungkawa nganyangwa nuwarenama ngayuwa. Nara kembirra arakba aminu-war•duma ningena warka ena-langwa-da. Ningeningarrubuda-me-ka ningena ningenikumungkada-langwa edirra-da. Akwa nara e-yukwamajuma erribirra angwarnda iya aninga warningerribirru-wa warnumamalya, ki-yeliyenamubaba kembirra ningena ngayuwa akina-langwa-da.

4 Wa! Ningeningma kembirra arakba ningeniki-yama-langwa ngayuwa kajungwa nari-yada a-waruma wurrukwala warnumamalya ngayuwa-da. Kembirra ki-jadena-manja ngayuwa nubungkawa-langwa-langwa alikira, aburraja kab-awiyebajinama ambaka-murra ngayuwa wurrakina warnumamalya aburra-langwu-wa alikira-da,” ni-yama nilyangkumakajungwunuma nakina nenikuminuwar•duwar•da-da.

5 Biya nen-ardijuwama nakina kembirra wurrumurndakibina warnumamalya warniku-kwi-yada angwarnda iya aninga ena-langwu-wa nubungkawa. Wurruwilyuwilyaba-wiya nen-ardijuwama nakina enuwawa wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa. Biya niyama nakina nuwilyabu-wa, “Ambarrngarna aninga ningkeniku-kwi-yada ningkena nubungkawa nganyangwa?” ni-yama.

6 Eneja ni-yama, “Kinu-kwuname-ka ningena arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa budila enuwa-wa aliba-langwa amalyirra,” ni-yama.

Kembirra eneja ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa, “A•a! Wu-miya ena jurra nungkwa-langwa. Ambarriya akwa wuwarrukwajiya ena ekirra. Nara arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa umba arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa k-arrikarrenama ningkakina yelakwa-da. Biya arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa kinu-kwunama budila enuwa-wa kembirra-da,” ni-yama nakina.

7 Umba ningka-langwa nenungkwarba ni-likenuma enamba-langwa
enuwa-wa. Kembirra ni-yama eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da,
“Umba nungkwaja, ambarrngarna ningkena aninga ningkeniku-kwi-yada
nubungkawa nganyangwa?” ni-yama.

Eneja ni-yama, “Kinu-kwuname-ka ningena 1,000 beka amadidira-murra
amaninga nungkwa-langwu-wa nubungkawa,” ni-yama.

Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama, “A•a! Wu-
miya ena jurra nungkwa-langwa. Nara 1,000 umba 800 k-arrikarrenama
ningkakina,” ni-yama nakina-da.

8 Bi...ya n-engkirrika arakba eneja nubungkawa ayakwa nakina-langwa
nikalya nenikuminuwar•duwar•da ni-yama-mulangwa nakina. Biya ni-
yama, “Nakakirume-ka nakina nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa.
Milyenjirre-ka mangma ena-langwa,” ni-yama nakina nubungkawa. Ena-
bu ngawa-da.

Biya kembirra Jesus nenu-makama ngarningka ayakwa ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama nakina, “Akine-ka ni-yengbinuma
nakina nubungkawa ayakwa, mena warnumamalya wurribina na-
lyelyingmina-murrumurra wulkwa amurndakijika-murriya-manja na-
likaja-mubaba milyenjirra-murra mangma wurrakina. Warningme-ka
wurrakina *warniku-wulda-langwa *warniku-ngwur•da-langwa enena-
manja angalya. Warningme-ka warniki-yama-langwa warnumamalya-
manja wurribina na-lyangmurukweyina-murrumanja aburrajukwaba
amurndakijika-manja umba nara akwala. Umba aburraja warnumamalya
wurribina na-lyelyingmina-murrumurra Neningikarrawara-langwa-
manja alarradada na-lyangmurukweyinama aburrajukwaba wurrakina
enena-manja angalya akwa ngawa ngarningka amurndakibina-
manja Neningikarrawara-langwa-manja ngalajukwaba-da. Kembirra
enena-manja angalya narruma-wilyakinama wurrakina mangma
meningilyenjirra-ma amurndakijika-langwa. Warningbala warniki-
yama-langwa warnumamalya-manja wurribina na-lyangmurukweyina-
murrumanja amurndakijika-murriya-manja wurrakina umba nara
akwala-manja,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

9 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Kembirra ngarra-
makinama ena ayakwa nungkwurruwa-manja,” ni-yama. “Nungkwurraja
yika-mamurikajinama kirrakina wurrukwala-manja warnumamalya.
Yika-kwunama aninga iya amurndakijika akwa angwarnda. Ambaka-
murra kembirra yiki-jungwuna-manja kirrakina, nara arakba a-
ngayinduma amukwiyadakina kirrakina amurndakijika-murriya. Akini-
yada ngawa eneja Neningikarrawara nakina yikenu-wilyakinama
kirrakina ena-langwu-wa angalya abalkaya,” ni-yama nakina Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

10 Biya ni-yama nakina Jesus ngarningka aburruwa-wa, “Kirruwilyaba
karnumamalya yikinumin-akwurrajina-manja amurndamurndirra
kirrakina eyukwujiya angwarnda ningka-langwa nenumamalya akena
nara-manja amini-jerrukwama akina, kembirra ambaka-murra eneja
yikenu-werrungwur•denama nungkwurruwa-manja akwa nungkwurraja
yikinumin-akwurrajinama kirrakina ena-langwa adirrungwarna
angwarnda-da. Akena kirrikalya-manja kirruwilyaba karnumamalya,
nara-manja akwurrajuma eyukwujiya angwarnda ebina ambaka-langwa
umba yikinumini-jerrukwuna-manja akina, kembirra nara nakina a-
werrungwur•duma nungkwurruwa-manja akwa nara kirrakina amin-
akwurrajuma aruma angwarnda ena-langwa-da.

11 Nara-manja nungkuwa akwurrajuma ningkakina angwarnda iya
amurndakijika ningkumurndamurndirra enena-manja angalya, amiyam-
bena kembirra Neningikarrawara-langwa kinumin-akwurrajinama
ningkakina? Nara-da. Nare-ka a-kwama Neningikarrawara eningerribirra
ena-langwa nungkuwa-manja ningkenik-akwurraji-yada ena-langwa
akina-da.
12 Amurndakenene-ka amurndakijika iya angwarnda nara nungkwa-
langwa akina. Umba eneja Neningikarrawara nginu-kwunama ena-
langwa angwarnda iya amurndakijika-murriya eningaduwaya nungkuwa-
manja. Kembirra nara-manja akwurrajuma ningkakina amurndakakina
eningaduwaya enena-manja angalya, ki-yamarrkinama ningkakina
ambaka-murra? Eneja kenu-kwunama ningkakina Neningikarrawara
eningaba ebina ena-langwa eningangkawura ena-langwa-manja angalya
abalkaya-na? Nare-ka nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.
13 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, "Neningerribirra
nenikuminuwar•duwar•da nare-ka nakina aminu-war•duma warka
wunalekbina-kiya-langwa wunubungkawa-kiya-langwa wunambilyuma.
Dukwa kini-lyelyingminama nuwilyaba-manja nubungkawa, kinu-
werrikambilyama enuwa-manja, umba dukwa kenu-wirrikbinama nakina
ningka-manja akwa nara kembirra akwurrajuma angwurra nakina-manja-
da. Akine-ka ngarra-makama mena-baba ka-bungkawadina-manja akina
angwarnda nungkwurruwa-manja, kembirra Neningikarrawara nara
a-bungkawaduma nakina nungkwurruwa-manja-da," ni-yama Jesus nenu-
maka ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa abiyakarbiya akwala ayakwa

14 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba
nuw-engkirrikenuma amurndakibina ayakwa Jesus-langwa. Kembirra
nenu-marngkajuwama enuwa-wa mena na-lyelyingminu-mubaba
angwurra angwarnda.
15 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Kirrakina-bina kirra-
ngayindenama warnumamalya ke-yamina-mulangwa-da, 'Karningabe-
ka KirruBarija kirrakina karnumamalya, kirruwerrikidirrbure-ka
kirrakina-da.' Akina kirri-ngayindenama akena eneja Neningikarrawara
neningma nakina mangma iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa.
Neningma angwurra nungkwurruwa-manja karnumamalya. Nara a-
lyangkuwerribikajungwuma nakina wuburra kirrukwala karnumamalya
kirri-lyangkuwerribikajungwunama kirrakina-da. Yiki-yamina-manja
karnumamalya, 'Eningaba akina,' dukwa Neningikarrawara kini-
yaminama arrkala, 'Awurrariya akina,' kini-yaminama dukwa nakina-da,"
ni-yama Jesus nenu-maka WurruBarija-manja-da.
16 Biya ngarningka ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, "Arakburakba-
kiya-wiya wurribina warnikakakirumaka warnumamalya narr-
akakirumakama Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma narra-
makama wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narr-akakirumakama
ngarningka Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa amurndakibina
WurruBuburabuda narra-maka-mulangwa wurrakina ena-langwa-
manja warnumamalya. Amurndakakina-langwiya-bina ayakwa narr-
akakirumakama wurrakina warnikakakirumaka wurrukwala-manja
warnumamalya wurriyirrbiyirrba ngawa-da.
"Bi...ya aburraja warningaduwaba warnumamalya kembirra nuw-
engkingkirrikenuma aburrajukwaba aduwaba amurndakakinu-
wa-bina ngawa ayakwa wurrakina. Eneja kembirra Janjana
Nenikumingekingambaja ni-yar•duma arakba enena-manja angalya.

Kembirra ni-yar•dangu-mulangwa nakina Janjana, ngayamba-langwa ningarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja eningaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina. Kembirra aduwaba aburraja wurrababurna-langwe-ka warnumamalya neni-ngayindenama angwurra wurrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina aburruwa-manja.

17 Nungkwurraja kirri-yaminama karna karnumamalya, ‘Nare-ka a-jerriduma amurndakakina angalya abalkaya akwa amurndakenena angalya arrawa ngalajukwaba,’ kirri-yaminama. Umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa ngalajukwaba nare-ka a-jerriduma akina. Akena ngarra-makinama nganja ngayuwa, amurndakibina angalya abalkaya iya amurndakenena angalya arrawa dukwa ka-jerridinama akina umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa nare-ka a-jerriduma akina. Nara ngawa awilyuwilyaba a-jerriduma akina-da.

18 “Arakburakba-kiya-wiya nenu-kwa-manja eneja Neningikarrawara enena ena-langwa ayakwa eningarumuruma nakina-manja Mawijija, ni-yamama nakina Neningikarrawara,

‘Nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, umba kininga-mena-manja dingka-manja didarringka, kembirra wunalakina-kiya ngawa keni-rndirndirrkeyinama arakba. Akwa ngarningka nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, akwa kembirra eneja ningka-dangwa nenungkwarba kininga-mena-manja dakina, kembirra nakine-ka nenungkwarba akwa ngawa dakina didarringka aburnajukwaba keni-rndirndirrkeyinama arakba wunalakina-da,’

ni-yamama Neningikarrawara,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika nenumamalya akwa Lajirida-langwa

19 Biya kembirra arakba nenu-makama enena alawudawarra nakina Jesus wurrumurndakakina-manja WurruBarija warnumamalya.

Nuwilyaba naruma nenumamalya n-ambilyuma nakina awilyaba-manja angalya. Numinababurne-ka nakina amurndakijika iya angwarnda akwa aninga-murriya. Akwa n-awiyuwiyebenuma dumbala dukukwulyubena dibina nu-beyindanguma duminaruma angwarnda. Akwa n-alyelyubarinuma aninga eningininga-wiya mababurna-langwa mamawura iya marringa nakina-da.

20 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyuma nakina yakwujina enejukwaba ebina-manja ngawa angalya. Nenimikirra nakina Lajirida. Nakine-ka nenungkwarba neningalyingmalyingme-ka. Awurrakwulyumide-ka amarmarra n-arrirreyinuma ena-langwa-manja nenumadangkwa. Aburraja wurrukwala warnumamalya ena-langwa neni-lyilyanguma nakina nibina-langwu-wa naruma nenumamalya alikira. Neni-lyilyanguma wurrakina akwa neni-lalikama nen-angmakwulalijuwama nakina akawiyuwiyeba-manja akwudangwa.

21 N-alyubarinu-manja nibina naruma nenumamalya ebina aninga, kembirra ngalaja eyukwayuwa aninga n-alyubarinu-mulangwa nakina ne-ngkilarreyinuma akina ajiringka-wa. Eneja nakina Lajirida ni-ngayindanguma ebina aninga ne-ngkilarreyinu-mulangwa nenik-alyubari-yada akina. Aburraja wurruwarda na-likenuma enuwa-wa akwa narri-ngbijuwama amarmarra amurndakibina ena-langwa-da.

22 Bi...ya kembirra nakine-ka neningalyingmalyingma nenungkwarba
ni-jungwa arakba. Umba aburraja Neningikarrawara-langwa
warnikumamurikaja neni-ngkajika wurrakina nibina ni-jungwuma, akwa
nenu-wilyakama karrawaru-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya n-
ambilyu-murruwa Aburiyama, kajungwa kin-ambilyi-yada ngawa enuwa-
manja yakwujina akwudangwa.

Bi...ya kembirra eneja nibina nenumamalya numinababurna amurndak-
ijika iya aninga ni-jungwa enejukwaba nakina. Aburraja neni-rungkwaba
nenumadangkwa ajiringka-manja arakba-da.

23 Umba ni-likena arakba kembirra awurrariya-wa angalya
warninikijungwa-langwu-wa nakina. Akena akina-manja ngawa
angalya warninikijungwa-langwa-manja, n-arrkwujeyinuma nakina
nenumamalya, ni-lyandinume-ka angwurra nakina-da. Biya nu-
ngwundikadinga akwa nenilirraki-rringka wunalakina Aburiyama akwa
Lajirida. Umba awilyikerra ngawa angalya aburnaja wunalakina nen-
ambilyumurra-da.

24 Eneja kembirra n-ardanga nakina nenumamalya Aburiyamu-wa.
“Namira...wu!” ni-yama. “Errukwuliya-langwa nganja akwa ni-larrkiya-
langwa Lajirida ngayuwa-wa yangkwurrangwa, kajungwa kin-akumi-yada
ayarrka amamuwa ena-langwa akungwa-manja akwa kinu-murndadiki-
yada alyelyikba nganyangwa. Marrakba! Karukwa! Ningi-lyandiname-
ka ningena enena-manja angalya angwura-wiya,” ni-yama nakina nenuma-
malya Aburiyamu-wa-da.

25 Akena eneja ni-yama Aburiyama, “Engkirrikiya, namira,” ni-
yama. “Ningk-ambilyu-wiya ningkeniba nungkuwa ningkakina, ningku-
wilyakama ababurna amurndakijika iya aninga. Eneja naka Lajirida
nara ebina amurndakijika iya aninga kinu-wilyaka enuwa-manja,
neningalyingmalyingma neningangkawura n-ambilyuma nakina. Umba
aduwaba kembirra niyekirrerra arakba naka yelakwa, umba nungkwaja
ningkakina yakwujina ningk-arrkwujeyinama ngawa, ningki-lyandinama
ningkeningangkawura.

26 Umba ngarningka ngalaja akina laka edirra angwujirira
angwurn•dikirra nuw-ambilyama wilyarra, kajungwa wurribina karri-
ngayindena-manja warniki-lika-langwa yadada nungkuwa-wa nari-yada
wurrakina a-likama-da. Akwa nara warningerribirra yadikina ningk-
ambilya-mulangwa ningkakina a-kuwabijanguma yangkwurrangwa
yirruwa-wa-da,” ni-yama Aburiyama enuwa-wa-da.

27 Eneja kembirra ni-yama nibina nenumamalya, “Aburiyama, marrakba,
namira, ni-larrkiya-langwa kembirra Lajirida nungwarrka-langwu-wa an-
galya,” ni-yama.

28 “Aburraja wurrakina yakwujina wurrumangbala nganyangwa
narrkuwarrka-murriya nuw-ambilyama. Eni-likaja nakina abunu-makina
abunu-madumurrukwuna, kajungwa nari-yada a-likama wurrakina
enenu-wa awurrariya angalya akwulyandilyandu-wa, wuburra laka
ngayuwa ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya,” ni-yama
nakina nenumamalya Aburiyamu-wa-da.

29 Eneja Aburiyama ni-yama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa narrkuwena-
murriya narru-wilyakinama wurrumurndakakina akina ayakwa
Mawijija-langwa akwa ngawa WurruBuburabuda-langwa,” ni-yama.
“Ab-engkirrikaja kembirra wurrakina amurndakakinu-wa ayakwa
aburra-langwu-wa. Narra-madumurrukwa-mulangwa arakba, kembirra
abarramin-engkirrikaja wurrakinu-wa akina ayakwa,” ni-yama Aburiyama
enuwa-wa-da.

30 Eneja kembirra nenumamalya ni-yama, “Nare-ka, namira,” ni-yama nakina. “Ka-jungwuna-manja wurruwilyaba warnumamalya biya kembirra kuw-enibudina-manja wurrakina akwa ka-likaja-manja aburruwa-wa, kembirra kuw-engkirrikajame-ka amandangwa wurrakina akina ayakwa-da. Kembirra arakba wurrakina karru-wurrenama awurruwurrariya umba kuw-engkirrikajama arakba eningingingaba-wiya-da,” ni-yama nakina nenumamalya Aburiyamu-wa.

31 Eneja ni-yama Aburiyama, “Nara-manja wurrakina engkirrikuma Mawijija-langwu-wa ayakwa akwa WurruBuburabuda-langwu-wa, nara kembirra wurrakina engkirrikuma aduwaba wurrukwalu-wa warnumamalya. Kwuja! Kini-jungwuna-manja nuwilyaba nenumamalya biya kin-enibudina-manja nakina akwa kini-likaja-manja nakina yadada aburruwa-wa, kenu-madumurrukwuna-manja nakina wurrakina-manja, nare-ka wurrakina engkirrikuma ena-langwu-wa ayakwa,” ni-yama Aburiyama nibinu-wa nenumamalya-da. Ena ngawa-da.

Enena alawudawarra nakina Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnumamalya-da.

17

Aka-kwudirrkina-mulangwa warnumamalya awurruwurrariya-wa akwa akamini-yakuwabijeyina-mulangwa wurrukwala warnumamalya

1 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. “Wurrukwala warnumamalya yikabu-kwudirrkiname-ka amandangwa nungkwurruwa-manja awurrariya-wa wurrakina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa. “Akena nara nungkwurraja karna a-ngwanjajuma wurrakina. Kembirra yiki-yamina-manja akina awurrariya, ka-ngekburakajungwunama ngalaja awurrariya nungkwurra-langwa ambaka-murra.

2 Umba yika-kwudirrkina-manja wurrukwala warnumamalya awurrariya-wa akwa ke-yamina-manja akina awurrariya, kembirra aminakina-langwa ka-ngekburakajungwunama awurrariya angwurra nungkwurra-langwa ambaka-murra.

3 Nungkwurraja kembirra yiki-rringkajungwunama angwurra kirrakina kajungwa nari-yada a-kwudirrkama wurrukwala warnumamalya awurrariya-wa,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Kini-yamina-manja nenikumarnjena awurrariya nungkuwa-manja, kembirra nungkwamba-langwa kinu-makinama enuwa-wa ebina-langwa awurrariya ni-yama-mulangwa nakina nungkuwa-manja. Umba kin-engkirrikaja-manja nakina nenikumarnjena ayakwa nungkwa-langwa akwa kinuma-warrukwajina-manja mangma ena-langwa, kembirra arrkala kinumini-yakuwabijinama ningkakina-da.

4 Umba kini-yamina-manja ngawa nakina, kini-ngekbungekburakina-manja nakina awurruwurrariya nungkuwa-manja neningangkawura, kembirra nungkwaja arrkala kinumini-yakuwabijinama ngawa ningkakina ningkeningangkawura-da. Dukwa arngkababurna kini-yaminjaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Marrakba, yimini-yakuwabijiya-langwa nganja akina.’ Dukwa arngkumangbala arngkambilyuma kini-yaminama nakina akina ayakwa nungkuwa-wa muwilyaba-murra-manja ngawa mamawura. Kembirra nungkwamba-langwa kinumini-yakuwabijinama ningkakina amurndakibina ena-langwa

awurruwurrariya, mama amangbala ambilyuma akina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Aku-werrikambilya-mulangwa ngarna Jesus-manja akwa akinuminu-war•dena-mulangwa warka ena-langwa

5 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikilarrkilarrka warnungkwarba ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Bungkawa, yirri-ngayindenama yarna yiku-werrikambilyama angwurra nungkuwa-manja,” ne-yama wurrakina. “Yirru-mamurikajina yirraja kajungwa nari-yada a-minikalyikama nungkuwa, umba yiku-werrikambilyi-yada ngawa nungkuwa-manja yarningangkawura,” ne-yama wurrakina.

6 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus aburruwa-wa, “Nara ambaka karna a-werrikambilyuma ngayuwa-manja-na!” ni-yama. “Ku-werrikambilya-manja ngawa ningkakina ngayuwa-manja, mame-ka ku-warrngkuwerrikambilya-manja ningkakina ngayuwa-manja, ki-yengbinamurra kembirra enena ayakwa ningkakina. Ki-yaminama enenu-wa eka, ‘Warumajungwa, umba jeyi, likaja angerriba makarduwa. Biya kembirra yakwujina k-akumurna amukayerra nungkwa-langwa kuw-arjiyi-yada makarda-manja,’ ki-yamina ningkakina-da. Umba ngalaja enena eka kakumin-engkirrikajame-ka ayakwa nungkwa-langwa akina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka nakina-da.

7 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Awurmurra kirruwilyaba karnumamalya yikini-larrkajama nungkwurra-langwa nenikuminuwar•duwar•da errekbu-wa warki-yada. Dukwa kinu-mungkadinama nakina ajiringka-da, dukwa jiba-manja kin-akwurrajinama-da. Biya kembirra larruwura kini-lawurradinama awurmurra nakina alikira-wa. Nara kembirra e-yamama kirrakina enuwa-wa, ‘Kwa, warenja, ambarriya-langwa yelakwa ng-angkirna-wiya ngayuwa aninga nungkwa-langwa k-alyubarini-yada.’ Nare-ka e-yamama nungkwurruwa enena ayakwa nungkwurra-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da kirrakina-da.

8 Nare-ka! Kirrubungkawa ena-langwa kirrakina. Kembirra yiki-yaminama kirrakina enuwa-wa, ‘Yimini-dakina aninga nganyangwa. Kembirra k-awiyebenama ningkakina dadingaba-langwa dumbala akwa ku-wilyakinama ebina aninga ningki-daka-mulangwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kajungwa k-alyubarini-yada ngayuwa akina aninga, akwa ki-bekini-yada akubibeka. Kembirra arija-langwa nungkwamba-langwa ki-jenama aninga nungkwa-langwa-da,’ yiki-yaminama nungkwurra-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da kirrakina-da.

9 “Nara ningkakina e-yangmarngkwajuma nungkwa-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da nginuminu-war•dangu-mulangwa nungkwa-langwa warka, nginumin-engkirrikenu-mulangwa ayakwa nungkwa-langwa ningkibina ningkubungkawa ena-langwa. Nare-ka-da!

10 Kembirra nungkwurrajukwaba kirrakina yiki-lyangkumakajungwunama enena ayakwa. ‘Ngarningerribirre-ka yanda ngarna. Ngarnikuminuwar•duwar•da wulkwa ngarri-yaminama, akwa ngarningaruma-ma,’ yiki-lyangkiyaminama kirrakina. Umba yiki-jerrukwuna-manja kirrakina ababurna-langwa ebina Neningikarrawara kirrenu-maka-mulangwa karniki-yama-langwa, kembirra yiki-lyangkumakajungwunama enena ayakwa. ‘Mama akina, ngarru-war•danguma ngakwurra-langwa warka, umba nara akwala,’ yiki-lyangkiyaminama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka warnungkwarba nakina-da.

Nen-eningabaka-mulangwa Jesus wurrumemberrkwa warnungkwarba

11 Bi...ya na-likenuma ngawa wurrakina Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa mibina-langwiya ngawa mamurukwa numu-
likenu-mulangwiya Jirujalemu-wa makina. Na-likenu-manja wurrakina,
ngalaja akina angalya Keliliya ekalyarra-langwa nuw-ambilyuma,
umba ngalaja Jameriya ekbuda-langwa nuw-ambilyuma akina. Nuw-
alilikenu...wa.
12 Biya ne-yar•danga arakba wurrakina angalya-manja aminambawura-
manja alikira iya warnumamalya. Yakwujina ngawa nara-wiya kuw-
awiyebena akinu-wa angalya, aburraja wurrumemberrkwa warnungk-
warba nenu-kwurukwa wurrakina Jesus-uwa arakba-da. Wurrakine-ka
warnungkwarba nuw-alkilkayanguma ambaka awilyikerra, mena nuw-
arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra wurrakina-baba.
13 Biya nuw-ardanga Jesus-uwa. “Jesus...ayi!” ne-yama wurrakina.
“Bungkawa...yi, errukwuliya-langwa yirraja...wu!” ne-yama wurrakina
warnungkwarba, nuw-ardanguma engka-langwa Jesus-uwa.

14 Eneja Jesus neni-rringka wurrakina, akwa n-ardanguma nakina
engka-langwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Jeyi! Wurri-likaja kem-
birra arakba Neningikarrawara-langwu-wa alikira...wu, kajungwa yikabu-
rringkini-yada yakwujina WurruMinida warnungkwarba...wu! Akwa
yikabumini-rringkini-yada nungkwurra-langwa karnumakwulya...wu!” ni-
yama nakina Jesus. Kembirra na-likena arakba aburraja wurrakina wur-
rumemberrkwa warnungkwarba angerriba Neningikarrawara-langwu-
wa alikira. Biya na-likenu-manja ngawa mamurukwa-langwiya, na-
mungkwur•dadinuma lukwakwa warnumakwulya wurrakina-da.

15-16 Umba kembirra nuwilyaba nenungkwarba ni-rringkajungwa
nakina n-eningabaduma arakba, akwa ni-lawurrada dirrbura Jesus-
uwa. Nimininge-ka nenungkwarba, NeningiJameriya nakina. Biya
ni-yangkarjiyajungwunuma nakina neni-yangmarngkwajuwama
Neningikarrawaru-wa. “Neningabe-ka Nubungkawa Neningikarrawara!”
ni-yama. Biya n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa nenumukwurra
nakina ajiringka-wa akwudangwa Jesus-langwa-manja alika, akwa ni-yama
nakina Jesus-uwa, “Ngeniyerriya, yiminu-mungkwur•dangu-murrada
nganyangwa ningenumakwulya!” ni-yama nakina-da.

17 Eneja ni-yama Jesus, “Wurrumemberrkwa warnungkwarba ningarra-
mungkwur•danguma warnumakwulya ngayuwa, akena wurrangamba
wurrukwala wurrumangbala wurrabiyarbuwa?
18 Miyambena-burra naka nenungkwarba nimininga ni-
lawurradinuma nuwilyaba-ma nakwukawura ngayuwa-wa akwa neni-
yangmarngkwajuwama nakina yimbukwa Neningikarrawara?” ni-yama
Jesus.

19 Biya ni-yama nakina Jesus nakinu-wa nenungkwarba, “Mirajanga!”
ni-yama. “Jeyi! Likaja arakba. Nara yiku-minikalyika ayakwa nganyangwa,
umba ningk-eningmidinuma ngayuwa ka-mungkwur•dena-mulangwa
warningerribirra-langwa warnumamalya. Kembirra akina-langwa
ningk-eningabaduma arakba ningkakina-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa
nimininga nenumamalya NeningiJameriya-wa-da.

Kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara

20 Bi...ya aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba neni-
yendabena wurrakina Jesus-uwa. “Ngambi-yada-burra Neningikarrawara
kinu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnumamalya?”
ne-yama.

Eneja ni-yama Jesus, “Kinu-bungkawadina-manja Neningikarrawara,
nara kirrakina a-rringkama menba-murra kinu-bungakwadina-mulangwa
nakina.
21 Akwa nara e-yamama amukwiyadakena ayakwa, ‘Kwuja! Naka-
bina!’ akwa ngawa, ‘Nangaba!’ nare-ka e-yamama kirrakina. Ngarra-
makinama ngayuwa ningena, Neningikarrawara kinu-bungkawadinama
nakina akini-yada ngawa yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina
ayakwa karnumamalya ena-langwa nungkwurra-langwa-manja mangma
iya yukwudukwuda,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija
warnungkwarba-da.
22 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, “Arngkingka-manja yiki-ngayindenama kirrakina karniki-
rringki-yada ngayuwa ki-lawurradina-mulangwa yangkwurrangwa
ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya. Yiki-ngayindenama karniki-rringki-yada ngayuwa aduwaya,
wulkwa muwilyaba-ma ngawa mamawura, akena nara a-rringkama
kirrakina ngayuwa-da.
23 “Aburraja kirrabu-makinama wurrukwala warnumamalya, ‘Kwuja!
Nangaba!’ umba aburraja wurrukwala, ‘Naka-da!’ Akena nungkwurraja
nara engkirrikuma aburruwa-wa, e-yuwama aburruwa-manja.
24 Nare-ka engkirrikuma aburruwa-wa, mena ki-lawurradina-manja
ngayuwa, kembirra wurrababurna-langwe-ka warnumamalya kabu-
rringkinama ngayuwa-wa. Wuburra laka yibina yibilyibilya kini-
ngarningmindena-manja yakina, kembirra yikini-rringkina-manja
kirrakina kini-larrkabarrakajinama angalya yakina angerriba iya
angerriba, yakine-ka wuburra ki-lawurradinama nganja ningena. Aburraja
kembirra kabu-rringkinama wurrababurna-langwa warnumamalya
ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya. Kabu-rringkiname-ka aburra-langwa-murra menba wurrakina.
25 Akena adinuba-wiya nganja ki-lyandinama ningena ngayuwa
angwurra, ka-warena-mulangwa ngayuwa warna warnumamalya
warningaduwaba,” ni-yama Jesus nakina-da.
26-27 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Arakburakba-kiya-wiya,
n-ambilyu-wiya nakina Nawa, aburraja wurrakina warnumamalya
namin-engkingkirrikajajungwunuma ngawa warningangkawura. Ne-
yaminjamama na-jijanguma aninga, ne-bibekinuma wurrakina akubibeka.
Akwa ne-yakiyakeyinuma warnungkwarba iya wurridarringka, nuw-
ambambilyuma ngawa. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyirrba ngawa-da.
“Bi...ya eneja ni-jerrukwama ebina arakba warka nu-war•dangu-
mulangwa nakina Nawa, numa-ngekburaka-mulangwa num-
ar•dirrangu-mulangwa mibina mijiyanga memikirra arka. Kembirra
n-awiyebenuma nakina akwa ena-langwa wurrukwala warnumamalya
aburruwa. Kembirra ni-larrinuma ngalaja yibina yelyukwa. Umba
nawurraki-jungweyinuma wurrumurndakibina warnumamalya
wurruwurrakwulyumida. Wurrababurna-langwa na-jungweyinuma.
Wulkwa eneja Nawa neniba n-ambilyuma nakina akwa ngawa ena-
langwa warnumamalya. Kembirra akine-ka wuburra, ke-yaminama
warnumamalya aburrajukwaba ki-lawurradina-manja ngayuwa,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kamin-
engkingkirrikajajungwunama aburrajukwaba wurrakina ngawa-da.
28 “Akwa ngarningka arakburakba-kiya-wiya, n-ambilyu-wiya
nakina Lada, aburraja WarningiJaduma warnumamalya namin-
engkingkirrikajajungwunuma warningangkawura wurrakina
aburrajukwaba. Ne-yaminjamama na-jijanguma aninga akwa ngawa

ne-bibekinuma akubibeka. Namurndaku-beyindanguma akwa ngawa
narri-lungkuwabijuwama amamarda aninga, akwa narri-ngekburakama
alikira. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakinu...wa.
29 Akena ni-lalika-manja nakina Lada ebina angalya Jaduma, mibina-
manja ngawa mamawura, eneja Neningikarrawara ni-larrkama angwura
angubina-langwa ajiringka-wa. Ngalaja nawurraki-kalaridinuma akwa
nawurraki-jungweyinuma wurrumurndakibine-ka WarningiJaduma war-
numamalya. Wurrababurna-langwa na-jungweyinuma wurrakina, umba
yimbukwa Lada neniba n-ambilyuma nakina.
30 Kembirra akine-ka wuburra, aburrajukwaba ke-yaminama
warnumamalya, akini-yada ngawa k-abilyerrikajungwuna-manja
ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya. Aburrajukwaba kamin-engkirrikajajungwunama wurrakina
ngawa-da.
31 “Akini-yade-ka ngawa, eneja kin-ambilya-manja nuwilyaba nenungk-
warba ena-langwa-manja alikira karrawara ekbilyuwalya-manja, nara
nakina a-dirrirnduma akwa awiyebuma arrawu-wa angkama amurndak-
ijika ena-langwa. Umba enejukwaba ningka-langwa nenungkwarba kinu-
war•dena-manja warka errekba-manja, nara nakina errikerruma akwa a-
lawurraduma angalyu-wa.
32 Nungkwurraja yik-eningmidinama karna yingi-yama-mulangwa ying-
errikerrinu-mulangwa dibina dadingiyenibka Lada-langwa. Kembirra yiki-
yakuwerribikinama ambaka-langwa ngaluwa-wa kirrakina-da.
33 “Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba nibina kini-
lyelyingmajungwunama kini-ngayindena-manja ababurna-langwa
amurndakijika enena-manja angalya umba kinu-warena-manja
Neningikarrawara, kembirra kini-jungwunama neningangkawura nakina-
da. Umba nibine-ka eneja nenungkwarba nara-manja a-waruma neniki-
jungwangena-langwa umba ken-aburrakiyuwarna-manja ngayuwa-manja
nakina, neniba kin-ambilyama neningangkawura nakina-da,” ni-yama
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
34 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus, “Ngarra-makinama
ningena ngayuwa,” ni-yama nakina, “akini-yada ngawa aburraja
wurrambilyuma warnumamalya-kiya ka-mungkwula-manja marringa
wurrakina muwilyaba-murra-manja ngawa mamukumungkwulinga
alyarrngwalyilya, kembirra aburraja Neningikarrawara-langwa
warnikumamurikaja ka-wekbalyinama wurrakina wurruwilyaba-ma
ngawa, umba karra-lalikinama wurrakina wurruwilyaba-ma-da.
35-36 Umba aburringaja wurringambilyuma wurringidarringka-kiya
karringu-war•dena-manja warka wurringalakina akwa karringu-
mamurikajeyina-manja karringi-rungkwulena-manja ebina amadidira,
kembirra aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ka-
wekbalyinama wurrakina wurruwilyaba ngawa wurridarringka, umba
karra-lalikinama wurrakina wurruwilyaba-ma-da,” ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.
37 Aburraja ne-yama wurrakina, “Bungkawa,” ne-yama, “nga-manja ke-
yaminama akina?”
Eneja Jesus nenumini-lawurrakajuwa nakina enena ayakwa ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ni-yama nakina, “Ka-murrkwulijeyina-
manja warnumadangkwa warninikijungwa ajiringka-manja, kembirra
yakwujina akina-manja ngawa angalya yikini-rringkinama yukwurrijija-
murriya kinuwurra-murndukwunama yakina-da,” ni-yama nakina Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

18

Dingaya-langwa akwa ngawa nubungkawa-langwa

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus enena alawudawarra ena-langwa-
manja warnikabuburrakiyuwa, kajungwa warningmi-yada ngawa wurrak-
ina ka-buriyamina-mulangwa ngawa mababurna-langwa marringa akwa
kembirra nari-yada a-werrikilyangmuriduma a-werrikungwanjuma wur-
rakina.
2 Nuwilyaba nubungkawa n-ambilyuma nakina. Biya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma nakina warnumamalya-langwa
warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba, mena ena-
langwa warka akina. Akena nara nakina kenumin-engkirrikena
Neningikarrawaru-wa iya warnumamalyu-wa.
3-4 Ngalaja duwilyaba didarringka duminakina angalya yingi-
likenuma enuwa-wa. Dingaya dakina. “Marrakba,” yingi-yama,
“yi-mamurikajiya-langwa nganja, mena nuwilyaba nenungkwarba
nginumini-ngekburaka-mubaba awurrariya nganyangwa. Kemba ki-
lyangkuwerribikajungwunama nungkwaja ningkakina yinalakena-langwa
yinenumamalya-kiya, akwa yikumini-yengbinama ayakwa nungkuwa
nganyangwa enuwa-wa nuwarnkarnyerra-baba nakina-da,” yingi-yama
dakina.
Akena eneja nubungkawa nu-waranguma akwa n-ambudidina
neningamiyerra nakina, akwa nara kininga-mamurikajuwa kembirra
dakina dingaya. Umba ngalaja ying-alilikenuma ngawa diyirrbiyirrba
enuwa-wa. Yingi-yaminjamama dakina ngawa-da. Eneja nubungkawa
nu-waranguma kembirra dakina ngawa.
Bi...ya arakba-langwa ni-lyangkiyama nakina kembirra, “Nara engkir-
rikuma ningena ngayuwa Neningikarrawaru-wa iya warnumamalyu-wa
akena,
5 daka-langwa dingaya ningu-warenama ning-erriburandiname-ka.
Aminakina-langwa kemba kinga-mamurikajinama ningena ngayuwa.
Nara-manja a-lyangkuwerribikajungwuma ningena ngala-langwa-langwa
eningaba, ngalaja kembirra king-alilikajama ngawa dakina ngayuwa-
wa diyirrbiyirrba ngawa-da. Kembirra nganja k-erriburandinama
ngayuwa angwurra-da,” ni-yama arakba nakina nubungkawa, ni-
lyangkumakajungwunuma-da. Enena ngawa-da.
6 Enene-ka alawudawarra Nubungkawa Jesus nenu-makama ena-langwa-
manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-
wa, “Yiki-yakuwerribikinama karna nakina-langwa nubungkawa ngarra-
maka-mulangwa,” ni-yama. “Arakba-langwa kembirra eneja nanga-
mamurikajuwama dakina-manja dingaya, mama nakina nuwurrariya.
7 Umba eneja nakina Neningikarrawara n-engkingkirrikajama ayakwa
ena-langwa-langwa karnumamalya akwa kirren-akukwurrajinama
nungkwurruwa-manja. Kembirra yik-ardirdena-manja kirrakina
enuwa-wa meningilida iya alyarrngwalyilya, kin-engkirrikajama nakina
akwa kini-lyangkuwerribikajungwunama nungkwurra-langwa-langwa
eningaba. Yikenumin-akwurrajinama karnumamalya kirribina nu-
wekbalyinuma nakina ena-langwi-yada karnumamalya kirrakina. Nara
nakina ambudirrkajungwuma,
8 umba yikenu-mamurikajinama kirrumurndakakina warenja-bawiya-
da. Amandangwa nganja ki-lawurradinama yangkwurrangwa ngayuwa,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya.
Dukwe-ka aburraja kuw-embirrarina warnumamalya ngayuwa-wa,
akwa ka-werrikambilya ngawa ngayuwa-wa, dukwa nara-da,” ni-yama
Nubungkawa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

NuBarija-langwa akwa nenikumurndumurndukwa-langwa angwarnda nenungkwarba

9 Enena ngarningka awilyaba alawudawarra Jesus-langwa. Nenu-
makama nakina enena alawudawarra wurrukwalu-wa warnumamalya
wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murruwa. Wurrakine-ka ne-
yaminjamama wurrukwalu-wa warnumamalya, “Yirre-ka yarningaba-
wiya yarna yarnumamalya umba nungkwurraja kirruwurrariya kirrakina-
da,” ne-yama wurrakina warnumamalya-da. Kembirra aminakina-langwa
nenu-makama Jesus enena alawudawarra.

10 Wunambilyuma wunenungkwarba-kiya nen-ambilyumurra
Jirujalema-manja wunalakina. Nuwilyaba NuBarija nenumamalya nakina,
umba nuwilyaba nenuminu-war•danguma warka WarningiRawuma-
langwa wurrububungkawa akwa nuwurra-murndukwama nakina
angwarnda warnumamalya-langwa. Biya neni-likenuma wunalakina-kiya
Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa yakwujina wuneniku-
buriyami-yada Neningikarrawaru-wa wunalakina.

11 Nakine-ka NuBarija nenumamalya n-awiyeba akinu-wa angalya
biya nu-kuwarjeyuma nakwukawura ngawa, nu-buriyaminuma
Neningikarrawaru-wa yakwujina. Biya “Ningkeningikarrawara,” ni-yama,
“yirre-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa, mena nara-baba e-yamama
ngayuwa wuburra wurrukwala warnumamalya ne-yaminjaminama
wurrakina aduwaba. Nuw-angmadame-ka wurrakina angwarnda
iya amurndakijika-murriya wurrukwala-langwa warnumamalya,
akwa wurrumungwur•dangma wurrakina. Warniniyerriye-ka
warnumamalya akwa na-rndirndirrkeyinama erribirra warningerribirra-
manja wurridarringka. Nara nganja wurrumurndakakina wuburra
warnumamalya e-yamama ningena. Akwa ngarningka nangaba
wuburra nenungkwarba nuwurrariya nibina nenuminu-war•denama
WarningiRawuma-langwa, nara ningena e-yamama enuwa wuburra
ningena ningenumamalya ngayuwa.

12 Ngayuwe-ka ningena k-ambilyama murumureya muwilyaba-manja
mamawura akwa mingka-manja ababurna-langwa wika, kajungwa yiba-
yangmarngkwajini-yada ngayuwa nungkuwa-wa. Akwa ena ngarningka.
Ku-mena-manja ngayuwa angwarnda nganyangwa, ku-murnduwarnama
akina akwa yiba-kwunama awilyaba akina nungkuwa-wa umba amangbala
abiyarbuwa ku-minambilyama ningeningangkawura-da,” ni-yama nakina
NuBarija nenumamalya Neningikarrawaru-wa nakina-da.

13 Eneja ningka-langwa nenungkwarba nara kin-
akwudangwukajungwuna nakina warnumamalyu-wa umba nu-
kuwarjeyuma nakwukawura engka-langwa-langwa. Nu-buriyaminu-
manja nakina, nara kinu-ngwundikadina angubina-wa umba nu-
wardijungwunuma yukwudukwuda-manja, mena ni-lyangkiyeliyangu-
mubaba nakina. Ni-yama, “Ningkeningikarrawara, ninguwurrariye-ka
ngayuwa, umba errukwuliya-langwa nganja ningena,” ni-yama nakina.
Ena ngawa.

14 Biya nenu-maka-mulangwa nakina Jesus enena alawudawarra
wurrumurndakibina-manja warnumamalya, kembirra ni-yama
aburruwa-wa, “Amandangwa eneja Neningikarrawara nara kenu-
werrungwur•danga nakina nibina-manja NuBarija nenumamalya
umba nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja nenikumurndu-
murndukwa angwarnda nenungkwarba. Kembirra nara-manja a-
ngkweningabakajungwuma kirrakina, kembirra Neningikarrawara
enamba-langwa kini-yaminama nakina nungkwurruwa-wa, ‘Ningkarume-
ka ningkakina ningkenumamalya,’ kini-yaminama nakina-da. Umba

karningerribirra karnumamalya yiku-ngkweningabakajungwuna-manja kirrakina, kembirra Neningikarrawara enamba-langwa keni-yengkiyelijinama nungkwurruwa-wa nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Warnumamalya narra-lyilyangu-mulangwa wurriyukwayuwa Jesus-uwa

15 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya narra-lyilyanguma wurriyukwayuwa aburra-langwa Jesus-uwa kajungwa neniku-minjirrkilyingi-yada Jesus wurrakina-manja wurriyukwayuwa. Umba aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa narra-rringkama wurrakina warnumamalya namurndaki-likenuma enuwa-wa. Biya na-ngwurrkiyengbeyinuma ayakwa aburruwa-wa mena na-warangu-mubaba warniki-lika-langwa wurrumurndakakina wurriyukwayuwa Jesus-uwa-da.

16 Akena eneja Jesus nen-ardijuwa nakina wurrumurndakakinu-wa wurriyukwayuwa warniki-liki-yada enuwa-wa. Ni-yama kembirra nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nara kirrakina a-murndurrkwama wurrakina umba wurra-lalikina, abu-likaja wurriyukwayuwa ngayuwa-wa," ni-yama. "W-engkirrikiya! Yiki-likaja-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa wuburra laka wurrumurndakenena wurriyukwayuwa na-likenuma aduwaba ngayuwa-wa, kembirra yik-eningmidinama kirrakina Neningikarrawa-reka nakina nu-bungkawadina-mulangwa arakba nungkwurruwa-manja.

17 Akena karningerribirra karnumamalya nara-manja a-werrikambilyuma kirrakina Neningikarrawaru-wa, karningbala kembirra kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nungkwurruwa-manja. Umba yiku-werrikambilyame-ka kirrakina Neningikarrawaru-wa nungkwurrajukwaba, wuburra laka wurrumurn-dakenena wurriyukwayuwa na-werrikambilyama Neningikarrawaru-wa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika-murriya nenungkwarba nibina ni-likenuma Jesus-uwa

18 Bi...ya eneja nuwilyaba nubungkawa NeningiJudiya nubukwaya ni-likena nakina Jesus-uwa. Akwa ni-yama, "Ningkeningaba ningkenikakakirumaka, yi-makina, ki-yamarrkinama ngayuwa kajungwa k-ambilyi-yada ngayuwa ningeniba ningeningangkawura?" ni-yama nakina Jesus-uwa.

19 Eneja ni-yama Jesus, "Miyambena-burra ningki-yaminama ngayuwa-wa, 'Ningkeningaba?' Nara wurribina warnumamalya warningaba-da. Wulkwa Neningikarrawara nuwilyaba-ma neningabe-ka nakina-da.

20 Ningkeningma Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma. Ngarraku-makinama akina ayakwa ngakwurruwa-wa nari-yada a-rndirndirrkajuma ngarna, akwa nari-yada a-lamukwarriduma ngarna, akwa nari-yada angmaduma, akwa nari-yada amini-kikaduma ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya, umba aka-werrikiyangmarngkwajini-yada ngarna wurrungungwanyungwa iya wurrirndirndanyungwa ngakwurra-langwa-da," ni-yama Jesus enuwa-wa.

21 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba kembirra Jesus-uwa, "Yawe-ka," ni-yama. "Ningeningma ngayuwa. Ningu-wilyakama amurndakakina ayakwa ningiyukwujiya-wiya ngayuwa, biya ningi-yarrkiyarrkuwarakama akina ningeningangkawura yanda-langwa aduwaba-da," ni-yama.

22 N-engkirrika-manja eneja Jesus amurndakakina ayakwa, kembirra ni-yama nakina enuwa-wa, "Ena engka awilyaba ki-yaminama

ningkena," ni-yama nakina. "Ka-kwunama angwarnda nungkwa-langwa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya. Adinuba-wiya ki-lyilyenama nungkwa-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya, biya ku-warrukwajinama amurndakakina amurndakijika angwarndu-wa. Biya kembirra akine-ka angwarnda ningku-manguma nungkuwa warnumamalya-langwa ka-kwunama ningkakina angkwulyumida-langwa akina wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina warningalyingmalyingma-wa. Ki-yamina-manja akina nungkuwa ningkakina, kembirra ambaka-murrumurra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama nungkuwa-manja ababurna eninginingaba ena-langwa-manja angalya abalkaya. Ki-yaminame-ka adinuba-wiya akina yirra-maka-mulangwa, kembirra arija-langwa ki-lawurradinama nungkuwa ngayuwa-wa akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja ningkakina-da," ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba.

23 Eneja n-engkirrika-manja nakina nenungkwarba amurndakakina ayakwa Jesus-langwa, nu-werrikawarriyada arakba. Numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika-murriya nakina-baba, kembirra n-arrirriyade-ka nenumukwurra arakba-da.

24 Umba eneja neni-rringka nakinu-wa nenungkwarba nakina Jesus nu-werrikawarriyadu-mulangwa akwa ni-yama, "Ke-yamarrkiname-ka warnumamalya wurruminababurna angwarnda iya amurndakijika? Ke-yamarrkinama warnik-awiyeba-langwa wurrakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya?

25 Eneja nuwilyaba nenumamalya, nibina numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika, nara warenja-bawiya a-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja nakina. Akwa nara ngarningka warenja-bawiya awiyebuma nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya. Yi-makina enena. Ngalaja duwilyaba kamila dibina daruma-dangwa kingi-rukawiyebena dakina e...yukwujiya-langwa edirra-na? Nare-ka-da! Nare-ka a-rukawiyebuma dakina. Umba eneja nenumamalya numinababurna angwarnda iya amurndakijika kin-awiyebenama nakina warenja-bawiya Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya-na? Nare-ka-da! Nara nakina awiyebuma-da," ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba.

26 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikenu-mulangwa amurndakakina ayakwa Jesus-langwa ne-yakikbijangeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, "Wurrumiyambene-ka kembirra warnumamalya kenenibikinama eneja nakina Neningikarrawara wurrakina?" ne-yama.

27 Ni-yama kembirra eneja nakina Jesus, "Kini-yaminame-ka Neningikarrawara ababurna-langwa nakina. Aburraja na-lyangmuridinama warnumamalya akena nakina Neningikarrawara nara-da," ni-yama nakina.

28 Eneja kembirra ni-yama Bida, "Umba yirraja yirruwa yarna yirrilalikama ababurna-langwa yirra-langwa, akwa nungkuwa-wa ngarreyuwarnuma," ni-yama nakina Bida Jesus-uwa.

29 Eneja ni-yama Jesus Bida-wa akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa aburrajukwaba, "Mungkwa-da!" ni-yama. "Umba nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya dukwa yikilalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa iya nungwenungwa iya dirndenungwa iya nawenungwa iya dadingiyenungwa akwa wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa aburrajukwaba. Yiki-lalikinama kirrakina ababurna-langwa nungkwurra-langwa kajungwa Neningikarrawara kinubungkawadini-yada nungkwurruwa-manja nakina.

30 Yiki-lalikina-manja kirrakina ababurna nungkwurra-langwa, kembirra eneja Neningikarrawara yikenumini-lawurrakajinama nakina ababurna nungkwurruwa-wa. Kembirra nungkwurraja yiku-mename-ka kirrakina

eningaba ababurna angwurra enena-manja angalya. Akwa ngarningka yiki-jungwuna-manja kirrakina, yiki-likajama Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-wa akwa yik-ambilyama yakwujina karningangkawura-da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ngarningka neniki-jungwangena-langwa

31 Bi...ya Jesus nenu-wilyakama arakba nakina ena-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma nara-murruwa wurrukwala warnumamalya. Biya ni-yengbinuma amurndakenena ayakwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina, "W-engkirraja ena ayakwa nganyangwa," ni-yama. "Ngarri-likajama arakba ngarna angerriba Jirujalemu-wa. Arakburakba-kiya-wiya aburraja wurrumurndakibina WurruBuburabuda warnumamalya ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa, ningibina ningi-rukwularru-mulangwa enena-manja angalya. Kembirra ngalaja ayakwa aburra-langwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja akina. Kembirra amurndakakina ababurna-langwa ne-yengbinu-mulangwa wurrakina adinuba-wiya ka-ngekburakajungwunama akina yakwujina Jirujalema-manja-da.

32 "Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba yakwujina Jirujalema-manja kabu-wilyakinama ngayuwa WarningiJudiya-murru-wa warnumamalya. Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnumamalya kabu-wurrumalyakinama, kabu-rinjarrkinama akwa kabu-kwurarrkinama ngayuwa-manja wurrakina-da.

33 Biya kembirra kabu-larrkbarjenama ngayuwa akwa ngawa kabi-jungwajinama-da. Akena mabiyakarbiya-manja mamawura ku-mirajanginama ngayuwa ki-jungwuna-mulangwa-da," ni-yama Jesus.

34 Akena aburraja wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nara karru-mumiringka ena-langwa ayakwa. Nuw-engkirrikenuma mada-murra wurrakina akena nawurraki-lyumadinuma amurndakakina ayakwa mena warningbala-wiya-baba ambaka wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nimimba

35 Biya kembirra narruma-yuwarnuma ngawa wurrakina Jesus-murriya mibina mamurukwa numu-likenuma makina Jirujalemu-wa. Namurndak-alilikenu...wa. Biya nuw-akwudangwukajungwa wurrakina Jerika-manja arakba. Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba nimimba n-angmungmakwulaluma nakina yakwujina mulikarrkbidjina-manja mamurukwa. Kembirra wurrukwala warnumamalya na-likenu-manja neni-yarruwarnu-manja wurrakina nakina-manja nimimba, neni-yukwamajuwama nakina angwarnda aburruwa-wa.

36 N-engkirrika-manja nakina nimimba wurrumurndakibina wurrababurna warnumamalya wurrarrijinungkwa nawurraki-likenuma, neni-yendabena kembirra wurrukwalu-wa warnumamalya. "Ne-yamarrkinama wurrakina angakuba?" ni-yama nakina.

37 Aburraja ne-yama, "Jesus NeningiNejirida naka-da akwa ni-likajama memema-langwiya mamurukwa-da."

38 Eneja kembirra nakina n-ardanga nimimba Jesus-uwa. "Jesus...ayi!" ni-yama. "Ningkumirenikba Deyibida-langwa, errukwuliya-langwa nganja ningena...wu!" ni-yama.

39 Aburraja na-lyengmanguma wurribina warnumamalya na-ngwurrkiyengbeyinuma enuwa-wa. "Yengminjada!" ne-yamama wurrakina.

Akena ngarningka ngawa n-ardanga eneja nakina angwurra Jesus-uwa.
“Ningkumirenikba Deyibida-langwa...wu!” ni-yama. “Errukwuliya-langwa
nganja...wu!” ni-yama.
40 Eneja kembirra n-arjiyinga Jesus, akwa nenu-maka wurrukwala-manja
warnungkwarba. “Wunu-wilyakina nangaba yangkwurrangwa ngayuwa-
wa,” ni-yama. Aburraja wurrukwala nenu-wilyaka kembirra nakina Jesus-
uwa arakba-da. Umba ni-yama nakina Jesus enuwa-wa,
41 “Ki-yamarrkinamurra ngayuwa nungkuwa-manja ningena yi-
ngayinduma?” ni-yama.
Eneja ni-yama, “Bungkawa, ningi-ngayindenama ningena k-andiyama
ngarningka,” ni-yama.
42 Kembirra ni-yama arakba eneja nakina Jesus nimimbu-wa, “Andiya
kembirra arakba! Nara yiku-minikalyika nungkuwa umba ningk-
eningmidinuma ngayuwa yib-eningabakina-mulangwa ningkakina.
Kembirra aminakina-langwa ningk-eningabaduma arakba-da,” ni-yama
Jesus enuwa-wa-da.
43 Arngkawura-wiya ngawa eneja nenungkwarba n-andiyinga arakba
nimimba-murrada nakina. Biya neni-yuwarna Jesus-manja, akwa
neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa nakina. Umba
aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina nuw-
ambilyuma neni-rringkama nakina n-andeyuma arakba menba, akwa neni-
yangmarngkwajuwama aburrajukwaba Neningikarrawaru-wa wurrakina-
da.

19

Jesus-langwa akwa Jekiyija-langwa

1 Biya Jerika-manja arakba wurrakina namurndaki-yar•duma Jesus-
murriya. Akena nara ka-ngwanjina wurrakina yakwujina umba dirrbura
namurndaki-likenuma narruwurraku-warrukwama alikira.
2 Umba eneja n-ambilyuma nakina yakwujina nuwilyaba nenungkwarba
nenimikirra Jekiyija. Numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika
nakina. Niyukwujiya nubungkawa nakina umba nenuminu-war•danguma
warka NiwarningiRawuma-langwa wurrububungkawa. Nuwurra-
murndukwama angwarnda warnumamalya-langwa kajungwa neniku-
kwi-yada akina ena-langwu-wa wurrububungkawa.
3 Nakina Jekiyija neningma arakba Jesus-murriya wurrubukwaya
namurndaki-likenuma wurrakina. Akwa neni-ngayindanguma neniki-
rringki-yada nenumukwurra Jesus-langwa, mena neningbala-baba
nakina. Akena nirukwudarrbe-ka nakina nenungkwarba, akwa
aburrajukwaba wurrababurne-ka warnumamalya mamurukwa-manja
na-murndukwunuma akwa nawurraki-lyibilyidanguma wurrakina.
4 Nakine-ka kembirra ni-lyengmanga arakba, n-angkarra eningabu-wa
eka akuwurduwurdu-wa. Biya nu-wurdanga arakba nakina karrawaru-
wa eku-wa kajungwa nenik-andiyingi-yada Jesus-uwa kinu-warrukwuna-
murruwa akina eka-da.
5 Eneja kembirra n-akwudangwukajungwunumurra arakba Jesus ebinu-
wa eka n-ambilyu-murruwa Jekiyija. Biya n-andiyinga nakina Jesus
karrawaru-wa enuwa-wa. Ni-yama nakina Jekiyiju-wa, “Dirrirndiya
warenja enena-wiya mena-baba ki-likajama ningena nungkwa-langwu-wa
alikira aduwaba,” ni-yama.
6 Kembirra warenja-bawiya ni-dirrirndinga eneja Jekiyija ajiringka-wa
biya nenu-wilyaka Jesus ena-langwu-wa alikira. Niyekirrerre-ka arakba
nakina nenungkwarba nen-awiyebajuwa Jesus ena-langwa-manja alikira.

7 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya neni-rringka
Jesus ni-likenuma nakina Jekiyija-langwu-wa alikira akwa na-
ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. “Nuwurrariye-ka nakina Jekiyija
akena Jesus ni-likenuma ena-langwu-wa alikira-da!” ne-yama wurrakina.

8 Eneja Jekiyija n-arjiyinga akwa ni-yama nakina Nubungkawu-
wa Jesus, “Ningkubungkawa,” ni-yama, “ka-kwunama ngayuwa
ababurna amurndakijika nganyangwa warningalyingmalyingma-wa
warnumamalya. Ekuwarra ku-minambilyama nganyangwa umba
ekuwarra ka-kwunama aburruwa-wa. Umba ebina angwarnda ningu-
manguma ngayuwa wurrukwala-langwa warnumamalya ningarra-
kadika-mulangwa, kembirra kamini-lawurrakajinama arakba ababurna,
arngkabiyarbuwa-ma ebina ningu-manguma kamini-lawurrakajinama
akina ngayuwa-da,” ni-yama nakina Jekiyija-da.

9 Eneja ni-yama Jesus, “Aduwaba memema-manja mamawura eneja
Neningikarrawara nen-enibikama nakina warna warnumamalya enena-
manja alikira. Nake-ka nenungkwarba n-ambilyama nenikaduwa nu-
mirenikba Aburiyama-langwa.

10 Umba ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-
manja angalya, ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya ka-
jungwa k-aburangkini-yada wurribina na-lyumadinu-murrada warnuma-
malya akwa k-enibikini-yada ngayuwa wurrakina-da,” ni-yama Jesus
Jekiyiju-wa-da.

Akinuminu-war•dena-mulangwa warka eningaba Neningikarrawara-langwa

11 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya Jekiyija-langwa-manja
alikira nuw-engkirrikenu-manja ayakwa Jesus-langwa, na-lyangkiyama
wurrakina, “Adinube-ka Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina
enena-manja angalya.” Akine-ka na-lyangkiyamama mena nakina Jesus
Jirujalema-manja akwudangwa n-ambilyu-mubaba arakba.

12 Kembirra nenu-makama arakba nakina Jesus enena alawudawarra
aburruwa-wa.

Nuwilyaba naruma nenungkwarba n-ambilyumurra nakina. Neniki-liki-
yada engku-wa emininguku-wa angalya kajungwa nakina nubungkawa
naruma-dangwa neningakwujina kenu-bungkawakini-yada nakina
nenungkwarba nubungkawa wurrababurna-manja warnumamalya ena-
langwa-manja angalya. Kembirra yadikina neniki-lawurrada nakina
ena-langwu-wa angalya naruma arakba nubungkawa.

13 Akena nara-wiya kini-likena nakina engku-wa, nen-ardijuwama
lukwuniyawa ena-langwa wurrumemberrkwa warnikumin-
uwar•duwar•da enuwa-wa. Biya nenu-kwama angwarnda aburruwa-
wa wurruwilyuwilyaba-wiya-manja nakina. “Ki-likajama ningena,”
ni-yama nakina aburruwa-wa. “Nara-wiya ningibina, yikuminu-
war•denama enena warka nganyangwa. Yikumin-arumurrkinama
ngawa enena angwarnda nganyangwa. Kembirra akine-ka angwarnda
nganyangwa kuw-arumidinama ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa
yangkwurrangwa,” ni-yama nakina nenungkwarba ena-langwu-wa
warnikuminuwar•duwar•da. Biya ni-likena nakina arakba-da.

14 Akena aburraja wurruminibina angalya warnumamalya nenu-
wirrikbama angwurra nakina-manja nenungkwarba. Kembirra
narra-larrkenuma wurrukwala warnungkwarba arakba nibinu-wa
nubungkawa naruma. Aburraja na-likena wurrakina biya ne-yama enuwa-
wa, “Yarne-ka yirrababurna-langwa yarnumamalya yirru-warenama

nakina nenungkwarba, nara a-bungkawaduma nakina yirruwa-manja yirrababurna-manja,” ne-yama.

15 Akena eneja nubungkawa naruma-dangwa nara kenumin-engkirrikena akina ayakwa aburra-langwa. Aburraja kembirra na-lawurradina arakba yadikina angalyu-wa wurrakina-da.

Bi...ya arakba-langwa enejukwaba ni-lawurradina nakina angalyu-wa ne-nungkwarba, nibina-murrada nenu-kwa-murrada angwarnda ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da. Narume-ka nubungkawa arakba nakina wurrababurna-manja wurruminibina-langwa-manja angalya war-numamalya. Biya kembirra nen-ardijuwa nakina wurrumurndakibina warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa wurruwilyuwilyaba-wiya enuwa-wa, ni-ngayindangu-mubaba ayakwa ebina-langwa angwarnda.

16 Eneja kembirra neningadinuba-wiya ni-likena nenikumin-uwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “yu-kwama awilyaba-ma ngawa angwarnda nara-wiya ki-likena nungkuwa engku-wa, umba ememberrkwa arakba amurndakakenena aduwaba-da,” ni-yama nakina.

17 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa, “Wa! Eningabe-ka! Eningaba warka yiminu-war•danguma, kirrinjeya! Kembirra yiba-kwunama aruma warka mena yirra-werrungwur•dangu-mubaba ngayuwa eyukwujiya-langwa warka yiminu-war•dangu-mulangwa nganyangwa. Ku-bungkawadinama arakba ningkakina ememberrkwa-manja angalya aminababurna-manja alikira iya warnumamalya,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

18 Kembirra ngarningka ningka-langwa enejukwaba ni-likena nenikumin-uwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “ebina-wiya yu-kwama ngayuwa-manja awilyaba angwarnda, umba amangbala arakba amurndakenena nungkwa-langwa aduwaba-da,” ni-yama.

19 Kembirra ni-yama eneja nakina nubungkawa enuwa-wa, “Kem-birra ku-bungkawadinama arakba ningkakina amangbala-manja angalya aminababurna-manja alikira iya warnumamalya,” ni-yama.

20 Kembirra ngarningka ngawa ningka-langwa nenikumin-uwar•duwar•da ni-likena enejukwaba enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “wiya, ena arakba angwarnda nungkwa-langwa yu-kwa-murrada ebina. Ebina-wiya ning-abuwarrkama ngayuwa dumbala-ma.

21 Ning-akbar•duma nungkuwa-langwa, ningeningma-baba ngayuwa ningkilyangkarnyerra-baba ningkakina ningkenumamalya. Ningku-mumenama ebina aburra-langwa akwa ningk-arrangbinama ebina amaninga narri-lungkuwabijuwamurra wurrukwala-langwa warnumamalya. Akina-langwa kembirra yirraminu-wilyakama ena angwarnda nungkwa-langwa engkinyungwurra ngawa-da,” ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa nubungkawa-da.

22 Kembirra eneja ni-yama arakba nakina nubungkawa enuwa-wa, “Ningkuwurrariye-ka ningkakina. Yirr-arndirrename-ka ningkakina warka-langwa. Ngayuwa yiba-lekbajama ningkakina amurndakakina-murra ayakwa ningki-yengbinu-mulangwa ningkabakiya-ba. Ningki-yamama dangba nungkuwa ngayuwa-wa, ‘Ningkeningma nungkuwa ningilyangkarnyerra ningubungkawa ningena, ningibina ningu-mumenama ebina aburra-langwa akwa ning-arrangbinama amaninga aburra-langwa,’ ningki-yamama ningkakina ngayuwa-wa.

23 Kembirra miyambena-burra nara ka-kwa ena angwarnda nganyangwa wurrukwalu-wa warnungkwarba na-war•duwar•dena-murruwa warka angwarnda-manja? Ka-kwa-manja nungkuwa ebina-wiya nganyangwa

angwarnda aburruwa-wa, kemba ku-manguma ngayuwa aduwaba ebina-
murrada angwarnda akwa ngawa akwala ngarningka ngayuwa-da,” ni-
yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da.
24 Biya kembirra nenu-maka nakina wurrukwala-manja warnikumin-
uwar•duwar•da, “Wunu-murrakajiya arakba akina angwarnda, umba
yikinu-kwuna akina nibinu-wa nu-wilyakina-murruwa ememberrkwa
angwarnda nakina,” ni-yama nakina nubungkawa-da.
25 Aburraja ne-yama, “A•a! Ememberrkwa arakba akina ena-langwa-da!”
ne-yama wurrakina.
26 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa aburruwa-wa, “Mama
akina-da. Umba kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenumamalya
eyukwujiya warka nganyangwa, akwa kenuminu-war•dena-manja nakina
eningaba warka akwa kin-aburrakijerrukwuna-manja akina, kembirra
ngayuwa kinu-kwunama aruma warka ngarningka enuwa-wa. Umba
kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenumamalya eyukwujiya
warka nganyangwa akena nara-manja a-jerrukwama akina, kembirra
kinu-makinama ngayuwa nakina-manja kini-lalikina-mulangwa nakina
arakba akina warka. Kembirra ngayuwa kinu-kwunama ebina-murrada
warka ningku-wa nenungkwarba kajungwa nenikuminu-war•di-yada
nganyangwa akina warka enamba-langwa-da.
27 “Wurribina-murrada warnumamalya bumurndaku-wirrikba-
murrada ngayuwa-wa, akwa namurndaku-warangu-murrada ngayuwa
aburra-langwi-yada ningubungkawa, yika-wilyakinama wurrakina
yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Akwa yika-wardenama kirrakina yelakwa
kajungwa ka-rringkini-yada ngayuwa ka-jungwuna-manja wurrakina,”
ni-yama nakina nubungkawa-da. Ena ngawa-da.
Ni-jerrukwa-mulangwa akina Jesus alawudawarra, kembirra ni-jadinga
nakina Jekiyija-langwa-langwa alikira akwa ni-lalika arakba ebina angalya
Jerika-da.

Jesus ni-likenu-mulangwa Jirujalemu-wa dangki-murra

28 Biya ni-likena arakba Jesus num-aburrakiyuwarna ngawa mibina ma-
murukwa numu-wurdanguma Jirujalemu-wa, aburruwa warnikabubur-
rakiyuwa ena-langwa.
29 Bi...ya nuw-akwudangwudina ngalaja ambilyuma arakba angalya
eyukwujiya-kiya emikirra Bebaja akwa Bediniya. Alakina-kiya nuw-
ambilyuma angakarjiyinga-manja narri-lungkuwabijuwa-murrumanja
eninganinga eka emikirra aliba. Aminakina-langwa emikirra angalya
Alibumanja akina.
30 Biya ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa ena-langwa wunenikabur-
rakiyuwa, “Jeyi!” ni-yama. “Wuni-likaja amurndakangaba-wa alikira.
Yakwujina kinalakina yikining-akburranginama diyukwujiya dangki
dadinungkwarba. Nara ambaka warnumamalya ka-wurdanga-langwa
ngala-langwa-manja mirirrba. Ying-ararikajungwunama dakina akena
yikining-aburawakina dakina akwa yikininga-wilyakina yangkwurrangwa
ngayuwa-wa.
31 Umba wurruminakina angalya warnumamalya yikabi-yengkilabaja-
manja wurrakina, ‘Miyambena-burra kinalakena kining-aburawakinama
dakina?’ kembirra yikini-yamina aburruwa-wa, ‘Nubungkawe-ka nanga-
ngayinduma daka dangki,’ yikini-yamina kinalakina,” ni-yama Jesus
wunalakina-kiya-wa.
32 Kembirra aburnaja neni-likena arakba wunalakina akwa nening-
akburranga dibina dangki ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-
mulangwiya Jesus.

33 Nening-aburawaka-manja dakina dangki wunalakina
wunenungkwarba-kiya, aburraja ne-yama wurruminakina dangki
wunalakina-kiya-wa, “Miyambena-burra kinalakina kining-
enjungwurrenama dakina dangki yirra-langwa?” ne-yama.
34 Neni-yama aburnaja aburruwa-wa, “Nubungkawa nanga-ngayinduma
daka-baba,” neni-yama.
35 Kembirra neninga-wilyaka arakba wunalakina dakina dangki Jesus-
uwa-da. Biya nening-akumarna aburna-langwa dumbala dangki-langwa-
manja mirirrba, akwa nenu-wurdijuwa arakba nakina Jesus dakina-manja
dangki-da.
36 Eneja kembirra ni-likenuma arakba nakina Jesus dangki-murra. Abur-
raja ena-langwa warnumamalya narring-akumarna aburra-langwa dumb-
ala ajiringka-manja lukwakwa, kajungwa dadiki-liki-yada dumbala-manja
dakina dangki. Ne-yamamurra akina kajungwa warningmi-yada warnuma-
malya Jesus nakina naruma nubungkawa nilyengma.
37 Biya na-wurdanguma ngawa karrawaru-wa angakarjiyinga-wa
wurrakina yanda-langwa karrawara ne-yar•duma arakba. Umba
wurruwurrakwulyumida warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa
namurndaki-likenuma aburrajukwaba Jesus-manja. Biya nawurraki-
dirrirndingu-wiya amurndurrkwangaluba angakbilyuwalyu-wa
wurrumurndakakina, nawurraku-werrikilyelyingmajungwunume-ka
arakba kembirra wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa.
Neni-yangmarngkwajuwa wurrakina Neningikarrawara narri-rringka-
mulangwa amurndakibina engbingbuda ni-yama-mulangwa nakina.
Biya ne-yangkarjiyajungwunuma nuw-ardanguma wurrakina angwurra.
38 Biya ne-yama wurrakina,
“Ngeni-yangmarngkwajina nubungkawa nibina Neningikarrawara neni-
larrkama yangkwurrangwa
kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja ena-langwa-
manja ngarnumamalya!
Neningikarrawara ngarrenumini-lyurrkwakinama yukwudukwuda
ngakwurra-langwa!
Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawaru-wa neningaba-baba!”
namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya-da.
39 Yakwujina wurrumurndakakina-manja ngawa warnumamalya wur-
ribina na-likenu-murrumanja Jirujalemu-wa, aburraja warnungkwarba
wurrukwala WurruBarija aburrajukwaba na-likenuma wurrakina. Biya
ne-yama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa, “Bungkawa, wurra-makina
warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa ke-yengminjadini-yada warna!”
ne-yama wurrakina-da.
40 Ni-yama eneja Jesus, “Ngarra-makinama ngayuwa nungkwurruwa-
wa, ke-yengminjadina-manja warna, kembirra ngalaja angwarnda amurn-
dakenena na-murrkwulijeyinama ajiringka-manja kuw-ardenama aman-
dangwa akina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija
nakina-da.

Jesus nenuminu-ngwadinu-mulangwa angwada WarningiJirujalema-langwa warnumamalya

41 Bi...ya n-akwudangwukajungwunuma arakba nakina Jesus Jirujalemu-
wa, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Umba ni-rringka-
manja akina angalya engka-langwa nakina Jesus, nu-werrikubarrnguma
akina-langwa angalya, biya nu-ngwadina arakba angwada.
42 “Karukwa, karnumamalya KarningiJirujalema,” ni-yama, “yik-
eningmidinuma ngayuwa memema-manja mamawura! Eneja nakina

Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa yiki-likaji-yada nungkwurruwa karnumamalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda, akena karningbala ambaka ngayuwa kirrakina-da,” ni-yama Jesus.

43 Biya ni-yama ngarningka, “Ambaka-murrumurra ka-ngekburakajungwunamurra awurrariya nungkwurra-langwa. Aburraja kembirra wurrawinyamba wurribina yikabu-wirrikbina-murrumurra nungkwurruwa-manja kuw-alkayenama yikabu-ngwurrkwarrnginama wurrakina yalina iya yalina. Karri-didename-ka ababurna-langwa akawiyuwiyeba nari-yada a-jaduma kirrakina a-lyumaduma. Biya karruwurrak-akumurnama engkubarrngwarrngwa eka iya ajiringka yadada akwa ngawa yadikina biya kembirra karruwurra-dirralijinama, nari-yada a-jaduma nungkwurruwa karnumamalya a-lyumaduma.

44 Kembirra karrumurndaku-burrijiname-ka alikira nungkwurra-langwa, yikabumini-jerrukwunama eningangkawura amurndakakina. Biya yikabu-wardenama nungkwurruwa kirrababurna-langwa, nungkwurruwa akwa ngarningka wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa aburrajukwaba. Kuw-errikbeyiname-ka ababurna-langwa angwarnda nungkwurra-langwa-langwa alikira arrawu-wa ajiringka-wa. Amandangwa ke-yaminama yikabi-jerrukwunama kirrakina-da, kirru-warangu-mulangwa Neningikarrawara kirrakina-da. Eneja ni-likenuma nakina yangkwurrangwa yiken-enibikini-yada nungkwurruwa akena kin-angkungkuwabijuwama nakina-da,” ni-yama Jesus ni-rringka-mulangwa Jirujalema nakina-da.

Jesus ni-yar•dangu-mulangwa Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-manja angalya

45 Bi...ya Jesus ni-yar•da Jirujalema-manja arakba nakina, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Biya ni-likena nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. N-awiyebena nakina arrawu-wa akena neni-rringka yakwujina warnungkwarba narra-kukwama wurrajija-murriya wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina na-beyindangu-murruwa angwarnda-murra wurrumurndakakina wurrajija-murriya. Biya kembirra neni-jadijuwa arakba nakina Jesus wurrumurndakakina warnungkwarba wurribina narra-kukwama wurrajija-murriya ebina-ma angwarnda.

46 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, “Arakburakba-kiya-wiya ena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja ju-rra. Ni-yamama nakina Neningikarrawara,

‘Nganyangwa angalya karniku-buriyami-yada awilyaba ngayuwa-wa ak-ina,’

ni-yamama Neningikarrawara nakina arakburakba-kiya-wiya. Akena kirr-arriyakama karna ena angalya-da. Kirrengkingkengmina-langwa ena angalya karnumamalya aduwaba arakba-da!” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

47 Biya yadikina-langwa nenu-wilyakajuwama Jesus wurrababurna warnumamalya Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Mababurna-langwa mamawura nenu-wilyakajuwama. Akena aburraja WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma iya warnikakakirumaka wurribina Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa wurribina wurrububungkawa warnumamalya-langwa neni-ngayindangume-ka wurrakina angwurra warniku-wardi-yada Jesus. Neni-ngayindanguma wurrakina warniku-wardi-yada nakina,

48 akena na-lyangmuridinuma, mena wurrababurna-langwa
warnumamalya nara karri-ngayindanga ka-kwiyerrbena awilyuwilyaba
ayakwa Jesus-langwa umba nuw-engkingkirrikenuma ngawa ena-langwu-
wa ayakwa wurrakina-da.

20

Numiyambena nenumamalya nenu-makama Jesus-manja neniki-yama-langwa nakina?

1 Muwilyaba-manja mamawura nenumurndaku-wilyakajuwama ngawa
eneja Jesus wurrumurndakakina warnumamalya Neningikarrawara-
langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nenu-wilyakajuwama ayakwa
Neningikarrawara-langwa eningaba kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-
yada ayakwa ena-langwa wurrakina. Aburraja kembirra nawurraki-likena
wurrakina Jesus-uwa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma
iya warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa
ngawa wurribina wurrarumuruma aburrajukwaba warnungkwarba.
2 Namurndaki-yama, “Ningki-yamarrkinamurra ena-manja angalya?
Yirru-makina arakba. Numiyambena nenumamalya nginu-makama
nungkuwa-manja ningkeniki-yama-langwa amurndakibina ningki-
yaminjamamurra yelakwa ena-manja angalya?” ne-yama.
3 Eneja ni-yama Jesus, “Nganjukwaba ngarre-yengkilabajama karna
ayakwa nungkwurruwa-wa. Yirru-makina-langwa ngayuwa-wa.
4 Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwama eneja Janjana warnuma-
malya ebina-manja adalyuma. Numiyambena kembirra nenumamalya
nenu-makama Janjana-manja neniku-mingekingambaja-langwa warnu-
mamalya nakina? Neningikarrawara yinda warnumamalya?” ni-yama
Jesus aburruwa-wa.
5 Aburraja kembirra nawurraki-lyelyimbukweyinuma. Biya na-
makijeyinuma wurrakina akwa ne-yama, “Amiyambena ayakwa
akinumini-lawurrakajinama ngarna akinu-kwunama? Aki-yamina-manja
ngarna, ‘Neningikarrawaре-ka nenu-makama Janjana-manja,’ kembirra
enamba-langwa nakina kini-yaminama ngakwurruwa-wa, ‘Miyambena-
burra kinu-minikalyikama nakina kembirra Janjana kirrakina?’ kini-
yaminama nakina.
6 Umba aki-yamina-manja ngarna, ‘Wurrukwala warnumamalya nenu-
makama Janjana-manja wurrakina,’ kembirra wurrumurndakenena
wurrababurna warnumamalya akabu-ngajinama ngakwurruwa-manja
malarra-murra-da. Wurrababurna-langwe-ka warnumamalya akabu-
ngajinama ngarna, mena namurndaki-yama-mubaba wurrakina,
‘Janjane-ka nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina,’
namurndaki-yamama wurrakina-baba,” namurndaku-makijeyinuma
wurrumurndakakina warnungkwarba-da.
7 Biya kembirra ne-yama Jesus-uwa, “Kada! Yarningbala. Dukwa angk-
aburra nenu-makama nakina-manja Janjana?”
8 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Nara kembirra a-makama arakba
ngayamba-langwa nungkwurruwa-manja nganjukwaba nibina-langwa
nenumamalya nenimikirra nginu-maka-mulangwa ningeniki-yami-yada
amurndakenena,” ni-yama Jesus nakina-da.

Warnikakukwurrajungwa-langwa warnungkwarba akwurena

9-10 Biya kembirra Jesus nenu-makama arakba enena alawudawarra yak-
wujina wurrumurndakakina-manja wurruwurrakwulyumida warnuma-
malya.

Nuwilyaba nenungkwarba ni-lungkuwabijuwama nakina akwurena ena-langwa-manja angalya. Ababurne-ka akina akwurena awurrakawura-ama ni-lungkuwabijuwama. Biya nenu-kwama warka wurrukwala-manja warnungkwarba kajungwa warnik-embirraji-yada akina-manja akwurena ena-langwa. Kembirra ngalaja ekuwarra ebina amaninga ena-langwi-yada umba ekuwarra aburra-langwi-yada akina. Biya ni-lalikama ebina angalya arakba ena-langwa, umba ni-likenuma engku-we-ka nakina emininingku-wa angalya. Biya yakwujina ngawa n-ambilyumurra nakina-da.

N-ambambilyumurra ngawa nakina, bi...ya akilarrkakwurena arakba. Kembirra ni-ngayindanguma nakina arakba ena-langwa akwurena. Biya neni-larrka nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa yadikina angerriba ena-langwu-wa angalya, kajungwa kenumin-angkarni-yada nakina amurndakibina akwala akwurena awalyuwa-dangwa ena-langwa. Eneja kembirra ni-likena arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da.

Biya yakwujina ni-yar•da. Biya neni-yukwamajuwa wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba akwala akwurena kajungwa kenuminu-wilyakini-yada akina ena-langwu-wa nubungkawa. Akena aburraja wurrumurndakakina warnungkwarba narru-marrukwama nara kenu-kwa umba neni-larrkbarjanga nakina-manja nenikuminuwar•duwar•da biya na-minangkirreyinuma engku-wa wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradina nakina arakba ena-langwu-wa nubungkawa, akena nara kinu-wilyaka akina akwurena, numamungkwur•da ni-likenuma nakina-da.

11 Bi...ya kembirra ngarningka eneja nibina nabalija angalya neni-larrka arakba nakina ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa nenik-angki-yada akina akwurena. Akena aburraja warnungkwarba wurruwurrariye-ka ngawa wurruwarnkarnyerra wurrakina. Akwa ayarrkawarriya ne-yengbinuma ayakwa wurrakina enuwa-wa, neni-rinjarrkame-ka. Biya angwurre-ka neni-larrkbarjanguma ngawa biya na-minangkirreyinuma enejukwaba-da. Kembirra ni-lawurradinuma enejukwaba nakina numamungkwur•da ena-langwu-wa nubungkawa nakina-da.

12 Bi...ya ngarningka eneja nibina-murrada nabalija angalya neni-larrka nuwilyaba ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa angerriba wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba. Neni-larrkbarjanguma ngawa enejukwaba akwa na-minangkirreyinuma wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradinuma nakina amarmarra-wiya neni-larrkbarjangu-mulangwa wurrakina-da.

13 Eneja ni-yama nabalija angalya nakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa?” ni-yama. “Karukwa! Kini-larrkajama ngayuwa nenikuwarrka. Ningi-lyelyingminama nakina akena ke-yamarrkina dukwa wurrumurndakib-ina warnumamalya wurruwurrariya? Nenikuwarrka naka-baba akwa nara dukwa warna a-larrkbarjuma-da,” ni-yama. Biya kembirra neni-larrka arakba ena-langwa nenikuwenikba ebinu-wa angalya ena-langwu-wa. Eneja kembirra ni-likena arakba-da.

14 Akena aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba neni-rringka-manja nubukwaya ni-likenuma nakina nenikuwenikba, na-lyelyimbukweyinuma arakba. Biya na-makijeyinuma ayakwa. “Naka-bina nenikuwenikba arakba nubungkawa-langwa,” ne-yama. “Kini-jungwuna-manja nakina nungwenikba, kembirra naka-bina nenikuwenikba kini-lyinginama enena angalya enamba-langwa nakina-da. Ngenu-wardena arakba enena-wiya, kembirra enena angalya akwa ngawa amurndakenena akwurena ngakwurra-langwi-yada!” ne-yama na-makijeyinuma wurrakina.

15 Biya kembirra neni-rndirrka, akwa neni-jadijuwa wurrakina ebina-langwa angalya akwa na-lamukwarridinuma nakina-manja arakba-da. Ena-bu ngawa-da.

Jesus nenu-makama enena alawudawarra wurrumurndakibina-manja warnumamalya biya ni-yama aburruwa-wa, “Kini-yamarrkiname-ka kembirra nibina nabalija angalya? Ka-makinama ngayuwa.

16 Kini-likajama nakina ena-langwu-wa angalya akwa kenu-wardenama wurrumurndakibina warnungkwarba wurruwurrariya. Biya kenu-kwunama akina angalya ena-langwa arakba wurringku-wa warnungkwarba kajungwa kini-likaja-manja nakina engku-wa, kembirra kenumin-akwurrajini-yada ena-langwa akwurena yakwujina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Aburraja kembirra nuw-engkirrika-mulangwa wurrakina akina ayakwa Jesus-langwa, namurndaki-yama, “Kardi! Nare-ka akina e-yamama nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.

17 Eneja kembirra nenumurndaki-rringka Jesus wurrakina-murruwa arakba-da. Biya ni-yama, “Amurndakenena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ne-yaminama akina,

‘Wurrukwala warnungkwarba nuw-ambilyumurra wurribina warniki-likiraki-yada alikira angwarnda-murra. Kembirra narruwurra-murndukwama ebina ababurne-ka angwarnda adinakba wurrakina. Biya awilyaba angwarnda eyebijeba narr-akumarnuma engka-langwa-langwa mena na-warangu-mubaba akina. Umba ambaka-murra ngarningka narru-manguma ebina-murrada angwarnda na-warangu-murrada adinuba-wiya. Akena eningaba-dangwa amurndangekburna-dangwa alyengma akina eningadinuba-wiya angwarnda-da,’

ne-yaminama akina ayakwa.”

Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Yiki-yakuwerribikajama karna ambaka-langwa amurndakakinu-wa ayakwa,” ni-yama,

18 “mena yikaku-mungkwurrarjiya-manja kirruwilyaba karnumamalya ebina angwarnda, kembirra adidira nungkwurra-langwa ke-ngkarrnginama eyukwayuwa-wiya. Umba ke-ngkilarrina-manja akina angwarnda nungkwurruwa-manja kembirra yikakuminu-wurrakadabajenama adidira nungkwurra-langwa amangwarra-wiya,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

WarningiJudiya warnumamalya narra-kwa-mulangwa angwarnda WarningiRawumu-wa wurrububungkawa

19 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma aburrajukwaba neni-ngayindangume-ka wurrakina warniki-rndarrki-yada Jesus akina-wiya ngawa. Na-lyandarrkenume-ka wurrakina ni-yengbinu-mulangwa Jesus ayakwa aburruwa-langwa nenu-maka-mulangwa nakina ebina alawudawarra wurruwurrariya-langwa warnumamalya. Akena nuw-akbar•danguma wurrakina wurrumurndakibina-langwa warnumamalya nenuwurraki-ngayindangu-murrilangwa Jesus wurrakina-da.

20 Biya neni-rruburringkama ngawa wurrakina Jesus-uwa mamawura iya marringa-da.

Biya narra-makama arakba wurrukwalu-wa warnungkwarba wurruwurrariya-wa, “Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa,” ne-yama.

“Kwureya, yikini-yendabaja ayakwa enuwa-wa wuburra laka
wurrilyangmilyangmandukwuna warnumamalya ne-yaminama
wurrakina. Akena yikini-kadikinama kirrakina. Yikini-yendabaja ayakwa
kini-lawurrakajiya-murrikba nakina awurrariya ayakwa nungkwurruwa-
wa, kajungwa yikini-lekbaji-yada yirruwa nakina-manja. Yiki-likaja-
manja karna, ka-kwunama angwarnda yarna-da,” ne-yama. Neni-
ngayindanguma wurrakina neniki-yengbi-yada nakina Jesus awurrariya
ayakwa, kajungwa kenu-kwuni-yada kembirra nubungkawu-wa nakina
Jesus NeningiRawumu-wa wurrakina-da.
21 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba
wurruwurrariya na-likena wurrakina arakba Jesus-uwa. “Bungkawa,”
ne-yama, “yarningma yarna ayakwa nungkwa-langwa ayarrkidirrbura-
wiya. Ka-rringkinama ningkakina warnumamalya wurrarumuruma akwa
ngawa warningaruma-ma wurruwurrakididirrbura wurrakina. Kembirra
ka-dirrburakina-manja nungkuwa ningkakina warnumamalya-manja,
kembirra ki-yengbinama ningkakina alyangmilyangmandukwuna-wiya
ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa.
22 Kembirra yirru-makina-langwa. Karru-murndukwuna-manja
warnungkwarba angwarnda ngakwurra-langwa, NgarningiJudiya-langwa-
langwa angwarnda, kajungwa karri-larrkaji-yada akina angerriba engku-
wa Rawumu-wa Nubungkawu-wa Kajara, kembirra eningaba akina?
Akinu-kwunama ngarna yinda nara a-kwama nakina?” ne-yama.
23 Eneja Jesus neningma mangma aburra-langwa. Neningma narruma-
yangkwuruwurrkama aburra-langwa mangma wurrakina.
24 Biya ni-yama, “Yu-kwa-langwa angwarnda awilyaba. Yi-mukangbijiya-
langwa. Yindukwureya, numiyambena naka nenumukwurra enena-
manja angwarnda yikini-rringkinama? Akwa amiyambena ekirra kirri-
rringkinama?” ni-yama.
Aburraja ne-yama, “Nubungkawa Kajara-da akwa ena-langwa ekirra-da.”
25 Ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, “Nakina-bina-da. Kembirra
yikinu-kwunama enuwa-wa ababurna-langwa ebina ena-langwa umba
yikinu-kwunama enejukwaba Neningikarrawaru-wa ababurna-langwa
ebina ena-langwa kirrakina-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.
26 Aburraja kembirra warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa
eningarumuruma akwa ngawa WurruMinida warnungkwarba
wurrarumuruma kembirra nawurraki-yengminjada arakba. Ne-
yakikbijangeyinuma amurndakibina-langwa ayakwa Jesus-langwa.
Kembirra na-lyangmuridinuma arakba wurrakina, akena nara ken-
arndirranga Jesus wurrakina, mena wurrababurna-baba warnumamalya
nuw-ambilyumurra wurrakina yakwujina-da.

Ak-enibudina-mulangwa aki-jungwuna-murrada ngakwurruwa

27 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba na-likenuma
Jesus-uwa. WarningiJudiya wurrakina warnumamalya warnimikirra
WurriJedija. Wurrumurndakakine-ka WurriJedija warnumamalya
ne-yaminjamama, “Aki-jungwuna-manja ngarna ngarnumadangkwa,
kembirra nare-ka ngarna enibuduma ngarningka,” ne-yaminjamama
wurrakina. Biya wurrukwala na-likenuma Jesus-uwa.
28 “Bungkawa,” ne-yama, “arakburakba-kiya-wiya Mawijija n-
arrikarranguma nakina enena ayakwa eningarumuruma ngakwurra-
langwa-manja jurra. Ni-yamama,
‘Kini-jungwuna-manja neningiyadikba duwilyaba-langwa didarringka
akwa wuneningarijira-murra-manja wunalakina-kiya, kembirra
nenikumarnjenikba enamba-langwa kininga-menama dakina

dingaya ena-langwi-yada didarringka-da. Kininga-menama dakina dingaya kajungwa aburna-langwa warijira wuburra nawenikba-langwa, nenikijungwa-langwa, kuw-ambilyi-yada wurrakina,'
ni-yamama nakina Mawijija.

29 "Umba aburraja arngkawura wurrumangbala wurrambilyuma war-nungkwarba wurrumangadiyerra-manja nuw-ambilyumurra wurrakina. Biya neningadinuba-wiya nadarringka-ma nakina, akena wuneningarijira-ma wunalakina. Biya kembirra ni-jungwuma arakba nakina.

30 "Bi...ya nenikumarnjenikba nuwilyaba nanga-manguma enamba-langwa dibina-murrada didarringka.

31 Akena neningarijira-ma ngawa ni-jungwuma enejukwaba nakina.

"Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba ningka nenikumarnjenikba nanga-manguma dibina-murrada. Akena neningarijira-ma ngawa ni-jungwuma enejukwaba nakina.

"Bi...ya ne-yaminjamama wurrakina ngawa, wurrababurna-langwe-ka wurruwilyuwilyaba-wiya narringa-manguma dibina didarringka duwilyaba-murrada ngawa-da. Akena warningarijira-ma ngawa wurrakina na-jungweyinuma-da.

32 Biya arakba-langwa yingi-jungwuma ngalamba-langwa dakina-da arakba-da.

33 "Yirru-makina kembirra, Bungkawa. Makina-manja mamawura ak-enibudina-manja ngarrakina aki-jungwuna-murrada, kingi-yamarrkiname-ka kembirra dibina didarringka? Wurrumurndakibina warnungkwarba wurrumangbala wurrambilyuma narringa-manguma ne-yakiyakeyinuma ngaluwa-manja. Wurruwilyuwilyaba-wiya ne-yuweyinuma wurrakina. Numiyambena kembirra neningiyadikba?" ne-yama wurrumurndakakina WurriJedija warnumamalya.

34 Eneja kembirra arakba ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Enena-manja angalya warnungkwarba akwa wurridarringka ne-yar•dijeyinama wurrak-ina.

35-36 Akena Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya nara arakba e-yakajuma ena-langwa warnumamalya. Ka-jungwuna-manja wurrumurndakakina-bina warnumamalya ena-langwa, kembirra eneja Neningikarrawara ken-enibikinama wurrakina, akwa kini-yaminama, 'Warningabe-ka warna warnumamalya.' Akwa kenu-wilyakinama wurrakina ena-langwu-wa angalya kajungwa enuwa-manja kuw-ambilyi-yada warningangkawura wurrakina. Nara a-jungwuma ngarningka akwa nara e-yakajuma wurrakina. Akena aburraja warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nara wurrakina a-jungwuma-da. Kembirra wurrumurndakakina wuburra warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ke-yaminama kuw-ambilyama wurrakina aburrajukwaba warnumamalya-da. Kembirra Neningikarrawara-langwa wurriyukwayuwa kuw-ambilyama wurrakina, mena-baba ka-jungwuna-manja wurrakina kuw-enibudina-mubaba ngarningka-da.

37 "Umba nungkwurraja KirriJedija karnumamalya kirri-yaminame-ka, 'Nara ngarna enibuduma aki-jungwuna-murrada,' kirri-yaminama kirrakina. Akena nare-ka. Eneja Mawijije-ka nakina ngarrenumin-abilyerrikama ayakwa akina amandangwa ak-enibudina-mulangwa aki-jungwuna-murrada. Karningme-ka karna Mawijija-langwa ayakwa n-arrikarranguma nakina arakburakba-kiya-wiya. N-arrikarranguma nakina ayakwa ebina-langwa eka. Nara ambaka akina ka-jerridina na-dadinu-murrada akina. Akwa akini-yada ngawa n-arrikarranguma

ngarningka amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara Mawijiju-wa,
‘Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara Aburiyama-langwa akwa ngawa Ajika-langwa akwa ngarningka Jekaba-langwa,’
ni-yamama nakina.
38 Nakine-ka Neningikarrawara nara warninikijungwa-manja warnumamalya a-bungkawaduma nakina umba Nubungkawa nakina n-ambilyama warniba-langwa warnumamalya, mena wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina namurndaku-werrikambilyama Neningikarrawara-manja enena-manja ngawa angalya warniba-babe-ka arakba wurrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba WurriJedija-da.
39 Aburraja wurrukwala warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Akina-bina-da. Eningaba ayakwa ayarrkidirrbura nungkwa-langwa ningkarra-makama ningkakina WurriJedija-wa warnumamalya-da,” ne-yama wur-rakina.
40 Kembirra nara arakba keni-ngayindanga wurrakina keni-yendabena ayakwa Jesus-uwa, ne-yeliyangu-mubaba-da akwa nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina-da.

Ayakwa NuMejaya-langwa-langwa

41 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ayakwa wurrumurndakakinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ni-yama, “Na-lyelyimbukweyinama NuMejaya-langwa-langwa warnuma-malya wurrakina. Na-makijeyinama akwa ne-yaminama wurrakina, ‘Nakine-ka NuMejaya nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa nakina,’ ne-yaminama wurrakina. Amandangwa akina ayakwa aburra-langwa?
42 Ngarningma ngarna amurndakenena ayakwa Deyibida-langwa ebina n-arrikarranguma nakina jurra-manja. Ni-yamama nakina,
‘Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamame-ka nakina nganyangwu-wa Nubungkawa:
Ambarriya-langwa yelakwa ningekbuda-langwa.
K-ambilya ngayuwa-manja akwudangwa
43 yanda-langwa yiba-bungkawakinama ngayuwa ningkakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya b-angmar•dena-murrumanja nungkuwa-da,’
ni-yamama arakburakba-kiya-wiya Deyibida-da.
44 “Ni-yengbinu-manja nakina Deyibida amurndakenena ayakwa NuMejaya-langwa-langwa neni-yengbijuwama nakina ena-langwa Nubungkawa nakina-da. Kembirra aminakina-langwa ngarningma ngarna nakina NuMejaya nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa nakina akwa ngawa Deyibida-langwa nubungkawa ngarningka-na?” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwu-wa ayakwa eningarumuruma-da.

Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa warnumamalya-manja warnikakakirumaka-langwa warnumamalya

45 Biya kembirra nakina Jesus ni-yengbinuma arakba akwala ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya nuw-engkirrikenuma ayakwa ena-langwa aburrajukwaba.
46 Ni-yama Jesus, “Wurri-rringkajungwuna kembirra wurrumurndakakina-langwa warnungkwarba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma. Wurri-rringkajungwuna kajungwa nari-yada wurrakina e-kadikama nungkwurruwa-manja.

Aburraja wurrumurndakenena warnikakakirumaka ka-lyelyingminame-ka kuw-awiyuwiyebeyinama dumbala dilingajirrirra, kajungwa wurruk-wala warnumamalya karra-rringkini-yada wurrakina. Aburraja karra-rringkinama akwa ke-yaminama, ‘Wurrarumurume-ka warnungkwarba wurrakina,’ ke-yaminama wurrakina. Akwa ngarningka, aburraja ka-likaja-manja wurrumurndakakina warnikakakirumaka warnungkwarba wurruwurrakuwilyarru-wa warnumamalya, ka-lyelyingminame-ka ke-yengbina-mulangwa warnumamalya eningingaba-wiya ayakwa aburruwa-wa. Akwa ngarningka ka-lyelyingminame-ka wurrakina angalya eningingaba warnik-ambarringi-yada wurrakina, waka Neningikarrawara-langwa-manja alikira, waka wurrukwala-langwa-manja alikira akini-yada ngawa ke-yebukeyina-manja aninga wurrakina.

47 Akwa ngarningka nuw-angmungmadama wurrakina alikira wurringaya-langwa wurridarringka. Biya kembirra ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ababurna-murra ayakwa. Ke-yengbiyengbinama ngawa ayakwa wurrakina karra-rringkina-murrumanja warnumamalya. Amukwiyadakina ne-yaminjaminama wurrakina-da. Kembirra nungkwurraja wi-yakuwerribikina karna meningarija-langwu-wa mamawura, mena akini-yada ngawa Neningikarrawara keni-lekbajama wurruwurrariya-wa warnumamalya. Umba warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa angwurra keni-lekbajama Neningikarrawara nakina-da!” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

21

Dingaya yinginu-kwa-mulangwa angwarnda Neningikarrawaru-wa

1 Biya n-ambilyu-manja nakina Jesus Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, n-andeya nakina akena neni-rringkama wurrak-ina warnumamalya wurruminababurna angwarnda na-likenuma yenjer-rikina. Aburraja narr-akumarnuma angwarnda wurrakina bada-manja, kajungwa warniku-kwi-yada akina Neningikarrawaru-wa.

2 Umba Jesus nanga-rringka ngarningka nakina duwilyaba dingaya dadingalyingmalyingma dubukwaya yingi-likenuma ngalajukwaba ebinu-wa bada. Umba ying-embirrkawiyebajuwama ngalamba-langwa akina angwarnda, akena embirrkambilyuma eyukwujiya-kiya akina-da.

3 Kembirra eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Arume-ka angwarnda narr-akumarnuma wurrukwala warnumamalya bada-manja, umba ngalaja daka dingaya eyukwujiya angwarnda ying-akumarnuma. Akena ngaluwa eningaba angwurra yingi-yamama aman-dangwa dakina-da.

4 Aburraja wurrumurndakangaba warnumamalya narr-akumarnuma aruma angwarnda, akena aruma ngawa na-minambilyama aburra-langwa. Umba daka dadingalyingmalyingma dingaya ying-akumarnuma arngkuwilyaba ababurna-langwa angwarnda ngala-langwa. Arngkawura yingi-jerrukwama-da, kembirra nara ebina ambilyuma arakba ngaluwa-manja-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Neningikarrawara-langwa angalya Jirujalema-manja

5 Aburraja kembirra wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-lyelyimbukweyinuma wurrakina yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. “Eningabe-ka akwulyubena ena alikira,” ne-yama. “Eningingaba-wiya amurndakeyena

angwarnda. Ngalajukwaba eningingingaba-wiya amurndakijika narru-wilyakama warnumamalya yangkwurrangwa akwulyubeni-yada angalya Neningikarrawara-langwa,” ne-yama na-makijeyinuma wurrakina.
Eneja ni-yama Jesus,
6 “Amurndakenena amurndakijika-murriya kirri-rringkinama karna aduwaba, nara eningangkawura ambilyuma akina yelakwa. Umba aburraja wurruwurrariya warnumamalya karru-burrijinama ambaka-murrumurra ena-da. Karru-burrijiname-ka ababurna-langwa angwarnda, kembirra kawurra-murrkwulijeyinama akina ajiringka-manja-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

Jesus nenu-madumurrkwa-mulangwa warnumamalya-manja meningarija-langwa-langwa mamawura

7 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Bungkawa, yirru-makina angwurra. Ngambi-yade-ka akina? Umba ke-yamarrkinama akina kajungwa yik-eningmidini-yada yirruwa nara-wiya a-larruma enena alikira?” ne-yama.
8 “Wurri-rringkajungwuna kirrumurndamurndirra,” eneja ni-yama Jesus. “Wurri-rringkajungwuna nari-yada e-kadikama kirrakina wurribina wurrikikalya warnumamalya. Wurrababurne-ka warnungkwarba kamurndaki-yaminama wurrakina, ‘Ngarra-makinama yarna Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkwurruwa-wa,’ ke-yaminama wurrakina. Biya yikabi-kadikinama wurrakina akwa ke-yaminama wurruwilyuwilyaba-wiya, ‘W-engkirraja ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena NinguMejaya!’ ke-yaminama wurrakina, akwa ngarningka, ‘Aduwaba memema-manja marringa ababurna-langwa ka-jerridinama akina angkawura!’ ke-yeminama. Kembirra nare-ka engkirrikuma amurndakakinu-wa ayakwa aburra-langwu-wa ekikalyu-wa akwa e-yuwama aburruwa-manja.
9 Umba yik-engkirrikaja-manja kirrakina ayakwa awinyamba-langwa, dukwa nungkwurra-langwa-manja angalya, dukwa engka-manja iya engka-manja angalya, mama ka-wardiyinama aburruwa-kiya, mama ka-wardiyinama wurrimininga warnumamalya, nare-ka akbar•duma. Amukwiyadakina awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama adinuba-wiya, akena nara warenja-bawiya a-jerriduma ababurna-langwa,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
10 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, “Wurruwurrakuwilyaba warnumamalya ka-likajama wurrakina karri-ngekburakinama awinyamba wurruwurrakuwilyaba-manja warnumamalya. Ka-ngajeyiname-ka.
11 Engka-manja iya engka-manja angalya ngalaja ajiringka ka-makburridenama angwurra akwa ka-makbarrinama akina-da. Akwa ngawa aburraja warnumamalya ka-jungweyinama ka-likaja-mulangwa murumureya wurrakina-da. Akwa ngawa ngalaja angbilyuwa adirrungwarna karraku-wardenama warnumamalya-manja, biya ke-ngbijangeyinama warnumamalyu-wa angerriba iya angerriba akina-da. Ngalaja eminimininga awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama angubina-manja. Kembirra aburraja warnumamalya kuw-akbar•denama angwurra amurndakakina-langwa, ka-murndaburridename-ka wurrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
12 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Akena nara-wiya a-ngekburakajungwuma ababurna-langwa amukwiyadakina awurruwur-rariya, adinuba-wiya kembirra aburraja wurruwurrariya warnumamalya yikabu-menama kirrakina, akwa yikabumini-ngekburakinama

awinyamba nungkwurra-langwa. Yikabu-wilyakinama wurrakina jinikakwu-wa amurndakibinu-wa alikira Neningikarrawara-langwu-wa. Umba aburraja wurrububungkawa yikabu-lekbajama kirrakina yakwujina akwa yikabu-didenama wurrakina medirra-manja arrawa kirrakina. Yikabu-wilyakinama ngarningka wurrarumuruma-wa wurrububungkawa, akwa ngawa wurrukwalu-wa wurriyukwayuwa wurrububungkawa. Ke-yaminjaminama ngawa amukwiyadakina wurrakina bu-wirrikbina-mulangwa ngayuwa akwa yikabu-wirrikbina-mulangwa nungkwurrajukwaba kirrakina-da.

13 "Akini-yada-bina ngawa kirrakina yikumini-yengbinama ayakwa.

14 Kembirra adinakba-kiya-wiya yiki-lyangkuwerribikajungwunama kirrakina nari-yada a-werrikawarriyaduma ayakwa-langwa. Nara a-lyangkiyamama, 'Kabu-lekbaja-manja wurrakina ngayuwa-manja, amiyambene-ka ayakwa ki-lawurrakajinama ningena aburruwa-wa?' Nara a-lyangkiyamama aduwaba akina,

15 mena ngayuwe-ka-bina ka-kwunama akini-yada ngawa amurndakingekburna ayakwa nungkwurruwa-manja, kajungwa yikumini-yengbini-yada ayakwa kirrakina. Ka-kwuname-ka milyenjirra mangma akwa ngawa engbingbuda ayakwa. Aburraja warnumamalya wurribina yikabu-wirrikbinama nungkwurruwa-wa kuw-engkirrikaja-mulangwa amurndakakina ayakwa nungkwurra-langwa, kembirra ka-lyangmuridiname-ka wurrakina akwa nara a-lawurrakajuma nungkwurruwa-wa awilyuwilyaba ayakwa wurrakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

16 Biya ngarningka ni-yama nakina, "Nungkwurra-langwe-ka warnumamalya akwa ngarningka wurrungungwenungwa iya wurrirndirndenungwa akwa wurrarrkwurrkuwenungwa yikabu-wilyakinama kirrakina wurrububungkawu-wa. Kembirra aburraja wurrububungkawa yikabijungwajinama kirrakina kirrukwala.

17 Wurrababurna-langwa warnumamalya yikabu-wirrikbinama wurrakina mena nganyangwa kirrakina-baba karnumamalya.

18 Akena nare-ka akbar•duma,

19 mena yiki-likaja-manja kirrumungkwurrkidirrbura Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra Neningikarrawara yikenumin-enibikinama karnumawurrina nungkwurra-langwa karningangkawura nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Jirujalema

20 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka Jesus amurndakenena ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama, "Yikawurraki-rringkina-manja wurruwurrakwulyumida wurrawinyamba warnungkwarba kawurrak-alkayena-manja karru-ngwurrkwarrngina-manja enena angalya Jirujalema errekba-langwiya, kembirra yikeningmidinama kirrakina kumu-darrbudinama arakba mamawura makina warniku-burrija-langwa wurrakina nungkwurra-langwa alikira.

21 "Kembirra akini-yada ngawa kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina Judiya-manja kirr-ambilya-murrumurra yikumurndakangkirreyinama kirrakina akwa yiku-wurdenama angakarjiyingawa, kajungwa yik-abuwarrkajungwuni-yada kirrakina yakwujina. Nungkwurrajukwaba kirribina kirr-ambilya-murrumurra yelakwa

Jirujalema-manja arrawa yiki-lalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa umba yik-angkirreyinama engku-wa. Umba kirribina errekba-manja-wiya kirr-ambilya-murrumurra karnumamalya nara kirrakina awiyebuma Jirujalemu-wa arrawu-wa-da.

22 “Akini-yade-ka ngawa eneja Neningikarrawara yikenu-banijumindenama ena-langwa karnumamalya. Akini-yada ngawa ngalaja ababurna-langwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya amandangwa ka-ngekburakajungwunamurra akina-da. Ka-ngekburakajungwunama akina kajungwa alyangmandukwuni-yada amurndakakina ayakwa-da,” ni-yama nakina Jesus.

23 Biya ni-yama ngarningka nakina, “Ngeniyerriya nungkwurraja kirridarringka kirribina yiku-mambakina-murrumurra wurrangariya nungkwurra-langwa akini-yada, akwa ngarningka kirribina yika-ngwunjikina-murrumurra wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa yiku-werrikawarriyadiname-ka. Yikenu-banijumindena-manja Neningikarrawara ena-langwa karnumamalya awurruwurrariya-langwa, kembirra kirrababurna-langwa karnumamalya yiki-lyandiname-ka angwurra.

24 “Kirrukwale-ka yikuwurraki-jungweyinama karnumamalya yelakwa Jirujalema-manja yikab-ar•dirrena-mulangwa wurrukwala kaliwanga-murra. Umba kirrukwala yiki-likajama engku-wa kirrakina eminimininingku-wa angalya, mena wurrakina wurriminimininingke-ka warnumamalya yikabu-wilyakina-mubaba aburra-langwu-wa angalya akwa yikabu-didenama yakwujina akididijungwa-manja wurrakina-da. Aburraja kembirra wurruminjirrkingka warnumamalya ka-bungkawadinama Jirujalema-manja wurrakina-da. Ke-yaminjaminama wurrakina yanda-langwa Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama nakina karnumamalya ena-langwa. Nakine-ka Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama kirrakina mibina-manja ngawa mamawura ni-lyangkuwerribikajungwunu-murrumanja enabakiya-ba adinakba-kiya nakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus kini-lawurradina-mulangwa ngarningka yangkwurrangwa

25 Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Yiku-ngwundikadina-manja kirrakina angubina-wa yikuma-rringkinama mamawura kuma-miningkadinama makina. Ngalajukwaba yimawura kinu-miningkadinama yakina. Ngalajukwaba dakilyingajanga kingu-miningkadinama dakina. Umba yik-andiya-manja kirrakina angerriba makardu-wa yikuma-rringkinama kum-arumidinama. Kembirra yik-akbar•dename-ka angwurra kum-akakadena-mulangwa makarda akwa kum-arumidina-mulangwa makina. Kirrangkwulyumida-langwe-ka karnumamalya ababurna-manja angalya yikumurndaku-werrikawarriyadinama kirrakina.

26 Kembirra yikumurndaki-yendabijeyinama kirrakina. ‘Amiyambene-ka akwala awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aduwaba?’ yiki-yaminama kirrakina-da. Yik-akbar•dename-ka kirrakina angwurra-da. Kembirra yiku-murndaburridenama iya yiki-yikarrnginama, yiki-kbilyarrnginama ajiringka-wa kirrakina, mena nakina Neningikarrawara kini-yerrerrikinama eningerribirra angubina-manja amurndakibina engbingbuda ababurna-langwa akina-da.

27 “Biya kembirra yiki-rringkinama arakba ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Yiki-rringkinama akini-yada

ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa enenu-wa angalya. Ngayuwa ki-dirrirndama angubina-langwa yangkwurrangwa ningibina ningingbuda ningilyengma akwa ku-kwulyarriyiname-ka.

28 “Umba ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina eminimin-ingka, kuw-aburradadijungwuna-manja akina, kembirra nara akbar•duma kirrakina karnumamalya nganyangwa wuburra kuw-akbar•denama wur-rukwala warnumamalya. Umba kirrumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa kirrumarngba-da, mena-baba adinube-ka arngkidarrba-langwiya Neningikarrawara nakina yiken-enjungwurrenama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

29 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Wi-yakuwerribikaja mibinu-wa manyungwunya akwa ngarningka akwalu-wa eka.

30 Kumu-lingbijangina-manja mamangwurrajija ngala-langwa, kembirra ngarningma ngarrakina akaburarruwa arakba, umba akilarrkardidarra abukwaya adinuba akina.

31 Kembirra yiki-rringkina-manja ababurna-langwa amurndakibina awurruwurrariya ngarra-maka-mulangwa nungkwurruwa-wa ngayuwa aduwaba, kembirra yik-eningmidinama nungkwurrabakiya-ba akini-yada ngawa kinu-bungkawadinama nakina Neningikarrawara adinuba-da.

32 “Ababurna-langwe-ka amurndakibina ngarra-makama ngayuwa nungkwurruwa-manja aduwaba ka-ngekburakajungwunama akina nara-wiya a-larruma kirrababurna-langwa karnumamalya karningaduwaba.

33 Ngalaja angubina iya enena angalya ka-jerridinama alakena, akena ngalaja ababurna-langwa ayakwa nganyangwa nara akina a-jerriduma. Eningangkawura ngawa kuw-ambilyama akina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

Aki-rringkajungwuna-mulangwa ngarrumurndamurndirra

34 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Wurri-rringkajungwuna kirrumurndamurndirra,” ni-yama. “Nara engkirrikuma aninga-wa yimbukwa iya anija-wa yimbukwa. Yiki-lyangmurukweyina-manja kirrakina amukwiyadakina-manja, akwa yiku-werrikawarriyadina-manja yik-engkingkirrikaja-manja amurndakakinu-wa amurndakijika yiki-ngayindena-murruwa karna yik-ambilyi-yada enena-manja angalya, kembirra warenja-bawiya yikam-akburranginama mibina meningarija-langwa mamawura nara-wiya engkirrikuma kirrakina makinu-wa.

35 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakenena-manja angalya awurrakwulyumida-manja karruma-rringkinama makina mamawura nara-wiya engkirrikuma wurrakina makinu-wa. Wuburra laka yibina yinungwakarda ni-dirrirndama nu-menama warenja-bawiya ak-walya, ngalajukwaba kumi-ngbijanginame-ka warenja-bawiya mamawura meningarija-langwa makina-da.

36 “Aminakina-langwa kirrinjeya kembirra, ngarra-makinama, yiki-rringkajungwunama karningangkawura. Nara a-ngwanjuma umba yiku-buburiyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakibina awurruwurrariya, kembirra yikeni-ngbudirrkini-yada nakina kirrakina karnumamalya. Kembirra nara e-ngkilarruma kirrakina umba kirringbuda ngawa yik-arjiyama, yanda-langwa aku-kwurukweyinama ngarrakina, ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akwa nungkwurruwa-da. Akina-bina ngawa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

37 Biya mababurna-langwa mamawura nen-akakirumakama
warnumamalya-manja, neni-dirrburakama nakina Jesus yakwujina
Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba
mababurna-langwa meningalyarrngwalyilya nu-wurdanguma nakina
ebinu-wa angakarjiyinga angalya emikirra Alibumanja. Biya yakwujina
ngawa n-ambilyuma nakina marringa-ma.
38 Biya mababurna-langwa meninguwurdarriya-wiya mamawura ngar-
ningka ni-lawurradinuma nakina Jesus Jirujalemu-wa Neningikarrawara-
langwu-wa angalya ayakwi-yada. Aburrajukwaba wurrababurna-langwa
warnumamalya namurndaki-likenuma yenjerrikina kajungwa warnik-
engkirriki-yada wurrakina ayakwa ena-langwa yakwujina-da.

22

Neni-ngayindangu-murrilangwa wurrububungkawa warniku-wardi-yada Jesus

1 Akwudangwe-ka arakba kuw-ambarrinama ebina Akwurungkuwar-
rukwa WarningiJudiya warnumamalya akwa kuw-alyubarinama wur-
rakina ebina damba eningakubudika-murra. Wurruwurrakwulyumide-
ka warnumamalya nawurra-murndukwunuma arakba Jirujalema-manja
Akwurungkuwarrukwi-yada wurrakina. Namurndaki-likenuma yenjerrik-
ina engka-langwa iya engka-langwa angalya.
2 Aburraja wurrumurndakibina wurrarumuruma WurruMinida
warnungkwarba akwa ngarningka wurrumurndakibina warnikakakiru-
maka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma aburrajukwaba
neni-ngayindangume-ka warniku-wardi-yada Jesus. Akena na-
lyangkirerrminuma mena nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina
wurribina-murra-langwa warnumamalya narri-ngayindangu-
murrilangwa ayakwa warnik-engkirriki-yada wurrakina Jesus-langwa.
Kembirra nuw-embirrarinuma wurrakina kenu-mena-murruwa nakina
Jesus kin-ambilya-murruwa nakwukawura nakina-da.

Ni-lyangkuwama-mulangwa Judija neniku-kwi-yada Jesus wurrububungkawu-wa

3-4 Kembirra arakba eneja Namukwa n-awiyebuma nakina
nuwilyaba-manja nenikaburrakiyuwa. Nenimikirra nakina Judija
Yijikariyada. Kembirra Judija neni-lalika nakina Jesus akwa
wurrumurndakibina wurrukwala warnikabuburrakiyuwa umba ni-
likena nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WurruMinida
warnungkwarba. Biya Judija na-lyelyimbukweyinuma wurrarumuruma-
manja WurruMinida warnungkwarba akwa ngawa wurrukwala-manja
wurrububungkawa wurribina na-bungkawadinuma warnungkwarba-
manja warnikakukwurrajungwa Neningikarrawara-langwa-manja
angalya. Na-lyelyimbukweyinuma biya nenu-makama wurrakina
warnungkwarba Judija-manja kenu-kwunama nakina Jesus aburruwa-
wa,
5-6 umba kenu-kwunama arrkala angwarnda Judija-manja. Biya ni-
lyangkuwama-manja Judija, kembirra na-lyelyingmeyinuma arakba
wurrumurndakakina wurrububungkawa. Eneja ni-likena Judija arakba
nakina-da. Biya n-embirrarinuma nakina ambaka neniku-kwi-yada Jesus
aburruwa-wa, warningbala-wiya wurrababurna warnumamalya-da.

Nenu-maka-mulangwa Jesus wunenikaburrakiyuwa ena-langwa wunenik-akumi-yada adinakba aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa

7 Kembirra nuw-arakbada akina arakba warnik-alyubari-yada wurrakina WarningiJudiya warnumamalya akina damba eningakubudika-murra. Kembirra nuw-arakbada ngalajukwaba warniku-wardi-yada wurrakina eyukwayuwa jiba Akwurungkuwarrukwa-langwa.

8 Kembirra eneja nenilirraki-larrka arakba Jesus wunalekbina Bida akwa Janjana wuneniki-lyengmi-yada Jirujalemu-wa wunalakina. "Wuni-likaja arakba Jirujalemu-wa," ni-yama Jesus aburnuwa-wa. "Yikini-lyengmena kinalakina, biya yikinu-mena amadangkwa iya aninga akwurdukwurda Akwurungkuwarrukwa-langwa biya yikin-akumurna adinakba kajungwa ak-alyubarini-yada akina," ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa.

9 Aburnaja neni-yama, "Nga-manja akina?"

10 Eneja ni-yama Jesus, "Yikini-yar•diya-manja Jirujalema-manja kinalakina yikin-akburrangama yakwujina nuwilyaba nenungkwarba. Nakineka kinuma-wilyakinama maruma menarlamba meningamilyumilyinja. Ngalaja akungwa akina ka-lyangburrukwunama. Kemba nungkwurnaja yikini-yuwarna nakina-manja. Biya kin-awiyebena-manja nakina alikira-manja, yikin-awiyebena nungkwurnajukwaba akinu-wa alikira.

11 Biya yikini-yamina nabaliju-wa numinakinu-wa alikira, 'Nenikakakirumaka yirra-langwa kin-alyubarinama amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa yelakwa enena-manja alikira nungkwa-langwa, enuwa akwa yarnikabuburrakiyuwa ena-langwa. Angamba kemba angalya yarnik-alyubari-yada aninga?' yikini-yamina enuwa-wa.

12 Kembirra nakina eneja nenungkwarba yikenu-wilyakajinama aruma angalya karrawara. Eningaba akina angalya, mena eningerribirra akingayindenama amurndakakina yakwujina. Kemba yakwujina ngawa yikin-akumurna adinakba amadangkwa iya aninga-murriya kinalakina-da," ni-yama nakina Jesus Bida-wa akwa Janjanu-wa.

13 Aburnaja neni-likena arakba wunalakina wunenungkwarba-kiya. Biya nen-akburranga ababurna-langwa nenu-maka-mulangwiya ebina Jesus. Biya yakwujina ngawa nen-akumarna adinakba eyukwujiya jiba awalyuwa iya aninga iya akubibeka, kajungwa Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa kuw-alyubarini-yada Akwurungkuwarrukwa-langwa amadangkwa iya aninga-da.

Nubungkawa Jesus akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka ne-yebukeyinu-mulangwa amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa

14 Kembirra nuw-arakbada warniki-yebukaji-yada amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra ni-likena arakba eneja Jesus Jirujalemu-wa nakina akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka warnungkwarba aburruwa. Biya nuw-awiyebeyina arakba aburrajukwaba ebina-manja alikira nen-awiyebeyinu-murrumanja adinakba Bida akwa Janjana. Biya yakwujina akina-manja ngawa alikira namurndak-ambarringa karrawara wurrakina Jesus akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka wurrumemberrkwa wurrambilyuma.

15 Ni-yama kembirra nakina Jesus aburruwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena ngarra-ngayindanguma angwurra ak-alyubarinama ngarna enena amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa nara-wiya a-lyanduma ngayuwa.

16 W-engkirrikiya! K-alyubarinama aduwaba enena ngayuwa, akena nara arakba alyubaruma ningena ngayuwa Akwurungkuwarrukwa-langwa amadangkwa iya aninga kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina ena-langwa-manja warnumamalya. Kembirra akini-yada ngawa

kuw-eningmidinama aburraja warnumamalya, karru-mumiringkinama enena-langwa Akwurungkuwarrukwa,” ni-yama Jesus nakina-da.

17 Kembirra nu-manga arakba amalyirra akwurena-langwa menarlamba-murra akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-yama nakina ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka, “Kirruwilyuwilyaba-wiya yikuma-mena memema menarlamba, biya yiki-bekina yiku-kweyina kirrababurna-langwa.

18 Ngarra-makinama ngayuwa, nganja ki-bekinama enena aduwaba, kembirra nara arakba e-bekuma ningena akwurena-langwa amalyirra aduwaba-langwa kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina-da,” ni-yama Jesus. Biya kembirra namurndaki-bekina wurruwilyuwilyaba-wiya arakba wurrakina-da.

19 Kembirra nu-manga Jesus damba akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-ngkarrngarna ak-ina akwa nenu-kwa aburruwa-wa. Ni-yama nakina, “Enena amadan-gkwa wuburra nganyangwa ngarra-kwunama nungkwurra-langwi-yada. Yik-alyubarinama enena kajungwa yiki-yakuwerribikaji-yada ngayuwa-langwa,” ni-yama Jesus.

20 Biya ne-yebukeyinuma wurrakina arakba akina amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra narri-jerrukwama arakba. Umba ne-yebukeyinu-mulangwa wurrakina, numa-manga Jesus muwilyaba mingka menarlamba, ebina-wiya wuburra, nara-wiya ke-yebukeyina wurrakina. Nenu-kwa makina menarlamba aburruwa-wa akwa ni-yama nakina, “Enena amalyirra akwurena-langwa merra wuburra mema nganyangwa. Enene-ka kirraku-wilyakajinama Neningikarrawara kini-yarrkakumurna-mulangwa nakina ayakwa eningarumuruma enikaduwa-dangwa nungkwurra-langwi-yada. Kini-yaminama nakina akina nganyangwa-murra merra mibina kaminu-kwularrijinamurra ningena,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka nakina.

21 Kembirra ni-yama ngarningka Jesus, “Kirruwilyaba karna karnungk-warba yelakwa yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa kajungwa kabu-wardeni-yada. Ngayuwa-manja kirr-alyubarinuma arakba kirrakina aduwaba amadangkwa iya aninga yelakwa enena-manja angalya, akena yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa kajungwa kabu-wardeni-yada ngayuwa wurrakina-da.

22 Ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya ki-jungwunama amandangwa ngayuwa, ni-lyangkuwerribikajungwunu-mulangwiya nakina adinuba-wiya Neningikarrawara ningeniki-jungwa-langwa. Akena ka-ngekburakajungwunama awurrariye-ka kirrakina-langwa karnumamalya kirribina yika-kwuna-mulangwa ngayuwa wurrububungkawu-wa-da kajungwa kabu-wardeni-yada ngayuwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka-da.

23 Aburraja kembirra namurndaki-lyelyimbukweyinuma arakba wur-rumurndakakina warnungkwarba. Namurndaki-yendabijeyinuma akwa ne-yama wurrakina, “Ngarrumiyambene-ka kembirra ngarnungkwarba ngarna ngarruwilyaba aki-yaminama enena aduwaba?” namurndaki-yama wurrakina-da.

Aki-yamina-mulangwa wuburra ngarnikuminuwar•duwar•da

24 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa namurndaku-merribeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Ngarru-miyambena angwurra ngarraruma ngarrumurndakeyina-manja?

Umba ngarrumiyambena aku-bungkawadinama ngarrukwala-manja ngarnungkwarba?” nawurraki-yama wurrakina.

25 Umba eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa arakba, “Wurrumurn-dakakina warnumamalya wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara, aburraja aburra-langwa wurrububungkawa wurringbingbuda-wiya wurrakina. Narra-war•dikinama angwurra aburra-langwa-manja warnumamalya akena karra-makinama wurrakina enena ayakwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Ke-yaminama, ‘Kirrakine-ka karnumamalya yiki-yengbinama enena ayakwa yirruwa-wa. Yiki-yaminama, Kirrumarngkirra iya kirrumekba karna kirrububungkawa-da, yiki-yaminama kirrakina-da,’ ke-yaminama wurrakina wurrububungkawa-da.

26 “Akena nara akina e-yamama yelakwa nungkwurruwa-manja nganyangwa-manja karnikabuburrakiyuwa. Umba kirruwilyaba karnumamalya kirraruma-dangwa yiki-yaminama kirrakina wuburra laka niyukwujiya nenungkwarba kini-yaminama nakina-da. Akwa kirruwilyaba kirrubungkawa yiku-war•denama kirrakina warka wuburra laka nenikuminuwar•duwar•da nenumamalya nenuminu-war•denama warka wurrukwala-langwa nakina-da.

27 “Eneja nuwilyabe-ka nenumamalya kin-alyubarinama aninga ebina nenumini-daka-mulangwa wurringka warnumamalya. Kembirra nungkwurraja yirru-makina, numiyambene-ka nenumamalya yikini-yengbijinama kirrakina naruma angwurra? Ka-makinama ngayuwa nungkwurruwa-wa. Wurrukwala warnumamalya kenumini-dakina-manja aninga ena-langwa, kembirra nakina-bina nenumamalya nibina nara a-dakuma iya a-war•duma nakina-bina kembirra naruma-da. Akena nganja ngayuwa ning-ambilyama ningena yelakwa enena-manja angalya nungkwurruwa-manja wuburra ningenikuminuwar•duwar•da karnumamalya-langwa ngayuwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

28 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Ebina-wiya bu-wirrikba-wiya ngayuwa-wa warnumamalya akwa ngawa bumini-ngekburaka-manja wurrakina awurrariya nganyangwa, nungkwurraje-ka kirru-manjikbudangumurra ngayuwa-manja angwurra kirrakina karningangkawura.

29 Eneja nakina Nungwarrka nginu-bungkawakama arakba ngayuwa. Kembirra ngayamba-langwa ka-bungkawakinama ngayuwa nungkwur-ruwa karnumamalya nungkwurrajukwaba.

30 Ngayuwe-ka ka-bungkawakinama karna ambaka-murrumurra kenu-bungkawakina-manja ngayuwa Nungwarrka wurrababurna-manja warnumamalya. Kembirra yiku-bungkawadinama kirrakina wurrilyimberrkumemberrkwa-manja wurrilyimberrkambilyuma WarningiYijireyila warnumamalya. Akini-yada ngawa yik-alyubarinama aninga iya yiki-bekinama akubibeka ngayuwa-manja nganyangwa-manja angalya-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Jesus nenu-maka-mulangwa Bida-manja kin-eningbalikajungwuna-mulangwa nakina

31 Biya ni-yama Jesus Jayumuna Bida-wa, “Nungkuwa Jayumuna, engkirrikiya-langwa. Nakina Namukwa eneja kirreni-ngayindanguma yikeni-labajama kirrakina karningaba-murrikba. Kembirra neni-yendabenuma nakina Neningikarrawaru-wa akena nara nakina Neningikarrawara a-ngwanjajuma nakina Namukwa-da. Kembirra yikeni-labaja-manja Namukwa nungkwurruwa-manja, yiken-eyebijebakinama

kembirra karnumamalya karningaba-langwa iya kirruwurrariya-langwa
nakina-da.
32 “Akena yirraminu-buriyaminuma arakba ngayuwa Neningikarrawaru-
wa, Jayumuna, kajungwa ku-werrikambilyi-yada ningkiyirrbiyirrba
ningkakina ngayuwa-manja. Adinube-ka yiki-lalikinama ngayuwa
ningkakina. Kembirra k-eningbalikajungwunama ngayuwa-langwa.
Akena ambaka kembirra ki-lawurradinama ngarningka ngayuwa-wa.
Akwa ki-lawurradina-manja nungkuwa ngayuwa-wa kembirra ke-
ngbudirrkinama ningkakina nungkwa-langwa warnumamalya-da,” ni-
yama Jesus Jayumuna Bida-wa.
33 Eneja ni-yama Jayumuna Bida Jesus-uwa, “Bungkawa, ngayuwa
ningeniki-lika-langwa eningerribirru-wa angalya nungkuwa ki-likaja-
murruwa. Aburraja kabu-didena-manja nungkuwa medirra-manja,
kembirra nganjukwaba kabu-didenama ngayuwa. Kabi-jungwajina-
manja nungkuwa wurrakina, kembirra nganjukwaba kabi-jungwajinama
ngayuwa. Nare-ka a-waruma ningena a-rukuwurruma ningkakina!” ni-
yama Bida Jesus-uwa.
34 “A•a!” ni-yama Jesus. “Mema-manja ngawa meningalyarrngwaly-
ilya, nara-wiya ng-arduma dadinungkwarba jukwujukwa, ki-yaminama
nungkuwa arngkabiyakarbiya-ma enena ayakwa, ‘Ningeningbala ngayuwa
naka nenungkwarba,’ ki-yaminama ningkakina-da,” ni-yama nakina Jesus
Jayumuna Bida-wa-da.

Angwarnda-langwa iya amurndakijika-langwa akwa kaliwanga-langwa

35 Biya ni-yama kembirra Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa,
“Ebina-wiye-ka ngarra-larrkena-manja ngayuwa kirrakina engku-wa iya
engku-wa angalya, nara yiku-wilyaka angwarnda iya amurndakijika akwa
eningalika nungkwurruwa-manja, umba erribirra kirrumamungkwur•da
ngarra-larrkenuma ngayuwa kirrakina karnumamalya. Akena kirri-
likenuma karningaba, kirr-ambilyuma wurrukwala-langwa-manja alikira
akwa kirr-alyubarinuma aninga aburra-langwa-na?”
Aburraja, “Yawe-ka,” namurndaki-yama.
36 “Umba aduwaba-langwa,” ni-yama Jesus, “yiki-likaja-manja yiku-
wilyakina angwarnda iya amurndakijika akwa kaliwanga nungkwurruwa-
manja. Nara-manja ebina kaliwanga nungkwurruwa-manja, kembirra
yiku-warrukweyinama dumbala akwa wurrukwala-langwa kaliwanga.
Nungkwurra-langwa kembirra akina kaliwanga-da.
37 “Arakburakba-kiya-wiya enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma.
Ne-yaminama akina,
‘Ni-jungwuma nakina wuburra laka warniniyerriya warnungkwarba na-
jungweyinamurra wurrakina,’
ne-yaminama akina ayakwa. Ngarra-makinama ngayuwa aduwaba,
ene-ka ayakwa na-makijajungwunuma ngayuwa-langwa ena-da. Ki-
jungwuname-ka amandangwa ngayuwa wuburra laka warniniyerriya war-
nungkwarba na-jungweyinamurra wurrakina-da. Kembirra amandangwa
akina-langwiya ayakwa ka-ngekburakajungwunama akina-da,” ni-yama
Jesus aburruwa-wa-da.
38 Aburraja ne-yama, “Kwuja, Bungkawa! Alakena-kiya kaliwanga-kiya
nungkwa-langwi-yada!” ne-yama.
Akena ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa, “Ngawa arakba!”

Nu-buriyaminu-mulangwa Jesus angakarjiyinga-manja angalya Alibu-manja

39 Biya ni-dirrirndingu-manja Jesus arrawu-wa ni-jadinga nakina alikira-
langwa errekbu-wa. Biya ni-likena arakba angerriba angakarjiyinga-wa
angalya Alibumanju-wa ebinu-wa adaka angalya n-alilikenu-murruwa
nakina. Aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa namurndaki-
likenuma enuwa-manja wurrakina.
40 Biya kembirra yakwujina ne-yar•da arakba. Ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yelakwa-wiya wurr-ambilya akwa
yiku-buriyamina Neningikarrawaru-wa arakba, kajungwa yikeni-labaja-
manja nakina Namukwa nungkwurruwa-manja, kembirra kirringbuda
ngawa yik-arjiyi-yada,” ni-yama nakina aburruwa-wa.
41 Biya yakwujina ngawa neni-lalikama Jesus wurrumurndakakina war-
nungkwarba umba ni-likena nakina arngkidarrba akwa ni-nginakilarrina
ajiringka-manja akwa nu-buriyamina nakina Neningikarrawaru-wa.
42 “Ngangwa,” ni-yama nakina, “ningeniki-jungwi-yada arakba ngayuwa,
akena nare-ka! Yimini-larrkaja, marrakba, nari-yada a-lyanduma ngayuwa
aduwaba. Akena ningki-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba arakba
nungkuwa, kembirra mama ngawa ki-yaminama ngayuwa nungkwa-
langwa-langwiya mangma aduwaba. Mama ku-warenama ngayuwa
umba ki-lyandinama amandangwa ningena,” ni-yama nakina Jesus
Nungwenikba-wa.
43 Kembirra nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus Nungwenikba-wa,
aburraja wurruwilyaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa
nuw-abilyerrikajungwa enuwa-manja. Neningikarrawara-langwa-langwa
angalya abalkaya-langwa na-likenuma na-larrinuma wurrakina akwa neni-
ngbudirrkama kembirra arakba Jesus-manja.
44 Akena angwurra ngawa nu-werrikawarriyadinume-ka nakine-ka
Jesus. Akwa ngarningka nu-buriyaminuma nakina Nungwenikba-wa.
Nu-buburiyaminu...wa. Mukwene-ka numi-jadanguma arakba makina
wuburra merre-ka ena-langwa-langwa nenumadangkwa akwa numu-
kwularrinuma ajiringka-wa-da.
45 Biya ni-jerrukwa arakba nakina Jesus ayakwa nu-buriyaminu-
mulangwa. Biya nu-mirajanga akwa ni-lawurrada arakba nakina ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Umba aburraja na-mungkwulijeyina
ngawa marringa mena na-werrikawarriyadinu-mubaba wurrakina.
46 Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wa! Marringa-manja karna-na? Wurru-
mirajangina arakba, kajungwa yiku-buriyamini-yada, kajungwa yikeni-
labaja-manja nakina Namukwa nungkwurruwa-wa, kembirra kirringbuda
ngawa yik-arjiyi-yada-da,” ni-yama nakina Jesus-da.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-mangu-mulangwa Jesus

47 Akena ni-yengbinu-wiya ngawa ayakwa nakina Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, aburraja wurrubukwaye-ka
wurrababurna warnumamalya namurndaki-likenuma nawurraki-
lyibilyidanguma wurrakina. Wurrumurndakibina warnungkwarba
WurruMinida wurrarumuruma wurrukwala akwa wurrumurndakibina
wurrububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa Neningikarrawara-
langwa-manja angalya Jirujalema wurrukwala akwa wurrumurndakibina
wurrarumuruma warnungkwarba wurrukwala nawurraki-likenuma
kajungwa warniki-rndarrki-yada Jesus. Umba eneja nibina nuwilyaba
nenikaburrakiyuwa nenungkwarba Jesus-langwa nenimikirra Judija ni-
lyengmanguma nakina akwa nenu-wilyakama wurrumurndakakina Jesus-
uwa. Biya ni-likena dirrbura Jesus-uwa akwa neni-lawurangka nakina-da.
48 Eneja ni-yama Jesus Judiju-wa, “Ningkena yi-lawurangkama ngayuwa-
manja kajungwa kabu-meni-yada ngayuwa warna warnumamalya

wurrawinyamba-na! Yi-lawurangkama ngayuwa ningibina-murrada
ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya-da!" ni-yama nakina Jesus
Judiju-wa.
49 Umba aburraja wurrumurndakibina wurrukwala warnikabubur-
rakiyuwa Jesus-langwa neni-rringka-mulangwa nakinu-wa Judija,
warningma arakba wurrakina ke-yamina-mulangwa akina. Biya,
"Bungkawa," ne-yama, "yirrumini-ngayindenama yiku-wardiyinama
kaliwanga-ma-na?"
50 Biya nuwilyaba ni-ngkarbaja kaliwanga ena-langwa biya neni-ngaja
nuwilyaba-manja nenungkwarba akwa nenumini-ngarrkarrngarna
ena-langwa mada mekbuda-langwa nakina. Nakine-ka nenungkwarba
nenuminu-war•duwar•danguma warka naruma nubungkawa NuMinida
Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja.
51 Umba eneja ni-yama Jesus, "Ngawa arakba! Ni-lalika!" Biya numa-
lyinga arakba mibina mada akwa num-eningabaka makina-da.
52 Biya kembirra ni-yengbina Jesus ayakwa wurrumurndakibinu-
wa WurruMinida wurrarumuruma iya wurrumurndakibinu-
wa wurrububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa akwa
wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma warnungkwarba. Akwa ni-
yama, "Kirri-likenuma karna ngayuwa-wa kaliwanga-murra akwa eka-ma,
akena ningeningengkengmina-ma nganja ningena.
53 Ning-ambambilyuma ngawa ngayuwa nungkwurruwa-manja
Neningikarrawara-langwa-manja angalya arngkababurna-langwa. Akena
nara nungkwurraja yiku-manga umba aduwaba-manji-kba. Akena yiku-
menama ngayuwa ningena aduwaba mena nakina Neningikarrawara
nara a-ngwanjajuma kirrakina, akwa ngawa kirringbuda-baba karna
karniniyerriya karnungkwarba aduwaba-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa
nakina-da.

Bida n-eningbalikajungwunu-mulangwa Jesus-langwa

54 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba neni-rndarrka
nakina Jesus, akwa nenu-wilyakama angerriba nubungkawa-langwu-wa
angalya nibinu-wa naruma nubungkawa NuMinida. Umba eneja engka-
langwiya neni-yuwarna nakina Bida.
55 Wurrakine-ka ne-yar•da arakba nubungkawa-langwa-manja angalya.
Biya wurrakina warnungkwarba nen-awiyebajuwa Jesus angerriba alikira-
wa umba errekba-manja-wiya ngawa nuw-ambilyuma wurrakina. Biya
nawurrak-ambarringa angwura-manja yakwujina.
Eneja arija-langwa ni-yar•da Bida akwa n-ambarringa enejukwaba yak-
wujina angwura-manja.
56 Umba ngalaja duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da yinginu-miringka
Bida n-angmakwulaluma angwura-manja nakina, akwa yingini-rringka
dirrbura enuwa-wa. Yingi-yama, "Naka nenungkwarba enejukwaba n-
ambilyumurra Jesus-manja."
57 Eneja Bida n-eningbalikajungwuna nakina. "Ningeningbale-ka nakina
nenungkwarba-da!" ni-yama nakina-da.
58 Kembirra arngkidarrba-langwiya nuwilyaba enejukwaba nenungk-
warba nenu-miringka nakina Bida. "Nungkwajukwabe-ka nangaba-langwa
ningkenumamalya ningkena-da!" ni-yama.
Eneja Bida ni-yama, "Nara ngayuwa!"
59 Bi...ya eneja ningka-langwa arakba ngarningka nenungkwarba ni-
yama, "Amandangwa, ningkena-bina ningk-ambambilyumurra nangaba-
manja nenungkwarba-da. KineningiKeliliya kinalakina-da!" ni-yama.

60 Eneja ni-yama Bida, “Ningeningbala akina-langwa!” ni-yama. Umba
awilyaba-wiya ayakwa Bida-langwa ngalaja jukwujukwa dadinungkwarba
ying-ardanga arakba dakina-da.
61 Eneja Nubungkawa ni-nyakuwarrukwajungwa nakina akwa neni-
rringka dirrbura Bida-wa. Akini-yada ngawa eneja n-engkirrikenuma
nakina Bida Jesus-langwu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa. Ebina-
wiya ni-yamama Jesus enuwa-wa, “Nara-wiya arduma jukwujukwa
mema-manja ngawa meningalyarrngwalyilya nungkuwa ningkakina k-
eningbalikajungwunama ngayuwa arngkabiyakarbiya-ma,” ni-yamama
nakina Jesus Bida-wa-da.
62 Biya kembirra ni-jadinga arakba nakina Bida ebina-langwa angalya-da.
Nu-werrikawarriyadinume-ka, biya nu-ngwadina arakba aruma angwada-
da.

*Nenu-marngkajuwa-mulangwa warnungkwarba Jesus-uwa akwa neni-
ngaja-mulangwa*

63 Aburraja wurrukwala warnungkwarba nen-embirrajuwama Jesus-
manja wurrakina. Nenu-marngkajuwama akwa neni-ngajama wurriyir-
rbiyirrba ngawa wurrakina.
64 Kembirra nenuminu-mungkwurrkararikama menba ena-langwa
dumbala-murra. Biya ne-yama, “NingkuBurabude-ka ningkenumamalya
ningkakina, kembirra kwurukwa! Numiyambena nenungkwarba ngini-
ngajama nakina?”
65 Akwa ababurne-ka amukwiyadakina ayakwa awurruwurrariya ne-
yengbinuma enuwa-wa. Neni-rinjarrkame-ka enuwa-manja wurrakina
warnungkwarba.

Nenu-wilyaka-mulangwa Jesus wurrububungkawu-wa

66 Ne-yaminjamama ngawa wurrakina warnungkwarba makina-
manja ngawa meningalyarrngwalyilya. Bi...ya marngkirngkuwilyarra.
Ne-yaminjamama ngawa wurrakina yanda-langwa ne-kbadanguma
arakba akina-da. Kembirra aburraja nawurra-murndukweyinuma
arakba wurrarumuruma WarningiJudiya warnumamalya, akwa ngawa
wurrarumuruma WurruMinida akwa ngawa warnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma. Nawurra-murndukweyinuma
akwa namurndak-alambarringa ayakwi-yada. Biya nen-ardijuwa
arakba Jesus-uwa kajungwa kini-likaji-yada nakina aburruwa-wa.
Aburraja kembirra wurrawinyamba nenu-wilyaka arakba Jesus angerriba
aburruwa-wa ayakwi-yada.
67 Aburraja ne-yama enuwa-wa wurrakina wurrububungkawa,
“NingkuMejaya-manja ningkakina ningkenumamalya, kembirra yirru-
makina arakba,” ne-yama.
Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ka-makina-manja ayakwa ngayuwa
nungkwurruwa-manja kembirra yiku-minikalyikinama ngayuwa-da.
68 Umba ngayuwa ke-yendabaja-manja ayakwa arrkala ngayamba-
langwa nungkwurruwa-wa, nara kembirra kirrakina a-lawurrakajuma
ayakwa ngayuwa-wa-da.
69 Akena aduwaba-langwa ngayuwa ningibina-murrada ningi-
rukwularrinuma enena-manja angalya k-ambarrinama k-
angmungmakwulalinama nekbuda-langwa Neningikarrawara nibina
narrubuda-dangwa,” ni-yama Jesus.
70 Aburraja namurndaki-yama, “Kembirra Neningikarrawara-langwa
Ningkenikuwenikba ningkakina-na?”

Enamba-langwa ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Amandangwa akina akena
nara nganyangwa ayakwa umba nungkwurra-langwa akina,” ni-yama.
71 Aburraja kembirra na-makijeyina arakba ayakwa wurrakina
wurrububungkawa. “Ngawa arakba,” ne-yama, “mena enabakiya ni-
yamama nakina-baba, ‘Ningenikuwenikba ngayuwa Neningikarrawara-
langwa,’ ni-yamama. Nara kembirra ardijuma ngarna wurrukwala
warnumamalya yangkwurrangwa a-lekbuma enuwa-wa, mena ngarr-
engkirrikenu-mubaba ngakwurrabakiya ena-langwa ayakwa ngarna-da,”
namurndaki-yama wurrakina-da.

23

Neni-lyilyangu-mulangwa Jesus Balidu-wa

1 Biya kembirra nawurraku-warumajungwa arakba wurrumurn-
dakakina wurrububungkawa wurrababurna-langwa akwa nenu-
wilyaka wurrakina Jesus Balidu-wa. Balide-ka nakina nubungkawa
NeningiRawuma akwa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja
warnumamalya WarningiJudiya-manja.
2 Kembirra yakwujina Balida-langwa-manja ngawa angalya
nenumurndaki-lekbenuma arakba Jesus-uwa wurrakina.
Ne-yama wurrakina Balidu-wa, “Naka nenungkwarba yin-akburrangama
yarna ni-yengbiyengbinuma ayakwa awurruwurrariya. Nenu-
wilyuwilyakajuwama warnumamalya-manja awurruwurrariya ayakwa.
Akwa ni-yama aburruwa-wa, ‘Nare-ka a-kwama angwarnda angerriba
Nubungkawu-wa Kajara,’ ni-yamame-ka naka nenungkwarba. Akwa
ngarningka ni-yamama, ‘NinguMejaya ngayuwa, Ningubungkawa ningena,’
ni-yamame-ka naka nenungkwarba-da,” namurndaki-yama wurrakina
Balidu-wa-da.
3 Ni-yama eneja Balida Jesus-uwa, “Nungkuwa ningkakina
WarningiJudiya-langwa Ningkubungkawa-na?”
Eneja ni-yama Jesus, “Nungkwa-langwa-bina ayakwa akina-da.”
4 Kembirra ni-yengbina arakba eneja Balida ayakwa wurrarumuruma-
manja WurruMinida warnungkwarba akwa wurrumurndakibina-manja
warnumamalya wurruwurrakwulyumida-manja aburrajukwaba. Ni-
yama nakina, “Nara ngayuwa k-akburrangarna awurrariya naka-manja
nenungkwarba-da,” ni-yama nakina Balida.
5 Akena wurriyirrbiyirrba ngawa aburraja namurndaki-yama Balidu-
wa, “Amandangwa, awurruwurrariya ayakwa nenu-wilyuwilyakajuwama
warnumamalya-manja nakina. Akwa n-aburradadanguma awinyamba
aburruwa-manja. N-aburradadanguma adinuba-wiya angaba-manja an-
galya Keliliya-manja nakina, kembirra yadikina ababurna-manja ngawa
angalya Judiya-manja yanda-langwa enena-manja angalya arakba ni-
yar•duma naka. Kembirra yelakwa ngawa ni-ngekbungekburakinama
awinyamba niyirrbiyirrba ngawa naka-da,” namurndaki-yama wurrakina
warnungkwarba-da.

Neni-larrka-mulangwa Jesus Yeridu-wa

6 N-engkirrika-manja eneja nakina Balida akina ayakwa, ni-yama nakina,
“NeningiKeliliya naka nenungkwarba-na?” Aburraja na-lyangkuwamina.
7 Kembirra warenja-bawiya nakina Balida neni-larrka arakba Jesus
angerriba Nubungkawu-wa Yerida, mena Yerida nu-bungkawadinu-
mubaba nakina WarningiKeliliya-manja warnumamalya. Yeride-ka nakina
Jirujalema-manja n-ambilyuma enejukwaba akini-yada.

8 Aburraja arakba nenu-wilyaka wurrukwala wurrawinyamba nakina
Jesus Yeridu-wa. Eneja Yerida ni-yekirrerride-ka neni-rringka-mulangwa
nakina Jesus. Nenungkwurakbe-ka neni-ngayindanguma nakina keni-
rringkama Jesus, n-engkirrikenu-mulangwa ababurna alawudawarra ena-
langwa-langwa. Biya neni-ngayindanguma nakina keni-rringkama nenikiyama Jesus eningerribirra engbuda emininga nakina.
9 Aminakina-langwa kembirra neni-yendiyendabenuma arakba nakina
Yerida ababurna ayakwa Jesus-manja. Akena ni-yengminjada eneja Jesus.
Nara kini-lawurrakajuwa ayakwa Yeridu-wa-da.
10 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba iya
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma
warnungkwarba nuw-alkilkayanguma yakwujina akwa namurndakiyama, “Nuwurrariye-ka naka. Amandangwa naka nuwurrariya
nenumamalya!” Ne-yaminjamama ngawa ne-yengbiyengbinuma neni-
lekbulekbenuma ayarrkingbuda-murra ayakwa wurrakina-da.
11 Kembirra eneja Yerida akwa ngawa ena-langwa wurrawinyamba
neni-rinjarrkama Jesus-uwa akwa nenu-marngkajuwama nakina. Biya
nakina Yerida nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba biya nen-
awiyebajuwa kembirra wurrakina dumbala dukwulyubena Jesus-manja,
akwa nenu-wilyakama arakba neni-lawurrakajuwama nakina Balidu-wa.
12 Yadikina-langwa aburnaja wunalakina wunubungkawa-kiya Yerida
akwa ngawa Balida wunenubiyakaja arakba, nen-awinyambakeyinu-
murrada wunalakina-da.

Balida nenu-kwa-mulangwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinidu-wa warnungkwarba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina

13 Biya kembirra Balida nenuwurra-murndukwama wurrumurndakibina
wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba iya wurrumurndakibina
wurrububungkawa wurrarumuruma WarningiJudiya akwa wurrumurn-
dakibina wurruwurrakwulyumida warnumamalya aburrajukwaba.
14 Biya ni-yama Balida aburruwa-wa, “Kinu-wilyakama karna naka
nenungkwarba yangkwurrangwa ngayuwa-wa mena kirri-yama-mubaba
kirrakina, ‘Nuwurrariya nilyengma naka akwa awurruwurrariya-wiya
ayakwa nenu-wilyakajuwama warnumamalya-manja,’ kirri-yamama kir-
rakina. Umba nganja ningeni-yendabenuma ebina-wiya ngayuwa enuwa-
wa, kirr-engkirrikenu-wiya ayakwa nganyangwa. Akena nare-ka k-
akburrangarna ngayuwa awurrariya kini-lekbenu-mulangwa kirrakina.
15 Enejukwaba nakina Yerida nara kin-akburrangarna awurrariya
enuwa-manja. Kembirra erribirra neni-lawurrakajuwama naka
yangkwurrangwa ngarningka ngakwurruwa-wa. Eneja naka
nenungkwarba amandangwa nara kini-yama awurrariya akwa nara
kembirra nganja a-warduma nakina-da.
16 Kembirra ngayuwa ka-makinama arakba nganyangwa-manja
wurrawinyamba akwa keni-larrkbarjenama wurrakina nakina-manja.
Kembirra ngayuwa kin-enjungwurrenama naka nenungkwarba-da,”
ni-yama nakina Balida wurrumurndakakinu-wa wurrababurnu-wa
warnumamalya nakina-da.
17 (Akini-yada ngawa Akwurungkuwarrukwa-manja neniki-jadija nakina
nubungkawa Balida nuwilyaba nenungkwarba ni-didikajungwunu-
murrada. Kenumini-jadijinama warnumamalya-langwa nuwilyaba
nenungkwarba nakina Balida mena ni-yaminjama-mubaba nubungkawa
Judiya-langwa ababurna-manja Akwurungkuwarrukwa.)
18 Akena aburraja wurrumurndakibina warnumamalya wurruwur-
rakwulyumida namurndak-ardanguma wurrakina. “Yikuminu-wardena

nakina nenungkwarba umba yikumini-jadijiya Baraba,” namurndaki-yama.

19 Ebina-wiya eneja nakina Baraba akwa wurrakina wurrababurna WarningiJudiya warnumamalya na-wardiyinuma WarningiRawuma-manja warnumamalya yakwujina Jirujalema-manja. Umba Baraba nenu-wardanguma nuwilyaba-manja nenungkwarba. Akina-langwa ni-didijungwunuma nakina. Akwa nakina-bina neni-ngayindanguma arakba aburraja wurrumurndakibina warnumamalya umba na-waranguma Jesus wurrakina-da.

20 Nakine-ka Balida neni-ngayindanguma ken-enjungwurranguma ngawa nakina Jesus, kembirra n-ardanga ngarningka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya nakina.

21 Akena nuw-ardanguma angwurra aburraja wurrakina. “Wun-ar•dirrena eka-manja na-mambalinu-murrumanja...wu! Wun-ar•dirrena...wu!” namurndaki-yama.

22 Eneja kembirra ngarningka ni-yama arakba Balida aburruwa-wa, “Miyambena-burra karna yirru-makina, mena amiyambena awurrariya ni-yamama naka nenungkwarba-burra? Nare-ka k-akburrangarna ngayuwa awurrariya enuwa-manja, akwa nara kembirra a-jungwajuma ningena. Kembirra aburraja keni-larrkbarjenama nganyangwa wurrawinyamba akwa ken-enjungwurrenama naka-da,” ni-yama nakina Balida-da.

23-24 Akena aburraja ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina wurriyirrbiyir-rba amurndakibina ayakwa Jesus-langwa-langwa. Nuw-ardanguma, ne-yangkarjiyajungwunuma wurrumurndakakina. Bi...ya eneja ni-lyangkuwaminuma arakba nakina Balida neni-ngayindangu-mulangwa wurrakina akwa neni-yengkiyengkilabenu-mulangwa enuwa-wa akwa nuw-ardirdangu-mulangwa enuwa-wa wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakina-da. Biya ni-yama nakina Balida aburruwa-wa, “Nake-ka nenungkwarba kini-jungwunama-da!” ni-yama nakina-da.

25 Biya kembirra nen-enjungwurranguma arakba nakina Balida nibina neni-ngayingayindanguma wurrumurndakakina, nibina ni-didijungwunu-murrada awinyamba-langwa akwa nilamukwarra-baba nakina. Umba nenu-kwama Balida nakina Jesus ena-langwu-wa wurrawinyamba kajungwa ke-yamini-yada ken-ar•dirreni-yada nakina ebina-langwiya narri-ngayindangu-mulangwiya wurrumurndakakina WarningiJudiya warnumamalya-da.

Wurrawinyamba nen-ar•dirrangu-mulangwa Jesus na-mambalinu-murrumanja eka

26 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba nenu-wilyaka arakba Jesus Balida-langwa-langwa angalya akwa angerriba warnik-ar•darri-yada nakina eka-manja. Akena eneja Jesus enabakiya-ba ni-ngabukweyina ebina eka. Biya lukwakwa nuw-akburranganja wurrakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jayumuna. NeningiJarena nakina, akena engka-langwa ni-likenuma nakina Jirujalemu-wa. Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jayumuna-manja, nenu-mambambijuwa ebina eka ena-langwa-manja mirirrba akwa nenu-maka kenumini-ngabukweyini-yada akina eka Jesus-langwa. Kembirra ni-lyengmanguma eneja Jesus umba n-arijidinuma Jayumuna arija-langwa nakina.

27 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya narre-yuwarnuma wunalakina-kiya-manja arija-langwa. Aburrajukwaba wurrukwala wurridarringka narre-yuwarnuma akwa na-ngwadeyinuma lukwakwa na-ringirriyadinuma wurrakina.

28 N-errikerra eneja Jesus akwa ni-yengbina ayakwa
wurrumurndakakinu-wa wurridarringka. “KarningiJirujalema
kirridarringka,” ni-yama, “nara a-ngwaduma ngayuwa-langwa, umba
wurruminu-ngwadijungwuna nungkwurra-langwa-langwa akwa
wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa-langwa.
29 Adinube-ka aburraja ke-yaminama warnumamalya, ‘Wurriyekirrerre-
ka wurridarringka wurribina warningarijira-ma wurruburubura!’ ke-
yaminama wurrakina-da.
30 “Akini-yada ngawa ke-yaminama ngarningka wurrakina, ‘Karukwa,
enu-murndurrkwularrina yinijirra yamakumakwulyumida ngakwurruwa-
wa, akwa ngarningka akenumurndak-abuwarrka yinijirra, nari-yada am-
bilyuma ngarniba ngarna amiyerra enena-manja angalya aduwaba,’ ke-
yaminama wurrakina.
31 Kwuja, mama ningeningaba ningenumamalya ngayuwa umba nungk-
wurraja kirri-rringkinama amurndakenena awurruwurrariya warne-ka
wurrububungkawa bumini-ngekburakinama wurrakina aduwaba. Karri-
ngekburakina-manja amurndakenena awurruwurrariya ngayuwa-manja
ningeningaba-manja aduwaba, kembirra ambaka-murrumurra amandan-
gwa karramini-ngekburakinama arija-langwa awurruwurrariya angwurra
warniniyerriya-langwa warnumamalya wurrilyengma wurrakina-da,” ni-
yama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.
32 Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba narra-wilyakama
ngarningka wunambilyuma wunenungkwarba-kiya wunuwurrariya-
kiya, kajungwa warnik-ar•darri-yada wunalakina aburnajukwaba Jesus
aburrubukwurruwa.
33 Nuw-alilikenu...wa. Biya narr-akburrangarna arakba angalya
emikirra “Aringka-langwa-manja amadidira.” Biya yakwujina ngawa
nen-ar•dirranguma Jesus eka-manja na-mambalinu-murrumanja. Akwa
narralirrak-ar•dirranguma aburnajukwaba wunalekbina wunuwurrariya-
kiya wunenungkwarba eka-manja, nuwilyaba nekbuda-langwa, nuwilyaba
nekalyarra-langwa umba Jesus wilyarra.
34 Eneja kembirra nu-buriyamina nakina Jesus Neningikarrawaru-wa.
“Ngangwa,” ni-yama, “wurramini-yakuwabijina warna b-ar•dirrangu-
mulangwa, mena wurrikikamarra-baba ne-yamina-mulangwa,” ni-yama.
Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba na-malyangkeyinuma
akumalyangka kajungwa karringa-mangi-yada dibina dumbala Jesus-
langwa. Biya kembirra arija-langwa na-murnduweyinuma dakina.
35 Aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya nuw-
alkilkayanguma yakwujina neni-rruburringkamurra Jesus-uwa. Umba
aburraja wurribina wurrububungkawa nenu-marngkajuwama nakinu-
wa wurrakina akwa ne-yama, “Naka nenungkwarba nen-enibikama
wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra eni-dirrirndiya enabakiya-
ba ajiringka-wa. Ni-likenuma yangkwurrangwa nakina Neningikarrawara-
langwa-na? Akwa nakine-ka Neningikarrawara nu-wekbalyinuma
amandangwa ena-langwi-yada NuMejaya-na? Kembirra eni-dirrirndiya
akwa nara kembirra a-jungwuma nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.
36 Aburrajukwaba wurrawinyamba nenu-marngkajuwama wurrakina
nakinu-wa Jesus-da. Narru-wilyakama ajirrkarnyerra amalyirra
akwurena-langwa enuwa-wa kajungwa kini-bekini-yada nakina.
37 Akwa ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Ningkubungkawa
WarningiJudiya-langwa warnumamalya ningkakina-na! Kembirra
dirrirndiya arakba yadikina enena-wiya nari-yada a-jungwuma
ningkakina!” ne-yama wurrakina-da.

38 Umba ebina-wiya aburraja wurrakina wurrawinyamba
narr-akumarnuma ekirra karrawara eka-manja. Ngalaja ne-
yamama amurndakakina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma, “Naka
nenungkwarba Nubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,”
ne-yamama akina ayakwa.
39 Kembirra eneja nuwilyaba nenungkwarba n-alyilyaduma eka-manja
akwudangwa Jesus-manja neni-rinjarrkama arakba Jesus-uwa nakina.
“Neningikarrawara-langwa ningkakina NingkuMejaya-na!” ni-yama.
“Kemba dirrirndiya angerriba ajiringka-wa akwa yik-enibikina yinalakena
yinenumamalya-kiya yinajukwaba!” ni-yama nakina-da.
40 Eneja ni-yama ningka-langwa nenungkwarba enuwa-wa,
“Yengminjada arakba! Miyambena-burra ningkakina nara e-
yeliyuma n-engkirrikaja-mulangwa Neningikarrawara amurndakakina
ayakwa nungkwa-langwa?” ni-yama. “Ngarrubukwurruwa akubuki-
jungweyinama ngarrubukalakena, ngarrabu-lekbenu-mubaba
wurrububungkawa ngarrubukididirrbura.
41 Yarrabu-wardenama awurrariya-langwa yi-yama-mulangwa yalakena
yakuwa, akena naka eneja nenumamalya nara kini-yama awurrariya,” ni-
yama nuwilyaba nuwurrariya nenungkwarba ningku-wa.
42 Kembirra ni-yama arakba Jesus-uwa nakina, “Jesus, ki-
yakuwerribikina ngayuwa-wa akini-yada ngawa ku-bungkawadina-manja
ningkakina,” ni-yama.
43 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Amandangwa yirra-makinama,
mema-manja mamawura yak-akburrangeyinama yalakena akwulyubena-
manja angalya aduwaba Neningikarrawara-langwa-manja,” ni-yama
nakina.

Jesus ni-jungwunu-mulangwa

44 Bi...ya ngalaja mamawura numu-wurduwurdanguma makina
karrawaru-wa. Memerrkuwilyarra arakba makina, akena ngalaja
alarrumur•da nuw-abuwarrka makina mamawura. Nara arakba kumu-
larrkabarrakina makina. Alyarrngwalyilya wuburra ne-yamama ngalaja
akina arakba angalya. Bi...ya numi-yaminjamama makine-ka mamawura
yanda-langwa numu-larruwurada makina.
45 Ngalaja kembirra Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-manja
alikira arrawa yingi-ngkarrnguma dibina dumbala ying-anjalkalyilyaduma
yingu-ngwurrkwarrngarnuma akawiyuwiyeba akwurdukwurda-manja
angalya yakwujina. Wilyarra-langwa yingu-kuwarruma kembirra dakina-
da.
46 Kembirra n-ardanga eneja Jesus. “Ngangwa,” ni-yama, “yirra-kwunama
arakba nganyangwa ningenumawurrina nungkuwa-wa,” ni-yama. Biya nu-
werrikarrnga arakba-da.
47 Umba eneja nubungkawa wurrawinyamba-langwa ni-rringka-manja
amurndakibina ne-yamama, neni-yangmarngkwajuwa kembirra nakina
Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama, “Nake-ka nenungkwarba amandan-
gwa nilyangmandukwuna-da!” ni-yama.
48 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya wurribina nawurra-
murndukwunuma yakwujina warniki-rringki-yada Jesus nawurraki-
lawurradina angalyu-wa narri-rringka-mulangwa ebina ne-yama-
mulangwa. Biya namurndaki-ngajajungwunuma yukwudukwuda-manja
lukwakwa na-werrikawarriyadinu-mubaba wurrakina.
49 Umba aburraja Jesus-langwa warnumamalya nuw-alkilkayanguma
ngawa neni-rringkama engka-langwa wurrakina Jesus-uwa. Wurrukwala
wurrakina wurridarringka nawurraki-likenu-murrumurra Jesus-manja

Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-wa. Wurrababurna-langwa nuw-alkayanguma engka-langwa akwa neni-rringkama wurrakina enuwa-wa.

Nen-akumarnu-mulangwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

50-51 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba neningaba nakina nilyangmandukwuna. NeningiJudiya nubungkawa nakina, umba Arumudiya ena-langwa angalya. Nara keni-ngayindanga nenikijungwangena Jesus nakina nenungkwarba, umba n-embimbirrarinuma kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina. Mama wurrukwala wurrububungkawa neni-ngayindanguma neniku-wardi-yada Jesus, umba nakina Jawijiba nenuminu-waranguma.

52 Biya ni-likena nubungkawu-wa arakba Balidu-wa. Neni-yendabena nakina-manja kajungwa neniki-rndirrki-yada nakina nenumadangkwa Jesus. Eneja ni-lyangkuwama kembirra Balida. Nakine-ka kembirra nilawurradina arakba Jawijiba n-ambilyu-murruwa Jesus.

53 Biya neni-larrijuwa nenumadangkwa Jesus, akwa neneyukumurndanga dumbala-murra akwa nenu-wilyaka engku-wa menikaduwa-wa medirra. Ebina-wiya makina aburraja wurrukwala warnungkwarba na-mungkadinumurra malarra-langwa, akena nara ambaka karr-akumarna warninikijungwa makina-manja.

54 Makine-ka mamawura Buradi akina. Kembirra akwudangwa mibina mamawura Jebuda, mena mamawura mamuk-awiyebi-yada arakba makina.

55 Umba aburraja wurrumurndakibina wurridarringka na-likenumurrumurra Jesus-manja Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-wa nalikenuma wurrakina Jawijiba-manja medirra-wa aburrajukwaba. Narruma-rringkama kembirra makina medirra akwa ngarningka narrirringkama angalya nen-akumarnu-murrumanja Jesus nenumadangkwa medirra-manja arrawa.

56 Biya na-lawurradina arakba angalyu-wa, akwa narru-manguma adinakba bungabungwa amalyirra akwa engburingka amangwarra karrakumurni-yada Jesus-langwa-manja nenumadangkwa ambaki-yada wurrakina. Biya na-ngwanjinuma arakba wurrakina Jebuda-manja, ebinalangwiya ayakwa eningarumuruma Neningikarrawara-langwa-da.

24

Murn•debirra-langwa medirra

1 Bi...ya Jandi arakba akina buwa-wiya. Biya wurrumurndakibina wurridarringka na-likenuma medirra-wa narruma-wilyakama mibina mirrijina. Wurrubukalakina wurrubukidarringka nabuki-likenuma makinu-wa medirra warnimikirra Meri DadinguMakidala iya Jawena akwa duwilyaba dingka Meri Jaminja-langwa dirndenikba. Wurrubukalakinabina akwa ngawa wurrukwala wurridarringka aburrajukwaba namurndaki-likenuma wurrakina aburruwa.

2 Biya narrum-akburranga-manja makina medirra wurrakina, nuw-andeya akena aburraja wurrukwala warnumamalya narrirnjirrkwajuwama akina arakba adirrungwarna angwarnda ebina narruma-ngwurrkididanguma.

3 Kembirra nuw-awiyebeyina medirra-wa, akena nara kenakburrangarna nenumadangkwa Nubungkawa Jesus arrawa-da.

4 Biya nuw-alkayanguma ambaka medirra-manja. Naminandabumeyinuma angwurra wurrakina. Nuw-alkayangu-manja yakwujina ngawa wurrakina wurridarringka, aburnaja wunambilyuma

wunenungkwarba-kiya neni-jadingama adirrariyaba nen-alkayanguma yakwujina aburruwa-manja akwudangwa. Nen-awiyebeyinuma wunalakina dukwulyadada dumbala yingu-kwulyarriyinuma.
5 Wurrakine-ka wurridarringka nuw-arndirndadinuma nuw-akbar•danguma angwurra akwa nuw-abuluwendijaja wurrakina ajiringka-wa-da.
Aburnaja neni-yama wunalakina aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirr-aburangkinama yelakwa kirrakina nenibu-wa nenungkwarba warninikijungwa-langwa-manja angalya?
6 Nara arakba nibina yelakwa. Umba eneja Neningikarraware-ka nen-enibikama nakina arakba-da. Wi-yakuwerribikaja ebina Jesus-langwa ayakwa ni-yengbinuma nungkwurruwa-wa ebina-wiya n-ambilyu-wiya nakina Keliliya-manja.
7 Eneja ni-yamama nakina, ‘Wurrukwala warnungkwarba kabu-menama ngayuwa ningibina-murrada ningu-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kabu-menama karra-kwunama warniniyerriya-wa warnumamalya. Kembirra aburraja kab-ar•dirrenama ngayuwa eka-manja ka-mambalina-murrumanja. Umba mabiyakarbiya-manja mamawura k-enibudinama ki-jungwuna-murrada ngayuwa,’ ni-yamama,” neni-yama wunalakina wunenungkwarba-kiya wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.
8 Aburraja nuw-engkirrikenuma akwa narru-marngkirringkama wurrak-ina ebinu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa Jesus adinuba-wiya.
9-10 Biya narruma-lalika mibina medirra akwa na-lawurradina arakba angalyu-wa. Biya narra-makama amurndakibina ne-yama-mulangwa akina Jesus-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurruwilyaba-manja, akwa ngawa wurrukwala-manja warnumamalya Jesus-langwa aburrajukwaba.
11 Akena nuw-engkirrika-manja aburraja wurrakina warnikilarrkilar-rka amurndakakina ayakwa aburra-langwa, narra-minikalyikama ebina. Wuburre-ka enubuwakida ayakwa ne-yamama akina aburra-langwa.
12 Umba nu-mirajanga arakba eneja Bida akwa n-angkarra mibinu-wa medirra nakina. Biya num-akburranga arakba. N-abuluwendinga n-andirrarina. Nanga-rringka dumbala yimbukwa, nara akwala. Kembirra arakba ni-lawurrada angalyu-wa enejukwaba nu-minandabumeyinuma ni-yakikbijanginuma angwurra nakina Bida-da.

Wunenungkwarba-kiya neni-likenu-mulangwa Emeyiju-wa

13 Mibina-manja ngawa mamawura Jesus n-enibudu-manja, aburnaja wunambilyuma-kiya wunenikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-likenuma wunalakina Jirujalema-langwa angerriba awilyabu-wa angalya emikirra Emeyija. Akine-ka angalya Emeyija awarrngkuwilyikerra akina. Biya neni-likenu-manja mamurukwa-langwiya wunalakina,
14 neni-lyelyimbukweyinuma ababurna-langwa ne-yama-mulangwa ak-ina.
15 Neni-lyelyimbukweyinu-manja lukwakwa, kembirra eneja Jesus n-akwudangwukajungwa aburnuwa-manja akwudangwa. Biya nabuki-likena arakba aburrubukwurruwa mamurukwa-langwiya.
16 Neni-rringkame-ka wunalakina Jesus akena nen-angkungkuwabijuwame-ka nakina, nara kenu-mumiringka wunalakina Jesus nakina-da.
17 Eneja Jesus ni-yama, “Amiyambena ayakwa kini-lyelyelyimbukweyinama kinalakina kini-yengbiyengbinama lukwakwa?” ni-yama.

Aburnaja nenu-ngwanja arakba wunalakina, akena wunuwerrikawarriya-kiye-ka akwa nen-arrirriyadinuma wunenumukwurra-kiya ngawa.
18 Biya nuwilyaba nenimikirra Kiliyubeja ni-yama nakina Jesus-uwa, “Mena Jirujalema-manja ningkakina ningk-ambilyuma nungkuwa akwa kembirra ningkeningbala ayakwa ningkakina? Umba aburraja wurrababurne-ka warnumamalya warningma umba nungkuwa yimbukwa ningkuwilyaba-ma ningkeningbala akina-na!” ni-yama nakina.
19 “Amiyambena ayakwa?” ni-yama eneja Jesus.
“Kada. Jesus NeningiNejirida nen-ar•dirrangu-mulangwa nakina akwa ni-jungwunu-mulangwa mingki-yada nakina-da,” neni-yama wunalakina. “Nakine-ka nenungkwarba Neningikarrawara-langwa nenikumakumaka ayakwa nakina. Ngalaja engbingbuda warka amurndakibina nu-war•dangu-mulangwa akwa engbingbuda ayakwa ni-yengbinu-mulangwa ngarraku-wilyakajuwama amurndakakina Neningikarrawara-langwa nenu-werrungwur•dangu-mulangwa nakina. Aburrajukwaba wurrababurna-langwa warnumamalya nenu-werrungwur•danguma nakina.
20 Akena aburraja ngakwurra-langwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa ngawa ngakwurra-langwa wurrububungkawa nenu-kwama nakina Jesus Balidu-wa kajungwa ena-langwa wurrawinyamba warniku-wardi-yada nakina-da. Wurrakine-ka kembirra nen-ar•dirranguma arakba eka-manja na-mambalinu-murrumanja-da.
21 Yirraja yirri-lyangkiyamama, ‘Dukwa nakina-bina nibina keni-larrkajama Neningikarrawara nenik-enjungwurri-yada NgarningiYijirey-ila ngarnumamalya,’ yirri-yamama. Akena nara-da. Akwa ngarningka ena engka. Mabiyakarbiya arakba mamawura nakina ni-jungwunuma yanda-langwa aduwaba.
22-23 “Aburraja wurrukwale-ka wurridarringka yirra-langwa na-likenuma wurrakina buwa-wiya medirra-wa, akena nara ken-akburrangarna nenumadangkwa. Biya na-lawurradinuma wurrakina yirruwa-wa akwa ne-yama, ‘Yirralirraki-rringkama yarna wunambilyuma-kiya wunenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nen-abilyerrikajungwunuma yirruwa-manja. Umba yirrabu-makama wunalakina n-enibudu-mulangwa arakba nakina Jesus,’ ne-yama wurrakina wurridarringka. Yirraja kembirra yirri-yakikbijangeyinume-ka akina-langwa ayakwa n-enibudu-mulangwa Jesus yirrakina.
24 Umba aburrajukwaba wurrukwala warnungkwarba yirra-langwa na-likenuma medirra-wa. Biya amandangwa narruma-rringkama wurrak-ina mibina medirra meyebirra, amurndakakina-langwiya-bina ayakwa wurridarringka-langwa ne-yengbinuma-da. Akena nara keni-rringka nakina Jesus-da,” neni-yama wunalakina Jesus-uwa-da.
25 Kembirra ni-yama eneja Jesus wunalakina-kiya-wa, “Kineningbala-kiya-burra kinalakena Neningikarrawara-langwa ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja? Nara ambaka yikin-eningmidina alyangmandukwuna akina-na? Muwurrariye-ka mangma nungkwurna-langwa.
26 Nungkwurnuwa yikin-eningmidinuma nakina NuMejaya neniki-larrka-langwa Neningikarrawara yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa, neniki-lyandi-yada nakina nara-wiya Neningikarrawara a-bungkawakama nakina-da,” ni-yama Jesus aburnuwa-wa-da.
27 Biya nenu-wilyakajuwama Jesus wunalakina-kiya-manja ababurna-langwa ayakwa ena-langwa-langwa nuw-arrikarrijungwunu-mulangwa arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa-manja jurra.

Nenu-makama Mawijija-langwa ayakwa akwa ngarningka akwala warnikumakumaka-langwa ayakwa Neningikarrawara-langwa.

28 Biya kembirra akwudangwa arakba nabuki-likena nabuk-akwudangwukajungwuna Emeyiju-wa. Umba Jesus kinu-warrukwajungwuni-yada ngawa narrijinungkwa kini-likeni-yada nakina,

29 akena nenu-murndurrkwa wunalakina-kiya. Neni-yama wunalakina, “Ambilya yelakwa yinuwa-manja,” neni-yama. “Arngkidarrba arakba ena ka-larrumur•duma,” neni-yama.

Eneja kembirra n-awiyebena nakina Jesus aburna-langwu-wa alikira arrawu-wa akwa n-ambilya aburnuwa-manja yakwujina.

30 Biya n-ambarringa nakina aningi-yada arakba akwa ni-rndarrka damba akwa neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya kembirra ni-ngkarrngarna akina damba akwa nenu-kwa.

31 Ngalaja kembirra numu-rngbala menba aburna-langwa, akwa kembirra nenu-mumiringka arakba-da, akena eneja nu-marngkilyumada arakba Jesus nakina-da.

32 Aburnaja nenu-makijeyina wunalakina akwa neni-yama, “Yu-werringekburadinume-ka yalakena ni-yengbinu-mulangwa nakina Jesus yakuwa-wa lukwakwa, akini-yada ngarrubuki-likenu-manja yangkwurrangwa mamurukwa-langwiya. Yu-werringekburadinuma yarrenu-wilyakajuwa-mulangwa amurndakibina Neningikarrawara-langwa ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma,” neni-yama.

33 Biya arngkawura-wiya nenilirraku-warumajungwa wunalakina akwa neni-lawurradina arakba Jirujalemu-wa. Biya narr-akburranga wurru-murndakibina Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurruwilyaba. Aburraja nawurra-murndukwunuma wurrakina akwa ngarningka wurrukwala Jesus-langwa warnumamalya aburruwa.

34 Biya namurndaki-yama, “N-enibuduma amandangwa Nubungkawa! Ni-jadingame-ka Jayumuna-manja nakina-da!” ne-yama wurrumurn-dakakina warnumamalya-da.

35 Kembirra aburnamba-langwa Kiliyubeja-kiya narra-makama ayakwa nabuk-akburranganju-mulangwa Jesus mulikilikarrkuwilyarra mamurukwa, akwa ebina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa Jesus Neningikarrawara-langwa-langwa akwa ngarningka nenu-mumiringka-mulangwa wunalakina ni-ngkarrngarnu-manja ebina damba nakina Jesus-da.

N-abilyerrikajungwunu-mulangwa Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa

36 Kembirra neni-yengbinu-wiya wunalakina wunenikabuburrakiyuwa-kiya, adirrariyaba ni-jadinga eneja Nubungkawa Jesus wurruwurrakuwil-yarra. Ni-yama aburruwa-wa, “Yilyurrkwa yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama.

37 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nuw-arndirndadinume-ka wurrakina akwa nuw-akbar•duma angwurra. Wurramukwa-bu namurndaki-yama wurrakina.

38 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirr-akbar•denama karna? Umba ngarningka mena-burra yirru-minikalyikinama?

39 Yirrumini-rringka alakena ayarrka-kiya akwa alika-kiya nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningenumamalya! Yirru-minjirrkilyingina ningenu-madangkwa nganyangwa kajungwa yik-eningmidini-yada amandangwa

ningena ngayuwa. Yirri-rringkinama karna ningenumadangkwa iya ningenumadidira. Nara wurramukwa a-wilyakuma wurrakina adidira iya amadangkwa, kembirra ningeningamukwa-ma umba ningenumamalya amandangwa ningena," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

40 Biya kembirra nenu-mukangbijuwa arakba Jesus ayarrka akwa alika ena-langwa.

41 Aburraja kembirra ne-yekirrerriduma arakba. Akena naminandabumeyinuma ngawa wurrumarngkeningbala-wiya-baba ambaka wurrakina. Ni-yama kembirra eneja Jesus aburruwa-wa, "Akina aninga k-alyubarini-yada ngayuwa?"

42 Aburraja nenu-kwa akwalya awalyuwa.

43 Biya neni-rringka kembirra wurrakina n-alyubarinuma nakina-da.

44 Eneja ni-yama nakina Jesus, "Yirri-rringkama arakba ngayuwa ningenibuduma amandangwa ningi-jungwu-murrada. Akina-bina ngarramakama ebina-wiya ngarri-yakeyinu-wiya ngarna ngarruwurrakawurama. Arakburakba-kiya-wiya aburraja Mawijija akwa ngawa wurrumurndakibina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa wurrakina. Akwa ngawa wurrumurndakibina warnumamalya wurribina narr-arrikarranguma emeba Neningikarrawara-langwa-langwa warniki-yangmarngkwaji-yada Neningikarrawara aburrajukwaba ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa. Ababurna-langwe-ka ayakwa amurndakibina ne-yengbinuma wurrakina na-lyangmandukwunadinume-ka kembirra akina, mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakina-murru-wa-da.

45 Biya neni-dirrburakama nakina Jesus wurrakinu-wa warnikabuburrakiyuwa ena-langwa kajungwa karru-mumiringkini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa.

46 Biya ni-yama, "Enene-ka ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma akina. Ne-yamama akina,

'Neniki-lyandi-yada nakina NuMejaya, akwa neniki-jungwi-yada nakina akwa ngarningka mabiyakarbiya-manja mamawura nenik-enibuda-langwa nakina,'

ne-yamama akina ayakwa.

47 Aburraja Neningikarrawara-langwa warnumamalya karra-makinama wurrukwala-manja warnumamalya akina ayakwa NuMejaya-langwa-langwa engka-manja iya engka-manja angalya. Adinuba-wiya Jirujalema-manja bi...ya kembirra ababurna-manja angalya karra-makinama wurrababurna-manja warnumamalya akina ayakwa. Karra-makinama warnumamalya-manja kajungwa warniki-larrngkuwurri-yada ebina awurruwurrariya aburra-langwa ne-yama-mulangwa akwa ngawa warnikumini-yarrkuwaraki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa, kajungwa Neningikarrawara arrkala kenumini-yakuwabijini-yada ebina nakina awurruwurrariya ne-yama-mulangwa wurrakina-da.

48 Umba nungkwurraja kirrakina karnikabuburrakiyuwa nganyangwa karningma karna ababurna-langwa ne-yama-mulangwa akina enena-manja angalya, mena kirri-rringka-mubaba nungkwurra-langwa-murra menba akina. Kembirra aminakina-langwa nungkwurruwa-bine-ka yika-makinama wurrukwala-manja warnumamalya ababurna-langwa kirri-rringka-mulangwa akwa ngawa kirr-engkirrikenu-mulangwa kirrakina.

49 "Nungwarrke-ka nakina kirreni-yarrkakumarnuma ena-langwa ayakwa yiku-mena-mulangwa kirrakina Amawurrina ena-langwa. Kembirra ngayuwe-ka-bina ki-larrkajama akina Amawurrina

nungkwurruwa-wa. Umba nungkwurraja karna yik-ambilyama yelakwa Jirujalema-manja, yik-embirrarinama Amawurrina Neningikarrawara-langwa ka-dirrirnda-murruwa engbuda akina, akwa yikaki-lyingina-murruwa nungkwurruwa-manja akina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus ni-lawurradinu-mulangwa angubina-wa Nungwenikba-wa

50 Biya ni-jerrukwa-manja nakina Jesus amurndakakina ayakwa, nenu-wilyakama wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa ena-langwa Jirujalema-langwa akwa angerriba akwudangwa Bediniyu-wa. Kembirra yakwujina ngawa n-alkayijuwa ayarrka ena-langwa karrawaru-wa akwa ni-yengbinuma eningaba ayakwa kajungwa eningaba ka-ngekburakajungwuni-yada aburra-langwa.

51 Biya ni-yengbinu-wiya ambaka nakina ayakwa, nuw-errbalina arakba nakina Jesus aburruwa-langwa, biya ni-rukwilyumada arakba angubina-wa nakina-da.

52 Aburraja kembirra warnikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-yangmarngkwajuwa nakina Jesus biya na-lawurradina arakba wurrakina Jirujalemu-wa. Nu-ngwurrkbalinuma angwurra yukwudukwuda aburra-langwa.

53 Biya yadikina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja nuw-ambilyuma ngawa wurrakina. Neni-yangmiyangmarngkwajuwame-ka Neningikarrawaru-wa yakwujina wurrakina-da.

Ena-bu ngawa-da.

Janjana

Nibina-murrada ngarrenuminabilyerrika-mulangwa Neningikarrawara ngakwurra-langwi-yada

1 Adinu...ba-wiya arakburakba-kiya-wiya nambilyumurra eneja nakina Jesus Christ nibina ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara ngakwurruwa-langwa. Nara-wiya ambaka nakina Neningikarrawara kiningekburaka amurndakenena angubina iya angalya, akini-yada ngawa nakina-murrada nambilyumurra arakba Neningikarrawara-manja. Biya nakina-murrada akwa Neningikarrawara wunalakina wunididirrbura-kiya ngawa-da.

2 A...rakba-wiye-ka adinu...ba-wiya nambilyuma nakina-murrada Neningikarrawara-manja.

3 Eneja nakina Neningikarrawara ningekburakama angubina-murriya iya angalya-murriya iya warnumamalya akwa enejukwaba nakina-murrada ningekburakama amurndakenena nenungwunyirrkwajuwama wunalakina wunididirrbura. Angkwulyumida-langwa aduwaba ngakwurraja ngarrirringkinama ngarna ngarnumamalya, wunalakina neningekburakama nakina-murrada ngawa akwa Neningikarrawara.

4 Nakine-ka kenuminabilyerrikinama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara warnumamalya-langwa akwa kenenibikinama warningangkawura wurrakina. Wuburra-kiya wurrakina nenuminabarrakajinama bajananga alarrumur.da-manja warnumamalya-langwa warnikirringki-yada dirrbura, ngalaja ena-langwa ayakwa nuwabilyerridinuma warnikumiringki-yada ngawa dirrbura enuwa-langwa.

5 Wuburra-kiya bajananga ebina nuwabarrakajinama ngawa akina-manja alarrumur.da, nakina-murrada-bina ngawa niyaminjamama nenuminabilyerrikama Neningikarrawara warnumamalya-langwa. Aburraja wurrukwala narrumadidanguma aburra-langwa mada akena wurrakina-murrada ngawa nara kenungwanjajuwa nakina kenuminabilyerrika nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara wurrukwala-langwa.

6 Umba eneja nakina Neningikarrawara nenilarrkama nuwilyaba nenungkwarba enenu-wa angalya. Nenimikirra nakina Janjana.

7 Biya nilikenuma nakina ngarnumamalyu-wa nenikumaki-yada amamalya alyangmandukwuna ayakwa Jesus-langwa nibina-langwa nenimkirra Nenikilarrkabarraka. Biya ngarrenumakama ayakwa kajungwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akuwerrikambilyi-yada nakinu-wa Nenikilarrkabarraka.

8 Nare-ka nakina Janjana Nenikilarrkabarraka umba nibina nenilarrkama Neningikarrawara yangkwurrangwa nenikuminiyengbi-yada ayakwa nakina-langwa Nenikilarrkabarraka.

9 Nakina Nenikilarrkabarraka niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyengbi-nama alyangmandukwuna ayakwa akwa nilikenuma ngarnumamalyu-wa kajungwa kuwabilyerridini-yada ena-langwa ayakwa ngarnikumuringki-yada ngawa dirrbura Neningikarrawara-langwa ngarrumurndakeyina.

10 Aburnaja wunalakina nakina-murrada akwa Neningikarrawara neningekburakama ababurna-langwa. Biya nakina-murrada ngawa

nilikenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya, biya ngarnumamalya-manja arakba nambilyuma nakina. Akena nara ngakwurraja akinumumiringka.

11 Nilikenuma nakina ena-langwu-wa ngarnumamalya NgarningiJudiya, akena ngarruwaranguma ngarrakina, nara akiningayindanga.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya neningayindanguma nakina, nara kawaranga umba nawerrikambilyuma enuwa-manja. Kembirra niyamama wurrumurndakibina-manja warnumamalya nawerrikambilyu-murrumanja enuwa-wa, “Amandangwe-ka Neningikarrawara-langwa kirriyukwayuwa yikiyamini-yada kirrakina,” niyamama nakina-murrada.

13 Akena aburraja wurrakina wurriyukwayuwa, nara keyama karukwu-larrina wuburra wurrakina narrarrangbinama wurrangariya, akwa nara wurrirndarringba akwa wurrungwarringba karrarukwularrijuwa wurrak-ina, umba eneja nakine-ka Neningikarrawara, nakina-bina nenirukwular-rijuwama ena-langwi-yada wurriyukwayuwa.

14 Umba eneja nibina-murrada ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara ngakwurruwa-langwa, nenumamalyidinuma nakina wuburra ngakwurruwa. Nirukwularruma nuwilyakama amadangkwa iya adidira akwa kembirra nambilyuma yelakwa yirriyakeyinuma yarnumamalya-manja. Numinababurna akwulyelyingma numarngkirre-ka nakina akwa niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyengbinuma alyangmandukwuna ayakwa. Yirraja yirruwa yinirringkama nakina narrubuda nukwulyubena nilyengma, nibina nuwilyaba-ma Nenikuwenikba nilikenuma angaluba ena-langwa-langwa Nungwenikba akwa yangkwurrangwa.

15 Umba eneja nakina Janjana nenumakama alyangmandakwuna ayakwa ena-langwa-langwa warnumamalyu-wa akwa niyama, “Naka-langwa-bina nibina ngarramakama ngayuwa. Ningiyamama, ‘Nakina kinarijidinama kinilikajama ngayuwa-manja arija-langwa nubukwaya. Narume-ka ni-lyengma nakina nenumamalya umba nganja ningaba-kiya ningena mena nakina neningadinakba arakba nambilyuma nara-wiya ngayuwa kirukwu-larrina,’ ningiyamama,” niyama nakina Janjana.

16 Numinababurna akwulyelyingma ena-langwa akwa numarngkirra, kembirra arakba niyamama eningaba ngakwurruwa-manja ngarrababurna-manja akwa niyaminjaminama ngawa aduwaba-da.

17 Eneja nakina Neningikarrawara nenukwama eningarumuruma ayakwa ena-langwa nakinu-wa Mawijija. Akena nenilarrka-manja Jesus Christ nenikenumamalyidi-yada, eneja kembirra ngarrenuwilyakajuwama nilyelyingminu-mulangwa numarngkirradinu-mulangwa ngakwurruwa-manja akwa niyengbiyengbinu-mulangwa alyangmandukwuna ayakwa.

18 Nare-ka aburraja warningerribirra warnumamalya kenirringka-langwa nakina Neningikarrawara. Umba eneja yimbukwa Nenikuwenikba ena-langwa nenirringkama nakina, mena wunididirrbura-kiya wunalakina akwa nenarndakilyangbadama Nungwenikba-manja. Kembirra Nenikuwenikba ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Nungwenikba ngakwurruwa-langwa ngarnikeningmidi-yada.

Janjana nibina Nenikumingekingambaja nenumaka-mulangwa ayakwa warnumamalya-manja Jesus-langwa

19 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa narralarrka wurrumurndakakina WurruMinida warnungkwarba iya WurruBarija warnungkwarba akwa wurribina warnungkwarba nawar.duwar.danguma

warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya angaluba Jirujalema-langwa akwa angerriba nambilyu-murruwa Janjana kajungwa warnikiyengkilabi-yada enuwa-wa ayakwa. Biya nenirringka-manja wurrakina Janjana, neyama enuwa-wa, “Ningkumiyambena ningkena ningkenumamalya?”

20 Eneja Janjana nara kinuwaranga umba nenuminilawurrakaja ayakwa dirrbura aburruwa-wa akwa niyama nakina, “Nara ngayuwa ningena ningibina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra Neningikarrawara ningeningadinuba-wiya ningeningadinakba,” niyama Janjana.

21 Biya, “Ningkumiyambena kembirra ningkena? Elaya-na?” neyama wurrakina. Eneja niyama Janjana, “Nara ngayuwa ningena Elaya.” “Umba ningkumiyambena-na? Jerriya ningkakina ningkibina ningkingka-dangwa Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa nibina nenikilarrka ambaka-murra?” neyama wurrakina. Eneja niyama ngawa, “Nara!”

22 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, “Yirrumaka arakba! Ningkumiyambena ningkakina? Aba yikilawurrakaji-yada ayakwa angerriba wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba wurribina yirrabularrkenu-murruwa yirruwa. Kembirra yengbijajungwuna ningkumiyambena ningkenimikirra!” neyama wurrakina Janjanu-wa.

23 Eneja niyama Janjana, “Arakburakba-kiya-wiya niyamama nakina Ajaya, ‘Nuwilyaba nenumamalya nardirdenama nakina alarrkingburingka-langwa angalya nara-murrilangwa alikira. Enena kembirra ayakwa ena-langwada: Wurrumadirrburakina mamurukwa kirrakina kajungwa nenikiliki-yada nakina Nubungkawa makina-manja,’ niyamama nakina Ajaya. Ningakina-bina ngayuwa ningibina ningardirdanguma ningenumamalya-da! Kembirra ningena arakba-da!” niyama Janjana aburruwa-wa.✡

24-25 Aburraja WurruBarija warnungkwarba neyama enuwa-wa, “Nara ningkakina ningkibina kenijirrkumarna Neningikarrawara ningkeningadinuba-wiya akwa nara ningkakina Elaya akwa nara ningkakina ningkibina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa, umba miyambena-burra ningkena kembirra ningkarramingekingambajinama warnumamalya?” neyama wurrakina.

26 Eneja niyama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba, “Akungwa-murra ngayuwa ningena ningarramingekingambajinama warnumamalya umba wurruwilyaba warna ngarningka yelakwa warnumamalya nuwambilyama karningbala ambaka nungkwurruwa.

27 Nakina-bina nibina nenikilika ambaka-murrumurra arija-langwa ngayuwa-manja-da. Akena ngayuwa ningena ningeningeningaba-ma ningenikuwar.da-langwa ena-langwa warka akwa ningenikaburawaka-langwa ena-langwa eningalika,” niyama nakina Janjana aburruwa-wa.

28 Akina-bina angalya Bediniya neyengbeyinu-murrumanja amurndakakina ayakwa Janjana akwa wurrumurndakakina warnungkwarba, ebina alyengmilyengma-langwa adalyuma emikirra Jardina, nambilyu-murrumanja Janjana nenumingekingambajuwa-murrumanja warnumamalya. Janjana niyengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-langwa.

29 Mingka-wiya mamawura Janjana nenirringka nakina Jesus nilikenuma enuwa-wa akwa niyama ena-langwu-wa warnumamalya, “Kwurruwa! Kwuja! Wunirringka nangaba nenungkwarba! Neningikarrawara-langwa nakina. Nakaka-bina wuburra ebina jiba narruwarduwardangumurra

---

✡ **1:23** Ajaya 40:3

niyaminama. Naka-bina ngarnikuminuwurri-yada awurruwurrariya ngakwurra-langwa-da!

30 “Akiyadibina-wiya ningiyamama ngayuwa ngarramakama, ‘Nuwilyaba nenungkwarba nubukwaya yangkwurrangwa kinilikajama kinarijidinama arija-langwa. Akena narume-ka nilyengma nakina umba ningaba-kiya ningena mena neningadinakba arakba nambilyumurra nara-wiya ngayuwa kirukwularrina nganjukwaba,’ ningiyamama ningibina adinakba-kiya. Kembirra naka-bina-da ngarramaka-murrada-da!

31 “Akini-yada ngawa ningiyengbinu-manja amurndakakina ayakwa ngayuwa, ningeningbale-ka nganjukwaba nakina-langwa nenungkwarba. Mama ningeningbala nakina umba ningilikenuma ngayuwa yangkwurrangwa ningenikumingekingambaji-yada akungwa-murra nungkwurruwa-wa KarningiYijireyilu-wa karnumamalya, karnikeningmidi-yada nakina-langwa aduwaba,” niyama nakina Janjana ena-langwu-wa warnumamalya.

32-33 Kembirra niyama nakina nenumakamurra, “Ningeningbale-ka nganjukwaba nakina umba ebina-wiya Neningikarrawara nginilarrkama ningenikumingekingambaji-yada karnumamalya karna, akwa niyamama nakina Neningikarrawara ngayuwa-wa, ‘Kinirringkinama nungkuwa Nenumawurrina kinijadenama kinidirrirndama akwa kinambarrinama nuwilyaba-manja nenungkwarba. Nakina-bina nenungkwarba nenikuminilyangburrukwaji-yada Nungwurriyaka Nenumawurrina nungkwurra-langwa yukwudukwuda,’ niyamama Neningikarrawara ngayuwa-manja. Kembirra amandangwa ningenirringke-ka Nenumawurrina nijadinga abalkaya-langwa, biya nidirrirnda numurndamurndirra namburringa arakba nibina-manja nenungkwarba, ningeningbala-wiya nganjukwaba nakina. Wuburra laka dimirra ambaka-langwa yingambarrinama, niyamama enejukwaba Nenumawurrina nakina, nambarrinuma nibina-manja nenungkwarba. Ningeningbale-ka amandangwa nakina,

34 umba nganyangwa-murra menba ningenirringkame-ka nakina Nenu-mawurrina. Kembirra ngarramakinama ningena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa Nenikuwenikba nakina-da!” niyama Janjana ena-langwu-wa warnumamalya.

Wuneningadinuba-wiya nenaburrakiyuwarnu-mulangwa Jesus-manja

35 Mingka-wiya mamawura Janjana nenumingekingambajuwa-mulangwa Jesus, enuwa Janjana akwa wunambilyuma wunenikabubur-rakiyuwa ena-langwa nabukalkilkayanguma akwiyakbidjina adalyuma emikirra Jardina.

36 Biya nenirringka Jesus nakina nalilikena yakwujina. Biya niyama Janjana wunalakina-kiya-wa, “Kwurnuwa! Kwuja! Wunirringka nangaba nenungkwarba! Neningikarrawara-langwa nakina! Wuburra jiba niyami-nama,” niyama.

37 Kembirra aburnaja wunalakina wunenikabuburrakiyuwa Janjana-langwa nenengkirrikena nakina niyengbinuma ayakwa. Kembirra nenila-lika nakina Janjana umba nenilikena wunalakina neniyuwarna Jesusuwa.

38 Eneja nerrikerra nakina Jesus akwa nenirringka wunalakina neniyuwarnuma enuwa-manja akwa niyama, “Miyambena kinandiyama kinalakina?” Aburnaja neniyama, “Rebaya, nga-manja ningkena ningkumungkumungkwulama?” neniyama. Akine-ka ekirra Rebaya neyaminama “Nenikakakirumaka.”

39 Eneja niyama, “Kwa, ngarrubukwurruwa ngarrubukilikaja kajungwa yikinirringkini-yada ebina angalya ngayuwa ningumungkumungkwula-murrumanja,” niyama Jesus. Kembirra nabukilikena-da. Akena nalarruwu-rada arakba. Kembirra nenambilya wunalakina enuwa-manja makini-yada meningilarruwura.

40 Nuwilyaba nakina nenungkwarba Endiruwa nenimikirra, wunumangadiyerra-manja Jayumuna Bida-langwa.

41 Biya warenja-bawiya ngawa nilikena nenakburranga ena-langwa nerrkuwenikba Jayumuna akwa niyama enuwa-wa, “Yirruwe-ka yarna yi-nakburrangama nibina Neningikarrawara nenikilarrka yangkwurrangwa nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra neningadinuba-wiya neningadinakba,” niyama Endiruwa. Akine-ka ekirra “Christ” neyaminama “Nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba.”

42 Kembirra nenuwilyaka nerrkuwenikba Jayumuna Jesusuwa. Eneja Jesus nenirringka enuwa-wa, akwa niyama, “Nungkuwa ningkena Jayumuna-na? Ningkibina ningkenikuwenikba Janjana-langwa-na? Kembirra aduwaba-langwa ningkena kabiyengbijinama nungkuwa ningkena ningkenimikirra Bida,” niyama Jesus enuwa-wa. Akine-ka ekirra neyaminama “Angwarnda yinijirra.” Jesus nuwekbalyinu-mulangwa Biliba akwa Nedeniyela

43-44 Biya arakba ngarningka mingka-manja mamawura nakina Jesus nilyangkuwerribikajungwunuma nenikiliki-yada akinu-wa aruma angalya emikirra Keliliya. Kembirra yakwujina ngawa nakina nenakburrangama Biliba nibina nambilyuma akina-manja angalya eyukwujiya Bejeda, ebina-manja ngawa nenambilyu-murrumanja Endiruwa akwa ngawa Bida. Biya Jesus niyama Bilibu-wa, “Kwa! Likaja ngayuwa-manja!”

45 Eneja kembirra nakina Biliba nilikena akwa nenuminandeya Nedeniyelu-wa akwa nenakburranga akwa niyama enuwa-wa, “Ningkeningma nibina nenungkwarba ebina narrarrikarrangu-mulangwa Mawijija akwa Neningikarrawara-langwa warnikumakumaka ayakwa? Naka arakba amandangwa yinakburrangame-ka. Jesus-eka nakina NeningiNejirida nenungkwarba, Jawijiba-langwa nenikuwenikba,” niyama Biliba.

46 Niyama eneja Nedeniyela, “A.a! Nara ebina eningaba angekburaka-jungwuma alikama akina-langwa angalya Nejirida!” niyama nakina. Eneja Biliba niyama enuwa-wa, “Kwa! Likaja nungkwabakiyaba andiya!” niyama Biliba.

47 Eneja Jesus nenirringka nakina Nedeniyela nilikenuma enuwa-wa akwa niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warningakwujina warnuma-malya Nedeniyela-langwa, “Nakaka-bina nenungkwarba nubukwaya ni-likajamurra, nilyangmandukwuna nenikaduwa numirarrngba ngakwurra-langwa-langwa wurrumirumiranyungwa WarningiYijireyila-langwa! Naka nenumamalya nara ekadikama ngarnumamalya-manja,” niyama Jesus aburrawa-wa.

48 Eneja Nedeniyela niyama enuwa-wa, “Nga-manja ningkena-bina ningkeningmidinuma ngayuwa-langwa?” Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Ebina-wiya Biliba nardanga-wiya nungkuwa-wa, ngayuwa yirrarringkama nungkuwa manyungwunya-manja,” niyama nakina.

49 Umba niyama Nedeniyela, “Mungkwa-ba, nungkuwa ningkakina Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba akwa Ningkumikbiyiya-dangwa YarningiYijireyila-langwa,” niyama nakina.

50 Kembirra eneja Jesus niyama, “Wa! Jerriya ningkuwerrikambilya kembirra ngayuwa-manja arakba yirramaka-mulangwa ningena yirrarringka-mulangwa nungkuwa mibina-manja manyungwunya? Ambaka-murra kembirra nungkuwa kirringkinama engbingbuda,” niyama nakina enuwa-wa.
51 Kembirra niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Wengkirrikiya! Yikirringkinama akina angalya Neningikarrawara-langwa kangwur.dangminama karrawara akwa Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja kawurrakuwurdenama karrawaru-wa akwa kawurrakidirrirndama ngayuwa-manja ningibina-murrada ningirukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama Jesus aburruwa-wa.

2

Jesus nikuwarrukwajuwa-mulangwa akungwa akwurena-langwu-wa amalyirra

1 Biya mambilyuma marringa numularrina arakba makina. Kembirra makini-yada ngawa aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma akinu-wa angalya emikwulyumida Keliliya biya neyar.duma eyukwujiya-manja angalya emikirra Keyina. Nalikenuma wurrakina yenjerrikina mena nuwilyaba nakina nawurrumukuma keniyakeyini-yada dakina duwilyaba dadiyara. Ngalajukwaba Jesus-langwa dirndenikba dakina yakwujina.
2 Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba nawurrakilikenuma wurrakina yenjerrikina. Biya nawurrakambarringa warnikalyubari-yada aninga akwa warnikibeki-yada amalyirra akwurena-langwa.
3 Nebibekeyinu...wa, biya najerrida arakba akina amalyirra akwurena-langwa. Kembirra ngalaja Jesus-langwa dirndenikba yinginuwakwalya enuwa-wa akwa yingiyama, “Wayi! Nara arakba ebina amalyirra akwurena-langwa najerriduma,” yingiyama dakina.
4 Eneja Jesus niyama, “Nara ena nungkwa-langwa ningkenikiyama-langwa, umba waka nganyangwa ena kiyamina-mulangwa,” niyama nakina Jesus ngaluwa-wa. “Nara ambaka ningena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma Neningikarrawara,” niyama.
5 Kembirra ngalaja dakina dirndenikba yingilikena wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da akwa yingiyama, “Kwurruwa! Wurriyamina arakba kirrenumakina-mulangwiya nakina nungkwurruwa-wa,” yingiyama dakina-da.
6 Umba akina-manja alikira nuwambilyuma amangbala awilyaba adidirrungwarna budila angwarnda-murra-da. Aburraja WarningiJudiya warnumamalya narrilyangburrukwajuwama akungwa akina-manja budila warnikilarrngkwajarri-yada amurndakijika akwa warnikumangbajarri-yada ayarrka aburra-langwa. Biya neyaminjamama ngawa wurrakina arngkababurna-langwa narriyuwarnuma eningarumuruma-manja ayakwa aburra-langwa-manja.
7 Niyama eneja Jesus wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da, “Wurrilyangburrukwajina akungwa awurrakingaba-manja budila,” niyama nakina. Kembirra narrilyangburrukwajuwa yanda-langwa namurndakilyangburrukwuna amurndakibina budila.
8 Kembirra niyama ngarningka aburruwa-wa, “Wurrijirabina eyukwujiya akungwa akwa wuniyikaja nibinu-wa nenungkwarba

nembimbirrajina-murruwa aninga-murriya,” niyama Jesus. Kembirra neniyikena akungwa enuwa-wa.

9 Akina-wiya ngalaja akina akungwa nekuwarrukwajungwunuma wuburra amalyirra akwurena-langwa. Kembirra nilabenu-manja nakina, niyama, “Wa! Eningabe-ka ena!” Neningbale-ka nakina ebina-langwa nalikenu-mulangwa akina amalyirra. Akena aburraja warnikuminuwar.duwar.da wurribina narrijirabama akungwa warningma wurrakina-da. Kembirra eneja nenardijuwa nibinu-wa nawurrumukuma

10 akwa niyama nakina enuwa-wa, “Ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akaminijirabinama eningaba-dangwa amalyirra akwurena-langwa adinuba-wiya ngakwurra-langwi-yada warnumamalya. Kembirra kebekina-manja wurrakina adirrungwarna amalyirra, karrumilyakungwarndirrenama akwa kembirra akaminijirabinama awarrngkeningaba arija-langwa. Akena nungkwaja ningkakumarnuma eningaba-dangwa amalyirra akwurena-langwa arija-langwa akina-da,” niyama nakina nenungkwarba nibinu-wa nawurrumukuma.

11 Akine-ka arrubuda niyamama Jesus akina-manja angalya Keliliya akina-manja Keyina, eningadinuba-wiya akina ebina ngarrakuwilyakajuwama ngarna nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-langwa. Yakwujina ngawa nakina nabilyerrikama arrubuda ena-langwa nuwabuwarrukwajungwunu-mulangwa. Yadikina-langwiya kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawerrikambilyuma enuwa-manja arakba-da.

12 Bi...ya kembirra Jesus akwa dirndenikba akwa wurrarrkwurrkuwena akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nawurrakilikenuma nawurrakidirrirnduma Keyina-langwa angerriba Kabuniyumu-wa. Akwa nuwambilyuma yakwujina wurrakina mambawura marringa.

Jesus nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya ebina Jirujalema-manja

13 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwi-yada kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Eneja nakina Jesus nilikena arakba Jirujalemu-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya.

14 Biya nawiyeba nakina arrawu-wa akena nenirringka warnungkwarba yakwujina narrakukwama bulukwa iya jiba akwa darrawurukukwa-murriya wurrukwalu-wa warnumamalya nabeyindangu-murruwa angwarnda-murra amurndakakina bulukwa-murriya warnikuminidaki-yada Neningikarrawara-langwa. Akwa ngarningka nenirringka nakina warnungkwarba nuwangmakayanguma yakwujina aburra-langwa-manja debila akwa narrumanguma angwarnda wurrukwala-langwa warnumamalya umba narrakwama emininga angwarnda Neningikarrawara-langwa-langwa angalya warnikubeyindi-yada amurndakakina bulukwa-murriya.

15 Neyama-mulangwa amurndakibina arrawa, kembirra nuwerrikawar-riyada akwa numakburranga makina merra yakwujina arrawa akwa nuwurrakijiranga makina-ma merra amurndakakina jiba iya bulukwa yadikina Neningikarrawara-langwa-langwa angalya angerriba errekbu-wa. Akwa nuwurrakabuluwendijuwa amurndakibina debila-murriya akwa nuwurrakijiraba angwarnda ebina narrumangu-mulangwa war-nungkwarba yakwujina arrawa.

16 Biya niyangkarjiyajungwuna Jesus wurrumurndakakinu-wa
warnungkwarba narrakwa-murruwa dumurndakakina darrawurukukwa
warnumamalyu-wa akwa niyama, “Wurringawurrakumena daka umba
jeyi errekbu-wa! Nara amanguma angwarnda wurrajija-murriya-langwa
yelakwa Nungwarrka-langwa-manja angalya! Umba jeyi wurrilikaja
arakba yadada!” niyama Jesus.
17 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
neyakuwerribika ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuwarrikar-
rijungwunuma. Neyaminama, “Ninguwerrikubarrnginama nganja
nungkwa-langwa-langwa angalya ningena,” neyaminama akina ayakwa.✡
18 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neniyengkilabena
Jesus-uwa akwa neyama, “Yirruwilyakajiya kembirra arrubuda
nungkuwa kajungwa yikeningmidini-yada yirraja wurribina bumaka-
mulangwa ningkarndakbudadika-mulangwa ningkakina,” neyama
wurrumurndakakina wurrububungkawa-da.
19 Enamba-langwa Jesus nenuminilawurrakajuwa ayakwa
wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba akwa niyama, “Yikiburrija-
manja ena alikira Neningikarrawara-langwa, kembirra mabiyakarbiya-
manja mamawura kilikirakinama ngayuwa ngarningka akina-da,” niyama
Jesus aburruwa-wa.
20 Kembirra neyama, “Nare-ka! Nara ningkakina alikirakama akina
alikira mabiyakarbiya-manja mamawura!” neyama wurrakina. “Aburraja
yirra-langwa warnumamalya narrilikirakama enena alikira warnungkwu-
rakba arakba 46 mamarika iya yinungkwura!” neyama wurrakina-da.
21 Umba eneja nakina Jesus numiniyengbijajungwunuma ayakwa
nenikijungwa-langwa nenumadangkwa. Ena-langwa nenumadangkwa
wuburra Neningikarrawara-langwa alikira akina neyamama.
22 Kembirra nakina nuwarumajungwunu-manja nijungwunu-mulangwa
mabiyakarbiya mamawura, aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
neyakuwerribikinuma ebina niyengbinu-mulangwa Jesus ayakwa.
Kembirra narrumiringkama ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa
nuwarrikarrijungwunu-mulangwa akwa ngawa ebina niyengbinu-
mulangwa nakina Jesus.
23 Nambilyu-wiya Jesus Jirujalema-manja Akwurungkuwarrukwi-
yada, aburraja wurrababurna warnumamalya narrirringkama arrubuda
niyama-mulangwa akwa kembirra nawerrikambilyuma enuwa-manja.
24 Akena nara Jesus kenuwerrungwur.danga wurrumurndakakina war-
numamalya nenuwerrikirringka-mulangwa wurrababurna-langwa.
25 Nara keningayindanga warnikuminumakajaja-langwa ayakwa
aburruwa-langwa mena neningma-baba aburra-langwa-manja mangma
arrawa narruwilyakama ayakwa-da.

3

Nikidima nilikenu-mulangwa Jesus-uwa

1 Eneja nakina nuwilyaba NuBarija nenungkwarba nubungkawa
WarningiJudiya-langwa warnumamalya nambilyuma nakina nenimikirra
Nikidima.
2 Nilikenuma nakina alyarrngwalyilya Jesus-uwa akwa niyama,
“Wayi, nungkuwa! Nara wurribina warningerribirra warnumamalya
warnikiyama-langwa amurndakibina arruburrubuda ningkiyamina-
mulangwa nungkuwa umba kinambilya-manja yimbukwa
Neningikarrawara aburruwa-manja, kembirra keyaminama wurrakina

✡ **2:17** Emeba 69:9

arruburrubuda aburramba-langwa-da. Umba nungkwaja arakba ningkiyamama arruburrubuda ningkakina. Kembirra yarningma yirraja arakba nungkuwa ningkena ningkenikakakirumaka ningkibina ningkilikenuma abalkaya-langwa yangkwurrangwa Neningikarrawara-langwa,” niyama Nikidima Jesus-uwa.

3 Eneja niyama Jesus Nikidimu-wa, “Engkirraja! Nara karningerribirra-manja karnumamalya abungkawaduma nakina Neningikarrawara umba kirribina yikirukwularrina-manja yimbukwa ngarningka, kembirra kin-ubungkawadinama nakina-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama Jesus-da.

4 Kembirra niyama eneja Nikidima, “Akiyamarrkinama ngarna ngar-ningka akirukwularrinama ngarraruma-manja? Nare-ka ngarrakina alawurraduma angerriba arrawu-wa ngarningka wurrirndirrka-langwu-wa mulkwa-da ngarnikirukwularri-yada-da!” niyama Nikidima-da.

5 Eneja Jesus niyama ngarningka nakina, “Engkirraja! Nara karningerribirra-manja karnumamalya abungkawaduma nakina Neningikarrawara kirribina kirrirukwularrinu-murrumanja wurrirndenungwa-langwa umba yikirukwularrina-manja yimbukwa ngarningka Neningikarrawara-langwa-murra Nenumawurrina, kirrakina-bina kembirra kinubungkawadinama nakina nungkwurruwa-manja-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

6 Adinuba-wiya kirrumurrkbalya-wiya, kirrirukwularrinuma wurrirndenungwa-langwa kirrakina-da. Umba yikirukwularrina-manja ngarningka Neningikarrawara-langwa-murra Nenumawurrina, kembirra yikenirukwularrijinama nakina ena-langwa-murra Nenumawurrina ena-langwi-yada kirriyukwayuwa.

7 Nara eyakikbijanguma akina-langwa ayakwa yirramaka-mulangwa nungkuwa-wa ningkenikirukwularra-langwa ngarningka.

8 Nara arringkama nakina Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa kenirukwularrijina-mulangwa nungkuwa ningkakina. Nare-ka! Akena nungkwaja ningkeningma alyangmandukwuna akina ayakwa. Nakina Nenumawurrina wuburra laka ebina arrirra nuwangkarrinama eminibina-langwa angalya nangayindena-murruwa. Kengkirrajama ningkakina akinu-wa arrirra kabukwuna-murruwa, akena ningkikikamarra akina angalya eminibina-langwa kuwangkarrina-mulangwa akwa angerriba kalikaja-murruwa. Wuburra laka arrirra neyaminama, nara ningkakina arringkama enuwa Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa kenirukwularrijina-manja ningkakina nungkuwa,” niyama Jesus Nikidimu-wa.

9 Niyama eneja Nikidima, “Akiyamarrkinama kembirra ngarna akiruk-wularrinama ngarningka?” niyama.

10 Kembirra niyama nakina Jesus, “Jerriya ningkakina ningkenikakakiru-maka WarningiJudiya-langwa warnumamalya, umba ningkikikamarra akina-langwa ayakwa?

11 Engkirraja! Yarna yirriyengbinama ayakwa ebina-langwa yirreningmidina-mulangwa akwa yirrirringkina-mulangwa yirra-langwa-murra menba. Akena nara kirribina kirruwilyuwilyaba KarningiJudiya karnikakakirumaka awerrungwur.duma enenu-wa ayakwa yirra-langwu-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

12 Yirramaka-manja akina ayakwa nangekburakajungwuna-mulangwa enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, yiminikalyikama

ngayuwa. Kembirra yikamakina-manja nangekburakajungwuna-mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya, nara ngawa aminuwerrungwur.duma nganyangwu-wa ayakwa.

13 Akena nara kirribina kirruwilyuwilyaba karnumamalya yikilikena-langwa ambaka karrawaru-wa, umba ngayuwa yimbukwa ningibina-murrada ningidirrirnduma yangkwurrangwa angaluba abalkaya-langwa akwa ningirukwularrinuma enena-manja angalya.

14 “Arakburakba-kiya-wiya eneja nakina Mawijija ningkajikama yin-garna yididija-murra karrawara eka-manja alarrkburingka-manja angalya. Nenirringka-manja wurrumurndakibina warnumamalya yakinu-wa yin-garna, kembirra eneja nakina Neningikarrawara neneningabakama wur-rakina angbilyuwa-langwa. Amandangwe-ka akina wuburra keyamina-murra wurrakina warnungkwarba kabingkajikinama ngayuwa ningibina-murrada ningirukwularrinuma enena-manja angalya,

15 kajungwa karningerribirra karnumamalya kirribina yikuwer-rikambilyama ngayuwa-manja, kembirra nakina Neningikarrawara yikenenibikini-yada karningangkawura kirrakina-da,” niyama Jesus Nikidimu-wa.

16 Eneja nakina Neningikarrawara nilyelyingminuma angwurra ngarna ngarnumamalya ababurna-langwa angalya. Kembirra ngarrenuminilar-rkenuma ena-langwa Nenikuwenikba nuwilyaba-ma yangkwurrangwa kajungwa ngarrababurna-langwa ngarribina akuwerrikambilyama enuwa-manja, nari-yada ngarnumawurrina arukwulyuwakama alikama ngarreyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa umba nakina Neningikarrawara akenenibikini-yada ngakwurruwa akambilyi-yada enuwa-manja ngarningangkawura.

17 Nare-ka kenilarrkena ena-langwa Nenikuwenikba enenu-wa angalya nenikilekbi-yada ngakwurruwa-wa umba nenikenibiki-yada ngakwurruwa-manja ngarningangkawura nakina Nenikuwenikba-da.

18 Biya kembirra ngarningerribirra ngarnumamalya akuwerrikambilya-manja Nenikuwenikba-manja, kembirra nara nakina Neningikarrawara alekbuma ngakwurruwa-wa. Akena ngarningerribirra ngarribina nara aw-errikambilyuma enuwa-wa, ngarrenilekbenuma arakba ngakwurruwa-wa ngarnumamalya mena nara-baba akuwerrikambilya ena-langwa-manja Nenikuwenikba nuwilyaba-murra-manja.

19 Miyambena-burra Neningikarrawara ngarrenilekbajama ngakwurruwa-wa? Kamakinama kembirra nungkwurruwa-wa. Eneja nakina Neningikarrawara nenilarrkenuma Nenikilarrkabarraka enenu-wa angalya. Akena nara ngarnumamalya alyelyingmama alarradada umba ngarrilyelyingminama alarrumur.da-manja. Nara eyamama enininingingaba umba ngarriyaminama awurruwurrariya.

20 Ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarribina ngarriyaminama awurruwurrariya, ngarruwurrikbinama alarradada. Nara kembirra alikama nakinu-wa Neningikarrawara ngakwurruwa mena ngarriyeliyena-mubaba akenirringkina-mulangwa nakina ngarriyama-mulangwa awurruwurrariya.

21 Umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina ngar-riyuwarnama alyangmandukwuna ayakwa, ngarrilikajama nakinu-wa Nenikilarrkabarraka kajungwa akenirringkini-yada nakina ngarriyamina-mulangwa ngenuminiyarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarrakina-da.

Janjana nenuminiyengbinu-mulangwa Jesus-langwa

22 Bi...ya kembirra Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narri-
lalika akina Jirujalema umba nawurrakilikena angerriba emingingku-wa an-
galya nara-murruwa alikira Judiyu-wa. Akwa nuwambilyuma yakwujina
aduwaya-wiya wurrakina. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya
nawurrakilikenuma wurrakina Jesus-uwa. Kembirra nakina eneja Jesus
arakba nenumingekingambajuwa wurrakina warnumamalya akina-manja
angalya.
23 Enejukwaba nakina Janjana nenumingekingambajuwama
warnumamalya akina-manja angalya Ayinena. Akine-ka angalya
akwudangwa engemba-manja Jalima-manja nuwambilyuma. Nakina
Janjana nenumingekingambajuwama wurrakina yakwujina mena
aruma-baba akungwa akina. Aburrajukwaba wurrababurna
warnumamalya nawurrakilikenuma enuwa-wa akwa kembirra
nenumingekingambajuwama wurrakina.
24 Nilikenu-manja nakina Jesus yenjerrikina, nara ambaka nakina Janjana
kinididijungwuna-langwiya-da.
25 Aburraja wurrukwala Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa nar-
riyarrkingirrajuwama WarningiJudiya-langwa-langwa eningarumuruma
ayakwa aburruwa nuwilyaba NeningiJudiya nenumamalya. Nalyely-
imbukweyinuma wurrakina ayakwa narriyuwarnu-mulangwa aburra-
langwa-manja eningarumuruma ayakwa warnikajarra-langwa ayarrka iya
amurndakijika.
26 Biya nalikena wurrakina Janjanu-wa akwa neyama enuwa-wa,
“Wayi, nungkuwa! Ningkeningma nibina nenungkwarba nambilyuma
nungkuwa-manja ayakingaluba adalyuma emikirra Jardina, nibina
ningkenuminiyengbinu-mulangwa nungkuwa? Kwuja! Nakina
arakba nenumingekingambajinama warnumamalya aduwaba akwa
wurrababurna-langwa nawurrakilikajamurra enuwa-wa-da!” neyama
wurrakina Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa.
27 Eneja niyama Janjana, “Yikarringkina-manja wurrakina
warnumamalya eningaba warka keyaminama wurrukwala-manja,
karningma kirrakina Neningikarrawara wurrakina kenumakinama
warnikiyama-langwa.
28 Kwurruwa, ebina-wiya ngarramakama akwa ningiyamama,
‘Nara ningena ningibina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra
Neningikarrawara neningadinuba-wiya ningeningadinakba umba
nginilarrkama ngayuwa ningilyengmanguma adinuba-wiya,’
ningiyamama ningibina. Akwa kirrengkirrikenuma kirrakina nganyangwa
ayakwa.
29 Mama wurrakina warnumamalya neniyuwarnama Jesus-uwa
umba nganja ningena wuburra Jesus-langwa yinenubiyakaja. Enena
kembirra alawudawarra ngarramakinama. Akini-yada ngawa wunalakina
wunenikiyakaji-yada nawurrumukuma nenungkwarba akwa didarringka,
eneja nibina nenumamalya nawurrumukuma-langwa wunenubiyakaja
kiningalyilyena dibina didarringka nibinu-wa nawurrumukuma. Kembirra
kinirungwudarra nakina nenumamalya akwa kenuminengkirrikaja
nibina-langwu-wa nawurrumukuma ayakwa. Kembirra arakba
kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa ena-langwu-wa
ayakwa. Akina-bu ngawa alawudawarra. Nganja ningena wuburra nakina
nenumamalya. Kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa
nawurrumukuma-langwu-wa ayakwa umba ningene-ka ningiyekirrerra
wurrakina-langwa warnumamalya nalikaja-mulangwa Jesus-uwa.
30 Amandangwe-ka naruma-dangwa numikbiyiya nilyengma nakina
umba nganja ningena ningiyukwujiya,” niyama nakina Janjana ena-

langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa nijerrukwa ena-langwa ayakwa
arakba-da.
31 Nakina nibina nilikenuma angaluba karrawara-langwa,
naruma-dangwa nakina numikbiyiya nilyengma umba ngakwurraja
ngarriyukwayuwa ngarnumamalya ngarna ngarrababurna-langwa
enena-manja angalya. Ngarna ngarribina ngarriyengbinama ayakwa
amurndakibina-langwa nangekburakajungwuna-mulangwa yelakwa
enena-manja angalya umba eneja naruma-dangwa nibina nilikenuma
angaluba abalkaya-langwa yangkwurrangwa, niyirrbiyirrba ngawa
niyengbinama ayakwa amurndakibina-langwa nangekburakajungwuna-
mulangwa karrawara,
32 akwa ngarrenumakinama nakina amurndakibina nirringka-
mulangwa akwa nengkirrikenu-mulangwa ngakwurruwa-wa. Akena
nara ngarribina ngarruwilyuwilyaba akawiyebajuwa ena-langwa ayakwa.
33 Umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akawiyebajina-
manja ena-langwa ayakwa, kembirra akabuwerrikirringkinama wurruk-
wala warnumamalya nakina Neningikarrawara nilyangmandukwuna-da.
34 Nakina nibina Neningikarrawara nenilarrkama yangkwurrangwa,
nenilyangburrukwajinama ena-langwa Nenumawurrina niyirrbiyirrba
ngawa enuwa-manja. Kembirra alibina-wiya ngawa niyengbinama nakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa.
35 Umba Nungwenikba nilyelyingminama ena-langwa Nenikuwenikba
akwa nenubungkawakama ababurna-manja.
36 Ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akenuminiyarrkuwur-
renama Nenikuwenikba-langwa ayakwa, nara enibikama Neningikar-
rawara akena akenilekbajama nakina ngarningangkawura ngawa umba
ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akuwerrikambilyama
Nenikuwenikba-manja, akenenibikinama ngarningangkawura nakina.

4

1 Eneja Jesus neningma WurruBarija warnungkwarba nuwengkirrika-
mulangwa nawurrakilikenu-mulangwa wurrababurna warnumamalya
Jesus-uwa umba wurrambawura Janjanu-wa wunenikumingekingambaji-
yada wurrakina.
2 Akena eneja Jesus nara enabakiyaba kenumingekingambajuwa wurrib-
ina warnumamalya, umba ena-langwa warnikabuburrakiyuwa yimbukwa
narramingekingambajuwama wurrakina.

Jesus niyengbinu-mulangwa dimininingku-wa didarringka DadingiJameriya-langwu-wa

3 Kembirra arakba Jesus nilalika akina angalya Judiya umba nilawurrad-
ina angerriba akinu-wa angalya Keliliyu-wa.
4 Biya lukwakwa nilyangkuwerribikajungwunuma nenikilika-langwa
akina-langwiya angalya Jameriya aburruwa ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa.
5 Biya nawurrakiyar.da wurrakina yakwujina Jameriya-manja akwa nar-
rakburranga angalya aminababurna alikira emikirra Jakara. Akina angalya
akwudangwa nuwambilyuma errikbilya angalya ebina Jekaba nenukwama
ena-langwu-wa nenikuwenikba Jawijibu-wa.
6-8 Yakwujina ngawa ngalaja Jekaba-langwa emedirra akungwa
nuwambilyuma akina. Eneja nakina Jesus nuwanbijungwuma nilikenu-
mulangwa yeya engka-langwa akwa nambarringa akwudangwa akina-
manja emedirra akungwa nakwukawura. Umba aburraja ena-langwa

warnikabuburrakiyuwa nalikenuma wurrakina ngawa warnikubeyindi-
yada aninga. Memerrkuwilyarra mamawura makina arakba-da. Ngalaja
DadingiJameriya didarringka yingilikenuma yenjerrikina dadikakarrngi-
yada akungwa dakina. Eneja kembirra Jesus niyama ngaluwa-wa, “Yukwa-
langwa nganja akungwa marrakba.”

9 Ngalaja yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa, “Wa! Nungkuwa
ningkena NingkeningiJudiya umba nganja ningena NingeningiJameriya
ningidarringka-da! Miyambena-burra nungkuwa yiyengkilabajama
ngayuwa-wa akungwi-yada? Mungkwa yeningbala-yaminjaja-
kiya yalakena!” yingiyama dakina-da. Aburraja WarningiJudiya
warnumamalya nara kuwawurikeyina WarningiJameriya-langwa
amurndakijika eningerribirra wurrakina-da.

10 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Karukwa-maka ningkena
keningmidinuma ebina nenikukwa-langwa Neningikarrawara nungkuwa-
wa akena nungkwaja ningkeningbala ningkakina ngayuwa-da. Nungkuwa
keningmidinu-maka ningkakina, kembirra yikiyengkilabenu-maka
ngayuwa-wa akwa yibakwi-yada akwenenibika akungwa,” niyama Jesus.

11 “A, nungkuwa,” yingiyama dakina didarringka, “angamba bajikala
nungkwa-langwa? Angwujire-ka ena emedirra akungwa! Ngamba-langwa
kembirra ningkakina kakarrnginama akina akwenenibika akungwa?

12 Eneja yakwa-langwa numiranyungwa neningarakburakba-kiya nakina
Jekaba yerrenukwama yakuwa-wa enena emedirra. Nakina nibekinuma
enena-langwa emedirra akungwa aburruwa ena-langwa warninikuwena
akwa ngawa ena-langwa jiba-murriya iya bulukwa-murriya aburrajuk-
waba. Wa! Aba jerriya nungkuwa ningkena ningkaruma umba Jekaba
nakina naba-kiya-na?” yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa-da.

13 Eneja Jesus niyama, “Yirramakinama ningena nungkuwa-wa kir-
ribina kirrababurna-langwa karnumamalya yikibekinama enena-langwa
emedirra akungwa, kembirra yikiyakwurrinama kirrakina ngarningka-da.

14 Umba nungkwurraja karningerribirra karnumamalya yikibekina-
manja akina akungwa ebina kakwunama ngayuwa nungkwurruwa-
wa, nara kembirra kirrakina eyakwurruma arakba-da. Ngalaja ebina
akungwa ngayuwa kakwunamurra, akwenenibika akungwa, akina
keyaminama wuburra laka ebina amukwa akungwa nabulbeyinama
ajiringka-langwa. Akina akwenenibika akungwa yikakenibikinama
karnumamalya karningangkawura-da,” niyama nakina.

15 Ngalaja yingiyama, “A, nungkuwa, kembirra nganja yibekajiya-langwa
akina akungwa kajungwa nari-yada eyakwurruma ngarningka akwa nari-
yada arakba alikama akarrnguma yangkwurrangwa akungwa,” yingiyama
yinginuminilawurrakaja Jesus-uwa dakina.

16 Eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Jeyi! Likaja nangkirna nungkwa-
langwa neningiyena akwa yikinilawurradina yangkwurrangwa nungkwur-
nuwa,” niyama nakina.

17 Ngalaja yingiyama, “Ningeningenungkwarba-ma ningena!” Eneja Jesus
niyama, “Amandangwa alyangmandukwuna ebina ayakwa ningkiyeng-
binuma ningkiyamama, ‘Ningeningenungkwarba-ma ningena.’

18 Nungkuwe-ka ningkarrawarrukwajuwama ningkiyar.danguma
wurrumangbala warnungkwarba umba eneja nakina nuwilyaba nibina
kiniyakeyinama aduwaba, nara nakina nungkwa-langwa nenumamalya
neningiyena. Akena nungkuwa ningkilarrkbularrkbakama yimakama
ngayuwa-manja,” niyama nakina.

19 “Wa!” ngalaja yingiyama dakina didarringka. “Nungkuwa, jerriya
kembirra ningkakina ningkenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-
langwa?
20 Aburraja yirra-langwa wurrumirumiranyungwa
warningarakburakba-kiya WarningiJameriya neniyangmiyangmarngk-
wajuwama Neningikarrawaru-wa enena-manja angakarjiyinga angalya.
Akena nungkwurraja KarningiJudiya kirriyaminama, ‘Jirujalema-
manja yimbukwa akiniyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa
ngakwurruwa-da,’ kirriyaminama kirrakina,” yingiyama dakina-da.

21 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Yirramakinama enena ayakwa
alyangmandukwuna nungkuwa-wa. Adinuba arakba nara karna
eyangmarngkwajuma ngakwurra-langwu-wa Nungwenyungwa yelakwa
enena-manja angakarjiyinga angalya akwa yakwujina angaba-manja
angalya Jirujalema-manja umba yikiniyangmarngkwajinama enuwa-wa
eningerribirra-manja angalya.
22-23 Mama ebina angalya ngeniyangmiyangmarngkwajina-murrumanja,
umba eneja Nungwanyungwa ngarreningayindenama aduwaba
akiniyangmarngkwajinama enuwa-wa ngarruwerrikilyangmandukwuna
muwilyaba-ma ngawa mangma. Nungkwurraja KarningiJameriya karnu-
mamalya karningbala kirrakina nibina-langwa kiniyangmarngkwajina-
murrilangwa nungkwurruwa umba yirraja yarna YarningiJudiya
yarnumamalya yarningma yarna nibina-langwa yiniyangmarngkwajina-
murrilangwa. Eneja Neningikarrawara yirrenuwilyakajuwama yirruwa-
wa akenenibikina-mulangwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
nakina. Niyama-mulangwa akina, kembirra yarningma yarna nibina-
langwa yiniyangmarngkwajina-murrilangwa.
24 Numiyambena kembirra naka Neningikarrawara-na?
Nenumawurrina nakina-da! Ngakwurraja kembirra ngarribina
ngeniyangmarngkwajina-murrumurra enuwa-wa, akiniyangmarngkwaji-
nama ngarruwerrikilyangmandukwuna muwilyaba-ma ngawa mangma,”
niyama nakina Jesus ngaluwa-wa.

25 Ngalaja yingiyama dakina didarringka enuwa-wa, “Ngayuwa nin-
geningma arakba nakina nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma
amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba nen-
imikirra Christ kinilikajama yangkwurrangwa. Kembirra nakina kinilikaja-
manja, yikenumakinamurra ababurna-langwa yirruwa-wa,” yingiyama
dakina-da.

26 Eneja Jesus niyama, “Ngayuwa-bina ningena-da, ningibina ningiyeng-
biyengbinama ayakwa aduwaba nungkuwa-manja-da,” niyama nakina
Jesus-da.

27 Akini-yada ngawa aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa
nalawurradinuma yenjerrikina akwa kembirra wurrakina
nawurrakarndirndadinuma nenirringka-mulangwa nakina Jesus
niyengbinu-mulangwa ayakwa dakina-manja didarringka. Akena
nara wurrakina wurruwilyuwilyaba keyengbina aburnuwa-wa umba
narrakilirrakungwurranga wurrakina aburnuwa-wa. Nara keyama
ngaluwa-wa, “Miyambena ningkumangayinduma?” Akwa nara keyama
Jesus-uwa, “Miyambena-burra nungkuwa ningkiyengbinama ayakwa
dakaka-manja didarringka?” Nara keyama wurrakina.

28 Kembirra ngalaja dakina didarringka yingilalika yakwujina ngala-
langwa budila adingira-murra umba yingilawurradina erribaja angalyu-
wa. Akwa yingiyama warningakwujina-manja warnumamalya,

29 “Kwurruwayi! Kwa wurrilikaja! Wunirringka nangaba nenungk-
warba nginumakamurra ngayuwa-manja ababurna-langwa amurndak-
ibina ningiyama-mulangwa! Dukwa-bina nibina nenijirrkumarnuma
neningadinuba-wiya nakina-na?”
30 Aburraja wurrababurna warnumamalya narrilalika akina angalya
umba nalikena angerriba Jesus-uwa.
31 Yingilikenu-wiya dakina didarringka erribaja angalyu-wa, aburraja
wurrakina warnikabuburrakiyuwa nenumarrakbakama Jesus-uwa akwa
neyama, “Marrakba, alyubarina-langwa aninga nungkwaja!” neyama wur-
rakina.
32 Akena eneja niyama aburruwa-wa, “Ene-ka aninga arakba
nganyangwe-ka ningenikalyubari-yada akena karningbala nungkwurruwa
aduwaba ebina-langwa,” niyama nakina Jesus.
33 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa neyengkilaba-
jeyina akwa neyama, “Dukwa arakba wurrukwala neniyikenuma naka
aninga-da?” neyama wurrakina.
34 Eneja nakina Jesus niyama, “Kinuminiyarrkuwarakinama ningena
ayakwa nibina-langwa nginilarrka-mulangwa yangkwurrangwa
enenu-wa angalya akwa ngarningka kijerrukwunama akina warka
ebina nginukwama ngayuwa-wa ningenikiyama-langwa. Kiyamina-
manja amurndakakina-langwiya ningena, kembirra kiladenama akwa
kiyekirrerridinama ningena wuburra laka kiladikinama amurndakakina
aninga.
35-37 Umba aburraja warnumamalya keyaminjaminama, ‘Yabiyarbuwa-
manja yimawura kembirra arakba amaninga kawalyuwenama akwa
ngakwurraja kembirra akarrangbinama,’ keyaminama wurrakina.
Ngayuwa ngarramakinama nungkwurr-uwawa: Kwuja! Wurrandiya
wurrarringka wurrangabu-wa warnumamalya! Wurrumurndakakine-
ka warnikuwerrikambilyi-yada Neningikarrawara-manja. Wurrakina
wuburra neyaminama amaninga ebina nawalyuwadinama
warnikarrangbi-yada warnumamalya. Aburraja kembirra wurrakina
warnikuwar.duwar.da karrarrangbinama amurndakakina amaninga.
Umba eneja nakina Neningikarrawara nenenibikinama arakba wurribina
nawerrikambilyama enuwa-wa warningangkawura,” niyama nakina
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ngarningka
niyama, “Ena engka ayakwa neyaminama, ‘Nuwilyaba nenungkwarba
kinilungkwaburijinama amamamuwa amadidira umba nuwilyaba ningka
nenungkwarba kinarrangbinama amaninga nakina,’ neyaminama akina.
Alyangmandukwuna akina ayakwa. Wunalakine-ka wunambilyuma-
langwa ngawa keniyekirrerridinama kembirra-da.
38 Kirrakina wuburra nibina narrangbinama amaninga. Kembirra nganja
ngayuwa ngarralarrkajama nungkwurruwa ebinu-wa angalya nara-
murruwa nungkwurruwa yikuwar.danga warka kajungwa yikamakini-
yada warnumamalya Neningikarrawara-langwa kawerrikambilyi-
yada wurrakina enuwa-manja. Nara yikuwar.danga yakwujina
nungkwurruwa yikamaka umba aburraja wurrukwala narramakama
adinakba Neningikarrawara-langwa akina-manja angalya akwa
warnikuwerrikambilyi-yada arakba enuwa-manja,” niyama nakina Jesus.
39 Ngalaja dakina didarringka yinginuminiyengbinuma ayakwa
Jesus-langwa-langwa wurrumurndakakina-manja WarningiJameriya
warnumamalya akwa yingiyama, “Nginumakamurra nakina ababurna-
langwa amurndakibina ningiyama-mulangwa ngayuwa,” yingiyama.
Kembirra amurndakakina-langwa ayakwa ngala-langwa-langwa, aburraja
wurrababurne-ka warnumamalya nawerrikambilyumurra Jesus-manja.

40 Biya kembirra wurrakina nawurrakilikena Jesus-uwa akwa nenumar-
rakbaka enuwa-wa nenikambilyingi-yada aburruwa-manja. Akwa kem-
birra Jesus nambilya yakwujina mambilyuma marringa-da.
41 Aburraja arakba kembirra wurrababurne-ka warnumamalya nawer-
rikambilyuma enuwa-manja mena nuwengkirrikenu-mubaba ena-langwa
ayakwa aburrabakiyaba.
42 Biya narringamaka wurrakina dakinu-wa didarringka akwa neyama,
“Nungkuwa yirrumakama ayakwa akwa kembirra yirruwerrikambilyuma
arakba Jesus-manja yarna. Akena yirruwa yirrabakiyaba yirrengkir-
rikenuma ena-langwa ayakwa akwa yarningme-ka angwurra yarna nakina
Jesus nibina akenenibikinama ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
enena-manja angalya ababurna-manja,” neyama wurrakina.

Jesus neneningabaka-mulangwa nubungkawa-langwa nenikuwenikba

43-44 Eneja Jesus niyamama adinakba-kiya ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa, “Warnumamalya nara awerrungwur.duma
wurrakina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa
wurribina nalikaja-mulangwa aburra-langwa-langwa angalya umba
wurribina nalikaja-mulangwa emininga-langwa angalya yimbukwa
narrawerrungwur.denama,” niyamama nakina. Kembirra mambilyuma
marringa numijerrida akwa nilalika akina angalya Jameriya umba nilikena
nakina yadikina Keliliyu-wa.
45 Aburraja WarningiKeliliya warnumamalya nawurrakilikenuma
adinakba Jirujalemu-wa warnikambarringi-yada Akwurungkuwarrukwi-
yada kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa
wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-
langwa. Narrirringkama arruburrubuda ebina niyamamurra Jesus
yakwujina Jirujalema-manja. Kembirra niyar.du-manja nakina Jesus
Keliliya-manja, wurrumurndakakina warnumamalya neniyekirrerrikama
nakina nilikenu-mulangwa yenjerrikina aburra-langwu-wa angalya.
46 Nambilyu-wiya nakina Jesus yakwujina Keliliya-manja, kembirra
nilawurradinuma akinu-wa angalya eyukwujiya Keyina ebina
nikuwarrukwajuwa-murruwa akungwa akwurenu-wa. Umba aburnaja
nubungkawa akwa ena-langwa nenikuwenikba nenambilyuma yakwujina
engka-manja angalya eyukwujiya-manja engemba-manja Kabuniyuma.
Akena nakina nenikuwenikba nangbilyuwadinuma.
47 Nakina nenungkwarba nengkirrika-wiya niyar.du-mulangwa nakina
Jesus Judiya-langwa, nilikena Jesus-uwa akwa neniyengkilabena enuwa-
manja nenikiliki-yada Kabuniyumu-wa kajungwa nakina keneningabakini-
yada ena-langwa nenikuwenikba nibina nenikijungwangena arngkidarrba.
48 Eneja Jesus niyama nubungkawu-wa, “Nara-manja nungkwurruwa
karnumamalya arringkama ngayuwa awar.duma engbingbuda warka,
kembirra nara kirrakina awerrikambilyuma ngayuwa-manja,” niyama
nakina.
49 Kembirra niyama nakina nenungkwarba Jesus-uwa, “Kwa! Likaja
ngayuwa-manja! Nara-manja ningkena alikama, kembirra nganyangwa
niyukwujiya kinijungwunama!” niyama nakina.
50 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa nenikuwena ki-
neningabadinama ngarningka. Jeyi! Likaja lawurradina angalyu-wa
enuwa-wa!” niyama nakina. Eneja nenungkwarba nenuminuwerrung-
wur.danguma niyengbinu-mulangwa Jesus akwa nilikenuma angalyu-wa
arakba.
51 Aburraja nuwakburrangaja nungwenikba akwa wurrukwala
warnikuminuwar.duwar.da nubungkawa-langwa mulikarrkuwilyarra

mamurukwa akwa neyama enuwa-wa, “Ningkeningma? Nungkwa-langwa
nenikuwena neningabaduma arakba!” neyama wurrakina.
52 Eneja niyama nubungkawa aburruwa-wa, “Ngambi-yada
neningabaduma nakina?” Neyama aburraja enuwa-wa, “Yarrungkwa
memerrkuwilyarra-manja mamawura, nakina numurndakuwarruwa-
lyuma,” neyama wurrakina.
53 Eneja nakina nungwenikba nilyandarrkena ebinu-wa ayakwa
nenumaka-murruwa Jesus nenikeningabada-langwa ena-langwa
nenikuwenikba, niyengbinuma mibina-manja ngawa meningiyarrungkwa
memerrkuwilyarra-manja mamawura. Kembirra nakina nenungkwarba
akwa wurrababurna ena-langwa warnumamalya nawerrikambilyuma
arakba Jesus-manja.
54 Akina kembirra arakba arngkambilyuma-ma arrubuda Jesus
niyamama akini-yada ngawa nilalika-mulangwa Judiya umba
nilikenu-mulangwa angerriba Keliliyu-wa. Ebina arrubuda
ngarrakuwilyakajuwama ngarningka ngarna nilikenu-mulangwa
Neningikarrawara-langwa.

5

Jesus neneningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba

1 Bi...ya aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJudiya
nawurramurndukweyinuma nuwambarrinuma ayakwi-yada yakwujina
Jirujalema-manja kajungwa keyakuwerribikaji-yada ebina niyama-
mulangwa Neningikarrawara arakburakba-wiya aburruwa-manja.
Enejukwaba nakina Jesus nilikenuma yenjerrikina Jirujalemu-wa.
2 Umba akina-manja ngawa angalya ngalaja adirrungwarna akungwa
nakuwabalinuma angwarnda-manja nuwambilyuma. Akwa amangbala
akwulyubena amiyerriya angwarnda-murra nuwalkayanguma
yakwujina nakwurdakama akwiyakbidjina akina-manja akungwa.
Akina akungwa emikirra Bedijeda Yiburuwa-murra ekirra akina.
Yakwujina ngawa nuwambilyuma akwudangwa ebina-manja dawa
nangwurrkwarrngajungwunu-murrumanja Jirujalema-manja. Akine-ka
dawa emikirra Jiba-langwa Dawa.
3 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya
wurrangbangbilyuwa-murra nakwunumurrkwulijeyinuma amiyerriya-
manja wurrakina yakwujina. Wurrukwala warnumamalya wurrimimba
umba wurrukwala wurrilandarrkawarriya akwa ngawa wurrukwala
wurrirrengmurnirna wurrumurndakakina. Nuwembirrarinuma ngawa
karukwulyuwakenu-murruwa akina akungwa.
4 Adadinuba eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa
nilikenuma nidirrirnduma yenjerrikina akinu-wa akungwa akwa nirukwu-
lyuwakajuwama akina. Kembirra nuwembirrarinuma ngawa wurrakina
kinirukwulyuwakajina-murruwa nakina. Kembirra warningadinuba-
wiya warnumamalya wurruwilyaba-ma wurrangbilyuwa-ma wurribina
narrakburrangarnuma akungwa narukwulyuwakenu-manja, kembirra
nuweningabadinuma eningerribirra-langwa angbilyuwa.
5 Umba enejukwaba nakina nuwilyaba nenungkwarba nambilyuma yak-
wujina ngawa nuwilyakama angbilyuwa numurndakayuwanguma 38 ma-
marika iya yinungkwura.
6 Eneja Jesus niyar.duma arakba akina-manja akungwa akwa
nenirringka nakina nenungkwarba nukukwunumurrkwuluma
yakwujina. Akwa neningma arakba nakina nenungkwarba

nangbilyuwadinuma neningarakba-kiye-ka. Kembirra niyama Jesus enuwa-wa, “Ningkingayindena keningabadinama nungkuwa-na?” niyama.

7 Eneja nakina nenungkwarba niyama, “Mungkwa akena, akini-yada ngawa karukwulyuwakena-manja akina akungwa, nara wurribina warnumamalya yelakwa warnikakumi-yada ngayuwa akungwa-manja. Ningiyaminama ningilikajama ningena, akena wurrukwala warnumamalya arakba nalyengmenama narrakburranginama akina akungwa adinuba-wiya,” niyama nakina.

8 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Mirajanga, mamiya makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa akwa likaja,” niyama Jesus nakinu-wa ne-nungkwarba.

9 Kembirra arngkawura-wiya eneja nakina nenungkwarba neningabada arakba akwa numarndirrka ena-langwa makirakirakajungwa akwa ni-likena arakba nakina-da. Makina-manja ngawa mamawura memikirra Jebuda.

10 Kembirra aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyengbinuma ayakwa nakinu-wa nenungkwarba neningabadinu-murruwa akwa neyama, “A! Nungkuwa! Jebuda aduwaba-da. Ningkeningbalidinamurra-bina ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa? Nara ningkakina awilyakama makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa Jebuda-manja,” neyama wurrakina.

11 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Nibina nenungkwarba ngi-neningabakama ngayuwa-manja, nginumakama ningenikirndirrki-yada mema nganyangwa makirakirakajungwa akwa ningenikiliki-yada yeya,” niyama nakina.

12 Kembirra aburraja neniyengkilaba enuwa-wa akwa neyama, “Nu-miyambena nakina nenungkwarba nibina nginumakama nungkuwa-wa ningkenikirndirrki-yada makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa akwa ningkenikiliki-yada yeya?” neyama wurrakina wurrububungkawa enuwa-wa-da.

13 Akena eneja nakina nenungkwarba nibina neningabadinu-murradungwa neningbala nakina nenumamalya neneningabaka-mulangwa enuwa-manja, mena wurrababurne-ka wurrakina warnumamalya yakwujina akina-manja-baba angalya akwa kembirra Jesus numarngkilyumada yadikina nakina-da.

14 Bi...ya nakina Jesus nenakburrangaja nakina arrawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya yakwujina Jirujalema-manja akwa niyama, “Kwuja, nungkuwa ningkeningabaduma arakba ningkena. Mama ningkenungkwurakba nungkuwa ningkangbilyuwadinuma umba eyukwijiya angbilyuwa akina. Ngwanja arakba kembirra awurruwurrariya-langwa ningkiyamina-mulangwa! Akena nara-manja nungkuwa angwanjuma akina-langwa awurrariya, kembirra kumininingekburakajungwunama arume-ka awurruwurrariya nungkwa-langwa-langwa,” niyama nakina Jesus.

15 Kembirra eneja nakina nenungkwarba nenumumiringkama nakina Je-sus akwa nilalika arakba akina angalya Neningikarrawara-langwa umba ni-likena wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya akwa niyama aburruwa-wa, “Nakina-bina Jesus ngineningabakama ngayuwa-da,” niyama nakina-da.

16 Aminakina-langwa aburraja kembirra nenuminiyirrbinuma awinyamba Jesus-langwa, mena nakina ngawa niyaminjamama neneningabakama warnumamalya Jebuda-manja. Nalyangkiyama nuwar.danga-bu warka nakina umba ngalaja Mawijija-langwa ayakwa

eningarumuruma neyamamurra, “Nara awar.duma warka makina-manja mamawura Jebuda-manja,” neyamamurra akina.

17 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Nganyangwa Nungwarrka nuwar.duwar.denamurra ngawa ena-langwa warka aduwaba umba nganjukwaba ningena ninguwar.duwar.denamurra ebina-murradungwa ngawa warka,” niyama nakina.

18 Kembirra aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa WarningiJudiya nalyangkuwerribikajungwunuma angwurra warnikuwardi-yada nakina Jesus. Miyambena-burra? Nalyangkiyama-mubaba wurrakina nenuminarriyaka-mulangwa Jesus Mawijija-langwa ayakwa ebina neyamamurra, “Nara awar.duma warka Jebuda-manja.” Akwa engka neniyengbijuwa-mubaba Jesus nakina Neningikarrawara ena-langwa Nungwenikba akwa kembirra wunididirrbura-kiya wunalakina-da.

19 Eneja kembirra nakina Jesus niyama aburruwa-wa, “Wengkirraja! Nara ngayuwa eyamama ebina ngayabakiyaba Ningenikuwenikba umba ebina yimbukwa niyaminama nganyangwa Nungwarrka, akina-bina ngayuwa ningiyaminamurra. Nganja ningenirringkinama niyamina-mulangwiya nakina, kembirra ningenuminiyuwarnama ngayamba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina.

20 Umba nakina eneja Nungwarrka nilyelyingminama ningena Ningenikuwenikba akwa nginuwilyakajinama ngayuwa ababurna-langwa ebina niyamina-mulangwa enabakiyaba. Kenuwilyakajinama nakina ngayuwa-manja arumuruma-dangwa warka ningenikiyama-langwa ambaka-murra akwa kembirra nungkwurraja yikiyakikbijangeyinama kirrakina.

21 Wuburra laka nganyangwa Nungwarrka niyaminama nenuwaru-majinama nenenibikinama wurrumurndakibina warnumamalya najungweyina-murrumurra, kembirra nganjukwaba Ningenikuwenikba ningiyaminama ningarrenibikinama wurrumurndakibina warnumamalya ningarrangayindena-murruwiya.

22 Eneja nganyangwa Nungwarrka nara alyangkuwerribikajungwuma karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba akena nginukwama ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa akina warka kajungwa ngayuwa kilyangkuwerribikajungwuni-yada kirrababurna-langwa karnumamalya.

23 Nginukwama akina warka ngayuwa-wa kajungwa nari-yada kirrababurna-langwa karnumamalya amarrungwayinduma umba yikiyangmarngkwajini-yada akwa yikingkubarrngajini-yada Ningenikuwenikba-wa wuburra laka kiningkubarrngajinama Nungwarrku-wa. Akena nungkwurraja karningerribirra kirribina karnumamalya nara engkubarrngajuma ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa, kembirra nara kirrakina engkubarrngajuma nganyangwu-wa Nungwarrka nginilarrka-murruwa yangkwurrangwa ngayuwa-da,” niyama Jesus.

24 Biya niyama ngarningka Jesus, “Wengkirrikaja! Karningerribirra karnumamalya yikengkirrikaja-manja nganyangwu-wa ayakwa akwa yikuwerrikambilya-manja nibinu-wa nginilarrka-murruwa ngayuwa, kembirra nara alekbuma Neningikarrawara nungkwurruwa-wa, nara kirrakina alikama akinu-wa angalya warninikijungwa-langwu-wa umba yikilikajama angerriba akinu-wa angalya yikambilya-murruwa karniba karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

25 Adinuba arakba aburraja warnumamalya wurribina najungweyinu-murrumurra, kabuminengkirrikajama nganyangwu-wa ningenumayakwa Neningikarrawara-langwu-wa Ningenikuwenikba akwa kuwambilyama

kembirra warniba wurrakina. Amandangwe-ka makina mamawura ku-
makwudangwudinama.
26 Keyamarrkinama akina-na? Adinuba-wiya eneja nakina Nungwarrka
nakina-bina kenenibikinama wurrakina warnumamalya enabakiyaba
akwa nganjukwaba Ningenikuwenikba kenibikinama warnumamalya
akwa nungkwurrajukwaba mena nginukwa-mubaba nakina Nungwarrka
akina warka adidirrbura ngayuwa-wa.
27 Akwa ngarningka nginubungkawakama akina-manja warka
ningenikilyangkuwerribikajungwi-yada karnumamalya-langwa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Ngayuwa
ningena ningibina-murrada kirrengkirrikena-murrada ningenimikirra
ningirukwularrinuma enena-manja angalya. Aminenena-langwa ekirra,
kembirra nginubungkawakama nakina.✡
28 "Nare-ka eyakikbijanguma enena-langwa. Adinuba aburraja
wurrakina ngawa najungweyinuma warninikijungwa warnumamalya
wurribina errikbilya-manja angalya, kuwengkirrikajama nganyangwa
ningenumayakwa-da.
29 Biya kembirra wurrakina kawurrakijadenama yadikina aburra-
langwa-langwa angalya errikbilya-langwa. Wurribina warnumamalya
neyama-murruwiya eningaba, kawarumajungwunama akwa
kuwenibudinama akwa eneja nakina Neningikarrawara kenuwerrung-
wur.denama wurrumurndakakina umba wurribina warnumamalya
neyama-murruwiya awurruwurrariya, kawarumajungwunama
akwa kuwenibudinama akena eneja nakina Neningikarrawara
kenilekbajama wurrakinu-wa-da. Amandangwe-ka makina mamawura
kumakwudangwudinama. Nare-ka kembirra eyakikbijanguma," niyama
Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya-wa-da.

Jesus nara kiniyengbina enabakiyaba

30 Biya niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa wur-
rububungkawa WarningiJudiya-wa, "Nare-ka ngayuwa ningena eyamama
awar.duma warka ngayabakiyaba. Kilyangkuwerribikajungwuna-
manja ngayuwa karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa
kirruwurrariya-murrikba, kiyaminama ngawa ebina-langwiya
kenumakina-mulangwiya Neningikarrawara ngayuwa-manja.
Eningerribirra warka ngayuwa kuwar.denama, nara eyamama
ebina ningingayindenama umba ebina yimbukwa kiyaminama
kiningayindenama nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa.
Kuwar.dena-mulangwa ena-langwa yimbukwa warka, kembirra
kilyangkuwerribikajungwuna-manja ngayuwa, eningaba yimbukwa
kiyaminama ningena," niyama nakina.
31 Biya niyama nakina, "Kuminiyengbijajungwuna-manja nganyangwa-
langwa ayakwa, kembirra nara kirrakina awerrungwur.duma nungkwur-
ruwa ngayuwa-manja.
32 Umba eneja ngarningka ningka-langwa nenumamalya nakina ng-
inuminiyengbinama ayakwa nganyangwa-langwa akwa nganja ngayuwa
ningeningma amurndakibina ayakwa alyangmandukwuna-wiya niyengbi-
nama ngayuwa-langwa.
33 "Nungkwurraja kirralarrkama nungkwurra-langwa wurrayakwa-
murra nakinu-wa Janjana akwa eneja nginuminiyengbinuma ayakwa
alyangmandukwuna nganyangwa-langwa.

✡ **5:27** Janjana 1:51

34 Mama nara karningerribirra karnumamalya aminiyengbuma ayakwa
ngayuwa-langwa umba ngarramakinama enena ayakwa nakina-langwa
Janjana kajungwa Neningikarrawara yikenenibikini-yada nungkwurruwa.
35 Eneja nakina Janjana bajananga wuburra niyamama ebina kir-
rakuminabarrakajinama mamurukwa karnikiliki-yada. Kirrenuwilyaka-
juwama karnikilika-langwa akwa kirriyekirrerriduma kirrakina. Kembirra
kinuminilyelyingmama akinu-wa ayakwa ena-langwu-wa.

36 “Eneja nakina Janjana nginuminiyengbinuma alyangmandukwuna
ayakwa ngayuwa-langwa. Umba ngalaja ngarningka engka yikakuwilyaka-
jinama nungkwurruwa-manja nganyangwa-langwa. Amiyambena ak-
ina? Eneja nakina Nungwarrka nginuwar.dikinama ngayuwa-manja
ena-langwa warka ningenikiyama-langwa. Kembirra akine-ka warka
yikakuwilyakajinama ngayuwa-langwa akwa yikakeningmikinama kirrak-
ina nginilarrka-mulangwa Nungwarrka ngayuwa yangkwurrangwa.

37 “Umba ngarningka Nungwarrka nibina nginilarrkama ngayuwa, ene-
jukwaba nginuminiyengbinuma ayakwa nganyangwa-langwa akena nara
kirrakina yikinuminengkirrikena ena-langwa ayakwa akwa nara yikinir-
ringka nenumukwurra,
38 akwa nara kirrakina yikingayindanga yikuwerrikambilya ngayuwa-
manja ningibina nginilarrka-murrumanja Nungwarrka. Kirriyama-
mulangwa amurndakakina, kembirra kirrakina kirriyarrkuwurranguma
ena-langwa ayakwa.
39-40 “Nungkwurraja KarningiJudiya kirrububungkawa kirringayinde-
nama yikambilyama karniba karningangkawura. Kirrilyangkiyaminama
numadadinama numaburangkinama mangma nungkwurra-langwa
Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa. Akena nara ngawa-da!
Kirruwarenama nara awerrikambilyuma ngayuwa-manja. Amandangwe-
ka akina ayakwa Neningikarrawara-langwa kirrakumakinama ngayuwa-
langwa. Umba ngayuwa-manja yimbukwa yikuwerrikambilya-manja,
kembirra yikambilyama karniba karningangkawura kirrakina.

41 “Mama yikiyangmarngkwajinama ngayuwa-manja akwa mama nara
eyangmarngkwajuma ngayuwa-wa umba nara kembirra kirrakina awer-
rikawarriyakama ningena.
42 Ningeningma nganja ngayuwa nara kirrakina alyelyingmama
Neningikarrawara umba kirrikadikajungwunama.
43 Nara ngayabakiyaba kilikena yangkwurrangwa umba Nungwarrka
ningena nginilarrkama yangkwurrangwa. Akena nungkwurruwa
karningiyekirrerru-ma ningilikenu-mulangwa ngayuwa enenu-
wa angalya. Umba kalikaja-manja wurrukwala aburrabakiyaba
kaminiyengbijajungwuna-manja yikabumakina-manja kirrakina,
kembirra yikiyekirrerridinama warnikilika-langwa yangkwurrangwa
nungkwurruwa-wa.
44 Umba kirruwarenama kirrakina nara angayinduma nakina
Neningikarrawara eyangmarngkwajuma nungkwurruwa-wa. Umba
kirriyekirrerridinama kirrabiyangmarngkwajina-mulangwa warnuma-
malya yimbukwa. Kirriyamarrkinamurra-bina yikuwerrikambilya-manja
ngayuwa-wa?

45 “Dukwa kirrilyangkiyama-bu kirrakina ngayuwa kilikajama
Nungwarrku-wa akwa kalekbajama ningena. Akena nara-da!
Nakine-ka Nungwarrka yikenilekbajama nungkwurruwa mena-baba
kirrilyangmuridinama karnikuminaburrakiyuwa ababurna-langwa
ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa.

46-47 Akwa ngarningka kirrilyangkiyaminama-bu kirruwerring-
wur.denama ena-langwa-manja eningarumuruma ayakwa. Amandangwe-
ka Mawijija nginuminarrikarranguma nganyangwa-langwa! Akena nara
kirrakina yikuwerrungwur.danga ena-langwa-manja ayakwa ebina
narrikarrangu-murrumanja arakburakba-kiya-wiya. Nara kirrakina
yikuwerrungwur.danga ena-langwa-manja ayakwa-baba, kembirra
kirrakina nara awerrungwur.duma nganyangwa ayakwa nganjukwaba-
da akwa nara awerrikambilyuma ngayuwa-manja-da," niyama Jesus
wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya-wa.

6

Jesus nenukwa-mulangwa aninga wurrilyimberrkwulyumida-manja 5,000 warnungkwarba

1-4 Bi...ya nakina Jesus nilawurradinuma erribaja akinu-wa angalya
Keliliyu-wa aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya
nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada warnikilarrmi-
yada emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-
langwa kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa
wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-
langwa. Wurrakina arakba kembirra narraburrungkuwarrukwa akina
aruma akungwa mijiyangu-ma. Aminambilyuma ekirra nawilyakama
akina akungwa Keliliya akwa Daburiyeja. Nuwangkidikarrinu...wa, biya
neyar.da ayakuwarra. Kembirra nawurrakilikena angakarjiyingu-wa
angalya akwa nawurrakambarringa wurrakina yakwujina. Aburraje-
ka wurruwurrakwulyumida warnumamalya narrirringkama arrubuda
warka Jesus-langwa neneningabaka-mulangwa wurrangbangbilyuwa-
murra warnumamalya. Kembirra neniyuwarnuma arakba enuwa-wa.

5 Eneja Jesus nandiyinga akena nenirringka wurrakina wurruwurrak-
wulyumida warnumamalya nalikenumurra enuwa-wa. Biya niyama Jesus
Bilibu-wa, "Nga-manja ngarna akubeyindenama aninga akakwuni-yada
wurrumurndakeyina warnumamalya?" niyama.

6 Jesus nenilabenuma niyengbinuma akina ayakwa Biliba-manja
neningma-baba arakba nenikiyama-langwa.

7 Eneja niyama Biliba enuwa-wa, "Mama akuwilyakama arume-
ka angwarnda, umba akilyangmuriduma ngarna ngarnikubeyinda
eyukwayuwa aninga warnikalyubari-yada wurrumurndakeyina
warnumamalya wurruwilyuwilyaba-wiya," niyama nakina Biliba.

8 Eneja nuwilyaba ningka-dangwa nenikabuburrakiyuwa Jesus-langwa
nambilyuma nakina yakwujina. Nenimikirra Endiruwa nibina Jayumina
Bida-langwa nenikumarnjenikba. Niyama nakina Endiruwa Jesus-uwa,

9 "Naka nenjarrngalyilya nuwilyakinama amangbala damba
eyukwayuwa akwa ambilyuma-kiya akwalya eyukwujiya-kiya. Akena
nara ngarna arijakbama aladikama wurrababurna-baba warnumamalya
ena-murra aninga eyukwayuwa," niyama nakina Endiruwa.

10 Eneja Jesus niyama, "Wurrambarrijina wurrumurndakakina warnu-
mamalya amarda-manja," niyama nakina. Ababurne-ka amarda akina
yakwujina akina-manja angalya. Aburraja wurrababurna-langwa war-
numamalya nawurrakambarringa. Akena wurrilyimberrkwulyumide-ka
5,000 warnungkwarbe-ka wurruwurrakakina.

11 Kembirra arakba eneja Jesus nirndirrka amurndakibina damba akwa
neniyangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa. Nukuwarranga niyuk-
wayuwaka akwa nenukwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Abur-
raja kembirra narreyikena wurruwilyuwilyaba-wiya-wa warnumamalya

wurribina nuwangmakayangu-murruwa yakwujina. Niyamama ngawa ngarningka akwalya-manja. Kembirra aburraja neyebukeyinuma ngawa wurrakinu...wa yanda-langwa namurndakilada.

12 Namurndakilada-manja arakba kembirra wurrakina eneja Jesus niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurrarrumurndukwuna ebina eyukwayuwa narrilalika-murrumurra umba nara arndakbudadikama,” niyama nakina Jesus.

13 Kembirra aburraja narrarrumurndukwama ebina aninga narrilalika-mulangwa wurrakina warnumamalya akwa narrilyangburrukwajuwama ememberrkwa ambilyuma-manja aruma ajamurnda ebina aninga eyukwayuwa amangbala-langwa damba amurndakibina-langwa nuwalyubarinu-mulangwa warnumamalya.

14 Aburraja wurrakina warnumamalya narrirringkama arrubuda ebina niyama-mulangwa Jesus akwa namakijeyinuma wurrakina akwa neyama, “Amandangwe-ka naka Neningikarrawara-langwa nenikumakumaka ayakwa nibina nenikilarrka nakina yangkwurrangwa enenu-wa angalya-da!” neyama wurrumurndakakina-da.

15 Akena eneja arakba nakina Jesus neningma warnikilika-langwa akwa warnikirndirrki-yada wurrakina enuwa warnikangkijiri-yada kajungwa kenubungkawakini-yada nakina Jesus. Kembirra yadikina nilikena arakba ngarningka angerriba angakarjiyingu-wa angalya nakwukawura-da.

Jesus nijirrkingalyaka-mulangwa karrawara akungwa-langwiya

16 Biya numamerrkbalina arakba mamawura. Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nadirrirnda angerriba ebinu-wa adirrung-warna akungwa Keliliya

17 akwa namurndakirijawudija mijiyanga-manja arakba akwa narraburrindada erribaja akinu-wa angalya emikirra Kabuniyuma. Biya nalyarrng-walyilyada arakba akina. Eneja Jesus nara kinilikena aburruwa-wa-da.

18 Kembirra ngalaja arakba arrubuda arrirra nuwadirrbulanga akwa nawarumajungwunuma akina akungwa.

19 Kembirra aburraja arakba wurrakina warnikabuburrakiyuwa namideyinumurra ngawa amiyerra. Biya kembirra nenirringka nakina Jesus nijirrkingalyakama karrawara akungwa-langwiya nilikenuma nakwudangwukajungwunuma makinu-wa mijiyanga. Akena aburraja wurrakina nawurrakakbar.de-ka arakba.

20 Umba niyama eneja nakina Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwa ningenu...wa!” niyama. “Nare-ka akbar.duma!” niyama nakina-da.

21 Aburraja kembirra neningayindanguma wurrakina nakina Jesus warnikirijawudiyi-yada makina-manja mijiyanga akena arngkawura-wiya arakba ngalaja numamindirruwajungwa ariba-manja akwudangwa akina-manja angalya nalikenu-murruwa wurrakina-da.

Warnumamalya nenuminaburangka-mulangwa Jesus-uwa

22 Kembirra mingka-manja mamawura aburraja wurribina warnumamalya nuwambilyu-murrumurra angakuba aburrungkwungaluba, nalyelyimbukweyinuma aburruwa-kiya akwa neyama, “Ngambuwa nibina kembirra nenungkwarba nilikenuma? Yelakwa nibina ngenirringkama akena nara nibina-da. Ngarrumarringkama yimbukwa muwilyaba-ma mijiyanga yarrungkwa akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nalikenuma narijawudiyinuma akena nara nibina Jesus kinilikena aburruwa-manja-da,” neyama wurrakina warnumamalya-da.

23 Umba ngalaja mamurndakakina mukwala mijiyanga meningiD-
aburiyeja numamurndakumindirruwajungwunuma mijiyelya-manja
akwudangwa ebina-manja angalya neniyangmarngkwajuwa-murrumanja
Jesus ebina-langwa damba Neningikarrawaru-wa nenukwa-murrumanja
yakwujina wurrakina-manja warnumamalya.
24 Aburraja narrarringka-manja wurrakina warnumamalya narrila-
likama Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina angalya,
kembirra narijawudija wurrukwala mamurndakakina-manja mijiyanga
akwa nalikena angerriba akinu-wa angalya Kabuniyumu-wa nenumi-
nandeyuma wurrakina Jesus-uwa.

Jesus nakina nidamba Nakwenenibika ngakwurra-langwa

25 Bi...ya nuwakburrangaja arakba nakina Jesus jinikakwa-manja akina-
manja angalya Kabuniyuma wurrumurndakakina warnumamalya yakwu-
jina ayakuwarra akwa neyama enuwa-wa, “A nungkuwa! Ngambi-yada
ningkena ningkiyar.duma yelakwa?” neyama wurrakina.
26 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Mena-
burra karna yirruminaburangkama ngayuwa-wa? Kirrumumiringka-
mubaba arrubuda ningiyama-mulangwa ningena-na? Nare-ka!
Yirruminaburangkama ngayuwa-wa mena kirralyubarinu-mubaba damba
akwa kirriladangu-mubaba nungkwurruwa.
27 Nare-ka aburangkama kengmandina-murruwa aninga umba
wurraburangkina ebinu-wa aninga yikakukwuna-murruwa
akwenenibika nungkwurruwa-manja yikambilyi-yada karniba
kembirra karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa
akina! Eneja Neningikarrawara Nungwarrka kirrenuwilyakajuwama
nungkwurruwa-wa nginuwerrungwur.dena-mulangwa ngayuwa-
manja. Nginuwerrungwur.denama ngayuwa-manja ningibina-murrada
ningurukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya. Kembirra nganja
ngayuwa kakwunama amukwiyadakina aninga nungkwurruwa-wa,”
niyama nakina Jesus aburruwa-wa-da.
28 Aburraja kembirra neyama wurrakina enuwa-wa, “Miyambena
yirreningayindenama Neningikarrawara yarnikiyama-langwa yarna
yarnikiladikajungwa-langwa akina aninga?” neyama wurrakina-da.
29 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Enena-bina awilyaba-
ma kirrenumininingayindenama nakina Neningikarrawara karnikiyama-
langwa nungkwurruwa karnikuwerrikambilyingi-yada ngayuwa-manja
ningibina nginilarrka-murrumanja yangkwurrangwa enenu-wa angalya,”
niyama nakina Jesus.
30 Neyama aburraja enuwa-wa, “Amiyambena kembirra arrubuda
nungkwaja kiyaminama kajungwa yikuminabilyerrikini-yada
nungkuwa Neningikarrawara-langwa arrubuda yirra-langwa
akwa yikuwerrungwur.deni-yada nungkwa-langwa-manja ayakwa?
Kiyamarrkinama kembirra nungkuwa?
31 Aburraja ngakwurra-langwa warningarakburakba-kiya wurrumirumi-
ranyungwa nuwalyubarinuma ebina aninga alarrkingburingka-manja an-
galya. Ngalaja enena nuwarrikarrijajungwunuma ayakwa akwa neyamina-
murra, ‘Nenukwamurra nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya
akina damba angaluba karrawara-langwa warnikalyubari-yada,’ neyami-
namurra akina ayakwa,” neyama wurrakina-da.✡
32 Eneja niyama nakina Jesus, “Wurrengkirraja! Nare-ka nakina
Mawijija yikenukwa akina damba karrawara-langwa angubina-langwa
nungkwurruwa-wa, umba eneja nganyangwa Nungwarrka nakina-bina

✡ **6:31** Exodus 16:4

nenukwama aburruwa-wa akwa ngarningka yikenukwunama amamalya-
dangwa damba karrawara-langwa nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-
wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
33 Umba nganja ningena ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa
abalkaya-langwa, ningiyaminamurra akina wuburra damba
yikenukwunama Neningikarrawara nungkwurruwa-wa. Akwa ngarningka
kakwunama kirrababurnu-wa karnumamalya akwenenibika ngayuwa
yikambilyi-yada karniba karningangkawura-da," niyama nakina Jesus.

34 Kembirra aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, "A nungkuwa,
yikukukwuna ngawa akina damba," neyama.

35 Eneja niyama ngarningka Jesus, "Ngayuwe-ka ningena ningibina ningi-
damba kakwuna-mulangwa akwenenibika nungkwurruwa-wa yikambilyi-
yada karniba karningangkawura," niyama Jesus. "Umba nungkwurraja
kirribina karningerribirra yikilikaja-manja yikiyuwarna-manja ngayuwa-
wa akwa yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, nare-ka kembirra kir-
rakina amureyuma akwa ngarningka nare-ka eyakwurruma umba yik-
iladenama ngawa kirrakina," niyama.
36 "Umba ngarramakamurra arakba ebina-wiya yirrirringkama ngayuwa
nungkwurruwa akena nungkwurraja nara yikuwerrikambilya ngayuwa-
manja.
37-38 Nara kidirrirnda abalkaya-langwa ningenikiyami-yada ngayuwa
nganyangwa-langwiya mangma umba ningilikena yangkwurrangwa
ningenikiyami-yada ngayuwa ena-langwa-langwiya mangma nibina
nginilarrka-mulangwa. Ningiyamina-mulangwa amurndakakina-
langwiya, kembirra nare-ka aminangkirrajuma ngayuwa karningerribirra
karnumamalya yadada kirribina yikilikaja-murrumurra ngayuwa-
wa. Kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina nginukwamurra
Nungwarrka ngayuwa-wa arakba, yikilikajama ngayuwa-wa-da.
39 Umba enena-bina ngawa nginumininingayindenama nibina-murrada
nginilarrkama ngayuwa ningenikiyami-yada. Nakina aduwaba
nginingayindenama kakwurrajini-yada ngayuwa nungkwurruwa-manja.
Nakina nginukwama nungkwurruwa ngayuwa-wa akwa nara kembirra
ningena alarrkama karningerribirra ngayuwa-langwa umba kirrababurna-
langwa kumandakwuliyinama ngayuwa akwa kawarumajinama
kenibikinama nungkwurruwa makina-manja meningarija-langwa
mamawura kawarumajungwuna-murrumanja wurribina warningma-
murrumurra nakina Neningikarrawara.
40 Akwa ngarningka enena-bina aduwaba ningayindenama nganyangwa
Nungwarrka. Kirrumurndakibina yikirringkina-murrumurra ngayuwa
Ningenikuwenikba akwa yikuwerrikambilya-murrumurra ngayuwa-
manja, yikambilyama karniba karningangkawura ngawa kirrakina-
da. Akwa nganja ngayuwa kembirra kawarumajinama kenibikinama
nungkwurruwa meningarija-langwa-manja mamawura," niyama Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

41 Kembirra arakba aburraja wurrakina warnumamalya nangwur-
rkiyengbeyinuma enuwa-langwa niyengbijajungwunu-mulangwa nakina
nidamba nibina nidirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa
angubina-langwa.
42 Biya neyama wurrakina, "Jawijiba-langwa nenungkwarba
nenikuwenikba Jesus nakina-na? Ngarningma ngarna ena-langwa
nungwenikba akwa dirndenikba. Nare-ka nakina amakama ngarna
nidirrirndu-mulangwa abalkaya-langwa yangkwurrangwa!" neyama
wurrakina.

43 Eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Wurrungwurrkiyengminjadina arakba nara angwurrkiyengbajuma!
44 Nara karna karningerribirra alikama eyuwama ngayuwa-wa nungkwurrabakiyaba. Nare-ka-da! Yikeniyangkijirena-manja Nungwarrka yimbukwa nungkwurruwa nibina nginilarrkama ngayuwa, kembirra yikilikajama kirrakina ngayuwa-wa. Akwa kawarumajinama kirrakina kenibikinama mibina-manja ngawa meningarija-langwa-manja mamawura.
45 Eneja nakina nuwilyaba nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa narrikarranguma enena ayakwa neyaminamurra, ‘Eneja Neningikarrawara nakina yikenakakirumakinama kirrababurna-langwa karnumamalya,’ neyaminamurra akina ayakwa. Nungkwurraja kirrababurna-langwa kirribina kirrengkirrikaja-murrumurra Nungwarrku-wa akwa kirreningmidina-murrumurra enuwa-langwa, yikilikajama ngayuwa-wa kirrakina.✡
46 Akena nara eyamama akina ayakwa, ‘Kirrakina kirrukwala karnumamalya arakba kinirringkama Nungwarrka,’ nara eyamama akina. Ngayuwa yimbukwa ninguwilyaba-ma ningenirringkama nganyangwa Nungwarrka, ningibina ningilikenuma Neningikarrawara-langwa,” niyama nakina Jesus.
47 Biya niyama ngarningka Jesus, “Wurrengkirraja! Kirribina karningerribirra yikuwerrikambilyama ngayuwa-manja, kembirra yikambilyamurra karniba nungkwurruwa karningangkawura.
48 Ngayuwe-ka ningena ningidamba kenibikina-mulangwa karningangkawura kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
49 Aburraja nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya nuwalyubarinuma akina aninga alarrkingburingka-manja angalya. Biya najungweyinumurra wurrakina wuburra neyaminamurra wurrababurna-langwa warnumamalya najungweyinama.
50 Umba enena ngalaja waka damba ebina nadirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa, karningerribirra yikalyubarina-manja, nara nungkwurraja kirrakina ajungwuma akwa arukwulyuwakama alikama karnumawurrina kirriyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa,
51 umba yikambilyama karniba karningangkawura enuwa-manja. Ngayuwa-bina ningena ningidamba kenibikina-mulangwa kirrakina ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa abalkaya-langwa. Ebina damba kakwunama nungkwurruwa-wa ningenumadangkwa akina. Kakwunama akina kirrababurna-langwa karnumamalya kajungwa yikambilyi-yada karniba karningangkawura kirrakina-da,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
52 Kembirra arakba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya WarningiJudiya nuwawinyambakeyinuma nebeyinuma aburruwakiya akwa neyama, “Kiniyamarrkama kembirra naka nenungkwarba akenukwunama ena-langwa nenumadangkwa ngarnikalyubari-yada ngakwurruwa? Nare-ka-da!” neyama wurrakina-da.
53 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Naramanja kirrakina nungkwurruwa alyubaruma nganyangwa ningenumadangkwa ningibina-langwa ningirukwularrinu-mulangwa enena-manja angalya akwa nara-manja ebekuma nganyangwa merra, kembirra nara ambilyuma karniba karningangkawura kirrakina-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
54 Umba yikalyubarina-manja ningenumadangkwa akwa ngawa yikibekina-manja nganyangwa merra, kembirra yikambilyama karniba

✡ **6:45** Ajaya 54:13

karningangkawura akwa nganja ngayuwa kawarumajinama kenibikinama nungkwurruwa mibina-murrada ngawa meningarija-langwa mamawura.

55 Umba nganyangwa ningenumadangkwa ningena wuburra amamalya akwalya akwa ngalajukwaba nganyangwa merra makina wuburra amamalya akubibeka.

56 Nungkwurraja kirribina karningerribirra yikalyubarina-murrumurra nganyangwa amadangkwa akwa yikibekina-murrumurra nganyangwa merra, akiyakeyinama ngarruwurrakawura-ma enena-manja angalya.

57 Eneja Nungwarrka nginilarrkama ngayuwa. Akwa nganja ningena ningambilyama ningeniba mena nginukwa-mubaba akwenenibika ngayuwa-manja. Kembirra nungkwurrajukwaba yikalyubarina-manja nganyangwa amadangkwa, karniba yikambilyama mena kenibikina-mubaba ngayuwa kirrakina.

58 Umba ngayuwa ningena ningidamba ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa. Akena enena damba nara wuburra akina aninga ebina nuwalyubarinuma nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya akwa najungweyinuma. Nungkwurraja kirribina karningerribirra yikalyubarina-manja enena damba, yikambilyama karniba karningangkawura kirrakina-da,”

59 niyama nakina Jesus nenuwilyakajuwama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya yakwujina akina-manja jinikakwa akina-manja angalya Kabuniyuma.

Jesus niyengbinu-mulangwa ayakwa akambilya-mulangwa ngarniba ngarningangkawura

60 Kembirra aburraja wurrakina wurrababurna warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nawurrakengkirrikenuma amurndakakinu-wa ena-langwuwa ayakwa akwa neyama, “Nare-ka, akina ayakwa ngarrilyangmuridinama ngarnikeningmidi-yada ngakwurruwa. Angkaburra kembirra kuwengkirrikiyi-yada akinu-wa ayakwa?” neyama wurrakina.

61 Umba eneja nakina Jesus nenumilyakwenuma arakba ena-langwuwa warnikabuburrakiyuwa nangwurrkiyengbeyinuma aminakina-langwa ayakwa. Biya niyama kembirra Jesus aburruwa-wa, “Jerriya kembirra kirruwarenama ena ayakwa nganyangwa kajungwa kirrakina nari-yada eyuwama ngayuwa-manja?

62 Nungkwurruwa yikirringkina-manja ngayuwa ningibina-murrada ningirukwularrinuma enena-manja angalya kuwarumajungwuna-manja ningena kilikaja-manja karrawaru-wa akinu-wa angalya ebina ningambilyu-murruwa adinuba-wiya, kembirra yikiyamarrkinama yikeningmidinama kirrumurndakeyina?

63 Nakina-bina eneja Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa yikenenibikinama karningangkawura kirrakina. Umba nungkwurraja kirrilyangmuridinama nungkwurrabakiyaba karnikiyama-langwa. Umba enena ayakwa ebina ningiyengbinuma nungkwurruwa-wa, yikuwerrungwur.dena-manja akina, kembirra eneja Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa yikenenibikinama karningangkawura kirrakina.

64 Akena nara karna kirrukwala awerrungwur.duma akina-manja ayakwa,” niyama Jesus. Arakba-wiya Jesus naburradadangu-wiya ena-langwa warka, nakina neningma arakba wurrakina warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra enuwa-manja akwa ngarningka wurribina wurruwilyaba nara-murrumurra awerrikambilyuma enuwa-manja, wurrakina-bina karrakwunama nakina Jesus wurrukwalu-wa warnumamalya kenuwurrikbina-murruwa.

65 Biya niyama ngarningka nakina Jesus, “Nara karna karningerribirra
alikama ngayuwa-wa. Yikenangkijirena-manja yimbukwa nganyangwa
Nungwarrka kirrakina, kembirra yikilikajama ngayuwa-wa. Nara karna
awerrungwur.duma akina-manja ayakwa-baba, kembirra ngarramakama
amurndakakina ayakwa nungkwurruwa-wa,” niyama nakina Jesus.
66 Yadikina-langwiya ngawa aburraja wurrababurna warnikabubur-
rakiyuwa ena-langwa namurndakilyangkarrngajungwa akwa nara arakba
keniyuwarna enuwa-manja wurrumurndakakina-da.
67 Eneja Jesus nenirringka-manja wurrumurndakibina nenilalikama
nakina arakba, kembirra niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa
wurrumemberrkwu-wa wurrambilyuma, “Nungkwurrajukwaba
kirringayindena yikilikaja arakba yikilalikina ngayuwa?” niyama nakina
Jesus-da.
68 Eneja niyama nakina Jayumina Bida enuwa-wa, “Nara-murruwa wur-
ribina warningaba yarnikiliki-yada yarna! Ningkakina-bina yirramakama
yarna ebina ayakwa yikakenibikinama yarningangkawura.
69 Kembirra arakba yarne-ka yirruwerrikambilyama nungkuwa-
manja akwa yarningma ningkakina ningkibina ningkungwurriyaka
ningkuwilyaba-ma nginilarrkama angaluba Neningikarrawara,” niyama
nakina Bida.
70 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Ngayuwa ninguwekbaly-
inuma kirrumemberrkwa kirrambilyuma-na? Akena kirruwilyaba karna
yelakwa Namukwa-langwa-da!” niyama nakina Jesus aburruwa-wa-da.
71 Nakine-ka Jesus niyengbinuma Judija-langwa nibina nenikuwenikba
nakina-langwa Jayumina NeningiKariyada. Nakina-bina nuwilyaba nibina
wurrumemberrkwa wurrambilyuma-langwa warnikabuburrakiyuwa ak-
ena nakina-bina nenikukwi-yada nakina Jesus wurrakinu-wa wurrukwala
warnumamalya nenuwurrikbina-murruwa nakina-da.

7

Nara wurrakina kawerrikambilya Jesus-manja

1 Bi...ya eneja Jesus nilikenuma yenjerrikina engku-wa iya engku-
wa angalya yakwujina Keliliya-manja. Aburraja WarningiJudiya wur-
rububungkawa neningayindanguma warnikuwardi-yada nakina Jesus.
Kembirra aminakina-langwa nara kiningayindanga arakba Jesus kinilikena
angerriba Judiyu-wa.
2 Ngalaja arakba nuwakwudangwukajungwunuma warnikambarringi-
yada warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnuma-
malya wurrababurna-langwa amurndakibina-manja amiyerriya
nalungkwayangu-murrumanja warnikalyubari-yada aninga-murriya
akwa warnikilyelyimbukwaji-yada ayakwa aburra-langwa-langwa
wurrarumuruma. Akina emikirra kembirra Akwulungkwayija.✡
3 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena nenirinjarrkama
akwa neyama enuwa-wa, “Wulalika ena angalya umba jeyi! Likaja
angerriba akinu-wa angalya Judiya kajungwa wurrakina warnikabubur-
rakiyuwa nungkwa-langwa karrirringkini-yada amukwiyadakina arrubur-
rubuda warka wuburra ningkuwar.danguma.
4 Kangayindena-manja warnumamalya kuweningmidina-manja
nungkwa-langwa-langwa warka, kembirra nara abuwarrkama
awar.duma nungkwa-langwa warka amurama ningkakina. Umba
kuwar.denama warka ningkabilyerra kaburringkina-murrumanja

✡ **7:2** Leviticus 23:33-44

wurrakina wurrababurna-langwa warnumamalya,” neyama wurrakina warnikumarnjena enuwa-wa.

5 Nara aburrajukwaba ena-langwa warnikumarnjena kawerrikambilya enuwa-manja wurrakina.

6 Eneja kembirra Jesus niyama aburruwa-wa, “Nara ambaka ningena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma Neningikarrawara. Umba nungkwurraja nungkwurra-langwa mamawura meningerribirra makina karnikiyama-langwa.

7 Aburraja warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, nara awurrikbama nungkwurruwa-wa umba ngayuwa-wa buwurrikbinama wurrakina ningarralekbenu-mulangwa ngawa neyamina-mulangwa awurruwurrariya.

8 Nungkwurraja jeyi! Wurrilikaja wurrilyengmena arakba akinu-wa Akwulungkwayija nara-baba ningena alikama akinu-wa Akwulungkwayija, nara-baba ambaka ningena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma Neningikarrawara,” niyama Jesus.

9 Kembirra nambilyuma ngawa yakwujina nakina akina-manja angalya Keliliya-da.

Jesus nilikenu-mulangwa Akwulungkwayiju-wa

10 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena nalyengmanguma wurrakina Jirujalemu-wa adinakba akinu-wa Akwulungkwayija warnikambarringi-yada amurndakibina-manja amiyerriya. Akwa ngarningka aburrajukwaba wurrababurne-ka warnumamalya nalikenuma yenjerrikina akinu-wa Akwulungkwayija. Eneja Jesus nakina narijidinuma arija-langwa. Nara kinabilyerrikajungwuna umba numurama nenuwurrakiyuwarnuma.

11 Akini-yada ngawa aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya nenuminembirrarinuma nuwaburangkeyinuma nakinu-wa Jesus akwa narreyengkilabenuma wurrumurndakakina-manja warnumamalya warningakwujina-manja akwa neyama, “Nangamba nibina nenungkwarba?” neyama wurrakina.

12 Aburraja wurrababurna warnumamalya wurribina nuwambilyuma yakwujina, nalyelyimbukweyinuma naminijirakajeyinuma ayakwa wurrakina enuwa-langwa akwa neyama wurrakina wurrukwala, “Neningabe-ka nakina nenungkwarba.” Umba wurrukwala aburraja neyama, “Nare-ka! Ngarrenikadikinama ngarna ngarnumamalya nakina,” neyama wurrumurndakakina.

13 Akena nuwakbar.danguma wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-langwa karrangajina-mulangwa wurrakina. Kembirra nara karrabilyerrika ayakwa enuwa-langwa umba narriyukwujiyakama nalyelyimbukweyinuma.

14 Bi...ya akina Akwulungkwayija nara kajerridina ambaka umba nuwakwuleyinuma makina-manja ambaka mamawura. Kembirra eneja nakina Jesus nilikena Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa arakba nenakakirumakama wurrumurndakakina-manja warnumamalya yakwujina.

15 Aburraja kembirra wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyakikbijangeyinuma angwurra akwa neyama, “Nakaka nenungkwarba nare-ka kinambarrina nakina adinakba-kiya wurrarumuruma-manja warnikakakirumaka ngakwurra-langwa-manja. Umba niyamarrkama kembirra naka neningmidinuma ababurna-langwa?” neyama wurrakina namakijeyinuma.

16 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnuma-
malya, “Enena ayakwa ngarrakakirumakinama ebina, nginukwama
Neningikarrawara nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa.
Nara nganyangwa ayakwa ena umba nibina-langwa.
17 Nungkwurraja yikilyangkuwerribikajungwuna-manja karnikiyama-
langwa ebina kirrenumininingayindena-mulangwiya Neningikarrawara,
kembirra yikeningmidinama akina ayakwa nganyangwa ebina nginukwa-
murrikba Neningikarrawara akwa ningiyengbina-murrikba ayakwa
ngayabakiyaba nganyangwa-langwiya mangma.
18 Kangayindangu-manja ningena kabiyangmarngkwajini-yada
akwa kabingkubarrngajini-yada wurrukwala ngayuwa-manja,
kembirra kuminiyengbijajungwunuma ngayabakiyaba. Akena
nganja ningeningayindenama kiningkubarrngajini-yada nakinu-
wa Neningikarrawara nibina nginilarrka-murruwa ngayuwa
yangkwurrangwa. Ningeningayindena-mulangwa kiningkubarrngajini-
yada enuwa-wa, kembirra ningiyengbinama ena-langwa ayakwa, nara
ningena ekadikama umba ningilarrkularrkbakinama ningena.
19 Eneja Mawijija kirrenumakama eningarumuruma ayakwa
Neningikarrawara-langwa-na? Akena nara kirruwilyuwilyaba kirrakina
yikuminiyarrkuwaraka akina ayakwa akwa kirriyaminama ngawa
kirrakina aduwaba-da. Miyambeni-yada kirrilyangkuwerribikajung-
wunama yikuwardena-mulangwa ngayuwa kirrakina-na?” niyama Jesus
wurrumurndakakinu-wa WarningiJudiya warnumamalya.

20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya neyama
wurrakina, “Ningkarrawilyakinama wurruwilyaba wurruwurrariya
wurramukwa ningkena-bina-na! Nare-ka yarna angayinduma awarduma
nungkuwa-manja!” neyama wurrumurndakakina.

21 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Kirriyakikbijangeyinuma kirrarn-
dadinuma nungkwurruwa ninguwar.dangu-mulangwa ngayuwa ebina aw-
ilyaba warka arrubuda Jebuda-manja.
22 Eneja arakburakba-wiya Mawijija nenumakama nungkwurra-
langwa-manja warnumamalya ebina ayakwa yikaringandena-
mulangwa yikamukaduwamurrikina-mulangwa nungkwurra-langwa
wurrangaringariya warninikuwenungwa mamangbala mabiyakarbiya-
manja mamawura. Akena nara nakina Mawijija kiniyengbina
akina ayakwa kinabilyerrika umba aburraja nungkwurra-langwa
wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya neyengbinuma akina.
Mama Jebuda makina mamawura umba yikamukaduwamurrikinama
ngawa warnungkwarba wurrangariya makina-manja ngawa mamawura-
da,
23 kajungwa yikinuminiyarrkuwarakini-yada Mawijija-langwa-
manja eningarumuruma ayakwa. Kembirra miyambena-burra
kirrawinyambadina ngayuwa-manja ningeneningabaka-mulangwa nibina
nenungkwarba Jebuda-manja?
24 Kirrilyangkuwerribikajungwunama ngarnumamalya-langwa
ngarningaba-murrikba akwa ngarruwurrariya-murrikba ngarrakina.
Kirrilyangkuwerribikajungwunuma arakba ninguwurrariya-murrikba
ngayuwa kirrakina. Nara alyangkuwerribikajungwuma karna
warningikarrawara-langwa warnumadangkwa umba warningarrawa-
langwa wurraminilyangkuwerribikajungwuna ebina-langwiya
alyangmandukwuna,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya.

Warnumamalya nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa nibina-langwa nenijirrkumarnu-mulangwa Neningikarrawara neningadinakba

25 Aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJirujalema
nenirringkama nakina Jesus nenakakirumakama wurrumurndakakina-
manja warnumamalya niyengbinuma abilyerra ayakwa. Akena nara
aburraja wurrakina wurrububungkawa kuwawinyambadina akwa
nara keniba enuwa-wa. Kembirra wurrukwala warnumamalya
naminandabumeyinuma akwa neyama, “Nakina-bina nenungkwarba
nibina neningayindanguma kenuwardanguma wurrububungkawa
wurrakina-na?
26 Akena kwuja! Nara aminilawurrakajuma ayakwa enuwa-wa umba
niyengbinama abilyerra ayakwa. Dukwa warningma ngakwurra-langwa
wurrububungkawa-baba nakina-bina nenuminijirabama nenijirrkumar-
numa amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba.
27 Dukwa nara-da! Ngarningma ngarna akina angalya nilikenu-
mulangwa nakina nenungkwarba narumidinu-mulangwa. Akena
kinilikaja-manja nakina-murrada yangkwurrangwa, ngarningbala akina
angalya kinilikaja-mulangwa nakina,” neyama wurrakina warnumamalya.
28-29 Eneja Jesus nenakakirumakama ngawa yakwujina
Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Akwa niyangkuwaru-
majungwunuma nakina ayakwa akwa niyama, “Dukwa karningma
ngayuwa, dukwa karningbala-da! Akwa dukwa karningma akina
angalya ningilikenu-mulangwa ngayuwa, dukwa nara ngawa-da!
Akena nara kilikena ngayabakiyaba yangkwurrangwa nganyangwa-
langwiya mangma umba ningilikenuma nibina-langwa nginilarrka-
mulangwa ngayuwa enenu-wa angalya akwa nilyangmandukwuna-
dangwa nakina. Nungkwurruwa karningbala nakina umba ngayuwa
yimbukwa ningeningmidinama-da!” niyama Jesus nakina-da.
30 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warninungkwarba
wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina Jesus
akena nara ngawa kenuminjirrkilyinga wurrakina enuwa-manja mena
nara ambaka numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa nibina-
langwa nenilarrka-mulangwa Neningikarrawara nakina-bina narrubuda-
dangwa nilyengma.
31 Akena aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna
nawerrikambilyuma enuwa-manja umba naminandabumeyinuma akwa
neyama wurrakina, “Nakaka nenungkwarba ngarrenuminabilyerrikama
arrubuda Neningikarrawara-langwa ebina nuwabuwarrukwajungwunu-
mulangwa. Kinilikaja-manja yangkwurrangwa nibina nenuminijirrkumar-
numa Neningikarrawara neningadinakba, kembirra eningumiyambena
warka kinuwar.denama nakina yelakwa? Arrubuda-dangwa yinda aba-
kiya? Nara nakina awar.duma amurndakayuwaya-na?” neyama wurrakina
warnumamalya-da.
32 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba
nuwengkirrikenuma wurrumurndakakina warnumamalya
nangwurrkiyengbeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Kembirra
wurrumurndakakina WurruBarija akwa ngawa wurrububungkawa
WurruMinida warnungkwarba narralarrka wurrukwala wurrakina
warnikakukwurraja Neningikarrawara-langwa angalya yenjerrikina
warnikirndirrki-yada akwa warnikididi-yada enuwa.
33 Akena eneja Jesus niyama, “Ngayuwa ningena ningambilyama yelakwa
aduwaya-wiya. Kembirra arakba kilikajama nibinu-wa nginilarrka-
murruwa ngayuwa yangkwurrangwa.

34 Yikabuburangkeyinama kirrakina ngawa ngayuwa-wa akena nara akburrangama. Nara karna alikama ngayuwa kilikaja-murruwa. Aminakinalangwa kembirra nara karna akburrangama ngayuwa,” niyama nakina.
35 Kembirra aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neyama, “Ngambu-wa-bina naka kinilikajama kembirra nara ngakwurruwa akburrangama? Yinda kinilikajama angerriba eminingku-wa angalya nuwambilya-murruwa wurribina ngakwurra-langwa warnumamalya kajungwa kenuwilyakajini-yada ayakwa wurribina WarningiJudiya-ma warnumamalya-na?
36 Ngarrenumakama nenikilika-langwa yenjerrikina akwa ngakwurruwa akinuminaburangkina-mulangwa enuwa-wa akena nara akburrangama nakina ngakwurruwa mena nara-baba ngarna alikama kinilikajamurruwa. Kembirra dukwa neyamarrkama amurndakibina ayakwa ngarrenumakama niyengbinuma?” neyama wurrakina.

Akwenenibika akungwa kakwularrina-mulangwa

37 Kembirra numarakbada makina meningarija-langwa mamawura meningilarrngekburna akina-langwa Akwulungkwayija nuwambarrinumulangwa warnumamalya amurndakibina-manja amiyerriya warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwa-langwa wurrarumuruma.✡ Eneja Jesus narjiyinga akwa niyengbina niyangkuwarumajungwuna akwa niyama, “Kirribina karningerribirra yikiyakwurrina-manja akungwa, kwa! Yikilikaja ngayuwa-wa kajungwa kebekajini-yada.
38 Ngalaja arakburakba-kiya-wiya enena ayakwa nuwarrikarrijungwunuma akwa neyamama, ‘Karningerribirra-langwa karnumamalya kirribina yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, kembirra arrawalangwa nungkwurra-langwa-langwa yukwudukwuda kakwularrinama akwenenibika akungwa wuburra amukwa akungwa neyaminama,’ neyamama akina ayakwa,” niyama nakina Jesus.
39 Biya nenumaka-manja amurndakibina ayakwa akungwa-langwa, niyengbinuma Neningikarrawara-langwa-langwa Nenumawurrina. Akena akini-yada ngawa nara ambaka nakina Jesus kinijungwuna akwa kinuwarumajungwuna mabiyakarbiya-manja mamawura. Kembirra nara eneja Neningikarrawara ambaka kenilarrkena nakina Nenumawurrina warnumamalyu-wa. Umba ambaka-murra wurrumurndakibina warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra Jesus-uwa, kembirra kenumenama nakina Nenumawurrina wurrakina. Akwa enambalangwa kenumamurikajinama warnikiyama-langwa eninginingabawiya arngkababurna-langwa wuburra laka amukwa akungwa eningaba nabulbeyinama arngkababurna-langwa.

Warnumamalya neningirrajuwa-mulangwa Jesus-langwa

40 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya nuwengkirrikena amurndakakina ayakwa Jesus niyengbinu-mulangwa akena naminandabumeyinuma akwa nenangkuwabijuwama wurrakina. Biya wurrukwala neyamamurra, “Amandangwe-ka nakina nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nibina nenikilarrka nakina yangkwurrangwa,” neyama wurrakina.
41 Wurrukwala neyamama, “Nakina-bina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba!” Aburraja wurrukwala neyamama, “A.a! Nara arukwularruma nakina-murrada neningadinuba-wiya akina-manja angalya Keliliya! Nareka!

✡ **7:37** Janjana 7:2

42 Ebina ayakwa nuwarrikarrijajungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, ngarrakumakinama numinakina-langwa enejukwaba kinilikaja-mulangwa nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa-langwa akwa nenikirukwularra-langwa nakina Deyibida-langwa-manja angalya Bediliyema-manja," neyama wurrakina. Akena warningbala wurrakina nirukwularru-mulangwa Jesus Bediliyema-manja.

43 Kembirra arakba nawurrabarriyinuma Jesus-langwa.

44 Wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina Jesus akena nara kenuminjirrkilyinga wurrakina.

45 Aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba narrakukwurrajuwa-murrumurra Neningikarrawara-langwa angalya, wurrumurndakibina-murrada warnikirndirrki-yada Jesus, nalawurradinuma angaluba Jesus-langwa akwa wurrakinu-wa wurrububungkawa WurruMinida akwa WurruBarija warnungkwarba akwa aburraja neyama aburruwa-wa, "Miyambena-burra nara yikinuwilyaka nibina nenungkwarba yangkwurrangwa?" neyama wurrakina.

46 Aburraja namurndakiyama wurrakina, "Nara ambaka wurribina warningerribirra warnumamalya keyengbina-langwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wuburra naka nenungkwarba niyengbinuma," neyama wurrakina.

47 Neyama aburraja WurruBarija, "Wayi! Kirrenikadikama nakina nungkwurrajukwaba!

48 Nara wurruwilyuwilyaba wurrububungkawa kawerrikambilya wurrakina Jesus-manja akwa yirrajukwaba YirruBarija.

49 Wurrumurndakibina wurrumurndakangaba warnumamalya nuwengkirrenu-murrumurra Jesus-uwa, warningbala eningarumuruma ayakwa Mawijija-langwa. Kembirra nakine-ka Neningikarrawara kenikbajinama wurrakina biya alibina-wiya keyaminama ngalaja awurrariya aburruwa-manja," neyama wurrakina WurruBarija nalyangkiyama akena nara-da.

50 Nuwilyaba NuBarija nenungkwarba Nikidima, nibina nilikenu-murrada Jesus-uwa ebina-wiya, nara kinilyangkuwamina warnikuwardi-yada Jesus umba niyarrkabuwarrkama ngawa akwa niyama nakina wurrukwalu-wa WurruBarija warnungkwarba,

51 "Ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa ngarrakumakinama nara alekbama ngarna warnumamalya nara-wiya engkirrikama aburra-langwa ayakwa umba adinuba-wiya akeningmikajungwunama wurrumurndakakina-langwa warnumamalya neyama-mulangwa biya kembirra ngarna akalekbajama wurrakina. Nara kembirra ngarna awarduma eningiyanda-langwa nakina," niyama nakina Nikidima.

52 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, "Nungkwajukwaba ningkena kinuminawilyaba-ma angalya Keliliya-bina-na? Jerriya neningaba nakina nibina nenungkwarba NeningiKeliliya? Wurringkina kemba Neningikarrawara-langwa jurra keningmidini-yada ngawa nara wurribina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa kalikena-langwa Keliliya-langwa akwa nara alikama ngawa-da," neyama wurrakina.

Narringakburrangu-mulangwa dibina didarringka nuwilyaba-manja nenungkwarba

53 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya namurndakilikena arakba aburra-langwu-wa angalya

8

1 umba eneja Jesus nilikena angakarjiyingu-wa angalya Alibumanju-wa.
2 Biya kembirra nekbadu-manja wurdarriya-wiya angalya, nilawurradina Jesus angerriba Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemuwa. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nawurrakilikena enuwa-wa. Eneja nambarringa yakwujina akwa nenuwilyakajuwa wurrumurndakakina.
3 Aburraja WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa narringawilyaka duwilyaba didarringka nakinu-wa Jesus. Aburraja wurrukwala warnumamalya narringakburrangama nuwilyaba-manja nenungkwarba dakina. Wurrakine-ka WurruBarija akwa warnikakakirumaka narringarjiyaja wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-manja warnumamalya.
4 Kembirra neyama wurrakina Jesus-uwa, “Bungkawa, daka wurrangaba narringakburrangama nuwilyaba-manja nenungkwarba yingumungkwuluma!
5 Neyamama akina ayakwa Mawijija-langwa ngarrakumakinama akingawardenama akingajungwajinama malarra-murra dadikarriyakajungwa-manja dadikiyaminjama didarringka. Kembirra nungkwaja ningkiyamarrkina?” neyama wurrakina.
6 Neyengbinuma akina ayakwa wurrakina kajungwa warnikukwudirrkiyada nakina Jesus nenikiyami-yada awurrariya akina warnikilekbi-yada, akena eneja Jesus nabuluwendinga ajiringka-wa akwa narrikarranga enalangwa-murra ayarrka ajiringka-manja.
7 Neyaminjama ngawa neniyengkiyengkilabenu...wa. Eneja kembirra Jesus nuwarumajungwa akwa niyama aburruwa-wa, “Kirribina nara yikiyama awurruwurrariya kirruwilyuwilyaba, kembirra wurrumamena meningadinuba-wiya malarra akwa yikerrikbina yikingar.dirrena,” niyama Jesus.
8 Biya nabuluwendinga ngarningka akwa narrikarranga ajiringka-manja.
9 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa nuwengkirrikenumanja akina ayakwa niyengbinuma Jesus, nawurrakijadanga arakba wurrarumuruma wurruwilyuwilyaba-wiya adinuba-wiya, kembirra angerriba wurriyukwayuwa-wa. Neyaminjamama ngawa bi...ya Jesus yimbukwa nuwilyaba nambilya nakwukawura akwa dibina didarringka.
10 Kembirra Jesus nuwarumajungwa akwa niyama dakinu-wa didarringka, “Wa! Ngambu-wa wurrumurndakibina yelakwa warnumamalya? Kada nara wurribina yelakwa kabulekbenuma nungkuwa?” niyama nakina.
11 Ngalaja yingiyama enuwa-wa, “Nare-ka wurribina kirrinjeya!” Kembirra Jesus niyama ngaluwa-wa, “Ningena nganjukwaba nara alekbuma nungkuwa-wa, umba jeyi! Likaja akwa nara arakba arriyakajungwuma awurrariya-wa!” niyama Jesus nangamaka.

Jesus nambilya-mulangwa Nenikilarrkabarraka ngarnumamalya-langwa

12 Eneja nakina Jesus nambilyuma yakwujina ngawa Neningikarrawaralangwa-manja angalya Jirujalema-manja. Biya niyengbinuma arakba ayakwa ngarningka nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya akwa niyama, “Ngayuwe-ka ningena Ningenikilarrkabarraka kirrababurnalangwa karnumamalya enena-manja angalya. Karningerribirralangwa kirribina yikiyuwarna-manja ngayuwa-manja, nara kembirra kirrakina alikama alarrumur.da-langwiya akwa nara angkungkuwabijuma alyangmandukwuna ayakwa umba yikilikajama

nganyangwa-langwiya akilarrkabarraka akwa kaminabilyerrikinama Neningikarrawara nungkwurra-langwa nibina yikenenibikinama kirrakina karningangkawura," niyama nakina Jesus.

13 Aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba nuwambilyuma wurrakina yakwujina akwa nangwurrkiyengbinuma akwa neyama Jesus-uwa, "Nungkuwa ningkena ningkuminiyengbijajungwunama ayakwa akena nungkwa-langwa ayakwa eningilyangmandukwuna-ma akina!" neyama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa-da.

14 "A.a! Nare-ka!" niyama nakina Jesus. "Ningeningma ngayuwa akina-langwa angalya ningilikenu-mulangwa yangkwurrangwa akwa akinu-wa angalya ngarningka kilikaja-murruwa ningena. Akena nungkwurraja karningbala ambaka yadikina ningilikenu-mulangwa akwa yenjerrikina kilikaja-murruwa ngayuwa. Ningeningma arakba akina angalya nganyangwa, kembirra mama ningena ninguminiyengbijajungwunama ayakwa nganyangwa-langwa, umba alyangmandukwune-ka nganyangwa ayakwa ena.

15 Nungkwurraja kirrakina kirrilyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina nungkwurra-langwa-langwiya mangma kirriyakuwerribikaja-mulangwiya. Umba nganja ngayuwa nara alyangkuwerribikajungwuma warnumamalya-langwa aduwaba

16 umba ambaka-murra kilyangkuwerribikajungwunama ngayuwa warnumamalya-langwa, akwa kembirra kilyangkuwerribikajungwunama dirrbura ngawa mena nara-baba ngayabakiyaba eyamama umba yinaja yinuwa yinilyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa yinalakena ngayuwa akwa nibina nginilarrkama yangkwurrangwa. Nara ningena ngayabakiyaba, kembirra alyangmandukwuna nganyangwa ayakwa akina.

17 Ngalaja nungkwurra-langwa arumuruma ayakwa awilyaba neyaminama, 'Kirrambilyuma-kiya karnumamalya yikaminiyengbina-manja ayakwa adidirrbura wurrukwala-langwa warnumamalya kinalakina, kembirra alyangmandukwuna akina ayakwa nungkwurna-langwa,' neyaminama ayakwa akina.

18 Ngayuwa ninguminiyengbijajungwunama ayakwa nganyangwa-langwa akwa enejukwaba nganyangwa Nungwarrka nginuminiyeng-binama nganyangwa-langwa nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa nakina-da," niyama nakina Jesus-da.

19 Aburraja neyama wurrakina WurruBarija warnungkwarba enuwa-wa, "Nangamba kembirra Nungwena nungkwa-langwa?" neyama wurruwurrakakina. Eneja neniyelijuwama nakina Jesus aburruwa-wa akwa niyama, "Kirrilyangkiyaminama karningma ngayuwa-langwa kirrakina akena nara-da! Umba karningma-manja karna ngayuwa, kembirra yikening-midinama enejukwaba nganyangwa Nungwarrka," niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

20 Niyengbinuma akina ayakwa nakina akini-yada ngawa nenakakirumaka-manja warnumamalya yakwujina arrawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya narrakakumarnu-murrumanja eyukwayuwa bada eningangwarnda-langwa. Akena nare-ka wurrakina kenumanga kenuwilyaka nakina mena nara-baba ambaka numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa nibina-langwa nenilarrka-mulangwa Neningikarrawara nakina-bina narrubuda-dangwa nilyengma.

Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa

21 Biya niyama ngarningka nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Ngayuwa kilikajama ningena engku-wa. Nungkwurraja yikuminandiyama ngayuwa-wa akena nara kirrakina akburrangama-da. Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa umba yikambilyama yelakwa yikijungwunama mena kirriyaminjamina-mubaba awurruwurrariya kirrakina,” niyama nakina Jesus.

22 Kembirra aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya naminandabumeyinuma akwa neyama namakijeyina, “Niyamama nakina, ‘Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa,’ niyamama. Dukwa amiyambena akina ayakwa? Dukwa nakina kinuwardijungwuni-yada,” neyama wurrakina.

23 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Nungkwurra karna karningiyelakwa enena-langwa angalya umba nganja ningena ningeningangaluba karrawara-langwa. Nara ningena ningeningiyelakwa enena-langwa angalya.

24 Aminakina-langwa-bina ningiyamama ngarramakama nungkwurruwa-wa, ‘Yikambilyama yelakwa nungkwurruwa yikijungweyinama mena kirriyaminjamina-mubaba awurruwurrariya kirrakina,’ ningiyamama. Yikijungwunama nungkwurruwa nara-manja kirrakina awerrikambilyuma ngayuwa-manja ningibina ningenimikirra ‘Ningambilyama ningena ningibina-murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ ningenimikirra,” niyama nakina Jesus.

25 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa enuwa-wa, “Ningkumiyambena ningkakina nungkuwa-burra?” neyama wurrakina. Eneja Jesus niyama, “Ngayuwa-bina ningibina-murrada ngarramaka-murrada kirrakina ebina-wiya nuwaburradadijungwunu-wiya.

26 Dukwa kiyengbiyengbinama ngayuwa ningiyirrbiyirrba ababurna ayakwa nungkwurra-langwa-langwa akwa kalekbajama nungkwurruwa-wa ababurna-langwa akena nara-da! Eneja nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa nilyangmandukwune-ka nakina akwa kamakinama ngayuwa warnumamalya ayakwa ebina yimbukwa ningengkirrikenumulangwa enuwa-langwa,” niyama nakina Jesus.

27 Akena nara aburraja wurrumurndakakina karrumumiringka akina ayakwa nakina niyengbinuma aburruwa-wa Nungwenikba-langwa.

28 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa, “Yikiyaminamanja yikuwurdijina-manja kirrakina eka-manja ngayuwa ningibina ningirukwularruma enena-manja angalya, kembirra karningma kirrakina ningenimikirra ‘Ningambilyama ningena ningibina-murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ ningenimikirra. Akwa ngawa karningma kirrakina nara ngayuwa ningena eyamama awar.duma warka ngayabakiyaba umba ebina nginuwilyakajuwa-mulangwiya Nungwarrka akina-langwa yimbukwa ningiyaminama ngayuwa-da.

29 “Umba eneja nibina nginilarrkama ngayuwa nara nakina alalikama umba nambilyama ngawa ngayuwa-manja. Nganje-ka ningiyaminjaminama ngawa ningenuminuwerrikilyelyingmajinama, kembirra nara alalikama ngayuwa-manja nakina,” niyama Jesus.

30 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawerrikambilyuma Jesusmanja nuwengkirrikenu-mulangwa amurndakibina ayakwa niyengbinumulangwa nakina.

Neningikarrawara akenenjungwurrena-mulangwa ngakwurruwa-manja

31 Eneja Jesus niyama wurrumurndakibinu-wa WarningiJudiya war-
numamalya nawerrikambilyu-murruwa, “Nungkwurraja kirrakina kir-
rilyangkiyaminama kirruwerrikambilyama ngayuwa-manja akena kir-
rikadikajungwunama! Yikiyarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa,
amandangwa kirrakina kembirra nganyangwa karnikabuburrakiyuwa.
32 Akwa karningma arakba ebina alyangmandukwuna
Neningikarrawara-langwa akwa yikenenjungwurrena-mulangwa
kirrakina,” niyama Jesus.
33 “A.a!” neyama aburraja wurrakina. “Yarne-ka waka yirra
Aburiyama-langwa yirrumirumirena yarnikinikaduwa akwa nara
wurribina warningerribirra yikabuwar.dika-langwa warka. Kembirra
ningkiyamarrkinama ningkiyengbinama nenikenjungwurra-langwa
Neningikarrawara yarna?” neyama wurrakina.
34 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Kirru-
murndakibina karningerribirra karnumamalya kirriyaminjaminama
awurruwurrariya, akina-bina kirrakarrkirnama kirrakuwar.dikinama
kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
35 Yikiyaminjamina-manja ngawa awurruwurrariya, kembirra kirrakina
karnikuminuwar.duwar.da arakba wuburra wurrububungkawa-
langwa yikabilyingina-mulangwa. Aburraja wurrakina warniku-
minuwar.duwar.da warka-langwa yimbukwa umba eneja nakina
nenikuwenikba kinumameni-yada nungwenikba-langwa mamurukwa
arija-langwi-yada. Kembirra numiyambena nungkwurra-langwa
nungwenungwa?
36 Ngayuwa ningibina Neningikarrawara-langwa Ningenikuwenikba
kenjungwurrena-manja kirrakina, amandangwe-ka kembirra nara arakba
akina awurrariya arrkama alyingama nungkwurruwa.
37 Ningeningma ngaya ningena kirrakina Aburiyama-langwa kirrumiru-
mirena karnikinikaduwa. Akena kirrakina kirrilyangkuwerribikajung-
wunuma yikuwardeni-yada ningena mena nara-baba akukukweyina kir-
ruwerringmungkwur.da ngawa, nara-baba eningmiduma nganyangwu-wa
ayakwa.
38 Ngaya ningiyengbiyengbinama arngkababurna-langwa ebina
nginuwilyakajuwa-mulangwiya Nungwarrka nganyangwa umba
nungkwaja ningkiyaminama ebina nungkwa-langwa numirena
nginumaka-mulangwiya,” niyama nakina Jesus.
39 Umba aburraja neyama wurrakina, “Aburiyama nakina yirra-
langwa numirarrka,” neyama. Eneja niyama Jesus, “Amandangwa-manja
kirrakina kirriyukwayuwa Aburiyama-langwa, kembirra yikiyaminama
yikuwar.denama warka ebina-murradungwa nuwar.dangu-murrada
Aburiyama, akena nara-da.
40 Umba ngayuwe-ka ningena ningenungkwarba ningibina
ngarramakama nungkwurruwa-wa alyangmandukwuna ayakwa
ebina ningengkirrenuma ngayuwa Neningikarrawara-langwa. Akena
nungkwurraja yirringayindenama karnikuwardi-yada ngayuwa enena-
langwa ayakwa. Akena nara eneja nakina Aburiyama kiniyama
amukwiyadakina.
41 Nungkwurraja kirriyaminjaminama kirruwar.duwar.denama amurn-
dakibina warka nungkwurra-langwa-langwa wurrungwungwenungwa
kirrakina-da,” niyama nakina Jesus-da. Aburraja neyama wurrakina
enuwa-wa, “Nare-ka yarna warningerribirra-langwa nungwarrka-murriya
yirra-langwa, umba nuwilyaba-ma yimbukwa nungwanyungwa nibina-
murradungwa Neningikarrawara,” neyama wurrakina.

42 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Amandangwa
nungkwurra-langwa Nungwenungwa Neningikarrawara-na! Kembirra
yikumumiringkinama yikilyelyingminama ngayuwa. Akena nara-da!
Ningilikenuma ngayuwa Neningikarrawara-langwa akwa ningenena
arakba yelakwa. Nara kilikena yangkwurrangwa ngayabakiyaba
umba nginilarrkama enuwa. Nginilarrka-mulangwa nakina, kembirra
yikilyelyingminama ngayuwa-da.
43 Miyambena-burra nungkwurruwa nara eningmiduma ayakwa
ningiyengbina-manja ngayuwa? Mena kirruwarena nganyangwa ayakwa
nara engkirrikama karna.
44 Kirrakina nungkwurra Namukwa-langwa karnikabuburrakiyuwa.
Nakina-bina kiniyuwarnama kirrakina. Ebina ningayindenama
nakina, kirringayindenama ngawa yikiyaminjaminama. Eneja nakina
nilamukwarra ebina-wiya nuwaburradadijungwunu-mulangwiya.
Nare-ka nakina kiningayindanga kinengkingkirrikena akinu-wa
ayakwa alyangmandukwunu-wa mena neningilyangmandukwunama-
baba nakina. Kiniyaminjaminama ngawa kinikikadeyinama
kiniyengbiyengbinama ayakwa mena nikalya-dangwa nilyengma nakina-
baba akwa warnumamalya-langwa nubungkawa nakina-baba wurribina-
langwa wurrikikalya.
45 “Umba nganje-ka alyangmandukwuna ayakwa ngayuwa ningiyeng-
binama ningilarrkbularrkbakinama umba nungkwurraja kembirra nara
kirrakina eningmiduma nganyangwa ayakwa.
46 Kirrumiyambena-murruwiya yikilekbajama ngayuwa-wa ningiyama-
mulangwa awurruwurrariya ngayuwa? Nara karna eyamama eyengbuma.
Kembirra ningiyengbinu-manja alyangmandukwuna ayakwa, miyambena-
burra nara eningmiduma nganyangwa ayakwa nungkwurruwa?
47 Aburraja wurribina Neningikarrawara-langwa warnumamalya
kuwengkirrikajama ena-langwu-wa ayakwa. Akena nungkwurraja nare-ka
Neningikarrawara-langwa kirrakina, kembirra nare-ka engkirrikama,”
niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Nara-wiya Aburiyama, Jesus nambilyuma neningadinakba

48 Aburraja kembirra neniyelijuwama wurrakina wurrububungkawa
WarningiJudiya Jesus-uwa akwa neyama, “Nungkuwa ningkena
NingkeningiJameriya ningkenumamalya akwa ningkarrawilyakinama
wurramukwa wurruwurrariya nungkuwa-manja! Alyangmandukwuna
akina ayakwa yirra-langwa-na?” neyama wurrakina.
49 Eneja niyama nakina Jesus, “Nara ningena ngaya awilyakama wurra-
mukwa. Ningeniyangmarngkwajinama nganyangwu-wa Nungwarrka ak-
ena nungkwurraja kirriyengbinama awurrariya ayakwa ngayuwa-langwa.
50 Nara ningena angayinduma aminengkirrikajajungwuma
ngayabakiyaba. Umba aburraja wurrakina wurruwilyaba nuwambilyama
wurribina narrangayindenama kabiyangmarngkwajini-yada akwa
kabingkubarrngajini-yada wurrukwala warnumamalya ngayuwa-wa.
Akwa wurrakina kalyangkuwerribikajungwunama ngayuwa-langwa
ningeningaba-murrikba.
51 Wurrengkirraja! Nungkwurraja yikuminiyarrkuwarakina-manja
nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra nare-ka karnumawurrina
arukwulyuwakama alikama kirreyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-
langwa umba nakina Neningikarrawara yikenenibikinama kirrakina
yikambilyi-yada enuwa-manja karningangkawura. Amandangwa
engburingka ayakwa akina!” niyama nakina Jesus-da.

52 Kembirra aburraja namurndakiyama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya enuwa-wa, “Yarningma arakba amandangwa nungkuwa ningkarrawilyakinama wurruwurrariya wurramukwa! Eneja nakina nenumawurrina Aburiyama-langwa nilikenuma warninikijungwa-langwu-wa angalya. Amandangwe-ka nijungwunuma akwa ngawa warnikumakumaka ayakwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa najijungweyinuma aburrajukwaba wurrakina. Akena ningkiyamama nungkwaja ningkakina, ‘Karningerribirra karnumamalya yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra yikambilyama kirrakina karniba Neningikarrawara-manja karningangkawura,’ ningkiyamama.

53 Jerriya nara ningkakina ajungwuma? Jerriya nungkuwa ningkaruma-dangwa umba yirra-langwa numiranyungwa Aburiyama naba-kiya-na? Nare-ka! Nakine-ka nijungwuma akwa ngawa aburrajukwaba wurribina warnikumakumaka ayakwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa najungweyinuma. Umba ningkumiyambena kembirra ningkiyaminamurra-bina?” neyama wurrakina.

54 Eneja niyama nakina Jesus, “Ngayuwa kumininingkubarrngajungwunu-manja akwa kuminiyangmarngkwajungwunu-manja nganyangwa-langwa, kembirra yikiyaminama kirrakina, ‘Nungkuwa ningkeningeningaba-ma ningkakina,’ yikiyaminama nungkwurruwa. Eneja nganyangwa Nung-warrka, nakina-bina ngininingkubarrngajinama ngayuwa-manja nibina-murrada kirriyamama, ‘Nakina-bina Neningikarrawara yirra-langwa,’ kir-riyamama.

55 Akena karningbale-ka kirrakina nakina umba ngayuwa yimbukwa ningeningma nakina. Kiyama-manja ngayuwa, ‘Ningeningbala nakina,’ kembirra ningikalya ningakina-da wuburra nungkwurruwa kirrikikalya-da. Akena ningeningma ngayuwa nakina akwa ningenuminiyarrkuwarak-inama ena-langwa ayakwa.

56 Eneja nakina nungkwurra-langwa numirenungwa Aburiyama nuwer-rikilyelyingminuma nakina numamarngkirringka-mulangwa mibina ma-mawura nganyangwa. Numarringkama makina mamawura kiyar.dena-manja yelakwa ngayuwa akwa niyekirrerridinuma nakina-da,” niyama nakina Jesus-da.

57 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya enuwa-wa, “Nara ambaka ningkakina ningkeniyerringka akena ningkiyamama ningkenirringkama nakina Aburiyama!” neyama wurrumurndakakina.

58 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Nara-wiya nakina Aburiyama ambaka kinirukwularrina, ngayuwa ningena ningam-bilyuma adinakba. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama nakina Jesus.

59 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya narrumamanga malarra warnikuwardi-yada enuwa-wa. Akena eneja nakina Jesus numarngkilyumada akwa nilalika akina angalya Neningikarrawara-langwa nakina-da.

9

Jesus nenuminungwur.dangmajuwa-mulangwa menba nibina nirukwular-rinumurra nimimba

1 Biya muwilyaba-manja mamawura Jebuda-manja nakina Jesus nilikenuma aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina-manja

ngawa Jirujalema. Biya nenakburranga nuwilyaba nenungkwarba nibina nirukwularrinumurra nimimba.

2 Kembirra aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa neyama enuwa-wa, “A! Nungkuwa! Wurrumiyambena neyamama awurrariya, naka nimimba nenungkwarba yinda dirndenikba yinda nungwenikba? Jerriya wurrukwala neyamama awurrariya biya kembirra naka nenungkwarba nirukwularrinumurra nimimba?” neyama wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-uwa-da.

3 Eneja Jesus niyama, “A.a! Nara nakaka nenungkwarba kiningekburaka awurrariya akwa ngawa aburnajukwaba wunalakina dirndenikba iya nungwenikba keningekburaka awurrariya. Nare-ka! Nakine-ka nimimbadinuma kajungwa yikinuminirringkini-yada kirrakina arrubuda warka Neningikarrawara-langwa nakina-manja nenungkwarba.

4 Numambilya-wiya meningilida, kembirra ngakwurruwa akuwar.duwar.denama amurndakibina warka arrubuda nibina-langwa nginilarrka-mulangwa ngayuwa yangkwurrangwa. Umba ngalaja makina meningalyarrngwalyilya kumulikajama arakba biya kembirra nara karningerribirra karnumamalya awar.duma warka kirrakina.

5 Ningambilya-wiya ningena enena-manja angalya, ngayuwe-ka ningena Ningenikilarrkabarraka kirrababurna-langwa karnumamalya,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikabuburrakiyuwa.

6 Biya kembirra nakina Jesus nukwurarrma ningkalyika ajiringka ena-langwa-murra alyukwalya biya numanga akina akwa nenuminilyungkwena nakina-langwa-manja nenungkwarba menba.

7 Kembirra niyama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja angerriba ajarrijungwuna ningkenumukwurra angabu-wa akungwa emikirra Jayilawuma,” niyama nakina Jesus. Akine-ka ekirra neyamamurra “Akungwa ebina narradikarrijungwunuma.” Kembirra nilikena eneja arakba nakina nenungkwarba akungwa-wa najarrijungwunuma nenumukwurra akena nandiyinga arakba. Biya nilikena angalyu-wa ena-langwu-wa warnumamalya.

8 Kembirra aburraja wurrakina akwa ngarningka wurrukwala warnumamalya wurribina nenirringkama neniyukwamajuwama angwarnda akwa aninga adinuba-wiya, namakijeyinuma ayakwa wurrakina akwa wurrukwala neyama, “Jerriya nakina nibina-murrada niyukwiyukwaminuma angwarndu-wa?” neyama wurrakina.

9 Umba wurrukwala neyama, “Nakina-bina nibina-murrada-da!” Umba wurrukwala neyama, “A.a! Wuburre-ka enuwa nakina!” neyama wurrakina. Akena niyama eneja nakina nenungkwarba, “Ngayuwa-bina ningena ningibina-murrada ningenungkwarba-da!” niyama nakina.

10 Aburraja neyama enuwa-wa, “Numiyamarrkama nungkwa-langwa menba numungwur.dangma?” neyama wurrakina.

11 Eneja kembirra niyama nakina nenungkwarba nenumaka wurrakinuwa, “Nibina nenungkwarba nenimikirra Jesus ningkalyikama akina ajiringka ena-langwa-murra alyukwalya biya numanguma akina akwa nginuminilyungkwena nganyangwa-manja menba. Kembirra niyama ngayuwa-wa, ‘Jeyi! Likaja angerriba ajarrijungwuna ningkenumukwurra angabuwa akungwa emikirra Jayilawuma,’ niyamama nakina. Kembirra nganja ningilikenuma ningakina akinu-wa akungwa akwa ningajarrijungwuna ningenumukwurra akena arakba ningandiyinga,” niyama nakina nenungkwarba.

12 Aburraja neyama wurrakina warnumamalya nakina-manja neniyengkilabena, “Nangamba kembirra nakina nenungkwarba?” Eneja

niyama nakina nenungkwarba, “Ningeningbale-ka ngaya nakina!” niyama nakina-da.

Neniyengkilabenu-mulangwa WurruBarija nakina-manja nenungkwarba nandiyingu-mulangwa

13 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nenuwilyaka nakina nenungkwarba nibina nimimbadinu-murrada wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

14 Ngalaja mibina mamawura ningkalyika-manja Jesus akina ajiringka ena-langwa-murra alyukwalya akwa nenuminungwur.dangmajuwa-manja nenungkwarba-langwa menba, Jebuda makina.

15 Kembirra aburrajukwaba wurrakina WurruBarija warnungkwarba neniyengkilabenuma nakina-manja nenungkwarba akwa neyama, “Nu-miyamarrkama nungkwa-langwa menba numungwur.dangma?” neyama wurrakina. Eneja niyama nakina, “Nginuminilyungkwena nakina akina ajiringka nganyangwa-manja menba akwa ningajarrijungwunuma ningenumukwurra akena ningandiyinga arakba-da,” niyama nakina nenungkwarba.

16 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba namakijeyinuma ayakwa wurrakina akwa neyama, “Nare-ka nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa! Nenungwur.dangmajuwama nimimba-langwa menba Jebuda-manja! Warke-ka akina! Nare-ka nakina aminiyarrkuwarakama akina ayakwa eningarumuruma Jebuda-langwa,” neyama wurrakina. Umba wurrukwala neyama, “Kiniyamarrkinama nuwurrariya nenungkwarba kinuwar.denama amukwiyadakina warka arruburrubuda? Nara-da!” neyama wurrakina. Biya nawurrabarrinuma wurrakina, wurrumurndakuwarra neyengbeyinuma emininga ayakwa umba aburrajukwaba wurrumurndakukwala emininga neyengbeyinuma ayakwa.

17 Biya kembirra wurrakina WurruBarija warnungkwarba neniyengkilabena ngarningka nakinu-wa nenungkwarba akwa neyama, “Nungkwaja, amiyambena ayakwa kiyengbinama nakina-langwa numambijangajuwa-mulangwa nungkwa-langwa menba?” neyama wurrakina. Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Nenikumakumake-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina nenungkwarba,” niyama nakina.

18 Akena aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya nara keningayindanga wurrakina kenuminikalyika nakina nimimbadinuma adinuba-wiya yanda-langwa nandeyumurra arakba. Nara wurrakina kenuminikalyika nakina yanda-langwa nenardijuwama ena-langwa dirndenikba akwa nungwenikba aburruwa-wa.

19 Biya neyama wurrakina aburnuwa-wa, “Jerriya naka nungkwurna-langwa nangariya? Jerriya kiniyamama kinalakena, ‘Naka nirukwularrinuma nimimba,’ kiniyamama? Kembirra niyamarrkama naka nandiyingama arakba?” neyama wurrumurndakakina.

20 Aburnaja neniyama wunalakina, “Yineningma-kiya yinalakena nakina yina-langwa nangariya nakina nirukwularrinuma nimimba.

21 Akena yineningbala-kiya yinalakena nandeyu-mulangwa naka akwa ngarningka yineningbala nibina nenumamalya nenuminungwur.dangmajuwama ena-langwa menba. Kembirra wuniyengkilabaja! Naruma arakba nakina. Akwa kinuminiyengbijajungwunama ayakwa enabakiyaba!” neniyama wunalakina.

22 Neniyengbina amurndakakina ayakwa mena nenakbar.dangu-mubaba
wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-
langwa wunalakina dirndenikba iya nungwenikba. Aburraja ebina-
wiya arakba nalyangkuwerribikajungwunuma wurrumurndakakina
wurrububungkawa WarningiJudiya nari-yada awiyebajuma akinu-
wa alikira jinikakwu-wa wurribina warningerribirra keyaminama
keniyengbijinama, “Nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma
amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba,
nakina-bina Jesus.”

23 Aminakina-langwa kembirra aburnaja wunalakina dirndenikba akwa
nungwenikba neniyamama, “Naruma arakba nakina. Kembirra wu-
niyengkilabaja!” neniyamama wunalakina.

24 Umba arngkambilyuma ngawa aburraja wurrumurndakakina
WurruBarija warnungkwarba nenardijuwama nimimba-murrada
akwa neyama wurrakina enuwa-wa, “Nara ekadikama umba yengbina
alyangmandukwuna ayakwa yirruwa-wa kajungwa kinengkirrikaji-
yada Neningikarrawara. Yarningma yarna nuwurrariya nakina
nenungkwarba,” neyama wurrakina.

25 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Dukwa nuwurrariya nakina,
dukwa nara-da! Ningeningbala. Umba awilyaba yimbukwa ningen-
ingma ningakina, ningimimbadinu-murrada akena ningandiyama arakba,”
niyama nakina.

26 Kembirra aburraja neyama, “Niyamarrkama nakina nginuminambi-
jangajuwama nungkwa-langwa menba?” neyama wurrumurndakakina.

27 Eneja nakina niyama nimimba-murrada, “Ngayuwa ngarramakama
arakba nungkwurruwa-wa akena nara kirrakina yikuminengkirrikena.
Miyambena-burra yirruminingayindenama ngayuwa kiyengbina ayakwa
ngarningka? Dukwa nungkwurrajukwaba kirrakina kirringayindenama
ena-langwi-yada karnikabuburrakiyuwa-na!” niyama nakina.

28 Kembirra aburraja wurrumurndakakina nenirinjarrkama enuwa-wa
akwa neyama, “Nungkuwa ningkakina nakina-langwa nenungkwarba
ningkenikabuburrakiyuwa umba yirraja yarna Mawijija-langwa
yarnikabuburrakiyuwa.

29 Kwuja! Ngakwurraja ngarna ngarningma niyengbinuma ayakwa
nakina Neningikarrawara Mawijiju-wa. Umba nakina nenungkwarba
dukwa neningamba-langwa? Ngarningbala ngarna ngakwurruwa!”
neyama wurrakina.

30 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Wa! Marrakba! Karningbala
kirrakina nakina nilikenu-mulangwa akena nginuminambijangajuwama
nganyangwa menba!

31 Ngarningma ngarna nakina Neningikarrawara nara engkirrikuma
wurruwurrariya-wa warnumamalya umba nengkirrikajama wurribinu-
wa warnumamalya neniyangmarngkwajina-murruwa enuwa-wa akwa
neyamina-murruwa wurrakina ebina nenumininingayindenama nakina.

32 Yadikina-langwa ningekburaka-manja Neningikarrawara angalya
iya angubina, nara akengkirrikena ngarningerribirra ngarnumamalya
ayakwa wurruwilyaba-langwa warnumamalya kenuminambijangajuwa-
mulangwa menba nibina-langwa nenumamalya nirukwularrinu-
mulangwa nimimba.

33 Nara-manja kinilikena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-
langwa, nara-maka kembirra nakina kiniyama,” niyama nakina nimimba-
murrada wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

34 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, “Nungkuwa ningkakina
ningkirukwularrinuma ningkuwurrariya akwa ningkuwurrariya ngawa
aduwaba. Nare-ka amakumakama amukwiyadakina ayakwa yirruwa-wa!”
neyama wurrakina. Biya arakba wurrakina naminangkirraja yadikina
jinikakwa-langwa nakina akwa neyama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja akwa nara
alawurraduma ningkakina yangkwurrangwa!” neyama wurrakina.

Ngarrikadikajungwuna-mulangwa ngarnumamalya wuburra ngarrim-imba

35 Eneja nakina Jesus nengkirrika ayakwa wurrakina naminangkirraju-
mulangwa nakina nimimba-murrada angerriba. Biya Jesus nenumi-
nandeya nibinu-wa nenungkwarba biya nenakburranga akwa niyama,
“Ningkuwerrikambilya ambaka ningkena nibina-manja nirukwularru-
murrumanja enena-manja angalya?” niyama nakina Jesus.
36 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “A! Numiyambena nakina ne-
nungkwarba? Yimakinama ngayuwa-manja kajungwa kuwerrikambilyi-
yada kembirra enuwa-manja,” niyama nakina.
37 Eneja niyama nakina Jesus enuwa-wa, “Kwuja! Ningkenirringkama
arakba nungkuwa nakina. Ngayuwa-bina ningena ningenungkwarba
ningiyengbinama nungkuwa-manja aduwaba-da,” niyama nakina Jesus.
38 Kembirra eneja niyama nakina nenungkwarba enuwa-wa,
“Ninguwerrikambilyama arakba nungkuwa-manja, Ningkumikbiyiya-
dangwa,” niyama akwa neniyangmarngkwajuwa arakba nakina Jesus-
manja-da.
39 Eneja niyama nakina Jesus, “Ningilikenuma yangkwurrangwa
enenu-wa angalya kilyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-
murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba nungkwurruwa. Wuburra
laka wurribina warnumamalya wurrimimba-murrumurra neyaminama,
kirruwurrakuwarra kirrakina kirriyaminama mena karningbala-baba
Neningikarrawara. Umba nganja ningena ningilikenuma yangkwurrangwa
kajungwa yikeningmidini-yada nakina. Umba kirruwurrakukwala
kirrilyangkiyama kirrakina karningma nakina-da! Akena nara-
da! Nungkwurrajukwaba kirrumimbadinama wuburra wurrimimba
neyaminama,” niyama nakina Jesus.
40 Umba aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba wurrib-
ina nuwambilyuma yakwujina Jesus-manja, nuwengkirrikenuma ena-
langwa ayakwa akwa neyama enuwa-wa, “Wa! Dukwa yirrimimba yarna
yirrajukwaba-na?” neyama wurrakina.
41 Kembirra eneja niyama nakina Jesus, “Yawa! Akena nara kirrakina
wuburra wurrimimba warningbala-murrumurra Neningikarrawara.
Nare-ka-da! Kirriyaminama nungkwurraja, ‘Yarningma yarna
Neningikarrawara,’ kirriyaminama akena kirrikadikajungwunama!
Aminakina-langwa kembirra eneja Neningikarrawara yikenilekbajama
nungkwurruwa-wa kirruwurrariya ngawa,” niyama nakina Jesus
wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

10

Jesus nakina nenikumungkakwurraja jiba

1 Biya Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya,
“Wurrengkirrikaja! Nuwilyaba nenungkwarba nara-manja nakina
awiyebuma jiba-langwu-wa angalya ebina-langwa dawa nuwawiyebena-
mulangwa jiba, umba kinuwurdiya-manja engka-langwa-langwa akwa

kinidirrirndiya-manja biya kinawiyeba-manja arrawu-wa, nakina nenungkwarba nuwurrariye-ka nengkengmina.

2 Umba nibina nenungkwarba kinawiyebenama dawa-langwa jiba-langwu-wa angalya ebina-langwa nuwawiyebena-mulangwa jiba, nakina-bina nibina nenungkwarba nenikumungkakwurraja jiba-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

3 “Eneja ningka-dangwa nenungkwarba kinambilyama akwudangwa ngawa dawa-manja nakina kenuminambijangajinama dawa kinawiyebeni-yada nakina nenikumungkakwurraja jiba. Kembirra eneja nenikumungkakwurraja jiba kinardijinama nakina ena-langwa jiba, kinumurndakiyengbijinama ekirra ngala-langwa. Kembirra ngalaja jiba kenakuminumiringkiname-ka ena-langwa ayakwa. Biya kinumurndakijadijinama amurndakibina jiba errekbawa-da.

4 Kinilyengmenama nakina umba ngalaja jiba kenakiyuwarnama arija-langwa enuwa-manja, mena-baba akakirume-ka ena-langwa ayakwa-da.

5 Akena kinardijina-manja nimininingka nenungkwarba, nare-ka kem-birra eyuwama akina jiba enuwa-manja umba kuwangkirreyinama akina, kuwakbar.denama nakina-langwa nenungkwarba-da, mena ekikamarra-baba ayakwa ena-langwa-da,” niyama Jesus.

6 Jesus nenumakama ena alawudawarra jiba-langwa, akena nara karru-mumiringka ayakwa wurrakina warnumamalya.

7 Biya ngarningka niyama Jesus aburruwa-wa, “Wurrengkirrikaja! Ngayuwe-ka ningena wuburra akina dawa jiba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

8 Wurrababurna-langwa warnungkwarba wurribina nalyengmanguma adinuba-wiya ngayuwa-manja, wurrakina wurrengkengmina wurruwur-rariya. Ngalaja akina jiba nara karrakuminengkirrikena ayakwa aburra-langwa kembirra.

9 Ngayuwe-ka ningena wuburra akina dawa. Kirribina karningerribirra yikilikaja-manja arrawu-wa akina-langwa dawa nganyangwa-langwiya, yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja kirrakina, kembirra arakba nganyangwa kirrijiba akwa kenibikinama ngayuwa karningangkawura. Kembirra kirrakina yikawiyebenama akwa yikijadenama akwa yikakbur-ranginama aninga akwa akiyakeyinama ngarruwurrakawura-ma.

10 “Wurribina wurrengkengmina, kalikajama warnikangmadingi-yada akwa warnikuburriji-yada akwa warnikuwardi-yada. Wurrikalya wur-rakina! Umba nganja ningena ningilikenuma yangkwurrangwa ka-jungwa kirrababurna-langwa karniba yikambilyi-yada kirruwurrangek-burna kirrakina-da.

11 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwurraja jiba. Ningena-bina nara awaruma ningenikuminijungwa-langwa ningenikuminididirraka-langwa nganyangwa-langwa jiba.

12 Umba aburraja wurribina warnikuminuwar.duwar.da karrakwurraji-nama jiba, warningeningaba-ma wurrakina warnikumungkakwurraja. Nare-ka aburra-langwa amurndakakina jiba umba nibina-langwa nenungkwarba nabalija-langwa kenukwuna-mulangwa angwarnda kenubeyindena-mulangwa wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da kenuminakwurrajina-mulangwa amurndakakina. Kembirra amandangwa karrarringkina-manja wurrakina warnikuminuwar.duwar.da wurrubukwaya warnungwenimbaluba kalikaja-manja, karrilalikinama amurndakibina jiba umba kuwangkarrinama. Kembirra wurrakine-ka warnungwenimbaluba karrilarrmenama kawardeni-yada awilyaba jiba umba ngalaja ebina akwala kuwangkirreyinama kawurrakerrbalinama.

13 Wurrakine-ka aburraja kembirra warnikuminuwar.duwar.da kamar-
rungwayindenama karrilalikinama amurndakakina jiba mena nara-baba
aburra-langwa akina.

14 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwurraja
jiba. Ningakakirume-ka nganyangwa jiba akwa ngalajukwaba akina jiba
nganyangwa akakiruma ngayuwa-da,

15 wuburre-ka Nungwarrka enejukwaba nakakiruma ngayuwa, akwa
ngayuwa nganjukwaba ningakakiruma Nungwarrka-da. Kembirra nare-ka
ngayuwa awaruma ningenikuminijungwi-yada jiba-langwa.

16 “Ngalaja nganyangwa akwale-ka jiba nuwambilyama emininingka-
manja angalya. Ekikamarra nganyangwa ayakwa akwa nara ambaka
eyuwama ngayuwa-manja. Nganja ningena kuwurramurndukwajinama
amurndakakina jiba ngalajukwaba. Kembirra akine-ka jiba kuwengkir-
rikajama nganyangwu-wa ayakwa akwa awurrakawura-ma amurndakak-
ina kuwambilyama-da. Kembirra ngayuwa ngawa ningena ninguwilyaba-
ma ningenikumungkakwurraja jiba ababurna-langwa kambilyama-da,”
niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

17 Biya Jesus niyama ngarningka, “Ngayuwa kijungwunama ningena
ngayabakiyaba kajungwa kenibudini-yada ngarningka. Kembirra eneja
nganyangwa Nungwarrka numinilyelyingminamurra angwurra ngayuwa-
langwa.

18 Nara warna warningerribirra awarduma ngayuwa umba
ngayabakiyaba kilyangkuwerribikajungwunama kijungwuna-mulangwa
akwa kenibudina-mulangwa ngarningka. Enena-bina ebina Nungwarrka
nginumakama ningenikiyama-langwa-da,” niyama Jesus.

19 Kembirra aburraja wurrumurndakakina WarningiJudiya
warnumamalya nawurrabarriyinuma nangwurrkiyengbeyinuma Jesus-
langwa neniyengbijuwa-mulangwa Jesus nakina Neningikarrawara ena-
langwa Nungwenikba.

20 Wurrukwala neyama wurrakina, “Wurramukwa-dangwa naka
nenuwilyakinama enuwa-manja! Nenubuwakida nakina! Miyambena-
burra kinuminengkirraja enuwa-wa?” neyama wurrakina.

21 Umba wurrukwala neyama, “A.a! Kenuwilyakina-manja wurramukwa
nakina nenungkwarba, nara nakina eyengbuma amukwiyadakina ayakwa!
Namukwiyadakina nenungkwarba nara eningabakama nenikandiyinga
menba nibina nimimba!” neyama wurrakina.

WarningiJudiya warnumamalya nawarangu-mulangwa Jesus-manja

22 Akilarrkumurndada arakba akina. Aburraja nawurramurn-
dukwunuma WarningiJudiya warnumamalya Jirujalema-manja
warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrumirumirarrngwa
warningarakburakba-kiyu-wa narrukwurdukwurdaka-murruwa
Neningikarrawara-langwa angalya.

23 Eneja Jesus nilikenuma akina-langwiya alingajirra amiyerriya
angwarnda-murra niyarruwarnuma Neningikarrawara-langwa-manja
angalya. Akine-ka amiyerriya emikirra Jalumuna-langwa Amiyerriya.

24 Aburraja wurrakina warnumamalya nawurramurndukwunuma
enuwa-manja. Biya neyama, “Ningkena ngawa yikikukwuruk-
wunama ayakwa ningkeningamiyerra-na? Nginuminijiraba-
manja nginijirrkumarnu-manja amalyirra Neningikarrawara
ningkeningadinuba-wiya ningkeningadinakba ningkakina, kembirra
yirridirrburakina yirraja!” neyama wurrakina.

25 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Ngarramakama arakba kirrakina
akena nara yikuminuwerrungwur.danga nganyangwa ayakwa. Nganja
ninguwar.duwar.denama warka ebina Nungwarrka nginukwama ngayuwa
ningenikiyami-yada. Akine-ka warka yikakidirrburakinama ngayuwa-
langwa.
26 Akena nungkwurruwa nara awerrungwur.duma ngayuwa-manja mena
nara-baba kirrakina nganyangwa jiba.
27 Nganyangwa jiba akakiruma nganyangwa ayakwa akwa nganja
ningakakiruma ngala-langwa, akwa kakaburrakiyuwarnama ngayuwa-
manja.
28 Akwa nganja ngayuwa kenibikinama kuwambilyi-yada
eningangkawura eniba akwa nari-yada kembirra eyibiyuwajuma
akijungwa akwa nari-yada warningerribirra amurrakajuma akina
ngayuwa-langwa.
29 Nganyangwa Nungwarrka nginukwama amurndakakina jiba
ngayuwa-wa. Nara wurribina wurrukwala wuburra enuwa. Nara kembirra
warningerribirra amurrakajuma akina nganyangwa-langwa Nungwarrka.
30 Ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka yinuwilyaba-ma yinalak-
ena,” niyama Jesus.
31 Kembirra ngarningka aburraja WarningiJudiya warnumamalya narru-
mamurndakumanga malarra kenijungwajuwi-yada Jesus-manja.
32 Akena eneja Jesus niyama, “Ningene-ka arakba ngarrawilyakajuwama
ababurna warka eninginingaba amurndakibina Nungwarrka nginukwama
ningenikiyama-langwa. Kembirra amiyambena-langwa warka karna yiki-
jungwajinama makina-murra malarra?” niyama Jesus.
33 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “Nara yarna ajungwajuma
nungkuwa ningkiyama-mubaba eningaba warka ningkakina umba
kijungwunama ningkiyengbinu-mulangwa awurrariya ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Ningkilyangkiyama-bu nungkuwa akwa
Neningikarrawara kinalakina kinuwilyaba-ma. Akena yande-ka
ningkakina ningkenumamalya!” neyama wurrakina.
34 Eneja Jesus niyama, “Neningikarrawara-langwa-manja jurra nuwar-
rikarrijajungwunama akwa neyaminama, ‘Neningikarrawara niyamama,
Nungkwurruwa kirrakina wuburra ngayuwa Ningeningikarrawara, niya-
mama.’✡
35 Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa alyangmandukwuna
akwa kuwambilyama ngawa eningangkawura. Nakina-bina Neningikar-
rawara neniyengbijuwama wurrumurndakakina warnumamalya wuburra
enuwa Neningikarrawara, wurrumurndakibinu-wa niyengbinu-murruwa
ena-langwa ayakwa arakburakba-kiya-wiya.
36 Miyambena-burra kembirra yirrilekbajama ngayuwa nungkwurruwa
ngarramaka-mulangwa ngayuwa ningena Ningenikuwenikba
Neningikarrawara-langwa? Eningawurrariya-ma akina ayakwa
nganyangwa! Nakine-ka Neningikarrawara, nakina-bina Nungwarrka
nuwekbalyinuma ngayuwa akwa nginilarrkama enenu-wa angalya
ningenikuminuwar.di-yada enena warka.
37 Nara-manja ningena awar.duma adidirrbura warka wuburra
nganyangwa Nungwarrka nuwar.denama, kembirra nara kirrakina
awerrungwur.duma akwa awerrikambilyuma ngayuwa-manja.
38 Umba kuwar.dena-manja ngayuwa adidirrbura warka wuburra
Nungwarrka nuwar.denama, kembirra mama kirrakina nara awerrung-
wur.duma nganyangwa-manja ayakwa umba nganyangwa-manja warka

✡ **10:34** Emeba 82:6

yikuwerrungwur.denama kirrakina. Yikuwerrungwur.denama ngayuwa-manja kajungwa yikeningmidini-yada akwa yikumumiringkini-yada ngayuwa ningambilya-mulangwa Nungwarrka-manja akwa nganyangwa Nungwarrka nambilya-mulangwa ngayuwa-manja. Nungwarrka akwa ngayuwa yinalakena-kiya yinuwilyaba-ma ngawa," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa WarningiJudiya warnumamalya.

39 Ngarningka arngkawura-langwa warnikirndirrki-yada wurrakina Jesus akena eneja numarngkilyumada aburruwa-langwa.

40 Biya yadikina nilawurradina arakba niyakuwarrukwa adalyuma EningiJardina ebina Janjana nenumingekingambajuwa-murrumanja warnumamalya ebina-wiya akwa nambilya yakwujina.

41 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikena yenjerrikina Jesus-uwa akwa namakijeyinuma namurndakiyama, "Nara Janjana kiniyaminjama arrubuda umba ababurna-langwa ayakwa alyangmandukwuna-wiya yirrenumakama naka-langwa nenungkwarba," neyama wurrakina.

42 Kembirra arakba wurrilyimberrkuwarra warnumamalya wurrababurna nawerrikambilyumurra enuwa-manja.

11

Lajirida nijungwu-mulangwa

1 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Lajirida nangbilyuwadinuma. Nambilyuma nakina engemba-manja angalya Bedini-manja, aburrubukwurruwa derrkuwenikba-kiya Mada akwa Meri.

2 Dakine-ka Meri dibina-murrada yingijiraba-murrada Jesus-langwa-manja alika ebina bungabungwa eningaba akwa yinginumininingburingkaka-murrada ena-langwa alika ngala-langwa-murra mamungba. Nakina-bina nerrkuwadikba ngala-langwa Lajirida nangbilyuwadinuma nakina.

3 Aburraja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuwambilyuma engka-manja angalya wurrakina. Kembirra Lajirida-langwa derrkuwenikba-kiya narringilarrkama ayakwa Jesus-uwa akwa narringiyama, "Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwa-langwa nenumamalya nibina ningkilyelyingminama, nijungwuname-ka angbilyuwa," narringiyama wurringalakina.

4 Eneja Jesus nengkirrika-manja akina ayakwa, niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Angbilyuwe-ka nenakuwardanguma nakina Lajirida, akena nare-ka ajungwuma alarruma nakina. Akine-ka angbilyuwa nenakakburrangama kajungwa kirrababurna-langwa karnumamalya yikiniyangmarngkwajini-yada Neningikarrawaru-wa, akwa ngarningka yikeningmidini-yada kirrakina ningena ngayuwa Ningenikuwenikba Neningikarrawara-langwa ningarrubuda-dangwa nilyengma," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikabuburrakiyuwa.

5 Jesus nilyelyingminuma angwurra Mada-kiya-manja akwa nerrkuwarringba-manja.

6 Akena nengkirrika-manja ebina ayakwa nangbilyuwadinu-mulangwa Lajirida, nambilyuma ngawa yakwujina mambilyuma marringa ebina-manja angalya nambilyu-murrumanja nakina.

7 Biya niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Kwa, ngarrilikaja ngarrilawurradina Judiya-wa," niyama Jesus.

8 Aburraja warnikabuburrakiyuwa wurribina ena-langwa neyama, "Nara! Wurrakina warnumamalya warningakwujina bungayindenama

kabuwardenama malarra-murra. Jerriya ngawa ngarningka ningkena
ningkingayindenama kilawurradinama akinu-wa angalya?” neyama Jesus-
uwa.
9 Kembirra eneja Jesus niyama, “Kumambijangina-mulangwa mamawura
akwa kumawiyebena-murruwa, akirringkinama angalya akilikaja-
murrumanja akwa ngarrumilyukwa. Kilikaja-manja ningena meningilida,
nara wurrakina angajuma.
10 Umba kumawiyebena-manja mamawura yimbukwa,
kinilyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara yimbukwa
warnikiyami-yada wurrakina, kembirra aburramba-langwa
kabingajinama.
11 Eneja ngakwurra-langwa nenumamalya nakina numungk-
wulingama marringa, akena ningena kilikajama enuwa-wa kajungwa
kinumirajangajini-yada marringa-langwa nakina-da,” niyama Jesus.
12 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa neyama,
“Kinumungkwula-manja nakina, kinenibudinama kineningabadiname-
ka,” neyama.
13 Nalyangkiyamama Jesus niyengbinuma nakina numungkwulingama-
bu meningiyanda marringa nakina Lajirida. Akena eneja Jesus neningma
arakba nakina Lajirida nijungwuma.
14 Kembirra Jesus nenumungkidirrburaka arakba wurrumurndakak-
ina warnungkwarba akwa niyama aburruwa-wa, “Lajirida nijungwuma
arakba,
15 akena mama nara ningibina ngayuwa kambilya yakwujina akini-yada
ngawa nijungwu-manja nakina nenungkwarba umba eningaba akina, ka-
jungwa nungkwurruwa yikuwerrikambilyi-yada ngayuwa-wa. Kwa, ngar-
rilikaja arakba enuwa-wa,” niyama nakina.
16 Eneja kembirra nuwilyaba nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa
nenimikirra Damija, nenumaka ayakwa wurrumurndakibinu-
wa wurrukwalu-wa warnungkwarba. Nakine-ka nuwilyakama
ambilyuma-kiya ekirra, Damija akwa Didimija. Akine-ka ekirra
Didimija neyaminama “Nenirukwularreyinuma duwilyabama-langwa
dirndarringba muwilyabama-manja ngawa mamawura,” neyaminama
akina. Nakine-ka Damija niyama, “Kwa, ngarruwurrakilikaja naka-
manja Numikbiyiya-dangwa ngakwurruwa, kajungwa akijungweyini-yada
ngarruwurrakidirrbura enuwa-manja,” niyama nakina.

Jesus nenilirrakuwerringekburaka-mulangwa Mada-kiya-manja

17 Biya nalikena arakba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
Bedini-wa, biya neyar.da wurrakina yakwujina. Aburraja wurrukwala
warnumamalya wurruminakina angalya nenumaka Jesus-manja
nenakumarnu-mulangwa nenumadangkwa medirra-manja arrawa.
Mabiyarbuwa arakba marringa nambilyuma nakina yakwujina.
18-19 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndakilikenuma
Jirujalema-langwa Bedini-wa. Akina angalya Jirujalema nara awilyikerra
Bedini-langwa, umba awarrngkakwudangwa akina. Kembirra namurndak-
ilikenuma yadikina Bedini-wa narrawerringekburakama wurringalakina-
kiya-wa wurringidarringka-kiya, nijungwu-mulangwa nerrkuwarringba.
20 Ngalaja Mada yingengkirrika-manja dakina nakina Jesus nubuk-
waya nilikenuma aburrunguwa-wa, yingilikena arakba yinginukwurukwa.
Umba ngalaja Meri yingangmakwulala dakina alikira-manja arrawa.
21 Kembirra yingiyama Mada Jesus-uwa, “Karukwa! Yelakwa kambilyu-
manja ningkena, nara-maka ningena kijungwuna,” yingiyama.

22 “Akena nganja ningeningma aduwaba kiniyengkilabaja-manja
nungkuwa ningkakina eningerribirra ebina kingayindena-manja
nungkuwa, kembirra nakina Neningikarrawara kenukwunama nungkuwa
ningkakina aduwaba,” yingiyama.
23 Eneja niyama Jesus Mada-wa, “Nerrkuwena nungkwa-langwa kinumi-
rajanginama kinenibudinama nakina,” niyama Jesus nangamaka.
24 Ngalaja yingiyama, “Ningeningma ningena kinenibudinama
nakina, akena nara aduwaba umba ambaka-murrumurra mibina-manja
meningarija-langwa-manja mamawura kawarumajungwuna-murrumanja
wurribina warningma-murrumurra nakina Neningikarrawara,”
yingiyama dakina Mada.
25 Eneja Jesus niyama kembirra ngaluwa-wa, “Ngayuwe-ka
ningena ningibina kenibikinama kirrakina yikambilyi-yada karniba
karningangkawura. Mama karningerribirra karnumamalya
yikijungwunama umba yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja,
kembirra kirrakine-ka karniba yikambilyama karningangkawura.
26 Nara karnumawurrina arukwulyuwakama alikama kirreyebijeba
ambilyuma Neningikarrawara-langwa kirrakina umba karniba
karningangkawura yikambilyama yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-
manja. Nungkwaja ningkeningma ena ayakwa?” niyama Jesus ngaluwa-
wa.
27 “Yawe-ka, Ningkumikbiyiya-dangwa,” yingiyama ngalamba-
langwa. “Amandangwa ningeningma nungkuwa ningkakina ningkibina
yiminijirabama yijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara
ningkeningadinuba-wiya ningkeningadinakba, ningkibina nenikilarrka
enenu-wa angalya, Ningkenikuwenikba ningkakina-da,” yingiyama Mada
Jesus-uwa-da.
28 Biya kembirra yingilawurradina dakina arakba angalyu-wa akwa
nangardija derrkuwadikba-wa yingijiraka ayakwa nangamaka ngaluwa-
wa akwa yingiyama, “Naka arakba Numikbiyiya-dangwa niyar.duma.
Nginingayinduma nakina kiniyengbinama ayakwa nungkuwa-wa,”
yingiyama.
29 Ngalaja Meri yingengkirrika-manja dakina akina ayakwa, yingumira-
janga dakina biya yingenjirrikaja yingilikena Jesus-uwa yinginukwurukwa.
30 Eneja nakina Jesus ambaka nambilyuma ngawa ebina-manja angalya
yinginakburranga-murrumanja Mada lukwakwa mamurukwa-manja.
31 Aburraja warnumamalya wurribina narringawerringekburaka-
murrumurra Meri-manja ebina-manja alikira, narringarringka dakina
yingilikenuma yingenjirrikenuma errekbu-wa. Nalyangkiyama
yingilikena-bu medirra-wa dakina dadikungwadi-yada yakwujina
angwada. Kembirra narringayuwarna dakinu-wa.
32 Ngalaja Meri yinginirringka-manja dakina Jesus, yingabuluwendinga
enuwa-manja akwa yingiyama, “Ngeniyerriya! Yelakwa kambilyu-
manja ningkena, nara-maka nganyangwa nerrkuwarrka kinijungwuna,”
yingiyama.
33 Eneja Jesus nangarringka Meri yingungwadina dakina, akwa wurruk-
wala warnumamalya aburrajukwaba biya nakine-ka nenikbarrngajuwama
nakinu-wa nuwerrikawarriyadinuma.
34 Niyama nakina, “Nga-manja kinakumarnuma nenumadangkwa?”
niyama. Aburraja neyama, “A! Angakuba! Kwa likaja kumarringkini-yada
medirra nungkwabakiyaba,” neyama.
35 Kembirra enejukwaba Jesus nungwadina-da.

36 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nenirringka-manja
Jesus nungwadina-manja enejukwaba, namakijeyinuma wurrakina.
“Kwuja!” neyama wurrukwala. “Amandangwa nilyelyingminu-mubaba
nakina nenumamalya,” namurndakiyama.
37 Umba wurrukwala neyama, “Nenumineningabakama Jesus nimimba-
langwa menba-na? Kembirra keneningabaka-maka naka Lajirida-da nari-
yada kinijungwuna-da,” neyama.

Jesus nenumirajangajuwa-mulangwa Lajirida-manja

38 Kembirra eneja Jesus nuwerrikubarrngwarrngwadinume-ka nakina
ngawa. Niyar.da arakba mibina-manja medirra numudidikajungwunu-
murrumanja adirrungwarna-murra angwarnda.
39 Kembirra nenumaka Jesus wurrukwalu-wa warnungkwarba akwa
niyama, “Wurrijirena akina angwarnda medirra-langwa,” niyama. Ngalaja
Mada yingiyama enuwa-wa, “Kardi! Numingbajame-ka makina medirra.
Nakine-ka nenumadangkwa nambilyuma yakwujina arrawa medirra-
manja mabiyarbuwa arakba marringa,” yingiyama dakina.
40 Kembirra eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Yirramakama arakba
ngayuwa nungkuwa-wa, kuwerrikambilya-manja nungkuwa ngayuwa-
wa aduwaba, kembirra kirringkinama akina arrubuda-dangwa
Neningikarrawara-langwa,” niyama Jesus Mada-wa.
41 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba narrirnjirrkwajuwa
ebina angwarnda medirra-langwa. Umba nungwundikadinga arakba Je-
sus karrawaru-wa akwa niyama, “Ngeniyerriya Ngangwa, ngarreyang-
marngkwajinama mena-baba ningkengkirrikenuma ayakwa nganyangwa
aduwaba.
42 Ningeningme-ka ningena ningkakina ningkengkingkirrikajama
ngayuwa-wa, akena ebina ayakwa ningarraminiyengbinuma warna
warnumamalya yelakwa nuwengkirrikajama. Ningiyengbinuma
akina kajungwa kuweningmidini-yada warna yilarrka-mulangwa
nungkuwa yangkwurrangwa ningena,” niyama Jesus Nungwenikba-wa
Neningikarrawaru-wa.
43 Biya nijerrukwa-manja arakba, nardanguma nakina. “Lajirida...wu!
Kwa jadiya...wu!” niyama.
44 Eneja nijungwu-murrada nibina nijadinga kembirra medirra-langwa-
da. Ena-langwa ayarrka akwa alika namurndakeyukumurndijajung-
wunuma ngawa dumbala-murra, akwa nenumadangkwa akwa ngawa ar-
ingka. Umba niyama Jesus nenumaka wurrukwalu-wa warnungkwarba,
“Wunuminumurndakaburawakina dakina dumbala akwa wunilarrkiya
enilikaja arakba,” niyama Jesus aburruwa-wa.

Nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa warnikuwardi-yada Jesus

45 Aburraja warnumamalya wurribina narringangarranguma Meri-wa
nenirringkama niyama-mulangwa Jesus. Kembirra arakba wurrababurna
nawerrikambilyuma enuwa-manja wurrakina,
46 umba wurrukwala nalawurradinuma angerriba WurruBariju-wa
warnungkwarba akwa nenuminumakinuma niyama-mulangwa Jesus
wurrumurndakakina-manja warnungkwarba.
47 Kembirra arakba aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa
WurruBarija warnungkwarba narrawurramurndukwama WarningiJudiya
wurrububungkawa akwa namurndakambarringa ayakwi-yada akwa
neyama, “Kwuja! Niyaminjamarrkinama nakina amukwiyadakina
arrubuda? Akiyamarrkinama kembirra ngarna-na?

48 Umba akiyaminjamina-manja ngawa ngarna nara-manja
angwanjajuma nakina, kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya
kawerrikambilyama arakba enuwa-manja. Kembirra aburraja
WarningiRawuma wurrububungkawa kalikajama wurrakina
karruburrijinama Neningikarrawara-langwa angalya akwa ngakwurruwa-
mulangwa," neyama wurrakina.
49 Wurrumurndakakina-langwa WurruMinida, eneja nuwilyaba
naruma nubungkawa NuMinida nenimikirra Kayubaja. Akwa niyama
nakina wurrumurndakakinu-wa, "Kirrumurndakeyina karnumamalya
karningaringkama-wiya!
50 Umba enena-bina eningaba-da! Wurruwilybaba-ma warnumamalya
akabuminijungwunama ngarruwurrakwulyumida-langwa ngarnu-
mamalya, kajungwa nari-yada WarningiRawuma wurrububungkawa
aburrijuma ngarrilyimberrkwulyumida-langwa ngarnumamalya.
Kirreningbalidinamurra-bina?" niyama nakina Kayubaja.
51 Nara nakina kiniyengbina enabakiyaba umba Neningikarrawara ne-
nungwurrkumambambijuwama amurndakakina ayakwa nenikiyengbi-
yada mena-baba akini-yada ngawa nakina naruma nubungkawa NuMinida
nilyingama. Umba Neningikarrawara nenumakama enuwa-manja Jesus
nenikuminijungwi-yada wurrababurna-langwa WarningiJudiya
52 akena nara yimbukwa WarningiJudiya-langwa aminijungwuma umba
wurruwurrakwulyumida-langwa Neningikarrawara-langwa warnuma-
malya engka-langwa iya engka-langwa angalya wurruwurrakawura-ma
kuwambilyi-yada.
53 Kembirra yadikina arakba aburraja WarningiJudiya wur-
rububungkawa nenuminilyelyimbukweyina warnikuwardi-yada Jesus.
54 Aminakina-langwa kembirra eneja Jesus nara nabilyerra kinilikena
yenjerrikina Judiya-wa umba nilikena erribaja eyukwujiyu-wa angalya
engembu-wa Yibureyima. Akine-ka angalya nuwambilyuma akwudangwa
alarrkingburingka. Nakina ngawa nambilyuma yakwujina aburruwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa.
55 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada
warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya
Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada
aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-
murruwa Yijiba-langwa. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa
WarningiJudiya warnumamalya nawurrakilikenuma emininga-langwa
iya emininga-langwa angalya nawurramurndukweyinuma yenjerrikina
Jirujalemu-wa kajungwa kararrkajungwuni-yada arakba adinakba
warnikambarringi-yada akina.
56 Wurrakine-ka arakba nenuminaburangkeyinume-ka Jesus-uwa.
Nawurramurndukweyinuma arakba Neningikarrawara-langwa-manja
angalya akwa namakijeyinuma wurrakina, "Kwureya! Dukwa kinilikaja
nakina yangkwurrangwa enenu-wa Akwurungkuwarrukwa, dukwa nara-
da!" namurndakiyama wurrumurndakakina.
57 Aburraja wurrumurndakakina wurrarumuruma WurruMinida akwa
WurruBarija warnungkwarba narramakama warnumamalyu-wa akwa
neyama, "Karningerribirra karnumamalya yikinirringkina-manja Jesus,
kwa yikeningmikina yikilikaja yikumakina kajungwa yikinumiyi-yada
kembirra nakina," neyama wurrakina.

12

Meri yingi-jirabama-langwa bungabungwa Jesus-langwa-manja alika

1 Bi...ya mamangbala muwilyaba marringa num-akwudangwudinuma
arakba warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba Warningi-
Judiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warniki-
yakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma. Eneja arakba
nakina Jesus ni-lawurradinuma erribaja Bedini-wa ebinu-wa angalya nenu-
warumajuwamurru-wa nen-enibikamurru-wa Lajirida.
2 Aburraja wurrakina nenumin-akumarna arakba adinakba aninga
Jesus-langwa. Enejukwaba nakina Lajirida n-ambilyumurra yakwujina
aburruwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa. Biya ne-
yebukeyinuma wurrakina wurruwurrakawura-ma umba ngalaja dakina
Mada yingi-lyilyanguma amurndakibina aninga aburruwa-wa.
3 Kembirra ngalaja Meri yingu-manga ebina akwulyubena bungabungwa
yingu-beyindanguma aminaruma angwarnda eyukwujiya-ma budila
akwa yingi-jiraba akina Jesus-langwa-manja alika. Kembirra
yinginumini-ngburingkakama ngala-langwa-murra mamungba akwa nuw-
angkarrkwulyuwakenuma ne-ngbajuma eningaba arrawa alikira-manja.
4 Eneja nakina Judija NeningiKariyada, nibina nuwilyaba
nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa, nibina neniku-kwi-yada Jesus
wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada, ni-
yama nakina aburruwa-wa,
5 “Miyambena-burra nara yika-kwa wurrumurndakangabu-wa akina
bungabungwa kajungwa yiku-meni-yada adirrungwarna angwarnda
akwa yika-kwuni-yada wurribinu-wa warningmalyingmalyingma
warnumamalya?” ni-yama nakina.
6 Akena nakina Judija nu-marrungwayindangumurra wurrakina
warningmalyingmalyingma warnumamalya umba numa-wilyuwilyakama
mibina meningangwarnda beka enuwa-manja. Akwali-yada n-
angkangmaduma angwarnda ena-langwi-yada. Ni-yamama-langwa
amurndakibina, kembirra nakina ni-yengbinuma amurnadakakina
ayakwa-da.
7 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Nga-lalika daka! Ena yingu-
minambambilyuma eningadinakba bungabungwa kangumini-lyungkweni-
yada nganyangwa-manja ningenumadangkwa ki-jungwa-manja ngayuwa.
8 Nganja ningena nara ambilyinguma arngkababurna-langwa
nungkwurruwa-manja umba wurrakina warningmalyingmalyingma
warnumamalya kuw-ambilyamurra arngakbaburna-langwa
nungkwurruwa-manja,” ni-yama Jesus-da.

Nenumini-lyelyimbukweyinuma-langwa warniku-warda-langwa Lajirida

9 Aburraja wurrababurna warnumamalya WarningiJudiya nuw-
engkirrikenuma Jesus ni-yar.duma-langwa Bedini-manja arakba biya
kembirra aburrajukwaba nawurraki-likenuma yenjerrikina Bedini-wa.
Nara warniki-rringki-yada yimbukwa nakina Jesus umba enejukwaba
nakina Lajirida warniki-rringki-yada nibina-murrada nenu-warumajuwa-
murrada nen-enibika-murrada Jesus.
10-11 N-enibudinuma-langwa ngarningka nakina Lajirida, kembirra
wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikuwaranguma
wurrarumuruma-langwa WurruMinida umba na-werrikambilyuma
Jesus-manja. Kembirra aburraja wurrumurndakakina WurruMinida
ne-yawijamama akwa nenumini-lyelyimbukweyinuma warniku-warda-
langwa nakina Lajirida.

Jesus ni-likenuma-langwa Jirujalemu-wa dangki-murra

12 Mingki-yada arakba makina mamawura, aburraja wurribina
wurrababurna warnumamalya nawurraki-likenu-murrumurra
Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada akina-manja Akwurungkuwar-
rukwa, nuw-engkirrika ni-likenuma-langwa Jesus enejukwaba akinu-wa
angalya.
13 Kembirra nenumurndaku-manga yilyarra yinumawarruwalya
warniku-warriji-yada ayarrka-murra akwa nawurraki-likena nenu-
kwurukwa enuwa-wa. Ne-yangkuwarumajungwunuma wurrakina
enuwa-wa akwa ne-yama, “Yirre-yangmarngkwajina yirra-langwa
Ningkumikbiyiya-dangwa! Yirre-yangmarngkwajina ningkibina ngini-
larrkama yangkwurrangwa Neningikarrawara! Ngeni-yangmarngkwajina
Nubungkawa NgarningiYijireyila-langwa!” ne-yama wurrakina.✡
14 Eneja Jesus nang-akburranga duwilyaba dangki akwa ni-rijawudija
dakina-manja. Ni-yamama nakina Jesus ebina-langwiya ayakwa nuw-
arrikarrijajungwunuma-langwiya arakburakba-kiya Neningikarrawara-
langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama akina ngakwurruwa-wa akwa
ne-yaminama,
15 “KarningiJirujalema karnumamalya, nara akbar.duma! Umba kwuja!
Wuni-rringka nubukwaya ni-likajama nungkwurra-langwa nubungkawa
dangki-murra,” ne-yaminama akina ayakwa.✡
16 Adinuba-wiya aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-
angkungkuwabijuwa amurndakakina ayakwa kinu-bungkawadinama-
langwa Jesus akwa ni-likenuma-langwa dangki-murra. Akena ambaka-
murra nu-warumajungwunu-manja Jesus ni-jungwunuma-langwa
mabiyakarbiya mamawurakembirra nuw-eningmidinuma arakba
amurndakakina ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma-langwa
enuwa-langwa akwa ngarningka amurndakakina ne-yamama-langwa
akina-langwiya ayakwa.
17-18 Miyambena-burra wurrakina wurrababurna warnumamalya
nawurraki-likena nenu-kwurukwa Jesus-uwa? Wurrakina nawurraki-
likenuma yenjerrikina mena nuw-engkirrikenuma-baba Jesus
n-ardanguma Lajirida medirra-langwa akwa nen-enibikama.
Kembirra narra-makama narri-yarrkbalijuwama wurrukwala-manja
warnumamalya akina-langwa arrubuda ni-yamama-langwa Jesus.
19 Kembirra aburraja WurruBarija warnungkwarba na-
werrikawarriyadinuma na-makijeyinuma akwa ne-yama, “Kardi! Ne-
yamarrkinama-bina warna? Kwuja! Wurrangkwulyumida-langwa warna
arakba neni-yuwarnama enuwa-wa! Ngarne-ka ngakwurruwa ngarri-
lyangmuridinama nara e-yamama!” namurndaki-yama wurrakina.

Nenumin-andeyuma-langwa Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya-ma warnumamalya

20 Aburraja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya
emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nawurraki-likenuma
Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba
akina-langwa Akwurungkuwarrukwa warniki-yakuwerribiki-yada
WarningiJudiya-langwu-wa wurrarumuruma. Wurrukwala wurrakina
WarningiJudiya-ma warnumamalya.
21 Umba eneja nibina-murrada Biliba n-ambilyuma yakwujina ebina-
manja angalya eyukwujiya-manja Bejeda-manja Keliliya-manja, nakina
yakwujina enejukwaba. Aburraja wurrumurndakibina WarningiJudiya-
ma warnumamalya na-likenuma Bilibu-wa akwa ne-yama enuwa-wa,

✡ **12:13** Emeba 118:25,26 ✡ **12:15** Jekaraya 9:9

“Wayi! Nungkuwa! Yarne-ka yini-ngayindenama yikini-rringkinama Jesus!” ne-yama wurrakina.

22 Kembirra Biliba ni-likena nenu-maka Endiruwa-manja akwa wunalakina ngawa neni-likena akwa nenu-maka Jesus-manja.

23 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Nadarrbudinama arakba ena adinuba ebina yikenumin-abilyerrikinamurra Neningikarrawara nungkwurraja ngayuwa-bina ningena ningarrubudadangwa ningukwulyubena ningilyengma, ningibina ningirukwularrinuma enena-manja angalya.

24 Wurr-engkirraja! Ebina wuburra-kiya awilyaba amaninga amadidira na-lungkuwabijajungwuna-manja ajiringka-manja, kembirra nuw-eyebirredinama ebina eningarrawa umba na-lingbijanginama akwa na-lungkuwarringinama akwa ababurne-ka amadidira nuw-arrangbijeyinama. Ebina eningadinuba-wiya amadidira nuw-eyebirredinama akwa arakba na-jungwunama. Akena nara-manja a-lungkuwabijajungwuma akina ajiringka-manja, akwa kuw-ambilya-manja engburingka, kembirra nara a-lungkuwarruma akwa arrangbijajuma ababurna amadidira umba awilyaba-ma yimbukwa amadidira aminakwukawura kuw-ambilyama. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

25 Kirribina karningerribirra nara-manja amin-engkirrikama wurrukwalu-wa umba yiki-lyelyingmajungwuna-manja nungkwurrabakiyaba-langwa, kembirra nara karniba ambilyuma karningangkawura. Umba yikumini-yakuwabijajungwuna-manja akwa yikamini-yakuwerribikaja-manja wurrukwala-langwa, kembirra karniba yik-ambilyama karningangkawura.

26 Kirribina karningerribirra yiki-ngayindena-manja ngayuwa ningubungkawa nungkwurra-langwa, kembirra kirrakina nganyangwa karnikuminuwar.duwar.da akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja kajungwa ngayuwa-manja yik-ambilyi-yada ababurna-manja angalya ki-likajamurra-manja ngayuwa. Akwa eneja Nungwarrka yikenikbarrngajinama karningerribirra kirribina yikuminu-war.denama warka nganyangwa,” ni-yama Jesus.

Jesus numini-yengbijajungwunuma-langwa neniki-jungwi-yada

27 Biya Jesus ni-yama ngarningka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Ki-yamarrkinama ningena? Ninguwerrikubarrnge-ka ningena arakba. Kinu-makina ningena Nungwarrka nari-yada a-lyanduma. Akena mama akina! Aminakina-langwa-baba ningena ningi-likenuma yangkwurrangwa ningeniki-yami-yada.

28 Ngangwa, wurra-dirrburakina wurrumurndakeyina-manja warnumamalya ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma,” ni-yama nakina Jesus. Kembirra ngalaja akina amayakwa Nungwenikba-langwa ne-yengbina angaluba karrawara-langwa akwa ne-yama, “Ngayuwa arakba ningarra-dirrburakama akwa ngarningka ngawa ka-dirrburakinama nganja ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma,” ne-yama akina amayakwa.

29 Umba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nuw-engkirrikenuma akina amayakwa angaluba karrawara-langwa. Yibilyibilya-bu na-lyangkiyama aburra wurrukwala umba aburraja wurrukwala nenikumamurikaja-bu Neningikarrawara-langwa ni-yengbinumurra Jesus-uwa na-lyangkiyama wurrakina.

30 Eneja kembirra Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnuma-
malya, “Akina ebina amayakwa nara kakumini-yengbina ngayuwa-langwa
umba nungkwurruwa-langwa kirrakumini-yengbinuma,” ni-yama nakina.
31 “Ngalaja arakba na-darrbudinama ena yikeni-lekbajama-langwa
nakina Neningikarrawara nungkwurruwa-wa kirrababurnu-wa akwa
ngawa kin-ambilyama-langwa neningarrubuda-ma nibina nubungkawa
enena-langwa angalya akwa angkwulyumida-langwa.
32 Kabu-wurdijina-manja wurrakina ngayuwa enena-langwa angalya,
kembirra nganja ningena k-angkijirenama wurrababurna-langwa warnu-
mamalya emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nganyangwi-
yada,” ni-yama Jesus.
33 Jesus ni-yengbinuma akina ayakwa kajungwa warnumamalya kuw-
eningmidini-yada adinakba enuwa-langwa nenikumini-jungwa-langwa
wurrababurna-langwa warnumamalya ka-mambalinamurra-manja eka.
34 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnumamalya namin-
andabumeyinuma akwa ne-yama Jesus-uwa, “Neningikarrawara-langwa-
manja ayakwa nuw-arrikarrijajungwunama ngarraku-makinama nakina
kin-ambilyama neniba neningangkawura nibina nenumini-jirabama
neni-jirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-
wiya neningadinakba. Kembirra ki-yamarrkinama nungkuwa
kabu-wurdijinama ningkakina yadada, ningkibina-murrada ningki-
rukwularrinu-murrada enena-manja angalya? Ningki-yamarrkinama
ningkakina ningki-yengbijajungwunama ningkenimikirra ningki-
rukwularrinuma enena-manja angalya?” ne-yama wurrakina.
35 Kembirra eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Ngayuwa ningena
Ningenikilarrkabarraka ningibina-murrada ngarramin-abilyerrikinama
Neningikarrawara-langwa nungkwurruwa-manja akena ning-ambilyama
nungkwurruwa-manja arngkidarrba yimbukwa. Yiki-likaja-manja
karningerribirra alarrumur.da-langwiya, kembirra yik-angkuwabijinama
karniki-lika-langwa dirrbura kirrakina. Yik-angkuwabijinama
alyangmandukwuna ayakwa Neningikarrawara-langwa umba yiki-
yaminama ngawa awurruwurrariya. Kembirra ning-ambilya-wiya
ningena Ningenikilarrkabarraka nungkwurruwa-manja, yiki-likajama
nganyangwa-manja akilarrkabarraka kajungwa yiku-miringkini-
yada dirrbura Neningikarrawara-langwa akwa nari-yada akina
alarrumur.da akburranguma nungkwurruwa-manja kirri-yaminjamina-
wiya awurruwurrariya.
36a Ning-ambilya-wiya ngayuwa nungkwurruwa-manja, yiku-
werrikambilyama ngayuwa-manja ningibina Ningenikilarrkabarraka
kajungwa nungkwurramba-langwa yiki-yamini-yada wuburra
karnikilarrkabarraka wurrukwalu-wa warnumamalya warniku-miringki-
yada dirrbura Neningikarrawara-langwa,” ni-yama Jesus.

WarningiJudiya warnumamalya wurrubina nara ka-werrikambilya Jesus-manja

36b Ni-jerrukwama-langwa ayakwa Jesus, kembirra ni-lalika akina an-
galya Jirujalema umba n-abuwarrkajungwa wurrumurndakakina-langwa
warnumamalya warningakwujina.
37 Mame-ka nakina Jesus ni-yamama ababurna arruburrubuda neni-
rringkamurra-manja wurrumurndakakina warnumamalya, akena nara
ngawa ambaka wurrakina ka-werrikambilya enuwa-manja,
38 kajungwa akina ayakwa ka-lyangmandukwunadini-yada ebina
n-arrikarranguma arakburakba-kiya nakina nenikumakumaka
Neningikarrawara-langwa ayakwa nenimikirra Ajaya. Akine-ka ayakwa

ne-yaminama, “Karukwa! Yikabuminu-werrungwur.danguma yirra-langwa ayakwa! Akena nara wurribina-da! Akwa nungkwaja nungkuwa ningkarramin-abilyerrikama nungkwa-langwa arrubuda! Akena nara ngawa wurribina-da!” ne-yaminama akina ayakwa.✡

39 Wurrakina ngawa nara ka-werrikambilya mena ni-yengbinuma-baba Ajaya ngarningka engka awilyaba ayakwa. Akine-ka ne-yaminama,

40 “Neningikarrawara nenuminu-mimbakama aburra-langwa menba, akwa nenumini-lyangbudirrkama aburra-langwa aringka, kajungwa karr-angkuwabijuwi-yada aburra-langwa-murra menba akwa nari-yada karru-mumiringka aburra-langwa-murra mangma. Umba Neningikarrawara ni-yamama, ‘Ngayuwa arakba ningi-yengbinuma akina ayakwa, kajungwa nari-yada a-lyangbulawurraduma wurrakina ngayuwa-wa, akwa nari-yada eningabakama aburruwa-manja,’ ni-yamama Neningikarrawara,” ne-yaminama akina ayakwa Ajaya-langwa. Aminakina-langwa ayakwa kem-birra wurrakine-ka warnumamalya nara ka-werrikambilya Jesus-manja.✡

41 Miyambena-burra ena Ajaya ni-yengbinuma? Dukwa nenu-marngkirringkama-baba Jesus narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma. Kembirra nenumini-yengbinuma enuwa-langwa.

42 Kada wurrumurndakakina WarningiJudiya wurrububungkawa wurrababurna-langwa nenumini-yarrkuwaranga Jesus. Nara-da! Umba aburraja wurrukwala na-werrikambilyuma enuwa-manja akena nara ke-yengbina abilyerra enuwa-langwa, mena nuw-akbar.danguma-baba wurrakina WurruBarija-langwa warnungkwarba. Wurrumurndakakine-ka WurruBarija warnungkwarba narra-makama adinakba warnumamalya-manja nari-yada a-werrikambilyuma enuwa-manja. Akena ka-werrikambilya-manja warningerribirra enuwa-manja, kembirra wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba ka-minangkirreyinama amurndakakina-langwa jinikakwa kajungwa nari-yada e-yangmarngkwajuma Neningikarrawaru-wa yakwujina.

43 Akwa ngarningka wurrakina WarningiJudiya wurrububungkawa narra-ngayindanguma wurrumurndakakina warnumamalya nari-yada kuw-engkirrikena Neningikarrawaru-wa neniku-werrungwur.di-yada aburruwa-wa umba karra-werrungwur.deni-yada angwurra aburruwa-manja.

Jesus-langwa ayakwa ka-lyangkarrngajungwunama-langwa ngakwurruwa-wa

44 Eneja Jesus ni-yengbina ni-yangkuwarumajungwunuma akwa ni-yama, “Kirribina karningerribirra yiku-werrikambilya-murrumurra ngayuwa-manja, nara yimbukwa ngayuwa-manja a-werrikambilyuma kirrakina umba ngarningka Nungwarrka-manja yiku-werrikambilyama, nibina ngini-larrkamurra-manja ngayuwa yangkwurrangwa.

45 Yiki-rringkina-manja kirrakina ngayuwa-wa, kembirra yikini-rringkinama enejukwaba nibina ngini-larrkama ngayuwa.

46 Nganja ningena Ningenikilarrkabarraka ningibina ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa karningerribirra-langwa kirribina yiku-werrikambilya-murruwiya ngayuwa-wa nari-yada alarrumur.da-manja ambilyuma kirrakina yiken-angkuwabijini-yada Neningikarrawara umba alarradada-langwiya yiki-likaji-yada yikinu-miringkini-yada enuwa-manja.

47 “Umba kirrumurndakibina yik-engkirraja-murruwiya nganyangwa ayakwa yikumini-yarrkuwurrena-manja akina, nara nganja kembirra

✡ **12:38** Ajaya 53:1 ✡ **12:40** Ajaya 6:10

a-lekbuma nungkwurruwa-manja. Nara ngayuwa ningena ki-likena ningeniki-lekbi-yada kirrakina umba ningi-likenuma ningena ningenik-enibiki-yada kirrilyimberrkwulyumida-langwa karnumamalya engka-langwa iya engka-langwa angalya.

48 Umba arrkala ngalaja ngarningka ambaka awilyaba yikaki-lekbajama kirribina yiku-warenama akwa yikumini-yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Amurndakibina ayakwa ningi-yengbinuma-langwa ngayuwa, akina-bina ka-lyangkarrngajungwunama ka-lawurradinama nungkwurruwa-wa akwa yikaki-lekbajama meningarija-langwa-manja mamawura kini-lyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba.

49 Akina-bina amandangwa alyangmandukwuna mena nara-baba ki-yengbina ngayabakiyaba umba ebina yimbukwa Nungwarrka nginu-makama-langwiya ningeniki-yengba-langwa, akina-langwa-bina kembirra ningi-yengbinuma, nakina nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwur-rangwa.

50 Ningeningma ningena amurndakibina ayakwa nginu-makama-langwa Nungwarrka ngayuwa-manja, yiku-werrungwur.dena-manja amurndakibina-manja, kembirra yiken-enibikinama nakina karningangkawura yik-ambilyi-yada kirrakina. Aminakina-langwa-bina ebina ababurna-langwa ningi-yengbinama-langwa, akina-bina Nungwarrka nginu-makinama ngayuwa-wa ningeniki-yengbi-yada,” ni-yama nakina Jesus.

13

Jesus nenumin-ajirranguma-langwa alika ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

1 Muwilyaba-ma arakba num-akwudangwudinuma makina mamawura warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma. Eneja arakba Jesus neningma nakina na-darrbudinuma neniki-lalika-langwa enena angalya umba neniki-liki-yada Nungwenikba-langwu-wa angalya. Ni-lyelyelyingminuma nakina wurrababurna-langwa wurrumurndakibina neni-yuwarnu-murrumurra enuwa-manja enena-manja angalya akwa ni-lyelyingminuma nakina neningangkwura yanda-langwa ni-jungwunuma.

2 Kembirra num-awiyeba-manja mamawura, Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yebukeyina aninga wurruwurrakawura-ma. Akena nara-wiya ambaka kuw-alyubarina aninga wurrakina, eneja arakba nakina Namukwa nenu-kwudirrka Judija nibina nenikuwenikba Jayumuna NeningiKariyada-langwa, kajungwa kenu-kwi-yada Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa kenu-wardangi-yada nakina.

3 Eneja Jesus neningma arakba nakina nenu-bungkawakama-langwa Nungwenikba angkwulyumida-manja. Akwa ngarningka neningma ni-likenuma-langwa nakina angaluba Neningikarrawara-langwa akwa neniki-lawurrada-langwa yenjerrikina ngarningka enuwa-wa.

4 Nuw-alyubarinu-wiya ngawa wurrakina akina aninga, Jesus nu-mirajanga akwa nang-abuwaraka dadingikarrawara dumbala umba ngarnumadangkwa dumbala n-abaldamura dawula-murra.

5 Kembirra ni-jiraba akungwa marumu-wa damba-langwu-wa mamurndakijika akwa nenumin-ajirranga alika ena-langwa-langwa

warnikabuburrakiyuwa wurruwilyuwilyaba-wiya-langwa akwa nanga-rndirrka dibina-murrada dumbala n-abaldamurinuma akwa nenumini-ngburingkaka aburra-langwa alika.

6 N-abuluwendingu-manja arakba Jayumuna Bida-manja, eneja kembirra ni-yama nakina, “Wa, nungkuwa! Jerriya ningkena yikumin-ajirrenama alika nganyangwa-na?” ni-yama nakina.

7 Eneja Jesus ni-yama, “Ningk-angkuwabijinama enena ningi-yaminama-langwa aduwaba umba ambaka-murra kembirra ningkakina ku-mumiringkinama,” ni-yama nakina.

8 Eneja Bida ni-yama, “A.a! Nare-ka amin-ajarruma nganyangwa alika!” ni-yama nakina. Eneja Jesus ni-yama, “Nara-manja ajarruma ngayuwa nungkuwa-manja, nara kembirra arakba ningkakina nganyangwa yenubiyakaja-da,” ni-yama nakina.

9 Eneja Jayumuna Bida ni-yama, “Kembirra nara alika yimbukwa amin-ajarruma umba ayarrka akwa aringka yimin-ajirrena ngarningka,” ni-yama nakina.

10 Jesus ni-yama nakina, “Warningerribirra-langwa wurribina warnu-mamalya nuw-ajarrijungwuna-murrumurra akwa wurrumungkwur.da-murrumurra, nara ngarningka ajarrijungwuma umba alika yimbukwa karr-ajirrenama aburra-langwa. Umba nungkwurraja nganyangwa-wiya karnikabuburrakiyuwa karna kirruminjirrmungkwur.da akena ningkuwilyaba ningkena yelakwa ningkeninguminjirrmungkwur.da-ma,” ni-yama nakina.

11 Jesus neningma nibina kenu-kwunama-langwa nakina wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada. Neningma arakba nakina-baba adinakba-kiya, kembirra nakina ni-yamama, “Ningkuwilyaba ningkena yelakwa ningkeningumungkwur.da-ma,” ni-yamama nakina.

12 Biya nenumin-ajirranguma-langwa Jesus aburra-langwa alika, kembirra nanga-rndirrka dadingikarrawara dumbala akwa n-awiyebena akwa n-ambarringa ebina-manja angalya ena-langwa-manja ne-yebukeyinumurra-manja aninga akwa ni-yengbina ayakwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Kirru-mumiringka karna ambaka ebina ningi-yamama-langwa ngayuwa aduwaba?

13 Yirri-yengbijinama Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakiru-maka nungkwurra-langwa. Akine-ka eningaba mena amandangwa nin-gena ngayuwa nungkwurra-langwa Ningumikbiyiya-dangwa akwa Nin-genikakakirumaka.

14 Ngayuwa nganja nungkwurra-langwa Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka ngarramin-ajirranguma nungkwurra-langwa alika wuburra ngayuwa ningenikuminuwar.duwar.da nungkwurra-langwa. Kembirra nungkwurramba-langwa yiki-yamini-yada arrkala yikumin-ajarrijeyini-yada nungkwurra-langwa alika akwa yikuminu-war.dijeyini-yada warka.

15 Enena wuburra ngarra-wilyakajuwama ngayuwa nungkwurruwa-manja, yiki-yamini-yada ngarningka wurrukwala-manja.

16 “Wurr-engkirraja! Jerriya warnikuminuwar.duwar.da wurraruma umba naba-kiya eneja aburra-langwa nubungkawa? Nara-da! Jerriya wurrayakwu-ma wurraruma umba naba-kiya eneja nibina neni-larrkama? Nare-ka-da! Nara ngarna angkuwurrijajuma umba ngarruwurrakidirrbura ngawa ngarna. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

17 Karningma karna arakba nganyangwa ayakwa alyangmandukwuna. Yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra

Neningikarrawara kini-yaminama eninginingaba-wiya nungkwurruwa-manja.

18 “Ningeningma arakba ningeningadinakba ningu-wekbalyinu-murrumurra kirribina ngayuwa. Akena nara ningena e-yengbuma kirrababurnu-wa umba kirruwilyabu-wa. Umba ngalaja akina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, ka-lyangmandukwunadinama akina ebina-murrada ne-yaminama, ‘Nibina nuwilyaba n-alyubarinuma ngayuwa-manja, nginu-marngkilyerrikama akwa nginu-wurrikbama nakina,’ ne-yaminama akina ayakwa.✡

19 Amandangwa ningena ngarra-makinama amurndakenena ka-ngekburakajungwunamurru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina ambaka-murra, karningmi-yada kirrakina arakba ngayuwa-bina ningibina-murrada neniki-larrki-yada Neningikarrawara yangkwurrangwa.

20 “Wurr-engkirraja! Kamini-larrkajama nganyangwa wurrayakwu-ma. Karningerribirra-langwa yika-werringekburakina-manja wurrayakwa-murrumurra, kembirra wuburra laka yiki-yaminama yiku-werringekburakinama ngayuwa-manja. Akwa ngarningka karningerribirra-langwa yiku-werringekburakina-manja ngayuwa-manja, kembirra wuburra laka nibina-manja ngini-larrkamurra-manja ngayuwa, yiki-yaminama yikinu-werringekburakinama enejukwaba. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.

Nenu-makamurra-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabubur-rakiyuwa ebina warniki-yama-langwa wurrukwala enuwa-manja

21 Biya ni-jerrukwama-langwa Jesus amurndakakina ayakwa, nuwerrikubarrnge-ka arakba nakina. Akwa ni-yengbina ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurr-engkirraja! Kirruwilyaba kirrumurndakeyina-langwa yika-kwunama ngayuwa wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.

22 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa na-rringkajeyinuma wurruwilyuwilyaba-wiya namin-andabumeyinuma wurrakina.

23 Nibina nuwilyaba ni-lyelyelyingminu-murrada Jesus, ni-rrakarjiyinga akwudangwa enuwa-manja.

24 Kembirra eneja nakina Jayumuna Bida nenu-kweyinuma menba-murra nakinu-wa akwa ni-yama, “Ni-yendabiya nakina numiyambena-langwa nakina ni-yengbinama,” ni-yama nakina Bida.

25 Eneja nibina nenikabuburrakiyuwa n-arndadadilyuma akwudangwa Jesus-manja akwa ni-yama, “Yirrumiyambena?”

26 Eneja Jesus nu-manga damba akwa ni-ngkarrnga eyukwujiya akwa ni-yama, “Ngayuwa ki-ngambajiyama ena akwa kinu-kwunama enuwa-wa. Kembirra nakina-langwa-bina ningena ningi-yengbinuma,” ni-yama Jesus. Kembirra arakba ni-ngambaja akina damba akwa nenu-kwa nibinu-wa Judija, Jayumuna NeningiKariyada-langwu-wa nenikuwenikba.

27 Eneja Judija ni-rndirrka ebina damba umba akina-wiya ngawa eneja nakina Namukwa nu-werrikawiyeba Judija-manja. Eneja Jesus ni-yama Judiju-wa, “Jeyi! Warenja likaja akwa ki-yamina nungkwaja ningkeniki-yami-yada!” ni-yama nakina.

✡ **13:18** Emeba 41:9

28 Aburraja wurrumurndakakina wurribina nuw-alyubarinu-murruwiya
yakwujina aninga, narr-angkuwabijuwa ebina ayakwa ni-yengbinuma Je-
sus.
29 Wurrukwala na-lyangkiyama wurrakina Jesus neni-larrkama neniku-
beyindi-yada ebina narri-ngayindanguma Akwurungkuwarrukwi-yada,
umba aburraja wurrukwala na-lyangkiyama-bu wurrakina ni-lyilyanguma
akina angwarnda warningmalyingmalyingma-wa warnumamalya, mena
nubungkawa-baba nakina ebina ni-lyingama aburra-langwa angwarnda.
30 Eneja Judija ni-rndirrkama-langwa ebina damba, arngkawura-wiya nu-
warumajungwa akwa ni-jadinga errekbu-wa. Ngalaja arakba akina na-
larrumur.da angalya.

Enikaduwa-langwa eningarumuruma ayakwa ngakwurra-langwa ngarniki-yarrkuwaraki-yada

31 Judija ni-likenuma-langwa ebina-langwa angalya, eneja kembirra
nakina Jesus ni-yengbina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa
ni-yama, “Kirrababurna-langwa arakba karna karnik-eningmidi-yada
ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma,
ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Akwa ngarningka
k-abilyerrikini-yada ngayuwa-ma nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-
langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma enejukwaba.
32 Akwa k-abilyerrikina-manja ngayuwa-ma nungkwurruwa-wa
Neningikarrawara-langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena
nilyengma, kembirra enamba-langwa nakina yikenumin-abilyerrikinama
ngayuwa-langwa ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena
ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya.
33 “Ngeniyerriya aku-ngwarndirrija arakba! Nara ningena
ambilyuma ningeningamiyerra nungkwurruwa-manja yelakwa
umba ningeningaduwaya ningena ning-ambilyama. Nungkwurraja
kum-aburangkinama menba ngayuwa-wa akena nara arakba
akburranguma ngayuwa. Ebina-murrada ayakwa ningarra-maka-murrada
WarningiJudiya-manja wurrububungkawa, ngarra-makinama arakba
karna. Ningi-yamama aburruwa-wa, ‘Nara karna a-likama ngayuwa ki-
likajamurru-wa,’ ningi-yamama.
34 Kembirra arakba ngarra-makinama enikaduwa-dangwa eningaru-
muruma ayakwa kajungwa yiki-lyelyingmajeyini-yada warningerribirra-
langwa warnumamalya. Wuburra laka ngayuwa ningi-lyelyingminama
nungkwurruwa, yiki-yamini-yada yiki-lyelyingmajeyini-yada kirrakina.
35 Kirribina yiki-lyelyingmajeyina-manja, kembirra wurrababurna-
langwa kuw-eningmidinama wurrakina nganyangwa karnikabubur-
rakiyuwa kirrakina,” ni-yama Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa Bida-manja kin-eningbalikajungwunama-langwa enuwa

36 Eneja ni-yama nakina Jayumuna Bida, “A nungkuwa! Ngambu-wa-
bina ningkena ki-likajama?” Eneja Jesus ni-yama, “Nara arakba ningkak-
ina aburrakiyuwama ngayuwa-manja ki-likajamurru-wa, umba ambaka-
murra kembirra ningkakina yiki-yuwarnama,” ni-yama Jesus.
37 Eneja nakina Bida ni-yama, “Miyambena-burra nungkuwa ningki-
yaminama nara aburrakiyuwama ngayuwa nungkuwa-manja? Ngayuwa
ningena ningenikumini-jungwi-yada arakba nungkwa-langwa,” ni-yama
nakina Bida.
38 Eneja Jesus ni-yama, “Jerriya amandangwa arakba ningkena yikumini-
jungwuni-yada nganyangwa? Engkirraja! Nara-wiya dakina ardingama

dadinungkwarba jukwujukwa, ningkena k-eningbalikajungwunama ngayuwa-langwa arngkabiyakarbiya-ma. Amandangwa engburingka ayakwa akina!" ni-yama nakina Jesus Bida-wa.

14

Jesus nakina numamurukwa ngarniki-liki-yada Nungwarrku-wa

1 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nare-ka karna a-werrikawarriyaduma umba wunu-werrungwur.dena Neningikarrawara-manja akwa ngawa nganjukwaba ngayuwa-manja.

2 Ngalaja akina angalya Nungwarrka-langwa karrawara, aminababurna angalya na-wilyakinama yik-ambilyama-langwa nungkwurruwa yakwujina karningangkawura. Ningena nganja arakba ningeniki-liki-yada akinu-wa angalya kamini-ngekburakini-yada adinakba nungkwurra-langwi-yada. Nara ngayuwa ningena ekikalya ayakwa a-makama-na?

3 Umba ki-likaja-manja ngayuwa kamini-ngekburakina-manja angalya nungkwurra-langwa, kembirra ngarningka ngayuwa ningena ki-lawurradinama yangkwurrangwa k-angkirnama nungkwurruwa-wa akinu-wa angalya aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawuru-ma karningangkawura ebina-manja angalya k-ambilyamurra-manja ngayuwa.

4 Karningme-ka arakba kirrakina makina mamurukwa ebinu-wa angalya ki-likajamurru-wa ngayuwa," ni-yama Jesus.

5 Eneja Damija ni-yama, "A.a! Yarningbala ambaka yarna ki-likajamurru-wa nungkuwa! Yiki-yamarrkama kembirra yarna yik-eningmiduma mak-ina mamurukwa yarniki-lika-langwa yirruwa yenjerrikina?" ni-yama nakina Damija.

6 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, "Ngayuwa-bina ningena ningumamurukwa Nungwarrka-langwu-wa angalya akwa ngarramin-abilyerrikinama ngawa alyangmandukwuna ayakwa enuwa-langwa akwa k-enibikinama kirrakina yik-ambilyi-yada enuwa-manja karniba karningangkawura. Nara ningkakina nungkwabakiyaba a-likama nganyangwu-wa Nungwarrka, umba ki-likaja-manja yimbukwa nganyangwa-langwiya ningumamurukwa, kembirra ki-likajama enuwa-wa ningkakina," ni-yama Jesus.

7 Biya ngarningka ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Karningma arakba karna ngayuwa, kembirra nungkwurruwa yik-eningmidinama Nungwarrka enejukwaba. Aduwaba-langwa karningma kirrakina enuwa akwa kini-rringkama arakba," ni-yama Jesus.

8 Eneja Biliba ni-yama enuwa-wa, "Wa! Yirru-wilyakajiya kembirra yir-raja nungkwa-langwa Nungwena akwa ngawi-yada arakba!" ni-yama Biliba nakina.

9 Eneja Jesus ni-yama Bilibu-wa, "Ngarri-yakiyakeyinuma arakba ngar-nungkwurakba enena-manja angalya ngarna-da. Umba ningkumiyam-bena ningkenumamalya ningkena ningkeniku-murnandaba-manja? Karn-ingma arakba ngayuwa ningena, kembirra karningma arakba nganyangwa Nungwarrka enejukwaba. Miyambena-burra ningkakina yi-yengkilabaja Nungwarrka-langwa ngayuwa-wa ningeniku-wilyakaji-yada-na?

10 Aba nara-bina ningkena a-werrungwur.duma nganyangwa ayakwa? Ngayuwa ning-ambilyama Nungwarrka-manja ningena umba eneja Nungwarrka n-ambilyama nganjukwaba ngayuwa-manja akwa yinuwilyaba-ma yinalakena. Amurndakenena ebina ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa, nara ngayabakiyaba e-yengbuma umba Nungwarrka nginuminu-war.dikinama amurndakakina ningeniki-yengba-langwa nibina n-ambilyama ngayuwa-manja.

11 Yirru-werrungwur.dena ngayuwa-manja ebina-langwa ayakwa ngarra-
makinama-langwa yinuwilyaba-ma yinalakena ngayuwa akwa Nungwar-
rka. Akena nara-manja aminu-werrungwur.duma nganyangwa-manja
ayakwa, kembirra yiku-werrungwur.dena amurndakibina-langwa ningu-
war.danguma-langwa ngayuwa.
12 "Wurr-engkirraja! Karningerribirra yiku-werrikambilya-manja
ngayuwa-manja, kembirra yiku-war.denama warka ngayuwa wuburra
ningi-yamama. Adinuba arakba nganja ki-likajama Nungkwarrka-langwu-
wa angalya akwa k-ambilyama enuwa-manja. Ki-likajama-langwa arakba
ningena Nungwarrku-wa, kembirra nungkwurraja yiku-war.denama
arrubuda-dangwa warka umba yanda amurndakibina warka ngarra-
wilyakajuwama kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
13 Ngarnubiyakaja ngarna-baba, kembirra eningerribirra-langwa ebina
yiki-yengkilabajama ngayuwa-wa, akina-bina kembirra ki-yaminama
ningena kajungwa ngayuwa kamin-abilyerrikini-yada nungkwurruwa-
wa Nungwarrka-langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena
nilyengma.
14 Ngarnubiyakaja-baba akwa yiki-yengkilabaja-manja ngayuwa-wa
eningerribirra-langwa, kembirra ngayuwa ki-yaminama akina," ni-yama
Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa neniki-larrka-langwa Neningikarrawara ena-langwa Nenumawurrina aburruwa-wa

15 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, "Yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra yikumini-
yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa.
16 Nganja ngayuwa kamini-yengkilabajama Nungwarrka yikenumini-
larrkaji-yada wurruwilyaba wurringka warnumamalya yikabu-
mamurikajini-yada wurribina kuw-ambilyama nungkwurruwa-manja
warningangkawura.
17 Umba wurrakina wurribina wurruwilyaba nakina-bina enuwa Nenu-
mawurrina, nibina yikenumini-dirrburakinama nungkwurruwa-langwi-
yada ebina amamalya Neningikarrawara-langwa. Aburraja warnuma-
malya warningbala-murruwiya ngayuwa, nara wurrakina eningmiduma
nakina Nenumawurrina akwa kembirra nara a-werrungwur.duma nakina-
da. Umba arrkala nungkwurraja yikenu-werrungwur.denama nakina,
mena kin-ambilyama-baba nungkwurruwa-manja arrawa akwa akwudan-
gwa nirungekburna.
18 "Nara ningena a-lalikama nungkwurruwa-kiya akwurrajajuma umba
ki-lawurradinama ngarningka yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa.
19 Arngkidarrba warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya
ngayuwa, nara a-rringkama wurrakina ngayuwa-wa, umba nungkwurraja
kirribina karningma-murrumurra ngayuwa yiki-rringkinama ngarningka.
Nganja k-enibudinama ngarningka ningena. Kembirra nungkwurrajuk-
waba karniba kirrakina.
20 Akini-yada ngawa kembirra yik-eningmidinama kirrakina ning-
ambilyama-langwa ngayuwa Nungwarrka-manja akwa nungkwurruwa-
manja nungkwurrajukwaba umba nungkwurramba-langwa arrkala yik-
ambilyama-langwa ngayuwa-manja.
21 Kirribina yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa,
kirrakina-bina kirri-lyelyingminamurra ngayuwa-manja. Akwa yiki-
lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra enamba-langwa Nungwarrka
kini-lyelyingminama kirrakina akwa ngayamba-langwa ki-lyelyingminama

kirrakina akwa k-abilyerrikajungwunama nungkwurruwa-manja,” ni-yama nakina Jesus.

22 Eneja nakina Judija (nara Judija NeningiKariyada umba ningka-dangwa Judija) ni-yama, “A nungkuwa ngarnubiyakaja! Ki-yamarrkinama nari-yada abilyerrikajungwuma ningkakina wurribina-manja warnumamalya warningbala-murrumanja nungkuwa umba yirruwa-manja k-abilyerrikajungwuni-yada?” ni-yama nakina Judija.

23-24 Eneja Jesus ni-yama, “Karningerribirra-langwa nara-manja a-lyelyingmama ngayuwa-manja, kembirra yikumini-yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Umba yiki-lyelyingmina-manja ngawa ngayuwa-manja, kembirra kirrakina yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa akwa enamba-langwa Nungwarrka kini-lyelyingminama nungkwurruwa. Yinalakena kembirra yikin-akwudangwukajungwunama ngarningka nungkwurruwa-wa akwa yikin-ambilyama nungkwurruwa-manja. Amurndakeyina ayakwa nganyangwa ebina kirr-engkirrikenuma, nara ngayuwa ki-yengbina akina ngayabakiyaba umba Nungwarrka nginu-ngwurrkumambambijuwama ningeniki-yengbi-yada, nibina nginilarrkama yangkwurrangwa.

25 Ning-ambilya-wiya ngawa ningena nungkwurruwa-manja, ngarra-makama amurndakenena ayakwa.

26 Umba nibina nenikumamurikaja, nibina Neningikarrawara-langwa Nungwurriyaka Nenumawurrina, nakina yikeni-dirrburakinama akwa yiken-eningmikinama ababurna-langwa amurndakibina ngarra-makama nungkwurruwa-wa, nibina keni-larrkajama Nungwarrka nenikumini-rndirrki-yada nganyangwa mamurukwa.

27 “Ki-likaja-manja ngayuwa yenjerrikina, kembirra ningena kamini-lyurrkwakinama nungkwurra-langwa yukwudukwuda. Aburraja wurribina warnumamalya warningbala-murruwiya ngayuwa, na-lyangkiyaminama nenu-wilyakinama yilyurrkwa yukwudukwuda. Akena nara-da! Umba yaka wuburra yilyurrkwa yukwudukwuda nganyangwa ni-yaminama, kamini-lyurrkwakinama kembirra nungkwurramba-langwa nungkwurra-langwa. Kembirra nara a-werrikawarriyaduma akwa akbar.duma kirrakina umba wurri-yakuwerribikaja amurndakibinu-wa ayakwa.

28 “Dukwa nara a-lyelyingmama angwurra ngayuwa-manja umba kirri-kadikajungwunama. Arakba kirr-engkirrikenuma karna nganyangwa ayakwa ningeniki-lika-langwa akwa ningeniki-lawurrada-langwa yangk-wurrangwa. Eneja Nungwarrka naruma numikbiyiya-dangwa nakina umba nganja ningaba-kiya ningena. Naruma ngawa numikbiyiya-dangwa nakina-baba, kembirra yiki-lyelyingmina-manja amandangwa ngayuwa, yiki-yekirrerridinama ki-lawurradinama-langwa nganyangwu-wa Nung-warrka. Akena nara-da!

29 Amandangwa ningena ngarra-makama amurndakenena ka-ngekburakajungwunamurru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina ambaka-murra, yik-eningmidini-yada nganyangwa ayakwa.

30 Eneja naka arakba nimininga nubungkawa nubukwaya ni-likajama yangkwurrangwa nibina nu-bungkawadinama enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja. Ni-likajama-baba nakina, kembirra arngkidarrba ki-jerrukwunama nganyangwa ayakwa. Akena nara nakina angkuwur-ruma ngayuwa-manja a-rndirrkuma nganyangwa mamurukwa.

31 Nganja ningena ningi-yarrkuwarakinama Nungwarrka-langwa ayakwa kajungwa wurrababurna-langwa enena-manja angalya

akwa angkwulyumida-manja kuw-eningmidini-yada ngayuwa ningi-lyelyingminama-langwa nakina Nungwarrka. “Kwa! Ngarri-likaja arakba yadada enena-langwa angalya,” ni-yama Jesus.

15

Jesus nakina wuburra amamalya akwurena ememeka

1 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Ngayuwe-ka ningena ningibina wuburra amamalya akwurena ememeka umba eneja nganyangwa Nungwarrka n-akwurrajinama akina akwurena.

2 Amurndakibina nganyangwa ememeka eningikarrawara amakirnda nara-manja arrangbama amaninga, akina kembirra nakina kini-ngkarrnginama. Umba arrkala kuw-arrangbina-manja amaninga ngala-langwa, kembirra ka-jerrida-manja akina amaninga, kini-ngkarrnginama numurndamurndirra ambaka-langwa ebina amukayerra eningikarrawara amakirnda ememeka-langwa kin-arndirrdebirrakinama kajungwa kembirra ambaka-murra ka-lungkuwarrini-yada kuw-arrangbini-yada ababurna amaninga ngarningka.

3 Umba nungkwurraja wuburra karnumemeka kirrakina nganyangwa akwa ngalaja ebina ayakwa nganyangwa kirraku-ngwurriyakikama awurruwurrariya-langwa arakba, ebina ngarra-makama-langwa ngayuwa nungkwurruwa-wa.

4 “Ke-yemberrkiyerrerrikeyina-manja eningikarrawara amakirnda ak-wukawura eyebijeba ememeka-langwa, kembirra nara arrangbama ngala-langwa amaninga. Wuburra laka akina, kirrakwukawura-manja ngarreye-bijeba ngayuwa-langwa, kembirra nara kirrakina arrangbama amaninga, kirruwerridebirra. Akina wuburra nalirra-dakwuliyinama amakirnda ememeka-manja, kembirra yiku-mandakwuliyinama ngawa ngayuwa-manja. Nganjukwaba ngawa arrkala ki-yamini-yada nungkwurruwa-manja.

5 Ngayuwa ningena ningi-yemberrkarjiyama umba nungkwurraja kir-rakina nganyangwa karningikarrawara karnumemeka. Karningerribirra kirri-lyangmuridinama karniki-yama-langwa nungkwurrabakiyaba. Yiku-mandakwuliyina-manja yimbukwa kirrakina ngayuwa-manja akwa ngan-jukwaba ngawa ki-yamini-yada nungkwurruwa-manja, nara kembirra kir-rakina kirruwerridebirra umba yik-arrangbinama ababurna amaninga akwa yika-werrikiladikinama wurrukwalu-wa warnumamalya.

6 Akena nara-manja a-mandakwulijuma akina ememeka eningikar-rawara amakirnda ebina-manja ne-yemberrkarjiyamurra-manja, kem-birra ke-ngburingkadinama akwa aburraja karru-murndukwunama akwa karri-dakinama angwura-manja. Nungkwurramba-langwa kembirra nara-manja a-mandakwulijuma ngayuwa-manja, akina wuburra engburingka eka, kini-yaminama Neningikarrawara kenu-wurrenama kirrakina.

7 “Umba ngayuwa-manja ngawa yiku-mandakwuliyina-manja kirrak-ina akwa yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra ngarnubiyakaja arakba ngarna akwa yikini-yengkilabajama nganyangwa Nungwarrka eningerribirra yiki-ngayindenama-langwa. Kembirra eneja kini-yaminama nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa nakina.

8 Umba yik-arrangbina-manja ababurna amamamuwa amaninga akwa yika-werrikiladikina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra aburraja warningerribirra kuw-eningmidinama nungkwurruwa kirrakina nganyangwa karnikabuburrakiyuwa akwa kirrakina-murrada ngawa yikamin-abilyerrikinama wurrakina nakina Nungwarrka narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma.

9 Nganyangwa wuburra Nungwarrka ni-lyelyingminama ngayuwa,
nganjukwaba ngawa ningi-lyelyingminama nungkwurruwa. Wurru-
mandakwuliyina ngawa ngayuwa-manja kajungwa ki-lyelyingmini-yada
ngawa nungkwurruwa-manja.
10 Yiki-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra ngayuwa
ki-lyelyingminama k-abulirrangkwunama ngawa kirrakina, wuburra laka
nginumini-yarrkuwarakama Nungwarrka-langwa ayakwa nganjukwaba
akwa kembirra ni-lyelyingminama ngin-abulirrangkwunama ngawa
ngayuwa nakina.
11 "Ngayuwa arakba ngarra-makama amurndakakina kajungwa nungk-
wurruwa yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada wuburra nganjukwaba
ningu-werrikilyelyingmajungwunama.
12 Kembirra arakba ngarra-makinama nungkwurruwa-wa, yiki-yamini-
yada ngawa yiki-lyelyingmajeyini-yada kirrakina, wuburra laka nganjuk-
waba ningi-lyelyingminama nungkwurruwa.
13 Ka-lyelyingmina-manja angwurra warnumamalya aburra-langwa-
manja warnubiyakaja, kembirra dukwa karramini-jungwunama
wurrakina aburruwa-langwa. Amukwiyadakine-ka akwulyelyingma
eningaba-dangwa.
14 Yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra
nganyangwa ngarnubiyakaja kirrakina.
15 Aburraja warnikuminuwar.duwar.da warningma warniku-war.di-
yada warka umba warningbala ambaka wurrakina aburra-langwa-langwa
nubungkawa kini-ngayindenama-langwiya neniki-yama-langwa nakina
umba wurruminakina-langwa nubungkawa warnubiyakaja, warningma
arakba neniki-yama-langwa. Nara kembirra arakba kirrakina nganyangwa
karnikuminuwar.duwar.da umba ngarnubiyakaja arakba ngarna-da, mena
ngayuwa arakba ngarra-makama-baba ababurna-langwa ebina nginu-
makama-langwiya Nungwarrka.
16 "Nara nungkwurruwa yiku-wekbalyina ngayuwa umba nganja
ngayuwa ningu-wekbalyinuma kirrakina nungkwurruwa yikuminu-
war.deni-yada warka nganyangwa akwa alibina-wiya yika-werrikiladikini-
yada wurrukwalu-wa. Amukwiyadakina warka eyirrbiyirrba ngawa
ka-war.dikajungwunama. Yiki-yamina-manja kembirra kirrakina,
nganyangwa Nungwarrka yikenu-kwunama ebina yikini-yengkilabajama-
langwiya mena ngarnubiyakaja ngarna-baba.
17 Ngayuwa ngarra-makinama ningi-yaminama, 'Wurri-lyelyingmajeyina
karningerribirra-langwa!' " ni-yama Jesus.

Wurribina warnumamalya warningbala-murruwiya Jesus akabu-wurrikbinama ngakwurruwa-wa

18 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, "Yikabu-wurrikbina-manja warnumamalya wurribina
warningbala-murruwiya ngayuwa nungkwurruwa-wa, kembirra yiki-
yakuwerribikajama ne-yamamurra bu-wurrikbama ngayuwa-wa
nganjukwaba adinuba-wiya.
19 Kirrakina yiki-yakeyina-manja wurribina warningbala-murruwiya
ngayuwa, nara kembirra wurrakina a-wurrikbama nungkwurruwa-
manja umba yikab-abulirrangkwunama wuburra ne-yaminama narr-
abulirrangkwunama aburra-langwa warnumamalya. Akena nganja
ngayuwa ningu-wekbalyinuma kirrakina ngarr-abulirrangkwama akwa
ngarr-eyebijabakama wurrakina-langwa warnumamalya. Nara kembirra
e-yakajuma aburruwa-manja umba kirreyebijaba waka kirrakina yik-
ambilyama. Kirreyebijaba-baba kirrakina, kembirra warnumamalya

wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, kirrabu-wurrikbinama nungkwurruwa.
20 “Wurri-yakuwerribikaja ebina ayakwa ngarra-makamurra nungkwurruwa-wa akwa ningi-yamama, ‘Jerriya warnikumin-uwar.duwar.da wurraruma umba naba-kiya eneja aburra-langwa nubungkawa? Nara-da!’ ningi-yamama. Aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, bumini-ngekburakama awinyamba nganyangwa akwa kembirra ningi-lyandinuma. Akina wuburra ke-yaminama wurrakina nungkwurrajuk-waba nungkwurruwa-manja akwa kembirra yiki-lyandinama. Umba aburraja wurrukwala waka bumini-yarrkuwarakama nganyangwa ayakwa akwa ngarningka akina wuburra ke-yaminama yikabumini-yarrkuwarakinama nungkwurra-langwa ayakwa nungkwurrajukwaba.
21 Ne-yamama wuburra ngayuwa-manja, kembirra ke-yaminama ngawa nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-manja. Miyambena-burra wurrak-ina ke-yaminama? Nganyangwa-baba arakba kirrakina ngarnubiyakaja akwa warningbala ambaka wurrakina nibina ngini-larrkama yangkwur-rangwa ngayuwa.
22 “Nara-manja ningena ki-likena akwa ki-yengbina wurribinu-wa warningbala-murruwa ngayuwa, kembirra nara amini-yelijajungwuma wurrakina awurruwurrariya-langwa. Akena ningi-likenuma nganja yangkwurrangwa aburruwa-wa akwa ningi-yengbinuma-da. Nara kembirra aburraja edirremama awurrariya-langwa ne-yamama-langwa umba wurrakakiruma arakba wurrakina.
23 Aduwaba warningerribirra wurribina bu-wurrikbinama ngayuwa, kembirra ne-yaminama ngawa nenu-wurrikbinama enejukwaba Nungwar-rka nganyangwa.
24 Nara ambaka aburraja wurrukwala ke-yama-langwa ebina amukwiyadakina ningi-yamama ngayuwa. Nara-manja wurrakina kabu-rringka amurndakibina ningi-yamama ngayuwa, nara kembirra a-lekbuma Neningikarrawara aburruwa-wa. Akena arakba bu-rringkama amurndakakina ningi-yamama akwa aduwaba bu-wurrikbinama ngawa ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka enejukwaba.
25 Akena ena na-ngekburakajungwunuma ne-yamama kajungwa ebina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma aburra-langwa-manja eningarumu-ruma ayakwa, ka-lyangmandukwunadini-yada. Akine-ka ayakwa ne-yaminama, ‘Bu-wurrikbama ngayuwa eningiyanda-langwa,’ ne-yaminama akina ayakwa.✡
26 “Nganja ngayuwa kamini-larrkajama nungkwurruwa-wa nibina Nenikumamurikaja Nenumawurrina nakina-bina yikenumin-abilyerrikinama ebina alyangmandukwuna ngayuwa-langwa. Nakina-bina kini-likajama yangkwurrangwa Nungwarrka-langwa akwa kenumini-yengbinama ngayuwa-langwa.
27 Yadikina-langwiya ngawa ebina ning-aburradadanguma-langwiya ngarra-wilyakajuwama-langwiya nungkwurruwa-wa, nungkwurruwa arakba kembirra ngarri-yakeyinuma ngayuwa. Ngarri-yakeyinuma-langwa ngarna, nungkwurrajukwaba yikumini-yengbinama ngayuwa-langwa.

16

1 “Nganja arakba ngarra-makama amurndakenena ayakwa nungkwurruwa-wa kajungwa nari-yada kirrakina amini-yarrkuwurruma

✡ **15:25** Emeba 35:19; 69:4

nganyangwa ayakwa umba yiku-werrungwur.deni-yada ngawa ngayuwa-manja.

2 Aburraja ka-minangkirreyinama kirrakina amurndakakina-langwa jinakakwa kajungwa nari-yada kirrakina e-yangmarngkwajuma Neningikarrawara yakwujina. Arngkidarrba warna arakba yikabu-wardenama kirrukwala-manja. Yikabu-wardena-manja wurrakina, kembirra ka-lyangkiyaminamurra kenuminu-war.denama eningaba warka Neningikarrawara-langwa.

3 Miyambena-burra ke-yamina amukwiyadakina wurrakina? Yindi! Nuw-eningbalidinama-baba ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka-na?

4a Nganja ngarra-makama arakba karna kajungwa mibina-manja mamawura ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina, kembirra kirrakina yiki-yakuwerribikaji-yada ebinu-wa ngarra-makamurru-wa ngayuwa," ni-yama Jesus.

Nenumawurrina Nungwurriyaka akenuminu-war.denama-langwa ngakwurruwa-langwa

4b Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa, "Akini-yada ngawa yirr-aburrakiyuwarnu-manja adinuba-wiya ngayuwa, nara ka-maka karna ke-yaminama-langwa wurrukwala nungkwurruwa-manja mena ngayuwa ngarri-yakeyinuma-baba karna.

5 Nganja arakba ningeniki-liki-yada nibinu-wa ngini-larrkamurru-wa ngayuwa yangkwurrangwa akwa kembirra ngarra-makama arakba amurn-dakibina. Akena nara kirruwilyuwilyaba yiki-yama ngayuwa-wa, 'Ngambu-wa nungkuwa?' yiki-yama.

6 Akena nungkwurraja kirru-werrikubarrnginuma arakba kirr-engkirrikenuma-langwa amurndakibina.

7 Umba nganje-ka ngayuwa ningi-yengbinama alyangmandukwuna ayakwa ningi-larrkbularrkbakinama. Ki-likaja-manja arakba ngayuwa, nara awurrariya akina umba eningaba akina-da. Nara-manja ngayuwa a-lalikama nungkwurruwa umba k-ambilya-manja ngawa, eneja kembirra nara-maka nakina Nenikumamurikaja a-likama nungkwurruwa-wa. Umba ki-likaja-manja ningena, nganja kembirra arrkala kini-larrkajama nakina nungkwurruwa-wa-da.

8 "Kini-likaja-manja eneja Nenumawurrina nungkwurruwa-wa, nakina keni-dirrburakinama wurrababurna-langwa warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja kuw-eningmidini-yada ne-yaminama-langwa awurrariya akwa ngayuwa-langwa ningibina ningeninguwurrariya-ma ninguwerrikidirrbura akwa ngawa keni-lekbajama-langwa Neningikarrawara aburruwa-wa ambaka-murra. Wurrakine-ka na-makijajungwunama wurrakakiruma akena nara ngawa-da.

9 Wurrakina narr-angkuwabijinama ebina awurrariya mena nara-baba wurrakina a-werrikambilyuma ngayuwa-manja.

10 Akwa ngarningka b-angkuwabijinama ngayuwa ningibina ninguw-errikidirrbura mena ngayuwa-baba ningena ki-likajama Nungwarrku-wa akwa kembirra nara karna arakba a-rringkama ngayuwa.

11 Akwa ngarningka nen-angkuwabijinama wurrakina keni-lekbajama-langwa Neningikarrawara warnumamalyu-wa ne-yamamurru-wa awurrariya mena arakba neni-lekbenuma-baba Neningikarrawara nibinu-wa nu-bungkawadinamurru-wa enena-manja angalya akwa ngarningka angkwulyumida-manja.

12 "Ababurna ayakwa ngarningka ka-makinama nungkwurruwa-wa ak-ena yikuminu-marngkuwarenama-baba kirrakina-da.

13 Umba kini-likaja-manja eneja nibina Nenumawurrina nungkwurruwa-
wa, nakina-bina yikenumini-dirrburakinama nungkwurraja ebina
alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa, yiken-akakirumakinama
ababurna-langwa alyangmandukwuna. Nara nakina enabakiyaba e-
yengbuma nungkwurruwa-wa umba amurndakibina yimbukwa ayakwa
kin-engkirrikajama-langwiya ebina ki-yengbinama-langwiya ngayuwa
neniki-yengba-langwa nakina akwa enamba-langwa yikenu-makinama
ebina-langwa ka-ngekburakajungwunama-langwa ambaka-murra.
14 Nakina kenumin-engkirrikajama amurndakakina ayakwa
nganyangwa akwa enamba-langwa yikenu-makinama nungkwurruwa-
wa. Yikenu-makinama-langwa karna, kembirra nungkwurraja
kirrakina yik-eningmidinama ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa
ningukwulyubena ningilyengma.
15 Ababurna-langwa ebina Nungwarrka-langwa, amurndakakina
nganjukwaba nganyangwa. Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina
ningi-yengbinama, na-likajama-baba Nungwarrka-langwa, kembirra
ngayamba-langwa ngarra-makinama nakina-langwa Nenumawurrina
kin-engkirrikajama-langwa nganyangwu-wa ayakwa akwa kembirra
enamba-langwa yikenu-makinama ngarningka nungkwurruwa-wa," ni-
yama Jesus.

Awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama-langwa eyekirrerru-wa

16 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, "Arngkidarrba kirrakina nara arakba a-rringkama ningena
umba awarrngkambaka-murra yiki-rringkinama karna ngarningka," ni-
yama nakina aburruwa-wa.
17 Aburraja kembirra namin-andabumeyinuma akwa na-
lyelyimbukweyina aburruwa-kiya wurrakina akwa ne-yama,
"Amiyambena-kiya ebina ambilyuma ayakwa ngarrenu-makinama
ngarna? Eningadinuba-wiya ngarrenu-makinama nara ngarna a-
rringkama nakina arngkidarrba umba awarrngkambaka-murra akini-
rringkinama ngarningka. Kembirra eningarija-langwa-dangwa ngarrenu-
makinama kini-likajama-langwa Nungwenikbu-wa.
18 Dukwa amiyambena kembirra ayakwa akina 'arngkidarrba'? Ngar-
ningbala ngawa ngarna nara a-mumiringkama ebina ni-yengbinuma-da!"
ne-yama wurrakina.
19 Eneja neningma arakba Jesus keni-yengkilabajama-langwa enuwa-
wa amurndakibina-langwa ayakwa ena-langwa-langwa. Kembirra ni-
yama aburruwa-wa, "Ningi-yamama ningibina, 'Arngkidarrba kirrakina
nara arakba a-rringkama ningena umba awarrngkambaka-murra yiki-
rringkinama karna ngarningka,' ningi-yamama. Aminenena-langwa-bina
ebina kirri-yengkiyengkilabajeyinuma-na?
20 Wurr-engkirraja! Nungkwurraja kirrakina yiku-ngwadeyinama
yiki-ringirriyadinama umba aburraja warnumamalya warningbala-
murruwiya ngayuwa, wurriyekirrerra kuw-ambilyama wurrakina. Akena
nungkwurra-langwa awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama
ngarningka eyekirrerru-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
21 "Ngalaja yingu-werribikajungwuna-manja arakba dibina didarringka
dadik-arrangbi-yada wurrangariya, narringu-wardiyinama akina akarrk-
wujaja. Kembirra na-rukwularrina-manja wurrangariya, nara arakba e-
yakuwerribikama akarrkwujaju-wa umba arakba diyekirrerra yingumini-
rukwularrama-langwa wurrangariya.
22 Nungkwurraja kirrakina dakina wuburra didarringka kirri-
yaminama. Kirru-werrikubarrnginama ningeniki-lika-langwa arakba

umba ngayuwa ambaka-murra aki-rringkeyinama ngarningka. Kembirra yiki-yekirrerridinama ngarningka akwa nara warningerribirra wurrakina a-werrikungwanjajuma kirrakina.

23 Akini-yada ngawa nara kembirra nungkwurraja kirrakina e-yengkilabama ngayuwa-wa nganyangwa-langwa ayakwa umba nakina nibina Nenumawurrina yikeni-dirrburakinama kirrumurndakakina. “Wurr-engkirraja! Ngarna ngarnubiyakaja-baba arakba, kembirra ababurna-langwa ebina yikeni-yengkilabajama nganyangwu-wa Nungwarrka, eneja kini-yaminama amurndakakina-langwiya nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

24 Nara ambaka karna yikini-yengkilabena-langwa awilyuwilyaba ngarri-yaminama-langwa ngarnubiyakaja. Kemba wuni-yengkilabaja, nakine-ka kembirra kini-yaminama nungkwurra-langwa kajungwa yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada kirrakina.

25 “Ningeningamiyerra nara ki-yengbiyengbina adirrbura umba alawu-dawarra nganyangwa-langwiya ngarra-makumakama nungkwurruwa-wa ningenik-akakirumaki-yada. Akena arngkidarrba nara arakba a-makama alawudawarru-ma umba dirrbura arakba ki-yengbinama Nungwarrka-langwa nungkwurruwa-wa.

26 Makina-manja mamawura nara ningena amini-yengkilabama nganyangwu-wa Nungwarrka nungkwurra-langwa awilyuwilyaba umba nungkwurruwa nungkwurrabakiyaba yikini-yengkilabaja mena ngarnubiyakaja-baba,

27 akwa ngarningka ni-lyelyingminama-baba Nungwarrka nungkwurruwa. Nungkwurraja kirri-lyelyingminama ngayuwa akwa kirr-eningmidinuma arakba ningi-likenuma-langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra enamba-langwa ni-lyelyingminama angwurra nungkwurruwa.

28 Nganja ngayuwa angaluba ningi-likenuma Nungwarrka-langwa enenu-wa angalya akena adinuba arakba ki-lalikinama enena angalya umba ki-lawurradinama nganyangwu-wa Nungwarrka,” ni-yama Jesus.

29 Aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa ena-langwa ne-yama enuwa-wa, “Nara arakba ningkena a-makama alawudawarra umba adirrbura ningki-yengbinama.

30 Yirraja yarna arakba yarningma ningkakina yirrumini-rringkinama yirra-langwa mangma. Kembirra nara arakba e-yengkilabama ayakwa ngarningka. Yirrumini-rringkinama-langwa yirra-langwa mangma, kem-birra yirr-eningmidinuma ningkakina ningki-likenuma-langwa angaluba Neningikarrawara-langwa,” ne-yama wurrakina.

31 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Kada arakba yirru-werrungwur.denama ngayuwa-manja?

32 Adinuba arakba kirrababurna-langwa yikuwurrak-errbalinama yiki-lalikinama ngayuwa umba yiki-lawurradinama nungkwurra-langwu-wa angalya. Umba eneja Nungwarrka kin-ambilyama ngayuwa-manja akwa kembirra nara ningakwukawura ambilyingama ningena. Amandangwa memema mamawura akwudangwa arakba.

33 Nganja arakba ngarra-makama amurndakakina nungkwurruwa-wa kajungwa kini-lyurrkwadini-yada nungkwurra-langwa yukwudukwuda ngarri-yakeyinuma-langwa ngarruwurrakawuru-ma. Aburraja warnu-mamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja yikabumini-ngekburakinama nungkwurra-langwa awinyamba akena nganja ngayuwa

arakba ningi-jerrukwama akina arrubuda Namukwa-langwa akwa ena-langwa-langwa warnikuminuwar.duwar.da wurrikikalya enena-manja angalya. Wurru-werrikiyangmarngkwajungwuna kembirra!” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

17

Nu-buriyaminuma-langwa Jesus Nungwenikba-wa

1 Biya ni-jerrukwama-langwa ni-yengbinuma-langwa Jesus ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa, kembirra nu-ngwundikadinga karrawaru-wa akwa ni-yama, “Ngangwa, enena-bina arakba kamin-abilyerrikini-yada k-eningmikini-yada nungkuwa warnumamalya-manja ngayuwa-langwa, ningibina-langwa nungkwa-langwa-langwa Ningenikuwena, ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma. K-eningmikinama wurrakina kajungwa ngayamba-langwa k-eningmikini-yada arrkala nungkuwa-langwa, ningkibina ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma nungkwajukwaba.

2 Nungkuwa yi-bungkawakama ngayuwa wurrababurna-manja warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, kajungwa ngayuwa k-enibikini-yada wurrababurna-langwa warniba warningangkawura wurrumurndakibina yu-kwama ngayuwa-wa.

3 Kuw-eningmidina-manja wurrakina nungkuwa ningkibina ningkuwilyaba-ma ningkilyangmandukwuna Ningkeningikarrawara akwa kuw-eningmidina-manja ngayuwa ningibina yi-larrkama nungkuwa yangkwurrangwa, kembirra kuw-ambilyama warniba warningangkawura wurrakina.

4 Ningi-jerrukwa arakba amurndakibina warka yu-kwama nungkuwa ngayuwa-wa ningeniki-yami-yada. Ningi-yamama-langwa amurndakakina, kembirra arakba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja warnik-eningmidi-yada nungkuwa ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma.

5 Kembirra nungkuwa Ngangwa, yiki-lawurrakajina ngayuwa ebinu-wa ning-ambilyumurru-wa ningeningadinakba wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningi-lyengma nara-wiya ambaka ki-ngekburaka ababurna-langwa ningkakina,” ni-yama Jesus.

Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

6 Biya ngarningka ni-yama Jesus, “Nungkwaja yu-kwama ngayuwa-wa warna warnikabuburrakiyuwa enena-langwa angalya umba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama ningarr-eningmikama wurrakina nungkuwa-langwa. Adinuba-wiya nungkwa-langwa wurrakina akena nungkuwa yu-kwama wurrakina ngayuwa-wa. Aburraja bumini-yarrkuwarakama nungkwa-langwa ayakwa.

7 Warningma arakba ababurna-langwa amurndakibina nganyangwa-murruwiya, yiminu-wilyakama nganyangwa-wi-yada.

8 Nganja ngayuwa arakba ningarra-makama nganyangwa warnikabuburrakiyuwa ababurna-langwa ayakwa amurndakibina nungkuwa yi-makama ngayuwa-manja umba aburraja narru-werringwur.danguma akina-manja. Warningme-ka amandangwa warna ningi-likenuma-langwa ngayuwa yadikina nungkuwa-langwa akwa ningkakina-bina yi-larrkama-langwa ngayuwa.

9 “Nganja ningena ningarraminu-buriyaminama wurrumurndakenena-
langwa. Nara ningena aminu-buriyamama wurrumurndakibina-langwa
warningbala-murrilangwa ngayuwa umba wurribina-langwa yimbukwa
yu-kwama-langwa ngayuwa-wa ningarraminu-buriyaminama, mena
nungkwa-langwa-baba wurrumurndakenena.
10 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurribina
nganyangwa, nungkwajukwaba wurrakina nungkwa-langwa. Umba
wurrumurndakakina warnumamalya wurribina nungkwa-langwa,
nganjukwaba nganyangwa wurrakina y-awurakeyinama. Wurrakine-
ka karramin-abilyerrikinama karr-eningmikinama wurrukwala
warnumamalya ngayuwa-langwa ningibina ningarrubuda-dangwa
ningukwulyubena ningilyengma.

11 “Ngangwa Ningkungwurriyaka ningkakina umba ningubukwaya
arakba ningi-likajama nungkuwa-wa. Arngkidarrba arakba nara
ngayuwa ningena ambilyama enena-manja angalya, umba nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa kuw-ambilyama yelakwa arija-langwa.
Nungkwaja ningkakina ningkarrubuda akwa yi-ngbudirrkama ngayuwa.
Kembirra ka-didirrakinama warna kajungwa wurruwilyaba-mi-yada
wurrakina wuburra yakuwa yuwilyaba-ma yalakena.
12 Ning-ambilyu-wiya nganja ngayuwa aburruwa-manja, ningarra-
didirrakama wurrakina yi-ngbudirrkama-langwa ngayuwa. Ningarr-
akwurrajuwama akwa nara wurruwilyuwilyaba ka-rukuwurriyina
warna. Akena nuwilyaba-ma yimbukwa nenungkwarba kini-jungwunama
akwa kinu-rukwulyuwakenama nenumawurrina ena-langwa. Kini-
yamina-manja nakina, kembirra ngalaja akina ayakwa nungkwa-
langwa ka-lyangmandukwunadinama ebina nuw-arrikarrijajungwunuma
arakburakba-kiya-wiya.

13 “Ningubukwaya nganja arakba ningi-likajama nungkuwa-wa,
umba ningi-yengbinama amurndakenena ayakwa nganyangwu-wa
warnikabuburrakiyuwa ning-ambilya-wiya ngayuwa ambaka enena-
manja angalya, kajungwa ka-werrikilyelyingmajungwuni-yada wuburra
ngayuwa.
14 Nganja ningarra-makama arakba warna amurndakibina ayakwa
yu-kwama nungkuwa ngayuwa-wa. Wurrumurndakibina warnuma-
malya warningbala-murruwiya nungkuwa, nara wurrakina abulirrangk-
wama nganyangwa warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina ab-
ulirrangkwama nganjukwaba ngayuwa. Nara-baba wurrakina abulir-
rangkwama aburruwa-manja, kembirra narra-wurrikbinama aburruwa-
wa wuburra laka bu-wurrikbinama ngayuwa-wa.
15 Ngangwa, nara ningena e-yengkilabama nungkuwa-wa ningkeniku-
wilyaka-langwa ningkakina nganyangwa warnikabuburrakiyuwa
enena-langwa angalya nuw-ambilyamurra-langwa wurrumurndakibina
warningbala-murruwiya nungkuwa umba yirra-yengkilabajama
nungkuwa kajungwa ka-didirrakini-yada nibina-langwa nuwurrariya
nikalya.
16 Wurrumurndakibina warnumamalya warningbala-murruwiya
nungkuwa, nara wurrakina abulirrangkwama nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina abulirrangkwama
nganjukwaba ngayuwa.

17 “Ngangwa, nungkwa-langwa ayakwa alyangmandukwune-ka
eningangkawura. Akina-murra ayakwa, k-abulirrangkwunama ningkakina
warna wurribina-langwa warningbala-murruwiya nungkuwa.

18 Nganja arakba ningarra-larrkajama warna enenu-wa angalya akwa ababurnu-wa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya warningbala-murruwiya nungkuwa, wuburra laka nungkuwa yi-larrkama nganjukwaba ngayuwa yangkwurrangwa aburruwa-wa.
19 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkuwa yik-abulirrangkwuni-yada ngayuwa kajungwa kembirra aburramba-langwa ka-ngayindeni-yada nungkuwa k-abulirrangkwuni-yada wurrumurndakakina," ni-yama Jesus.

Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa wurrababurna-langwa wurribina ka-werrikambilya-murruwiya ambaka-murra

20 Biya ngarningka ni-yama Jesus Nungwenikba-wa, "Nara ningena e-yengkilabama wurrumurndakenena-langwa warnikabuburrakiyuwa yelakwa yimbukwa, umba ngarningka aburrajukwaba wurrukwala-langwa ningarramini-yengkilabajama wurrumurndakibina-langwa ka-werrikambilyama-langwa ambaka ngayuwa-manja kuw-engkirrikajama-langwa ebinu-wa ngawa ayakwa ke-yengbinamurru-wa nganyangwa warnikabuburrakiyuwa.
21 Ngangwa, ngayuwa ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada wurrababurna-langwa wurruwilyaba-ma ngawa wurruwurrakawuru-ma akwa kuw-ambilyi-yada yakuwa-manja wuburra laka nungkuwa ningk-ambilyama ngayuwa-manja akwa nganjukwaba ngayuwa ning-ambilyama nungkuwa-manja akwa yuwilyaba-ma yalakena. Aburraja kembirra aki-yakeyini-yada wurrakina yakuwa-manja kajungwa wurrukwala warnumamalya enena-langwa angalya akwa angkwulyumida-langwa kuw-eningmidini-yada yi-larrkama-langwa ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa.
22 "Nganja ngayuwa ningarra-ngbudirrkama akwa ningarra-kwulyubenikama ngayuwa-murra nganyangwu-wa warnikabuburrakiyuwa, wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma kajungwa kembirra wurruwurrakawura-murri-yada wuburra laka yakuwa yuwilyaba-ma yalakena.
23 Ngayuwa ningena arakba ning-ambilyama aburruwa-manja umba nungkuwa arakba nungkwajukwaba ningk-ambilyama ngayuwa-manja, kajungwa wurrakina ke-yakeyini-yada ngawa karruma-wilyakini-yada muwilyaba-ma mangma. Karruma-wilyakinama-langwa muwilyaba-ma mangma, kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya nungkuwa, kuw-eningmidinama wurrakina yi-larrkama-langwa ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa akwa ngarningka ningki-lyelyingminama nungkuwa nganyangwa warnikabuburrakiyuwa wuburra laka nungkuwa ningki-lyelyingminama nganjukwaba.
24 "Ngangwa, nungkuwa arakba yu-kwama warna nganyangwa warnikabuburrakiyuwa ngayuwa-wa akwa kembirra ngayuwa ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada ngayuwa-manja ebina-manja angalya k-ambilyamurra-manja ningena. Aburraja kembirra wurrakina kaburringkinama ningena ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma. Nungkwaja nungkuwa ningki-lyelyingminuma ngayuwa adinuba-wiya nara-wiya ambaka ki-ngekburaka ababurna-langwa. Ningki-lyelyingminuma-langwa nungkuwa ngayuwa-manja, kembirra y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.
25 Ngangwa, ningkibina Ningkuwerrikidirrbura, aburraja wurrumurndakakina warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja warningbala-wiya nungkuwa akena ngayuwa ningeningma

nungkuwa akwa aburrajukwaba nganyangwa warnikabuburrakiyuwa warningma nungkuwa yi-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa.
26 Ngayuwe-ka arakba ningarramin-abilyerrikama ningarr-
eningmikama wurrakina nungkuwa-langwa akwa ningiyirribiyirrba
ngawa ki-yaminjaminama ningena kajungwa kembirra ka-
lyelyingmajeyini-yada wurrakina wuburra nungkuwa nungkwajukwaba
ningki-lyelyingminama ngayuwa akwa ngarningka nganja k-ambilyi-yada
aburruwa-manja yirruwilyaba-ma. Amandangwa," ni-yama nakina Jesus
Nungwenikba-wa.

18

Wurrukwala warnungkwarba nenu-manguma-langwa Jesus

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama-langwa nu-buriyaminuma-langwa, nu-
warrukwa angakbilyuwalya angalya emikirra Kidirena aburruwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa, akwa na-likena aminababurnamurru-wa
eka-murriya na-lungkuwarrinumurru-wa,
2 ebinu-wa angalya nawurra-murndukweyinumurru-wa
arngkirngkawura-wiya. Eneja nibina Judija neningma arakba akina
angalya, nibina neniku-kwi-yada Jesus wurrumurndakibinu-wa
wurrububungkawa kajungwa warniku-wardi-yada nakina.
3 Kembirra aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBar-
ija warnungkwarba narra-larrkama wurrukwala warnungkwarba Judija-
manja. Wurrukwala WarningiRawuma wurrawinyamba umba wur-
rukwala wurribina warnikumungkakwurraja angalya Neningikarrawara-
langwa Jirujalema-manja. Biya nawurraki-likena narru-wilyakama kali-
wanga akwa bajananga akwa narri-kekuwarakama amukwa angwura.
Biya na-likena arakba ebinu-wa angalya nuw-ambilyumurru-wa Jesus-
murriya wurrakina.
4 Eneja arakba Jesus neningma nakina warniki-yama-langwa wurrak-
ina nara-wiya ke-yar.danga. Kembirra Jesus nenu-kwurukwa Judija-
murriya-wa akwa ni-yama aburruwa-wa, "Wayi! Angkaburra-wa kirramin-
aburangkinama karna?" ni-yama nakina.
5 "Jesus NeningiNejiridu-wa!" ne-yama aburraja. Biya enamba-langwa
ni-yama Jesus, "Ningena ngaya-da!" Eneja Judija nu-kuwarjeya yakwujina
ngawa aburruwa-manja, nibina neniku-kwi-yada Jesus aburruwa-wa.
6 Umba aburraja nuw-engkirrika-manja wurrakina warnungkwarba ak-
ina ayakwa Jesus-langwa, arngkawura-wiya nawurraku-ngwudarra errib-
aja arngkidarrba wurrakina, akwa namurndaki-ngkilarra ajiringka-wa.
7 Kembirra eneja ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Angkaburra-
wa kirramin-aburangkinama karna?" ni-yama. "Jesus NeningiNejiridu-
wa," ne-yama aburraja.
8 Enamba-langwa kembirra ni-yama nakina Jesus, "Ngarra-makama
arakba ningena ngaya. Yikumin-aburangkina-manja ngayuwa-wa
yimbukwa, kembirra wurra-larrkiya warna abu-likaja arakba," ni-yama
nakina.
9 Ena ayakwa ni-yengbinuma Jesus kajungwa ka-lyangmandukwunadini-
yada ebina ayakwa ni-yengbinuma adinuba-wiya Nungwenikba-wa. Ni-
yamama, "Ngangwa, wurrumurndakibina warnumamalya yu-kwama
ngayuwa-wa, nara wurruwilyuwilyaba ka-rukuwurriyina warna umba
ngarr-akwurrajuwama ningena," ni-yamama. Kembirra amandangwa
enena ayakwa.✡

✡ **18:9** Janjana 6:39

10 Eneja Jayumuna Bida nu-wilyakama kaliwanga enuwa-manja. Kembirra ni-ngkarbaja nakina akwa neni-rida nuwilyaba-manja nenungkwarba, nenumini-ngkarrnga mada mekbuda-langwa-langwa. Nakine-ka nenungkwarba nenimikirra Melkija nibina nenuminu-war.danguma warka naruma-langwa nubungkawa NuMinida.
11 Eneja kembirra ni-yama Jesus nakina Bida-wa, “Wu-lawurrakajiya akina kaliwanga nungkwa-langwa,” ni-yama. “Ki-lyandiname-ka ngayuwa amandangwa ebina-langwiya nginu-makama-langwiya Nungwarrka arakba-wiya ngayuwa ningeniki-lyanda-langwa,” ni-yama nakina Jesus.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-wilyakama-langwa Jesus nakinu-wa Enija

12 Aburraja wurrumurndakakina wurrawinyamba WarningiRawuma, nubungkawa aburra-langwa akwa ngawa wurrumurndakibina WarningiJudiya warnikumungkakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja, nenu-manga arakba nakina Jesus. Biya nenuminararika ayarrka ena-langwa
13 akwa nenu-wilyaka arakba Enija-langwu-wa angalya. Eneja nakina Enija NeningiJudiya narngkiyenikba Kayubaja-langwa nibina naruma nubungkawa NuMinida akini-yada ngawa. Umba neningadinakba nakina Enija nara-wiya Kayubaja.
14 Nakina-murrada Kayubaja nenu-makama ebina-wiya wurrububungkawa-manja WarningiJudiya ni-yamama, “Wurruwilyaba-ma warnamamalya akabumini-jungwunama ngarrumurndakwulyumida-langwa ngarnumamalya,” ni-yamama nakina nubungkawa.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa

15 Aburnajukwaba kembirra Jayumuna Bida akwa ngawa nuwilyaba ningka nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa neni-likena nen-aburrakiyuwarna nakina-manja Enija-langwu-wa angalya. Eneja n-awiyeba Jesus arrawu-wa akwa enejukwaba nakina ningka nenungkwarba n-awiyeba, mena neningma-baba nubungkawa Enija nakina.
16 Akena nara eneja Bida kin-awiyebena umba errekba-manja ngawa n-arjeyuma dawa-manja. Eneja kembirra ni-jadinga ngarningka nibina ningka-dangwa nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa akwa ni-yengbina ayakwa duwilyabu-wa dadiyara dibina ying-akwurrajuwamurru-wa angalya. Ngalaja kembirra yinginuminu-ngwur.dangmajuwa dawa. Kembirra ningka-dangwa nenungkwarba nenu-wilyaka Bida enejukwaba arrawu-wa arakba.
17 Ngalaja yingi-yama dadiyara Bida-wa, “Ningkena-bina nungkwajukwaba ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa nenungkwarba-na?” yingiyama dakina. “A.a! Nara ngaya-da!” ni-yama eneja Bida nakina-da.
18 Aburraja wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya wurribina nenuminu-war.danguma warka Enija-langwa akwa wurrukwala wurribina warnikumungakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa, narri-lirakama angwura mamukumurndada-baba, akwa nuwalkayanguma angwura-manja na-wabilyakajungwunuma wurrakina. Eneja kembirra Bida ni-likena nawurrak-alkayangumurru-wa warnungkwarba akwa n-arjiyinga aburruwa-manja nu-wabilyakajungwunuma enejukwaba nakina-da.

Enija neni-yengkilabenuma-langwa Jesus-uwa ayakwa

19 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-yengkilabena Jesus-uwa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama, “Amiyambena ayakwa ningkarr-akakirumakama wurrumurndakakina-manja?” ni-yama.

20 Eneja Jesus ni-yama, “Ningena ngawa ningi-yengbiyengbinuma
ababurna ayakwa nganyangwa nuw-engkingkirrikenumurra-
manja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya. Ningarr-
akakirumakama arngkababurna-langwa engka-manja iya engka-manja
angalya Neningikarrawara-langwa-manja alikira jinikakwa-manja akwa
ngawa ena-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nara ki-yengbina
ngayuwa ayakwa amurama, umba ningabilyerra ningi-yengbinuma.
21 Miyambena-burra kembirra yi-yengkilabajama ngayuwa-wa? Wurre-
yengkilabaja kembirra wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-
engkirrikenuma ayakwa nganyangwa. Warningme-ka wurrakina, kemba
wurre-yengkilabajama ebina-langwiya ningarra-makama-langwiya,” ni-
yama Jesus Eniju-wa.
22 Umba eneja nuwilyaba nenikumungkakwurraja angalya
Neningikarrawara-langwa n-engkirrika akina ayakwa ni-yengbinuma
Jesus, biya neni-laburrbaja nenumukwurra-manja ayarrka-murra akwa ni-
yama, “Ningkiyukwujiye-ka ningkeningaruma-ma akena ayarrkawarriya
ayakwa ningki-yengbinama nubungkawa-wa!” ni-yama nakina Jesus-uwa.
23 Eneja Jesus ni-yama, “Ebina ayakwa ningi-yengbinuma, awurrariya-
manja amurndakakina, wurra-maka kemba wurrangkwulyumida-manja
warnumamalya aminakina-langwa, umba eningaba-manja, kembirra
miyambena-burra yi-laburrbaja ningenumukwurra-manja?” ni-yama
nakina.
24 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-larrka Jesus narumu-
wa nubungkawa NuMinidu-wa Kayubaja. Neni-larrkama n-
ararikajungwunuma ngawa nakina-da.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa ngarningka

25 Eneja Bida ngawa n-arjijeyuma yakwujina nu-wabilyakajungwunuma.
Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama enuwa-wa,
“Ningkena-bina amandangwa ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa
nenungkwarba-na?” ne-yama. Eneja Bida ni-lyangkilyuwakajuwa aringka.
“Ngarra!” ni-yama. “Nara ngaya-da.”
26 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba yakwujina nibina nenuminu-
war.danguma warka Enija-langwa, ni-yengbina arakba ayakwa Bida-
wa. Nakine-ka nenungkwarba wunakali-yaminjaja nibina nenumini-
ngkarrngarnuma mada Bida. Biya ni-yama nakina Bida-wa, “Jerriya
ningkena-bina ningkibina ngayuwa yirra-rringkama ebina-manja angalya
nenu-mangumurra-manja?” ni-yama nakina Bida-wa.
27 Eneja Bida ni-lyangkilyuwakaja ngarningka aringka n-
eningbaliyaminjajungwa. Ngalaja akina-wiya ngawa dadinungkwarba
jukwujukwa ying-ardinga arakba dakina.

Neni-lyilyanguma-langwa Jesus Balidu-wa

28 Kembirra aburraja buwa-wiya ngawa wurrukwala WarningiJudiya
warnungkwarba nenu-wilyaka arakba Jesus errekbu-wa akwa angerriba
emininguku-wa alikira. Namurndaki-likenuma Kayubaja-langwa-langwa
angalya akwa ningku-wa nubungkawa nenimikirra Balida. Nakine-ka
nubungkawa NeningiRawuma ni-lyingama akina-manja angalya Judiya.
Akena nara wurrakina WarningiJudiya kuw-awiyebena arrawu-wa akinu-
wa alikira NeningiRawuma-langwu-wa umba nuw-ambilyuma ngawa
errekba-manja. Nara wurrakina kuw-awiyebena arrawu-wa, kajungwa
nari-yada ka-ngkwabukwabakajungwuna ka-kwurdukwurdakajungwuna.
Neni-ngayindanguma wurriyada kajungwa kuw-alyubarini-yada
Akwurungkuwarrukwa-langwa aninga wurrakina.

29 Kembirra eneja Balida ni-jadinga nenu-kwurukwa akwa ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Kwurruwa, miyambena-burra kini-lekba naka nenungkwarba? Ni-yamarrkama naka-bina?” ni-yama.

30 Aburraja ne-yama, “Neningaba-manja naka, nara-maka yikinu-wilyaka, akena nuwurrariya naka akwa akina-langwa yinu-wilyakama yangkwurrangwa,” ne-yama wurrakina Balidu-wa.

31 Eneja Balida ni-yama, “Nungkwurrabakiya kemba wunu-wilyakina arakba nakina akwa yiki-lyangkuwerribikajungwuna nuwurrariya-murrikba nungkwurra-langwa-langwiya eningarumuruma ayakwa,” ni-yama Balida aburruwa-wa. Akena aburraja WarningiJudiya warnumamalya ne-yama, “Nara yarna a-jungwajuma warnumamalya. Umba nungkwurra-langwa eningarumuruma ayakwa eningiRawuma yirraku-makinama nara yarna a-jungwajuma warnumamalya,” ne-yama.

32 Ebina-wiya eneja ni-yengbinu-manja Jesus ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, nenu-makama nakina kenu-wurdijinama-langwa warnungkwarba eka-manja akwa keni-jungwajinama-langwa nakina. Kembirra na-lyangmandukwunadinuma amurndakakina ayakwa amandangwa-da.

33 Eneja Balida n-awiyeba ngarningka arrawu-wa alikiru-wa akwa nen-ardija Jesus-uwa akwa ni-yama, “Nungkuwa ningkena Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya-na?” ni-yama.

34 Eneja Jesus ni-yama, “Jerriya nungkwabakiyaba ningkena yi-yendabajama? Dukwa wurrukwala bu-makama ngayuwa-langwa-na?” ni-yama.

35 Eneja Balida ni-yama, “Wa! Ngayuwa ningena NingeningiJudiya-na! A.a! Nungkwa-langwa warnumamalya akwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba bi-lyilyanguma nungkuwa ngayuwa-wa-da. Ningki-yamarrkama ningkena-burra?” ni-yama nakina.

36 Eneja Jesus ni-yama, “Nara ningena a-bungkawaduma enena-manja an-galya wuburra wurrukwala na-bungkawadinama. Wurrakine-ka wurruk-wala karra-kirriyakama WarningiJudiya-manja wurrububungkawa nari-yada ngayuwa kabu-manga. Ngarra! Nara kuw-awinyambada nganyangwa warnumamalya umba wurrumilyukwa wurrakina nuw-ambilyuma. Ngar-rumineyebijeba ngarna ngarru-bungkawadinama, waka ngaya umba waka nungkwurraja!” ni-yama nakina Jesus Balidu-wa.

37 Kembirra eneja Balida ni-yama enuwa-wa, “Aba jerriya-bina ningkena ningkubungkawa?” ni-yama. Eneja Jesus ni-yama, “Nungkwabakiyaba arakba yi-makama ngayuwa ningubungkawa ningena. Nganja ningi-rukwularrinuma akwa ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-yengbini-yada warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa alyangmandukwuna umba nara akwala-langwa. Aburraja warningerribirra warnumamalya kabumin-engkirrikaja-manja ayakwa alyangmandukwuna-dangwa, kuw-engkirrikajama wurrakina ngayuwa-wa,” ni-yama.

38a Eneja Balida ni-yama, “Aki-yamarrkinama dukwa ak-eningmidini-yada ngarna ayakwa alyangmandukwuna-dangwa?” ni-yama.

Balida nenu-kwama-langwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinida warnungkwarba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina

38b Biya kembirra Balida ni-lawurrada errekba-wa WarningiJudiya-wa warnumamalya akwa ni-yama aburruwa-wa, “Nara naka a-lekbuma nin-gena, neninguwurrariya-ma-baba. Umba neningaba ngawa naka.

39 Akena nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa eningarakba-kiya-
langwa nganja ngayuwa keni-jadijinama wurruwilyaba warnungkwarba
wurribina na-didikajungwunuma. Ningi-yaminjaminamurra nganja
ababurna-langwa Akwurungkuwarrukwa. Yiku-makina kembirra!
Nungkwurraja kini-ngayindena ngayuwa kin-enjungwurrenama naka
Nubungkawa KarningiJudiya-langwa karnumamalya?" ni-yama.

40 Biya ne-yangkarjiyajungwunuma enuwa-wa, "Nara nakina! Yirru-
warenama nakina umba yini-ngayindenama Baraba. Yirrumini-jadijiya
nakina ni-didikajungwunuma-langwa!" ne-yama. Umba eneja Baraba
nibina ni-ngekbungekburakama awinyamba nakina-da.

19

1 Eneja kembirra Balida nenu-maka wurrukwala-manja wur-
rawinyamba. "Wunu-wilyakina arakba naka nenungkwarba angerriba
akwa yikini-larrkbarjena merra-murra," ni-yama.

2 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba narr-
ararikama amakirnda akwurrirra eningaringki-yada. Kembirra
nenumin-akumarna Jesus-langwa-manja aringka akwa nen-awiyebajuwa
ngarningka dumbala wuburra nibina naruma nubungkawa n-
awiyebenuma.

3 Biya ne-yama wurrumurndakakina wurrawinyamba Jesus-uwa, "Wayi!
Jerriya nungkuwa Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnuma-
malya?" ne-yama, akwa nenu-marngkajuwama nen-abadakalyakama
akwa neni-laburrbajanguma wurrakina nenumukwurra-manja ayarrka-
murra-da.

4 Eneja kembirra Balida ni-jadinga nakina errekbu-wa nuw-
ambilyumurru-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya. Biya ni-
yama Balida aburruwa-wa, "Wurr-engkirrikiya! Ning-aburangkama ena-
langwa awurruwurrariya nenaka-langwa, akena nara k-akburrangarna-da.
Kembirra kinu-wilyakinama nakina yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa
yik-eningmidini-yada nungkwurramba-langwa neningawurrariya-ma,"
ni-yama nakina-da.

5 Kembirra Jesus enejukwaba ni-jadinga errekbu-wa, nu-wilyakama
ngawa ebina amakirnda akwurrirra aringka-manja akwa dibina dumbala
n-awiyebenuma. Eneja ni-yama Balida wurrumurndakibinu-wa warnu-
mamalya wurruwurrakwulyumida-wa, "Kwuja! Wuni-rringka! Naka-bina
arakba-da!" ni-yama nakina-da.

6 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa
wurrukwala warnikumungkakwurraja Neningikarrawara-langwa angalya
neni-rringka Jesus-uwa wurrakina akwa ne-yangkarjiyajungwunuma ne-
yama, "Wun-ar.dirrena nakina eka-manja...wu! Yikin-ar.dirrena eka-manja
ka-mambalinamurra-manja...wu!" ne-yama wurrakina. Eneja Balida
ni-yama aburruwa-wa, "Wunu-wilyakina nungkwurrabakiyaba akwa
yikin-ar.dirrena eka-manja ka-mambalinamurra-manja! Mena nara-baba
ningena k-akburrangarna awurrariya enuwa-manja-da!" ni-yama nakina
wurrakinu-wa.

7 Aburraja WarningiJudiya warnumamalya namurndaki-yama, "Yirra-
langwa ayakwa eningarumuruma ngarraku-makinama neniki-jungwa-
langwa nakina, ni-yamama-langwa nakina, 'Neningikarrawara-langwa
Ningenikuwenikba ningena,' ni-yamama nakina," ne-yama wurrakina.

8 Eneja n-engkirrika-manja Balida akina ayakwa, kembirra n-akbar.de-ka
angwurra,

9 akwa ni-lawurrada, nenu-wilyaka Jesus ngarningka arrawu-wa alikiru-
wa akwa ni-yama Balida Jesus-uwa, “Amiyambena angalya nungkwa-
langwa k-arrangbama?” Akena eneja nara kini-yengbina ayakwa Jesus, ni-
yengminjade-ka.
10 Eneja ni-yama kembirra Balida enuwa-wa, “Miyambena-burra nara
e-yengbuma ngayuwa-wa? Jerriya ningkeningbala ngayuwa ningena
ningubungkawa ning-angkarrijinama angalya akwa nungkwurruwa?
Kembirra ki-lyangkuwerribikajungwunama yib-enjungwurrena-murrikba
akwa kab-ar.dirrena-murrikba ningkakina eka-manja-da,” ni-yama Balida
Jesus-uwa-da.

11 Eneja ni-yama Jesus Balidu-wa, “Y-angkarrijinama ningku-
bungkawadinama ngayuwa-manja ningkakina mena-baba Neningikar-
rawara ngin-akumarnuma ningkubungkawa. Umba eneja nakina
nenungkwarba nibina nginu-kwama ngayuwa nungkuwa-wa ni-yamama
awurrariya-dangwa alyengma nakina,” ni-yama Jesus Balidu-wa.

12 Yadikina-langwa kembirra eneja Balida neni-ngayindanguma nakina
angwurra ken-enjungwurranguma Jesus. Akena aburraja WarningiJudiya
warnumamalya namurndaki-yangkarjiyajungwunuma wurrakina
Balidu-wa akwa ne-yama, “Kin-enjungwurrena-manja ningkakina naka
nenungkwarba, kembirra yikin-awinyambakeyinama nungkuwa akwa
ngawa nungkwa-langwa nubungkawa Kajara kinalakina-da. Kini-
yengbijajungwuna-manja neningerribirra nenumamalya nubungkawa
naruma nakina, kembirra nara nakina amin-engkirrikama nakinu-
wa nubungkawa Kajara-da,” ne-yama wurrakina-da. Nakine-ka Kajara
naruma-dangwa nubungkawa NeningiRawuma.

13 Eneja n-engkirrika-manja Balida amurndakakina ayakwa, nenu-
wilyaka arakba Jesus ngarningka errekbu-wa wurruwurrakwulyumida-
wa warnumamalya. Biya n-ambarringa Balida eningayakwa-langwa-
manja angalya. Aburraja narri-ngekburakama akina angalya malarra-
murra. Narrum-akumarnuma ajiringka-manja marumuruma malarra
miremburemberrbirra. Akine-ka angalya nibina-langwa nubungkawa
ni-lyangkuwerribikajungwunuma-langwa warnumamalya-langwa
warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba. Yiburuwa-murra
ayakwa akina emikirra “Kabada”.
14 Ngalaja arngkidarrba arakba memerrkuwilyarra. Kembirra mingka-
manja mamawura Akwurungkuwarrukwa akina warniki-yakuwerribiki-
yada WarningiJudiya warnumamalya aburra-langwa-langwa wurrarumu-
ruma. Eneja kembirra ni-yama Balida wurruwurrakwulyumida-wa war-
numamalya, “Kwurruwa...yi! Nenaka nubungkawa nungkwurra-langwa
naruma-dangwa-da!” ni-yama nakina.

15 Akena aburraja ne-yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama,
“Wunu-wardena nakina...wu! Yikin-ar.dirrena ka-mambalinamurra-
manja eka arakba...wu!” namurndaki-yama wurrakina. Eneja
Balida ni-yama, “Yirri-ngayindena amandangwa ngayuwa kamin-
ar.dirrenama nubungkawa nungkwurra-langwa naruma-dangwa eka-
manja-na?” ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba ne-
yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama, “Nuwilyaba-ma ngawa
ngakwurra-langwa nubungkawa naruma-dangwa Kajara nakina, umba
nara wurribina wurrukwala!” ne-yama wurrakina.

16a Eneja Balida nenu-kwa Jesus aburruwa-wa arakba-da, warnik-
ar.darri-yada Jesus wurrakina ka-mambalinamurra-manja eka-da.

Wurrawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus na-mambalinumurra-manja eka

16b Aburraja kembirra wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jesus arakba-da.

17 Biya nenu-wilyaka arakba angerriba engembu-wa angalya emikirra "Aringka-langwa-manja amadidira", emikirra Yiburuwa-murra "Kalikada". Umba eneja Jesus enabakiyaba ni-ngabukweyina ebina eka warnik-ar.darri-yada wurrawinyamba akina-manja nakina.

18 Biya yakwujina ngawa nen-ar.dirranga Jesus ebina-manja eka ni-ngabukweyinumurra-manja nakina. Aburnajukwaba narralirrak-ar.dirranguma wunambilyuma wunenungkwarba-kiya ambilyuma-kiya-manja eka, nuwilyaba nekbuda-langwa-langwa, nuwilyaba nekalyarra-langwa-langwa umba Jesus wilyarra.

19 Biya kembirra narr-akumarna akarrikarra karrawara akina-manja eka nen-ar.dirrangumurra-manja Jesus. Akina akarrikarra Balida n-arrikarranguma. Ne-yama akina, "Naka nenungkwarba Jesus NeningiNe-jirida Nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnuma-malya."

20 Aburraja wurrababurna WarningiJudiya warnumamalya narri-ridimindanguma amurndakakina ayakwa, akwudangwa ngawa-baba nuw-alkayanguma ababurna alikira. Akine-ka akarrikarra nuw-arrikarrijajungwunuma enimininingka-murra ayakwa Yiburuwa-murra iya Ledina-murra iya Kirika-murra.

21 Akena aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba ne-yama Balidu-wa wurrakina, "Nara arrikarruma, 'Naka nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,' umba wurr-arrikarrena, 'Naka nenungkwarba ni-yamama, Ngayuwa ningena ningubungkawa ningaruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,' " ne-yama wurrakina Balidu-wa.

22 Eneja Balida ni-yama, "Akina ngawa-da. Akina ayakwa ning-arrikarranguma, kuw-ambilyamurra ngawa eningarngkuwilyaba," ni-yama nakina.

23 Aburraja nen-ar.dirranguma-langwa Jesus wurrakina wurrawinyamba wurrabiyarbuwa, nenumini-rndirrka kembirra dumbala ena-langwa akwa na-murnduweyina duwilyuwilyaba-wiya. Akwa ngarningka nenumini-rndirrka dingka dadingikarrawara dumbala dingbulirra.

24 Biya na-lyelyimbukweyina wurrakina wurrawinyamba akwa ne-yama, "Nara daka dumbala ngu-kuwarruma, umba ngarru-malyangkeyina ngarr-akwuleyina ngarr-embirrkuwurrena akina biya aki-rringkina ngarrumiyambena aku-wurdiya ak-aburijaja," ne-yama. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa ngalaja nuw-arrikarrijajungwunuma akwa ne-yamama, "Na-murnduweyinumurra dumbala nganyangwa akwa na-malyangkeyinumurra nuw-akwuleyinuma narr-embirrkuwurranguma akina biya narri-rringka wurrumiyambena na-wurdingama nuw-aburijajuma warniki-rndirrka-langwa dadingikarrawara dumbala nganyangwa," ne-yamama akina ayakwa. Kembirra na-malyangkeyinu-manja wurrakina wurrawinyamba, akina ayakwa na-lyangmandukwunadinuma amandangwa arakba-da.✡

25 Aburraja wurrukwala wurridarringka nuw-alkilkayanga ngawa eka-manja akwudangwa. Jesus-langwa dirndenikba dakina iya dirndenikba-langwa dadiyamarnjadikba iya duwilyaba didarringka dadimikirra Meri,

✡ **19:24** Emeba 22:18

DadinguMakidala dakina, akwa ngawa duwilyaba dingka didarringka dadimikirra ngalajukwaba Meri, dibina dadingiyenikba Kiliyubeja-langwa.
26 Eneja kembirra n-andeya Jesus karrawara-langwa biya neni-rringka nibina nenungkwarba ni-lyelyingminuma nakina-manja, akwa ngawa dirndenikba nen-alkilkayanguma wunalakina yakwujina. Kembirra ni-yama Jesus dirndenikba-wa, “Ngeniyerriya, kirradiyuwangkwa! Nungkwa-langwa arakba nakina naburrena arija-langwi-yada,” ni-yama ngaluwa-wa.
27 Kembirra ni-yengbina ayakwa nakinu-wa nenungkwarba enamba-langwa akwa ni-yama, “Dirndena dakina arakba.” Kembirra yadikina ngawa eneja nanga-wilyaka dakina dirndenikba Jesus-langwa ena-langwu-wa angalya akwa ying-ambilyuma enuwa-manja dadingangkawura. Dirn-denikba arakba kembirra dakina nanga-yengbijuwama.

Jesus nu-werrikarrnguma-langwa

28 Eneja kembirra neningma arakba Jesus ni-jerrukwama-langwa warka ena-langwa akwa ni-yama, “Ningi-yakwurra ningena arakba akungwa,” ni-yama. Ni-yengbinu-manja akina ayakwa, kembirra na-lyangmandukwunadinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya.
29 Ngalaja muwilyaba menarlamba num-ambilyuma yakwujina, numi-lyangburrukwunuma makina alyikarrbuda ajirrkarnyerra akubibeka. Aburraja narru-manga alingajirra eka wuburra enungkwa akwa narri-lamuranguma wuburra alyukwurra-murra akwa narri-ngambajuwa ajirrkarnyerra akungwa akwa narri-ngkajika Jesus-langwu-wa alyelyikba.
30 Nenu-ngwurrkalyikama nakina. Biya ni-yama, “Ningi-jerrukwama arakba warka nganyangwa,” ni-yama. Kembirra nu-mikarrngaja aringka ena-langwa akwa nu-werrikarrnga arakba-da.

Nuwilyaba nawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus memirrkwura-manja

31 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba WarningiJudiya na-likena nubungkawu-wa Balida. Biya neni-yengkilabena wurrakina warniki-ngkarrngi-yada alakba wurribina-langwa warnungkwarba narra-wardanguma-langwa, akwa warniki-larriji-yada warnumadangkwa ebina-langwa eka, mena Buradi akina. Na-waranguma warnumadangkwa warnik-ambilyinga akina-manja eka maminakina-manja marringa mibina Jebuda, mena-baba makina mukwurdukwurda-baba mamawura makina MeningAkwurungkuwarrukwa.
32 Aburraja kembirra wurrukwala wurrawinyamba na-likena akwa narri-ngkarrngarnuma alakba nuwilyaba-langwa akwa ngarningka ningka-langwa wunalekbina narra-wardanguma-langwa aburrubukwurruwa Je-sus.
33 Kembirra neni-ngarranga wurrakina Jesus-uwa, biya nuw-andeya akena neni-rringka nakina ni-jungwuma arakba. Kembirra nara karri-ngkarrngarna alakba ena-langwa. Engkinyungwurra ngawa numin-ambilyuma.
34 Akena eneja nuwilyaba nawinyamba nen-ar.darra arakba nakina Je-sus memirrkwura-manja. Kembirra akina-wiya ngawa ngalaja numu-kwularrina merra numi-jirrkungwurrkwaja akungwa.
35 Eneja nibina-murrada nenungkwarba yakwujina n-arjijeyuma akwa neni-rruburringkama ena-langwa-murra menba biya n-arrikarranguma nakina amurndakenena ayakwa kajungwa nungkwurruwa karnumamalya yik-eningmidini-yada nungkwurrajukwaba. Eningikalyu-ma enena

umba amandangwe-ka alyangmandukwuna ena. Neningme-ka ni-
larrkbularrkbakinama nakina enena ayakwa.
36-37 Arakburakba-kiya-wiya nuw-arrikarrijajungwunuma ena ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Ne-yamama akina, “Nara awilyuwilyaba amini-
ngkarrnguma adidira ena-langwa,” ne-yamama akina. Akwa ena aw-
ilyaba engka ayakwa Neningikarrawara-langwa ne-yamama, “Wurrakina
warnumamalya wurribina nen-ar.dirranguma nakina, keni-rringkinama
enuwa-wa,” ne-yamama. Kembirra arakba alakina-kiya ayakwa na-
lyangmandukwunadinuma amandangwa.✡

Nen-akumarnuma-langwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba. NeningiJudiya
nakina engemba-langwa angalya Arumudiya-langwa. Biya ni-
likenuma nakina Balidu-wa akwa neni-yengkilabenuma kenu-meni-yada
nenumadangkwa Jesus. Nakina Jawijiba nenikaburrakiyuwa Jesus-
langwa enejukwaba akena nara kenu-maka wurrukwala-manja, mena
n-akbar.danguma nakina WarningiJudiya-langwa wurrububungkawa.
Eneja kembirra Balida ni-lyangkuwama. Biya eneja ni-likena Jawijiba akwa
nenu-manga nenumadangkwa Jesus.
39 Umba eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba nenimikirra
Nikidima neni-likenuma aburnuwa nibina-murrada ni-likenu-
murrada Jesus-uwa alyarrngwalyilya. Umba numa-wilyaka makina
mababurna mirrijina, 30 kilogrammes. Amangwarra akina ebina na-
kirruwanjuma eningaba, emikirra mura, akwa ngawa alibina-wiya na-
ngwunyurrkwajeyinuma emikirra akina alawa.
40 Kembirra wunalakina nenu-manga nenumadangkwa Jesus, akwa nen-
errikbina mirrijina akwa nenu-wurumbijuwa neni-lamuranga dumbala-
murra. Amukwiyadakina ne-yaminjamamurra aburraja WarningiJudiya
warnumamalya akini-yada narr-akumarnu-manja warnumadangkwa
wurrakina medirra-manja.
41-42 Ebina-manja angalya nenu-wardangumurra-manja Jesus, nuw-
alkayanguma ngalaja eninganinga eka. Akwa medirra ngarningka makina
num-ambilyuma yakwujina akwudangwa Kalikada-manja. Menikaduwe-
ka makina medirra, murn.debirra ngawa num-ambambilyuma. Warnik-
akumi-yada warnumadangkwa makina-manja akena nara ambaka.
Biya nuw-akwudangwudina arakba akina Jebuda. Aburnaja kembirra
wunalakina nen-akumarnuma Jesus nenumadangkwa yakwujina arrawa-
manja akwa nenuma-didanga medirra aruma-murra angwarnda.

20

Murn.debirra-langwa medirra

1 Ngalaja kembirra mambilyuma marringa numi-jerrida. Biya
Jandi arakba akina. Na-larrumur.dinu-wiya ambaka buwa-wiya,
yinguma-ngarranga Meri DadinguMakidala makinu-wa medirra.
Ying-andeya akena yinguma-rringka arakba makina medirra numu-
ngwur.dangminuma. Akine-ka angwarnda na-rnjirrkwajungwunuma
akwukawura mulirrekbidjinu-wa medirra.
2 Biya yingi-lawurrada arakba ying-angkarrinuma dakina ebinu-wa an-
galya nen-ambilyumurru-wa wunalakina Jayumuna Bida akwa ningka

✡ **19:36-37** Exodus 12:46; Numbers 9:12; Emeba 34:20; Jekaraya 12:10

nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-lyelyingminumurra. Nangalirraku-maka makina-langwa medirra akwa yingi-yama, “Nenu-manguma wurruk-wala warnumamalya nenumadangkwa Numikbiyiya-dangwa mangaba-langwa medirra. Dukwa nga-manja nen-akumarnuma nakina-da? Yarning-bala yarna yirra-da,” yingi-yama dakina aburnuwa-wa.

3 Aburnaja kembirra wunalakina Bida akwa ngarningka nakina ningka nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa nenu-mirajanga arakba akwa neni-likena aburnajukwaba makinu-wa medirra.

4 Nen-angkirreyinuma ngawa wunalakinu...wa. Akena nuwilyaba ngawa ningka-dangwa n-angkarrina angwurra ni-lyengmanguma, biya num-akburranga adinuba-wiya enuwa medirra.

5 N-abuluwendinga n-andirrarina akwa nanga-rringka dumbala yakwu-jina ying-anjalmurrkwuluma akena nara kin-awiyebena nakina. Errekba-manja ngawa n-ambilyuma.

6 Kembirra enamba-langwa Jayumuna Bida ni-yar.da arakba yakwujina medirra-manja. Nara kin-ambudidina amiyerra nakina errekba-manja umba nu-warrukwajungwa n-awiyeba makinu-wa medirra. Biya enejuk-waba nanga-rringka dibina dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yakwujina

7 akwa ngarningka dingka dadingaringka dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yingi-lamurijungwunuma.

8 Kembirra enejukwaba ningka-dangwa nenungkwarba nibina num-akburrangu-murrada mibina medirra adinuba-wiya, n-awiyeba arrawu-wa-da. Nanga-rringka-manja nakina dibina dumbala, kembirra neningma arakba amandangwa Jesus n-enibuduma nakina.

9 Akena nara ambaka wurrakina karru-mumiringka-langwa ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya, ebina ne-yamamurra kin-enibudinama-langwa Jesus.

10 Kembirra neni-lawurradinuma angalyu-wa wunalakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Meri-manja DadinguMakidala-manja

11 Ngalaja Meri ngarningka yingi-lawurradinuma mibinu-wa medirra narringa-makama-langwa wunalakina-kiya, biya yakwujina-wiya ngawa ying-ambilyuma dakina. Biya yingu-ngwadina arakba dakina. Ying-arjijeyuma ngawa yingu-ngwadungwadinuma medirra-manja errekba-manja dakina. Ying-abuluwendinga, ying-andirrarina arrawu-wa medirru-wa

12 akena narringa-rringka wunambilyuma wunenikumamurikaja-kiya Neningikarrawara-langwa. Nen-awiyebeyinumurra wunalakina dumbala dukwulyadada, akwa yakwujina nen-angmakayanguma n-ambilyumurra-manja Jesus nenumadangkwa adinuba-wiya, nuwilyaba aringka-langwa umba ningka alika-langwa.

13 Kembirra neni-yama wunalakina ngaluwa-wa, “Nungkuwa! Miyambena-burra ningku-ngwadungwadinamurra ningkena?” neni-yama. Ngalaja yingi-yama Meri aburnuwa-wa, “Nenu-manguma-baba nganyangwa Numikbiyiya-dangwa nenumadangkwa. Dukwa ngambu-wa nenu-wilyakama nakina? Ningeningbala ningena-da,” yingi-yama dakina-da.

14 Kembirra yingi-nyakuwarrukwajungwa akwa yingini-rringka Jesus n-arjeyuma yakwujina akena yingin-angkuwabijuwa nibina Jesus.

15 Eneja Jesus ni-yama, “Nungkuwa! Miyambena-burra ningku-
ngwadungwadinamurra ningkena?” ni-yama. “Angkaburra-wa
ningkarramin-aburangkinama?” ni-yama. Ngalaja yingi-lyangkiyama
dakina numinakina-bu angalya nenungkwarba n-akukwurrajuwama
ebina eninganinga eka. Kembirra yingi-yama enuwa-wa, “A nungkuwa!
Yi-manguma ngayuwa ningenumadangkwa? Yi-maka kembirra angalya
ebina y-akumarnumurra-manja, kajungwa ki-likaji-yada akwa kumini-
majungwuni-yada kumini-lawurrakajungwuni-yada,” yingi-yama Meri
enuwa-wa-da.
16 Umba eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Adiyuwangkwa!” Ngalaja
yingi-nyakuwarrukwajungwa enuwa-wa akwa yingi-yengba aburra-
langwa-murra ayakwa Yiburuwa-murra, “Wa! Rabawuni!” yingi-yama.
Akina ayakwa ne-yaminamurra “Ningkenikakakirumaka.”
17 Eneja ni-yama Jesus, “Nara a-lyingama ningena mena nara ambaka-
baba ki-likena-langwa karrawaru-wa Nungwarrku-wa. Umba likaja
dirrbura wurrukwalu-wa warnikabuburrakiyuwa nganyangwu-wa
akwa ka-makina ayakwa ena nganyangwa, ‘Ki-likajama ningena
karrawaru-wa nganyangwu-wa Nungwarrka akwa nungkwurra-langwu-
wa Nungwenungwa, nibinu-wa ngawa Neningikarrawara nganyangwu-wa
akwa Neningikarrawara nungkwurra-langwu-wa,’ ki-yamina nungkuwa
wurrumurndakakina-manja warnumamalya,” ni-yama Jesus Meri-wa.
18 Ngalaja kembirra yingi-likena ebinu-wa angalya nuw-ambilyumurru-
wa wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa akwa
narringa-maka aburruwa-manja yingini-rringkama-langwa Numikbiyiya-
dangwa akwa ebina ayakwa ni-yengbinuma-langwa ngaluwa-manja-da.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa

19 Bi...ya akini-yada Jandi alyarrngwalyilya nuw-ambilyuma
warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa wurruwurrakawura-ma alikira-
manja arrawa. Narruwurraki-didikajungwunuma nuw-akbar.danguma-
baba wurrububungkawa-langwa. Eneja Jesus ni-jadinga adirrariyaba akwa
n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra
yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama.
20 Kembirra nenu-wilyakajuwa ayarrka ena-langwa akwa memirrkwura.
Aburraja na-werringekburadinume-ka angwurra neni-rringkama-langwa
Numikbiyiya-dangwa.
21 Eneja Jesus nenu-maka ngarningka akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra
yukwudukwuda wurr-ambilya. Wuburra Nungwarrka ngini-larrkama
enenu-wa angalya, ki-yaminama ngayuwa nganjukwaba ka-larrkajama
yikuminu-war.deni-yada warka nganyangwa,” ni-yama.
22 Kembirra nenu-bukwa nakina Jesus aburruwa-wa akwa na-
murndabala arrirra ena-langwa akwa ni-yama, “Wunu-mena
Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa.
23 Yikamini-yakuwabijina-manja awurruwurrariya wurrukwala-langwa,
eneja kembirra Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama. Akena
nara-manja amini-yakuwabijuma nungkwurruwa awurruwurrariya
wurrukwala-langwa, kembirra wurruwurrariya ngawa wurrakina-da,”
ni-yama nakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Damija-manja

24 Eneja nakina nenikaburrakiyuwa nenimikirra Damija, nibina
wurrumemberrkwa wurrambilyuma-langwa, nara aburruwa-manja kin-
ambilya akini-yada ngawa ni-jadinga-manja Jesus yakwujina.

25 Aburraja wurrukwala nenu-makama Damiju-wa akwa ne-yama,
“Yarna yirra yini-rringkama Numikbiyiya-dangwa.” Eneja ni-yama
Damija aburruwa-wa, “Nara-manja a-rringkama yinungwurnda ena-
langwa-manja ayarrka ebina baja nenak-ar.dirrangumurra-manja akwa
nara-manja yakina-murrada a-lyingama akwa ngarningka nara-manja
awiyebajuma ayarrka nganyangwa ena-langwa-manja memirrkwura,
kembirra kamini-kalyikinama kirrakina ayakwa nungkwurra-langwa,”
ni-yama nakina Damija.

26 Bi...ya kembirra mamangbala mambilyuma marringa aburraja
wurruwurrakawura-murra nuw-ambilyuma wurrakina warnikabubur-
rakiyuwa alikira-manja arrawa, ebini-yada wuburra, Damija aburruwa.
Mama nawurraki-didikajungwunuma umba ngarningka adirrariyaba
ni-jadinga eneja Jesus akwa n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra akwa
ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama
aburruwa-wa.

27 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ayakwa Damiju-wa akwa ni-yama,
“W-akuma ayarrka nungkwa-langwa yelakwa akwa yimini-rringka ayarrka
nganyangwa akwa wu-lawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa akwa w-
awiyebajiya edirra-manja memirrkwura-manja. Nara amini-kalyikuma
umba eningmidina ngayuwa ningena,” ni-yama Jesus Damiju-wa.

28 Eneja Damija ni-yama Jesus-uwa, “Wa! Ngeniyerriya Ningkumikbiyiya-
dangwa nganyangwa akwa Ningkeningikarrawara nganyangwa
ningkakina-da!” ni-yama Damija Jesus-uwa.

29 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Ningk-eningmidina
arakba nungkuwa yi-rringkama-langwa ngayuwa. Nara aburraja
wurrababurna warnumamalya a-rringkama ngayuwa umba amandangwa
kuw-eningmidinama ngayuwa-manja aburrajukwaba. Eneja kembirra
Neningikarrawara kini-yaminama eninginingaba-wiya aburruwa-manja,”
ni-yama Jesus nakina-da.

Miyambena-burra Janjana n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa?

30 Eneja Jesus nenuminu-war.danguma ababurna akwala warka arrubur-
rubuda ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa akena nara ababurna-
langwa kuw-arrikarrijungwuna enena-manja jurra.

31 Akena amurndakenena nuw-arrikarrijungwuna enena-manja
jurra kajungwa nungkwurruwa yik-eningmidini-yada Jesus-langwa,
nibina nenumini-jirabama-langwa neni-jirrkumarnuma-langwa
amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba,
nibina-langwa Nenikuwenikba Neningikarrawara-langwa. Kembirra
yiku-werrikambilya-manja enuwa-manja, karniba yik-ambilyama
karningangkawura kirrakina-da.

21

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus wurrumangbala wurrambilyuma-manja warnikabuburrakiyuwa

1 Ambaka-murra eneja Jesus ni-jadingama ngarningka ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa wurrumangbala wurrambilyuma akina-manja an-
galya emikirra EningiDaburiyeja Akungwa. Aruma akungwa akina an-
galya. Akine-ka angalya aminambilyuma ekirra, EningiDaburiyeja akwa
ngawa EningiKeliliya Akungwa.

2 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa warnimikirra
Jayumuna Bida iya Damija iya Nedeniyela, nibina nenungkwarba numi-
nakina angalya Keyina Keliliya-manja, iya wunambilyuma nenikuwenikba-
kiya Jebediya-langwa, akwa ngawa wunambilyuma wunenungkwarba-
kiya.

3 Numa-merrkawiyebu-manja mamawura, eneja kembirra Jayumuna
Bida ni-lyangkuwarumanguma akwalyu-wa akwa ni-yama nakina
aburruwa-wa, “Ngi-likajama ningena akwalyu-wa. Yiki-yamarrkinama
karna? Ngakwurruwa?” ni-yama nakina. Aburraja ne-yama, “Yawa!
Ngakwurruwa ngarri-likajama,” ne-yama. Kembirra nuw-ambilyuwar.da
akungwa-manja akwa narruma-larrijuwa arakba madirrungwarna
meningakwalya makirndirndirrka makina. Akena nara ambaka
karru-manga ngawa wurrakina. Ngarningka makina meningakwalya
narruma-larrijuwama akena nara ngawa-da. Ne-yaminjamama ngawa
wurrakinu...wa bi...ya ne-kbada.

4 Kembirra num-ambijangu-manja mamawura, eneja Jesus n-
abalkayukwuna akwudangwa akungwa-manja akena warningbala ngawa
nakina Jesus. Ngalaja makina mijiyanga awarrngkakwudangwa 100 metres
num-ambilyuma ariba-langwa.

5 Eneja Jesus n-ardanga aburruwa-wa. “Kwurruwa...yi! Laka akwalya
kirru-manga?” ni-yama nakina. “Nara ambaka!” ne-yama aburraja.

6 Eneja Jesus ni-yama, “Wurr-errikba makina meningakwalya mekbuda-
langwa-langwa mijiyanga, kembirra kirrakina yiku-menama akwalya,” ni-
yama Jesus. Aburraja akina-langwiya ngawa ayakwa ne-yamama wur-
rakina. Dam! Adirrariyaba numi-ngkubarrnga makina meningakwalya.
Ngalaja ababurne-ka akwalya num-awiyebeyinuma arakba. Nara kembirra
karrum-arrkarna wurrakina.

7 Eneja kembirra nakina nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-
lyelyingminuma ni-yama Bida-wa, “Nakake-ka Numikbiyiya-dangwa!”
Eneja n-engkirrika-manja Jayumuna Bida akina ayakwa, “Nakake-ka
Numikbiyiya-dangwa,” kembirra n-awiyeba dadingikarrawara dumbala
dibina nang-aburawaka-murrada adinuba-wiya, akwa nu-kuwabijanga
akungwa-wa.

8 Umba aburraja wurrukwala wurrakina mijiyanga-murra na-likenuma,
narrum-arrkarnuma ngawa makina meningakwalya abulalu-wa akungwa
mena numi-lyangburrukwuma-baba makina akwalya.

9 Kembirra na-kuwabijangeyinu-manja makina-langwa mijiyanga, narri-
rringka angwura mijiyelya-manja. Ngalaja akina yakwujina eningadinakba
akwalya akwa damba nuw-ambilyuma amarnina-manja.

10 Eneja Jesus ni-yama, “Wayi! Wurru-wilyakina akwala akwalya yangk-
wurrangwa ebina aduwaba kirru-manguma,” ni-yama.

11 Eneja kembirra Jayumuna Bida ngarningka ni-njawudija mijiyanga-
manja akwa num-arrkarna makina meningakwalya ariba-wa. Mama
makina numi-lyangburrukwuma umba nara kumi-ngkarrngina.
Ngalaja adidirrungwarna-wiye-ka akwalya 153 awurrakakina nuw-
awiyebeyinuma.

12 Eneja Jesus ni-yama kembirra aburruwa-wa, “Kwa, wurr-alyubarina-
langwa!” Aburraja wurrababurna-langwa warnungkwarba nara karri-
ngayindanga keni-yengkilabena ke-yama, “Ningkumiyambena ningkena?”
Nara ke-yama mena warningma wurrakina Numikbiyiya-dangwa nakina-
baba-da.

13 Eneja kembirra ni-lika nakina Jesus n-akumarnumurru-wa ebina
damba akwa nenu-kwa. Akwa ngarningka ni-yamama ngawa akwalya-
manja.
14 Akine-ka arngkabiyakarbiya-ma ni-jadanguma Jesus ena-langwa-
manja warnikabuburrakiyuwa n-enibuduma-langwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinuma-langwa ayakwa Bida-manja

15 Aburraja kembirra narri-jerrukwama-langwa Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa ebina damba akwa akwalya, Jesus ni-yama
Jayumuna Bida-wa, “Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa,
yi-maka! Jerriya wurrangaba aburra na-lyelyingminama yandiyanda
ngayuwa-manja umba nungkwaja nungkuwa ningki-lyelyingminama
angwurra ngayuwa-manja-na?” ni-yama nakina. Eneja Jayumuna ni-yama,
“Yawa marrakba! Nungkwaja ningkeningma ningkena ngayuwa ningi-
lyelyingminama nungkuwa,” ni-yama nakina. Kembirra Jesus ni-yama
enuwa-wa, “Yimin-akwurrajina kembirra nganyangwa angaringariya
jiba!” ni-yama nakina.
16 Ngarningka Jesus ni-yama Jayumunu-wa, “Jayumuna, ningkenikuwenikba
Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?”
ni-yama nakina. Eneja Jayumuna ni-yama enuwa-wa, “Yawa marrakba!
Nungkwaja ningkeningma ningkena ngayuwa ningi-lyelyingminama
nungkuwa,” ni-yama nakina. Kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Yimin-
akwurrajina kembirra nganyangwa jiba!” ni-yama nakina.
17 Ngarningka arngkabiyakarbiya-ma Jesus ni-yama enuwa-wa,
“Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya ningki-
lyelyingminama ngayuwa?” Eneja kembirra Bida nu-werrikawarriyada
neni-yengkilabenuma-langwa enuwa-manja Jesus arngkabiyakarbiya-ma
ebina ayakwa ni-yamama, “Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?”
Eneja Bida ni-yama Jesus-uwa, “Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwaja
nungkuwa ningkeningma ababurna-langwa. Kembirra nungkuwa
ningkeningma ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa-manja,” ni-
yama nakina. Kembirra ni-yama Jesus, “Yimin-akwurrajina kembirra
nganyangwa jiba!
18 Engkirraja! Ebina-wiya ningk-ambilyu-wiya ningkawurru-
mukuma, ningki-yaminjamama ningk-awiyuwiyebenuma dumbala
ningkabakiyaba akwa ningki-likenuma erribirra amurndakibinu-
wa ningki-ngayindangumurru-wa ningkakina. Akena ambaka k-
eniyuwangkidinamurru-wa nungkuwa, aburraja warningerribirra
warnumamalya kab-awiyebajinama dumbala akwa kabu-wilyakinama
ebinu-wa angalya nara-murruwa a-ngayinduma nungkuwa a-likama umba
akini-yada ngawa kabuminilirraku-mambalijinama nungkwa-langwa
ayarrka-kiya. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.
19 (Ni-yengbinuma akina ayakwa kajungwa ngarna ak-eningmidini-yada
adinakba neniki-jungwa-langwa Bida amurndakakina-langwiya ayakwa
akwa kembirra ambaka-murra ngakwurraja ngarniki-yangmarngkwaji-
yada ngarniki-ngkubarrngaji-yada Neningikarrawaru-wa.) Kembirra Jesus
ni-yama Bidu-wa, “Kwa! Yi-yuwarna ngayuwa-manja!” ni-yama nakina.

*Jesus ni-yengbinuma-langwa ena-langwa-langwa nenikaburrakiyuwa nib-
ina ni-lyelyingmama-langwa*

20 Aburnaja Jesus akwa Bida neni-likenuma wunalakina lukwakwa.
Akena Bida n-errikerra akwa neni-rringka nuwilyaba nenikaburrakiyuwa
nibina ni-lyelyingminuma Jesus nen-aburrakiyuwarnuma enejukwaba

aburnuwa-manja. (Nakina nibina nibina-murrada nenungkwarba nibina n-arndadadilyuma akwudangwa Jesus-manja ebina-manja nuw-alyubarinumurra-manja Akwurungkuwarrukwa-langwa aninga akwa ni-yama Jesus-uwa, “Yirrumiyambena yirruwilyaba yika-kwunama nungkuwa wurrububungkawu-wa warnungkwarba warniku-wardi-yada?” ni-yamama nakina Jesus-uwa.)

21 Eneja Bida neni-rringka-manja nakina nenungkwarba, ni-yama Jesus-uwa, “A nungkuwa! Kini-yamarrkinama naka?” ni-yama nakina.

22 Eneja Jesus ni-yama Bidu-wa, “Kini-ngayindena-manja ngayuwa naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-akwurrajinama-langwa nakina ningena. Nungkwaja kembirra, yi-yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama Jesus.

23 Aburraja wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nuw-engkirrika enena ayakwa. Na-lyangkiyama nakina nenungkwarba nara a-jungwuma. Akena Jesus nara akina kini-yama, “Nara a-jungwuma nakina,” umba ni-yamama, “Kini-ngayindena-manja ngayuwa naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-akwurrajinama-langwa nakina ningena,” ni-yamama nakina Jesus.

24 Nakina-bina nenungkwarba nibina-murrada nibina kirrenu-makinama nungkwurruwa amurndakenena-langwa-da. Kirrenumin-arrikarranguma ababurna-langwa ayakwa enena-manja jurra. Aduwaba-langwa ngarningma ngarna alyangmandukwuna-wiya amurndakibina ni-yamama nakina.

25 N-ambilyu-wiya neniba Jesus, ni-yamama ngarningka ababurna ar-ruburrubuda warka. Dukwa ningena ngawa-maka k-arrikarrikarranguma ababurna-langwa awilyuwilyaba-wiya jurra-manja amurndakibina ni-yamama-langwa. Akena nara-maka ebina angalya ningeniki-lyangburrukwaja-langwa enena-manja angalya angkwulyumidi-yada jurra k-arrikarranguma-langwa ngayuwa. Ena ngawa.

Bawula-langwa jurra ni-larrkamurra WarningEbijiju-wa Warnumamalya

Nakina Bawula n-arrikarranguma ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murruwa Ebijija-manja. Akwa nenu-makama kuw-ambilya-mulangwa wurrakina wurruwurrakawura-ma Jesus Christ aburruwa. Wurrakine-ka kuw-engkingkirrikajama ngawa Jesus Christ ni-lyelyingminu-mulangwa aburruwa. Akwa ngarningka kuw-engkingkirrikajama nu-marngkirradinu-mulangwa nakina Jesus aburruwa-manja akwa nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa awurruwurrariya ebina ne-yama-mulangwa.

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena-manja jurra kajungwa ki-larrkaji-yada enena nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya, kirribina kirr-ambilya-murruwa Ebijija-manja. Eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma ngayuwa ningenikilarrkilar-rka kajungwa kinuminu-war•deni-yada warka Jesus Christ-langwa. Kem-birra enena ayakwa nganja ning-arrikarrenama aduwaba nungkwurruwa-wa kirribina kirru-werrikambilya-murruwa Jesus Christ-manja.

2 Ngarra-ngayindenama Nungwanyungwa Neningikarrawara akwa ngawa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama wunalakina nungkwurruwa-manja karnumamalya kirribina kirr-ambilya-murrumanja Ebijija-manja. Akwa ngarra-ngayindenama wunalakina yikabumini-lyurrkwakinama nungkwurra-langwa yukwudukwuda.

Eninginingaba-langwa ngarrenu-wekbilyangu-mulangwa Neningikar-rawara

3 Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawara, nibina-murrada Neningikarrawara akwa Nungwenikba Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Numarngkirre-ka nakina, akwa ngarrenu-wekbilyangumurra eninginingaba ena-langwa-langwa angalya abalkaya. Amurndakakina eninginingaba ngarrenu-wekbilyangumurra ngakwurra-langwa-langwa ngarnumawurrina, mena ngakwurruwa ngarri-yakeyinama ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ arakba-da.

4 Arakburakba-kiya-wiya nara-wiya kini-ngekburaka eneja Neningikarrawara amurndakenena angalya, nu-wekbalyinuma nakina ngakwurruwa ngarna ena-langwi-yada ngarnumamalya. Nu-wekbalyinuma ngakwurruwa ngarri-yakeyina-mulangwa ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ. Akwa Neningikarrawara ngarreni-ngayindenama kinumin-eyebijebakajungwuni-yada ngarna ngarnumamalya akwa ngarruwerringekburni-yada. Ni-lyelyingminama nakina angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya.

5 Biya kembirra arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-rukwamalyi-yada ngakwurruwa aken-enibikina-mulangwa Jesus Christ. Enena-bina Neningikarrawara ni-ngayindanguma adinuba-wiya, akwa aminakina-langwa ni-yekirrerridinuma nakina.

6 Ngakwurraja ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawaru-wa, mena numarngkirre-ka nilyengma nakina akwa ngarrenu-wekbilyangu-mubaba Nenikuwenikba Jesus Christ, nibina ni-lyelyingminama angwurra nakina.

7 Eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina. Ngarrenuminu-
kwularrijuwama merra ena-langwa akwa ngarren-enjungwurranguma
ngakwurruwa. Eneja kembirra Neningikarrawara ngarrenumini-
yakuwabijuwama awurruwurrariya ngakwurra-langwa. Nu-
marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja.
8 Yawe-ka, nu-marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja ngarnuma-
malya.

Nakine-ka Neningikarrawara aringkawa nilyengma nakina.

9-10 Aminakina-langwa kembirra arakburakba-kiya-wiya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma adinuba-wiya kenu-bungkawakina-
mulangwa Christ nubungkawa. Akwa ni-lyangkiyamama nakina,
“Ngayuwa kinu-bungkawakinama Christ, akwa narume-ka nubungkawa
numikbiyiya-dangwa kin-ambilyama nakina. Kinu-bungkawadiname-
ka nakina ababurna-manja, amurndakenena-manja nganyangwa-
manja angalya abalkaya akwa ngawa amurndakangaba-manja
awurrakwulyumida-manja angalya arrawa-manja,” ni-yamama
Neningikarrawara nakina. Akena ngakwurraja ngarna ngarnumamalya
ngarningbala-wiya ambaka akina ayakwa ena-langwa. Bi...ya kembirra
arija-langwa eneja Neningikarrawara n-abilyerrikajungwunuma arakba
nakina akwa neni-larrkama Christ ngakwurruwa-wa enenu-wa angalya.
Enena-bina ni-ngayindanguma nakina akwa nenaki-yekirrerrikama.
Akwa kembirra ngarren-eningmikama arakba akina ayakwa kenu-
bungkawakina-mulangwa nakina Christ nubungkawa.

Dukwa ngambi-yada Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Jesus
Christ nubungkawa? Ngarningbala-wiya ambaka ngarna, umba eneja
Neningikarrawara neningma nakina. Umba ngarningma ngarna aman-
dangwa Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Christ nubungkawa
ababurna-manja.

11-12 Ebina-wiya yirraja YarningiJudiya yarnumamalya, yirribina yirru-
werrikambilyuma Neningikarrawara-manja, yirri-yakeyinuma Christ
yirruwurrakawura-ma. Umba akini-yada eneja Neningikarrawara
nu-wekbalyinuma yirruwa ena-langwi-yada yarnumamalya, mena
arakburakba-kiya-wiya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba akina.
Nakina-bina enuwa nu-war•dikinama ababurna-langwa ena-langwa-
langwiya mangma. Kembirra nu-wekbalyinuma yirruwa, yirribina
yarningadinuba-wiya yirru-werrikambilyuma Christ-manja, kajungwa
yikini-yangmarngkwajini-yada yarna enuwa-wa. Yirrakine-ka kembirra
yikini-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa mena nukwulyubene-
ka numurndangekburna nilyengma nakina.

13 Umba nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa karnumamalya
kirrakina. Nungkwurrajukwaba kirr-engkirrikenuma ayakwa
alyangmandukwuna, ebina eningaba ayakwa Christ yiken-enibikina-
mulangwa. Nungkwurrajukwaba kirru-werrikambilyama arakba Christ-
manja aduwaba kirrakina. Adinuba-wiya eneja Neningikarrawara ni-
yarrkakumarna ena-langwa ayakwa akwa ni-yamama nungkwurruwa-
wa, “Ka-kwunama ngayuwa akwurdukwurda Amawurrina nganyangwa
nungkwurruwa-manja kajungwa ka-jirrkumakajungwuni-yada
nganyangwa-manja karnumamalya,” ni-yamama nakina. Kembirra
kirrenu-kwama amandangwa-da.

14 Ngakwurraja ngarningma ngarna Neningikarrawara ngarrenu-
wekbilyanguma arakba ngakwurruwa-wa ena-langwu-wa ngarnuma-
malya Amawurrina ena-langwa. Aminakina-langwa kembirra ngarningma

ngarna akenu-wekbilyenama nakina ngarningka eningininga-
wiya ngakwurra-langwa-langwa ngarnumawurrina, akwa aken-
enjungwurrenama ngarrakina ngarningangkawura. Kembirra ngeni-
yangmarngkwajina arakba Neningikarrawara mena nukwulyubene-ka
numurndangekburna nilyengma nakina.

Nu-buriyaminu-mulangwa Bawula Neningikarrawaru-wa

15-16 Aminakina-langwa, amurndakibina-langwa ayakwa ningi-
yengbinu-mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa, ningene-ka ningeni-
yangmiyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa aduwaba,
kirru-werrikambilya-mulangwa Nubungkawa Jesus-manja kirrakina
karnumamalya. Ebina-wiya, kirru-werrikambilyu-manja adinuba-
wiya Nubungkawa Jesus-manja kirrakina, aburraja bu-makama
warnumamalya ayakwa nungkwurruwa-langwa. Ne-yamama, “Warna
WarningEbijija warnumamalya na-lyelyingminame-ka wurrababurna-
langwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa,” ne-yamama bu-
makama. Akini-yada ngawa nganja ningeni-yangmarngkwajuwama
ngayuwa Neningikarrawaru-wa, akwa ningi-yaminjamama ngawa
ningeni-yangmarngkwajuwama enuwa-wa akina-langwa yanda-
langwa aduwaba. Akwa ngarningka ningu-buriyaminama ngayuwa
Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-langwa.

17 Nakina-bina Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa Neningikar-
rawara. Nungwanyungwa nakina akwa narume-ka numikbiyiya ni-
lyengma. Kembirra ningeni-yengkilabajama ngayuwa kajungwa yikenu-
kwuni-yada milyenjirra mangma, akwa kin-abilyerrikajungwuni-yada ka-
jungwa yik-eningmidini-yada angwurra Neningikarrawara kirrakina.

18 Akwa ngarningka ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara
kajungwa yikenuminu-ngwurrkbalijini-yada nakina nungkwurra-langwa
mangma iya yukwudukwuda, kajungwa yiku-marngkirringkini-yada ena-
langwa alarradada kirrakina. Akwa ngarra-ngayindenama ngayuwa
nungkwurruwa yiku-werrikembirrarini-yada Neningikarrawaru-wa akwa
ngarningka yik-eningmidini-yada nungkwurruwa akenu-wekbilyena-
mulangwa Neningikarrawara ababurna-langwa eningininga-
ngakwurra-langwi-yada ngarnumawurrina. Akenu-wekbilyenama nakina
aduwaba akwa eningangkawura.

19 Ngarra-ngayindename-ka nungkwurruwa yik-eningmidini-yada
Neningikarraware-ka nakina narrubuda nilyengma. Nara wurribina
wurrukwala wurrarrubuda wuburra enuwa. Nakine-ka narrubuda
akwa akeni-ngbudirrkinama ngakwurruwa ngarribina ena-langwa
ngarnumamalya.

20 Neningikarrawara narrubude-ka nakina nen-enibika-mulangwa
Christ. Akwa ngarningka narrubuda nakina nenu-wurdijuwa-mulangwa
Christ karrawara ena-langwa-manja angalya abalkaya. Neningikarrawara
nakina nen-ambarrijuwama Christ nekbuda-langwa-langwa, mena Christ
narume-ka numikbiyiya nilyengma nakina.

21 Aburraja warningerribirra wurrububungkawa wurrarumuruma
wurrumikbiyiya wurrakina. Mama wurrumikbiyiya wurrakina,
eneja Christ naruma nakina numikbiyiya angwurra. Nu-
bungkawadinama neningangkawura nakina wurrangkwulyumida-manja
wurramukwiyadakina-manja wurrububungkawa wurribina nuw-ambilya-
murrumanja karrawara akwa ngawa amurndakeyina-manja angalya
arrawa. Akwa ekirra ena-langwa amikbiyiya angwurra, mena enuwa
nakina numikbiyiya-baba angwurra. Numikbiyiye-ka nakina aduwaba
akwa neningangkawura.

22 Eneja Neningikarrawara nakina nen-akumarnuma Christ
Nubungkawa ababurna-manja. Ngarrenu-kwama nakina ngakwurruwa-
manja kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja
ngarribina ngarr-ambilya-murrumanja Neningikarrawara-langwa.
23 Akena eneja Jesus Christ nara ambilyuma nakwukawura, umba
ngakwurraja ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya
wuburra laka ena-langwa nenumadangkwa ngarr-ambilyama
ngarruwurrrakawura-ma. Umba nakine-ka Christ n-ambilyama ababurna-
manja angalya akwa nu-war•denama ena-langwa warka ababurna-manja
angalya.

2

Neningikarrawara ngarren-enibika-mulangwa

1 Nara-wiya nungkwurraja yik-eningmidina Neningikarrawara, kirreye-
bijeba kirr-ambilyuma kirrakina enuwa-langwa. Wuburra wurribina na-
jungwunu-murrumurra warnumamalya kirri-yamama kirrakina, mena
nungkwurruwa kinumini-yarrkuwurranguma ayakwa Neningikarrawara-
langwa akwa kirr-arriyakajungwunu-mubaba awurruwurrariya-langwa
kirrakina.
2 Akini-yada kirri-yaminjamama ngawa wuburra warnumamalya
wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara. Nungkwurruwe-
ka karniniyerriya karnumamalya akwa kirr-arriyakajungwunuma
ngawa awurruwurrariya-langwa karningangkawura. Namukwa-
langwa kinumin-engkirrikenuma ayakwa. Nakina-bina Namukwa
nu-bungkawadinama wurruwurrariya-manja wurrububungkawa
warningikarrawara nakina. Akwa nu-war•denama ena-langwa warka
aduwaba ngawa warningerribirra-manja warnumamalya wurribina
nenumini-yarrkuwurrena-murrumanja Neningikarrawara-langwa
ayakwa.
3 Umba ngakwurrajukwaba ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
ngenumini-yarrkuwurranguma Neningikarrawara-langwa ayakwa.
Ngarri-yamama ngarribina ngakwurrabakiya-ba ebina ngarri-
ngayindanguma. Eningerribirra ebina ngakwurra-langwa mangma na-
ngayindanguma ngarri-yamama akina ngarrakina. Umba eningerribirra
ebina ngarnumadangkwa ngarri-ngayindanguma ngarri-yamama
ngarningka ngarrakina. Akwa amurndakibina warningerribirra
warnumamalya ne-yamamurra wurrakina ngarri-yamama akina
ngakwurruwa ngarnumamalya ngakwurrajukwaba.
Akina-langwa eneja Neningikarrawara kin-awinyambadinuma nakina
ngakwurruwa-wa ngarrababurna-langwu-wa ngarnumamalya,
4-5 akena n-errukwulinume-ka ngakwurruwa. Umba ngakwurraja ngarr-
arriyakajungwunu-manja ngawa awurruwurrariya-langwa, wuburra
na-jungwunu-murrumurra warnumamalya ngarri-yamama ngarrakina.
Umba ngalaja akwerrukwula Neningikarrawara-langwa eningangkawura
ngawa akina akwa nara a-jerriduma. Neningikarraware-ka nakina
ni-lyelyingminame-ka angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya.
Numinababurna akwerrukwula iya akwulyelyingma nakina. Kembirra
ngarren-enibikama ngakwurruwa kajungwa aki-yakeyini-yada
ngarruwurrakawura-ma Christ. Ngarren-enibikama mena numarngkirra
nakina-baba.
6 Akwa nen-enibikama Jesus Christ akwa nenu-wilyakama karrawaru-wa
ena-langwu-wa angalya, akwa nen-ambarrijuwama nakina yakwujina
kajungwa kinu-bungkawadini-yada nakina. Akwa Neningikarrawara
ngarrenu-wilyakama ngakwurrajukwaba karrawaru-wa ena-langwu-wa

angalya akwa kembirra ngakwurrajukwaba ngarru-bungkawadinama ngakwurruwa Jesus Christ, mena ngarri-yakeyina-mubaba ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba.

7 Neningikarraware-ka nakina ngarrenu-bungkawakama ngarna kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya warningmi-yada wurrakina numarngkirra nilyengma nakina neningangkawura. Aminakina-langwa kembirra neni-larrkama Jesus Christ ngakwurruwa-wa kajungwa nenik-abilyerriki-yada ni-lyelyingminu-mulangwa angwurra ngakwurruwa.

8-9 Mama ningkeningaba nungkwaja, mama ningki-yamama eningaba ningkeningangkawura, akena nare-ka k-enibikajungwuna ningkakina. Ngalaja amukwiyadakina eningininga ba ningki-yama-mulangwa ningk-ibina, nara akina kak-enibika nungkuwa ningkakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara nu-marngkirradinuma nungkuwa-manja akwa ngin-enibikama nungkuwa ningku-werrikambilyu-mulangwa Jesus Christ-manja. Neningikarrawara ngin-enibikama nungkuwa enabakiya ka-jungwa nari-yada nungkuwa a-ngkweningabakajungwuma ningk-enibudu-mulangwa ningkakina.

10 Neningikarraware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina, akwa ni-yamama, “Ka-ngekburakinama nganyangwa warnumamalya kajungwa eningaba ke-yamini-yada wurrakina,” ni-yamama. “Eningaba ke-yaminama wurrakina mena ke-yakeyina-mubaba Jesus Christ wurruwurrakawura-ma,” ni-yamama nakina Neningikarrawara.

Ngarri-yakeyina-mulangwa Christ-manja

11 Wi-yakuwerribikina ena, nungkwurruwa kirribina KarningiJudiya-ma karnumamalya. Karningma kirrakina amukwiyadebina ayakwa yirruwa yirri-yengbiyengbeyinuma yirribina YarningiJudiya yarnumamalya nungkwurruwa-wa. Yirri-yamama yirrakina, “Nara kirrakina Neningikarrawara-langwa karnumamalya, mena nara yiki-ringandijungwuna yiku-mukaduwamurrikajungwuna karna. Ngarreyebijeba kirrakina YarningiJudiya-langwa yarnumamalya. Yirraja yirruwa yimbukwa yarna Neningikarrawara-langwa yarnumamalya, mena yirru-mukaduwamurrikajungwunuma yarna-baba,” yirri-yamama yarna, yirru-ngkweningabakajungwunuma.

12 Akini-yada ngawa nungkwurraja kirreyebijeba Christ-langwa kirr-ambilyuma. Akwa kirrimininga kirrakina nungkwurra YarningiJudiya-langwa yarnumamalya, yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinu-mulangwa. Karningbale-ka ayakwa amurndakibina Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma ena-langwa-langwa yarnumamalya. Nara nakina kini-yarrkakumarna ayakwa nungkwurra-langwa-langwa umba yirra-langwa-langwa YarningiJudiya yarnumamalya ni-yarrkakumarnuma. Akini-yada ngawa karningbala kirrakina Neningikarrawara. Kembirra nara yiku-werrikambilya enuwa-manja nungkwurruwa, akwa nara kembirra yik-engkirrikena arnungkwaya-langwa akwa yingka-langwa yimawura yik-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja kirrakina.

13 Akena nungkwurruwa kirrakina kirri-yakeyinama arakba kirruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba. Engka-manja kirrakina kirr-ambilyuma adinuba-wiya Neningikarrawara-langwa awilyikerra. Umba aduwaba eneja Neningikarrawara kirren-akwudangwukama enuwa-manja, mena Christ kirrenuminu-kwularrijuwama merra ena-langwa akwa kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina.

14 Nakina-bina Christ ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba, yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngarningka kirrakina kirribina KarningiJudiya-ma karnumamalya. Ni-jungwu-manja nakina ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba ngarnikuwarduwardija kajungwa aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawura-ma ngarna. Nakina-bina enuwa nuwilyaba ni-yamama akina, umba nara wurribina wurrukwala. Aminakina-langwa kembirra ngarri-yakeyinama arakba ngarna ngarruwurrakawura-ma aduwaba.

15-16 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama Mawijija-manja eningarumuruma ayakwa ena-langwa. Enamba-langwa Mawijija nenu-makama amurndakakina ayakwa eningarumuruma ena-langwa-manja warnumamalya. Ngalaja kembirra amurndakakina eningarumuruma ayakwa ngarrak-eyebijebakama yirruwa akwa nungkwurruwa. Umba eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina eka-manja, akwa ngarrenu-marumama ngakwurruwa ngarnumamalya akwa ngarren-akumarnuma ngakwurruwa ngarruwurrakawura-ma arakba. Ngarrenu-murndukwajuwama ngakwurruwa, yirruwa akwa ngarningka nungkwurruwa nungkwurrajukwaba, kajungwa akeni-lawurrakajini-yada ngakwurruwa Neningikarrawaru-wa. Ngalaja kembirra aduwaba na-jerriduma amurndakibina ayakwa eningarumuruma nara arakba eyebijebakama ngarna, umba ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngarr-ambilyama ngarna arakba. Mame-ka YarningiJudiya yarnumamalya yarna, umba nungkwurraja karnumamalya KarningiJudiya-ma kirrakina, ngarruwurrakawura-ma aduwaba ngarna.

17 Eneja ni-likenu-manja Christ enenu-wa angalya, ni-yengbinuma ayakwa nungkwurruwa-wa kirribina kirr-ambilyu-murruwa awilyikerra Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka yirruwa-wa yirribina yirr-ambilyu-murruwa akwudangwa Neningikarrawara-manja. Ni-yamama Christ, “Nara awinyuwinyambakajajuma,” ni-yamama nakina, “umba yiki-likaja ngayuwa-wa kajungwa ka-marumini-yada ngayuwa kirrakina,” ni-yamama nakina ngarrababurna-murruwa.

18 Ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa ngarraku-mamurikajinama ngakwurruwa aduwaba kajungwa aki-likaji-yada ngarna ngarrababurna-langwa Nungwarrku-wa, mena Christ ngarrenumini-jungwunu-mubaba nakina.

19 Aminakina-langwa nara arakba nungkwurraja kirrimininga karna KarningiJudiya-ma karnumamalya yirruwa-langwa, akena ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngawa ngarr-ambilyama aduwaba. Ngarruwurrakawura-ma arakba ngarna Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, wuburra ngarradiyerra-manja ngawa aduwaba.

20-21 Ngarna ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, yirruwa akwa nungkwurruwa, ngarr-ambilyama ngarna awilyaba-me-ka wuburra aruma alikira. Neningikarrawara-langwa wuburra alikira ngarri-yaminama ngarna. Umba akine-ka amamalya alikira ena-langwa akwurdukwurde-ka, akwa ngakwurruwa ngarna ngeni-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa yakwujina. Ngalaja alikira nuw-arjiyama akina akwurraka-manja angwarnda. Umba yirraja yarnikilarrkilarrka yarnungkwarba, yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinuma yarningadinuba-wiya, akwa ngarningka wurribina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa ena-langwu-wa wurrukwalu-wa warnumamalya aburrajukwaba, ebina wuburra angwarnda yirri-yaminama yarna. Umba eneja nakina Jesus Christ akina wuburra aruma-dangwa angwarnda, ebina eningilyamarmba alarrngekburna Neningikarrawara-langwa-manja alikira. Nakina-bina

Jesus Christ ngarrenu-murndukwama ngakwurruwa ngarriminimininingka ngarnumamalya, kajungwa ngarruwurrakawura-ma ak-ambilyi-yada aduwaba. Akine-ka wuburra laka ngarruwurraki-lakwulijeyinama ngarna ngarnumamalya awilyaba-murra-manja ngawa alikira akwurdukwurda-manja.

22 Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarrenu-murndukwunama aduwaba kajungwa aki-yakeyini-yada ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ. Kembirra yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa nungkwurruwa karnumamalya kirribina KarningiJudiya-ma kirrakina ngarr-akwudangwukajeyinama arakba ambaka-langwa ngarna. Ngarri-yaminama amandangwa ebina wuburra alikira amamalya Neningikarrawara-langwa. Yakwujina ngawa nuw-ambilyama ena-langwa Amawurrina eningangkawura akina.

3

Bawula nenuminu-war•dangu-mulangwa warka WarningiJudiya-ma warnumamalya

1 Nganja ngayuwa ningi-didijungwunama ningena, mena ngarramakumaka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa nungkwurruwawa. Mama ningi-didijungwunama ngayuwa, ningu-buriyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-langwa, mena ningeningma ngayuwa nungkwurruwa kirribina KarningiJudiya-murra karnumamalya Neningikarrawara-langwa nungkwurrajukwaba kirrakina.

2 Dukwe-ka kirr-engkirrikenume-ka kirrakina ayakwa numarngkirradinu-mulangwa Neningikarrawara ngayuwa-manja? Dukwa nara? Eneja nu-wekbalyinuma ngayuwa ningeniku-maki-yada nungkwurruwa-manja enuwa-langwa, mena eningaba-baba ena karnikeningmida-langwa nungkwurruwa.

3 Neningikarrawara nginumin-abilyerrikama arakba enena ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya. Nganja ningena arakba ning-arrikarranguma akwala ayakwa akina-langwa.

4 Nungkwurraja yiki-ridimindena-manja kirrakina amurndakakina akwala ayakwa, yiku-mumiringkinama ning-eningmidinu-mulangwa ngayuwa amurndakakina ayakwa Christ-langwa-langwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya.

5 Arakba-wiya eneja Neningikarrawara nara kenu-maka wurruwilyuwilyaba-manja warnumamalya akina ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma. Umba aduwaba Neningikarrawara yirrenu-makama akina ena-langwa-murra Amawurrina. Yirrenumin-abilyerrikama amurndakakina ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma yirruwa-wa ena-langwu-wa yarnikilarrkilarrka yarnungkwarba akwa ngarningka ena-langwu-wa warnikumakumaka ayakwa aburrajukwaba.

6 Neningikarraware-ka nakina yirrenumin-abilyerrikama kini-yaminamulangwa eningaba yirruwa-manja YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngawa nungkwurruwa-manja KarningiJudiya-ma karnumamalya ngarrididirrbura, mena Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngakwurruwa-langwa. Ngakwurraja ngarri-yakeyinama nungkwurruwa akwa yirruwa ngarruwurrakawura-ma. Ngalaja kembirra amurndakibina ayakwa Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma yirruwa-langwa, kembirra nungkwurrajukwaba ngarningka nungkwurra-langwa akina, mena Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngarrababurna-langwa.

7 Neningikarraware-ka nakina nu-wekbalyinuma ngayuwa kajungwa
ningeniku-war•di-yada warka ena-langwa, ningeniku-maki-yada ayakwa
Jesus Christ-langwa-langwa wurrukwala-manja. Nakine-ka numarngkirra
ngayuwa-manja, akwa nginu-mamurikajuwama ngayuwa, nginu-kwa-
mulangwa amawurrina ena-langwa ningenikuminu-war•di-yada ena-
langwa warka.
8 Ambaka aburraja warnumamalya Neningikarrawara-langwa nuw-
ambilya warningubungkawa-ma? Nganja ngayuwe-ka angwurra ningena
ningeningubungkawa-ma. Akena eneja Neningikarrawara nginu-
kwama enena eningaba warka nganyangwa ka-makina-mulangwa
nungkwurruwa-wa nungkwurrajukwaba eningaba ayakwa Jesus Christ-
langwa-langwa. Ngalaja enene-ka eningaba ayakwa ngarraku-makinama
nakina Christ numinababurna eninginingaba. Ngakwurraja nara a-
jerrukwama ngarna eningmiduma eninginingaba ena-langwa.
9 Aduwaba eneja Neningikarrawara nginu-kwama warka ngayuwa-
manja nganjukwaba ningenik-abilyerriki-yada enena ayakwa
nungkwurruwa-wa akwa wurrababurna-langwu-wa warnumamalya
neniki-yama-langwa ebina ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina.
Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-
langwa, akena n-abubuwarrkama akina ayakwa yanda-langwa aduwaba.
10 N-abuwarrkama akina kajungwa aduwaba warningerribirra
wurrububungkawa warningikarrawara kuw-eningmidini-yada wurrakina
Neningikarrawara aringkawa nakina akwa neningma ababurna-langwa.
Aburraja kuw-eningmidinama wurrakina karra-rringkina-mulangwa
Neningikarrawara-langwa warnumamalya kenumini-yarrkuwarakina-
mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina.
11 Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Neningikarrawara ni-
lyangkuwerribikajungwunuma ena, ngakwurruwa ngarrababurna-
langwa ngarnik-ambilyinga-langwa ena-langwa ngarnumamalya,
yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngarningka nungk-
wurrajukwaba KarningiJudiya-ma karnumamalya. Akwa nakina ni-
lyangkuwerribikajungwunuma ena. Eneja Jesus Christ ngakwurra-langwa
Nubungkawa nakina-bina aken-akumurnama ngarna Neningikarrawara-
langwi-yada ngarnumamalya.
12 Aduwaba kembirra ngakwurraja ngarna nare-ka akbar•duma umba
ak-akwudangwukajungwunama ngarrumarngba Neningikarrawaru-
wa. Aki-likajama ngarrumarngba Neningikarrawaru-wa mena ngarri-
yakeyina-mubaba ngarruwurrakawura-ma Christ akwa ngarningka
ngarru-werrikambilya-mubaba Christ-manja.
13 Ngakwurruwa-murra karnumamalya, nara a-werrikungwanjuma
ningi-didijungwuna-mulangwa alikira-manja arrawa. Mama arrawa
ningena ning-ambilyama ngarra-maka-mulangwa ayakwa Jesus Christ-
langwa-langwa nungkwurruwa-wa, umba eningaba nungkwurra-langwa
ka-ngekburakajungwunama arija-langwa akina, ning-ambilya-mulangwa
yelakwa ngayuwa aduwaba.

Akwulyelyingma Christ-langwa-langwa

14 Nganja ngayuwa ningeni-yangmarngkwajinama Nungwanyungwu-
wa mena ningeningma aduwaba ayakwa ena-langwa, ebina nuw-
abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya. Ningeningma aduwaba
Neningikarrawara kirren-enibika-mulangwa nungkwurruwa
KarningiJudiya-ma karnumamalya, wuburra laka yirren-enibikama
yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya yarna.

15 Eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa nakina ngarningerribirra-
langwa akwa wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakenena-
manja angalya akwa ngarningka ena-langwa-manja angalya abalkaya akwa
ngakwurra-langwa ekirra amamalya ngarru-wilyakinama enuwa-langwa.
16 Neningikarraware-ka ningbuda nakina akwa numinababurna
arrubuda. Nganja kembirra ningu-buburiyaminama arngkababurna-
langwa ngawa amurndakenena ayakwa enuwa-wa. “Wurre-ngbudirrkina
wurruwurrakakina WarningEbijija warnumamalya nungkwa-langwa-
murra Amawurrina,” ningi-yaminama. “Wurre-ngbudirrkina kajungwa
marrubuda mangma karruma-wilyakini-yada wurrakina warniki-yama-
langwa eningaba.
17 Akwa ngarningka en-ambilya eneja Christ aburruwa-manja
mena na-werrikambilya-murrubaba angwurra enuwa-manja. Akwa
ngarningka wurrakine-ka ab-eningmidina akwulyelyingma ena-langwa
warningangkawura. Akwa kuw-engkirrikaja-manja wurrakina ni-
lyelyingmina-murrilangwa wurrakina-manja, ab-arjiya kembirra
wurringbuda ngawa wurrakina warnumamalya.
18-19 Akwa ngarningka aburra-wilyakina milyenjirra mangma
wurrababurna-langwa warnumamalya nungkwa-langwa ababurna-
langwa angalya kajungwa warningmi-yada Christ ni-lyelyingmina-
mulangwa angwurra wurrakina. Ab-eningmidina nara nakina
a-ngwanjuma umba kini-lyelyingminama wurrakina angwurra
neningangkawura nakina. Ngalaja Christ-langwa akwulyelyingma
amakwulyumide-ka akina akwa yirraja yik-eningmidina-manja akina
nare-ka yarna a-jerrukwama. Kembirra ab-eningmidina Christ ni-
lyelyingmina-mulangwa wurrakina kajungwa karruma-lyangkiyuwarni-
yada nungkwa-langwa-manja mangma akwa ke-yamini-yada wuburra
nungkuwa. Amandangwa,” ningi-yaminama ngayuwa Neningikarrawaru-
wa.
20 Kwurruwa-yi, ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawaru-
wa, mena narrubuda-baba nakina nilyengma akwa nu-war•dena-
mubaba aduwaba ngakwurruwa-manja nakina. Akena nara ngarna a-
marngkirringkama amurndakakina engbingbuda kini-yaminama nakina
ngakwurruwa-manja.
21 Ngeni-yangmarngkwajina kembirra Neningikarrawara
ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ena-langwa. Akwa keni-
rringkina-manja warnumamalya Christ-manja, kembirra abuni-
yangmarngkwajina Neningikarrawara aburrajukwaba. Ngeni-
yangmarngkwajina ngawa Neningikarrawara aduwaba akwa angkawura.

4

*Aki-likaja-mulangwa ngarruwurrakawura-ma wuburra ngarruwilyaba-
ma ngarnumadangkwa*

1 W-engkirraja kembirra enena ayakwa ngarra-makinama ngayuwa,
ningibina ningi-didijungwunama ngawa yelakwa mema-manja medirra.
Ningi-didijungwunuma ngayuwa mena-baba ningenumamalya ningena
Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Eneja nakina Neningikarrawara
nu-wekbalyinuma kirrakina ena-langwi-yada karnumamalya. Kembirra
nungkwurraja kirribina Neningikarrawara-langwa karnumamalya kir-
rumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-
manja mamurukwa kirrakina.
2 Nara kembirra a-ngkweningabakajungwuma, umba ambaka-langwa
yiki-likajama kirrakina Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa.

Akwa kirrumurndamurndirra ngawa yiki-likajama nungkwurruwa kirruwerringmurndirra. Akwa nara a-marngkwajajuma umba yiki-lyelyingmajeyinama ngawa karningangkawura kirrakina.

3 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-murndukwama nakina ena-langwa-murra Amawurrina kajungwa ngakwurruwa-murri-yada ngarna. Kembirra nungkwurraja yiki-ngayindenama angwurra kirrakina karnik-ambilyingi-yada ngawa kirruwurrakawura-ma, karniki-lyelyingmajaji-yada akwa karniku-mamurikaji-yada kirrakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda karningangkawura.

4 Ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarruwurrakuwilyaba ngarrididirrbura ngarna. Awilyaba-ma wuburra amadangkwa ngarr-ambilyama ngarna. Umba eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama nakina ena-langwa Amawurrina awilyaba-ma ngakwurruwa-wa ngarrababurnu-wa. Nu-wekbalyinuma nakina ngarrididirrbura ngawa ngarna, kajungwa aku-werrikembirrarini-yada ngarna ngarruwurrakidirrbura enuwa-wa.

5 Nuwilyaba-me-ka ngawa Nubungkawa naruma-dangwa. Ngakwurraja ngarru-werrikambilyama ngarna ngarrididirrbura enuwa-manja. Umba aburraja warnumamalya ngarrabu-mingekingambajuwama ngakwurruwa ngarrididirrbura ngarrakina.

6 Nuwilyaba-me-ka Neningikarrawara akwa nuwilyaba-me-ka Nungwanyungwa nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya. Nu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnumamalya akwa ngarningka ababurna-manja angalya. Akwa ngarrenu-wilyakinama ngakwurruwa ngarniku-war•di-yada warka ena-langwa akwa n-ambilyama wilyarra ngakwurruwa-manja.

7-10 Ngalaja Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama Christ-langwa ni-lawurradinu-mulangwa Nungwenikba-langwu-wa angalya. Ne-yamama akina,

“Ni-lyengmanguma nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya karrawaru-wa.
Akwa nenu-wilyakama wurrababurna warnumamalya enuwa-mulangwa.

Umba neni-yuwarnuma wurrakina enuwa-manja arija-langwa.
Kembirra nenu-wekbilyanguma nakina eningininingaba-wiya ena-langwu-wa warnumamalya,”

ne-yamama akina. Nungkwurraja karningme-ka karna adinuba-wiya ni-dirrirnduma nakina Christ karrawara-langwa, ni-rukwularruma nakina wuburra laka ngarnumamalya ngarri-rukwularreyinuma ngarna, akwa n-ambilyumurra nakina wuburre-ka laka ngarnumamalya ngarr-ambilyamurra ngarrakina enena-manja angalya. Kembirra nibina-murrada ni-dirrirnda-murrada nu-warumajungwunuma karrawaru-wa, kajungwa kin-ambilyi-yada nakina ababurna-manja angalya akwa akenu-wekbilyeni-yada enininingaba-wiya. Christ ngarrenu-wekbilyanguma nakina enininingaba-wiya ngarruwilyuwilyaba-wiya-wa.

11 Amiyambena enininingaba Christ ngarrenu-kwama nakina? Christ ngarrenu-kwama nakina ena-langwu-wa ngarnumamalya eminimininingka warka akwa ngarrenu-mamurikajinama ngarniki-yami-yada akina. Ngar-rukwala nu-wekbalyinuma Christ ngarnikilarrkilarrka ngarnumamalya. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma nakina kajungwa ngarniku-maki-yada ena-langwu-wa warnumamalya ena-langwa ayakwa. Umba ngarruk-wala nu-wekbalyinuma nakina kajungwa ngarniku-maki-yada ayakwa ena-langwa-langwa wurribinu-wa warningbala-murruwa enuwa, kajungwa aburrajukwaba ka-werrikambilyi-yada enuwa-manja. Umba ngarrukwala

nu-wekbalyinuma nakina ngarnik-akwurraji-yada ena-langwa warnumamalya. Umba ngarrukwala ngarnik-akakirumaki-yada ena-langwa ayakwa aburruwa-wa.

12 Yawu. Akina-bina-da. Ngarrumurndakeyina ngarnikuminuwar•duwar•da nu-wekbalyinuma eneja nakina Christ, kajungwa aki-ngbudirrkeyini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya. Ngakwurraja aki-ngbudirrkeyinama ngarna ngarniku-war•da-langwa ena-langwa warka ngarningangkawura.

13 Kembirra ngakwurruwa ngarna aku-mamurikajeyinama yanda-langwa ngarruwurrakidirrbura aku-werrikambilyama ngarrababurna-langwa Neningikarrawara-langwa-manja Nenikuwenikba. Akwa ngarningka aku-mamurikajeyinama ngarna yanda-langwa ak-eningmidinama nakina ngarruwurrakidirrbura akwa yanda-langwa aki-ngbudidinama ngarrakina ngarringbuda ngawa. Kumu-ringbirradini-yada mangma ngakwurra-langwa wuburra laka Christ-langwa mangma miringbirra. Kembirra aku-mumiringkinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara e-yamama ngarna wurriyukwayuwa wuburra, wurribina nara ambaka a-mumiringkama ayakwa wurrakina.

14 W-engkirrikiya. Dukwa aburraja wurrukwala warnumamalya akabu-makinama wurrakina ekikalya ayakwa alyangkilyangkadawa. Dukwa aburrabakiya-ba karri-ngekburakinama ayakwa eminimininga akwa akabu-ngayindenama akabu-wilyakajinama ngakwurruwa-wa. Umba ngakwurraja nare-ka ngarna engkirrikuma amukwiyadebinu-wa ayakwa alyangkilyangkadawu-wa, umba ngarringbuda aki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa mulikarrkidirrbura-manja ngarna.

15 Umba aki-yengbinama alyangmandukwuna-wiya ayakwa. Nara amarngkawinyamba-murra ayakwa e-yengbuma ngarna wurrukwalu-wa, umba amarngkuwarruwalya-murra ayakwa aki-yengbinama wurrukwala-manja warnumamalya, kajungwa warningmi-yada ngarri-lyelyingminama wurrakina-manja. Akwa aki-yaminama kajungwa ak-ambilyi-yada wuburra Christ, nibina nu-bungkawadinama ngakwurruwa-manja. Nakine-ka Christ wuburra aringka umba ngakwurruwa wuburra ena-langwa nenumadangkwa,

16 nibina nu-wilyakinama ayarrka iya alakba. Ngalaja akina aringka na-war•dikinama amurndakibina ayarrka iya alakba. Ka-war•dena-manja alakba nungkwa-langwa eningaba warka akwa ke-ngbudidina-manja akina, akwa ka-war•dena-manja ayarrka nungkwa-langwa eningaba warka ngalajukwaba akwa ke-ngbudidina-manja akina, ngalaja kembirra nungkwa-langwa amadangkwa ka-war•denama eningaba warka akwa ke-ngbudidinama akina. Akine-ka wuburra eneja akenu-war•dikinama Christ ngakwurruwa-manja, Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya. Umba ngarruwilyuwilyaba-wiya ngarna aku-war•duwar•denama eningaba warka akwa aki-lyelyingmajeyinama ngawa. Kembirra aki-ngbudirrkeyinama ngarruwurrakawura-ma ngarna.

Wurr-aburradadiya ebina eningaba wuburra karnikaduwa karnumamalya

17 Ngayuwe-ka ningena ningenumini-yengbinama ayakwa nungkwurruwa-wa Nubungkawa Jesus Christ-langwa, akwa kembirra ngarra-madumurrukwunama. Nare-ka e-yaminjamama wuburra wurrukwala warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara wurrakina. Muwurrariye-ka mangma aburraja

narruma-wilyakinama. Nare-ka kembirra nungkwurraja e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnumamalya.

18 Aburraja wurrumurndakakine-ka warnumamalya wurrukwurrake-ka. Na-warenama Neningikarrawara akwa nenu-kwunama mirirrba. Nare-ka a-wilyakama amamalya akwanenibika ebina ngarrenu-kwunama Neningikarrawara. Alarrumur•da-manja na-likajama. Wurrimimba na-likajama.

19 Nara arakba wurrakina amini-yelijajungwuma amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa. Na-lyangkuwerribikajungwunuma wurrakina warnik-arriyakajungwi-yada awurrariya-langwa. Nara kembirra engkirrikuma wurrakina eningabu-wa, umba awurrariya-wa wulkwa nuw-engkingkirrikajama ngawa wurrakina. Na-rndirndirrkeyiname-ka erribirra. Eningerribirre-ka awurruwurrariya eminimininga ne-yaminjaminama wurrakina warnumamalya, wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara.

20 Umba aburraja wurrumurndakibina warnumamalya kirrab-akakirumaka-murrumurra kirrakina nara yikabu-maka karniki-yami-yada amukwiyadakina.

21 Kirrab-akakirumakama kirrakina alyangmandukwuna ayakwa Jesus-langwa-langwa. Kembirra nungkwurraja kirr-engkirrikenuma aburra-langwa ayakwa akwa kembirra kirr-eningmidinama kirrakina enuwa-langwa.

22 Kembirra nara arakba e-yamama ebina adinuba-wiya kirri-yamama, mena amurndakibina awurruwurrariya kirri-ngayindanguma kirrak-arriyakame-ka kirrakina. Umba wurri-larrngkuwurriya arakba awurruwurrariya, wuburra laka kirring-anjalkuwurrenama kirrakina dumbala dibina duwurrariya dadinungkwurakba.

23 Umba yiki-yaminama eningininga ba-wiya mamungkwur•da-murra mangma, wuburra laka kirr-awiyebenama dumbala dadingaba dadikaduwa-langwa.

24 Wurr-aburradadiye-ka ebina enikaduwa eningaba wuburra karnikaduwa karnumamalya, mena Neningikarrawara kirren-enikaduwaka-mubaba enuwe-ka wuburra. Kembirra wurri-likaja kirruwerringekburna kirruwerrikidirrbura Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa karningangkawura.

25 Kembirra aminakina-langwa nara e-kadikama warningerribirra-manja warnumamalya. Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina karnumamalya Neningikarrawara-langwa, yiki-larrkbularrkbakinama mena ngarruwurrakawura-murra Christ-manja ngarna wuburra ngakwurruwa-murra.

26 Kak-ar•dirrena-manja awinyamba ningkakina, kembirra nara ar-riyakajungwuma awurrariya-wa. Akwa nara a-werrikawinyambaduma nungkuwa yanda-langwa alyarrngwalyilya.

27 Akwa ngarningka nara awiyebajuma Namukwa nungkuwa-manja.

28 Kirrengkingkengmina karnumamalya kirribina kirr-angmukangmadama kirrakina wurr-erriminja arakba engkengmina, akwa nara angmaduma arakba kirrakina umba wurru-war•dena warka arakba. Wurru-war•dena warka eningaba nungkwurrabakiya-ba, kajungwa yiki-larrmburreni-yada angwarnda alyangmandukwuna wurribinu-wa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya.

29 Akwa ena engka. Nara e-yengbuma ayakwa erribirra ayarrkawar-riya umba yiki-yengbinama wulkwa ayakwa ayarrngekburna, kajungwa

yika-mamurikajini-yada kirrakina wurrukwala warnumamalya akwa yike-
ngbudirrkini-yada wurrakina.
30 Eneja Neningikarrawara nakina nu-wekbalyinuma kirrakina,
kajungwa ena-langwi-yada karnumamalya yik-ambilyi-yada. Akwa
kirrenu-wekbilyanguma ena-langwa Amawurrina akwurdukwurda
kajungwa karningmi-yada amandangwa ena-langwa kirrakina, akwa
karningmi-yada yiken-enjungwurrenama amandangwa nakina. Kembirra
nare-ka a-werrikawarriyakuma Amawurrina Neningikarrawara-langwa
kirrakina.
31 Wurri-yarrkuwurrena ayakwa ayarrkiyarrkawarriya akwa
ayarrkiyarrkardidarra. Nara e-yangiyangarraduma. Nara a-rinjarrkuma
wurrukwalu-wa warnumamalya. Akwa nara aminu-makumakuma
awurruwurrariya ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya. Akwa
nara a-wurruwirrikbijajuma
32 umba wurr-errukwuliyamajeyina akwa wurri-lyelyingmajeyina.
Akwa wurrumini-yakuwabijeyina awurruwurrariya kirrukwala-langwa
karnumamalya, wuburra enejukwaba Neningikarrawara kirrenumini-
yakuwabijinama nakina awurruwurrariya nungkwurra-langwa-da.
Nakine-ka Neningikarrawara kirrenumini-yakuwabijinama mena Jesus
Christ kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina-da.

5

Ak-ambilya-mulangwa alarradada-manja

1 Nungkwurraja Neningikarrawara-langwa kirriyukwayuwa kirrakina,
kirribina Neningikarrawara ni-lyelyingminamurra angwurra nakina. Kem-
birra wurri-yaminjamina ngawa kwureya kajungwa enuwa wuburra yiki-
yamini-yada kirrakina.
2 Yiki-lyelyingmajeyinama karningangkawura, wuburra laka Christ ni-
lyelyingminume-ka ngakwurruwa. Nakine-ka ngarrenumini-jungwunuma
eka-manja mena ni-lyelyingminu-mubaba ngakwurruwa angwurra.
Kembirra eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma angwurra
nakina-manja.
3 Nara kembirra engkirrikuma awurrariya-wa. Nara a-rndirndirrkajuma,
akwa nara engkirrikuma amangumangwu-wa. Akwa ngarningka nara a-
mar•dumar•duma a-mungwur•dangmaduma eningerribirra wurrukwala-
langwa. Nare-ka a-lyelyimbukwajuma amukwiyadakina-langwa awur-
ruwurrariya mena Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina-
baba.
4 Akwa nara e-yengbiyengbuma ayarrkiyarrkawarriya ayakwa.
Umba yiki-yengbinama wulkwa ayakwa eningaba-wiya akwa yikini-
yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa.
5 Nare-ka e-yakuwabijuma ena. Yik-arriyakajungwuna-manja kirrakina
akwa yiki-rndirndirrkeyina-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja
amangumangwu-wa akwa yiku-mungwur•dangmadina-manja yiku-
mar•dumar•dena-manja eningerribirra wurrukwala-langwa, nare-
ka a-likama kirrakina Neningikarrawaru-wa. Yiku-mar•dena-manja
eningerribirra wurrukwala-langwa, kembirra akine-ka wuburra laka
nara kirrakina engkirrikuma Neningikarrawaru-wa umba yiki-yaminama
yikumin-engkirrikajama alawudawarra-murruwa amurndakijika.
Kembirra yiki-yamina-manja amukwiyadakina awurruwurrariya nare-
ka e-yakajuma kirrakina warnumamalya-manja wurribina nenu-
bungkawadina-murrumanja wunalakina Neningikarrawara akwa Christ.

6 Wurrukwala warnumamalya yikabu-ngayindena-manja warniki-
kadiki-yada nungkwurruwa-manja enubuwakida-murra ayakwa
awurrumalya-murra, kembirra nare-ka engkirrikuma wurrakinu-
wa. Yikabu-ngayindenama karniki-yami-yada awurrariya-wa. Akena
nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-
langwa ayakwa umba yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya
karningangkawura, kembirra nakine-ka Neningikarrawara kin-
awinyambadiname-ka kirrakina-manja karnumamalya.
7 Aminakina-langwa nungkwurraja nare-ka a-likama
wurramukwiyadakina-manja warnumamalya wurruwurrariya, umba
kirreyebijeba wurr-ambilya aburruwa-langwa.
8 Nara-wiya nungkwurruwa Neningikarrawara-langwa, kirr-
arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa, wuburra laka
kirr-ambilyuma kirrakina alarrumur•da-manja. Umba aduwaba
Neningikarrawara-langwa karna. Akine-ka wuburra laka alarradada-
manja kirr-ambilyama aduwaba. Kembirra alarradada-manja ngawa
wurr-ambilya,
9 mena yik-ambilya-manja nungkwurruwa alarradada-manja, kembirra
yik-ambilyama karningaba, kirruwerrikidirrbura akwa kirrilyangmanduk-
wuna.
10 Akwa wurr-eningmidina arakba ebina ni-ngayindena-mulangwa
Nubungkawa Jesus Christ.
11 Yiku-warename-ka ababurna-langwa awurruwurrariya ebina ne-
yaminama wurribina warnumamalya na-likaja-murrumurra alarru-
mur•da-manja. Umba yiki-yaminama aburruwa-wa, “Amurndakibina
kirri-yaminjaminama awurruwurrariye-ka akina,” yiki-yaminama.
12 Ngakwurraje-ka ak-engkirrikaja-manja ngarna akinu-wa awurrariya
ne-yamina-murruwa wurruwurrariya warnumamalya amurama,
kembirra aki-yeliyename-ka ngakwurruwa. Yawe-ka, ngarri-yeliyenama
angwurra akwa nare-ka ngarna a-lyelyimbukwajuma amukwiyadakina-
langwa awurrariya.
13 Wurrumurndakibina warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja
nungkwurruwa-manja kembirra ke-yaminamurra akina wuburra laka
yiki-jadijinama kirrakina alarrngkilarrngkawarriya alarrumur•da-langwa
angalya akwa aangerriba errekbu-wa alarradadu-wa.
14 Akine-ka alarradada kuw-abilyerrikinama ababurna-langwa.
Aminakina-langwa enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-
yaminama,
“Nungkwurruwa karnumamalya kirru-mungkwulame-ka.
Karninikijungwa wuburra karnumamalya kirri-yaminama karna,
umba wurru-mirajangina arakba!
Kembirra Christ yikenumin-abarrakajinama nungkwurra-langwi-yada
nakina,”
ne-yaminama akina ayakwa.
15 Kembirra nungkwurraja yiki-yakuwerribikajama kirrumurn-
damurndirra ambaka-langwa yiki-yamina-mulangwa yik-ambilya-
mulangwa enena-manja angalya. Nare-ka e-yamama wuburra wurribina
warningbala-murrumurra warniki-yama-langwa eningaba, umba
yiki-yaminame-ka kirrumurndamurndirra wuburra warnumamalya
aringkawa.
16 Wurru-war•dena arakba warka Neningikarrawara-langwa
mababurna-langwa mamawura. Akwa nara a-kuwabarrngwarrngwaduma
a-likama Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, mena

wurrababurna warnumamalya ne-yamina-mubaba eningerribirra
awurruwurrariya eminimininga.
17 Nare-ka kembirra a-wakiduma, umba wurr-eningmidina angwurra
ebina kirreni-ngayindenama Nubungkawa karniki-yama-langwa kirrak-
ina.
18 Nare-ka a-bungwurriduma anija-langwa, mena yikak-arriyakinama
karna akina. Akwa nara a-lyangburrukwajuma mulkwa nungkwurra-
langwa anija-wiya, umba wurru-mena wurri-lyangburrukwajina Amawur-
rina Neningikarrawara-langwa.
19 Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina karnumamalya kirribina
Neningikarrawara-langwa yiku-makijeyinama ena-langwa-langwa.
Wurru-werrikilyelyingmajungwuna akwa wurru-mebeyina emeba
enuwa-wa. Nara eningerribirra a-mebuma, umba yiningaba-murra
yukwudukwuda yiku-mebeyinama emeba ena-langwi-yada.
20 Yikini-yangmarngkwajinama Nungwanyungwa Neningikarrawara
karningangkawura. Akwa yikini-yangmarngkwajina-manja
Neningikarrawara kirrakina, kembirra yiki-yengbijinama ekirra
ngakwurra-langwa-langwa Nubungkawa Jesus Christ.

Warnungkwarba-langwa akwa wurridarringka-langwa

21 Nungkwurraja nara amin-engkirrikajungwuma, umba yikamin-
engkirrikajama kirrakina wurrukwalu-wa warnumamalya mena kinu-
werrikiyangmarngkwajina-mubaba Christ.
22-23 Ningkidarringka, eni-lyengmena neningiyena, umba nungkwaja
k-arijidinama ngawa enuwa-manja. Eningaba akina. Eneja Christ ni-
lyengmenama nakina, umba ngakwurraja Neningikarrawara-langwa
ngarnumamalya ngarr-arijidinama ngawa enuwa-manja. Kini-lyengmena-
manja neningiyena, kembirra eningaba ngawa akina. Nakine-ka Christ
ngarren-enibikinama ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya. Ni-
lyengmenama nakina akwa ngarrenu-war•dikinama ngakwurruwa.
Eningaba akina. Kembirra kini-lyengmena-manja nuwilyaba
nenungkwarba akwa kininga-war•dikina-manja dadingiyenikba, eningaba
ngawa ena.
24 Ngakwurraja ngarna Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya
ngarrenumin-engkirrikajama enuwa-wa. Kembirra nungkwajukwaba
ningkidarringka numin-engkirrikaja neningiyena nungkwa-langwu-wa.
25 Umba nungkwaja ningkenungkwarba, lyelyingmina didarringka
nungkwa-langwa dadingiyena, wuburra laka Christ ni-lyelyingminama
ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Nakine-
ka Christ ni-lyelyingminuma ngakwurruwa akwa ngarrenumini-
jungwunuma,
26 kajungwa ak-ambilyi-yada Neningikarrawara-langwa ngarnuma-
malya. Akwa ngarrenu-kwama ayakwa ena-langwa, ebina akakumin-
mungkwur•denama mada iya mangma. Ngakwurraja ngarnumamalya
akinga-mungkwur•denama ngarrakina dumbala ngakwurra-langwa aking-
ajirrena-mulangwa dakina akungwa-murra. Akine-ka wuburra, eneja
nakina Christ akenu-mungkwur•denama ngakwurruwa.
27 Christ ni-jungwunuma kajungwa ngarruwerringekburni-yada akwa
kembirra kinu-kwajungwuni-yada ngakwurruwa enuwa-wa, wuburra
laka nuwilyaba neningiyadikba kinu-kwajungwunama dukukwulyubena-
wa dadingiyenikba. Ni-jungwunuma kajungwa ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ak-ambilyi-yada
ngarninguwurrariya-murra.

28 Amandangwa Christ ni-lyelyingminama angwurra ngakwurruwa. Umba nungkwajukwaba ningkenungkwarba, ki-lyelyingminama didarringka dadingiyena nungkwa-langwa. Ningki-lyelyingminama ningkakina ningkenumadangkwa, ningk-embimbirrajajungwunama mababurna-langwa marringa. Kembirra ki-lyelyingminama ngalajukwaba dadingiyena mababurna-langwa marringa. Ki-lyelyingmina-manja dadingiyena nungkuwa, kembirra amandangwa ki-lyelyingmajajungwunama.

29-30 Ningkenungkwarba, ningk-angmar•dijungwunama ningkenumadangkwa-na? Nare-ka-da! Ningki-lyelyingminama ningkenumadangkwa, ningk-embimbirrajajungwunama. Ningki-lyelyingmajajungwunama ningkakina. Amandangwa akina. Umba eneja nakina Christ ni-lyelyingminame-ka ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngakwurruwa ngarna wuburra ena-langwa ayarrka iya alakba, kembirra ni-lyelyingminama ngakwurruwa akwa ngarren-embirrajinama ngarrababurna-langwa neningangkawura.

31 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yamama,

“Nuwilyaba nenungkwarba kini-yar•dena-manja dadingiyenikba, kembirra kenilirraki-lalikinama nakina nungwenikba akwa dirndenikba umba kini-likajama dadingiyenikba-wa. Keni-yakeyina-manja wunalakina-kiya, nuwilyaba nenungkwarba akwa duwilyaba didarringka ena-langwa, kembirra wuburra wunuwilyaba-ma wunenumamalya kenilirraki-likajama arakba wunalakina-da,”

ni-yamama Neningikarrawara.

32 Ngalaja akina ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarraku-makinama ngakwurruwa-wa Christ-langwa akwa ngakwurruwa-langwa Neningikarrawara-langwa-langwa ngarnumamalya enena-manja angalya. Adinuba-wiya akina ayakwa nuw-abuwarrkajungwunuma umba aduwaba nganja ngarramin-abilyerrikinama arakba nungkwurruwa-langwa ningena.

33 Karnungkwarba, kirruwilyuwilyaba-wiya yiki-lyelyingminama wurri-darringka nungkwurra-langwa, wuburra kirri-lyelyingmajajungwunama. Umba arrkala nungkwurraja kirradidingiyarrngwa kirruwilyuwilyaba-wiya yikamin-engkirrikajama warningingingiyenungwa-langwa kirrakina.

6

Wurriyukwayuwa-langwa iya wurrungungwarrngwa-langwa iya wurrirndirndarrngwa-langwa

1 Nungkwurraja kirriyukwayuwa, kirrumurndamurndirra w-engkirrikajama enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa. Yikamin-engkingkirrikajama kirrakina ayakwa wurrungungwenungwa-langwa iya wurrirndirndenungwa-langwa. Yiki-yaminjaminama kirrakina yikamin-engkingkirrikajama ngawa, mena Neningikarrawara kirrenu-maka-mubaba akina nungkwurruwa-manja, akwa eningaba-baba akina. Nara amini-yarrkuwurruma aburra-langwa ayakwa, umba yikamin-engkingkirrikajama ngawa akinu-wa.

2-3 Karningma amurndakibina ayakwa eningarumuruma Neningikar-rawara yirrenu-kwamurra arakburakba-kiya-wiya YarningiJudiyu-wa yarnumamalya. Awilyaba ayakwa ngarraku-makinama akina,

“Yika-werrikiyangmarngkwajinama ngawa kirrakina wurrungungwe-nungwa iya wurrirndirndenungwa kajungwa eningingingaba

ka-ngekburakajungwuni-yada nungkwurra-langwa, akwa yik-ambilyi-yada nungkwurra-langwa-manja angalya yanda-langwa yik-eniyuwangkwudinama akwa yik-adiyuwangkwudinama karna,”
ngarraku-makinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Akine-ka eningadinuba-wiya ayakwa ngarraku-makinama kini-yamina-mulangwa Neningikarrawara eningaba ngakwurruwa-manja. Kembirra nungkwurraja kirriyukwayuwa yika-werrikiyangmarngkwajinama ngawa wurrungungwenungwa iya wurrirndirndenungwa aduwaba.

4 Umba nungkwurraja kirrungungwarrngwa, nara a-werrikawinyambaduma nungkwurra-langwu-wa wurriyukwayuwa, umba wurr-errukwuliyamajina wurrakina-manja, nari-yada wurrakina awinyambaduma aburramba-langwa nungkwurra-langwa-langwa ayakwa. Yik-arumurrkwunama wurrakina kirrumurndamurndirra. Yika-wilyuwilyakajinama ambaka-langwa, kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa Jesus Christ-langwa wurrakina, akwa kajungwa Neningikarrawara-langwa ayakwa karraku-mungkwurrkidirrburakini-yada wurrakina.

Wurrububungkawa-langwa akwa warnikuminuwar•duwar•da-langwa narra-beyindangu-mulangwa angwarnda-murra

5 Nungkwurraja kirrukwala karnumamalya, wurrububungkawe-ka kirrabuminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya kajungwa yiku-war•deni-yada warka wurrakina-langwa wurrububungkawa. Nara e-kikadikama wurrumurndakakina wurrububungkawa nungkwurra-langwa umba kirrumungkwur-rkidirrbura kirrilyangmandukwuna wurr-ambilya. Mama kirru-minjirrkakbar•denama aburruwa-langwa kirrakina, umba wurramin-engkirrikaja mababurna-langwa mamawura. Wurraminu-war•dena warka aburra-langwa wuburra laka yikinuminu-war•denama warka Christ-langwa.

6 Nara erribirra a-war•duma, umba eningaba warka wurraminu-war•dena. Yikabu-rringkina-manja wurrakina akwa ngarningka nara-manja a-rringkama nungkwurruwa-wa, kembirra yikaminu-war•denama eningaba warka. Yiki-yaminame-ka kirrumurndamurndirra ababurna-langwa Neningikarrawara yikeni-ngayindenama nakina.

7 Akwa nare-ka a-ngwurrkiyengbuma a-ngwurrmiluma kirrakina, umba wurru-war•dena eningaba warka, mena Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa karnumamalya kirrakina-baba. Kembirra yikaminu-war•dena-manja warka wurrukwala-langwa warnumamalya, yiku-war•denama warka wuburra laka yikinuminu-war•denama warka Jesus Christ-langwa.

8 Yiki-yamina-manja eningaba kirrakina, kembirra eneja Nubungkawa Jesus Christ kini-yaminama nakina eningaba nungkwurruwa-manja. Mama kirrukwala kirraminu-war•denamurra warka wurrububungkawa-langwa wurribina kirrabuminu-beyindangu-mulangwa angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya. Mama kirrukwala kirraminu-war•denamurra warka wurrububungkawa-langwa wurribina kirrabu-kwuna-mulangwa angwarnda, nara-baba aburra-langwa kirrakina. Eneja kini-yaminama eningaba nungkwurruwa-manja kirrababurna-manja.

9 Umba nungkwurraja kirrububungkawa kirru-beyindangu-murrumurra warnumamalya nungkwurra-langwi-yada warniku-minuwar•duwar•da, nungkwurrajukwaba kirrilyangmandukwuna kirrumungkwurrkidirrbura wurr-ambilya. Nare-ka e-yamama enena ayakwa aburruwa-wa, “Nara-manja karna aminu-war•duma eningaba warka, kembirra ngayuwa ka-larrkbarjenama nungkwurruwa-manja!”

nara e-yamama. Eneja nakina Neningikarrawara kirreni-rringkinama nungkwurruwa-wa kirrububungkawa akwa ngawa nungkwurra-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da kirruwurrakididirrbura. Nubungkawa nakina kirrababurna-langwa, kirrububungkawa-langwa akwa ngarningka nungkwurra-langwa-langwa warnikuminuwar•duwar•da aburrajukwaba. Nare-ka e-yamama Neningikarrawara, “Naka nenungkwarba dukwa nubungkawa, umba nenikuminuwar•duwar•da dukwa-da,” nara e-yamama nakina. Umba kini-yaminama, “Naka nenungkwarba dukwa neningaba, umba nuwurrariya dukwa-da,” kini-yaminama Neningikarrawara nakina.

Yikinu-wardiyina-mulangwa nungkuwa akwa Namukwa

10 Ngeniyerriya, ngakwurruwa-murra, nara ningena amiyerra a-makama ayakwa nungkwurruwa-wa, umba ambawura arakba ayakwa ka-makinama ngarningka. Wurr-ambilya Nubungkawa-manja akwudangwa. Nakine-ka Nubungkawa numikbiyiya nilyengma, ningbude-ka. Kembirra nara a-lalikama nakina, umba akwudangwa wurr-ambilya enuwa-manja, kajungwa yikeni-ngbudirrkini-yada nakina.

11 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama engbingbuda eningawinyamba ngakwurra-langwa kajungwa aku-wardiyini-yada awinyamba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nungkwurraja kembirra yiku-menama akwa yik-awiyebenama amurndakakina kajungwa yikeni-kadikina-manja kwureya nakina Namukwa yikenu-kwudirrkini-yada awurrariya-wa, kembirra dirrbura ngawa yik-abalkayukwuni-yada kirrakina.

12 Amandangwa ngarru-wardiyiname-ka arakba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nara awinyambakuma ngarna warnumamalya-manja umba Namukwa-manja, akwa ena-langwa-manja wurramukwa wurruwurrariya-manja. Aburraja na-bungkawadinama wurrakina enena-manja ngawa angalya alarrumur•da-manja akwa ngarningka wurruwurrariya wurri-lyengma wurrakina karrawara angubina-manja. Wurrababurne-ka wur-riminimininingka wurramukwa Namukwa-langwa akwa wurringbingbuda awurrariya-langwa wurrakina wurrababurna-langwa.

13 Kembirra nungkwaja wu-mena amurndakibina engbingbuda eningawinyamba ababurna-langwa nginu-kwama Neningikarrawara awinyambi-yada Namukwa-manja kajungwa ka-likaja-manja Namukwa akwa ena-langwa wurramukwa wurruwurrariya nungkuwa-wa, kembirra k-abalkayukwuni-yada dirrbura. Ku-menama amurndakakina engbingbuda kajungwa nari-yada a-larruma umba dirrbura ngawa k-abalkayukwuni-yada ningkakina.

14 Kembirra arjiya akwa ki-yamina wuburra ningkawinyamba ningkenumamalya Neningikarrawara-langwa! Ki-yengbina nungkuwa ayakwa alyangmandukwuna amurndakibina kenu-kwunama Neningikarrawara. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra k-akbaldamirenama eningawinyamba engbingbuda ningkakina. Ki-likaja ningkeningaba ningkumungkwurrkidirrbura ngawa akwa nara a-ngayinduma ningkakina awurrariya. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra k-awiyebenama ningkakina didija yukwudukwuda-manja.

15 Ku-wilyakina Neningikarrawara-langwa ayakwa eningininingaba wurriminimininingku-wa warnumamalya. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra k-awiyebenama akukwurraka alika-manja. Ku-wilyakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa aburruwa-wa kajungwa akine-ka ayakwa karrakumini-lyurrkwakini-yada aburra-langwa yukwudukwuda.

16 Ku-werrikambilya Neningikarrawara-manja ningkeningangkawura
nungkuwa. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra laka ku-
wilyakinama ningkakina eka alingakbaluwala ningkeningangkawura
kajungwa nari-yada a-ngajuma enungkwa angwura-murra Namukwa-
langwa nungkuwa-wa.
17 K-eningmidina nungkuwa Jesus Christ ngin-enibikama. Kembirra
akine-ka ke-yaminama wuburra laka k-awiyebenama eningaringka
balmarna akwurraka ebina nuw-awiyebenama wurrawinyamba
warnungkwarba. Akwa ku-wilyakina Neningikarrawara-langwa
ayakwa. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra kaliwanga. Umba
ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa kaku-mamurikajinama
nungkuwa ku-minangkirreyini-yada Namukwa Neningikarrawara-
langwa-murra ayakwa, wuburra laka wurrawinyamba warnungkwarba
na-minangkirreyinamurra warnumamalya kaliwanga-murra.
18 Akwa ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa ningkeningangkawura.
Ngalaja ena-langwa Amawurrina kaku-wilyakajinama ayakwa
ningkeniki-yengba-langwa enuwa-wa. Nara kembirra a-ngwanjuma a-
buriyamama, umba mababurna-langwa marringa kini-yengkilabajama
ngawa ningkakina Neningikarrawaru-wa kenu-mamurikajini-yada
nakina nungkuwa-manja, akwa ngarningka akenu-mamurikajini-yada
ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ena-langwa.
19 Akwa ngarningka, ngarra-ngayindenama kirrakina karnumamalya
yikini-yengkilabajama Neningikarrawara kenu-mamurikajini-yada
ngayuwa nganjukwaba. Wuni-yengkilabaja nakina kenu-kwuni-yada
ngayuwa ayakwa eningaba, akwa nari-yada akbar•duma ngayuwa akini-
yada ngawa ka-makina-manja ngayuwa wurrukwalu-wa warnumamalya
amurndakibina ayakwa eninginingaba nuw-abuwarrkajungwunuma
Jesus Christ-langwa-langwa, umba ningumarngba ngawa k-ambilyi-yada
ngayuwa.
20 Mama ngayuwe-ka ningena ningi-didijungwunama alikira-manja ar-
rawa, umba kinuminu-war•denama ngawa warka Jesus Christ-langwa
akwa kinumini-yengbinama ngawa. Kembirra wuni-yengkilabaja enuwa-
wa keni-ngbudirrkini-yada ngayuwa, kajungwa kinumini-yengbiyengbini-
yada ngayuwa eningaba ayakwa ningumarngba ningeningangkawura
ngayuwa-da.

Eningarija-langwa ayakwa

21-22 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkwurruwa karnumamalya
yik-eningmidini-yada ngayuwa-langwa. Kembirra ningeni-larrkama
arakba Dikikaja nungkwurruwa-wa, nibina ningi-lyelyingminama
akwa nenuminu-war•duwar•denama eningaba warka Nubungkawa-
langwa Jesus Christ. Eneja nakina yikenu-makinama kembirra ayakwa
eningaba ngayuwa-langwa akwa yirrababurna-langwa yarnumamalya
Neningikarrawara-langwa enena-manja angalya. Nara kembirra
nungkwurraja a-werrikawarriyaduma.
23 Nganja ngayuwa ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara Nung-
wanyungwa, kajungwa yikabumini-lyurrkwakini-yada enuwa akwa Jesus
Christ nungkwurra-langwa yukwudukwuda, akwa yiki-lyelyingmajeyini-
yada ngawa, akwa yiki-lyelyingmini-yada angwurra Neningikarrawara
akwa yiku-werrikambilyi-yada enuwa-manja karningangkawura.
24 Akwa ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara kinu-
marngkirradini-yada nakina nungkwurruwa-manja kirribina kirri-
lyelyingmina-murrumanja amandangwa Nubungkawa Jesus Christ
kirrakina-da.

Ena ngawa.

Bawula-langwa jurra eningadinuba-wiya ni-larrkamurra Dimidi-wa

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena ayakwa nungkuwa-wa, Dimidi. Aburnaja wunalakina-kiya Neningikarrawara akwa Jesus Christ nenu-wekbalyinuma ngayuwa ningibina ningenikilarrkilarrka Jesus Christ-langwa. Bu-makama ngayuwa ningeniki-yarrkbaliji-yada ayakwa Jesus-langwa warnumamalyu-wa ababurnu-wa angalya. Neningikarrawaware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa akwa nakina-bina Jesus Christ akenuwurraku-warakinama ngakwurruwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya.

2 Nungkwaja wuburre-ka nganyangwa ningkenikuwarrka ningkakina, mena ngayuwa ningeningadinuba-wiya yirra-maka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa nungkuwa-wa. Kembirra arakba nungkuwa ningku-werrikambilyama ningkakina enuwa-manja aduwaba.

Nganja ningarra-ngayindenama wunalakina Nungwanyungwa Neningikarrawara akwa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama nungkuwa-manja wunalakina akwa ngawa ken-errukwulinama nungkuwa akwa ngawa kabumini-lyurrkwakinama nungkwa-langwa yukwudukwuda.

Ayarrkikalya-langwa ayakwa

3 Ningi-likenu-manja lukwakwa ngayuwa engembu-wa Mejideniya, yirra-rringkama nungkuwa yakwujina Ebijija-manja akwa ningi-yamama ngayuwa nungkuwa-wa, “Ambilya yelakwa ngawa Ebijija-manja,” ningi-yamama. Yirr-angkijiranguma ngayuwa nungkuwa-manja, kembirra yakwujina ngawa ningk-ambilyuma ningkakina. Yirra-ngayindename-ka yakwujina ngawa k-ambilyama nungkuwa, mena-baba wurrukwala wurruminakina angalya warnumamalya narr-akakirumakina-mubaba ayarrkikalya ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Awurrariye-ka akina. Kembirra ka-makina ningkakina amurndakenena ayakwa nganyangwa aburruwa-wa. “Nara akakirumakama ayarrkikalya ayakwa warnumamalya-manja,” ki-yamina ningkakina. “Nare-ka e-yamama,

4 akwa nare-ka engkirrikuma eningawurrumalyu-wa alawudawarra akwa a-lyangmurukwajuma warningarakburakba-kiya-manja warnimikirra warnumamalya-langwa-manja. Yik-engkingkirrikaja-manja ngawa amurndakakinu-wa, kembirra yiki-bibeyinama kirrakina. Ngalaja amukwiyadakina ayakwa nara a-mamurikajuma ngakwurruwa-manja kajungwa ak-eningmidini-yada amurndakibina Neningikarrawara akeni-ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada. Umba aku-werrikambilya-manja enuwa-wa, kembirra ngarningma ngarna amurndakibina Neningikarrawara akeni-ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada ngakwurruwa,” ki-yamina nungkuwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

5 Ki-yengbinama ningkakina amurndakakina ayakwa kajungwa ka-lyelyingmajeyini-yada wurruminakina angalya warnumamalya. Karruma-wilyakina-manja meningaba mangma mamungkwur•da, akwa ke-yamina-manja amurndakibina kuw-eningmidinama wurrakina eningaba akina, akwa ka-werrikambilya-manja Neningikarrawaru-wa, kembirra akwulye-lyingma amamalya karru-wilyakinama wurrakina.

6 Akena wurrukwale-ka wurruminakina angalya warnumamalya
nara arakba e-yamama amukwiyadakina aduwaba, umba narri-
yarrkiyarrkingirrajuwama enubuwakida-murra ayakwa. Wurrakina
wuburra ne-yaminama wurribina warnumamalya na-marrawarnama
akwa narri-larrkuwabijinama.
7 Narra-ngayindenama wurrakina warnik-eningmika Neningikarrawara-
langwa ayakwa eningarumuruma wurrukwalu-wa warnumamalya, ak-
ena nare-ka wurrakina a-mumiringkama ebina ayakwa ne-yengbinama.
Ayarrkumarngba ayakwa aburra-langwa wuburra aringkawa-langwa war-
numamalya, akena wurrikikamarre-ka wurrakina.

8 Ngakwurraja ngarna ngarningma Neningikarrawara-langwa ayakwa
eningarumuruma eningaba akina aki-yarrkuwarakina-mulangwa akina
ambaka-langwa ngakwurruwa.
9 Ngarningma ngarna amurndakakina ayakwa eningarumuruma na-
ngekburakajungwunuma nara warninginingaba-langwa warnumamalya
umba wurruwurrariya-langwa wulkwa warnumamalya. Na-
ngekburakajungwunuma akina wurruwurruwurrariya-langwa war-
numamalya wurribina nenumini-yarrkuwurrena-murrilangwa ayakwa
Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka narramini-yarrkuwurrena-
murrilangwa wurrukwala-langwa ayakwa ngalajukwaba. Wurrakine-ka
warnumamalya nenu-kwunama mirirrba Neningikarrawaru-wa. Nenu-
wirrikbinama wurrakina enuwa-wa, akwa nuw-ambilyama erribirre-ka.
Awurruwurrariya ne-yaminjaminama ngawa wurrakina. Wurrukwala
wurramukwiyadakina warnumamalya na-lamukwarridiname-ka
wurrukwala-manja warnumamalya, akwa ngarningka narra-wardenama
narra-jungwajinama wurrungwarringba-manja akwa wurrirndarringba-
manja.
10 Akwa na-rndirndirrkeyiname-ka erribirra wurrakina. Narri-
ngekbungekburakinama eningerribirra awurruwurrariya wurra-
mukwiyadakina warnungkwarba iya wurridarringka aburra-langwa-
manja warnumadangkwa. Akwa ngarningka nuw-angmadama
wurrukwala warnumamalya akwa narra-lyumadikinama-da. Akwa
ne-yengbinama ekikalya ayakwa akwa namini-kadikajeyinama ayakwa
wurrukwala-langwa. Ne-yaminjaminame-ka wurrakina amukwiyadakina
eningerribirra awurruwurrariya. Umba eneja nakina Neningikarrawara
ngarren-akakirumakama ngakwurruwa ngarniki-yama-langwa eningaba.
11 Akwa Neningikarrawara nakina nginu-kwama ngayuwa-wa
eninginingaba ayakwa kajungwa ningeniku-maki-yada ngayuwa
wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narume-ka numikbiyiya
nilyengma nakina akwa ngakwurraja akini-yangmarngkwajinama enuwa-
wa.

Bawula neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa akwerrukwula

12 Nganja ningena ningeni-yangmarngkwajinama Jesus Christ
ngakwurra-langwa Nubungkawa. Nakina-bina ngini-ngbudirrkama
ngayuwa kajungwa kinuminu-war•deni-yada ena-langwa warka. Akwa
ningeni-yangmarngkwajinama nakina mena nginu-werrungwur•dena-
mubaba akwa nu-wekbalyinu-mubaba ngayuwa kajungwa
ningenikuminu-war•di-yada ningena ena-langwa.
13 Ningi-yengbiyenginuma ayakwa awurruwurrariya ena-langwa-
langwa adinuba-wiya akwa ningenu-wirrikbama. Kembirra
ningi-ngekburakama awinyamba Neningikarrawara-langwa-manja

warnumamalya. Ninguwarnkarnyerre-ka ngayuwa akwa ningu-
ngkweningabakajungwunuma. Akena eneja Neningikarrawara n-
errukwulinuma ngayuwa mena ningeningbala-baba ambaka ningakina
Jesus ena-langwa Nenikuwenikba, akwa kembirra ningeningbala-wiya
ningi-yamama awurrariya ngayuwa.
14 Biya kembirra Neningikarrawara ngakwurra-langwa nu-
marngkirradinume-ka ngayuwa-manja. Nginu-mamurikajuwama
nakina kajungwa ku-werrikambilyi-yada ngayuwa Jesus Christ-manja
akwa ki-lyelyingmini-yada wurrukwala-manja warnumamalya, mena
ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akwa Jesus Christ ngarri-
yakeyina-mubaba ngarruwurrakawura-ma ngarna.
15 Eneja Jesus Christ ni-dirrirnduma nakina angubina-langwa
ngakwurruwa-wa yenjerra enenu-wa angalya kajungwa nenik-enibiki-
yada nakina ngakwurruwa ngarruwurrariya ngarnumamalya. Akine-ka
ayakwa alyangmandukwuna. Kembirra ngakwurraja ngarnumamalya
ak-engkirrikajama angwurra akinu-wa. Umba ngayuwe-ka ningena
ninguwurrariya ningilyengma.
16 Akena eneja Neningikarrawara n-errukwulinuma ngayuwa kajungwa
Jesus Christ kenu-wilyakajini-yada wurrukwala warnumamalya
kin-embimbirrarina-mulangwa aburruwa-wa. Nakine-ka Jesus
Christ n-embimbirrarinuma ngawa ngayuwa-wa, ningibina-murrada
ninguwurrariya ningilyengma, yanda-langwa ningu-werrikambilyuma
enuwa-manja. Neni-ngayindanguma nakina wurrukwala warnumamalya
kuw-eningmidini-yada wurrakina kin-embirrarina-mulangwa aburruwa-
wa aburrajukwaba, wuburre-ka n-embirrarinuma ngayuwa-wa. Kin-
embirrarinama nakina aburruwa-wa ka-werrikambilya-murruwa enuwa-
manja akwa ken-enibikinama nakina warningangkawura.
17 Akini-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawaru-wa
ngakwurra-langwu-wa Nubungkawa. Nakine-ka nu-bungkawadinama
neningangkawura nakina. Nara nakina a-jungwuma umba kin-
ambilyama neningangkawura ngawa nakina. Nare-ka ngarna
a-rringkama nakina ngakwurra-langwa-murra menba, umba
enuwa yimbukwa Neningikarrawara nakina. Kembirra ngenu-
werrikiyangmarngkwajiname-ka enuwa-wa ngarningangkawura mena
narrubuda nilyengma nakina. Amandangwa.
18 Nganyangwa wuburra ningkenikuwarrka ningkakina, akwa ki-
yamina nungkuwa amurndakibina yirra-makinama ngayuwa nungkuwa-
manja, mena ningi-yuwarna-mubaba ngayuwa amurndakibina ayakwa
Neningikarrawara nenu-ngwurrkumambambijuwama wurrukwalu-wa
warnumamalya adinuba-wiya, ebina-wiya ne-yengbinu-manja wurrakina
ayakwa nungkwa-langwa-langwa. Yikinu-wardiyina-manja nungkuwa
akwa Namukwa, kembirra ki-yakuwerribikajama ambaka-langwa
amurndakakinu-wa ayakwa ne-yengbinu-murruwa wurrakina.
19 Akwa ku-werrikambilyama ningkakina ngawa Jesus Christ-manja
akwa ki-yaminama amurndakibina eningaba ningk-eningmidinu-
mulangwa ningkakina.
Aburraja wurrukwala warnumamalya warningma wurrakina ebina
eningaba warniki-yami-yada akena nare-ka ke-yama akina umba nuw-
arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa. Kembirra aduwaba nara
arakba a-werrikambilyuma wurrakina Neningikarrawaru-wa.
20 Aburnaja wunalakina wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya
Yemineyija akwa Alijanda neni-yaminjamama amukwiyadakina awur-
ruwurrariya aburnajukwaba. Umba nganja ningenu-kwama wunalak-
ina wunenumamalya-kiya Namukwu-wa-da, kajungwa nakina Namukwa

kenu-war•dikini-yada aburnuwa-manja-da. Kembirra aminakina-langwa ken-eningmidinama wunalakina neni-yamama awurrariya akwa kembirra nara arakba e-yengbuma wunalakina ayakwa awurruwurrariya Neningikarrawara-langwa-langwa-da.

2

Aku-murndukwuna-mulangwa ngarna jebija-manja

1 Kwuja, Dimidi! Karningerribirra karnumamalya yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa, ngarra-ngayindenama ngayuwa yikini-yangmarngkwajini-yada Neningikarrawaru-wa akwa yikini-yendabaji-yada kirrakina yikinu-marrakbakini-yada Neningikarrawaru-wa kajungwa neniku-kwi-yada ngarrababurna-langwa ngarnumamalya amurndakibina ngarri-ngayindena-mulangwa.

2 Yikaminu-buriyaminama kirrakina wurrarumuruma-langwa wurrububungkawa akwa ngarningka wurriyukwayuwa-langwa wurrububungkawa aburrajukwaba. Yikaminu-buriyaminama aburra-langwa kajungwa akab-embirrajini-yada ngakwurruwa-manja wurrakina, akwa aki-likaji-yada ngarna ngarnumamalya ayarrirra-manja angalya, akwa ngarningka akinumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa aki-yamini-yada eningaba.

3 Aku-buriyamina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa eningabe-ka akina. Kembirra enamba-langwa arrkala kin-engkirrikajama ayakwa ngakwurra-langwa akwa akenu-werrungwur•denama kembirra ngakwurruwa. Nakina-bina ngarren-enibikinama ngarna,

4 akwa ngarreni-ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngarrababurna-langwa ngarnumamalya. Akwa ngarningka ngarreni-ngayindenama ak-eningmidini-yada ngarna ebina alyangmandukwuna,

5 mena nuwilyaba-ma yimbukwa-baba nakina Neningikarrawara umba nara-baba wurribina wurrukwala wuburra enuwa.

Umba eneja nakina nuwilyaba-ma yimbukwa nenumamalya akenu-wilyakinama ngakwurruwa enuwa-wa kajungwa ak-ambilyi-yada ngarruwurrakawura-ma. Nakina-bina Jesus Christ nibina-murrada n-enumamalyidinuma.

6 Nara kinu-marrukwajungwuna nakina Jesus umba ngarrenumini-jungwunuma kajungwa akini-yada ngawa aken-enjungwurreni-yada ngarrababurna-langwa ngarnumamalya. Aminakina-langwa ngarningma ngarna Neningikarrawara ngarreni-ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngakwurruwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya.

7 Akwa aminakina-langwa eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma nakina ngayuwa-manja k-ambilyi-yada ningenikilarrkilarrka ngayuwa akwa ka-makini-yada warnumamalya Jesus Christ-langwa-langwa. Amandangwa akina. Nara nganja e-kaduma umba alyangmandukwuna ayakwa ningi-yengbinama ngayuwa nungkuwa-wa. Ngini-larrkame-ka Neningikarrawara wurrumurndakakinu-wa warnumamalya WarningiJudiya-murruwa kajungwa ningeniku-maki-yada ngayuwa alyangmandukwuna ayakwa aburruwa-wa, akwa kuw-engkirrikaji-yada wurrumurndakakina akwa ngarningka ka-werrikambilyi-yada Jesus Christ-uwa.

8 Kwuja, engkirrikiya nungkuwa! Ka-likaja-manja warnumamalya jebiju-wa akwa ka-murndukwuna-manja wurrakina, ningene-ka ningarra-ngayindenama ngayuwa warnungkwarba ka-buriyaminama wurrakina Neningikarrawaru-wa. Wurrumurndakakine-ka wurribina karri-ngkajikinama aburra-langwa ayarrka warniku-buriyami-yada nare-ka

e-bibajuma wurrakina yardidarra-murra yukwudukwuda umba ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa yuwerrikuwarruwalya-murra yukwudukwuda mena ena-langwa-baba warnumamalya wurrakina.

9 Akwa ngarningka ningene-ka ningarra-ngayindenama wurridarringka nari-yada awiyebuma duwurrariya dumbala dibina ngarrangi-yelijinama ngarrakina umba kuw-awiyebeni-yada dadingaba dumbala. Umba nara wurrakina a-kwulyubenakajungwuma akawulda-ma errumungkwa-murriya akwa akukwulyubena-ma arnarrirnarra akwa dumbala duminadirrungwarna-murra angwarnda akwa nara e-miningkikama aburra-langwa mamungba.

10 Umba ka-lyangmurukweyina-manja wurrakina ke-yamina-manja eningingaba wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra ngalaja amukwiyadakina karraku-kwulyubenakinama wurrakina. Ka-makijeyina-manja wurrakina akwa ke-yamina-manja, “Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna ngarribina ngeni-yangmarngkwajinama enuwa-wa,” ke-yamina-manja wurrakina, kembirra eningaba amukwiyadakina warka ka-war•denama. Kembirra wurrukwulyubena ngawa wurrakina wurridarringka.

11 Akwa karr-akakirumakina-manja warnungkwarba wurridarringka-manja, kembirra wurrumurndakakina wurridarringka nara e-yengbuma akwa nara a-ngkweningabakajungwuma umba kuw-engkirrikajama kaba-langwiya aburra-langwu-wa ayakwa wurrakina.

12 Nare-ka nganja a-ngayinduma akakirumakama wurrakina wurri-darringka warnungkwarbu-wa akwa a-lyengmanguma aburruwa-manja. Umba kuw-engkirrikajama kaba-langwiya wurrakina aburra-langwu-wa ayakwa.

13 Ningi-yengbinama ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa mena Neningikarrawara neni-ngekburakama nakina Eduma neningadinuba-wiya umba Yiba arija-langwa nanga-ngekburakama nakina.

14 Umba ngalaja yingarna nara keni-kadika Eduma-manja umba dakina-manja Yiba nanga-kadikama yakina. Umba dakina-bina didarringka nara kinginumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa umba yinginumin-engkirrikenuma ayakwa yingarna-langwa dakina.

15 Dadingerribirre-ka didarringka nara-manja e-yelijuma wurrukwala-manja warnumamalya umba kingi-lyelyingmina-manja wurrakina akwa kingu-werrikambilya-manja ngawa Neningikarrawaru-wa dakina akwa kinguma-wilyakina-manja mamungkwur•da mangma, kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina kining-enibikinama dakina didarringka karringa-rukwularrijina-mulangwa wurrangariya-da.

3

Warningijebija-langwa wurrububungkawa

1 Umba aburraja warningerribirra warnungkwarba karra-ngayindena-manja ka-bungkawadini-yada Neningikarrawara-langwa-manja warnuma-malya akwa karr-akwurrajini-yada wurrakina aburruwa-manja, kem-birra karri-ngayindenama eningaba warka aburra-langwa. Amandangwa eningabe-ka akina warka.

2 Umba numiyambena nenumamalya kinu-bungkawadinama Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya? Neningabe-ka kin-ambilyama nakina neningangkawura. Akwa kininga-wilyakinama nakina duwilyaba-ma yimbukwa didarringka ena-langwa dadingiyenikba. Akwa ngawa kin-engkirrikajama nakina eningaba wulkwa. Akwa kini-yengbinama ambaka-langwa nakina numurndamurndirra nari-yada

awinyambaduma. Ka-likaja-manja warningerribirra warnumamalya engka-langwa angalya, ken-ardijinama nakina wurrakina warnumamalya ena-langwu-wa angalya akwa keni-rukwungekburakinama wurrakina yakwujina. Akwa ngarningka neningaba ngawa nenumamalya ken-akakirumakinama wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa ayakwa.

3 Nara nakina a-bungwurriduma akwa a-warnkarnyerriduma wurrukwala-manja warnumamalya. Umba nakine-ka nenumamalya numurndamurndirra kini-likajama warnumamalya-manja, akwa kini-lyurrkwudinama ena-langwa yukwudukwuda. Akwa ngarningka nara nakina a-ngayinduma ababurna angwarnda.

4 Akwa ken-akwurrajinama ngawa nakina ena-langwa warnumamalya, akwa kinu-bungkawadinama ena-langwa-manja wurriyukwayuwa kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa ena-langwa nungwarringba-langwa wurrakina.

5 Umba nara-manja ng-akwurrajuma nakina ena-langwa warnumamalya, kembirra kini-yamarrkinama nakina nenungkwarba ken-akwurrajinama Neningikarrawara-langwa warnumamalya? Nare-ka nakina-da.

6 Umba nara nakina eningmiduma Neningikarrawara awarrngkadinuba, umba kin-eningmidinama neningamiyerra nakina. Kin-eningmidina-manja nakina awarrngkadinuba, kembirra dukwa kinu-ngkweningabadinama nakina. Akwa kini-lyangkiyamina dukwa, “Ngayuwe-ka ningena ningaruma ningenumamalya.” Kini-lyangkiyamina-manja nakina akina ayakwa, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara kini-yaminama nakina, “Nuwurrariye-ka nakina nenumamalya.” Arakburakba-kiya-wiya Namukwa enejukwaba ni-lyangkiyamama, “Ningarume-ka ngayuwa.” Umba nakine-ka Neningikarrawara ni-yamama, “Nuwurrariya Namukwa nakina.” Nara kembirra a-bungkawaduma namukwiyadakina nenumamalya Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya.

7 Umba nakine-ka nenumamalya nibina kinu-bungkawadinama Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya keni-rringkina-manja aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara, kembirra ke-yaminama, “Neningabe-ka nakina nenumamalya.” Umba ke-yamina-manja wurrakina, “Nuwurrariya nakina,” eneja kembirra nara a-bungkawaduma Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya mena nakina Namukwa kenu-war•dikina-mubaba nakina nenumamalya akwa keni-yengkiyelijina-mubaba enuwa-wa wurrumurndakibina warningbala-murrumurra Neningikarrawara.

Warningijebija-langwa warnikumamurikaja warnumamalya

8 Aburraja wurribina warningijebija warnikumamurikaja warnungkwarba kuw-ambilyama warningaba wurrakina aburrajukwaba. Aburraja wurrukwala warnumamalya, karra-rringkina-manja wurrakina, ke-yaminama, “Neningabe-ka nakina nenumamalya.” Umba nare-ka wurrumarngkambilyuma ngi-likama wurrumurndakakina warnikumamurikaja warnumamalya. Akwa nare-ka e-bekuma ababurna akubibeka akwa ngarningka nare-ka a-mungwur•dangmaduma a-manguma ababurna angwarnda wurrakina-da.

9 Umba karri-lyinginame-ka ngawa ayakwa alyangmandukwuna amurndakibina Neningikarrawara ngarren-abilyerrikama nakina. Akwa ke-yaminjaminama ngawa amurndakibina eningaba nuw-eningmidinu-mulangwa wurrakina.

10 Warningerribirra warnumamalya karri-ngayindena-manja wurrakina akina warka, kembirra nungkuwa nungkwaja ka-labajama wurrakina warningaba-murrikba. Kembirra warningaba-manja ngawa, ka-war•denama wurrakina akina warka Neningikarrawara-langwa-da.

11 Akwa ngarningka aburraja warnikumamurikaja-langwa wurradidingiyarrngwa kuw-ambilyama warningaba wurrakina aburrajukwaba. Aburraja karra-rringkina-manja wurrukwala warnumamalya, kembirra ke-yaminama wurrakina, “Dadingabe-ka dakina didarringka.” Umba nareka wurrakina erribirra ngi-yarrkuwilyakama ayakwa wurrukwala-langwa-langwa warnumamalya akwa ngi-yarrkbalijuma akina angerriba iya angerriba akwa a-ngekburakuma awinyamba umba kuw-engkirrikajama wurrakina eningaba wulkwa. Akwa warningaba ngawa kuw-ambilyama wurrilyangmandukwuna warningangkawura wurrumurndakakina wurradidingiyarrngwa warnikumamurikaja-langwa warnungkwarba.

12 Eneja neningijebija nenikumamurikaja nenungkwarba kiningawilyakinama nakina duwilyaba-ma ngawa didarringka. Kenakwurrajinama ambaka-langwa ena-langwa wurriyukwayuwa akwa ngarningka wurrababurna-langwa warnumamalya ena-langwa aburrajukwaba-da.

13 Kinu-war•dena-manja nakina eningaba warka, kembirra aburraja warnumamalya keni-rringkinama nakina akwa ke-yaminama, “Eningabeka warka nakina nu-war•denama,” ke-yaminama wurrakina. Umba nakineka kini-yengbinama yimarngba-murra yukwudukwuda, akwa kenumakinama nakina wurrukwala-manja warnumamalya ka-werrikambilyamulangwa wurrakina Jesus Christ-uwa-da.

Aruma-langwa ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunu-mulangwa

14 Ngayuwe-ka ningena yirra-ngayindenama yiba-rringkinama nungkuwa. Ning-arrikarrena-wiya enena ayakwa nungkuwa-wa aduwaba, ningi-lyangkiyaminama ngayuwa ningeniki-rringki-yada adinuba nungkuwa.

15 Umba dukwa nara ningena a-rringkama warenja-bawiya ningkakina. Umba k-ambudidina-manja ningena awarrngkamiyerra, nungkwaja kembirra ki-ridimindena-manja enena ayakwa nganyangwa k-eningmidinama ningkakina ebina-langwa aki-yamina-mulangwa ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna. Akwa nakina-bina nibina Neningikarrawara neniba aduwaba akwa neningangkawura. Akwa ngarrakina-bina ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ngarribina ngarri-lyinginama amurndakakina ayakwa alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa-langwa akwa ngarri-yarrkinyungwurrakinama akina.

16 Umba ngalaja ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa eningabeka amandangwa. Arume-ka ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma ebina-wiya ngarraku-makama ngakwurruwa-manja Jesus Christ-langwa-langwa:

Ni-likenuma nakina enenu-wa angalya, n-enumamalyidinuma nakina, akwa ngarnumamalya wuburra ni-yamama nakina.

Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarrakuwilyakajuwama ngakwurruwa-manja nakine-ka Jesus ni-yamamulangwa ebina neni-ngayindanguma Neningikarrawara nenikiyama-langwa nakina.

Aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja nenirringkama nakina.

Aburraja wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa narra-
makama arakba aduwaba ena-langwa-langwa wurrukwala-manja
warnumamalya emininga-manja iya emininga-manja angalya.
Umba aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina-murrada
amurndakakina-manja ngawa angalya warningma arakba nakina
Jesus Neningikarrawara-langwa Nenikuwenikba nakina.
Eneja kembirra nakina Neningikarrawara neni-lawurrakajuwama
arakba Jesus ena-langwu-wa angalya abalkaya-da.

4

Wurrikikalya-langwa warnikakakirumaka warnumamalya

1 Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarraku-makinama akina aduwaba ngakwurruwa-manja wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina ka-warena-mulangwa ambaka-murra Neningikarrawara, na-werrikambilyu-murrada enuwa-wa adinuba-wiya wurrakina. Ka-werrikambilyame-ka wurrakina wurrikikalya-manja wurramukwa, akwa karramini-yuwarnama aburra-langwa-manja ayakwa.

2 Aburraja wurrukwala wurriyarrkikalya warnumamalya nara arakba engkirrikuma wurrakina ebinu-wa awurrariya ne-yama-murruwa, akwa nara arakba e-yeliyuma wurrakina akina-langwa. Kembirra karri-yarrkbalijiname-ka amukwiyadakina ekikalya ayakwa wurrakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

3 Wurramukwiyadakina warnumamalya ke-yaminama wurrukwalu-wa warnumamalya, “Nara e-yakajuma. Yiki-yakaja-manja kirrakina, awurrariye-ka akina,” ke-yaminama wurrakina. Akwa ke-yaminama ngarningka enena ayakwa, “Akwala aninga eningakalyelyubarangena-ma akina, kembirra nare-ka alyubaruma akina,” ke-yaminama wurrakina. Akena eneja Neningikarrawara numurndaki-ngekburakama amurndakakine-ka aninga ngarnik-alyubari-yada ngarna. Ngakwurraja ngarnumamalya ngarribina ngarru-werrikambilya-murrumurra Neningikarrawara-manja akwa ngarribina ngarningma-murrumurra ayakwa ebina alyangmandukwuna akina, akini-yangmarngkwajinama enuwa-wa ngarrakina amurndakakina-langwa aninga akwa kembirra ak-alyubarinama akina ngarna.

4-5 Eneja Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-langwa ni-yengbinu-mulangwa arakburakba-kiya-wiya. Ngalaja ababurna-langwa ebina ni-ngekburakama Neningikarrawara eningabe-ka akina. Nara ngarna a-waruma akina aduwaba, umba aku-menama ebina aninga ngarrenu-kwama nakina akwa akini-yangmarngkwajinama akina-langwa. Akini-yangmarngkwajina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa, kembirra akine-ka aninga kuw-eningabadinama ngarnik-alyubari-yada ngakwurruwa.

Jesus Christ-langwa-langwa neningaba nenikuminuwar•duwar•da

6 Nungkwaja ka-makina-manja ningkakina amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya, kembirra eningaba warka kinuminu-war•denama ningkakina Jesus Christ-langwa. Ku-wilyakinama ningkiyirrbiyirrba ngawa nungkwa-langwa-manja mada amurndakibina ayakwa nuw-eningmidina-mulangwa Neningikarrawara-langwa warnu-mamalya akwa k-aburrakiyuwarnama ngawa akina-langwiya ayakwa alyangmandukwuna-langwiya ningkakina ningkeningangkawura.

7 Aburraja wurrukwale-ka warnumamalya na-makijeyinama wurrak-ina awurruwurrariya alawudawarra enubuwakida. Umba nungkwaja nara engkirrikuma akinu-wa akwa nara a-makama wurrukwala-manja,

mena awurrariye-ka akina-baba. Umba kini-yuwarnama ningkiyirrbiyir-
rba ngawa Neningikarrawara-manja ningkakina.

8 Ngakwurraja ngarnumamalya ak-akwurrajina-manja ngarna
ngakwurra-langwa ngarnumadangkwa, eningaba akina. Umba aki-
lyangmurukweyina-manja ak-engkirrikaja-manja Neningikarrawaru-wa
ngarna, eningabe-ka akina angwurra. Aki-yamina-manja akina, kembirra
eningaba ka-ngekburakajungwunama ngakwurra-langwa ngarr-ambilya-
wiya ngarna yelakwa enena-manja angalya aduwaba akwa ngarningka
eningangkawura akina ngawa.

9 Akine-ka ayakwa yirra-makinama nganja nungkuwa-wa aduwaba
alyangmandukwuna. Kembirra nungkwaja ki-yakuwerribikinama akinu-
wa akwa ku-wilyakinama akina nungkwa-langwa-manja mangma iya yuk-
wudukwuda.

10 Ngakwurraja ngenuminu-war•denama Neningikarrawara-
langwa warka umba nara a-ngwanjuma. Ngarriyirrbiyirrba ngawa
akinuminu-war•denama Neningikarrawara ngarrakina, mena ngarru-
werrikembirrarinama ngarna enuwa-wa. Nakine-ka Neningikarrawara
n-ambilyama neniba neningangkawura. Akwa nakina-bina ngarren-
enibikinama ngakwurruwa, ngarribina ngarru-werrikambilya-
murrumurra enuwa-wa, akwa ngarningka neni-ngayindenama
ken-enibikini-yada nakina wurrababurna-langwa warnumamalya
aburrajukwaba.

11 Umba nungkwaja ka-makinama amurndakenena ayakwa ababurna-
langwa wurruminakina-manja angalya warnumamalya ningk-ambilya-
murrumanja nungkuwa aduwaba.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kabu-
wurrumalyakinama wurrakina ningkakina dukwa-da, mena
ningkiyukwujiya-baba. Umba nungkwaja ka-makinama kajungwa
nari-yada e-yengbuma wurrakina amukwiyadakina ayakwa. Akwa ki-
yaminama ngawa ningkakina eningaba kajungwa Neningikarrawara-
langwa warnumamalya kabu-rringkini-yada ningkeningaba ngawa
akwa kuw-eningmidini-yada amurndakibina eningaba warniki-yama-
langwa aburrajukwaba. Ki-yengbinama ningkakina eningaba wulkwa
ayakwa, akwa ki-yaminama eningaba wulkwa, akwa k-engkirrikajama
ningkakina ngawa eningaba wulkwa. Akwa ku-werrikambilyama
ngawa Neningikarrawara-manja, akwa ngarningka ki-lyelyingminame-
ka warningerribirra warnumamalya.

13 Ningene-ka ki-likajama ambaka-murra arija-langwa nungkuwa-wa.
Kembirra nungkwaja ki-lyangmurukweyinama ngawa ningkakina yanda-
langwa ki-likajama ngayuwa yenjerrikina. Ki-ridimindenama ningkakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrumurndakibinu-wa wurruminib-
ina angalya warnumamalya akwa k-akakirumakinama akina wurrakina-
manja akwa ngarningka ka-wilyakajinama ngawa wurrakina-manja kuw-
ambilya-mulangwa warningaba wurrakina.

14 Ningkeningma ningkakina wurrukwala warnungkwarba bu-makama
ebina-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkuwa-wa. Akwa
ngarningka akini-yada ngawa aburraja wurribina wurrarumuruma
warningijebija warnungkwarba bu-mingekilyingama wurrakina
nungkuwa-manja. Kembirra akini-yada ngawa ngalaja Neningikarrawara-
langwa Amawurrina k-arrubudirrkama akina nungkuwa-manja. Nare-ka
kembirra nungkuwa e-yakuwabijuma akina,

15 umba ku-war•denama ningkakina ngawa Neningikarrawara-langwa
warka. Ki-lyangmurukweyinama, akwa ki-yaminama ngawa eningaba

ningkakina kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kaburringkini-yada ki-ngbudidinama ningkakina.
16 Ki-rringkajungwunama ningkakina akwa ki-yengbinama ngawa Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, umba nare-ka ningkakina a-ngwanjuma. Ki-yengbinamanja ningkakina ngawa Neningikarrawara-langwa ayakwa aburruwawa, kembirra eneja nakina Neningikarrawara ken-enibikinama ningkakina akwa ngarningka wurribina kabumin-engkirrikajama ayakwa nungkwalangwa aburrajukwaba.

5

Neniki-yengba-langwa Dimidi ayarrkeningaba ayakwa wurrukwalu-wa warnumamalya

1 Nuwilyaba neniyerringka kini-yamina-manja awurrariya, kembirra nara nungkwaja e-yengbuma ayarrkardidarra-murra ayakwa enuwamanja, umba ayarrkuwarruwalya-murra ayakwa ki-yengbinama ningkakina yilyurrkwa-ma yukwudukwuda. Ki-yengbinama ningkakina ayakwa enuwa-manja wuburra laka ningki-yengbinama nungkwalangwa-manja nungwena. Umba ki-yengbina-manja ningkakina ayakwa wurrawurrumukuma-manja, ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-yengbinama ayakwa nungkwa-langwa-manja narrkuwenamurriya.
2 Akwa ngarningka ki-yengbina-manja ningkakina ayakwa wurradidiyuwangkwa-manja, ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-yengbinama ayakwa nungkwa-langwa-manja dirndena. Umba ki-yengbina-manja ningkakina wurruwarrngkiyukwayuwa-manja wurridarringka, ki-yengbinama wuburra laka ningki-yengbinama nungkwa-langwa-manja darrkuwena-murriya. Ki-yengbinameka ningkakina ayarrkeningaba ayakwa, akwa kuma-wilyakinama mamungkwur•da mangma iya yukwudukwuda ningkakina.

Wurradidiyuwangkwa-langwa wurringayingaya-langwa

3 Kuw-ambilya-manja wurridarringka wurringayingaya wurrakwukawura wurrakina, ku-marngkirradinama kembirra ningkakina aburruwa-manja.
4 Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba iya wurridarringka aburra-langwa dukwa dirndarringba, dukwa dungkwarringba, dukwa duminjarringba, dingaya dakina. Kembirra karring-akwurrajinama ngaluwa-manja wurrakina aduwaba, mena dibina-murrada dingaya narring-akukwurrajuwa-mubaba dakina aburruwa-manja adinubawiya wurriyukwayuwa-wiya wurrakina. Kembirra aburramba-langwa karring-akwurrajinama wurrakina dakina-manja aduwaba, dingaya-baba arakba dakina. Ke-yamina-manja akina aduwaba, kembirra eneja nakina Neningikarrawara kenu-werrungwur•denama wurrakina.
5 Laka ngalaja duwilyaba dingaya nara wurribina warnumamalya akwurrajuma ngaluwa-manja umba ying-ambilyama dakwukawura dakina? Kembirra yingu-werrikembirrarinuma arakba dakina Neningikarrawaramanja akwa yingu-buburiyaminama enuwa-wa dadingangkawura dakina. Meningilida iya alyarrngwalyilya yingini-yendabajama dakina enuwa-wa kajungwa kininga-mamurikajini-yada nakina ngaluwa-manja.
6 Umba aburraja wurrukwala wurridarringka wurringayingaya namin-engkirrikajajungwunama warningangkawura wurrakina. Narringayindenama aruma aninga iya akubibeka akwa dukwulyubena dumbala warnik-awiyebi-yada wurrakina. Nare-ka a-werrikambilyuma

Neningikarrawara-manja wurrakina, umba erribirre-ka nuw-ambilyama wurrakina wuburra laka warninikijungwa warnumamalya nuw-ambilyama wurrakina.

7 Nungkwaja ka-makinama ningkakina Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya amurndakenena ayakwa nganyangwa. Wurrakine-ka karr-akwurrajinama aburra-langwa wurringayingaya wurridarringka, ka-jungwa nari-yada a-lekbuma wurrukwala warnumamalya aburruwa-manja.

8 Nara-manja ng-akwurrajuma wurrakina aburra-langwa warnuma-malya, wurruwurrariye-ka kembirra wurrakina. Wurruwurrariye-ka wuburre-ka laka ka-warenama Neningikarrawara wurrakina. Aburraja warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara ke-yamina-manja wurrakina amukwiyadakina, awurrariye-ka akina. Umba aburraja warnumamalya wurribina Neningikarrawara-langwa ke-yamina-manja wurrakina amukwiyadakina, awurrariye-ka angwurra akina.

9 Akwa ena ngarningka ningene-ka yirra-makinama. Yirra-ngayindenama ningkena k-arrikarrenama ekirra wurridarringka-langwa wurringayingaya-langwa jurra-manja, kajungwa wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa karr-embirrajini-yada wurrakina-manja. Wurrumiyambena wurridarringka wurringaya karr-embirrajinama wurrakina? Nara embirrajuma wurrababurna-langwa umba wulkwa wurradidiyuwangkwa wurringaya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra 60 mamarika iya yinungkwura akwa ngawa angwurra ngarningka, akwa wurribina narra-wilyakama warningiyarringba wurruwilyaba-ma ngawa,

10 akwa wurribina nuw-ambilyuma warningaba wurrukwala-manja warnumamalya. Amiyambena eningaba ne-yamama wurrakina? Narr-arumurrkwama aburra-langwa wurriyukwayuwa ambaka-langwa. Akwa narr-akwurrajuwama warnumamalya wurribina na-likenuma engka-langwa angalya, akwa ngarningka narra-mamurikajuwama warnumamalya Neningikarrawara-langwa akwa ngawa warnumamalya wurribina na-werrikawarriyadinuma aburrajukwaba. Akwa ngarningka na-lyangmurukweyinuma narri-ngekburakama eminimininga eninginingaba warningangkawura wurrakina. Wurramukwiyadakina wurradidiyuwangkwa wurringaya kembirra kamin-arrikarrenama nungkuwa aburra-langwa ekirra aduwaba.

Wurrididarringka-langwa wurringayingaya-langwa

11 Kamin-arrikarrenama ningkakina ekirra wurrumurndakakina-langwa wurringayingaya wurradidiyuwangkwa. Akena nara-manja ambaka kuw-ambilya 60 mamarika iya yinungkwura, kembirra nara amin-arrikarruma aburra-langwa ekirra. Nara amin-arrikarruma akina, mena ambaka-murra ngarningka wurrakina karra-ngayindenama warnungkwarba dukwa-da. Wurrakine-ka kembirra akini-yada ngawa karruma-kwunama dukwa miririrba Jesus Christ-uwa.

12 Karruma-kwuna-manja wurrakina miririrba Jesus Christ-uwa, kem-birra karri-yarrkuwurrenama wurrakina ebina nenu-kwama ayakwa Jesus Christ-uwa adinuba-wiya, akwa kembirra aburraja wurrukwala warnu-mamalya karra-rringkinama wurrakina akwa karra-lekbajama aburruwa-manja. Kembirra eneja Jesus Christ keni-rringkinama wurrakina akwa keni-lekbajama nakina aburruwa-wa enejukwaba.

13 Wurramukwiyadakine-ka wurridarringka wurribina wurringayingaya na-kuwabarrngwarrngwadinama warninguwarka-ma wurrakina akwa na-marrawarnama na-likajama erribirra emininguku-wa iya emininguku-wa

alikira. Kembirra narri-yarrumurnduwarnama ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya akwa karri-ngekburakinama awinyamba. Yawe-ka! Akena akwala ayakwa nara e-yengbuma wurrakina.

14 Nganja ningi-yaminama ngayuwa wurramukwiyadakina wurringayingaya karra-menama ngarningka warnungkwarba, akwa ngarningka karr-arrangbinama wurriyukwayuwa, akwa karr-akwurrajinama warningiyarringba-manja akwa ngawa wurriyukwayuwa-manja wurrakina. Kembirra aburraja warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbinama ngakwurruwa-manja Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya nara wurrakina arndirruma ngakwurruwa.

15 Umba wurrukwale-ka wurringayingaya wurridarringka nenu-kwama arakba mirirrba Neningikarrawaru-wa akwa neni-yuwarnama wurrakina Namukwu-wa aduwaba.

16 Ngalaja duwilyaba didarringka dadingijebija karringa-wilyakina-manja wurringaya ngala-langwa-manja warnumamalya, karring-akwurrajinama wurrakina ngaluwa-manja. Nara dakina amini-lalikama akwurrajuma warningijebija warnumamalya wurrakina-manja, umba karring-akwurrajinama dakina ngalabakiya-ba, kajungwa wurrumurndakakina warnumamalya warningijebija karr-akwurrajini-yada wulkwa wurringayingaya nuw-ambilyama wurrakwukawura wurrakina.

Wurrarumuruma-langwa warningijebija-langwa warnungkwarba

17 Aburraja wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba wurribina nenuminu-war•denama Neningikarrawara narra-mamurikajinama wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya kajungwa warniki-yuwi-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Ningkakine-ka nungkwaja kembirra ka-kwunama angwarnda aburruwa-wa. Ka-war•dena-manja wurrakina eningaba warka, karr-akakirumakina-manja wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, akwa karra-wilyakajina-manja wurrakina warniki-yama-langwa eningaba wurrakina, kembirra ka-kwunama ningkakina ababurna angwarnda aburruwa-wa.

18 Ngalaja ayakwa Neningikarrawara-langwa ne-yaminama akina,

“Awilyaba bulukwa kakuminu-war•dena-manja warka nungkwa-langwa ka-ngalyilyakina-manja akina amadidira amaninga kajungwa amak-wulya ka-wayijajungwuni-yada akina, kembirra nara ningkakina amin-ararikama ngala-langwa edirra. Yikumin-ararikina-manja ngala-langwa edirra, kembirra nare-ka alyubaruma akina. Kembirra wu-lalika ab-alyubarina akwala amadidira amaninga akina bulukwa nungkwa-langwa,”

ne-yaminama akina ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarraku-makinama aduwaba. Akwa enena ngarningka,

“Wurribina warnikuminuwar•duwar•da karru-menama angwarnda na-war•dangu-mulangwa wurrakina warka,”

ne-yaminama ngarningka akina ayakwa.

19 Akwali-yada aburraja wurrukwala warnumamalya narra-lekbajama wurrakina wurrumurndakakinu-wa wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba ebina-langwa ne-yama-mulangwa awurrariya. Umba kini-yengbina-manja nuwilyaba-ma nenumamalya nungkuwa-wa akina-langwa awurrariya, nare-ka nungkwaja amin-engkirrikuma enuwa-wa. Wulkwa wurrambilyuma akwa wurrabiyakarbiya warnungkwarba keni-rringkina-manja nakina ni-yama-mulangwa awurrariya akwa karru-wilyakina-manja ebina ayakwa nungkuwa-wa, kembirra arakba ningkakina k-engkirrikajama akinu-wa.

20 Umba ke-yaminjamina-manja wurruwilyaba wurrarumuruma war-
nungkwarba awurrariya, kembirra ka-lekbajama ningkakina wurrak-
ina kuw-engkirrikaja-mulangwa wurrababurna-langwa warnumamalya
warningijebija. Ka-lekbajama ningkakina wurrakina-manja warnungk-
warba kajungwa wurrakina wurrukwala wurrarumuruma warningijebija
warnungkwarba kuw-engkirrikaja-manja nungkwa-langwa ayakwa kuw-
akbar•deni-yada, akwa nari-yada wurrakina e-yamama awurrariya.

21 Enena ayakwa yirra-makinama nganja nungkuwa-wa, bu-rringkina-
murrumanja ngayuwa aduwaba Neningikarrawara iya Jesus Christ akwa
ngawa Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja aburrajukwaba.
Kembirra yikuminu-wilyakina ngawa nganyangwa ayakwa ababurna-
langwa ningi-yengbinuma ngayuwa nungkuwa-wa. Nare-ka e-yengbuma
ayarrkeningaba ayakwa wurrukwala-manja akwa ayarrkawarriya ayakwa
wurrukwala-manja. Umba ki-yengbinama ayarrkidirrbura ayakwa
wurrababurna-manja warnumamalya.

22 Nara a-wekbalyuma a-mingekilyingama warenja-bawiya
wurrububungkawa warningijebija. Akwa ena ngarningka. Ke-yamina-
manja warnumamalya awurrariya, kembirra nare-ka e-yakajuma
aburruwa-manja umba k-ambilyama ngawa ningkumurndangekburna
ningkeningangkawura ningkakina.

23 Dimidi, ningkakine-ka ningki-bekinama akungwa awilyaba, umba ki-
bekinama ningkakina eyukwayuwa yanda amalyirra akwurena-langwa
ngalajukwaba, kajungwa kak-eningabakini-yada ningkakina, mena ningk-
angbilyuwadinama adadinuba. Akine-ka amalyirra akwurena-langwa ki-
bekina-manja eyukwujiya ningkakina, kembirra eningabe-ka mirrijina
mulkwa-langwa.

24 Wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja
wurrakina awurrariya-langwa, aburraja kembirra wurrababurne-ka
warnumamalya kuw-eningmidinama wurrakina akina-langwa awurrariya
nara-wiya a-lekbuma nakina nubungkawa aburruwa-wa. Umba
wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja wurrakina
awurrariya-langwa, kembirra nara aburraja wurrukwala eningmiduma
warenja-bawiya, umba ambaka-murra wulkwa kuw-eningmidinama
amurndakakina-langwa awurrariya.

25 Umba ebina-langwiya, aburraja wurrukwala warnumamalya ke-
yaminama enininingaba. Kembirra aburraja wurrababurna warnuma-
malya kuw-eningmidinama akina-langwa eningaba. Umba akwali-yada
aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yaminama enininingaba akena
nara aburraja wurrukwala eningmiduma akina-langwa. Akena amurn-
dakakina enininingaba aburra-langwa nare-ka abuwarrkajungwuma ak-
ina eningangkawura.

6

Warnikuminuwar•duwar•da-langwa

1 Wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa, aburraja
wurrububungkawa narraminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-
wa warnumamalya kajungwa ka-war•deni-yada warka wurrakina-
langwa wurrububungkawa. Umba nungkwaja nungkuwa wurra-
makina enena ayakwa nganyangwa wurrumurndakakina-manja
warnikuminuwar•duwar•da. “Nare-ka awinyambaduma nungkwurra-
langwu-wa wurrububungkawa,” ki-yamina, “umba eningaba warka
yikaminu-war•dena kirrakina,” ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa.

Akina ayakwa ka-makina nungkuwa, mena nara-manja wurrakina a-war•duma eningaba warka, kembirra wurruminukwala warnumamalya karri-rringkiname-ka akina, akwa ke-yengbinama wurrakina ayakwa ayarrkawarriya Neningikarrawara-langwa-langwa nenimikirra akwa ngawa ena-langwa-langwa ayakwa ebina ngarr-akakirumakina-mulangwa ngakwurruwa warnumamalya-manja.

2 Umba aburraja wurrukwala wurrububungkawa warningijebija warnumamalya wurrakina. Kembirra nungkwaja nungkuwa wurra-makina ena ayakwa nganyangwa aburra-langwu-wa warnikumin-uwar•duwar•da. Ki-yamina nungkuwa, “Nare-ka a-lyangkiyamama nungkwurra-langwu-wa wurrububungkawa, ‘Nganyangwa nubungkawa neningeningaba-ma nakina,’ mena narrkuwena-murriya wuburra wurrakina aduwaba. Aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa kirraminu-war•dena-murrumurra warka warningijebija warnumamalya aburrajukwaba. Kembirra kirri-lyelyingminama aburruwa-manja akwa kembirra aminakina-langwa eningaba angwurra yikaminu-war•denama kirrakina warka,” ki-yamina nungkuwa wurrumurndakakinu-wa warnikuminuwar•duwar•da.

Ekikalya-langwa ayakwa akwa alyangmilyangmandukwuna-langwa ayakwa

Ningkakina kembirra nungkuwa ka-makinama amurndakenena ayakwa nungkwa-langwa-manja warnumamalya.

3 Aburraja warningerribirra warnumamalya karr-akakirumakina-manja eminimininga ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra nara wurrakina a-yarrkuwilyakama akina ayakwa alyangmandukwuna ebina nenu-makamurra Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa aburruwa-wa. Akine-ka ayakwa ngarraku-makinama ngarniki-yama-langwa Neningikarrawara-langwa-langwiya mangma.

4-5 Karr-akakirumakina-manja ekikalya ayakwa, kembirra ka-makijeyinama wurrakina, “Ningeningme-ka ngayuwa Neningikarrawara,” ke-yaminama wurrakina, akena nara. Wurrikikamarra ngawa wurrakina. Umba ka-makijeyinama ngarningka wurrakina, “Ningarume-ka ngawa ningenumamalya ngayuwa,” ke-yaminama wurrakina. Akwa narri-ngayindenama ka-merribeyinama wurrakina ebina-langwa ayakwa eningalyangmandukwuna-ma-langwa. Awurrariye-ka akina, mena ke-yakwujamajeyinama wurrakina akwa ka-makijeyinama awurrariya-baba ayakwa. Akwa kembirra kamini-ngekburakajeyinama awurrariya ayakwa mangma-murra akwa ngawa edirra-murra. Wurrumurndakakine-ka warnumamalya nara arakba engkirrikuma alyangmandukwuna-wa ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa, mena mangma aburra-langwa num-arriyadinu-murrubaba makina. Na-lyangkiyaminama wurrakina, “Ki-likaja-manja ngayuwa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra ku-mename-ka ngayuwa aruma angwarnda,” ke-yaminame-ka wurrakina.

6 Amandangwa nungkwaja ki-likaja-manja ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra ningkiyekirrerre-ka ningkakina. Ki-yekirrerridinama wuburra laka ningkuminarume-ka angwarnda. Ak-ena nara ningkakina a-ngayinduma ngawa ngarningka akwala umba ki-yaminama, “Ngawa arakba.” Wulkwa kembirra ki-yekirrerridinama angwurra ningkakina.

7 Ngarrabu-rukwularrijuwa-manja ngakwurra-langwa wur-rirndirndirrka ngakwurruwa enena-manja angalya, amiyambene-ka ngarru-wilyakama ngakwurraja? Nara ngawa-da! Ngarri-rukwularrinuma ngarrurumungkwur•da ngarningamurndakijika-ma ngarna. Umba

aki-jungwuna-manja ngarna, amiyambene-ka aku-wilyakinama ngakwurruwa-manja enena-langwa angalya? Nara ngawa-da.

8 Umba aninga akwa dumbala aku-wilyakina-manja ngarna enena-manja angalya aduwaba, akina ngawa.

9 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya karri-ngayindena-murrumurra wurrakina warniki-rndirrki-yada ababurna karruma-yuwarnama muwurrariya mamurukwa. Amurndakakina-bina awurruwurrariya enubuwakida aburra-langwa-manja mangma amurndakibina karraku-kwudirrkinama wurrakina awurrariya-wa. Ambaka-murra karri-lyumadikinama ababurna-langwa akwa awurrariye-ka ngalaja aburra-langwa ka-ngekburakajungwunama akina.

10 Akine-ka ayakwa yirra-makama nganja nungkuwa-wa, mena wurribina warnumamalya karri-ngayindena-manja wurrakina angwurra ababurna angwarnda, kembirra eminimininingka awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aburra-langwa. Aburraja wurrukwala warnumamalya narruma-lalikama arakba Neningikarrawara-langwa mamurukwa, narri-ngayindangu-mulangwa angwurra wurrakina ababurna angwarnda. Kembirra aduwaba nuw-ambilyame-ka wurruwerrikawarriya ngawa wurrakina, wuburra laka na-werridadijungwunama wurrakina angandinga-murra lyelyinga yukwudukwuda-manja.

Eningarija-langwa ayakwa Bawula-langwa Dimidi-wa

11 Umba nungkwaja Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya ningkakina. Kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina awurruwurrariya yirra-maka-mulangwa ngayuwa nungkuwa-wa. Umba eningaba ki-yaminjaminama ningkakina. Ki-likajama ngawa ningkakina Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, akwa nare-ka a-ngwanjuma. Akwa ningkuwerrikidirrbura ngawa ki-likajama ningkakina akwa ki-lyinginama angwurra akuwerrikambilyinga akwa ngawa akwulyelyingma. Akwa ngarningka ningkumurndamurndirra ki-likajama ngawa ningkakina warnumamalya-manja.

12 Ngakwurraja ngarribina Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, wuburra laka akakwulenja ak-angkarrinama ngarna. Ak-akwuleyina-manja ngakwurruwa ngarnumamalya, nara a-ngwanjuma errikerruma, umba angwurra ak-angkarrinama ngarrakina. Nara ambaka ngarrakina ak-akburrangarna-langwa Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra nungkwaja ki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa ningkakina, yanda-langwa k-akburranginama ningkakina Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra yakwujina ngawa k-ambilyama ningkeningangkawura. Eneja nakina Neningikarrawara ngin-ardijuwama nungkuwa enuwa-wa kajungwa enuwa-manja k-ambilyi-yada ningkeningangkawura ningkakina. Akwa akini-yada ngawa ngin-ardijuwa-manja Neningikarrawara enuwa-wa ningkakina, ningkarra-makama wurrababurna-manja warnumamalya ningku-werrikambilyu-mulangwa Neningikarrawaru-wa ningkakina.

13 Eneja Neningikarrawara n-engkirrikenume-ka nakina amurndak-ibina ayakwa ababurna-langwa yirra-makama ngayuwa nungkuwa-wa. Nakina-bina ni-ngengkuwangajiname-ka aduwaba ababurna-langwa a-kina. Eneja Jesus Christ n-engkirrikenuma enejukwaba akinu-wa ayakwa nganyangwu-wa. Nakina-bina numarngba ni-yengbinuma alyangmanduk-wuna ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa nibinu-wa nubungkawa Bandiyija Balidu-wa. Kembirra akina-langwa yirra-makinama ngayuwa aduwaba nungkuwa-wa

14 nare-ka a-yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba
kinumini-yarrkuwarakina akina yanda-langwa nakina Nubungkawa Jesus
Christ kini-lawurradinama yangkwurrangwa.
15 Nakine-ka Nubungkawa Jesus Christ kini-lawurradinama
nakina yangkwurrangwa mena Neningikarraware-ka ni-
lyangkuwerribikajungwunuma arakba neniki-larrka-langwa nakina.
Umba ngambi-yade-ka Jesus Christ kini-lawurradinama nakina?
Ngarningbale-ka ngarna. Umba eneja Neningikarrawara nuwilyaba-ma
neningma nakina. Neningikarrawara nakina nuwilyaba-ma Nubungkawa
nenumamalya. Akwa nu-bungkawadinama nakina warningerribirra-
manja wurriyukwayuwa wurrububungkawa wurrababurna-manja. Nare-
ka wurribina wurrukwala wurrububungkawa wurringbuda wuburra
enuwa.
16 Enuwa yimbukwa nara a-jungwuma nakina, umba n-ambilyama
neningangkawura ngawa alarradada-manja. Akine-ka alarradada
na-kwulyarriyinama ngawa. Akwa nara a-likama ngakwurraja
ngarningerribirra ngarnumamalya yenjerrikina Neningikarrawaru-
wa akwudangwa. Nara wurribina wurrukwala keni-rringka-langwa
nakina arakburakba-kiya-wiya-langwa yanda-langwa aduwaba, akwa
ngakwurrajukwaba aduwaba nara nakina a-rringkama ngarna-da.
Kembirra ngarrababurna-langwa ngenu-werrikiyangmarngkwajinama
nakina aduwaba. Akwa enu-bungkawadina nakina ngakwurruwa-manja
aduwaba akwa angkawura. Amandangwa.

17 Nungkwaja ningkakina wurra-makina wurruminarumuruma
angwarnda warnumamalya enena ayakwa nganyangwa. Ki-yamina
ningkakina aburruwa-wa, “Nare-ka a-ngkweningabakajungwuma, akwa
nara engkirrikuma karningangkawura amurndakijiku-wa ebina kuw-
arriyadina-murruwa enena-manja angalya. Umba yiku-werrikambilyama
ngawa kirrakina nuwilyaba-murra-manja Neningikarrawara umba
nara akwala. Nakine-ka Neningikarrawara numekba akwa
ngarrenu-wekbilyenama eningininga eningerribirra kajungwa
ngarriyekirrerra ak-ambilyi-yada ngakwurruwa ngarnumamalya,” ki-
yamina ningkakina wurrumurndakibinu-wa wurruminarumuruma
angwarnda warnumamalya.
18 Akwa ngarningka wurra-makina aburruwa-wa amurndakenena
ayakwa. “Karningaba wurr-ambilya wurrukwala-manja warnumamalya,”
ki-yamina. Akwa “Yiki-lyangmurukweyina yiki-yaminjamina ngawa
eminimininga eningininga. Akwa yiku-mekbadina akwa yiki-
larrmburrena yik-awurikeyina eningerribirra nungkwurra-langwa
kirrakina,” ki-yamina nungkuwa wurruwurrakinu-wa wurruminaruma
angwarnda warnumamalyu-wa.
19 Ke-yamina-manja akina, kembirra karri-larrngkwaburrenama
wurrakina ababurne-ka eningininga amurndakibina Neningikarrawara
kenu-kwunama ena-langwa-manja angalya abalkaya ambaki-yada.
Aminakina-langwa kembirra nakine-ka Neningikarrawara kenu-kwunama
amamalya akwanenibika eningaba aburruwa-manja.

20-21 Nungkwaja ningkakina ki-yarrkuwilyakinama engkinyungwurra
ngawa ababurna-langwa ayakwa alyangmandukwuna, amurndakibina
nuw-eningmidinama Neningikarrawara-langwa warnumamalya. Ki-
yarrkakwurrajinama akina kajungwa nari-yada wurrukwala warnuma-
malya a-warrukwajuma akina. Aburraja wurrukwala warnumamalya
ne-yaminama, “Wulkwa amurndakakina ayakwa yirrakakiruma
yarna alyangmilyangmandukwuna,” ne-yaminama. Nara nungkwaja
engkirrikuma enubuwakidu-wa ayakwa ayarrkiyarrkawarriya-wa

ne-yengbina-murruwa akwa ne-beyina-murruwa. Wurrakine-ka warnumamalya narruma-yuwarnama muwurrariya mamurukwa akwa narri-lyumadikama amurndakibina ayakwa alyangmandukwuna nuw-eningmidinama Neningikarrawara-langwa warnumamalya.

Nganja ningeni-ngayindenama ngayuwa Neningikarrawara kinu-marngkirradinama nakina nungkuwa-manja akwa ngawa wurrababurna-manja warnumamalya wurribina nuw-ambilya-murrumanja nungkuwa-manja akina-manja angalya ningk-ambilya-murrumanja nungkuwa.

Ena ngawa-da.

Jaminja-langwa jurra

Nakina Jaminja n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya kajungwa warningmi-yada wurrakina warnik-ambilyinga-langwa enena-manja angalya. Nenu-makama nakina ka-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngarningka ke-yamina-mulangwa eningaba warningangkawura ngawa wurrakina.

1 Ngayuwe-ka ningena Jaminja, ningenikuminuwar•duwar•da Neningikarrawara-langwa iya Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena ayakwa nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya. Kembirra ki-larrkajama enena jurra kirribinu-wa karnumamalya kirr-ambilya-murruwa engka-manja iya engka-manja angalya. Ngayuwe-ka nara e-yakuwabijuma kirrakina umba ning-engkingkirrikajama ngawa nungkwurruwa-wa ningena.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawaru-wa akwa ak-eningmidina-mulangwa ngarniki-yami-yada

2 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, eminimin-ingka awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa, akena mama akina. Yiku-werrikilyelyingmajungwunama ngawa,
3 mena ka-likaja-manja eningerribirra awurrariya nungkwurruwa-wa, kembirra angwurra kirrakina yiku-werrikambilyama ngawa Neningikarrawara-manja. Yiku-werrikambilya-manja nungkwurruwa Neningikarrawara-manja, kembirra yiki-ngbudidinama kirrakina nari-yada arriyakajungwuma awurrariya-langwa.
4 Yiki-ngbudidinama karningangkawura ngawa kajungwa kirruwerringekburna yik-ambilyi-yada akwa nari-yada arakba ebina akwala nungkwurra-langwa umba karningaba yik-ambilyi-yada karnumamalya.
5 Dukwa ki-lyangkiyamina ningkakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa? Angamba eningaba ningeniki-yama-langwa ngayuwa?” Kembirra ki-yaminama Neningikarrawaru-wa ningkakina, “Ngangwa, amiyambene-ka awurrariya umba amiyambena eningaba? Ningeningbale-ka ngayuwa. Yi-mamurikajina-langwa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa,” ki-yaminama ningkakina Neningikarrawaru-wa, mena nara-baba ningkakina eningmiduma ningkabakiya-ba.
Eneja Neningikarrawara nara a-waruma nakina, umba kin-engkirrikajama ku-buriyamina-manja nungkuwa enuwa-wa. Kin-engkirrikajama nakina nungkwa-langwa ayakwa akwa kenu-mamurikajinama nungkuwa-manja. Nare-ka nakina a-lekbuma nungkuwa ningki-lyangmuridina-mulangwa ningkakina akwa miyukwujiya-baba mangma nungkwa-langwa.
6-8 Umba ku-buriyamina-manja nungkuwa Neningikarrawaru-wa, kem-birra k-eningmidinama ningkakina kin-engkirrikaja-mulangwa nakina amandangwa nungkwa-langwu-wa ayakwa, akwa kenu-mamurikajina-mulangwa nakina amandangwa nungkuwa-manja. Umba ki-yamina-manja ningkakina Neningikarrawaru-wa, “Yi-mamurikajina-langwa ngayuwa,” kembirra nara ngarningka a-lyangkiyamama, “Nare-ka nakina Neningikar-rawara a-mamurikajuma ningena-da.” Nara ningkumininingarrkambilyuma mada engkirrikuma, umba muwilyaba-ma mada k-engkirrikajama.

Aburraja wurrukwala warnumamalya wurrilyangkilyangkadawe-ka, wurrumininingarrkambilyuma mada wurrakina. Adinuba-wiya ka-werrikambilyama wurrakina Neningikarrawaru-wa, kembirra ambaka-murra nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina enuwa-wa. Amandangwa wuburra laka makarda mibina kumu-warumajungwunama maruma ke-yaminame-ka wurrakina warnumamalya. Ngalaja arrirra ka-bukwunama makarda angerriba iya angerriba. Kembirra makina wuburra makarda ke-yaminama wurrakina warnumamalya. Nare-ka Neningikarrawara a-mamurikajuma wurramukwiyadakina warnumamalya wurrilyangkilyangkadawa warnik-eningmidi-yada wurrakina ebina eningaba akwa ebina awurrariya nakina-da.

Warningalyingmalyingma-langwa warnumamalya akwa wurruminababurna-langwa amurndakijika

9 Dukwa nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa karningalyingmalyingme-ka kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara kini-yaminama, “Ningkakine-ka ningkaruma ningkeningilarrngekburna,” kini-yaminama nakina. Kembirra ningkakine-ka ningkiyekirrerra k-ambilyama, akwa ki-yakuwerribikinama k-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya ningkakina-da.

10 Umba kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa dukwa kirruminababurna angwarnda kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara keni-rringkinama nungkuwa-wa akwa kini-yaminama, “Ningkeningerribirre-ka ningkeningaruma-ma ningkakina ningkuminababurna angwarnda-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Nungkwajukwaba ningkiyekirrerra ngawa k-ambilyama ningkakina. Nara ningkakina a-ngkweningabakajungwuma, mena ki-jungwuna-mubaba ningkakina. Wuburra laka amawalyuwa eningerriberriba ka-jungwunama akina, ki-jungwunama nungkwajukwaba ningkakina ningkuminababurna angwarnda.

11 Ngalaja mamawura mardidarra ke-ngburingkakinama ebina amawalyuwa. Kembirra akine-ka amawalyuwa nara arakba a-lingbaduma akwulyubena-murrada. Biya ka-jungwunama akwa ka-larrinama akina. Umba ningkibina ningkenumamalya ningkuminababurna angwarnda-murriya ebina wuburra amawalyuwa ki-yaminama ningkakina. Angwarnda-manja wulkwa ningki-lyangmurukweyinama ningkakina mena ningki-yakuwabiju-mubaba Neningikarrawara. Ebine-ka wuburra amawalyuwa nungkwajukwaba ki-jungwunama ningkakina-da.

Nara Neningikarrawara a-kwudirrkama ngakwurruwa awurrariya-wa

12 Karningerribirra karnumamalya ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya nungkwurra-langwa umba yik-abalkayukwuna-manja dirrbura karningangkawura, kirriyekirrerra yik-ambilyamurra kirrakina. Eneja Neningikarrawara yikenu-werrungwur•denama nungkwurruwa-manja, umba kirrakine-ka karniba ngawa yik-ambilyama karningangkawura, mena Neningikarrawara ni-yarrkakumarnu-mubaba ayakwa kuw-ambilya-mulangwa warniba warningangkawura warnumamalya wurribina na-lyelyingmina-murrumurra enuwa-wa.

13 Umba ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya karnumamalya-langwa, akwa yiki-ngayindena-manja karningerribirra karnumamalya karniki-yami-yada awurrariya, nare-ka kembirra e-yamama kirrakina, “Nakine-ka Neningikarrawara nginu-kwudirrkinama ngayuwa awurrariya-wa.” Nare-ka! Nara nakina a-kwudirrkama kirrakina awurrariya-wa. Kembirra ngamba-langwa ngalaja akina awurrariya? Nara akina ka-likena Neningikarrawara-langwa,

14 umba nuw-ambarringama akina eningadinakba nungkwurra-langwa-manja mangma arrawa. Akina-bina kirraku-kwudirrkama kirrakina umba nara akwala! Kembirra yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina ngawa akinu-wa awurrariya kirriyirrbiyirrba, yiki-lyangkuwerribikajungwunama karniki-yami-yada akina awurrariya.
15 Biya yiki-ngayingayindena-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina awurrariya-wa kirriyirrbiyirrba, kembirra awurrariya-langwa yik-arriyakajungwuname-ka kirrakina. Yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya angwurra, kembirra eneja Neningikarrawara nare-ka enibikama kirrakina umba yikeni-jungwajinama nakina-da.

16 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nara e-kadikajungwuma umba w-engkirraja enena alyangmandukwuna ayakwa ngarra-makinama.
17 Nakine-ka Neningikarrawara Nungwanyungwa ngarrenu-kwunama ababurna-langwa eningingingaba alarrngkilarrngkingekburna. Nare-ka nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa alarrngkilarrngkawarriya. Akwa nara nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa akwala eningaba umba akwala awurrariya. Nakina-bina ngarrenu-wekbilyenama alarrngkilarrngkingekburna ngakwurra-langwa ababurna-langwa, akwa nara a-warrukwajungwuma nakina. Numa-ngekburakama nakina mamawura iya yimawura akwa dakilyingajanga, biya num-akumarnuma mamurndakibina mamawura-murriya angubina-manja nakina. Kembirra mamawura-manja ngakwurraja ngarnumawarruwalya ngarr-akumajungwunama ajiringka-manja. Umba kumu-merrkirnjirrkwuna-manja mamawura makina, kembirra ngakwurrajukwaba ngarnumawar-ruwalya ngakwurra-langwa aku-warrukwajungwunama ngarrakina. Umba eneja Neningikarrawara nare-ka nakina a-warrukwajungwuma-da.
18 Neningikarraware-ka ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina ak-ambilyi-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarriyukwayuwa ngarna akenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ena-langwa alyangmandukwuna ayakwa. Ngarreni-ngayindenama ak-ambilyama ngarna ena-langwa ngarriyukwayuwa kajungwa ngarraruma ngarrilyengma ak-ambilyi-yada. Eningerribirra ebina ni-ngekburakama nakina aruma akina? Ak-ambilyame-ka ngarrakina ngarraruma angwurra.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

19 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nara e-yakuwabijuma enena ayakwa nganyangwa. Nare-ka a-makumakama Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-manja umba yik-engkirrikajama ena-langwu-wa ayakwa kirrangba ngawa. Akwa ngarningka nare-ka a-werrikardaduma warenja-bawiya.
20 Yiku-werrikardadina-manja warenja-bawiya kirrakina, kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina eningingingaba Neningikarrawara kirreni-ngayindenama nungkwurruwa karniki-yama-langwa.

21 Wurri-larrngkuwurriya kembirra arngkawura-murra ababurna-langwa awurruwurrariya kirri-yaminjaminama. Nara arakba engkirrikuma akinu-wa umba wurri-larrngkuwurriya akina. Nara a-ngkweningabakajungwuma umba ambaka-langwa yik-awiyebajina Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina n-akakumurnama nakina nungkwurra-langwu-wa mangma iya yukwudukwuda. Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa yikak-enibikinama akina.

22 Yik-engkirrikaja-manja karna Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa, kembirra yiki-yaminama kirrakina ababurna-langwa ngawa ebina Neningikarrawara kirrenu-makama karniki-yama-langwa akina. Umba yik-engkirrikaja-manja karna akinu-wa ayakwa akwa kembirra yiki-yakuwabijina-manja karna warenja-bawiya akina, akena nara-manja e-yamama ebina kirreni-ngayindanguma Neningikarrawara, kembirra yiki-kadikajungwunama kirrakina-da. Yik-engkirrikajame-ka karna Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakinama akina ngawa.

23 Yik-engkirrikaja-manja kirrakina Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa akena nara-manja amini-yarrkuwarakama akina, kembirra yiki-yaminama kirrakina wuburra laka nuwilyaba nenumamalya nibina ni-rringkajungwunama nenumawarruwalya ambaka-langwa kilaja-manja.

24 Akena warenja-bawiya nakina kini-lalikinama ebina kilaja kini-rringkajungwuna-murrada akwa kini-likajama nakina engku-wa. Adinube-ka kini-yakuwabijinama nakina kembirra nenumawarruwalya ni-rringkajungwunu-mulangwa. Umba nungkwurraja yik-engkirrikaja-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa akena yiki-yarrkuwurrena-manja akina nakine-ka wuburra nenumamalya yiki-yaminama kirrakina.

25 Nare-ka kembirra akina e-yamama nungkwurruwa. Umba yik-engkirrikajama Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa mababurna-langwa marringa. Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa ayarrngekburna akina. Nara ebina akwala ayakwa ayarrngekburna wuburra ena-langwa, mena-baba ena-langwa ayakwa akak-enjungwurrena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya akina. Nare-ka kirrakina a-lalikama e-yakuwabijuma akina ayakwa. Umba yik-engkingkirrikajama ngawa akinu-wa akwa yiki-yarrkuwarakinama akina akwa eningaba yiki-yaminama mababurna-langwa marringa. Yiki-yamina-manja akina, kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-yekirrerrikinama kirrakina-da.

26 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina, “Ngayuwe-ka ningenumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ngarningka ningeni-yangmarngkwajinama enuwa-wa,” kirri-yamina dukwa-da. Umba ki-yengbina-manja ayakwa ayarrkawarriya, ningkiyirrbiyirrba ngawa ki-yengbina-manja erribirra, kembirra nara amandangwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa e-yangmarngkwajuma enuwa-wa, umba ki-kadikajungwunama ningkakina-da.

27 Umba nungkwurraja kirrakina karningerribirra karnumamalya yikinumini-yarrkuwarakina-manja amandangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ngarningka yikini-yangmarngkwajina-manja enuwa-wa kirrakina, yika-mamurikajinama kirrakina ngawa arngkababurna-langwa wurrababurna-manja warnumamalya. Kirrakina-bina eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa yikeni-rringkinama kirruwerringekburna. Wurrakina wurriyukwayuwa ka-jakawarena-manja mena nungwarringba akwa dirndarringba neni-jungweyinu-mubaba wunalakina, nungkwurraja yika-mamurikajinama wurrumurndakakina wurriyukwayuwa. Dakina dingaya kingi-jakawarena-manja mena neningiyadikba ni-jungwu-mubaba arakba nakina, dakina-manja yikinga-mamurikajinama ngalajukwaba kirrakina. Yiki-lyangmilyangmurukweyinama yiku-war•duwar•denama eningaba warka karningangkawura. Wurrukwala wurruwurrariya warnumamalya yikabu-kwudirrkina-manja kirrakina awurrariya-wa, nara kembirra engkirrikuma wurrakinu-wa umba karningaba ngawa yik-ambilyama kirrakina-da.

2

Aki-lyelyingmajeyina-mulangwa ngarrababurna-langwa ngarruwurraki-didirrbura ngarnumamalya

1 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja enena ayakwa ngarra-makinama. Kirru-werrikambilyama arakba kirrakina Jesus Christ-manja aduwaba. Nakine-ka Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa naruma numikbiyiya nilyengma nakina. Ni-lyelyingminama nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarriminimininingka ngarruwurrakididirrbura. Nara ngarrukwala yimbukwa umba ngarrababurna-langwa ni-lyelyingminame-ka nakina. Kembirra nungkwurramba-langwa yiki-lyelyingminama nungkwurrajukwaba wurruwurrakididirrbura wurrababurna-langwa warnumamalya wurriminimininingka ngawa-da.

2 Kirribina yiku-murndukwuna-manja karnumamalya, kawurmurra eneja nuwilyaba nenumamalya numinababurna amurndakijika kini-likaja nakina yenjerrikina nungkwurruwa-wa. Akena nakine-ka nenumamalya kin-awiyebenama dadingaba dumbala akwa eyukwayuwa errumungkwa akawulda-murra ena-langwa-manja amamuwa ayarrka. Umba kawurmurra nuwilyaba ngarningka nenumamalya kini-likaja yenjerrikina akena neningalyingmalyingme-ka nakina. Duwurrariye-ka dumbala kin-awiyebenama.

3 Umba dukwa yikini-rringkina-manja karna nibina nenumamalya nu-minababurna amurndakijika, yiki-yengbina enena ayakwa enuwa-wa. “Kwa, awiyeba, yelakwa ambarriya,” yiki-yamina. Umba yikini-rringkina-manja nibina nenungkwarba neningalyingmalyingma yiki-yamina enuwa-wa, “Errekba-manja-wiya ngawa ambilya nungkuwa. Angakuba ambar-riya,” yiki-yamina.

4 Awurrariye-ka akina. Yiki-yamina-manja nungkwurruwa akina ayakwa, kembirra nare-ka karna a-lyelyingmama warnumamalya wurriminimininingka wurruwurrakididirrbura ngawa. Nara kirrakina e-yakuwerribikama dirrbura engkirrikuma, umba yiki-yakuwerribikajama kumi-yangkwuruwudinama mangma nungkwurra-langwa-da.

5 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja angwurra enenu-wa ayakwa. Nakine-ka Neningikarrawara nenu-manguma warningalyingmalyingma warnumamalya enena-manja angalya kajungwa ka-werrikambilyi-yada wurrakina angwurra enuwa-manja. Nenu-manguma wurrakina ena-langwi-yada wurriyukwayuwa akwa kajungwa ka-likaji-yada wurrakina ena-langwu-wa angalya abalkaya. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-yamama nakina,

“Karningerribirra karnumamalya kirribina kirri-lyelyingmina-murrumurra ngayuwa-manja yiki-likajama kirrakina nganyangwu-wa angalya eningabu-wa,”

ni-yamama nakina.

6 Umba nungkwurraja karnumamalya kirre-yelijuwama wurrumurn-dakakina warnumamalya warningalyingmalyingma kirrakina-da.

Wurrumurndakakine-ka warnumamalya warningalyingmalyingma na-lyangmuridinama, umba aburraja warnumamalya wurruminababurna angwarnda wurringbude-ka wurrakina. Wurrumurndakakina-bina wurruminababurna angwarnda warnumamalya kirrabumini-ngekburakinama awurrariya nungkwurra-langwa. Wurrukwala-bina kirrabu-wilyuwilyakinama nubungkawu-wa kajungwa yikeni-dideni-yada nakina medirra-manja nungkwurruwa karnumamalya.

7 Wurrumurndakakina-bina neni-rinjarrkinama wurrakina Jesus Christ-uwa. Ayakwe-ka ne-yengbinama awurruwurrariya, akwa narr-arriyakinama ekirra Jesus-langwa. Umba akine-ka ekirra ena-langwa ebina-murrada narri-yengbijuwa-murrada ebina-wiya wurrakina warnumamalya kirrabu-mingekingambajuwa-manja nungkwurruwa-manja wurrakina-da.

8 Umba Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama,
“Ki-lyelyingminama ningkakina nungkwa-langwa nenumamalya wuburra
nungkuwa ningki-lyelyingmajajungwunama.”
Kembirra ningkakine-ka nara-manja amini-yarrkuwurruma akina ayakwa Neningikarrawara-langwa umba kinumini-yarrkuwarakina-manja aman-dangwa akina, kembirra eningaba ngawa ki-yaminama.

9 Akena nara-manja ningkakina a-lyelyingmama wurrababurna-langwa warnumamalya umba ki-lyelyingmina-manja angwurra ningkakina wurrukwala-manja wulkwa, kembirra kinumini-yarrkuwurrenama Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma akwa awurrariya ki-yaminama ningkakina-da.

10 Nara-manja amini-yarrkuwurruma ningkakina akwala ayakwa eningarumuruma Neningikarrawara-langwa, umba kinumini-yarrkuwurrena-manja ningkakina awilyaba-ma ngawa amurndakibina ayakwa ena-langwa, eneja Neningikarrawara kini-yaminama nakina, “Nungkuwa ningkakina yimini-yarrkuwurranguma ababurna-langwa ayakwa nganyangwa, amurndakibina eningarumuruma,” kini-yaminama nakina-da.

11 Ni-yamama nakina Neningikarrawara, “Nara a-rndirndirrkajuma.” Nibina-murrada Neningikarrawara ni-yamama, “Nara a-lamukwarriduma wurrukwalu-wa warnumamalya.” Kembirra nara-manja a-rndirndirrkajuma nungkuwa akwa duwilyaba didarringka umba ki-lamukwarridina-manja nungkuwa wurruwilyaba warnumamalya, kembirra kinumini-yarrkuwurrenama ningkakina Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma ababurna-langwa.

12 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-langwa ayakwa, ebina akak-enjungwurrenamurra ngakwurruwa ngarnumamalya. Kembirra nungkwaja ki-yaminama akwa ngawa ki-yengbinama ayakwa akina-langwiya.

13 Aminakina-langwa wurrukwala warnumamalya kabumini-ngekburakina-manja awurrariya nungkwa-langwa, nungkwamba-langwa kamini-yakuwabijinama awurrariya aburra-langwa. Nara-manja errukwuluma amini-yakuwabijuma awurruwurrariya wurrukwala-langwa warnumamalya nungkuwa ningkakina, kembirra enejukwaba Neningikarrawara enamba-langwa nara errukwuluma amini-yakuwabijuma awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-da. Mini-yakuwerribikajungwuna kembirra Neningikarrawara n-errukwulina-mulangwa ngakwurruwa ngarnumamalya. Kamini-yakuwabijina-manja nungkuwa awurruwurrariya wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina bumini-ngekburaka-murrilangwa awurrariya nungkwa-langwa, kembirra nungkuwa ki-likajama yuwerringekburna-murra yukwudukwuda. Ki-likajama ningkakina yuwerringekburna-murra yukwudukwuda mena Neningikarrawara enejukwaba kenumini-yakuwabijina-mubaba enamba-langwa awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-da.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngarningka aki-yamina-mulangwa eninginingaba-wiya

14 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirruwilyabe-ka karnumamalya yiki-yamina-manja kirrakina, “Ngayuwe-ka ningena ningu-werrikambilyama Neningikarrawara-manja ningeningangkawura ningena-da,” akena nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, nakine-ka kembirra Neningikarrawara yiken-enibikinama kirrakina kirri-yengbinu-mulangwa akina ayakwa-na! Nare-ka nakina Neningikarrawara-da! Nara nakina enibikama ningkakina ningki-yengbinu-mulangwa akina ayakwa-da.

15 W-engkirrikiya! Kawurmurra wurrukwala warnungkwarba akwa wurridarringka Neningikarrawara-langwa warningalyingmalyingma warningangwarnda-ma wurrakina. Akwa wurruminuwurrariya dadikawiyeba akwa ngarningka murumureya kuw-ambilya warningangkawura wurrakina-da.

16 Kembirra nara-manja ningkakina a-kwama dadikawiyeba iya aninga akwa akwalya aburruwa-wa kembirra nare-ka e-yengbuma aburruwa-wa enena ayakwa awurrariya. Nare-ka e-yamama, “Ngeniyerriya, en-ambilya Neningikarrawara nungkwurruwa-manja! Nara a-werrikawarriyaduma! Umba jeyi, wurri-likaja angalyu-wa. Yik-awiyebena duwabilya dumbala kajungwa kirruwabilya yik-ambilyi-yada kirrakina akwa yik-alyubarina aninga yiki-ladeni-yada kirrakina-da.” Nara-manja ningkakina a-mamurikajuma wurrumurndakibina-manja warnumamalya umba ku-marrungwayindena-manja wurrakina, awurrariye-ka akina ayakwa nungkwa-langwa-da. Ka-mamurikajiname-ka wurrumurndakakina-manja warnumamalya warningalyingmalyingma ningkakina-da.

17 Kembirra karningerribirra karnumamalya yiku-werrikambilya-manja Neningikarrawara-manja akena nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, awurrariye-ka akina. Ningkakine-ka ku-werrikambilyama Neningikarrawara-manja akwa ngarningka kenumini-yarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa. Kembirra akina eningaba-da.

18 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa, “Kwuja! Nangaba nenungkwarba nu-werrikambilyama nakina Neningikarrawaru-wa, akena nara nakina amini-yarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Umba naka nenungkwarba nare-ka nakina a-werrikambilyuma Neningikarrawaru-wa akena ni-yaminjaminama ngawa eninginingaba,” yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa dukwa-da.

Kembirra nganja ki-lawurrakajinama ngayamba-langwa ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa. “Neningerribirra nenumamalya nara-manja nakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra kini-yamarrkinama nakina kinu-werrikambilyama Neningikarrawaru-wa? Nganje-ka ningenumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa, umba ningki-rringkinama nungkuwa ababurna-langwa ngayuwa ningi-yaminama aduwaba. Nungkuwa yiki-rringkina-manja ki-yamina-mulangwa ngayuwa eningaba, kembirra k-eningmidinama nungkuwa ningu-werrikambilya-mulangwa ngayuwa amandangwa Neningikarrawaru-wa,” ki-yaminama ngayuwa nungkuwa-wa-da.

19 Nungkwaja ningkakina ki-yaminama ngayuwa-wa, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara nakina, umba nara wurribina wurrukwala,” ki-yaminama nungkuwa. Alyangmandukwune-ka eningaba akina ayakwa nungkwa-langwa, umba aburraja wurramukwa ke-yaminama aburrajukwaba, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara,” ke-yaminama wurrakina. Akena na-minjirrkakbar•dename-ka Neningikarrawara-langwa wurrakina

wurramukwa, na-murndaburridename-ka wurrakina-da. Akwa nare-ka wurrakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa-da.

20 Umba ki-yamina-manja ningkakina, “Ngayuwe-ka ningena ningu-werrikambilyame-ka amandangwa Neningikarrawara-manja,” ki-yamina-manja ningkakina, akena nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa a-lyelyingmama wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra ki-kadikajungwunama ningkakina-da. Yande-ka erribirra ayakwa ningki-yengbinama akwa ningkeningaringka-ma aman-dangwa ningkakina-da.

21 Umba aki-yakuwerribikajama arakba Aburiyamu-wa. Karningma arakburakba-kiya-wiya nakina Aburiyama numiranyungwa neningarakba-kiya n-ambilyumurra nakina. Umba eneja Neningikar-rawara ni-yengbinuma enena ayakwa Aburiyama-langwa-langwa. Ni-yamama, “Nuwerrikidirrbure-ka n-ambilyuma nakina Aburiyama ngayuwa-manja,” ni-yamama. Miyambena-burra Neningikarrawara ni-yengbinuma nakina akina ayakwa Aburiyama-langwa-langwa? Umba ni-yamarrkama Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nakina? Nakine-ka Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nenumini-yarrkuwaraka-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa.

Eneja ni-yamama Neningikarrawara enuwa-wa, “Yu-kwa-langwa nenikuwena Ajika. Nu-wurdijina karrawaru-wa angwarndu-wa ningki-ngekburaka-murruwa aldi-yada akwa kinu-wardena nakina,” ni-yamama Neningikarrawara Aburiyamu-wa. Kembirra nara kinu-waranga nakina Aburiyama, umba nenu-wurdijuwama Ajika ebina-manja angwarnda.

22 Kembirra eneja Neningikarrawara ni-yamama enuwa-wa, “Nara ar•darruma nakina.” Nakine-ka Aburiyama nu-werrikambilyuma amandangwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka nenumini-yarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Akwa nenumini-yarrkuwaraka-manja nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, nenu-mukangbijuwama nakina Neningikarrawara-manja nu-werrikambilyu-mulangwa amandangwa nakina-manja.

23 W-engkirraja enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunama Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ne-yaminama,

> “Aburiyama nu-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja nakina. Aminakina-langwa Neningikarrawara ni-yamama, ‘Nake-ka nenungkwarba nuwerrikidirrbura n-ambilyuma ngayuwa-manja-da,’ ni-yamama Neningikarrawara nakina-da,”

ne-yaminama akina ayakwa. Kembirra na-lyangmandukwunadinuma akina-da. Kembirra wunalakina Neningikarrawara akwa Aburiyama aburnuwa-murra arakba wunalakina-da.

24 Kembirra yiku-werrikambilya-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina ena-langwa ayakwa, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama enamba-langwa, “Nungkuwa ningkuwerrikidirrbura ningk-ambilyama ngayuwa-manja-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Akena nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, mama ningku-werrikambilyama ningkakina amandangwa Neningikarrawaru-wa, nare-ka Neningikarrawara e-yengbuma ebina ayakwa nungkuwa-langwa-langwa-da.

25 Umba w-engkirraja enenu-wa engka alawudawarra arakba-kiya-langwa. Ngalaja duwilyaba didarringka DadingiYijireyila-ma ying-ambilyumurra arakburakba-kiya-wiya Jerika-manja. Dadimikirra Reyeba. Duwurrariya dakina didarringka mena

yingu-mungkumungkwulijeyinuma dakina erribirra wurrababurna-manja warnungkwarba. Mama dakina dimininga akena narringalirraku-mamurikajuwama wunambilyuma WuneningiYijireyila wunenungkwarba-kiya. Wunalakine-ka neni-ngarranguma akinu-wa angalya Jerika engbuda-murrikba. Kembirra dakine-ka didarringka narringalirrak-abuwarrkama wunalakina. Biya neni-lyumaduma arakba wunalakina memininga-langwiya mamurukwa akwa neni-lawurradinuma angalyu-wa Yijireyilu-wa wuningkinyungwurra-kiya. Aminakina-langwa narringalirraku-mamurikajuwa-mulangwa dakina, kembirra eneja nakina Neningikarrawara nanga-werrungwur•danguma ngaluwa-manja.

26 Kwuja! Ki-yamina-manja ningkakina, “Ningu-werrikambilyama ngayuwa Neningikarrawaru-wa,” akena erribirra ki-yengbina-manja ayakwa, yimbukwa alyelyikba-ma ki-yengbina-manja ningkakina, yanda ayakwa, nara akwala, kembirra ningkenikijungwa wuburra ningkenumamalya k-ambilyama amandangwa ningkakina-da. Eneja nuwilyaba ni-jungwu-murrada nara a-warruma nakina, nara e-yamama eningaba, nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Kembirra nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburre-ka ningki-jungwu-murrada ningkenumamalya k-ambilyame-ka ningkakina-da.

3

Ngakwurra-langwa-langwa alyelyikba

1-2 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirrambawura kar-numamalya yik-akakirumakinama karna wurrukwala-manja warnuma-malya. Nara akakirumakama kirrababurna wurrakina-manja umba kir-rambawura wulkwa yik-akakirumakinama wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Enena ayakwa ningi-yengbinuma ngayuwa, mena-baba nakina Neningikarrawara ngarreni-ngayindena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya ngarningaba ngarrangkwulyumida-langwa, umba ngar-ribina ngarnikakakirumaka-murrumurra ngarreni-ngayindenama nakina Neningikarrawara ngarningaba angwurra ak-ambilyi-yada.

Arngkirngkawura ngarrangkwulyumida-langwa ngarnumamalya ngarri-yengbinama ngarna ayakwa awurruwurrariya. Eneja Neningikarrawara nu-warename-ka nakina amurndakakina ayakwa awurruwurrariya. Umba ngarnikakakirumaka ngarnumamalya aki-yengbina-manja ayakwa awurruwurrariya ngakwurruwa, kembirra nakina Neningikarrawara kinu-warenama angwurra amurndakakina. Nungkwaja nungkuwa nara awurrariya ayakwa e-yengbuma ningkakina, umba ningki-yengbina enininginga-baba-wiya ayakwa yimbukwa-na? Nare-ka! Nara-manja ningkakina ki-yengbiyengbina awurrariya ayakwa, kembirra ningkeningabe-ka k-ambilyama ningkakina ningkuwerringekburna ningkilyengma! Kuma-war•dikinama mangma nungkwa-langwa ningkabakiya-ba, ku-bungkawakajungwuname-ka ningkeningangkawura-da.

3-5 Yakwa-langwe-ka alyelyikba eyukwujiye-ka akina, akena aminaruma ayakwa akina. Akine-ka alyelyikba wuburre-ka miyukwujiya kwulinga mibina warnumamalya narrum-akumurnama wurrakina edirra-manja jarrangwa-manja, kajungwa ka-bungkawadini-yada dakina-manja jarrangwa wurrakina warnumamalya. Kinguma-werribikina-manja makina kwulinga dakina jarrangwa ngala-langwa-manja edirra, kingam-arrkirna-manja dekbudu-wa dakina,

kembirra kingi-lyangkarrngajungwunama dekbudu-wa. Umba kingam-arrkirna-manja kwulinga dekalyarru-wa, kembirra dekalyarru-wa kingi-lyangkarrngajungwunama dakina. Kembirra narringamin-engkingkirrikajame-ka warnumamalya dakina jarrangwa-da.

Umba ngarri-yakuwerribikina arakba mamakwulyumidu-wa mijiyanga. Makine-ka mijiyanga na-wilyakinama miyukwujiya kwulinga. Mama en-gbuda arrirra ka-lyikbijinama makina mijiyanga, eneja nuwilyaba nenu-mamalya nu-bungkawadiname-ka makina-manja mijiyanga miyukwujiya-murra kwulinga nakina-da.

Ngalajukwaba ke-yaminama eyukwujiya alyelyikba-da, wuburra mib-ina miyukwujiya kwulinga meningijarrangwa-da akwa ngawa mibina wuburra meningumijiyanga kwulinga-da. Eyukwujiye-ka akina akena am-inaruma ayakwa akwa ke-yengbinama ayakwa ababurna-langwa arumu-ruma aduwaba-da.

Kwuja, angwura, mama eyukwujiya ngala, kuw-arumidinama akina, kuw-errbalinama akwa ka-dakinama eningerribirra arumuruma eka. Akwa kembirra aruma angalya ke-kalaridinama akina-da.

6 Ngalajukwaba ke-yaminama alyelyikba-da wuburra angwura-da. Yakwa-langwa alyelyikba ke-yengbiyengbinama erribirra. Eningerribirra ayakwa awurruwurrariya eminimininga ke-yengbinama akina. Kembirra amurndakibina ayakwa ka-jadena-murrumurra edirra-langwa, yakak-arriyakinama akina. Yakak-arriyakinama akina yakwa-langwa-manja amadangkwa akwa aringka-manja akwa ngarningka yukwudukwuda-manja, wuburra laka ebina angwura kuw-arriyakinama angalya akina. Amurndakakine-ka ayakwa awurruwurrariya yarrak-arriyakama yakuwa yi-rukwularrinu-mulangwa akwa yakak-arriyakinama yeningangkawura yaki-jungwuna-murruwa yakuwa. Amukwiyadakine-ka ayakwa awurruwurrariya na-likajame-ka akina Namukwa-langwa-da.

7 Aburraja wurrukwala warnumamalya neni-nyarrngwukinama wur-rakina yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya iya yingarna-murriya akwa ngawa akwalya-murriya.

8 Akena nara aduwaba ngarnumamalya a-nyarrngwukama alyelyikba ngakwurra-langwa-da. Enene-ka alyelyikba yakwa-langwa ne-yaminama akina wuburra akarrnga amalyirra yimabadukwena-langwa ebina abarda awinyamba akwa yakaki-jungwajinama.

9 Yakuwe-ka yenumamalya-kiya yeni-yangmarngkwajinama yakwa-langwu-wa Nubungkawa akwa Nungwanyungwu-wa. Yeni-yangmarngkwajinama nakina yakwa-langwa-murra alyelyikba, akena ebina-murra ngawa alyelyikba yi-yengbiyengbinama awurruwurrariya ayakwa, akwa ngarningka yarre-kbajiname-ka yakuwa wurrukwala-manja warnumamalya. Umba eneja nakina Neningikarrawara neni-ngekburakama wurrumurndakakina-murrada warnumamalya. Enuwe-ka wuburra neni-ngekburakama nakina.

10 Yawe-ka. Awilyaba-ma-langwa ngawa edirra ka-jadenama eninginingaba ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka awurruwurrariya ayakwa wurrukwalu-wa warnumamalya-da.

Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, awurrariye-ka akina aman-dangwa.

11 Kwuja! Eningariba amukwa akungwa nare-ka a-kwularrijuma akina alyikarrbuda akungwa. Nare-ka-da! Akina amukwa ka-kwularrijinama wulkwa eningaba akungwa.

12 Akwa ngarningka ngalaja manyungwunya nara makina arrangbama mangkarrkba. Nare-ka-da! Umba ngalaja akwurena nara akina arrang-bama manyungwunya. Nara-da! Umba ngarningka ebina eningariba

amukwa akungwa nara a-kwularrijuma alyikarrbuda akungwa. Ngalaja yakwa-langwa-langwa edirra ka-jadename-ka eningininga ba ayakwa akwa ngarningka awurruwurrariya. Awurrariye-ka akina.

Akwaneningmika-langwa ebina ngarrenu-kwuna-mulangwa Neningikarrawara

13 Ngeniyerriya karnumamalya, yikuma-wilyakina-manja nungkwurruwa milyenjirra mangma, kembirra eningininga ba-wiya yiki-yaminama kirrakina, nara akwala. Aringkawa-manja amandangwa nungkwurruwa, kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya yikabu-rringkinama kirrakina karningaba karningangkawura. Nara a-ngkweningabakajungwuma umba kirrumurndamurndirra yiki-likajama karningaba. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yikabu-rringkinama karningaba-da.

14 Yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja kirrakina, yiki-yakwujamina-manja kirrakina wurrukwalu-wa warnumamalya akwa yiku-merribina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya kirriyirrbiyirrba ngawa, kembirra nara a-ngkweningabakajungwuma. Nare-ka e-yamama, “Yirraringkiringka-ma yarna,” awurrariye-ka akina-baba. Dukwa karningaringka-ma kirrakina-da, akwa kirri-kadikajungwunama kirrakina dukwa-da.

15 Nare-ka eneja Neningikarrawara yikenu-wilyakajuwa amukwiyadakina awurruwurrariya. Umba eneja nakina Namukwa kirrenu-wilyakajuwama akina. Aburraja wurribina warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara narru-wilyakinama amukwiyadakina akwaneningmika.

16 Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yakwujamina-manja kirrakina akwa yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja nungkwurruwa yimbukwa, kembirra yikumini-ngekburakajungwunama awinyamba akwa yikamini-ngekburakiname-ka awinyamba wurrukwalu-wa warnumamalya akwa ababurna-langwa awurruwurrariya eminimininga yiki-yaminama kirrakina-da.

17 Umba eneja Neningikarrawara ngin-akakirumakama nungkuwa k-ambilyi-yada aringkawa ningkakina wuburra enuwa. Kini-yuwarna-manja ningkakina ena-langwa-manja mamurukwa, kembirra ningkuwerrikidirrbura akwa ki-likajama ningkakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda. Ningkumurndamurndirra ningkumarngkuwurrumalya k-ambilyama ningkakina. K-errukwulinama wurrukwala warnumamalya akwa k-embirrajinama wurrakina-manja. Ningkeningma ningkakina nara e-yamama awurrariya umba ningkeniki-yama-langwa eningaba awilyaba, akwa kembirra akina eningaba ki-yaminama ningkakina ngawa-da. Akwa nara ningkakina e-kadikama engkirrikuma awurruwurrariya-wiya wurrukwala-langwa. Akwa ki-yamina-manja awurrariya, kembirra nare-ka e-yamama ningkakina, “Kwuja, eningaba ningi-yamama ngayuwa.” Umba ningkilyangmandukwuna k-ambilyama.

18 Karnumamalya kirribina kirruwerrikuwarruwalya kirrakina yika-mumaruminama wurrukwala warnumamalya. Aburraja wurrukwala warnumamalya yikabu-rringkina-manja kirrakina yiki-yaminjamina-manja eningaba ngawa karningangkawura, kembirra wurrumurndakakina-bina warnumamalya karri-ngayindenama aburrajukwaba ke-yaminamurra eningaba wurrakina-da.

4

Kirru-warduwardiyina-mulangwa

1 Nungkwurraja karnumamalya, miyambena-burra kirru-
warduwardiyinama kirriyirrbiyirrba ngawa? Akwa miyambena-
burra kirru-merrimerribeyinama karningangkawura? Kirri-
yaminjaminama akina mena kirri-ngayingayindena-mubaba
eminimininingka karningangkawura. Kembirra nare-ka a-wilyakama
yilyurrkwa yukwudukwuda umba yiku-werrikawarriyadinama.
2 Kirri-ngayingayindename-ka eminimininingka. Biya nara-manja
kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiki-yakwujaminama,
yik-awinyambadinama akwa yiki-lamukwarridinama wurrukwala-manja
warnumamalya. Kirri-ngayingayindenama ababurne-ka eminimininingka.
Biya nara-manja kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiku-
warduwardiyinama akwa yiku-merrimerribeyinama. Umba nare-ka karna
yiku-mumena ebina kirri-ngayindenama kirrakina, mena nara yikini-
yengkiyengkilabaja kirrakina Neningikarrawaru-wa.
3 Umba yikini-yengkilabaja-manja Neningikarrawaru-wa, kembirra nare-
ka a-manguma ebina yiki-ngayindenama, mena nare-ka a-ngayinduma
kirrakina ebina Neningikarrawara kini-ngayindenama nakina umba yiki-
ngayindenama ababurna-langwa nungkwurra-langwi-yada.
4 Karniniyerriya karnumamalya, kirri-lyumadinuma Neningikarrawara-
langwa. Kirri-yakeyinama nungkwurruwa akwa warnumamalya
wurrumurndakibina ne-yaminjamina-murrumurra awurruwurrariya.
Akine-ka wuburra laka kin-angmar•denama Neningikarrawara kirrakina-
da, wuburra laka kin-awinyambakiname-ka Neningikarrawara-manja
kirrakina-da.
5 Ngarri-yakuwerribikina-langwa ngarna enena ayakwa
Neningikarrawara-langwa ebina nuw-arrikarrijungwunama. Ne-
yaminama ena,

“Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-langwa Amawurrina akena
akine-ka Amawurrina ngarraki-ngayindenama ngarna ngala-langwi-
yada,”

ne-yaminama akina. Nare-ka erribirra kuw-arrikarrijungwuna enena
ayakwa, umba alyangmandukwuna enena.
6 Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarreni-ngbudirrkinama ngak-
wurruwa ngarnumamalya. Aminakina-langwa enena ayakwa ngalajuk-
waba nuw-arrikarrijungwunama. Ne-yaminama akina,

“Nara-manja a-ngkweningabakajungwuma ningkakina umba ku-
werrikambilya-manja Neningikarrawaru-wa, nakine-ka kembirra
keni-ngbudirrkinama nungkuwa,”

ne-yaminama akina ayakwa.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

7 Nungkwaja numini-yarrkuwarakina kembirra Neningikarrawara-
langwa ayakwa. Akwa wunu-wardiyina nungkuwa akwa Namukwa.
Yikinu-wardiyina-manja kinalakina kembirra nakine-ka Namukwa kini-
lyumadinama.
8 Umba nungkwaja akwudangwukajungwuna arakba
Neningikarrawaru-wa. K-akwudangwukajungwuna-manja nungkuwa
Neningikarrawaru-wa, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara kin-
akwudangwukajungwunama nungkuwa-wa nakina-da.
Karniniyerriya karnumamalya, nare-ka arakba arriyakajungwuma
awurrariya-langwa. Kini-ngayindenama yikini-yuwarnama
Neningikarrawaru-wa ena-langwa-manja mamurukwa akena kini-
ngayindenama ngarningka yikini-yuwarnama nakinu-wa Namukwa

ena-langwa-manja mamurukwa. Nare-ka kirrakina a-likama mambilyuma-kiya-manja mamurukwa umba wurruma-yuwarna aduwaba Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa kirruminuwilyaba-ma mangma.

9 Kwujukwuja! Nara e-yekirrerriduma a-jungwuma amarngka umba wurri-jakawarena wurru-ngwadina wurri-ringirriyadina.

10 Akwa yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa, nara a-ngkweningabakajungwuma umba yik-abuluwenda kirrumurn-damurndirra enuwa-manja. Kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-ngkajikinama nungkwurruwa nakina-da.

Nara ngakwurruwa a-lekbijajuma

11 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nare-ka a-lekbijajuma akwa e-yengbuma enena ayakwa, “Ningk-arriyakajungwuma awurrariya-langwa nungkuwa aduwaba,” nara e-yamama. Wu-lalika amukwiyadakina ayakwa. Yiki-lekbijeyina-manja Neningikarrawara-langwa karnumamalya, akina kembirra wuburra laka yiki-yaminama, “Neningikarrawara-langwa eningarumuruma ayakwa awurrariye-ka akina,” yiki-yaminama. Yiki-yengbina-manja karna akina ayakwa, kembirra nara arakba amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa eningarumuruma ayakwa. Akwa ke-yaminama akina wuburra laka yiki-lyangkuwerribikajungwunama Neningikarrawara-langwa-langwa eningarumuruma ayakwa eningaba-murrikba akwa awurrariya-murrikba.

12 Nare-ka. Nakina-bina Neningikarrawara enuwa yimbukwa ngarrenu-kwama eningarumuruma ayakwa. Neningikarrawara nuwilyaba-ma kini-lyangkuwerribikajungwunama ngarningaba-murrikba akwa ngarruwurrariya-murrikba. Enuwa yimbukwa aken-enibikinama ngakwurruwa akwa akeni-jungwajinama nakina-da. Kirri-yamarrkinama-burra kembirra kirrumiyambena karnumamalya kirribina kirri-lyangkuwerribikajeyinama kirriyirrbiyirrba ngawa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba?

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

13 W-engkirraja enena ayakwa nganyangwa, nungkwurruwa kirrib-ina kirru-ngkweningabakajungwuname-ka kirrakina. Kirrukwala kar-numamalya yiki-yaminama, “Dukwa aduwaba, dukwa arnungkwaya ki-likajama ngayuwa engku-wa eminingku-wa angalya. Biya yakwujina k-ambilyamurra ngayuwa awilyaba akilarrkumamarika iya akilarrkinungk-wura. Yakwujina ngawa ku-war•denama warka akwa ku-menama aruma angwarnda,” yiki-yaminama kirrakina kirrukwala.

14 Akena karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa.

Karningma karna awija. Ke-kbadena-manja ka-warumajungwunama akina akwa ka-wurumbijinama angalya. Kembirra kum-arumidina-manja mamawura ka-lyumadinama warenja-bawiya ebina awija. Nara amiy-erra a-wurumbijuma akina enena angalya, umba aduwaya-wiya ka-wurumbijinama angalya akina. Umba nungkwurraje-ka karnumamalya kirr-ambilyama karna aduwaya enena-manja angalya ebina wuburra aw-ija.

15 Karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa. Kembirra yiki-yaminama, “Keni-ngayindena-manja Neningikarrawara ngayuwa ningenik-ambilyingi-yada enena-manja angalya akwa ningeniki-lyangmurukwaji-yada, kembirra k-ambilyama ki-lyangmurukweyinama,” yiki-yaminama.

16 Akena kirru-ngkweningabakajungwunama kirrakina, akwa kirru-
minaruma ayakwa kirrakina karnumamalya. Umba awurrariya akina
karningbala-baba arnungkwaya-langwa.
17 Karningerribirra karnumamalya yik-eningmidina-manja eningaba
karniki-yama-langwa kirrakina akena nara-manja e-yamama akina
eningaba, kirruwurrariye-ka kirrilyengma kirrakina-da.

5

Kirruminababurna angwarnda karnumamalya wurri-rringkajungwuna!

1 W-engkirraja enenu-wa ayakwa nganyangwa, kirribina
kirruminababurna angwarnda iya amurndakijika. Wurru-ngwadina
arakba angwada aruma, mena abukwaya-baba adinuba awerrikawarriya
nungkwurra-langwa adirrungwarna.
2 Ngalaja amurndakijika nungkwurra-langwa nuw-arriyadinuma arakba.
Dumbala nungkwurra-langwa mukwunina arakba.
3 Ebina angwarnda nungkwurra-langwa ajilba-murra iya akawulda-
murra ngalajukwaba nuw-arriyadinuma eningangkawura arakba. Nuw-
arriyadinu-mulangwa aduwaba akina, kembirra nganja ningeningma
ngayuwa karniniyerriya karnumamalya kirrakina. Wuburra laka
nuw-arriyadinuma nungkwurra-langwa angwarnda ajilba-murra
iya akawulda-murra nungkwurra-langwa karnumadangkwa yiki-
ngmandinama. Kirri-lyangmilyangmurukweyinuma angwarnda-manja,
umba kirruwurruwurra-murndukwama kirrakina ambaki-yada akina.
4 Kwuja! Nara yika-kwa angwarnda nungkwurra-langwu-wa warniku-
minuwar•duwar•da. Wurrakine-ka na-war•danguma warka nungkwurra-
langwa-manja angalya, narr-arrangbama aninga nungkwurra-langwa,
akwa narru-wilyakama akina nungkwurruwa-wa. Akena nara kirrak-
ina yika-kwa angwarnda aburruwa-wa. Akine-ka wuburra laka akina
angwarnda ne-yengbinama awurrariya ayakwa nungkwurruwa-langwa
Neningikarrawaru-wa akina. Nakine-ka Nubungkawa ningbuda-dangwa
Neningikarrawara, akwa n-engkirrikenuma nakina ngala-langwa ayakwa-
da.
5 Enena-manja angalya nungkwurraja kirri-yamama eningerribirra
kirri-ngayindanguma. Kirrumin-engkingkirrikajajungwunuma
karningangkawura. Kirri-yamama nungkwurra-langwa-langwiya
mangma mamawura iya alyarrngwalyilya. Aruma aninga kirr-
alyubarinuma, kembirra kirri-ngmurridinuma arakba. W-engkirrikiya!
Ke-ngmurridina-manja bulukwa, ke-yamarrkinama kembirra
warnumamalya? Karru-wardenama akina arakba-da. Kembirra
nungkwurraja karnumamalya yiki-yaminama wuburra akina engmurra
bulukwa aduwaba!
6 Kirra-lekbenuma kirrakina warningaba warnumamalya, akwa kirri-
yamama, “Wurruwurrariya wurrumurndakakina warnumamalya.” Na-
lyangmuridinume-ka wurrakina, kembirra kirri-lamukwarridinuma
arakba wurrakina-manja warnumamalya warningaba arakba-da.

Ak-embirrarina-mulangwa akwa aku-buriyamina-mulangwa Neningikarrawaru-wa

7 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, yiki-likajama
kirrumurndamurndirra ngawa Neningikarrawara-langwa-manja
mamurukwa yanda-langwa nakina Jesus kini-lawurradinama
yangkwurrangwa enenu-wa angalya.

Wi-yakuwerribikaja enenu-wa ayakwa marndakirriyerra-langwa. Kini-larrina-manja yelyukwa kumi-ngmurridinama makina karnik-alyubari-yada karnumamalya. Yik-embirrarinama kirruwerringmurndirra kirrakina kumi-ngmurridina-murruwa makina, kembirra akini-yada ngawa yiku-mungkadinama makina marndakirriyerra.

8 Akina kembirra wuburra ngakwurraja ak-embirrarinama ngarrakina ngarruwerringmurndirra kini-lawurradinama nakine-ka Nubungkawa Jesus yangkwurrangwa. Kembirra nara a-werrikawarriyaduma, mena amandangwa nubukwaya adinuba nakina Jesus kini-lawurradinama yangkwurrangwa enenu-wa angalya.

9 Nara a-ngwurrmilijajuma, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nari-yada a-lekbuma nakina Jesus kirrakina-manja. Nakina-bina kini-lyangkuwerribikajungwunama karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Akwa nu-warumajungwunuma arakba nakina neniki-liki-yada yangkwurrangwa.

10 W-engkirrikiya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya. Arakba-wiya aburraja Neningikarrawara-langwa WurruBuburabuda warnungkwarba narra-makumakama ayakwa Neningikarrawara-langwa ena-langwa-manja warnumamalya. Na-lyandinu-manja wurrakina akwa na-werrikawarriyadinu-manja, nara ka-ngwurrmilanga wurrakina.

11 Umba ngarningma ngarna Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma wurrakina-manja mena nara ka-ngwurrmilanga.

Wi-yakuwerribikaja arakba nakinu-wa neningarakba-kiya-wa nenumamalya Jawuba. Ni-lyandinumurra nakina akena n-embirrarinuma. N-embimbirrarinumu...wa. Bi...ya arakba-langwa eneja Neningikarrawara nenu-mamurikajuwama nakina nenungkwarba, mena numarngkirra nakina akwa numinababurna akwerrukwula.

12 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja angwurra enenu-wa ayakwa nganyangwa. Kirrakina kirri-yengbijinama ekirra Neningikarrawara-langwa kajungwa yikakumini-ngbudirrkini-yada akina nungkwurra-langwa ayakwa. Nare-ka e-yamama amukwiyadakina, e-yengbijuma ekirra Neningikarrawara-langwa, akwa ena-langwa-langwa angalya abalkaya, akwa eningerribirra-langwa angalya. Yiki-ngayindena-manja yiki-yaminama wulkwa, “Yawa” akwa “Nara,” yiki-yaminama, umba nara akwala. Kembirra nakine-ka Neningikarrawara nara a-lekbuma kirrakina-da.

13 Laka awurrariya na-ngekburakajungwunuma akina nungkwa-langwa akwa ningku-werrikawarriyadinama aduwaba akina-langwa awurrariya? Ku-werrikawarriyadina-manja ningkakina, kembirra kinu-makina Neningikarrawaru-wa akina-langwa awurrariya. Nara a-ngwurrmiluma umba ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa.

Laka ningkiyekirrerra aduwaba ningkakina? Ku-werrikilyelyingmajungwuna-manja nungkuwa, kini-yangmarngkwajina kembirra Neningikarrawaru-wa emeba-murra.

14 Laka ningk-angbilyuwaduma aduwaba? Angbilyuwa-manja ningkakina, kembirra k-ardijina wurrukwalu-wa wurrarumuruma warningije-bija warnumamalya, kajungwa ka-likaji-yada wurrakina nungkuwa-wa. Umba kabuminu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa nungkwa-langwa-langwa. Akwa ngarningka kabumin-errbilyenama aringka nungkwa-langwa eningaliba-murra amalyirra. Akwa kabumin-errbilyena-manja wurrakina aringka nungkwa-langwa, karri-yengbijinama ekirra Jesus-langwa.

15 Wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikambilyama Nubungkawu-wa Jesus. Kembirra keni-yendabaja-manja wurrakina

enuwa-wa kajungwa yikab-eningabakini-yada kirruwilyaba kirr-angbilyuwaduma karnumamalya, kembirra nakine-ka Nubungkawa Jesus yikeni-ngekburakinama kirrakina akina-langwa angbilyuwa, akwa yikenumini-yakuwabijinama amurndakakina awurrariya kirri-yama-mulangwa.

16 Kembirra nara abuwarrkama awurrariya nungkwa-langwa, umba kinu-makina ningka-manja nenumamalya Neningikarrawara-langwa-manja akina-langwa awurrariya. Kembirra nakine-ka kinu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa nungkwa-langwa-langwa. Umba nungkwamba-langwa ku-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa, kajungwa Neningikarrawara yikeni-ngekburakini-yada nungkwurnuwa awurrariya-langwa. Yiku-buriyamina-manja kirruwerrikidirrbura karnumamalya Neningikarrawaru-wa, nungkwurra-langwa ayakwa engbingbuda akina-da.

17 Wi-yakuwerribikaja nakina neningarakba-wiya nenumamalya nen-imikirra Eliya. Ngakwurruwa wuburra ni-yamamurra nakina. Umba neni-yendiyendabenuma Neningikarrawaru-wa nakina nari-yada yelyukwa a-larruma. Kembirra nara kini-larrina yelyukwa yabiyakarbiya-manja yi-nungkwura akwa ngawa nu-wurdangu-manja yimangbala yuwilyaba yi-mawura. Nare-ka kini-larrina yelyukwa akini-yada.

18 Bi...ya ngarningka nakina Eliya neni-yendabena Neningikarrawaru-wa, kajungwa yiniki-larri-yada ngarningka yelyukwa. Kembirra yakine-ka yelyukwa ni-larrina arakba akwa kembirra na-lungkuwarreyinuma arakba aninga-murriya.

Eningarija-langwa ayakwa

19 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, dukwa kirruwilyaba kar-numamalya yikuma-lalikinama Neningikarrawara-langwa meningaba ma-murukwa, akwa yik-arriyakajungwunama awurrariya-langwa kirrakina. Umba dukwa kirruwilyaba karnumamalya yikini-lawurrakajinama nakina makinu-wa mamurukwa.

20 Wi-yakuwerribikaja. Yikini-lawurrakajina-manja nuwilyaba nuwurrariya nenumamalya Neningikarrawara-langwu-wa mamurukwa, yikinu-mamurikajinama nakina kajungwa Neningikarrawara kenumini-yakuwabijini-yada ena-langwa awurrariya akwa nari-yada a-jungwuma nakina.

Ena ngawa.